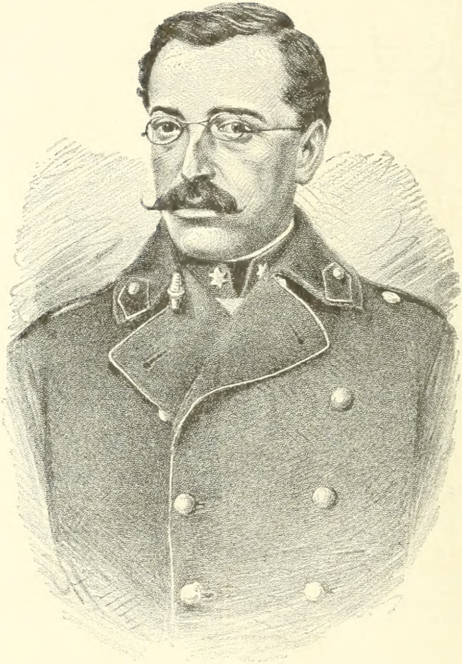

Юрій Федькович.

Dum

c. k. L

Tempo di marcia, u

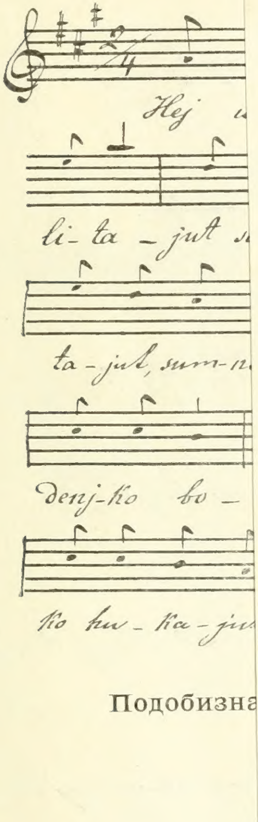

Подобизна

Hej u
Tam lit
Sokoly litaj
Až men

Oj serde
Čož tob
Kanony za
Čyj

Oj zadr
Zavtra zan
Sonce 'me
Huljaj

Oj sone
Za dy
Bo kanon
Aby s

Podyv
Ta na
Moja kab
Cyž ly

Kabaty
Ozdob
Cy ly ruž
Šo ly

Oj ruž
Ny dl
Lyš to n
Oj to l

Molo
U sej
Sklonju
nyzen

Подоб
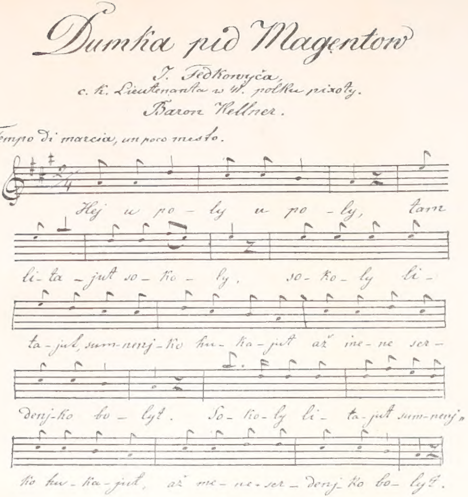
Подобизна автоґрафу Федьковича з р. 1862

(зменшений формат).

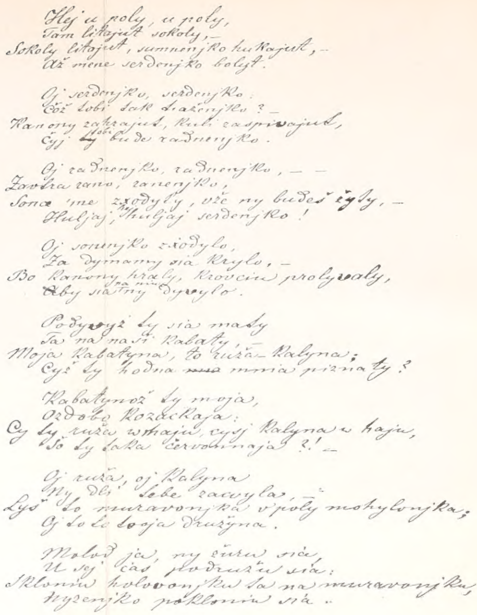
Hej u poly, u poly,
Tam litajut sokoly, —
Sokoly litajut, sumnenjko kukajut, —
Až mene serdenjko bolyt.

Oj serdenjko, serdenjko:
Čož tobi tak tiaženjko? —
Kanony zahrajut, kuli zaspivajut,
Čyj tobi bude radnenjko.

Oj radnenjko, radnenjko, — —
Zavtra rano, ranenjko,
Sonce 'me zxodyly, vže ny budeš žyty, —
Hulaj, hulaj serdenjko!

Oj sonenjko zxodylo,
Za dymamy sia krylo, —
Bo kanony hraly, krovciu prolyvaly,
Aby na mnia ne dyvylo.

Podyvyž ty sia maty
Ta na naši kabaty, —
Moja kabatyna, to ruža-kalyna;
Čyž ty hodna mnia piznaty?

Kabatynož ty moja,
Ozdobo kozackaja:
Cy ty ruža v haju, cy kalyna v haju,
Ščo ty taka červonnaja?! —

Oj ruža, oj kalyna
Ny dli sebe zacvyla, —
Lyš to muravonjka v poly mohylonjka;
Oj to ž to tvoja družyna.

Molod ja, ny žuru sia,
U svij čas podružu sia:
Sklonju holovonjku ta na muravonjku,
Tyxenjko poklonju sia..

Подобизна автоґрафу Федьковича з р. 1862.

(зменшений формат).

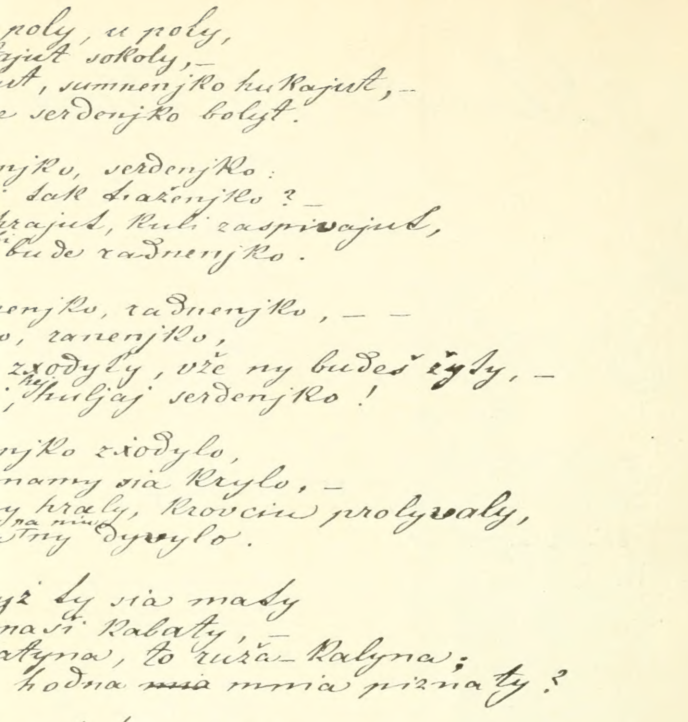

poly, u poly,
jut sokoly,—
ut, sumnenjko kukajut,—
e serdenjko bolyt.

njko, serdenjko:
tak tiaženjko?—
hrajut, kuli zaspivajut,
bude radnenjko.

enjko, radnenjko,——
o, ranenjko,
zxodyly, uže ny budeš žyty,—
hej, hulaj serdenjko!

njko zxodylo,
namy sia krylo,—
y hraly, krovciu prolyvaly,
tny dyvylo.

yž ty sia maty
naši kabaty,—
atyna, to ruža-kalyna:
hodna ~~mia~~ mnia piznaty?

nož ty moja,
kozackaja:
o wthaju, cysj kalyna w haju,
laka červonnaja?!—

a, oj kalyna
i sebe zacvyla,—
muravonjka v poly mohylonjka;
tvoja družyna.

d ja, ny žuru sia,
čas podružu sia:
holovonjku ta na muravonjku,
iko poklonju sia..

изна автоґрафу Федьковича з р. 1862.

(зменшений формат).

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА БІБЛЇОТЕКА

ТОМ ПЕРШИЙ.

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА БІБЛЇОТЕКА

ВИДАЄ ФІЛЬОЛЬОҐІЧНА СЕКЦИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

ТОМ I.

ПИСАНЯ ОСИПА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ПЕРШЕ ПОВНЕ І КРИТИЧНЕ ВИДАНЄ.

ТОМ ПЕРШИЙ.

ПОЕЗИЇ
ОСИПА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ПЕРШЕ ПОВНЕ ВИДАНЄ.

З перводруків і автоґрафів зібрав, упорядкував і поясненя додав

Др. Іван Франко.

У ЛЬВОВІ, 1902.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарского.

ПЕРЕДМОВА.

Щоб зарадити почуваному від давна недостаткови повних і критичних видань наших чільних письменників, Наукове товариство імени Шевченка постановило приступити до виданя „Українсько-руської бібліотеки“. Ся „Бібліотека“, появляючись неперіодично томами ріжного обему, в форматї такім, як видані Наук. товариством твори Шевченка, повинна не тільки служити для ширшої громади жерелом докладного познайомленя з творчістю головних ратаїв нашого слова, але також основою для дальших наукових студій над ними. В тій цїли повинна вона подавати текст їх творів по змозї автентичний, повний, провірений по рукописам, з доданєм усего того, що потрібне для його зрозуміня яко прояви духа автора і певного часу.

Умова, яку Наукове товариство ім. Шевченка в осени 1900 року заключило з товариством „Руська Бесїда“ в Чернівцях що до виданя творів Федьковича, дала змогу Наук. товариству приступити без відволоки до виданя творів буковинського поета. Богата збірка автоґрафів і иньших матеріялів, що були доси в посїданю „Руської Бесїди“ в Чернівцях, якій сам Федькович полишив свою рукописну спадщину, була взята за основу отсего виданя. Ся збірка збогатила ся ще деякими автоґрафами, що збереглись у архіві тов. „Просьвіта“ у Львові, а також деякими паперами, що доси находили ся в по-

сїданю приватних людий, а тепер були ласкаво чи то даровані бібліотеці Наукового тов. ім. Шевченка, чи доставлені редакторам Федьковичевих творів у докладних відписах. За цінні причинки, що уможливили доконане сего виданя в такій формі і в такій повноті, як отсе бачимо, належить ся прилюдна подяка поперед усего хвальним виділам товариств „Руська Бесїда“ в Чернівцях і „Просьвіта“ у Львові, далї панам: проф. Ст. Смаль Стоцкому в Чернівцях, дру В. Галїнови тамже, дру М. Бучинському в Станїславові, д. Р. Заклинському тамже, послови Ол. Барвінському у Львові, дру А. Кобилянському у Львові, послови проф. Ю. Романчукови у Львові, проф. К. Горбалеви в Перемишлї, о. Стефановичеви у Львові, проф. Дм. Левкевичеви в Перемишлї і д. Павлови Кирчову в Струтинї.

Доконане виданя поручив виділ Наук. тов. ім. Шевченка фільольоґічній секциї, яка на кількох засїданях обговорювала плян і методу виданя. Роздививши ся в матеріялї підписаний референт подав плян видати твори Федьковича в чотирьох томах, а то в першім томі поезиї, в другім повісти, в третїм драматичні твори, а в четвертім усе те, що не війшло би до трьох перших, надто листи поетові, документи та матеріяли до його біоґрафії, бібліоґрафію його писань, словарець рідких слів, що трапляють ся в його творах, і в кінцї вступну студию, яка була би пробою синтези всего біоґрафічного та історично-лїтературного матеріялу та пробою повної і всесторонної характеристики нашого поета на тлї його часу і окруженя.

Секція згодила ся на сей плян. Що-ж до методи виданя, то ухвалено порядкувати твори в кождім томі по змозї хронольоґічно, з захованем таких ґруп, у які складав їх сам автор. Текст кождого твору повинен був бути провірений по рукопису, а де його нема, в основу мав класти ся перводрук. Варіянти перводрука від автоґрафу або инших друків від перводрука повинні бути зазначені в нотах: розуміеть ся, що передруки в шкільних

читанках були виключені, бо тут звичайно препаровано текст поета для педаґоґічних цілей; тілько в однім-однїсїнькім випадку текст шкільного друку репродуковано в отсьому виданю (стор. 509—510), бо сей твір тілько раз у тім виданю був друкований, очевидно з автоґрафу, а автоґраф не дійшов до нас.

Специяльно що до впорядкованя першого тому підписаний референт предложив секциї до порішеня ще одно питанє: як поступити з тими поезиями та віршами Федьковича, що ріжними часами були писані для педаґоґічного, моралїзацийного або якого иньшого вжитку, та з тими, що були писані по нїмецьки? Чи втягати їх у загальну хронольоґічну черґу, чи вилучити в окремі ґрупи, щоб вони, розсипані з хронольоґічного порядку між иньшими поезиями, не псували їх вражіня тай самі не тратили свойого окремого, педаґоґічного характеру. Секция рішила всї ті вірші видїлити окремо і печатати в окремій ґрупі чи ґрупах, держачи ся в рамах кождої з тих ґруп хронольоґічного порядку. От тим то й вийшло, що в двох віддїлах отсего тома, а власне в „Співанниках“ і в „Нїмецьких поезиях“ усе зачинає ся від найдавнїйших Федьковичевих писань, належних до даної катеґорії. Хоча се може видати ся відступленєм від хронольоґічної методи а принятєм методи видаваня поезий по катеґоріям, то проте надіємось, що се не буде вважатись хибою сего виданя, бо-ж тут сам відмінний характер а подекуди й язик домагав ся такого видїленя, тай сам Федькович дав тут недвозначний провід, ґрупуючи ті свої писаня в певні більше-менше заокруглені і орґанїчні цїлости (Співанник для господарских дїточок, Проскура, Жовнярські піснї, Лїрник і т. д.).

До вимогів критичного виданя належить також захованє мови і диялєктових відтїнків автора, особливо важне там, де маємо перед собою автора такого як Федькович, нерозлучно звязаного з Гуцульщиною і її характерним диялєктом. І хоча не можна сказати, щоб Федькович писав диялєктом, хоча його

мова являєть ся українською літературною мовою, тою самою, якою писали Квітка, Шевченко і пізнійші красші наші письменники, то все таки те загально-українське язикове тло у Федьковича підмальоване в досить значній мірі прикметами галицького, специяльно гуцулського диялєкту, яких не заховати значило би не в однім разї сфальшувати язикову фізіономію твору.

Що до правописї висловлено в секциї однодушну думку, щоб держати ся в основі загально принятої тепер і уживаної в виданях Наук. товариства ім. Шевченка шкільної фонетичної правописї, але завсїди в таких межах, щоб нею не затирано чи то диялєктові, чи деякі инші правописні особливости автора (прим. його dat. fem. добрі зам. добрій, його спосіб писаня раз ходить, роблять, то знов ходит, роблят, його мягчене або немягчене в таких словах, як руский і руський, гуцулский і гуцулський і т. и.).

Редакцию взяли на себе члени секциї проф. др. Олександер Колесса і др. Іван Франко і подїлили між собою працю так, що др. Франко обняв редакцию першого тому, проф. Колесса другого і третього части першої (оріґінальних драматичних творів Федьковича). Друга часть третього тому, тоб то Федьковичеві переклади „Макбета“ і „Гамлєта“ Шекспіра та „Мазепи“ Руд. Ґотшаля, а також четвертий том вийде під редакциєю дра Ів. Франка. Зрештою в часї друкованя першого тому проф. Ол. Колесса читав одну коректу кождого аркуша і нераз робив свої уваги; так само і при видаваню дальших томів оба редактори вестимуть роботу в ненастанному порозуміню. Задля надзвичайної трудности в стягненю, впорядкованю та зредаґованю матеріялу вміщеного в першім томі а також задля надзвичайно утяжливої корректи (через неконсеквенциї писовнї в автоґрафах, які редакция силкувала ся по змозї шанувати, див. напр. Слово о полку Игоревім першу і другу половину) друк отсего тома протяг ся без малого 10 місяців. Маємо надію, що друк

дальших томів піде швидше і що до кінця 1902 р. українсько-руська громада буде мати в руках бодай три перші томи повного виданя творів Федьковича в руках.

Щоб для найширших кругів зробити доступними найкращі Федьковичеві твори, постановив виділ Наукового тов. ім. Шевченка на основі отсего повного виданя зробити менше виданє вибраних творів Ф—ча для ужитку молодїжи і менше заможних читачів. Се виданє буде обіймати тілько два томи і міститиме в першім томі вибір поезий, а в другім томі вибір повістей Федьковича. Редакциєю сего скороченого виданя з порученя виділу Наукового тов. ім. Шевченка займає ся проф. Ілля Кокорудз.

Хоча над корректою отсего тома слїпали оба редактори, бажаючи і з сего боку зробити се виданє гідним памяти найбільшого поета зеленої Буковини, хоча деякі аркуші переходили 4 й 5, а нї один не переходив менше як 3 корректи, то все таки на жаль лишили ся в текстї деякі помилки, чи то не добачені в корректї, чи зроблені припадково при монтованю складу на машинї. Тим то просимо уклінно Ш. Читачів перед читанєм отсего тома справити в нїм хоч оті помилки, які ми завважили:

Стор.	Ряд.	Надруковано:	Має бути:
65	1 з гори	Як я братя	Як я, братя,
»	5	Ви мня братя	Ви мня, братя,
171	16	усякім	в усякім
183	в титулї	До Дмира	До Дмитра
288	1 з гори	устав треба	устав, треба
304	15 »	подів серце	подів, серце
324	16 з низу	Я не учв	Я не учив
419	12 »	І скітили вічні	І скитили вічні
695	9 з гори	28	26

Передаючи до рук нашої громади отсей перший том писань Федьковича редакция потїшає себе думкою, що сповнила совісно вложену на неї Наук. товариства ім. Шевченка задачу і не вронила анї одного листочка з доступної їй письменської спадщини

незабутнього поета. На жаль, дечого з його поетичних творів редакторам таки не вдалось роздобути. Згадаємо тут поперед усего „Посланіє“, що було написане мабуть 1867 р. (див. нота на стор. 307) і ще по смерти Вол. Навроцького знаходило ся між його паперами, та тепер затратило ся мабуть безповоротно. Ще деякі автоґрафи Федьковичевих поезий, знайдені між посмертними паперами пок. В. Навроцького, знаходять ся в приватних руках, та на жаль лишились редакторам недоступні.

Отсей том оздоблений портретом Федьковича в офіцерськім мундурі і фотоґрафованою подобизною найстаршого автоґрафу його руської поезиї, підложеної ним самим під ноти.

У Львові д. 7 лютого 1902 р.

Др. Іван. Франко.

ЗМІСТ.

ДУМИ і СПІВАНКИ.*)

*) Такий титул має перша частина поезій Федьковичевих у виданю 1862 р. Даємо під сим титулом крім тих поезій, які обняті ним у тому виданю, також ті, що були поміщені в брошурі „Slovo na slovo do Redaktora „Slova“. Černivci 1861“.

Нічліґ.

Звізди по небеснім граді
І по одній і в громаді
Як то любо засняли,
Де жовняре спочивали.

Но як зблїднут тихо зорі,
Світле сонце зійде д горі,
Хто тогди нам бідним скаже,
Де котрий з нас нинї ляже?

Де хто ляже, Божа воля, —
Є де спати, много поля,
Є де голов приклонити,
А зірницї ймут світити.

Друковано уперве в „Поезіях", вид. 1862 р. стор. 48. Про сю думку писав Федькович Дїдицькому, що познайомивши ся 1859 р. в Чернівцях з А. Кобилянським, коли сей налягав на него, щоби писав по руськи, відповів йому: „Хотя я по руски не пишу, то щетці я славянску, а особливо руско-народну поезию дуже високо цїню, а аби ви знали, що я і по руски вже щось написав, то дивіт ся озде в мій дневник з походу тогорічного, що й я якоїсь буйної години, в таборі під Касано і на одну руску думочку ся зважив". І показавєм єму мою думку „Нічліґ". „Сеся думочка, запевно без усего поетичного вартунку, есть моя перша руска поезия" (таможе стор. XIV). Виходить із того, що вона написана лїтом 1858 р.

На день добрий.

Летів прилетів сивий голубко
А з гори, Чорногори;
На день добрий ти, честний ґосподар,
Тай ти славний суборе.
На день добрий ти, честний ґосподар,
На щасливу годину,
Лиш ни гнївай ся за то на мене,
Шом пригостив в гостину.
Бо я ни прийшов того до тебе,
Мід-вино віпивати,
Алем приїхав того до тебе
Співаночку співати.
Бо мене мати бай породила
Де вірли воду пили,
Навчила мене бай співаночок
Сто дватціть і чотири.
Бо мене мати бай породила
У поли край Дунаю,
Та й казала ми: співай синочку
Та як соловій в гаю.
А я літаю, а я блукаю,
Бай від хати до хати;
Ой позволь, позволь, честний ґосподар,
І в тебе заспівати.
Бо я ни прийшов до твого дому
Дліі славного обіду:
Лиш заспіваю, кілько сам знаю,
Відспіваю тай піду.
Ой піду-ж бо я, поїду-ж бо я
Тай назад в Чорногори;
Ой прощай, прощай, честний ґосподар,
Тай ти славний суборе!

Друк. „Slovo na slovo do Redaktora „Slova“. Černivci 1861“, стор. 7—8.

Днїстер.

Ци дружина люба мила з краю загостила,
Ци пташина білокрила з краю заблудила,
Ци буркун то синопюрий байраком гукає,
Ци Днїстер то буйнобурий на Подоли грає?
На чиїм то побережю збіжя золотїют,
І покоси шовковії колом зеленїют,
І шумя ту темні луги, гай там шелевіє,
Там хатина у садочку, ту ся двір білїє.
Ту соколи підлїтают, ту вірли сковичут,
А по борах соловії сум на сум щебечут? —
Чуєш, десь мала хлопчина на сопівцї грає,
Дівче квапит до керницї, думку си співає,
І вівчар там молоденький білі вівцї кличе,
Чути — рже десь ворон коник, сїрий волик річе...
Всюда любо, всюда красно, всюда лиш би бути —
О днїстерські береженьки, можна вас забути?

Друк. „Slovo na slovo“ стор. 8—9.

Оскресни Бояне!

Оскресни Бояне, присвітлий співаче!
Та де-ж ти так довго ночуєш?
Давно вже по Тобі Славянщина плаче,
А Ти нас, Бояне, ни чуєш? —
Оскресни, оскресни, вже лїто надходит,
Вже зоря нам ясна свитає,
Лиш сонце на небі без Тебе ни сходит,
Бо сонце на Тебе чикає.

Оскресни Бояне, оскресни, — ци чуєш,
Як пташка гаями голосит,
А Ти дес в могилї, у темні ночуєш...
Ни чуєш, зазуля Тя просит?! —

Оскресни, оскресни в щасливу годину,
Оскресни Бояне, наш друже,
Прибуди з могили у нашу гостину,
Нехай*) так пташина ни тужит.

Оскресни Бояне, ни бій ся нічого,
Ни бій ся московской окови;
Славяне жиют ще, Руснаків є много,
Шо вмерти за Тебе готови.
Оскресни, оскресни, заграй нам до бою,
Заграй нам як громи небесні,
Грай пісню правдиву, грай пісню нам свою,
А згинут крикливці безчесні!

Коби-ж то ми знали, коби-ж ми видали,
Де Твоя, співаче, могила,
То ми би найглїбшу могилу закляли,
Она би Тя певно пустила!
А так ми ни знаєм, в котрі Ти країнї,
В котрім то Ти гробі ся клониш:
Ци Ти на Подолю, ци Ти на Вкраїнї,
Ци Ти на Підгірю ся слониш.

Краïно щаслива, краïно кохана,
Пусти нам Бояна з могили;
Пусти, ах пусти нам співака Бояна,
Бо наші поділя зацвили.
Най пташка ни тужит, зазуля ни кує,
Най так соловії ни плачут,
Най руская земля Бояна учує,
Най рускі сини го зобачут.

Друк. „Slovo na slovo“ стор. 9—10. В „Поезіях“ 1862 р. находить ся друга редакция сеї пісні, значно відмінна від отсеї тим то й друкуємо її далї в повні.

---

*) В першодруку Nachaj.

Пісня за цїсаря.

Зклав по німецки: I. G. Seidl.
Перевів на руске: Ю. Федькович.

Сохрани нам моцний Боже
    Цїсаря з цїлим краєм,
Най му Господь допоможе
    Ласков свойов на взаєм!
Присвітлу Єго корону
    Від напасти боронїм,
І до Габсбурґского трону
    Вік на віки си горнїм.

Де за правдов стати треба,
    Станьмо братя всїм а всїм,
А єсли би було треба,
    Воювати враз підїм!
Славу свою ни забувше,
    І войсковий обичай,
За Цїсаря кров і душу,
    За Цїсаря, за наш край!

Шо цивільний запрацує,
    Вояк вірне стереже,
А наука поверхує*),
    Примисл весїль принесе.
Благослови Боже з раю
    Щистєм, славов на взаєм!
Світле сонце засняє
    В згоді, мирі над краєм!

Нехай**) всї з нас згоду мают,
    Бо нам згода силу даст;
Де всї разом си тримают,
    То найтяжше їм си вдаст.

---

*) Чи не помилка зам. повершує?
**) В першодруку: Nachaj.

Разом братя пара в парі
На оден тєгнїм си тік:
Слава Царю, слава царі,
Дай Їм Боже вічний вік!

*
* *

Цісарівня всїм надібна
На столици враз сидит,
І Цареви всїм подібна,
З Царем разом край рєдит.
Шо найбілше щистє світу,
Їм Господи Боже дай:
Франц Йозефа, Лїсабету,
Всю дружину Боже май!

Друк. в окремім, непаґінованім додатку до брошури „Slovo na slovo", к. 1. Про сей додаток писав Федькович до Дідицького: „При сїй оказиї (знач. давши Кобилянському для його брошури висше наведені вірші) перевів я і німецкий гимн народний на просто-руске, а додавше до него ще з-пару співанок мною утворених, казавем то все друкувати і межи мої рускі молодці-вояки роздати, котрим я тілько щасливих годин мого житя винен єм". (Поезиї, Льв. 1862, стор. XIV).

Віправа в поле.*)

Ой брате мій, ой коханий,
Чо ти ходиш заплаканий?
Гай, гай ни думай, поїдем за Дунай,
Гей поїдем, коханий!

Ой рад-би я, милий брате,
Гей рад-би я ни плакати,
Але-ж тяженько на моє серденько,
Гадає розпукати.

---

*) Отся і дальші три поезиї мають у згаданім уже додатку до брошури „Slovo na slovo" спільний титул „Žovniarskiji Dumy J. Fedjkovyča".

Ци може ти брате плачиш,
Шо родини бай ни бачиш?
Цїсарска фана дружина кохана,
Чого-ж більше ти хочиш?

Вбери фану в буковину,
Все ни стане за дружину.
Гей, горе, горе, поведе за море!
Там відай я загину.

Ни тра брате нарікати,
Хоть підемо воювати;
Ой гоя, гоя, така-ж наша доля, —
Ти думай, шо гуляти.

Ой гуляти, бай гуляти,
Там де ґрают на гармати...
Гой, гоя, гоя, ти долечко-ж моя,
Гей мати-ж моя, мати!!

Ой мати-ж ти моя, мати,
Пішов твій син погуляти:
Гей, гаю, гаю, то пю, то гуляю,
Гей то пю, то гуляю!

Ой пив-же я, тай напив си,
Як лєг спати, ни будив си...
Гей, гаю, гаю, кервавий Дунаю,
Вжем на віки упив си!!

Друк. в додатку до „Slova na slovo“, к. 2.

У Верон ї.

У Верон ї, гей на брамі камєнії,
Там стояли три жовняре молодії.
Оден спер си на поручу, задумав си,
Дрібненькими слозочками заплакав си;
Другий єго до серденька пригортає,
Тай до него із тихенька промовляє:
„Ей ни тужи, брате милий, ни жури си!
Красно, мило в Італії, подиви си!
Землю трави шовковії укривают,
Соловії голоснії ни втихают“.

„Добре тобі, любий брате, говорити,
Коли-ж мині в чужім краю горе жити.
Горе-ж мині в чужім краю пробувати,
Прийде з жалю великого погибати.
Бо хоть красно в Італії, лиш би бути,
Таки годї краю свого бай забути.
Бо хоть у нас виногради ни зацвили,
Коли-ж бо в нас нарід любий, нарід милий;
А тут люди ни є люди, але звіри,
Нї в них Бога, нї в них Царя, нї в них віри“

У Веронї, гей на брамі камєнії,
Там стояли три жовняре молодії.
Оден спер си на поручу, задумав си,
Дрібненькими слозочками заплакав си;
Другий єго до серденька пригортає,
Слози єму дрібненькії обтерає;
Обтерає дрібні слози тай голубит:
„Ни жури си, брате милий, брате любий!
Бо єсли ми в Італії ни пімремо,
То ще ми си в наші краї повернемо“.

Друк. в додатку до „Slova na slovo“, к. 2—3.

Під Маджентов.*)

Гей у поли, у поли
Там літают соколи:
Летя, літают, сумненько гукают,
Аж мене серце болит.

Ой серденько, серденько,
Чого-ж тобі тяженько?
Канони грают, кулї заспівают,
Най ти буде радненько.

Буде, буде радненько:
Буде рано раненько
Сонце сходити, перестанеш жити —
Гуляй, гуляй серденько!

Ой сонечко сходило,
Туманами си вкрило;
Канони грали, кровйов розливали,
Аби си ни дивило.

Подиви-ж ти си, мати,
Та на наші кабати:
Вся кабатина то кров то калина, —
Ци-с мня годна пізнати?

Ой пізнаю, пізнаю:
Лиш одного тя маю —
Одного сина, красний як калина,
Та як калина в гаю.

Ой бо в гаю калина
Ни длї него зацвила;
Гей цвила, цвила вісока могила —
Твому сину дружина.

---

*) В перводруку Pid Magentov.

Ой дружина-ж то, ненько!
Завтра рано, раненько
В шовкові траві, зелені мураві
Поклоню си низенько.

Поклоню си до свого
Гетмана молодого:
Гетмане пане, звінчай-же ти мене
Козака молодого.

Буду тебе вінчати
Там де дзвоня гармати,
Ой буду, сину... — Гину пане, гину!
Гей ни плач, моя мати!!

Друк. в додатку до „Slova na slovo“ к. 3—4. Строфи 5—10 сеї поезиї були потім з деякими відмінами поміщені в збірці Федьковичевих поезий, виданих Дїдицьким, стор. 48—50 пз. Подъ Кастеледолевъ, спѣванка: див. сю другу редакцию далї під сим титулом.

Співацка доля.

В містї Гумани на золоті бани
Сидит сокіл сивесенький:
Куда-ж ти їдеш, поручнику пане,
Федьковичу молоденький?
Їду я, їду з гори Чорногори
За бистрії за річеньки;
Гей на день добрий, жовнярский суборе,
Ви славнії козаченьки!
Бог дай здорове, поручнику пане,
Федьковичу молоденький;
Просимо тебе, ой просим тя з нами,
Сїдай на мід солоденький.
Ой ни прийшов я до вашего двору
На меду си напивати,

Але-м приїхав славному субору
Співаночку заспівати.
Бо моя мати мене породила
Та де вірли воду пили,
Тай співаночок мене научила
Вісїмдесєт і чотири.
Бо моя мати мене породила
В чистім поли при Дунаю:
„Співай, мій сину, — так ми говорила —
Як соловій в темнім гаю“.
А я лїтаю по гаю-діброві,
Та ще буду бай лїтати:
Ой позвольте ми, сини соколові,
Межи вами заспівати.
Бо я ни їхав з гуцульского краю
До вас, братя, до обіду;
Лиш заспіваю, за кілько сам знаю,
Відспіваю тай поїду.
Їду, поїду, братя соколови,
Та де би ми добре бути;
А за сим словом бувайте здорови,
Прошу мене ни забути.

Друк. в додатку до „Slova na slovo“, к. 4. Пізнїйше в переробленій формі було поміщене також у Поезіях 1862 р. Сей другий варіянт друкуємо далї в повні.

Сонні мари.

У сине море сонце вже потало,
І всюди мирно, всюди тихо стало,
Лиш з Дому Марка звони в складних струнах
Пустили голос срібний по лягунах,
І так сердечне до молитви прося,
Шо аж рибки ся з глубини піднося
Пречистій Діві „Радуй ся“ сказати...

Пішла і рибка під камінє спати,
І тихо стало.

Повиж моря краю
Зачав ся місяць в туманах блукати,
А недалеко в циприсовім гаю
Десь соловіє стало щебетати;
І так то щире, щире заводило,
Як сиротятко, шо не має роду, —
Хто знає, вітки бідне заблудило
До сего краю на солену воду...
Умовкло, бачу, вже го не чувати.

Домами стало світло погасати,
В лягунах тихо, — часом десь ґітара
Поплаче трохи, часом милих пара
В закритій барці стане гоготіти, —
Пропали таки в срібній ночи сіти, —
І нич-ничого більше вже не чути.
А люди? — мали десь давно заснути,
Стружені, бідні; — милого спочинку!

А я де склоню голов на годинку,
Де я до завтра буду спочивати?
Ци треба й бідним місця ще шукати? —
От палац Дожин з ясного мармуру:
Я тут ся склоню тихо коло муру,
Тай буду спати, спати до раненька,
У сего слупа, дріжуч' го обтулю
Як свого брата, ліпше ще як брата —
Ци-ж не оба ми бідні, сиротята? —

О, як ту добре! Плита холодненька,
До неї груди трошечки притулю,
Чей перестане серденько боліти. — —
О-північ звоня, — Аve, Божа Мати!
Приклоню голов, буду трохи спати,
Бо сон мя ломит . . . .
. . . .

Голос то трембіти?

. . . .

Так, так, трембіта десь приповідає...
І чо-ж так дуже миленька жаліє,
Шо чагір вяне, скалам серце мліє? — —
Відай мене так бідного витає
За десять років, — як-же жалібненько!
Гей мати рідна, син як повертає,
А вна лиш сплаче, а відтак питає:
„Де-сь був, мій синку?“

. . . .

Неньк моя, ненько,
Де-м був, питаєш? . . . .
Або-ж я вже знаю
За тілько років, по котрім то краю,
Котрим замірєм нещасливий блужу,
Ци де не найду рідну, братну душу,
Ци не здибаю, словом, чоловіка! —
І вже-м на ноги, ненечко, каліка, —
Тай не найшов-єм, — нині повертаю
Назад в Підгірє, знов до свого краю.

Ой як гаразд то було тутки жити,
Нім я пішов був ца́рами блудити!
О, добре було, добре, памятаю,
Богато ліпше як у Бога в раю:
Бо в Бога в раю ні трембіти нути,
Ані флояри на тугу не чути.
А на Підгірю пісня не втихає,
Бо тут і камінь заспівати знає,
Бо тут і пуга свою думку піє,
Як нічов в літі місяць їй пригріє,
Або як ворон смерти де закружит,
А вна то видит, тай з жалю затужит,
Шо вже комусь би тутки не тревати.

Коби хоть тілько щастя в Бога мати,
Би можна було — вже ми доста жити, —

Сю бідну голов тутки де склонити
На супочинок, тут коби застила,
Аби по мені з раз хоть затужила
Тримбіта мила! . . . .

Де-ж їй любі нути,
Шо їй лиш трошки, вже лиш трошки чути?
Ніби зазулька, бачиш, заковала
По конець світа, так ся відозвала,
І сумно, сумно знов приповідає,
Гей тая лебідь, шо на скін співає,
Ци, як на Риві казкарі*) казали,
Так в'на співає — де? . . . .

У Чорногорі. —
. . . .
Так, так тота гора ся називає,
Шо онде пишно в небо ся змогає,
І князї-скранї в золотії зорі
Ніби в коруну ясну укриває,
А буйні вітри білими снїгами
Закрили главу ніби рантухами.
Єй шати — квіти і шовкові бори,
Єй слово — громи, груди в неї — скали.
Поклоном гори околом припали...
Несїт податки, ви боярскі двори,
А ви, загіря, кармазини, кири,
Бо то цариця наша на Підгір'ї,
То Чорногора.

Онде на обочи, —
О, о! — не плачте, сиві мої очи,
Бо вже не вернут тії милі хвилї! —
Дивіт, в обочи онде дві могилї;
Ци пізнаєте? Ще і нинї в купцї,
Ніби голубчик сивий при голубцї, —
Все як бувало, нич ся не змінили.
А понад ними, гей би дві сестрицї
Приповідали, красні дві ялицї. —

*) В передруку мб. через помилку Казкарѣ.

О, як червоно дуже в'ни зацвили,
Би-сь думав, кровйов.

Онде трошки далї
Кирничка чиста як коли з хрусталї,
Докола зїлє сльозами вливає,
А тамки в лїсї дрозда десь співає,
Як то бувало, тямю, тими днями,
Коли-м в недїлю Божу з леґінями
Сюди ходили Добушеви грати..
Так, так, — тепер си можу нагадати:
У сїй могилї озде зараз з краю
Капітан Добуш славний спочиває,
Підгірский мститель.

Друга та могила
Івана брата голуба прикрила,
Тому в'на горне д тїй ся так близенько,
Нїби серденько миле до серденька;
Нїби вже Божі судия судили,
Би спочивали так як разом жили,
Оден при другім. —

Дуже добре тямю,
Як я бувало явору наламю,
Відтак бервінку дикого намичу,
Тай сї хрести два ялібно затичу;
Відтак си сяду кобзу настроїти,
Тай зачну пісню Добушеви піти,
Аж плачу часом, і самий не знаю,
Чого і по-що, — тілько си гадаю,
Шо моїх братів ся могила крие. —
Чого-ж ту сльоза личенько ми мие? —

. . . .

Вспокій ся, серце, — таже ти казало,
Шо як-бись братну душу де здибало,
То вже нї раз бись більше не болїло,
То вже бись тілько сьвітом не гудїло,
Як та зазулька, шо на весні кує:
Де кукул братчик, шо мене не чує!? —
Будь тихо, серце, будь, най нагадаю

Ту думку красну, нути тії милі
О Добушеви, а як відспіваю,
Загинем разом на єго могилї.
Як ті лебеді, шо лиш раз їх чути,
Потому гинут, бо не можут бути.

Друк. в »Поезіях« Льв. 1862. В листі до Дідицького Федькович писав, що зимою 1861 р. його разом з його полком перенесено з Черновець до Семигорода, до міста Ардалю, де поет занедужав і в часі недуги списав найбільшу часть поезий, які вийшли в виданю 1862 р. (воно друкувало ся протягом 1861 р., передмова Дідицького датована днем св. Миколи Чудотворця 1861 р.). Не можу Вам сказати, — додає поет — котрими дни я тоті думи писав, тілько знаю, що перша моя поезія, котру-м тутки писав, були »Сонні мари«. (Поезіи, XV).

Думи мої.

Думи-ж мої, думи рускі, відки ви ся взєли?
Ци ви може в моїм раю квіточками цвили,
Ци ви може в моїм небі ангелом лїтали,
Шо ви моє бідне серце доси колисали?
Так як мати воробятко вечером колише,
А над ним і коло него хрестик Божий пише,
Би уроки, би злі духи там не приступали, —
Так і моє бідне серце ви-сте колисали.

Ні родини, ні дружини, — бо сестричка вмерла,
Шо тій бідній сиротинї сльози часом втерла. —
Так пішов я в світ широкий за кавалком хлїба, —
Ах, нераз я мусів чути: ціба, хлопче, ціба!
А хоть хто кавалок хлїба часом дати рачив,
То аби ся надивити, як хлопчина плаче.
І ци можна дивувати тому тулачеви,
Шо продав ся до жовнярства за три срібні леви?

Не дивуйте, люде добрі, доля так судила.
А як часом з черевика кров камінєм плила,
І під буком під капральским плечі ся кроїли,
То ся мої синці, рани думами гоїли.

Бо хоть часом і за дурно бранця хто набив ся,
То не йшов він до Дунаю, з ґвера не стрілєв ся,
Лиш узяв кобзину в руки, тай зачав співати,
А вкоївши своє серце, ляг з кобзинов спати.

Поезіи 1862, стор. 3—4.

До руского Боянства.

До Вашого престолу, Віщуни, прихожу,
Три рази по три рази Вам ся поклонити,
Три рази по три рази волї в Вас просити,
Почувше в моїх грудех пісни силу Божу.

Тож думну мою скраню Вам під ноги ложу:
Велїте віщі руки на ту скрань вложити,
А будут срібні струни на шездарі жити,
А в світлім Вашім крузї також стати зможу.

І буду Вам співати, що Підгірє дїє,
Як тамки сонце світит, як там місяць гріє,
Як тамки раз бувало, як колись там буде;

І буду Вам співати, як жиют там люде,
Як там флояра грає, як тримбіта тужит,
Як там ся щастє, доля, слава, радість дружит.

Поезіи 1861, стор. 4—5.

Поклін.

Співанка.

Гей по горі, по високій тройзїль постелив ся;
З України до дївчини козак поклонив ся.
Поклонив ся козаченько з коня вороного:
Нагадай си моя мила мене молодого.

А в неділю рано, рано дївча ся вмивало,
Тай русою та косою личенько втерало,
Утерало біле личко, утерало брови:
Нема-ж мого миленького, нема вже розмови.

Не плач мила, не плач серце, не плач чорні очи,
Ой маю-ж я розмовоньку аж до пізна з-ночи,
Ой маю-ж я розмовоньку, ой маю-ж я милу:
Висипано надо мною високу могилу.

Поезії 1862, стор. 5—6.

Вечером.

Пою коні при Дунаю,
Тай думаю, тай думаю:
Коні карі, коні сиві, —
А я молод нещасливий,

І чему-ж бо я нещасний?
Ци-м не козак, ци-м не красний? —
Ци ми палаш не острений,
Шо світок мій засмучений? —

Світ хороший, сонце гріє, —
От, заходит, вечеріє,
Нічка темна, не видати,
А я з кіньми мушу спати.

Спав я нічку, спав я другу,
Годї знести серцу тугу;
Гоя коні, гоя сиві,
Будьте ви ми хоть зичливі.

Гоя коні-виногради,
Буду в винах вас купати,

Буду медом вас поїти.
Лиш несіт мня, понесіте.

Занесіт мня, де я знаю:
У калині в темнім гаю,
Там хатина малесенька,
Там дівчина милесенька.

Вийди, вийди моя заре!
Коню сивий, коню карий,
Коню білий, коню гривий,
Ци я й нині нещасливий?

Поезії 1862, стор. 6—7.

Сестра.

(Співанка з українскої думки).

Ні зазуля в лузі затужила,
Ні пташина в тузі голосила,
    То сестричка лист писала,
    На сторону посилала,
Тай до брата слезно промовляла:

Брате милий, брате соколоньку,
Ти-сь покенув сестру сиротоньку,
    А я ходжу, накликаю,
    Як зазулька в темнім гаю:
Верни, верни з далекого краю!

Сестро моя, сестро моя руто,
Як я можу до тебе вернути?
    Через ліси темнесенькі,
    Через ріки бистресенькі,
Через степи рівні, рівнесенькі?

Гаєм-маєм, лебедем Дунаєм.
А степами бистрим горностаєм,
А на моє подвіреньно
Пади бистрим соколеньком,
А голубом на моє серденько.

Ой летів я сім день тай годину,
Прилетів я до сестри в гостину,
Прилетів я тай гукаю,
А сестрички не видаю, —
Ах відай я сестри вже не маю.

Сестро-ж моя, лелїєнько біла,
Уповіж ми, де ти ся поділа?
В гаю, брате, в гаю, в гаю,
Під могилов пробуваю,
Все о тобі розмовоньку маю.

Поезії 1862, стор. 7—9.

При відході.

Співанка.

Чо ти плачеш, дївчино єдина,
Вшак ти видиш, не моя причина, —
Не рад би я від'їзджати,
Гонит Цїсарь воювати;
Не тра серцу туги завдавати.

Рада-ж би я, милий, не тужити,
Но без тебе горе в світї жити, —
Ти поїдеш на Вкраїну,
Я ся пташков перекину,
Тай полечу милому ковати.

Ой ковала зазульков, ковала,
Тай милого нигде не видала.
    Де-ж ти милий пробуваєш,
    Що ти мене не чуваєш,
Ци ти голос уже мій не знаєш? —

Знаю, знаю милий*) голосочок!
Прикрив мене клиновий листочок;
    Під могилов нич не чути.
    Ах як тяжко під нев бути,
А ще тяжче миленьку забути.

Поезії 1862, стор. 9—10.

Коляда.

Ой тури, тури, буйні ви звірі —
    Ладо, Ладо!
Ой що там чути в нашім Підгір'ї?
    Ладо Боже!
Ой брате, брате, добре чувати!
    Ладо, Ладо!
Ходит світлицев старая мати,
    Ладо Боже!
Ой ходит, ходит, столи вкриває,
    Ладо, Ладо!
Зелені вина в кубки зливає,
    Ладо Боже!
Ой гоя, гоя, золоті куби!
    Ладо, Ладо!
Буде з вас пити синок мій любий,
    Ладо Боже!

---

*) В перводруку мабуть через помилку: милой; можна сумнівати ся, чи Федькович ужив тут таку форму.

Ой буде, буде, але не нинї,
Ладо, Ладо!
Бо він сегодне в царя в гостинї,
Ладо Боже!
Ой гостит, гостит, в погарі звонит,
Ладо, Ладо!
'Д царскому столу кучерем клонит:
Ладо Боже!
Ой Царю, Царю, нїмецкий княже!
Ладо, Ладо!
Пусти мене ти в Підгіре наше!
Ладо Боже!
„Ой підеш, підеш, підеш дружино,
Ладо, Ладо!
Але аж випєм червоне вино“.
Ладо Боже!
А на сї слова: бувай здорова,
Ладо, Ладо!
Бувай здорова, ти нене моя,
Ладо Боже!
Тай не жури ся за твого сина,
Ладо, Ладо!
Твій син ся має, як гай-калина,
Ладо Боже!
А гай-калина сїм рік не цвила,
Ладо, Ладо!
В шовкові трави гилє клонила,
Ладо Боже!
Гилє клонила, а все низенько,
Ладо, Ладо!
А все до тебе, ти моя ненько,
Ладо Боже!

Поезиї 1862. стор. 10—12.

Пісні ладовниї (весїльні).

При вечери.

I.

Цвіт лугами, пшениця ланами,
Ладо, Ладо!
Братеньку мій милий, вечерай ти з нами,
Милий Боже!
Цвіт в віночки, пшениця в снопочки,
Ладо! Ладо!
Ненько-ж моя ненько, вечерай ти з нами,
Милий Боже!
Цвіт на яри, пшениця на дари,
Ладо! Ладо!
Братчику мій любий, вечерай ти з нами,
Милий Боже!
Цвіт на поли, а дари на столи,
Ладо! Ладо!
Сестрички кохани, вечерайте з нами,
Милий Боже!
Цвіт калина, за столом родина,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, вечерай ти з нами,
Милий Боже!

II.

Мід з медами, погарі столами,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милий Боже!
Батьку голубочку, пропивай ти дочку,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милий Боже!
Ненько-ж моя ненько, пропивай серденько,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милий Боже!

Братя як соколи, за кедрові столи!
　　Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
　　Милий Боже!
Сестри-ж мої любі, за золоті куби!
　　Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
　　Милий Боже!

Поезіи 1862, стор. 12–14. Про ті пісни писав автор до Дідицького: „Не кажу я, щоби сї дві піснї ладовниї великого варгунку мали бути, а я їх тому писав, аби, по перше, свої сили на так дуже для співака труднім поли староославянскої поезиї спробовати, а по друге: славне руске міщанство заохотити, при своїх весїльних обрядах наші красні старосвітскі поведїнки, а ще краснійші право-рускі піснї запровадити, бо ручу, що хто раз солодкі голоси ладовниї чув, а ще не зовсім серце закаменїле має, той певне при жалїсливім „Ладо! Ладо!“ сльози обітре, бо єго душу обгорне цїла краса староославянского духа і тих часів, коли на світі ще гаразд було. Если руска молодїж би собі жичила, то з радостію напишу піснї з мельодиями для руского весїля і поклоню їх нашим милим красавицям і соколам-парубкам, моїм братям, а як би собі жичили, то приточу тим піснням докладно усї обряди і поведїнки звичайні при певних руских весїлях, не уймаючи чести анї „весїлю“ в. г. Лозиньского, анї в. г. Гальки“. В другім листї до Дїдицького Федькович сповіщав його, що пильно займає ся зложенєм повнійшої збірочки таких ладовних пісень разом з мельодиями (Поезіи 1862, стор. 136–137). Розумієть ся, се був тілько один із многих Федьковичевих плянів, ніколи не виконаних.

Дитина.

„Чого-ж бо ти плачеш, дитинонько мила?“
„А ненечко утко, котюга вкусила!“
„Коли від котюги такий тобі жас,
То ще ти на світі заплачеш не раз“.

Поезіи 1862, стор. 14.

Загадка.

Скажіт ми братя, шо тото за рівня:
Нї в'на цариця, нї она царівня,
А претцї всїгди сїм корунів носить,
Тай ще гадає, шо єї не досить.

Як їй родили, то їй шовком звали,
Як їй хрестили, то імя не дали,
А по хрестинах зараз подружили,
Сїм сот молодцїв разом слюб з нев взели.

Але по слюбі дївча си гадало:
Сїм сот молодцїв, то менї за мало;
Коби хоть тисяч, то менї би мило,
Коби хоть тисяч їх за мнов ходило!

А ще вам скажу, шо тота цариця
В недїлю ходит гола нїби спиця,
Шо на головцї золочена коса,
Одна лиш ніжка, і тота їй боса.

Поезіи 1862, стор. 15.

Квітки.

Шо кажут, душко, квіточки ті милі,
    Шо он так красно на траві цвитут? —
Зривай ті квіти, доки ще зацвили,
    І доки другі квіточок си рвут;
Бо прийде осінь, зіленько зівяне,
    Де снїг упаде, квіточок вже нїт,
Тогди як око за квітками гляне,
    То лиш заплаче на студений світ.

І як ті квіти, що їх ярь сплітає,
Не вскреснут більше, як їх зітре лід,
То так і людска молодість минає,
А що минуло, вже не верне в слїд:
Тому зривай си яром твої квіти,
Коли в личку ти калиновий гай,
Коли в души ще тепле серце світит,
Бо як загасне, то загас і рай.

Поезії 1862, стор. 16.

Гуцулка.

Де кресак мій, порошниці, піду погуляти,
Ци би свою давну вроду де не відшукати:
Ой тотуж-то давну вроду з чорними очима,
Шо дївчата, молодиці з розуму зводила.

Ой гуляю я, гуляю, аж помости гнут ся,
По-під стелю топірчики вибивані вют ся,
Але давну свою вроду все я не находжу,
Хиба піду до ворожки, тай си поворожу.

Ой ворожко, ворожечко, на усї Цигани,
Ворожи ми жовтим воском зараз на кресани,
Де румяне моє личко, мальовані брови?
Як дївчата святкували на веснї Покрови.

Друк. Слово 1861, ч. 46, потім Поезії 1862, стор. 16—17.

Вечір на Підгірю.

Славне Підгіре, що ся маєм крило,
В шовкові трави спати ся клонило,
Бо світле сонце в гори ся сховало,
Би десь у мори личенько скупало.

А завтра рано знов нам засвітило,
І знов ся щастю нашому дивило,
І знов в вечірних зороньках помалу
Підгірє красне спати колисало,
Як нині в вечір.

О, як тут весело!
Усе в одну ся пісень щасливу сплело:
Там в стаї ватаг на флояру грає,
Там гет за лїсом череда десь блїє,
По воду йдучи дївчина співає,
Пташинка в гаю щастє своє піє;
А гей би пісням милим второвали,
Цигани в лузї в два клевцї ковали.
І всюда співи, всюда лиш сваволя,
Шо хтось би думав — тутки все весїля.
І чо-ж би тутки заспівати годї,
Де кожде вільне, кожде на свободї,
Де навіть щазник пробувати любит,
Як доста світом душий си нагубит;
Відтак би трошки рад де відпочити,
Аби за раєм хвильку затужити,
Би нагадати, як колись там було,
Нїм Боже слово з світлости го пхнуло,
Аби казити, терти мимо волї,
Проклявше Бога і проклявше долю.

Но Господь знає і єму годинку
До прохолоди, любого спочинку,
І не боронит місця му глядїти,
Де люде чисті, як ті Божі дїти,
І ще ся в школах того не навчили,
Як би і біса перепередили, —
А де ж він найде місце си жичливе,
Як не в Підгірї, де ще все щасливе? —

Лиш той леґінь там в лузї над потоком,
Гей брат на брата спер ся на ялицу*),

*) В друку „ялицю“, та рим вимагає „ялицу“ до дальшого „рушницу“; таких форм уживають Гуцули звичайно, і вживав їх також Федькович.

Відважним, чорним, гей би в орла оком
Похмурно дивит в крицяну рушницу,
Гей би в тій цївцї, що сино сняяла,
Єго вся доля добра пробувала,
Гей вже би нигде, нигде більше в світї,
Як лиш в рушници щастя мав глядїти.

І чо-ж ти стрільче молодий та гожий
До пізна нічов в лузї сам сумуєш,
Коли-сь гей рицар пишний та урочий,
І в гарних грудех чисте серце чуєш,
Коли-сь моторний як козак турецкий,
Вус, око чорне, і кресак стрілецкий,
А всї пушкаре на підгірскім краю
Тя капітаном своїм називают!
Чого-ж, леґіню, маєш ти тужити,
Коли тобі би лиш на світї жити? —

Він тихо, бачу, не відповідає,
В рушницу дивит, тай собі думає. —

Поезії 1862, стор. 17—19.

Пречиста Дїво радуй ся Маріє!

У сине море сонце ясне тоне,
І своє світло ніби кров червоне
    По всій країнї доокола сіє, —
А там зазульку в гаю десь чувати,
А там звіночок став селом ковати,
    Там в борі вітер листьом шелевіє:
    Пречиста Дїво радуй ся Маріє...

    Пречиста Дїво радуй ся Маріє!
Он молод жовняр ляг си на мураві,
Личко студене, шати му кроваві,
    Розстрілен нинї, бо — самий не вміє...

Камратя яму темну му вкопали,
І на спочинок бідного в ню склали;
Уже не скаже, як звінок запіє:
Пречиста Діво радуй ся Маріє..

Пречиста Діво радуй ся Маріє!
Під плотом сїла одовиця мати,
До себе тулит бідне сиротяти,
І плаче ревне, серденько її млїє, —
Ба вже не плаче, вже і не голосит,
Склонила голов, більше не підносит,
Зірниції плачут, а звінок німіє...
Пречиста Діво радуй ся Маріє.

Пречиста Діво радуй ся Маріє!
Там онде блудит сплакана дитина,
Без тата, мами, бідна сиротина,
Нічо не їло, душечка му млїє, —
І хоче в хату бідня навернути,
Господар псами тровит єго, чути:
Верескло, впало, кров ся з ніжки лїє...
Пречиста Діво радуй ся Маріє.

Пречиста Діво радуй ся Маріє,
Бо я не можу... Вшак я маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Шо тут на світї, ах тутки ся діє!
Да як до гробу зложут моє тіло,
Де темно, тїсно, студено, зотлїло,
Де нич не плаче, де усе німіє, —
Пречиста Діво радуй ся Маріє!

Поезії 1862, стор. 20—21.

Молитва.

О як то тихо вечером на яри!
Де сонце було, там криваві смуги.
І нїби склали світ на чорні мари,
Так все утихло, нї плачу, нї руги,
Гей би всї люде привалили віком,
Шо криє сльози, сльози з чоловіком.

І всї печали, шо мня в день кроїли,
Шо моє серце на кавалки дерли,
Угризки, троски, всї ся укоїли,
Гей нїби з світом і людьми замерли,
І моя душа знов свобідна стала,
Як тими днями, нїм свій рай страдала.

Тож склоню голов в заєльожені квіти,
І яко нужден, яко син той болю,
Найнещасливший на всї людскі дїти,
Тобі ся Боже, Боже мій, помолю,
Як тими днями, як я ще молив ся,
І ще-м не думав, ще-м не печалив ся.

Но шо-ж я, Святе, буду тя благати,
Коли тебе я тілько напросив ся,
А ти не можеш того менї дати?
Відь моїй просьбі Бог ще не родив ся!
А так не буду вже ничо просити,
Лиш склоню голов, тай — зачну тужити.

Поезиї 1862, стор. 22—23.

Русь.

(По Mignon Ґетего).

Ци знаєш, де країна тая мила,
Де явір ріс і де калина цвила,
Де Днїстер грав, де Галич печалїє,
Де руский край, де руске серце млїє?

Ци знаєш де, ци знаєш, моя доле?
Туда, туда піду з тобов, соколе.

Ци знаєш, де там Левова палата,
А в їй мурах вибивана кімната,
Де образи по стінах золочені,
„Де Лев наш, де?“ питают засмучені.
Ци знаєш де, ци знаєш, моя доле?
Туда, туда піду з тобов, соколе! —

Ци знаєш, де ті синї наші гори,
Де Черемшу, де буйного ізвори*),
Де рутин цвіт з бервінком зеленїє,
Де Божий Дух на землю з неба віє?
Ци знаєш де, ци знаєш, моя доле?
Туда, туда підемо, мій соколе.

Друк. Слово 1861, ч. 86, потім Поезіи 1862, стор. 23—24. В книжковім виданю побічний титул пропущено.

Україна.

Україно, Запороже, годї вас забути,
Ах, бо мило тамки жити, мило тамки бути,
Де ті трави шовковії славні степи криют,
Де ся квіти поза квіти в зимних росах миют,
Де стада ржут, де соколи, де вірли співают,
З буйним вітром у заліжку козаки лїтают.

Хто-ж то може знов забути могили, кургани,
Де козацтво українске, славні атамани
Свою славу сном провадят, славов серце гріют,
А ті думи богатирскі так то гарно піют,
Шо аж тут ся відзивают, шо аж тут їх чути, —
Україно, Запороже, можна вас забути? —

---

*) В перводруку утопійна форма „изворы“.

Онде грає жвавий хлопец у*) торбан весело;
Онде дївча йде по воду, думку й'кус завело;
Там сопівка приграває нїби соловіє,
Шо там в гаю калиновім піє все та піє;
А там бжілка злотокрила думно си співає,
Обмучилась медівницев, ледви шо вертає.

Он колишесь тихий Днїпер, вечір, він дрімає,
А по синїй єго фалї човенце плаває,
В ньо си сїло гарне дївче, красне як малина,
А хороший кермаченько**) ляг їй на колїна,
Обзирає сороківцї, шо в коралї вяжут,
А потому — а потому, -- далї вже не скажу;
А хоть рад-бим і сказати, але наші милї
Вже пропали в синїй мрацї, що Днїпер укрила.

Далї видко білий хутор, пасїки, ставочок,
Знов байрак там яворовий, вишневий садочок,
А в садочку мила хатка; тамки на порозї
Сїло дївче русо-косе, — ах, які-ж там нозї!
Тай іголков тонесеньков шиє в хустку квіти.
Де ти бавиш, біловусе, де мій ясний світе!

Тихо, тихо, любе дївче, видиш он сокола?
А дївчина — чорні очи — глипла доокола:
То не сокіл, то мій милий вороним лїтає!
Тай схопилась красавичка, ліску відчиняє,
А сокіл вже на подвірі, дївчину любує,
В'на го хоче посварити, годї, бо — цюлює.

Глянь там далї на прикмету: думаш, там соколи?
Нї, там славні чумаченьки возя з Криму соли.
От диви ся, вже і стали, вже й воли пустили,
Вже і ватра запалена, вже ся розложили.
Той готовит ситу кашу, ті вози знов мажут,
Хлопцї шумки заспівали, старші казку кажут.

---

*) В перводруку во — форма у Федьковича не уживана, мб. поправка Дїдицького.

**) В перводруку певно через помилку: кормаченько.

Далї, далї, онде небо багром румянїє;
Слухай добре, як то мило десь звіночок піє!
То в тїй церкві там за лїсом з девятьма верхами,
Всї покриті срібнов бляхов, злотними хрестами,
А священник старец ходит по святій континї,
Молит слави Запорожу, щастя Українї.

Поезиї 1862, стор. 24—26.

Оскресни Боян.

Оскресни Бо́ян, світлий наш співаче!
Чому так довго в потемку ночуєш?
Дармо по тобі руска слава плаче,
А ти їй, руский Бояне, не чуєш?
Калина наша більше вже не родит,
Бервінки наші в гаю усихают,
А ясна зоря все а все не сходит,
Бо наші зорі все тебе чекают.

Оскресни Бо́ян з руської могили, —
Ци в'на на віки вже тебе присїла?
А яворові лози в нас не цвили,
А наша пташка в борі занїміла;
Бо наші-сь бори лиш тогди кохали,
Коли соколи ними ще ленули;
А наші пташки лиш тогди співали,
Коли ще Твою віщу пісню чули.

Оскресни Боян з кедрової труни,
Де нинї клониш світлу главу твою.
Кени пальцями золотиї струни,
А грай нам піснї, о заграй до бою!
А як ті снове, що*) вітри розвіют,
Як ті димове, що на сонци гинут,
Так**) ті пропадут, що кайдан нам гріют.
О грай нам Боян, грай нам Божий сину!

---

*) В перводруку очевидно через помилку: то.
**) В перводруку через помилку Якъ.

О грай нам Боян, а пусти соколи,
　　Де Києв світит, де наш Лев дрімає,
А найдеш друже дружину по воли:
　　Там Тарас Козак, Богдан тут співає
О ділах славних Буй-Тур Всеволода,
　　О красній Ксени, Чабраєвій силї,
О нашій правдї, о правдї народа,
　　А Ти лиш, Боян, Ти лиш спиш в могилї.

Поезиї 1862, стор. 26—28. Перерібка твору під таким самим титулом друкованого в „Slovi na slovo“, див. висше стор. 5—6. Основою перерібки була зміна наголосу Боя́н (у першій ред.) на Бо́ян (у другій); з сего й вийшла зміна розміру амфібрахового (в першій ред.) на ямбовий. Перерібка доконана була під очевидним впливом Дїдицького; відгомін сего впливу полишив поет і в текстї отсеї вірші, де поставив Дїдицького яко поета обік Шевченка.

Співацка добра-ніч.

на скін Тараса Шевченка.

Світит місяць світлесенько
　　В молоденькім маю,
Би ся було виднесенько
　　На козацкім краю:
Би ся було виднесенько
　　В калиновім лузї,
Як вкраїньский співаченько
　　На Вкраїнї тужит.

І сїв си бідний нічков на курганї,
　　Докола степом сльозами провів,
Склонив на руки мармурові скранї,
　　Зітхнув до Бога, далї занїмів;
І думав довго в яснім світлї луни,
　　І плакав много, — пак*) ся повтерав,
І взяв кобзину, ткнув кроваві струни,
　　Тай так сарака лугом заспівав:

*) В друк. очевидно через помилку „так“, та се не дає доброго змислу.

Ци я не тутки раз родив ся,
Не туки живше, не нажив ся,
Не тут в желїзо мня ковали,
Би мої думи повтихали? —
Ой тутки, тутки, милий Боже!
О Україно, Запороже,
Ци співакови та лиш доля:
Кайдан, Сибір і вся неволя? —

І циж подоба в світї бути,
Навчившесь орлом поленути,
Навчившесь степом погуляти,
І з козаками пробувати? —
О Україно, рач простити, —
Не можна серцу тутки жити,
То най на віки тя покине,
Най тутки трісне, тутки гине! —

І склав кобзину бідний на кургані,
Докола степом сльозами провів,
Склонив на руки мармурові скранї,
Зітхнув до Бога, далї занїмів;
І тихо було ніченьков у маю,
Зірницї плачут на шовковий луг,
А соловіє в калиновім гаю
Заголосило степом на округ:

На добра-ніч ти, віщуне
На козацкі діти!
Ляг єсь спати в світлї луни
В засльожені квіти. —
Спи-ж ти, руский соловію,
Я за тебе тужу,
А як тутки зазоріє,
Я тебе пробужу.

Друк. Слово 1861, ч. 83, потім Поезії 1862, стор. 28—30.

До нашого батька Могильницкого.

Пресвітлий Боян Галицкої Рати,
Я не прихожу, би з Тобов посполу
Засїсти в раду до царского столу
Або соколи на дотік пускати, —

На то мня моя не родила мати. —
Я лиш прихожу з братями посполу
Поклін віддати Твоєму престолу,
І по козацки піснев привитати.

Но відки возьму я такої чести,
Би Твоїй славі варту пісню сплести,
Коли Бояном я ся не родив?

Але не дума, шо мінї бракує,
То твоя ласка чей не подивує, —
Коби лиш Батько Могильницкий жив!

Друк. Слово 1861, ч. 66, потім Поезіи 1862, стор. 30—31.

Мій образ.

Як, ти дивиш так смутно? то соколї очи? —
Так, небоже, не дивит сокіл на Підгір'ї. —
А твій кучер як Дунай, як орлове пірє?
Так го Нїмцї остригли і рости не хоче.

А личко ти чо зблїдло? — шо сльоза полоче? —
Не кажи то нїкому, бо не найдеш віри.
„Родив ся на Підгір'ї, ба і ріс в Підгір'ї". —
Скажут люде, — „в Підгір'ї смутку ся не хоче".

А яка-ж бо то шата, шо ти груди криє? —
Така, як моя доля, шо лице ми миє:
Тїсна на моє серце і тїсна на душу:

Бо моє серце, братя, сардаком ся крило.
Під бланев ся кохало, під ременем било...
Даруйте, жаль мня ломит, — перестати мушу.

Поезіи 1862, стор. 31—32.

До неї.

„Ти плачеш, моя душко? чейже не на мене?
Вшак знаєш, красавице, шо люба не воля.
Як я не винен тому, так і твоя доля
Невинна, шо у мінї серце ти студене“.

„„І чо-ж ти мня не любиш, ти козацкий сине?
Ци моя може гадка также не соколя,
Або не красший край тут може як Подоля,
Шо твоє думне серце коло мого стине?““

„Утри ся, моя рибко, далї сніг загине,
Ледви потоки пустя, небо стане сине,
А ти мене забудеш підливавше квіти“.

„„А ти підеш до дому другої глядїти? —
Гляди си, а як найдеш, як ся ймеш вінчати,
Прийди собі бервінку на мій гріб нарвати““.

Поезіи 1862, стор. 32—33.

В церкві.

Сумно, тихо в Божім дому, в сумрацї всьо тоне,
Лиш священник старесенький в книжцї шось читає,
А там свічка одинока в попіл догорає,
А зо стін ся позерают золоті ікони.

А на плиті, на студеній, — чо-ж ми око тоне? —
Молод жовнярь в домовині мертвий спочиває;
Ни сестричка не голосит, ненька не вмлїває,
Лиш там свічка воском плаче, а за нев ікони.

А священник вийшов з книжков, над мерцем голосит,
І послїдне цїлобзанє сиротинї просит,
Но нихто го не цюлює, і — нихто не буде.

Прибивают чорне віко, свічка спала, клїє...
Ні сестричка не голосит, ненечка не млїє,
Вшак то жовнярь, сиротина, — хто тужити буде?

Поезіи 1862, стор. 33—34.

На дорогу.

Ти їдеш, милий брате, де би добре жити?
Їдь, соколе мій ясний, дорогий мій друже;
Постели ся дорогов, ти стокротна руже,
Аби му на терновий світ любо ступити.

А хоть стане на тернє, не коли го дуже,
Бо то серце ще Боже, може затужити,
А тобі би за него Бог не міг простити...
Не вколи го! Не вколеш, красна моя руже?

А хоть вколе коли тя, то не плач, соколе:
Світ великий, усе ся загоїт поволи;
Вшак нам доля судила на земли страдати.

Но як доля глогова поранит тя, горе,
То верни ся, мій брате, хоть би через море,
А не пущу тя більше світом ся блукати.

Поезіи 1862, стор. 34.

Співацкая доля.

Співанка

В місті Умани на книжницкій бани
Сидит сокіл сивесенький.
„Куда-ж ти їдеш, співацкий ти пане
Співаче наш молоденький?“ —
„Їду я, їду з гори Чорногори,
За бистрії заріченьки;
Гей на день добрий, козацкий соборе,
Ви славнії козаченьки!“
„Бог дай здорове, співацкий ти пане,
Співаче наш молоденький!
Просимо тебе, ой просим тя з нами,
Сїдай на мід солоденький“.
„Ой не прийшов я до вашого двору
На меду ся напивати,
Але-м приїхав славному собору
Мою долю заспівати.
Бо моя доля як в сокола воля,
Як ластівка в новім дворі:
Рано в Подоле, на вечер з Подоля,
О пів-ночи в Чорногорі.
Бо мої думи — раз дунайскі шуми,
Зазулї раз в лузї в тузї, —
А на сім слові бувайте здорові
Всї козаки в рускім крузї“.

Поезиї 1862, стор. 35—36. Перша редакция сеї піснї була друкована в „Slovi na slovo“, диви висше стор. 12—13.

Рекрут.

Стояв же він на шельваху
В цїсарскім дворі,
Вмивав ся він, втерав ся він
Як гусь по водї;

Умив ся він да сльозами,
Нихто го не чув,
Стулив ся він на баґнеті,
На хвильку заснув.

Ой спит же він на баґнеті
В цїсарскім дворі,
Тай снит ся му, шо ходит десь
По синїй горі,
Тай кучері зачісує,
Тай кучері вє...
Чом ненька ми не писує?
Ци в'на ще жиє?...

Ой рада-бим, мій синоньку,
Листок написать,
Насипали могилоньку,
Не можу я встать;
Не можу я, соколоньку,
Глубоко на днї,
Насипали на рученьки
Сирої землї.

І був би він в царскім дворі
Богато ще снив,
Гукнув бо звін на Стефанї,
А він ся збудив;
Утер собі і личенько,
Утер си і ґвер...
Кров точит ся по мармурі,
А жовнярь умер.

Поезиї 1862. стор. 36—37.

Святий вечер.

Звіночок звонит, звонит, звонит,
Все місто в світлї, в раю тоне,
Аж до касарнї бє ся ехо,
Бо в тій касарни темно, тихо.

Лиш онде жовнярь в світлї луни
На слуп припер ся гей до труни,
Сльозаве око в небо зносит,
І нїби звізди о шось просит.

А звізди так му світя ясно,
А по домах весело, красно...
Чого-ж єму так серце млїє,
Коли нихто не печалїє?

Га, відкиж я то можу знати? —
Єго не смію запитати.
Не видиш, як він брови хмурит?
Хто знає, чо ся жовнярь журит.

Поезіи 1862, стор. 37—38.

Дезертер.

Ой сїв же він при столику,
При світлї думав,
Писанечко дрібнесенькє,
А він го читав.

Писанечко дрібнесенькє,
Листочок як снїг;
Склонив же він головоньку
К столови на ріг.

„Ой ненечка старенькая
Ми пише в-одно,
Шо там зима тяженькая,
А їй студено;

„Нема, нема єї кому
Врубати дрівец,
Бо їй синок, оден в дому —
Цїсарский стрілец“.

І схопив ся як поломінь,
Полетів як птак,
А вітер з ним не йде в догінь,
Бо годї му так;

Бо він летит до матоньки
Старої домів,
Дрівец єї врубатоньки,
Би хатку нагрів.

Поезиї 1862, стор. 38—39.

В арештї.

І опівніч вже минає,
Вже і лямпа догорає,
І камратя занїмїли,
Коло столу сном присїли.

Спочивайте, милі братя,
Бо вам добре спочивати,
Але я, — о нї, нїколи,
Бо-м в кайданах, бо-м в неволи.

І за шо мене вковали?
Шо риштунки ржев запали!
Я би-м думав, шо від піти
Зброя мусит червонїти.

Шо-ж бо збройов ся клопочу?
Най кують мня кілько хочут!
На вікнї, он коло ґрати,
Там шездара сиротяти.

А я втворю си віконце, —
Ясний місяць — моє сонце!
Ох, як зачну грати, грати,
Муся струни ся пірвати.

Так, най струни ся поколют,
Бо я всю жовнярску долю,
Бо я всьо, шо в войску знаю,
На шездарі заспіваю.

Так, усьо я заголошу,
А кайдан, шо озде ношу,
Завторує в срібні нути,
Аж го звізди муся чути.

Але то би було лихо!
Ліпше грати тихо, тихо,
Аби братів не скорняти,
Бо в'ни любя ся сміяти.

Сміх — дурниця ми не буде,
Але в войску всякі люде, —
Скажут, шо я їх клопочу,
А я ласки їх не хочу.

То-ж тихонько, серце, струни!
При зірницях, в світлї луни
Можна трошки потужити,
Лиш би братя не збудити.

Поезії 1862, стор. 40—41.

Ой нічка то тиха.

Думка.

Ой нічка то тиха, ой нічка то мила!...
Зорниця в зорницю по небі світила,
А я си при мурі на лавочку сів,
Тай оком сльозавим докола повів.

І хто-ж менї того на світї закаже,
Як сонце загасне, як нічка наляже,
Аби я по тиху на лаві не сів,
Тай оком сльозавим докола не вів?

Ой сижу я, сижу, на палаш припер ся,
Манта ми широка, полами утер ся;
Аж вижу, при мінї хтось близенько став,
Тай плакав зо мною, зо мною думав.

То брат мій товариш — о, щире мня любит,
Тай каже до мене — не каже, голубит:
„Чогож ти, мій друже, на лавици сів,
Тай оком сльозавим докола повів?“

„О брате мій, брате, як можеш питати,
Чого ми болїти, чого ми думати?
Вшак знаєш, шо-м козак, вшак знаєш, шо-м пан,
А люде всадили на мене кайдан“. —

І брат не говорит, і місяць не гріє,
І серденько тужит, і серденько млїє...
О бідна головко, де дїну біду!...
Хиба я поволи до хати піду.

Поезії 1862, стор. 42—43.

Ой вийду я з хати.

Думка.

Ой вийду я з хати, тай стану гадати:
Коби то не зброя, не білі кабати,
Ой то-ж би-м полетїв як куля, як кріс,
Де-м орлом родив ся, де-м соколом ріс.

Виходит із хати рідненькая мати:
„І слихом слихати, і видом видати! —
А де-ж бо ти, синку, а де-ж бо ти був,
Шо моїх ти сльозий ніколи не чув?“ —

„Ой ненечко-утко, не жалуй, не думай:
Летів я за море, летів я за Дунай:
Ходив я далеко, далеко у світ,
Підгіря шукати, Підгіря там ніт“.

Приходя до мене молодці-соколи:
„Леґіню, на танец, леґіню, на поле!“ —
„Ой піду я, братя, ой піду я 'д вам,
Лиш сестрам-голубкам даруночки дам“.

Ой клоню я сестрам кармазин, то квіти,
А в'ни поленули чим борше до кліти,
Винося одежу, винося кресак:
Убрав ся, уклав ся, як пава, як мак.

Сорочка в три цирки, хустина шовкова,
Топірчик з Сиготу, а черес з Кракова,
Обі порошниці в Ростоках набив,
А ретязи мої би й Добош носив.

Приходжу на поле, де братя гуляют, —
Цимбалоньки ріжут, скрипічники грают,
А дівчина моя то ружа, то сніг,
Як я ї зобачив, аж падаю з ніг.

Товариш мій давний заводит з нев танец,
Тай шепче до неї: „Диви ся, коханец!“
А в'на як узріла — то в регіт, то в плач:
Згадала си любка зелений бокач.

Тай право до мене, хорошо, моторне,
За шию вбіймає, до себе мя горне:
„Ой любчику любий, ой де-ж бо ти був,
Шо-сь співанки мої николи не чув?“

І була би більше небога казала,
Коби мня громада не була обстала. –
Той клонит горівку, той пиво, той мід...
Над наше Підгірє на світї вже нїт!

Поезіи 1862, стор. 43–45.

Співанка.

Зашуміли темні лози
Козакови при дорозї.
По дорозї блудом ходит,
Вороного свого водит,
Золотую чашу носит
Капітана слезно просит:

„Гей ти пане, капітане,
Ти козацкий атамане,
Дам ти меду, дам ти чашу,
Лиш пусти мня в землю нашу,
Лиш пусти до роду мого
Дам коня ще вороного“.

„Дурно, козак, дурно тужиш,
Бо не підеш, аж дослужиш;
А як будеш шо казати,
То тя скажу приковати
До коня, до вороного
Козаченька молодого“.

Друк. Слово 1861, ч. 84, потім Поезіи 1862, стор. 45—46.

Марш на Італїю.

Співанка.

Засвіти ми ясна зоре,
Засвіти ми на всї гори;
Гей їду, їду,
Поїду за Дунай,
Гей поїду за море!

Ци за море, ци за Дунай,
Коли-сь жовнярь, то не думай!
Ой гоя, гоя,
Така твоя доля,
Гей гуляй, хлопче, гуляй!

Ой буду я ще гуляти,
Як заграют на гармати:
Гей гоя, гоя,
Ти доле, ти моя, —
Ой мати-ж моя мати!!

Ой ненечко, моя мати,
Пішов твій син погуляти;
Гей гаю, гаю,
І пю і гуляю, —
Гей то пю, то гуляю!

Ой пив же я, тай напив ся,
Пішов спати, не будив ся; —
Гей гаю, гаю,
Кровавий Дунаю,
Як я дуже упив ся!

Поезиї 1862, стор. 46—47. Отся пісня — перерібка пісні, поміщеної в „Slovi na slovo“ і у нас стор. 8—9 п.з. Виправа в поле. Три остатні куплети тої пісні повторено тут з невеличкими змінами, два перші куплети отсеї пісні не мають анальоґії в давнїйший.

Під Кастенедолев.

Співанка.

Подиви-ж ти ся, мати,
На жовнярскі кабати:
    Вся кабатина
    Кров і калина, —
Ти мня годна пізнати?

Ой пізнаю, пізнаю:
Но одного тя маю —
    Одного сина,
    Молод як калина, —
Ой там калина в гаю!

Ой та, ненько, калина
Не для мене зацвила, —
    Ой цвила, цвила
    Висока могила,
Твому сину дружина.

Ой дружина то, ненько!
Завтра рано, раненько
    В шовкові трави,
    Зелені мурави,
Поклоню ся низенько.

Поклоню ся до свого
Гетмана молодого:
    Гей пане, пане,
    Вінчай же ти мене,
Козака молодого!

Буду, буду вінчати,
Там де звоня гармати:
    Ой буду сину —
    Гину, пане, гину!!
Вже не плач, моя мати.

Поезиї 1862, стор. 48—50. Се скорочена переробка пісні друкованої в додатку до „Slova na slovo" п. з. Pid Magentov. Обі ті редакциї мають біографічне значінє: перша потверджує, що Федь-

кович брав участь у кровавій і для австрійського війська нещасливій битві під Маджентою д. 4. червня 1859 р., а друга посьвідчує участь Федьковича в битві відділу ґенерала Урбана з охотниками Ґарібальді під Кастенедоле д. 15. червня. Війна закінчила ся перемирєм у Вілляфранка заключеним д. 11. липня; в осени 1859 р. Федькович був уже в Чернівцях.

У Вероні.

(Співанка).

У Вероні гей на брамі камянній,
Там стояли три жовняри молоді;
Як стояли, так стояли, говорили:
Богдай би ся ясні мури розвалили!
Не так мури камяннії, як ті брами, —
Заплакала стара нењка сльозоньками.

Не плач мати, не плач моя, не жури ся,
Маю-ж бо я що убрати, подиви ся:
Маю кабат, маю зброю, в чім ходити,
Тече кровця річеньками, є шо пити.
Не так пити пропивати, як гуляти, —
Чисте поле романове, моя мати.

Ходит жовнярь молоденький на патроли,
Аж там летя, підлітают три соколи.
Ой соколи, ой бистрії, де бували?
В чистім поли романовім попасали;
Попасали білі руки, чорні очи,
А все тото буковиньскі парубочі.

Поезиї 1862, стор. 50—51. Се друга редакция пісні під таким самим титулом, друкованої в „Slovi na slovo“ (див. висше стор. 10). Між тими редакциями значна ріжниця, бо коли перша висловляє тільки тугу вояка-Гуцула, що стоїть постоєм у Італії, за рідним краєм, значить, писана перед червневою війною 1859 р., то друга редакция зладжена очевидно під сьвіжим вражінєм кровавих подій, яких автор був сьвідком.

Кельнер-марш.

Ой кує, кує зазулечка, кує,
А славний барон Кельнер в поле машерує.
Машерує в чисте поле вороженьків бити;
Прошу, прошу, паняночки, прошу подивити!

Ой дивя паняночки, дивя ся в віконце,
А там наша світла фана світит ся як сонце:
Ой світит фана, світит, світит фана, світит,
А у неї на вершічку мальовані квіти.

Ой квіти-ж мої квіти, фана-ж моя фана!
Не одна то файна любка ходит заплакана;
Заплакала чорні очи, заплакала брови;
А на нашій ясній фані кутаси шовкові.

Ой кутас, мила, кутас, золоті запони,
А пан майор молоденький на воронім кони;
Ворон-конем вигравае тай комендерує,
Не одна то файна любка в Буковину чує.

Ой слухай мила, слухай, кілько ти ся хоче,
Тото мені молодому голов' не клопоче;
Не клопоче, тай не буде, тай нема з-за чого:
Стан солдацкий, вус козацкий, карабін до того.

Ой кріс то, любко моя, карабін то зброя!
Ой дана-ж моя, дана, гоя-ж моя, гоя!
Ой гоя-ж моя, гоя, дана-ж моя, дана!
Не жаль же то послужити в цїсарского пана!!

Поезиї 1862, стор. 51—52.

Товариші.

Гей брате милий, гей, ци чуєш,
Чого ти ходиш тай сумуєш,
Чого сумуєш тай думаєш,
Коня футруєш, не співаєш? —

От так мій друже, так, соколе:
Поїдем рано в чисте поле
З Французом, Сардом воювати,
Чей перестану вже думати. -

Ци то в поли над Маджентов три вірлове вют ся,
Ци то в поли під Маджентов три царове бют ся? —
Ой не бют ся, але ріжут цілісіньку днинку;
Дайте, дайте відпочати най би на годинку!

Ой не бій ся красний улан, — ой не бій ся молод:
Під Маджентов виногради, в винограді холод;
Там ти будеш спочивати, брате мій Іване,
Аж старенька твоя неня плакати не стане.

Ой нене-ж моя, горе, горе!
Ци в грудех моїх чорне море,
Шо тілько крови з рани плине,
А серце моє ще не стине? —
Ой то-ж то коле, то-ж то крає,
Аж душу з тіла випераэ!...
Водиці, люде, хоть дробину, —
Водиці — йой — мій Боже - гину!..

Ци то в поли під Маджентов явір повалений,
Ци то в поли під Маджентов улан заколений?
Поклонив ся головою на горячий камінь,
А канони загукали по Маджентї: амінь! —

Гей скажи ми, красний улан, ци не тут канони
Ліпше знают зазвонити, як у дома звони? —
Тай скажи ми, милий брате, ци не тутки круки
Ліпше знают нарядити, як наймильші звуки?

Гей брате милий, гей, ци чуєш,
Чого ти тутки так сумуєш
На кабатині, на зеленій,
В кровавій красці закрашеній? —
Він тихо, бачу, він не чує,
Та як сумує, так сумує, —
Струджений бідний, що-ж робити, —
Хиба му постіль постелити.

Ци ся в поли під Маджентов місяць кровйов мие,
Ци то в поли під Маджентов улан яму рие?
Рие яму шабелькою пізно з-опівночи;
В Італії глина — камінь, він сльозами мочит.

Докопав ся бідний улан на чотири пяди;
Борше, борше, побратиме, далї ме свитати!
Докопав ся улан в пояс, більше не змогає,
Сїв си бідний коло брата тай собі думає.

Гей брате милий, гей, ци чуєш,
Ци ти на мене морокуєш,
Ци ти мене уже не любиш,
Шо не промовиш, приголубиш,
Як доси завше, як бувало,
Коли ся нічков балакало?
Він тихо, бачу, він не чує,
Та як сумує, так сумує.

Ци зірниця над Маджентов сльозами ся мие,
Ци то улан під Маджентов гріб могилов криє?
І могилу вже усипав, вже і хрестик тиче,
А пташина на березї все собі щебече.

Шугу з лугу, пташенятко, шугу в луги піти,
Он-де плачут всї зірницї, онде млїют квіти.
Он-де тужит молод улан, серце му ся крає,
Клонит голов в білі поли, тай собі гадає:

Гей брате милий, гей, ци чуєш,
І з ким ти нічку сю ночуєш,
І з ким ти будеш розмовляти
О твоїй нени, о дївчати?
Не думай, брате мій, соколе:
Поїду рано в чисте поле
З Французом-Сардом воювати, —
Мем вечер в гробі балакати.

У-перве друковано в Слові 1861 р. ч. 48, потім Поезін 1862 стор. 52—57.

Ніч в Яссах.

Гостинці тихо, ринки не гомоня,
При світлї луни сріблені побої,
Би-сь думав: дїти рідні неньцї своїй,
Святій Голії*) низенько ся клоня.

А в'на під злотом аж ся поколола, —
Камінє ясне, світичі ярії
Перед іконом світят ся Марії,
Черцї читают день і ніч в престола.

Там далї видко книжницку палату, —
Сумує бідна нїби одовиця,
Роса змочила мармурові лиця,
І плаче ревне, — на котру то страту?

Ой плач, небого, ци-ж нема по чому?
Диви, по стїнах ті кроваві стїки!
То кров боярска з під головосїки, —
А шо зародит коло того дому?

Тото в городї, в ясминовім гаю
Пряде дївчатко тонесенькі нити;
Зачило**) пісню жалібно тужити, —
Чуй-чуй, шездара десь ся відзиває. —

От близко озде в камінїй касарни
Сидит при слупі козак в світлї луни,
І свої тоски звів на срібні струни.
Хороший, молод, лиш личко му марне.

Співає, тужит, аж го чути годї, —
Якіж то красні співанки в Молдаві
О Бісурманах, о боярскій славі...
Утих і козак — з дївчинов в городї.

---

*) Голїя — головна церков св. Діви в Яссах.
**) Так у перводруку, може в рукоп. було: зачело?

I вже дрімає, нї вітрец не віє,
А хмурка лунї личенько закрила,
Бо зблїдло бідній, бачиш, ся стужила...
Ничо не видно, як верхи Голії.

Друк. Поезіи 1862, стор. 64—65.

Трупарня.

Осїнна нічка зимна, бо зима надходит;
В шпитали на подвірю жовнярь варту ходит.
Шо ступит, камінь йойкне, більше нич не чути,
Хиба в кутку в трупарни розпачливі нути.

В трупарни світич світит, але вже конає,
При нїм кровавий жовнярь на смерть спочиває;
Під головов му цегла, і одна і друга, —
Не люба-ж, любі братя, в цїсаря заслуга?

Лежит покойний жовнярь, світич коло него,
А шельвах став під вікни, дивит ся на него,
І дивит і гадає, шо то може бути,
Шо ніби плач голубки по трупарни чути?

Не видиш, милий брате, он-де на підлозї,
Де кров вмерлому з груди капле в дві дорозї?
Сидят дїточок двоє, видко сиротинї,
Головков бют до лави, аж ослони синї.

А з тими дїточками повдовіла мати
Хиляє бідну голов, ніби хоче спати;
Нї плаче, нї голосит, бо — відай не може;
Лиш часом, часом йойкне: „Боже милий, Боже!"

Но Господь їй не чує, ни голодні дїти:
Їх батько спочиває, свічка му ся світит.
А кров чему підлогов? — брате милий, брате,
Чему та кров підлогов? — не тобі то знати.

Друк. Поезіи 1862, стор. 66—67.

Козак.

Куда-ж ти козаче на карім на кони?
Ци з орли в заліжку, ци з вітром в погони?
Ни з орли на дотік, ни з вітром в погінь,
Я їду де хочу, я їду — де кінь.

А де-ж бо ти хочеш, ти бистрий соколе?
Ци хочеш на степи, ци хочеш на поле? -
На поле? за вузко, на степи? на яр.
Ну-ж далї, мій коню, ну-ж далї, мій кар!

Там хутор при лузї, там білі ворота,
Там дївча калина, яснїйша від злота,
Там козак прилетів, з коня вже зленув,
І сїв си при дївцї, і дївку стиснув.

А дївка як рожа з калинов на веснї,
А брови їй чорнї, а очи небеснї...
О Боже мій милий, менї коби так,
Коби я не жовнярь, коби я козак!

Друк. Поезіи 1862, стор. 67—68.

Чему?

Коби я був Дунаєм,
Не плив би я на море,
Но плив би-м руским краєм
Помежи синї гори.

Чему, ти мня питаєш?
Як можна так питати,
Либонь же ти не знаєш,
Як мило там трівати? —

Бервінок там ся стелит,
Ялиця зеленіє,
А Господь ся веселит,
А сонце з неба гріє.

Чему, ти хочеш знати,
Чему там сонце світит?
Як можна так питати! —
На бервінкові квіти.

*　　*
*

Коби я був бервінком,
Не цвив би я у гаю,
Но цвив би я, де знаю,
Не знаєш? за зарінком.

Чему? ти мня питаєш.
Або ти ще дитина? —
Не знаєш, там хатина
Під явором, не знаєш?

Там дівка ходит в зілю,
Тай зілесенько поле, —
Ой доле-ж моя, доле,
За ню я ся застрілю.

Чему, чему, небоже?
Або-ж я, братя, знаю,
Чему я їй кохаю,
А в'на мене не хоче?

Друк. Поезиі 1862, стор. 68—69.

У поли, гей у поли!

У поли, гей у поли
Літают три соколи,
А я собі думаю,
Чему я крил не маю? —

Коби-ж то крила, крила,
Полетів би-м, де мила,
Полетів на Підгіре,
Де милої подвіре.

Шо робиш, ти мій маю?
Васильчик підливаю,
Василеньчик тай руту,
Відтак бервінок буду.

Ой мила ти мій світе,
Даруй мені дві квіти,
Дві квіти за кресаню,
По нашому коханю.

У поли, гей у поли
Літают три соколи,
Соколи не голуби, —
А любчик мені любий.

Ой любчику мій красний,
Як соколонько ясний,
Чему ти мня покинув?
Чему? скажи, бо гину.

Загинеш любко моя?
Ой гоя, дана, гоя,
Ой дана, гоя, дана!
Не міню ся за пана!

За пана, вражий сину?
На збитки не загину!

Ой нї, нї, нї, голубе!
Який же ти ми любий!

У поли, гей у поли
Лїтают три соколи,
А я собі думаю;
Чему я не лїтаю? —

Коби я міг летїти, — —
Ци знаєш, там де квіти!
Ци знаєш, там де бори
Ружеві по над море! —

Там Виля*), там світлиця,
Там ясна як зорниця,
Як зірка серед ночи,
Там мила, чорні очи.

А я би-м сїв на ґанку,
Сидїв би-м без устанку,
Сидїв би-м чтири лїта,
Сидїв би-м кілько світа.

У поли, ґей у поли
Лїтают си соколи,
Лїтают пара в пару, —
Подайте ми шездару.

Подайте, най щебечу,
Миленького приключу,
Миленького з Підгіря
До моєго подвіря. —

Прийди, прийди коханку,
Далеко ще до ранку!

---

*) Так у друку. Чи не має бути: вілля?

Далеко ще до зорі, —
Прийди, прийди, я в борі.

До бору -- ні, ніколи,
Бо скорпіон мня вколе,
Бо скорпіон мня вкусит,
А милий вмерти мусит.

Ой як-же я загину,
Де мила мня сховаєш?
Сховаю тя в калину,
Бо ти мене кохаєш.

Калина — білі квіти,
В калині вітер віє,
Там буду я сидіти,
Зо мною соловіє;

В'но буде си співати
На усілякі нути,
Я буду приграватп,
Далеко буде чути.

Далеко? ні близенько,
До тебе у могилу:
Не чуєш ти, серденько,
Не чуєш твою милу?

Друк. Поезіи 1862, стор. 70—73.

Неділя завтра.

Неділя завтра, на вечерню звоня, — —
О як ті нути жалостливо піют,
Аж годі чути!... Пойкли, вже німіют,
А людем фрашки, з радощі гомоня.

О люде, люде, гірші від огидів,
Ци-ж вам за тяжко голову склонити,
Або хоть шапку з голови здоймити? —
О люде! піду, бих вас вже не видів. —

А де ж я піду, де то той притулок
На світа крузї, би людий не було?
На сине море, ци на білі гори? —
І вздовж і на-хрест люде все спороли,
І все лиш люде, люде все та люде!
Коли, коли вже раз конец вам буде? —

Но відки можу я то право мати,
Аби всім людем пропасти бажати,
І всему миру на конец судити?
Чему? шо серцу горе з ними жити? —
О серце, серце, ти не варта того!
Коли-ж ти в світї жити вже не блого,
То йди чим борше світа си глядїти,
Аби ся було де тобі подїти.
Вшак добре знаєш: як єсь ся родило,
То ти Господне право присудило
Пять стопів глини, більше нич-ничого,
Лиш тілько, серце, тілько в світї твого,
А більше най тя не кортит хотїти, —
Вже доста того, шо ти мож болїти. —

О доста, доста, вже і за богато, — —
Славити Бога, шо ми хоть не взято
То миле право на пять стопів глини!
Ци-ж треба більше ще для сиротини? —
О доста, доста, ще, Біг-ме, за много! —
І чо-ж думаю, чо, чого, до чого?
Не лїпше буде, нїж в тузї сидїти,
На цвинтарищу місця си глядїти? —

І цвинтар озде. Як го впарканили.
Циприсом, лявром, зїльом насадили;
Хрести злочені, написи, лязури,
В прештучні форми різані мармури

В великих грошех, зеркалом сниют;
Каплиця красна, в нїй лямпи палают,
А люде ходя, пишно ся ззерают:
Не наша слава? — так тебе питают.
І водя ради по цїлій трупарни,
Аби-сь ти видїв, шо ті люде гарні,
Аби-сь ти видїв, шо за срібні гроші
Богатим людем і гроби хороші.

Богаті люде, — не менї тут бути,
Бо тут богаті, лиш богаті люде,
А я є бідний, я ничо не маю,
Не моє-ж місце в циприсовім гаю,
Не моя яма в тесанім мармурі,
Не моя слава в злоті і в лязурі,
О нї, не моя! Піду хиба далї,
Бо як би люде мою думку взнали,
Або вмерлі би мою гадку вчули,
То в'ни би зараз відси мене пхнули.
За мнов замкнувше золочені ґрати;
На гріб тра инде місця си шукати.

Поезії 1862, стор. 74—76. Отся поемка написана д. 3. серпня 1860 р., в день похорону вірного слуги Федьковичевого. „Той слуга — писав поет до Б. Дідицького — утопив ся 1. августа 1860 р. при неосторожнім купаню. На 3. августа т. є. в суботу єго поховали: усї ся розійшли, лиш я ся лишив на гробі, в котрім одна душа, дуже вірне серце менї утонуло. Я виплакав ся, аби нихто не видїв, тай засцівав сю смутну „Неділю". (Поезії, 137 - 8).

На могилї мого брата.

А.

Весна ся вернула, всї пташки щебечут,
　　Всї квіти зацвили докола,
То-ж піду на цвинтарь — не піду, полечу
　　До мого брата сокола;

І озму шездару, і пісеньку зложу
    О красних дївчатах, о маю,
І братчику мому на цвинтарнім ложу
    На струнах шовкових заграю.

Добрий вечер, брате, шо дїєш, небоже,
    Як тутки тобі ся май дїє?
Ничо не говориш? сумуєш? чого-же?
    Шо сонце в могилї не гріє? —
То сонце! Не думай, вшак я тя кохаю,
    Мінї тебе можна любити;
Я прийду до тебе шо року, шо маю,
    Тай буду з тобою тужити.

Друк. Слово 1861 ч. 76, потім Поезіи 1862, стор. 76—77.

Б.

Весною пташки щебечут,
Квіти зацвили докола;
Піду на цвинтар, полечу
До мого брата сокола.

І пісеньку єму зложу
О дївчатах і о маю,
На цвинтарнім єму ложу
В струни шовкові заграю.

Добрий вечер, мій небоже!
Як тобі ся тутка дїє?
Ти сумуєш? І чого же?
Що тебе сонце не гріє?

Не сумуй! Я тя кохаю,
Менї вільно тя любити.
Прийду що весни, що маю,
Буду з тобою тужити.

В тій скороченій формі ся думка перейшла в уста народа, а відси в співанники, див. Рускій Спѣванникъ, уложив Кость Паньковскій. Накладомъ тов. „Просвѣта“, у Львовѣ 1888, стор. 239—240. Чи і коли Федькович доконав сеї перерібки, не знаємо.

Як я братя раз сконаю.

Думка.

Як я братя раз сконаю,
Занесіт мня де я знаю,
Тай просіт там трошки глини,
Як для мене сиротини.

Ви мня братя закопали,
Тай до дому повертали,
Аж приходит моя мила,
Дивит, дивит, то могила.

А она си подумає:
Хто ту бідний спочиває? —
Анї плити, анї рути, —
Тутки мусит жовнярь бути.

І помалу, помаленьку
Піде слеза по личеньку;
Уломила яворини,
Як для мене сиротини.

Явір виріс, зеленіє,
Сонце світит, сонце гріє;
Люди ходя зїлє рвати,
Миленької не видати.

Аж прилетит соловіє, —
Місяць світит, місяць мріє, —
А оно си заковало. —
Так она лиш, так бувало.

У могилї добре бути;
Нич не видко, нич не чути,
Ні пташини, нї дївчати, —
От як жовнярь сиротяти.

Друк. Поезіи 1862, стор. 77—78.

Конец.

Молодїж*) минула,
Як ружевий цвіт;
Де утїха була,
Там і смутку нїт,
Бо там серце стиле,
Нїби чорна кров,
З серцем всьо, що миле,
З серцем вся любов.

А де красна дума
Золотила дни,
Там не чути й глума.
Лїру криют сни; —
Два гроби, дві лози,
Над гробами знак:
Озде думи, сльози,
Онде — їх співак.

Друк. Поезіи 1862, стор. 79.

*) Мабуть помилка, зам. молодість.

БАЛЯДИ і ОПОВІДАНЯ.*)

* Під сим спільним заголовком поміщено в виданю 1862 р. десять епічних стихотворів і річеві уваги до деяких поезій та язикові уваги про гуцульский диялект і поясненя поодиноких слів — працю самого Дідицького. Поясненями користуємось у примітках до відповідних поезій: язиковими увагами покористуємось при кінці виданя в поясненю менше зрозумілих слів ужитих у творах Федьковича.

Як то співак проклинає.

З німецкого Л. Улянда.

Стояв давно десь замок величний на весь край,
Далеко го було видко аж по за море в гай;
Докола замку цвили городи по двору,
В городах грали води в долину то в гору.

Сидів у тім палаці король ци царь відий,
Сидів він на столици похмурний та блідий,
Бо шо робив, то страх був, вражда, шо розказав,
Недоля, шо подумав, а кров, шо написав.

Два славні співаченьки прийшли раз у той край,
Оден як сокіл сивий, а другий саме май, —
Старенький з гарфов їхав на коню воронім,
А молод співаченько йшов пішки по при нім.

Старенький так му каже: „Нуж синку, памятай,
Найкрашші наші пісни тепер си нагадай,
Добудь усеї сили, утіхи тай жалю,
Бо маємо співати лихому королю".

Вже стали у світлици старий із молодим,
Король сів на столици, цариця сіла з ним, —
Король, страшний, прибраний гей поломінь в печи,
Цариця, люба, мила, гей зоронька в ночи.

Тот сивий співаченько на струнах як заграв,
То срібний єго голос все вище ся змогав,
З ним пісня молодого запіла в любий звук,
А в ній ся відзиває старого мутен гук.

Співают о коханю, співают о гараздї,
О вірі і о чести, о славі, о слаждї,
Співают усе красне шо в людех людских є,
Співают усе любе, шо в серци людскім бє.

Забув ся кепкувати дворян безличний трут,
Зухвалі жовняриска поклони Богу бют,
Цариця не могла вже зневолити чувствам,
Узяла квітку з грудей, тай дала співакам.

„Звели-сте мої люди, тепер ще й дружину?!“
Так крикнув царь остеклий, гей змий ся лиш здрігнув,
Тай шпурив острий палаш молодцеви у грудь,
Мість пісний з них посоки кровaві 'д горі бють.

І гей би буря мела, так кождий утїкав.
На рученьках старого співак уже сконав,
Плащем єго вгортає, виносит го на двір,
Садит на ворон-коня, лишає дикий двір.

Но перед пишнов брамов співак старенький став,
І вхопив свою гарфу, шо славов доси грав,
Тай тріснув нев до слупа камінного оклїк,
Тай крикнув, аж ся голос по всїх мурах промік:

„О горе, ясні мури, на віки най-же тут
Нї струна не зазвонит, нї пісни не звучут,
Нї, плач лиш та неволя най вами гомонит,
Аж кара вас Господня на грузь не розвалит.

„О горе вам, городи, тобі, маєвий цвіт!
Дивіт, яке се личко, дивіт ся ой дивіт!
Аби-сте повсихали кирницї, жерела,
Камінєм поставали, без кіти, без зела!

„О горе, чорний збую, пібє тя наша кров,
Аби-сь ти більше слави на світї не найшов!
Імя твоє най піде у пропасть та у ніч,
Як дух той, шо сконає, вітрами піде пріч!“

Старий прорік се слово, а Господь его чув.
Де замок став бувало, то як би і не був,
Лиш слуп оден голосит, який тут раз був збит,
І той уже попукав, туй-туй ся повалит.

А де городи були, пустиня на оклїк,
Не видко стебелинки, водиці анї пік, —
Царя нїхто нї в пісни, нї в книзї не згадав —
Западок і Забуток! — Співак го так прокляв.

У-перве друковано в Слові 1862 р. ч. 43 пз. Співацкая клятва, потім Поезіи 1862. стор. 83—86.

Стрілец.

З нїмецкого Ф. Шілєра.

„Не волїв би-сь, милий синку,
Йти з ягнятком на толоку?
В'но пасе ся божу днинку
Берегами при потоку".
„Нї, пусти мня, моя мати,
В синї гори полювати!"

„Не волїв би-сь, мій соколе,
Пасти стадо до трембіти?
Лїсом піют колоколи,
Пташка буде з ними піти".
„Гей пусти мня, моя мати,
В чорні гори погуляти!"

„Не волїв би-сь ти звоздики
Поливати у городї?
Гори темні, гори дикі;
Нич у скалах ся не родит!"
„Дай ми спокій, не бороню!
Мати, мати, в гори гоню!"

Тай полетів син на лови,
Далї, далї, все лиш далї,
Від діброви до діброви,
Аж залетів в темні скали;
Перед ним як дика птиця
Перепужена кізлиця.

Де скалища, де урови,
Легким скоком ними точит;
Де заломи, де засови,
Нїби вітер перескочит;
Але хоть най як втїкає,
Він їй з луком настигає.

На найвисшій стромовинї,
На найвисшім стала розї,
Де земля вже в пропасть гине,
Де нї звір прийти не може;
Перед нев безоднї скали,
З заду воріг подуфалий.

В'на до него очи зносит,
Чей житє їй подарує;
Вже на дармо, най не просит,
Вже бо з лука в ню простує:
Аж — скала ся розмикає,
Дух Господнїй виступає.

І здоймає світлї руки,
Обгортає сиротяти.
„Хто ти каже смерть і муки
Аж у мої гори слати?
Світ великий, все му радо;
Чо ти гониш моє стадо?"

Поезиї 1862, стор. 87—89. Федькович по кількох роках вернув знов до сеї теми, яку переробив зовсїм свобідно і из. „Стрілець (за Шіллером)" надрукував у „Правдї" 1868 р. ч. 31, див. далї.

Порука.

З німецкого Ф. Шілєра.

Дамон до лихого царя був вліз
З остреним пробоєм зо стали;
На тім го сїпаки спіймали.
„На шо ти ховаєш при собі ніж?“
Питає похмурно цар Діоніз.
„Тебе ним, опирю, пробити!“
„На хрест ми го зараз прибити!“

„Не буду“, рік Дамон, „о душу просив;
Я, царю, готовий не-жити;
Но хочеш ми ласку вчинити,
Лиши мня на три дни, аби я жив,
І свою сестру ще подружив;
Я лишу ти брата в поруку, —
Не верну, то дай го на муку“.

На то Діоніз ся усміхнув,
Тай каже до него потому:
„Іди си на три дни до дому;
Но знай! як речинец лише минув,
То брата ти кажу розпяти, —
Ти будеш потому тривати“.

Приходит до друга: „Так царь судив,
Шоби я за свою провину
Лукаву — розпятий загинув;
Но він ми позволив, три дни би-м жив,
І свою сестричку ще подружив;
Лиши ся за мене в поруку,
Аж доки не верну на муку“.

А брат его щиро поцюлював,
Тай дав ся в темницу потому;
Товариш вернув ся до дому.
А заки ще третий був день настав,
Він свою сестричку уже ізвінчав,

По тому чим борше вертає,
Бо нині речинец минає.

Іде він, аж люнув страшенний сплав,
Ріка ніби море шуміє,
А повінь все гірше бутніє;
Приходит на місце, де міст стояв,
А навал і вязи і міст урвав,
Би-сь думав, що ріжут ся громи,
Так страшне склепінє ся ломит.

Він ходит без себе над бистрий стік,
Він кличе, він просит, гукає,
Нихто-ж бо на тоє не дбає;
А хто-ж би ся важив в такіський клїк
Човном ся пускати на другий бік? —
Нїхто ще тонути не хоче,
А повінь ще гірше клекоче.

Він видит, ратунку нї звідки нїт,
Заплакав по нуждї по своїй:
„Ой Боже мій, стримай погої!
Бо сонце в полудне уже стоїт,
А скоро в'но зайде на другий світ,
А я ще в містї не буду,
То свого ся брата позбуду“.

За дармо, бо повінь ся все змогав,
Все гірше змогают ся води,
Година з годинов уходит;
Тут годї чекати, і як стояв,
Так скочив на дунай, та далї в плав,
Добувши остатної сили,
Аж Богу ся жалко зробило.

Преплив він щасливо зрадливий погій,
І дякує милому Богу,
І далї чим борше в дорогу;
Аж тутки з під лїса опришків рій,
Застали дорогу: „Куда йдеш, стій!“ —

І звили єму вже над главов
Важкою желїзнов булавов.

„Шо хочете, вражий, злодїйский тлук?
Нїчо як житє я лиш маю,
А то я цареви ховаю!“
І вирвав одному булаву з рук:
„Для моєго брата невинних мук!“
Як свисне, три збуї упали,
А другі де-котрий втїкали.

Ту сонце впікає як острий лук,
Як лїтом звичайно ся дїє:
Він бідний від спеки аж млїє:
„Ох Боже, ти спас мя з злодїйских рук,
Не дав ми тонути в дунайский гук, —
Як озде мня сила покине,
То любий товариш загине“.

На право ся тягне широкий мур,
А в мурі шось, чути, шепоче;
Вандрівник звертає там очи,
Аж тутки в закалї гей срібний шнур,
Збігают ся нори в студений чур;
Він радісний зараз напив ся,
Тай ноги кроваві обмив си.

Вже сонце небавом кінчає путь,
У*) сине, глибокоє море
Дрімаючи тоне поволи,
Аж тутки два люде гостинцем йдут;
Він хоче чим борше їх поминуть,
Аж чує, як люде сї кажут:
„Тепер го на муки десь вяжут“.

Зачув то, тай далї за вітром в слїд,
А сонце західне так мило
На Сиракус місто світило;

*) В перводр. через помилку Н.

Дамона зливає кровавий піт,
Аж тутки приходит дорогов в стріть
Слуга єго вірний, тай каже:
„Верни ся, верни ся, мій княже!“

„Верни ся, товариш уже пропав,
Тобі би на себе гадати,
Єго вже узяли ковати;
Година в годину тебе чекав.
Як ти му ідучи речинец дав, —
І кілько ся з него накпили,
З надії го преці не збили“.

„Не міг я вернути, як я хотів;
А мусит житє він страдати,
Не хочу і я вже тривати;
Аби ся Діоніз і того довів,
Шо брат побратима ніколи не звів, —
Най він і мене з ним загладит,
А знає, шо дружба не̂ зрадит .

Вже сонце заходит, на брамі став,
А хрест уже в землю забитий,
А нарід докола набитий,
Шнур брата му 'д горі уже здоймав;
Він борше скрізь люде ся перетяв:
„Мене, гей катове, на муку,
За мене він ставив поруку“.

А в народі диво і пострах скрізь:
Они си до серця припали,
То з радости плачут, то з жали;
Нихто там не міг постримати сліз,
А хтось і цареви ті вісти доніс,
Здрогнуло ся серце в нім враже,
До себе привести їх каже.

Дививсь він на братий так довгий час,
Тай так до них каже по хвили:
„В грудех 'сте ми серце вбернули,

А вірність не є то порожний глас;
О тільки лиш, братя, благаю вас,
Нехай я від нинїшной днини
Належу до вашой дружини“.

Поезіи 1862, стор. 89—96.

Трафунок.

Якось тому було — цить, місяця мая, —
Пішов я рубати бучину до гаю,
Бо дїдько оногда, — чекайте, шо-м віз?
Коноплї, здає ся, — зфармачив ми віз.

Приходжу до гаю, осмотрюю дуби,
Аж тутки на крацї сидя си голуби,
А я си гадаю: от-то-ж би то див,
Аби я з одного принаймнїй не вбив. —

Шпуряю сокіров, — от-то-ж ми ся вдало! —
З цїлої гиляки нї листа не впало,
А голуби мої фур-фур собі в день,
Я вивалив очи, тай стою як пень.

Тфі, пек єму, лихо, подумав я далї,
Аби вже й голуби за дурня мня мали? —
Ви того, пся-пари, не дїждете цей! —
Хапаю сокіру, за птахами дей.

Забіг я у хащу, у хащи калина,
Я дивлю ся близше, а тамки дївчина
Ширинку си шила, ци шо там за шмат,
Тай ше і співати заставив їй кат.

„Заткай-же си, дївко, на продаж ті зуби!
Не видиш ти світа, шо пудиш голуби?“
А дївка ще дужше в калинї гуде,
Голубчики мої хто знає вже де.

То-то-ж тобі, дївко, раз буде наука!
Гей Боже, як затну бардичку до бука,
Та далї до дївки, та в личенько: цям!
Рцїт самі: не треба огрози дївкам?

Цюлюю, цюлюю, аж лупит ся шкіра,
А дївка — міркуйте, шо може зла віра! —
Узяла свій пояс, богдай-же ся встїк, —
Звязала мня з дубом, а я ни в той бік.

Та як мня звязала, та в ноги до ката;
Я хочу ловити — гуп! лежу як лата,
А вна зо сміху ся качає травов:
„Голубів ти треба? озь маєш, пся-кров!“

Так був я попацив, — а ви си міркуйте,
Тай з тими дївками собі не жартуйте.
Дївчата то напасть: ти приязно д' них,
А в'ни тя ще вяжут, тай робля си сміх.

Поезиї 1862, стор. 96—98.

Стрілецка пригода.

Нинї ранесенько, гет ще до зірницї
Встав я по тихоньки, швидко ся зібрав,
Кинув через плечі кріс тай порошницї,
Домовим день-добрий навіть не сказав,
Лиш пішов потоком за селом до хащі,
Там ся за смеречку чайом приховав,
Ци медвідь не прийде на малини натще,
Бих му по стрілецки на день-добрий дав.

Сижу в гаю, сижу, сонце далї сходит,
Мій то медведиско нинї гей заспав,
Аж ту красне дївча на потік виходит,
Як я їй обачу, мало-м аж не впав.

Ах, яка-ж там врода, ах які-ж там очи,
Ах, який то позір, ах який то зріст!
Був би-м мимоволї з-за смеречки скочив,
Але моє серце обгорнула млість.

І нїм стало дївча зимну воду брати,
То поклало горчик з краю на моріг,
А сама си взяла ножечки вмивати, —
Ци хто видїв з роду білих таких ніг?
Серце моє бідне трохи не здуріло,
Я забув за себе, я забув за все.
В оченьках ми стало нї чорно нї біло, —
Аж і медведиска сотона несе. —

Неся віра, бачиш, скоро таки з гаю.
До дївчини чвалом, тай зубами: клам!
Так ти, вражий сину? — я собі думаю,
Зараз я ти, зараз паруна додам. —
Господи! як змірю кріс на правім оцї,
Баф! а медведиско тілько ся скрутив.
Тай лиш по маленьку озде на обочи,
Вмивше ся посоков, в потік ся скотив.

Дївча аж умерло. — „Бог з тобою, мила!
Як би не сї груди, а не ясний кріс,
То би-сь, файна любко, більше вже не жила,
Сей бо медведиско на всї гори біс“.
В'на лиш відповіла: „Здячит вам ся мати“ —
Тай ся усміхнула як рожевий цвіт.
Взяла горчик в руки, тай пішла до хати,
А я озде стою, гіренький мій світ!

Поезії 1862, стор. 98—100.

Воля не бранка:

Панна тай Циганка.

Світит місяць, світит, ясно як у днину,
Пугачеве пискля в лузї голосит,
А Циганка-дївка сїла під калину,
Своє русе личко сльозами росит;
Раз ся в місяць дивит, раз на крайну хатку,
Гет там у садочку*) по конец села;
Втерла чорні очи писанов манатков,
Тай таку си пісню в голос завела:

„Гей коби-ж я була та вельможна паня,
Я би-м ся вберала з вечера до раня.
Я би-м ся прибрала як калина в гаю,
Тай би-м му сказала, шо єго кохаю —
Шо за ним загину, — бо мінї би можна,
Ах коби-ж я була де-яка вельможна! —

„Я з вечера питала мати:
„„Коли не можна нам кохати,
Коли не можна нам любити,
На шо Циганам в світї жити?““ —
А моя ненька кужіль пряла,
Та як мовчала, так мовчала,
А я їй більше не питала,
Лиш пави брала, тай співала:

„„Хто ми може зборонити
На Підгірскім краю,
Би по тиху не любити,
Як сама си знаю?
Бо коли я нещаслива,
То-м на то Циганка;
Коли доля не зичлива,
Воля хоть не бранка““.

---

*) В перводруку: в садочку, але розмір вимагає: у.

„Я з вечера питала мати,
Ци в'на не вміє чарувати,
Ци в'на не знає зїлесенько,
Аби ся змити білесенько,
Аби ся так хороше змити,
Би було можна 'го любити?
А моя ненька кужіль пряла,
Та як мовчала, так мовчала.

„Хто ми може зборонити
На Підгірскім краю,
Як я піду личко вмити
Най би до Дунаю?
Але най я ся вмиваю
Як тота Маланка,
Ах, усе я добре знаю,
Шо-м таки Циганка.

„Я з вечера питала мати,
Ци би не можна ся убрати
То в шовки-шовки, кармазини,
То в ясні пави, то в калину? —
А моя ненька кужіль пряла,
Та як мовчала, так мовчала.
А я по тиху, по тихоньку
Під сю калину ягодоньку.

„Хто-ж ми може зборонити
На Підгірскім краю,
Би калини наломити,
Най би навіть в раю?
Ой най я ся приберамо
Як весїнна днинка,
Все таки я добре знаю,
Шо я не калинка.

„Я з вечера питала мати,
Ци можна в гаю ночувати,
Аби ся трошки подивити,
Як він там буде чось тужити?—

А моя мати кужіль пряла,
Та все мовчала, та мовчала,
А я тут в чагір ся сховала,
Тай з ним тужила, з ним думала.

„Хто-ж ми може зборонити
На Підгірскім краю,
Би хоть з ним не затужити,
Як береза в гаю?
Най я тужу, як ті мари
З вечера до ранка,
Він капітан над пушкаре,
Я усе Циганка“.

Світит місяць, світит, ясно як у днину,
Пуга десь у лісї сумно голосит,
А Циганка дївка сїла під калину,
Чеше русу косу, сльозами росит.
Скоро їй зчесала, затичок нарвала,
Потім із барвінком китиці сплела.
Китицями пави-коси обтикала,
А відтак обічов оком повела:

„Подиви ся, мій уроче,
Хоть до дому йдучи,
Ци не в мене чорні очи,
Ци не коси кручі.

„Я ся мила цїлу днинку,
Нічков ся чесала,
В зїлє, пави тай калинку
Голов затикала.

„В норах вода чистесенька,
В ню я ся дивила,
Щем питала місяченька,
Ци ти буду мила.

„Подиви ся, молодецкий,
Хоть аби з наблуду,

Все ти будеш пан стрілецкий,
Я Циганка буду“.

Світит місяць, світит, ніби друге сонце,
Пугачеве пискля в лузї десь тужит,
А вельможна панна сїла си в віконце,
Тонесеньку хустку злотом мережит;
Злотом мережила, сріблом квіти шила,
Усїма шовками листєчко плела,
Квіти тай листочки сльозами росила,
Тай таку си пісню з тиха провела:

„Ой коби-ж я вільна була як Циганка,
То-ж би я ходила з вечера до ранка.
А від ранїсенька аж до пізна з ночи,
Все бих ся дивила в ті соколї очи. —
Все бих ся дивила, бо менї би можна,
Гей, коби-м Циганка, але не вельможна!

„Нераз мамунї я питала,
Ци в'на менї би не сказала,
Шо то значит то закоханє,
Шо не зважає стан, убранє,
Шо лиш за серце серце хоче,
А за маєтки сиві очи? —
А матусенька в картах грала...
Я взяла кобзу тай співала:

„„Ой коби-ж я вільна була як Циганка,
Зараз би-м сказала, шом єго коханка,
Зараз би-м 'го взяла в церков до престолу,
Там би нам пан-отец руки сплїв у столу.
„Любю“ би-м сказала, бо менї би можна. —
Була би-м щаслива, бо би-м — не вельможна““.

Світит місяць, світит, ніби друге сонце,
Пугачеве пискля в лузї десь тужит.
А вельможна панна сїла си в віконце,
Тонесеньку хустку сріблом мережит;
Та як змережила, сльозами зросила,
В мальовану скриню склала на сам спід.

А відтак до скрині личко притулила,
Тай собі думала аж до рана в світ:

„Ой коби-ж я крильця міла,
Як у пташки гадка,
Ей тото-ж би-м полетіла,
Там де крайна хатка;
Сіла би-м си у садочку
З верха на калинку,
Тай співала на листочку
Цілу божу днинку.
А в хатині стара мати
Очка би жмурила,
Не давала би-м їй спати,
В'на би ся жалила.
А він вийде з пистолєтком,
Тай мене застрілит, —
Най умру хоть пташенятком
На єго подвір'ї.
Може озме мня в рученьку,
Тай промовит мило:
„На шо-сь мою сиву неньку
З спанєчка будило?"
Пташе буде умерати,
Буде му казало:
„Не співало-м твоїй мати,
Я тобі співало".

Поезії 1862, стор. 100—107.

Добуш.

Гей ци чули, люде добрі,
перед кім то звіри стинут,
А за кім то молодиці,
а за кім дівчата гинут?

То наш Добуш, наша слава,
то капітан на Підгір'ї,
Красний, красний як царевич,
двадцять років і чотири.

Хлопців тисяч єму служит, —
поклони ся пред ним крале!
На той топір єго ясний
клали Німці много стали,
А на тії порошниці
били Угри злота много,
А той ремінь більше вартий,
як у двоє царства твого.

Ясна нічка в Чорногорі,
місяць світит, місяць мріє,
А капітан ходит сумно.
чось му серце в грудех мліє:
Ні топірчик вже не пестит,
ні кресак не обзерає,
Ходит ходит по долинї,
Клонит голов тай думає.

„Гей капітан, ти наш пане,
не яло ти сумувати!
Я співак є на Підгірю,
не розкажеш заспівати?
Я умію пісней много,
ай потрафлю затужити;
Капітане, ци не кажеш?
Може хлопців побудити?“

Онде хлопців тисяч двістї
полягали по убочи...
Гей які-ж бо буйні, жваві,
а які в них бистрі очи!
Бо води ще в'ни не пили,
хиба кров та буйні вина;
Хліб їх білий не годує,
лиш жуброва солонина.

А капітан став над ними,
    рве пистоля, зводит скали;
Грим!! а збуїв тисяч двісті
    на ногах вже поставали:
„Шо розкажеш, пан капітан?
    Ци палити, ци рубати,
Ци якому королеви
    кажеш голов з вязів зняти?“

„Вража голов не пропаде,
    заки руска не застила.
Але красна, красна Дзвінка
    на вечірки запросила.
Ви підете враз зі мною“. —
    „Як розкажеш, і до грани!
Ти капітан в Чорногорі,
    а ми твої, капітане“.

Ясна нічка в Чорногорі,
    світит місяць з звіздочками;
З леґінями тисяч двісті
    квапит Добуш облазами.
А сова десь затужила,
    шо аж серце в грудех мліє, —
В Чорногорі нічка ясна,
    місяць світит, місяць мріє.

„Капітане, заверни ся!
    Птаха нужду нам ворожит“.
„Хто то каже?“ крикнув Добуш, —
    „Головою най наложит!“
Тай ухопив за пистоля.
    „Озде стою, пане брате,
Ще раз кажу: заверни ся!
    Озде груди, — мож стріляти“.

Так казав Іванчик любчик.
    Ви не чули о Івані?
Ей, леґінь то був хороший,
    перший він по капітані;

А капітан єго любит,
лїпше май нїж топір з стали.
Як поглянув на Івана,
аж му руки білі ввяли.

„Тобі сором, славний Добуш?
Маєш в землю шо дивити:
За-длї Дзвінки хабалиці
свого брата хочеш вбити?
Як, ти думаш, добра душе,
Шо та сука тебе любит?
Базаринки твої любит!
Заверни ся, бо тя згубит“.

„Аби-сь дав ми тілько злота,
шо наповню сю долину,
Аби-сь дав ми в двоє більше,
то я Дзвінку не покину.
А не хочеш ти зо мною
йти до Дзвінки, — в твоїй воли;
Заверни ся з леґінями,
але Добуш — нї, николи!“

„Я тебе бих мав лишити?
Я, твій брат, тебе самого?
Того люде не діждали,
тай не діждут люде того. —
Гай, на перед, гайдамахи!
Де капітан, там і люде.
Дай ми руку, пане брате,
чей гніву вже в нас не буде“.

*

* *

„Добрий вечер, красна Дзвінко,
отвори, пусти до хати!
Сім сот хлопців є зо мною,
а вже час би вечерати.

Ми принесли срібла, злота,
    ми принесли меду много,
Будем їсти, будем пити,
    отвори нам лиш небого".

„Ци то ви там, славний Добуш?
    (Ти ся хочеш напивати!
Я ти пива наварила,
    буде світ ся дивувати) —
Ей даруйте, любку любий,
    шо не можу вас пустити,
Стефана ся от надію,
    як узнав би, міг би бити".

„Шо ти з твоїм чоловіком! —
    Стефанови я не ражу
Тебе й пальцем докинути.
    Отвори ми. я ти кажу". —
„Я бо кажу, славний Добуш,
    шо сегодне не отворю".
„А я піду на підсїнє,
    тай з дверми ся сам поборю".

„В мене двері тисовії,
    не злодіям до розлому!"
„Шо ти кажеш, гей гадюко?!"
    кликнув Добуш гірше грому,
Тай ухопив за одвірки:
    як солома все ся крушит,
Двері гримли серед хати, —
    аж набій тут в уха глушит.

Ей набою-ж ти зрадливий,
    ей набою голосненький!
З капітана кров ся лїє,
    впав капітан молоденький.
Впав, конає на мураві.
    кров кипяча трави росит,
А капітан кличе хлопців,
    тай конає, тай їх просит:

„Як я, братя, вже загину,
то зложіт мня на топори,
Занесіт мня, де найкрасше,
занесіт мня в синї гори,
Там де люде не заходя,
там де пташки не співают,
Там мене ви поховайте,
най Ляхи мій гріб не знают.

„А мій топір золочений
в Днїстер-Дунай затопіте,
Нехай знают рускі люде,
нехай знают рускі дїти:
Шо хто жінцї в світї вірит,
мусит марне загибити,
Як ваш Добуш, ваш капітан...
Йой! про-сти мня — Божа — Мати!“

В Чорногорі сонце сходит,
Чорногора в світлї тоне,
А в скалї там десь глибоко,
там сова десь плаче, стоне.
Але Добуш їй не чує,
бо в могилї вже не чути
Анї пісню Добушову,
нї флояри слезні нути.

Поезиї 1862, стор. 108—115.

Юрій Гінда.

В Буковинї добре бути,
бо і Шипіт в Буковинї.
Там гуляют сто опришків
з топірцями при долинї.

А горївка в перебоях,
і Цигани аж з Мольдови;
На опришках срібло, злото,
на дївчатах чорні брови.

А там далї при убочи,
там стояли три побої,
А в побоях не маєтки,
не світлицї, не покої!...
Але шо-ж то вам казати,
коли годї уповісти.
Шо столів там, шо коверів,
шо там пити, шо там їсти!

Гей то славна Буковина,
сіль і хлїб їй не бракує,
А пан двірник, Русин з роду,
свої гостї не рахує;
У хоромах пута меду,
коновками пют ся вина,
А в світлицї тілько світла,
шо би-сь думав: тамка днина.

На підсїню також ясно,
там підклади настелені:
Там засїли три Бояни,
шо май славні в Буковинї,
Тай на лїрах приграваiют,
піют піснї давній славі:
О Ничаю, о Морозї,
о Хмельницкім і о Саві.

У світлицї за столами
пан капітан гайдамацкий:
Червінь-злото в очи ловит,
молод, красний, стан козацкий.
За столом ся розлягає,
ясний топір коло него,
Дві му дївцї на колїнах —
я міркую, буде з него.

Буде, буде, пане Гіндо,
бо дівки то ніби ружі,
Шо то красні, чорноброві,
шо то рослі, шо то дужі:
А веселі ти, веселі,
ніби рибка шо гуляє,
Бо пан двірник, то їх батько,
жартувати не сперає.

Шо в'ни Гінду полюбили,
то нема вже шо й казати, —
Зрештов люде не дивуйте,
як же Гінду не кохати,
Коли гойний, коли буйний,
коли красний і хороший,
Коли хлопців має двісті,
а три бодні повні гроший.

Це, сміет ся Юрій Гінда,
з дівочками ся голубит...
Уповіжте, люде добрі,
з них обох котру він любит?
Ци Марію, ци Аксеню?
Хто то годен змірковати! —
Він і сам уже не знає,
з них котру 'му май кохати.

Бо обидві красавиці:
не іначей, але страта;
Шо там очи за цигирні,
шо за коси, шо за шата!
А не лиці там, не лиці,
і не брови там, не брови!
А смішок такий не найдеш,
би-сь ти з'їхав чтири Львови.

„Гей пустіт мня, мої пави,
і на двір ся подивити,
Шо там хлопці мої діют,
тай — собі ся покрутити". —

„А я також йду гуляти“,
    каже Мица до опришка, —
„А ти Сеню будь у хаті,
    он порожна, бачиш, флєшка“.

„Почекай-же, подла дівко,
    тілько ти вже з ним гуляла!
Я ти фляшку вже доповню,
    будеш ти їй памятала!
Дві, три капці — буде доста,
    так ми баба ворожила;
Вже не пусто я Циганці
    три червоні заплатила“.

„Гей Маріє, гей ци чуєш!
    А ходи-ж бо вже до хати!
Чей і я така як люде,
    і мені мож погуляти“.
„Аксенія добре каже:
    йди Маріко до світлиці,
Я там також зараз прийду,
    лиш вина всип до шкляниці“. —

„Почекай-же, Сеню суко,
    ти вже тілько з ним гуляла!
Погулянє ти сегодне
    будеш довго памятала.
Дві три каплї буде доста,
    так ми баба наповіла;
Вже не дурно та Циганка,
    три червоні в мене з'їла“.

„Гей до дому, Аксеніє!
    Гей до хати капітане!
Я вина вам наточила,
    ану борше, бо зоряне.
То вино, що ти приніс нам!
    Гайда борше лиш, борзенько,
Бо у хаті гей задуха,
    а в'но добре холодненько“.

„Я вже й озде, файна любко.
    Нуж, дівчата, скло ми в руку!
Аксеніє: пуку-стуку!
    Ну Маріє, стуку-пуку!
Але пийте менї жваво,
    би ничо ся не остало,
Бо вино се Токай родит,
    таких вин є дуже мало“.

Стакан звонит, вино тече,
    анї пік ся не лишило;
Сестри глипли ся як змиї,
    а відтак на Гінду мило.
Не дивіт ся, біднї сестри,
    бо стовпом вже око стине...
Сеня крикла: „Гину, гину!“
    А Марія впала, гине.

А капітан став тай думав
    на вибиванім топори,
Тай покинув своїх хлопців,
    тай покинув синї гори.
Ходит світом без розуму,
    ходит, плаче та питає;
Ци Марію ци Аксеню
    він май дужше-дї кохає? —

В Буковинї добре бути,
    бо і Шипіт в Буковинї,
А там церков при потоцї,
    далї цвинтарь при долинї;
Там сумуют дві берези,
    нїби кожда сльози ронит:
Одна в сей бік ся нагнула,
    друга в той бік голов' клонит.

Поезиї 1862, стор. 116—122. Дїдицкий, певно на основі листів Федьковичевих, додає ось яке пояснене до сего твору: Юрій або Іордакій Гінда був то в своїм часї (коли?) ославлений розбійник, що жив у буковинських горах. Переказ про него, оповіданий тут, жиє в устах народа, і ще й доси стоять у кутї на цвинтарі

в Шипоти згадані в тім оповіданю дві березн, яких рисунок тамошня громада приняла навіть як емблєму на свою печатку«. Чи Федькович сам чув отсе оповідане з уст народа, чи позичив його у Найбауера, який обробив сю тему в прозї, лишаємо непорішеним. Сам Федькович швидко по виданю Поезій 1862 р. ще раз вернув до сеї теми і обробив її в поемці »Шипітські березн«, яку друкував у »Меті« 1863 р. стор. 99—105, див. далї.

Киртчалї.

І ви би-сте, мої братя,
    мої рускі, раді знати,
Шо у тім болгарскім краю
    за Дунаєм май чувати? –
Шо-ж би більше там чувати?
    Все як давними часами:
Шабельками Турки звоня,
    а Болгаре кайданами.

Славне місто Ісмаілов,
    темна нічка 'го присїла,
Але в замку над Дунаєм
    днина ясна, днина біла,
Бо у баші Мегемета
    та ся слава обходила,
Шо пятнадцят років тому,
    як му дочка ся родила.

В гордім замку на подвір'ї
    смолоскипи запалали*),
При кровавім світлї дегтю
    музик-банди пригравали.
Арнаути, Яничари
    не гуляют — аж ся їжут,
А гармати, пістолєта
    раз-у-раз на віват ріжут.

---

*) В перводруку мб. через помилку: запаляли.

Так си, братя мої любі,
можe кождий зміркувати,
Як то Мегемет Кіяя
знає свято святкувати.
Бо то свято его дочки! —
Як же він їй дуже любит!
Як за ню би, за Селїму,
то ся Турчин баша губит.

Так любив він, молод бувше,
свою Міхаелю бранку,
Шо з Ґеорґії привели
'му купці раз були в данку.
Але бідна Міхаеля.
скоро дочку породила,
То і Турка молодого
і сиріточку лишила.

І від того, братя, часу
молод баша не женив ся,
І від того, кажу, часу
він на жінку не дивив ся.
Він лиш бідне сиротятко,
лиш Селїму свою любит:
Як она би похотїла,
то ся Турчин зараз губит.

У світлици світла більше,
як у Бога небесами,
А димове ружні-ружні
криют кіри запахами.
А ті кіри злототкані
всю світлицю укривают,
Одалїски молоденькі
бандурками приграваают.

В подушечках, у шовкових
сидит баша з-над Дунаю,
А Селїма коло него
красна як та ружа з раю,

Мила як той місяченько,
шо тепер лиш в мори змив ся:
Сам би Господь чудував ся,
як би був їй придивив ся.

„Пері моя з-понад раю,
світе ясний, дочко мила,
Ци ти любиш звук шездари?
Твоя мати го любила“. —
Тай му сльози ніби перла
по лицу ся покотили,
Тай ті красні русі коси
єго дочки примочили.

„Татку любий, татку милий,
як ти можеш так питати?
Шо тобі на світї мило,
як менї би не кохати?“ —
Так Селїма говорила,
так словами пригортала,
Тай хустинов тонесеньков
личенько му утерала.

Баша плеснув у долонї:
„Най Киртчалї тут приходит!“
Бо най хто всїма краями,
усїма раями сходит,
То не годен нигде в світї
того мужа надибати,
Би так красно як Киртчалї
на шездарі знав заграти.

До світлицї уступає
молодець хороший, жвавий:
Вус маленький, око каре,
волос красний, кучерявий;
А личенько таки лудит,
хоть 'го трошки снадь присїла —
Доста того, козак гожий.
аж Туркиня ся здуміла.

Тай хотїла шовк-заслону
на личенько заверечи,
Але батько ймив за ручку:
„Нї, не треба, душко, претцї!
То невільник, моя руже,
то є жовнярь моїй роти;
Як лиш хочеш, моя душко,
я 'го скажу заколоти!“ —

А в Киртчалїм не иначій,
але кров окропом грає,
Тай вхопив ся під катанку,
там остреннй ніж тримає;
Гей, коби лиш на подвірю
мої братя знак ми дали,
То уже я вам покажу,
як кого ви називали! —

Бо то знайте, любі братя,
так з Киртчалїм річ ся мала:
Шо він буде в баші грати,
то й дитина кожда знала;
А Болгаре, мавше змову
з кайданів ся увільнити, —
То Киртчалї дав їм слово
нинї вечер башу вбити.

Уклонив ся Альбанезец, —
не яло ти ся кланяти! —
„Ци розкажеш, славний башо,
на шездарі ти заграти?“ —
„Грай нам, сину“, каже Турок, —
„тай співай і піснь до того;
Красних співанок болгарских
ти умієш, знаю, много“.

Ой як став Киртчалї козак
на шездарі приграватн,
Ой як став Киртчалї козак
красні співанки співати,

То Туркині чорне око
мало в него не втонуло,
Але бо й козацке серце
мало, мало не минуло.

Ой співає він, співає,
аж ту чути три набої;
На подвірю зашуміли
кервий ріки в три погої.
„Турки, дайте ся в неволю,
бо ваш баша не треває!“
А Киртчалї все то чує,
все співає, приграває.

„Башо, пане“, крикла варта,
„ах, ратуй же житя твого!“
Турчин скочив. — „Ах, Киртчалї,
ах, ратуй же батька мого!“
Вічний Боже, шо робити?
ратувати, ци колоти?? —
А она би шо казала?
Бороню 'го на всї роти!! —

Вибіг баша з голов шаблев
на подрірє, та рубає,
А Киртчалї коло него
братий косит, витинає.
Страшно було ся дивити:
нім годинї дві минули,
Всї Болгаре хрестияне
у погоях потонули.

В гордім замку над Дунаєм
смолоскипи погоріли;
В гордім замку над Дунаєм
музик-банди занїміли.
Труп болгарский у посоках
спит на віки, спочиває,
Лиш Киртчалї ходит блудом,
чорні очи проклинає:

„Чорні очи, ви дївочі,
ци ви в раю ся родили? —
Нї, ви в пеклї у безоднім
у ночи ся виводили,
Шо я братий моїх зрадив,
що їх шабля моя їла,
Шо-м безчесний, нещасливий!
Коли в'на-ж бо так хотїла". —

Поезиї 1862, стор. 122—120. Дїдицький поясне, що Кирчалї був проводирем одного болгарського бунту і що се оповідане основане на болгарськім нар. переказї. Се поясненє о стілько хибне, що Кіртчалї, властиво Кірджалї — не було імя власне одного чоловіка, але прозвище розбійницьких ватаг, які при кінцї XVIII і з початком XIX в. грабували Болгарію та Македонію. Ті ватаги складали ся з дезертерів та відпущениїв турецького війська, та до них приставали й иньші люде всяких вір і народностей. Вони поруйнували важні турецькі міста Копривщицю та Панаґюрище, а 17?4 злучили ся під проводом Пасван-Оглона, який здобувши укріплений Віддин держав ся тут як незалежний князь аж до р. 1804 і кілька разів побив турецькі війська. Що Кірджалї далекі були від усякої думки про болгарську свободу, доказує факт, що 1804 р. більша часть їх пішла знов під турецьку коменду і рушила до Сербії поборювати сербське повстанє (див. La grande Encyclopédie, t. XXI. стор. 548). Чи оповіданє, оброблене Федьковичем, основане справдї на болгарськім народнїм переказї, можна дуже сумнївати ся: далеко імовірнїйше те, що воно основане на голоснїй свого часу, але з історичного погляду зовсїм баламутнїй польській повісти М. Чайковского „Kirdżali".

Празник у Таковї.

У сербскім краю вже давно не чути
Анї Боянів, нї шездари нути,
Як то бувало, доки Бісурмани
Принесли Сербам диби та кайдани;
А ясна фана з краю десь пропала,
Казав би-сь, брате, шо під землю впала,
Або зо славов у могилу сїла, —
Нї слиху, брате, де она ся дїла.
У давнім містї, у Такові таки,
Де три Бояни давну славу піли,

Бояни, пісни, нути заніміли,
Лиш Яничаре ходя як собаки,
Тай все на збитки Сербів ся питают:
„Ци ті Сербяне, славні раз, не знают,
Де-сь Марко ясен, Кара Дьордій діли?“
А Серби тихо, гей-би заніміли.
І нич не чути. —
Як то, нич не чути? —
В які-ж то дивні, жалостливі нути
Узяли звони на звінници грати?
Би-сь думав, брате, шо то рідна мати
Над сином своїм умерлим голосит,
І сиву голов бє о домовину,
І зломит руки, тай до Бога зносит,
Нарешті зітхне: „Гину, — йойкне, — гину!“
І на могилу свіжу повалит ся,
І вже не плаче, вже не печалит ся.

І чо-ж ті звони нині так заводя?
Не знаю, братя, того вам сказати,
Але там Серби пара в парі ходя,
Ци би не можна їх ся запитати? —
Бігме не смію! — Як-же в'ни прибрані
У красні шати, у чимбори брані,
При боці шабля у Дамашку бита,
На грудех світя срібні пістолєта,
А в око бистре годі аж глянути.
Так кваця чвалом, де всі звони грают. —
„Скажіт, панове, шо то має бути?“ —
„В нас празник нині“, — так оповідают
І чвалом далї.
А у монастири
Воскових світич сім сот засняло;
Черці, черниці моля ся з псалтири,
І кожде серце ревне заплакало,
Бо вже неволї стерпіти не може.
Допоможи їм Спасе Христе Боже,
Тай Ти Пречиста! —
Перед образами,
Шо сріблом, злотом, каменем убрані,

Старий владика миє ся сльозами.
І ци-ж не має? — Серби заплакані, —
То Серби, братя, Серби, его діти!
А батька має серце не боліти
По сиротятах?!
                    Вже 'го не видати,
Вклонив ся Спасу тай Пречистій Мати,
І зник у вівтарь. Нарід 'го чекає,
Ци він не вийде лозу посвятити;
За тиждень преці паска наступає,
А Серби любя давний звичай чтити. —
Нарешті вийшов.
                    Шо ся людем стало?
Ци блискавиця в Божім дому блисла,
Ци відки може кров турецка брисла,
Шо кожде око гранев запалало?
А сім сот світич перед образами
Світили разом з сербскими сльозами.
І тихо було, бо то сербска фана,
Хто може знати, де, коли ще ткана,
На райских дверех миру засвітила
І срібну свою скатерть розповила
Як орлї крила.
                    А Сербяне плачут,
Як ті, шо неньку умерлу зобачут.
А звони — звони на звінниці ричут,
Гей люті змиї, шо ся в купу кличут,
Аби зухвалцу на камуз розпасти,
Котрий ся важив писклята украсти, —
Так звони ричут. А у Божім дворі
Садит ся ладан туманами 'д горі,
Священні піют: „Христе, Боже святе,
Безсмертний, кріпкий, змилуй ся над нами!"
А Серби кажут: „Нинї мем вмирати,
Або розібєм Турка кайданами.
Най хто веде нас!!"
                    Як-же, тихо стало? —
Ци в сербскім краю рицарів так мало,
Шо никт не важит голову піднести,
Би братий Сербів на різник повести,

І сербску фану на шелом двигнути,
А ні, то з нею враз у гріб втонути
На віки вічні?
О, не думай, брате,
Шо в сербскім мирі може де-хто буде,
Котрий не рад би сім раз умирати.
Лиш най хто скаже, хто ті ревні люде,
Де кождий рицарь, кождий з левом рідний,
На бойовиско днесь повести гідний?
Нихто не скаже? —
Обренович красний
Ступив наперед, клонит на всї чести
І каже: „Братя, най я буду щасний
До бою з Турком нинї вас повести
І по славянски празник посвятити.
Бо в вечер мусим кровйов ся упити
При грі шездари, при боянскій хвалї,
А ні, то будем разом спочивали
На днї могили, а верх нас мурава
Уся кровава“.
„Милош, твоя слава!
Провадь нас з Богом враз на веселиско!“
Так мир гукає.
Він ся клонит низко, —
Ци людем може? — ні, перед Святками,
Відтак владицї, прощі в него просит;
А він хрестит 'го мощими руками.
Сльозов веселов главу сина росит,
Тай дав 'му фану.
Сонце нїм потало,
То в бісурманских кровях ся купало,
А славні Серби при боянскій чели,
При грі шездари празник закінчили.

Друковано в Слові 1861 ч. 84. потім Поезіи 1862. стор. 130—135. Дідицький додає поясненє, що сей твір оспівує народнє повстанє Сербів, яке випало в цьвітну недїлю 1815 р. Відки взяв Федькович сю тему, годї знати, правдоподібно з німецької книжки Ранке „Geschichte der serbischen Revolution“.

ПОЄЗИЇ

1862—1867 рр.*)

---

*) Подаємо тут разом поезиї друковані в Галичанинї, Вечерницях, Ниві, Метї, а також тї недруковані, що були написані перед осїню 1867 року, яка в дїяльности Федьковича зазначує ся коломийським виданєм його поезий.

Нічліґ.

Гадка в гадку, гадку*) гоню..
Ах, паси ся, милий коню,
Маєш трави, маєш квіти,
Поведу тя напоїти.

Сходит місяць, сходя зорі,
Ввезде тихо як в поморі;
Коню, брате, ляж спочити,
А я зброю йму острити.

Га, дивіт ся, як снияє,
Аж ми серце розпукає!
Поклади ся також в квіти, —
Доки час тя напоїти.

А я ляжу трошки спати...
Ні, волїю плащ узяти,
На мураві го роздїти,
Тай шездару настроїти.

Як ся струни відозвали!
Га, а щож би-м заспівали?
Ци за долю, ци за милу? —
Ні, співаймо за могилу.

Друковано у-перве Слово 1862, ч. 13 з д. 13 лютого, потім Галичанинъ 1862, стор. 13.

---

*) В Галичанині: гадков.

Думка.

Ой лишіт мня, най думаю,
Доки світла, доки маю,
Бо як зложут в домовину,
Там думати вже покину.

А хоть в гробі задумаю,
То ні в світлї, анї в маю, —
Біла черва точит груди,
Вся то моя думка буде.

Друк. Галичанинъ 1862, стор. 13.

Сироти.

На зарінок сонце гріє,
Де ся хлопчик з щенєм грає;
Ци мороз, ци вітер віє,
Щенє, хлопчик не питає.

Ба і сонця ще не видко,
З-поза світа, з-поза хати,
Хлопчик кличе на песєтко,
Тай ідут обоє грати.

А хоть сонце не світило,
Хлопчик мусит з щенєм грати,
Бо хоть грати їм не мило,
То їх гонит — добра мати.

І так грают Божа-днина,
Ци мело, ци сонце гріло,
Бо і хлопчик сиротина,
Бо і щенє осаміло.

Друк. Галичанинъ 1862, стор. 13.

Бервінок.

Хтось посіяв 'го на ринку,
Підливав 'го Божу днинку;
Але зіле ся не рушит,
А він бідний голов сушит:
Молодецький ти мій раю,
Що робити вже я маю,
Відки глини доносити,
Де водиці запросити,
Ци у Дону, ци в Дунаю? —
Молодецький ти мій раю!

Не нуждуй ся, ні, небоже,
Твоя щиріcть не поможе,
Ані глина, би з Загіря,
Ні водиця, би з Заміря.
Але тужиш, милий друже,
За бервінком ти так дуже,
Не на міські ринки тра ти:
В гори, в гори 'го шукати! —

Друк. Вечерницѣ 1862 ч. 6, стор. 41.

Шельвах.

Ой та нікому так, нікому,
Та як жовнярю молодому
У кабатинці, у реміню
Ходити шельвах по каміню,
Ой та по зимнім, зимнесенькім
У кабатиню тонесенькім.

Ой ходит шельвах по морозі,
А камінь тріснув на підлозі;

Ой камінь тріснув, жовнярь свиснув,
До себе ціпко ґвер притиснув,
Тай білі руки ломле, гріє,
Що аж 'му серце в грудех мліє...
Ой серце моє кремяноє,
Чому не тріснеш і ти на двоє?

Укрив ся місяць зороньками,
Заплакав жовнярь слозоньками;
Заплакав жовнярь синї очи,
А під ногами снїг скрегоче.
А жовнярь ноги підоймає,
До місяченька промовляє:
„Ти місяченьку, перекрою,
Не дай ти Боже долю мою!“

Друк. Вечерницѣ 1862 ч. 7, стор. 53.

З ї л є.

Ой ворон коник, та вороненький,
Та молод улан, молоденький,
Та повалив ся до сїделця,
А кров заграла право з серця,
По улану молодому,
По конику вороному.
Шпурив палаш, шпурив піку
На шовкові трави;
Тілько долї, тілько віку,
Тілько твоєй слави!

Ой світит шабля, світит дуже,
А коло шаблї піка тужит;
А молод улан подивив ся,
Тай на мураву повалив ся;
Покотив ся тай конає,
До камратів промовляє:

„Моя зброя онде світит —
Вам ю, братя даю,
Лиш добийте, доколіте,
Най ся не караю“.

„А як я, братя, вже застину,
То загребіт мя під калину.
Тай затужіт, коли би воля,
Одну ми пісню із Подоля,
Другу думку з Чорногори,
Щоби чути аж за море;
Трету прошу засівати
При зеленім гаю,
Щоби вчули всї дївчата
На козацькім краю.

„А як дївчата будут чути,
То накопают мяти, рути,
Але барвінку много, много,
Бо то для мене молодого,
Тай насїют доокола,
Коло улана-сокола,
Щоби цвили, процвитали
Як зимі, так лїтї,
Щоби пташки щебетали
В бервінковім квітї.

„А я се, братя, як учую
Аж під могилу глибокую,
Тай вийду нічков, нічков в маю,
Тай ся подивю, погадаю:
Були братя, не видати,
Гули пісні, не чувати;
Лиш то зїлє по могилї,
Вє ся без розлуки ..
О дївчата красні, милі,
Нїт як ваші руки!“...

Друк. Вечерницѣ 1862 ч. 8, стор. 57.

Лист.

Ой два жовнярі молоденькі
Та як два братчики ріднесенькі
Сиділи нічков мая в маю,
В Вероні-місті, в волоськім краю;
Сиділи нічков тай тужили,
Ані словечка не говорили,
Ані словечка половину.
А місяць світит як у днину.
Сховав ся місяць в ясні зорі,
Один ся жовнярь дивит 'д горі,
Другий клонит головочку
Як та пташка до листочку,
Як та пташка-соловіє,
Коли серденько в нему мліє.
Тай промовив тихо, тихо:
„Камрате-брате, як ми лихо!
Не додержу“.

„Ой брате милий,
Ти мій сокілку білокрилий,
Зіпри ся, душко, ми на груди,
Та чей ти зараз легше буде,
Та і головка перестане,
Та і серденько відовяне.
Лише не плач ти, мій соколе,
Бо моє серце ся розколе;
Не плач, Васильку, збудь ся жалю,
Я тя не пущу до шпилалю“.

„Ой пустиш, брате, що робити,
Коли мині би вже не жити.
Але коби хоть написати,
Та написати, защебетати,
Як соловійко в темнім гаю
До моїй ненечки, що їй маю,
До моїй неньки рідненької,
Та як зазульки сивенької! —
Ой брате милий, милесенький,

Та як мій рідний,ріднесенький, —
Маю озьде два крайцарі
На голоді наскладані:
Озьми їх, брате мій, любчику,
Ти щирий, щирий мій голубчику,
Та пійди рано до крамниці,
До крамниці як світлиці,
Тай купи собі два листочки
В купецької дочки, Волошочки;
Оба листочки паровані,
Позолочені, намальовані
Серединов як калинов,
Беріжками меріжками,
А по кінцях як звоздички,
А все дрібненькі, невеличкі. —
А як я, братчику, вже загину,
Витеши ми трумну-домовину,
Та помалюй доокола,
Зложи в ню брата як сокола.
Тай сядь собі темнов нічков
По конець віка, перед свічков,
Тай озьми листи намальовані,
В купецької дочки покуповані.
Та озьмеш перо білесенькоє,
Тай озьмеш писати, порошити,
Словечками ворошити,
А слозами посипати,
Ліпити обручков,
Щоби знала моя мати,
Що твоєв то ручков.
Щоби знала моя ненька,
Що легше конати,
Як є ручка вірнесенька
Листок написати. —

Друк: Вечерницѣ 1862, ч. 9, стор. 65.

Хто ся Богу молит?

(Повість.)

Потало праведне вже було в Чорногорі,
Накинувши на ню багрові свої зорі;
А дзвони на округ просили люди вірні
У світлі церкови волоські до вечірні;
Як я, трудний ходóм, не чувши собі ніг,
Тягнув ся до села гостинцем на нічліг. —
Іду я, що іду, аж тутки на горбочку
Стояла ніби то вечерная зірничка,
У позолоченім барвінковім віночку,
У яворі-маю Пречистої капличка
Під золотим дашком, а коло неї чур
Студеної води, як срібнесенький шнур.
І не одна душа здихала тут глубоко;
Бо не лиш явори та квіточки шовкові
Клонили ся низенько Матінці Христовій,
Але і многий мир поклони тутки бив,
По грошику метав, по свічечці ліпив,
Тай говорив собі сердешно Отче наш,
Як наші пан-отці малими учут нас.

От повернув і я на хвильку до каплички
Сказати, що-м умів, напити ся водички;
А припочивши тут при чуркалї м й-май,
Пустив-єм ся далї гостинцем по під гай,
Що так маїв на праворуч долину
То в ялину, то в бук, то в явір, то в калину.
Аж дивю по під гай: рубає чоловік
У піч так квапно дров, що видиш нї в той бік,
Що „помагай Біг вам!“ до него ся честує, —
Але в одно, в одно усе лиш дров пилує.

„Га, думаю собі, щó може вражий син!
По Божих церковах*) не перестав ще дзвін,
А він собі ба й ба, і каманак не скине,
Але пилує дров, — ци ніби світ вже гине?

---

*) В перводруку »церквах«, та розмір вимагає »церковах« аналоґічно до »церкови« в рядку 4.

Ой Божечку святий, коби-м так не трудний —
Гадаю я собі минаючи — а чий
Би ти*) попамятав, коли ся в ліс ходило!
Таких би ся тобі, небоже, прилїпило“.
От так сердитий я ідучи си гадав;
Аж тут -- ой Господку, небесна твоя воля!
Як дуже ся я зляк, — утни мене неволя,
Коли не перший раз! — бо видиш, ангел став
Перед очима ми, над головов зірниця,
В обидвоїх ручках горіла му витиця,
А личенько єго сніяло мило-мило,
Аж мало серце ми в грудех ся не стопило.
І як він так стоїт, тай так до мя говорит:
„Скажи ми, як гадаш, хто з них ся молит тут:
Ци люде тамтоті. що он поклони бют,
Ци той там чоловік, що онде бардов творит?“ —

„Ей, де-ж би — кажу я, — тот чоловік в діброві?
Гій завтра вже не день, пилує дров у піч“. —
„Так, дров пилує він до печи бідній вдові!“ —
Промовив Херувим, тай десь подів ся пріч.

Друк. Вечерниці 1862, ч. 10, стор. 76.

Золотий лев.**)

Ой леліяла 'го, колисала,
В шовкове пірє спати клала,
Волоськов піснев 'го коїла,
Росов дунайськов 'го поїла.
А як поїла, говорила:
„Ой синку мій, дитинко мила,

---

*) В перводр. Би-с, та розмір вимагає повної форми.
**) Левом називають в коломийських і буковинських горах золотий реньский. *Пояснь. в перводруку.*

Рости ми буйний, як то сине море,
Рости ми красний, як ті чорні гори,
Рости хороший та гойний
Як Сокіл, батько твій покойний".
Ой так казала бідна вдова,
Та зашуміла як дуброва,
Та все шуміла, щебетала
Над своїм сином, що одного мала.
Аж виріс козак Соколович
Хороший, красний як попович.

Гой ріже тамбор в три набати:
Задумав цісарь бранку брати,
Ой та не мало, тай не много,
Лиш триста тисяч без одного,
А все хлопції, а все руські,
Під канони, під французькі,
А під кулї спижевії,
Під ґранати вижевії,
Що де грене —
Триста гине,
А де гукне,
Серце пукне.

З'їхали ся да капітани,
Та майори, та гетмани
Та до славної до тої
Вербецирки Чернівської,
Та стали писати, малювати,
На папери затягати
Соколї очи і чорні брови,
Якого роду, якої мови;
Тай писали, порошили,
Того взяли, того лишили.
Аж Соколович, вдовин син,
Під цісарський став аршин.
А вербецирник не може вдати,
Козацьку вроду написати.
А гетман крикнув на жовніри,
Що стояли коло міри,

Аби за хвильку, за годину
З цісарського замку-маґазину
Принесли три шаблї, три рушниції,
Сто набоїв, порошниції,
А три кабати з премудерними
Ґузичками а сріберними,
З вилогами як калина,
А все для Сокола, Соколового сина.

Гой та ріжут тарабанчики,
Машеруют новобранчики,
Новобранчики соколи, —
Займив Цїсарь в чисте поле,
На лукаву Італїю,
На кроваву баталїю.
Ой та не мало, тай не много,
Лиш триста тисяч без одного,
А все хлопцї, а все руські,
Під канони, під француські,
Круто-руто поверчені...
Новобранчики засмучені:
Бо де грене, —
Триста гине,
А де гукне —
Серце пукне.

А вдова-мати так казала,
Не казала — щебетала:
„Ой синку мій, єдинчику мій, соколе,
Пігнав тя Цїсарь за кордун у поле;
Але я пійду хата від хати,
Тай буду прясти, запрядати.
Ой буду прясти темненької нічки,
Тай буду прясти не ївши, без свічки,
Аби лиш грошики збити,
За тебе, синку, заплатити
У Цїсаря молодого,
Чи схоче мало, чи схоче много.
А ви кроваві мої пальчики,
Розпадайте ся на кавальчики,

А кождий кавальчик на три части,
Аби то богато, богато впрясти,
А впрясти тоненьку як шовк прєжу,
Бо тото, ой тото за мого,
За мого сина молодого! —
Хоть очи плачут, я ще добре вижу“.

Так казала бідна вдова,
Та зашуміла як дуброва,
Тай приклонила бідну голов
Під куделев, під мозолов.
Приклонила, не здіймала,
Кроваві ручки на хрест клала.
А у жмени тулит мати
Золотого лева,
Щоби сина викупити,
Сина Соколева.

Друк. Вечерницѣ 1862, ч. 11, стор. 85.

Хустка.

У кроваве море сонце ся топило;
Молоденьке дївча золотом ї шило.

Золотом ї шило, мудро заберало,
А личко-лелїю слозами вмивало.

А як ї ушило, к серденьку тулило,
З буйними вітрами соколом пустило.

Буйні ви витрове, буйні як дунаї,
Занесїт хустину, де серденько знає.

Де серденько знає, де серденько тужит,
Де кохане моє осударю служит.

Осударю служит в уланськім наборі —
Гоя золотая, гоя з вітром 'д горі!

А як ти ся здане, шо голубчик ґуде,
Станеш золотая, то мій любчик буде.

В него коник карий, зброя як позлітка, —
Падь му на серденько, як рожева квітка.

А як спит він може, прошу не збудити;
А як вбили, — Боже! — личенько накрити.

Друк. Вечерницѣ 1862, ч. 15, стор. 116.

Гуцулка.

Ой на снігу, на морозі бриндушечка сина;
Оттак і я, люде добрі, собі сиротина.
Та коби-ж то сиротина без роду, без роду, —
Але-ж бо то ґвер цісарський сушит мою вроду.

Ой ґвере-ж ти, карабіне! та як я бідую!
Хиба озьму три набої, тай тя наладую:
Та як набю, наладую, тай стрілю, тай стрілю,
Щоби кулї засвистали на славнім Підгірю!

Ой свиснули карабіни, ой свиснули ясні,
Аж учули в місті Львові леґінки красні.
Ой слухайте, леґінки, я гину, ой гину!
Не дайте ми загибати, — я вас не покину.

Друк. Вечерницѣ 1862, ч. 18, стор. 142.

Гуцулки.

Ой гуляю, напиваю, — нічо я не знаю,
А мінї ся бучки тешуть з зеленого гаю;
А мінї ся бучки тешуть з крутої лїщини,
Щоби більше не ходити до своїй дівчини.

Ой гуляю, напиваю, — нічо я не чую,
А мінї ся зелїзячка як кують так кують:
Кують ми ся зелїзячка з угорської криці,
Щоби більше не ходити на ті вечерниці.

Куйте ми ся зелїзячка, гартуйте ся в броду, —
А у мене побратими з богацького роду;
Не дадуть мя поховати в угорськую ямку,
Але скажуть поховати у Львові на замку.

Та зітнїте, леґінки, зітнїте кедрину,
Та витешіть шабельками мінї домовину,
Та витешіть шабельками з турецької стали,
Бо то мінї співакови, щоби люде знали.

Та щоби то люде знали, дївки ся дивили,
Та кедрову домовину коверцем накрили;
Ой коверцем волочковим, з барвіночку цвітом,
Та щоби ми так не банно за сим пишним світом.

Друк. Вечерницѣ 1862, ч. 20, стор. 167.

З думи „Циганка“.

I.

...Але не спиняй ти серденько дївоче,
Коли залелїє як маковий цвіт,
Коли покохає де знає і хоче,
Коли процвитає лелїєв 'му світ.
А раз нам сужено на світї тривати —
А кілько триває на макови цвіт?
Від нинї до завтра — сли можна вгадати.
Любіть ся сердешні любіть ся, любіть!
Бо прийде, кохані, нещасна година,
Упадуть морози, упаде й зима,

Змарніє лелїя, обсунесь калина;
Ти хочеш гуляти, а сьвіта нема.
Тогди ся обізриш як сонечко лїтне,
Що в мори ся топить, бо лїто мина;
Тогди лиш заплачеш: „Ох серденько бідне,
Чому не гуляло? Не моя вина.
І місяць світив ти, і сонце ти гріло,
Діброва співала, гудїв тобі гай.
Чом ти не співало, чом ти не гудїло?
Чом ти не гуляло?"... Гуляй-же, гуляй!

Друк. Вечерницї 1862 ч. 24, стор. 209.

II.

Леґінь до Циганки:

Будь здорова, файна любко,
Лечу в гайдамахи!
Та буду, та буду гуляти-гуляти
Зеленов лїщинов, як сивий сокіл.
Най тратит-ця дедя, най топит-ця мати,
А я собі паном на руский окіл.
Сардак з кармазину на плече закину,
Красаня у павах, під злотом ремінь;
Сто хлопцїв за мнойов, — ни дбаю, хай гину,
Хай згину опришком, аби як леґінь!
Хай буде й без світла в зелені діброві,
Хай гину, де Господь присудит ми сам,
Аби лиш ни в ляцкі безчестні окові,
Аби ни підданий проклятим Жидам.
А люде що скажут, я тому байдуже:
Я Русин, я Гуцул, я знаю, що я!
Заграй-же ми вітре, зашум-же ми луже,
Бо я вже опришок! — Гий, думо моя!

Друковано в Зорі 1889, ч. 10, мб. з копії зробленої д. К. Горбалем (тепер власність тов. Просьвіта у Львові). Ми користуємось крім сеї копії ще копією, зробленою д. В. Сїмовичем у Чернівцях. Автоґраф був до недавна в посїданю проф. Горбаля в Перемишли, та ми не могли його дістати. Уривок написаний автором

при кінци зшитка, в якому містить ся автоґраф »Новобранчика«. Про поему »Циганка« писав Федькович К. Горбалеви 25 жовтня 1862 р.: »Меш питати, що я тепер робю: от пишу »Циганку«. Сеї зими може буде готова: гадаю сі руским академикам у Львові поклонити. Ся поема буде у шестеро більша, як »Новобранчик« — міркую, що і гірша ни буде«. Федькович мабуть не сповнив свойого наміру: окрім двох уривків, із яких один був друкований у »Вечерницях«, а другий долучений до Горбалевого екземпляра »Новобранчика«, ми не маємо з сеї поеми нічого більше. Судячи з сих відривків, поема мала зовсїм иньшу тему, нїж поемка »Циганка«, надрукована 1867 р. в коломийськім виданю »Поезий«.

Не знаю.

Вернула ся весна красна
До нас у гостину,
Принесла нам від Боженька
І ружу й калину;
Вернула ся й зазуленька,
Вернули й соколи,
Лиш братчик мій не верне ся
Нїколи, нїколи.

Не верне ся товариш мій, —
В глибокій могилї!
Ох дайте-ж ми камратчики,
Подайте ми, милі,
Подайте ми з-за лужечка
Флояру кручену,
Най піду я на кладбище,
До брата в гостину.

Ой піду я на кладбище
Де братчика маю,
Тай стану му у зголовах,
Заграю, заграю;
Заграю му я Добушя,
Заграю і рути,
Заграю все, що де любив, —
Ци буде він чути?

Не чує він, не чує він!
Най з Богом спочине,
А я єму гравати-му
Що днини, що днини.
А чо'ж бо я граватоньки
Не маю, не маю?
А хто минї гравати-ме? —
Не знаю, не знаю.

Друк. Вечерниці 1862, ч. 26, стор. 225.

З поеми „Квіти-дїти“.

Ох Боже мій милий, і ти єго бачиш.
Як він ся низенько на квіти склонив. —
Тай з ним не затужиш, за ним не заплачеш?
Хиба то не ти 'му сю долю судив? —
Хиба то не твої кохали 'го гори,
Ті гуцулські гори, бервінковий край? —
Хиба то не твоє занесло 'го море,
Де люде не руські, не руський ручай?
Де сонце тя топить, а преці не гріє,
Де вітер тя сушить, а преці не віє,
Де й камінь співає, лиш Русин мовчить? —
Ох Боже мій милий, там Русину жить?
На добраніч, серце, на ніч,
Доки зорі зійдуть,
Доки білі квіти-дїти
Погуляти вийдуть.

Друк. Вечерниці ч. 27, стор. 232.

Сему-тому, хто цураєсь свого дому.

Та чого-ж ти так раненько
Коника сїдлаєш? —
Вже-ж не інак, пане брате,
Їхати гадаєш.
Їдь си, брате, їдь си, милий,
Знаю твою гадку:
Ти гадаєш покидати
Рідненеську матку,
А самому требувати
На сторонські люде;
Лиш не знаю, пане брате,
Чи ти жаль не буде.
Бо то в нас лиш подорожний
Просит ся до хати,
В нас лиш ходя за ворота
Гостя зустрічати.
А на тії то сторонї
Хиба тя зустрічут?
Лиш мене би запитати,
Як они калїчут.
А нїхто тебе не вийде
І оборонити;
Ти би плакав, а тут нї з ким
Навіть затужити. —
Бо то в нас лиш на Вкраїнї
Ще зазульки чути;
На сторонї, пане брате,
Вже єї не буде...
Бо то в нас лиш на Вкраїнї
Тепле сонце гріє,
Де нї станеш, де нї глянеш,
Всьо щебече, піє.
Ох та піє, брате, піє,
Серця добуває, —
А хто хоче заспівати
Там нехай співає.

А хто хоче говорити, -
Могил много-много:
Говори си, пане брате,
Чи-ж нема до кого?! —
Є з ким, брате, говорити
Завтра як сегодне,
Є чим серце наситити
Молоде, безодне;
Є чим віки наповати
Молодецьку гадку, —
Чо'ж кидаєш, руський сину,
Україну матку?
Чо'ж кидаєш, недовірку,
Рідне Запороже,
А сам ідеш — у калюгу?
Жаль ся моцний Боже!!

Гайда, братя, на аренду,
Та вам куплю пива,
Лиш розрадьте нашу неньку,
Щоб ся не журила! —
Бо в'на думов 'го поїла,
Славов 'го плекала,
Свого серця му кроїла
Та — чого-сь діждала?
Трохи Німця, троха Ляха,
Решту Татарчати...
Ох не плач лиш, не жури ся,
Україно мати!
Хто наважив до калюги,
Помагай му Боже;
А ми, братя, не покинем
Наше Запороже.
Бо на тіім Запорожі
Хата на помості,
В пані матки-України
Будемо за гості.

Друк. Вечерницѣ 1862, ч. 29, стор. 253.

Думки.

I.

Болит мене головонька,
Від чого — не знаю;
Звязав би я китайкою.
Китайки не маю.
Пустив свою китаєчку
На море, на море:
Плини, моя китаєчко,
У гори, у гори.
Вийде мати воду брати,
Тай тебе спіймає,
Стане тебе ба й питати:
„З которого краю?“
А ти кажи, шовковая:
„Від сина гостина!“ —
А як тебе питати-ме:
„Чо' кровю крашена?“
А ти кажи китаєчко:
„Цїсарськая слава
Красит наші китаєчки
Кроваво, кроваво“.

Друк. Вечерницѣ 1862. ч. 25. стор. 217.

II.

Межи двома гороньками
Сходит місяць зороньками.

. . . .

Лишіт мене, товариші,
Соколики сиві,
Лишіт мене, — ви сьогодне
Днували щасливо,
А я тужив, я журив ся
Цїлісїньку днинку, —
Лишіт мене, голубчики,
Одну лиш годинку

Проспати ся на місяци, —
Най ми хоть приснит ся,
Що я дома розвернув ся
В запашній травици:
Милий вітер провіває,
Кучерями носит,
Та росою холодною
Личко моє росит.

Затропотїв тарабанчик,
Горнїсти*) зарули, -
Я схопив ся до кучерів, —
Би-с думав: не були. —
Лиш росиця, як бувало,
Личенько полоче, —
А хоть трави не полочут,
То полочут — очи.

Друк. Вечерницѣ 1862, ч. 28, стор. 241.

III.

Злетїв сокіл понад окіл,
Я його не бачу:
Сльози ми ся закрутили, —
Та чого-ж я плачу?
Тихо, серце, тихо моє!
Є і в мене крила,
Лиш що мокрі, мокресенькі:
Сльозонька зросила.
Але завтра рано в ранцї
Вже відсидів решту, —
Прийде капраль молоденький,
Випустит з арешту;
А я стану против сонця,
Висхнут мої крила, —
Боже милий! як полечу!...
Лиш коби не били. —

Друк. Вечерницѣ 1862, ч. 30, стор. 263--264.

---

*) Горнїсти (Hornisten) — сурмачі, трубачі військові. *Прим. в перводруку.*

IV.

Ой жовнїрь я, леґінпки,
Ой жовнїрь я, жовнїрь!
Коли менї не вірите,
Дивіт ся на ковнїрь.
Який же він мальований,
Який же він красний, —
Який же він окований...
Світок мій нещасний!
Ци може ти, моя ненько
Не била поклони.
Ци колачі не віддала
Кумам по закону,
Що в'ни минї таку долю
Зелїзну судили? —
Бодай же вас, батьки-матки,
Та злиднї побили!

Попід гору високую
Крутії дороги;
Не знаєте, батьки-матки,
Як то боля ноги,
Блукаючи з зелїзнойов
Од краю до краю.
Гой піду я, батьки-матки
З конем до Дунаю,
Тай тручу я зелїзную
В дунайську долину,
А сам собі на коника,
До неньки полину.
А в ненечки старенької
Хати на помості:
Коли з долев не утону,
То буду за гості...

Друк. Вечерниці 1862. ч. 34. стор. 292.

V.

Ходжу — блуджу по дорозї,
Серденько ми млїє,

Оберну ся к Буковинї,
Чи вітер не віє. — —
Анї вітер не повіє,
Відки серце хоче;
Заплакав би на доленьку,
Не служать вже очи.
Повій вітре, повій буйний,
Відки тя чекаю,
Та привій ми хоть листочок
З козацького краю,
А з нашої Буковини
Мальовану квітку,
А від мої миленької
Китайку-позлітку!
Нехай очи повтераю,
Головоньку звяжу;
Нема кому поскаржитись —
Я квітоньцї скажу.
Вона скаже другим чічкам,
А другі знов далї — —
Будуть моє тяжке горе
Усї чічки знали.

Друк. Вечерницѣ 1862. ч. 43. стор. 365.

П у г а.

Поема.

Мому брату Семенові
(В Новосїлцї) Костюкові
                    На поклін,
Аби згадав часи тії,
Коли були в Італії
                    Я і він.
Коли в одну неділеньку
Ранесенько з ранку

Відшукав товариша
На високім замку.
Молили ся, журили ся
Та і ще журились:
„Брате милий, товаришу,
Ми ще не нажились!
У нас думка козацькая,
Козацькая воля,
А прийдеть ся погибати
Вовкам в чистім полї“...
Не погибли, вернули ся,
А преці бідуєм;
Через біду, через тяжку
За себе не чуєм...
Нїчо тото. Ми биймо лиш
Що днини поклони,
Аби нашій тяжкій біді
Задзвонили в дзвони, —
Задзвонили, видзвонили,
Ще й переклепали,
А ми собі молоденькі
Таки погуляли.

Чи є ще в вас, товаришу,
Мій образ на клинцї,
Що-сь ми видер силоміцю,
Як був раз в гостинцї?
Чи просиш 'го ще і тепер
Щодень до вечері?...
Спасибіг ти, товаришу
Мій милий та щирий!

З нас ся люде дивували,
Собі говорили,
Що ми гроші викопали,
Та ті нас здружили.
А в нас гроші — чисті душі,
Усї то маєтки...
Що їм в голов' не містить ся:
Мерщій у калитку. —

I.

Мати сина леліяла,
Та утїхи сподївалась. —
Сподївай ся, удовонько,
Синок виростає!
Як той явір над водою
У волоськім краю,
Так твій Семен молоденький
Росте, виростає.

Дав Бог і святий вечер миру.
Увезде радість; Господь сам
Сїдає з домом до вечері,
Сам просить прощі ворогам.
І топить ся у серцї пізьма
Як лїд на сонцї. — За столом
Ведеть ся бесїда утїшна.
Увезде рай. — А вздовж селом,
Де дївчина яка леліє,
Де син у батенька гуля,
Увезде коляда і пієсь...
Як не була! —

Прийшли нарештї і мясницї.
По всїм селї гуде,
З дївок стали молодицї,
А з парубків — люде.
І-гу! —

Лежить собі та на постели
Вдова, як паня, в подушках;
В печи огонь пала веселий,
Та гріє хату. — З ґонти дах;
А що за хата! як воскова;
А образи вам, образи! —
По лавичу на пядь покрова,
Подекуди і в три рази...
А на ослонї, против печи,
Сидить леґінь, мов кріля син,

Тай на сопілці си щебече;
А вдова дивит ся з перин.
Та з радощів аж Богу-сь молить,
А їй Семен собі соколить. —

Не вигравай, леґінику!
Далеко тя чути;
А ту прийшли охвицери
Та возьмуть в рекрути.

Нехай беруть, кілько хочуть,
А я не бою ся:
Кінь вороний, сам молодий, —
Я ще вислужу ся.

Добре тобі, мій Семене,
На воронім кони:
А ненечка старенькая
У слїзоньках тоне. —

II.

На кровавій Італії темна ніч;
Утїкають жовнїроньки з міста пріч.
Знемогли ся небожата;
Треба конче спочивати
У гаю
На краю.

Попід гаєм зелененьким чорний дуб,
Що високий, що широкий, а що груб!
Там жовнїри ватру склали,
Наоколо посїдали:
Дехто впав,
Там і спав

А пугонька на дубі: пугу! —

Капраль:

Коли біда, то є і друга.
(Пуга кричить ще раз).

Один жовнїр:

На зуб!

Капраль:

А піла би тому —
Лиш я міркую вже, кому.

Другий жовнїр:

Ану, полїзу та злапаю?

Капраль:

Та лїзь.

Жовнїр:
(вилїз на дуба тай пугу ймив).
А-га!

Третїй жовнїр:

А маєш?

Жовнїр (з гори):

Маю.

Усї:

Ану давай ї лиш сюда.

Четвертий жовнїр:

Яка-ж велика та руда;
Агі!

Пятий жовнїр:

А що би з нев робити?

Жовнїр-Поляк:

A ogień na co? Мем палити.

Кадет (надбігає):

Was ist? (Вздрів пугу, вириває).
Gieb her! — Du armes Mistvieh!
Спечу собі, та буду їсти.

Оден молодий жовнїр:

Агі на тя! – хто їсть сю птаху?

Кадет:

Was weisst denn du, du рекрутяго!

Молодий жовнїр:

А знаєш, що? коли хоч їсти,
От байда хлїба ти май-май!
Ще й солонина є в тайнїстрі.
Бігме, що дам, лиш не карай
Єї! — Диви, яка в'на бідна!

Кадет:

Але, що даш?

Молодий жовнїр:

Ну, дам, і бігме!

Кадет:

Da hast! (жовнїр взяв пугу тай пустив).
Ist das ein — дурний хам!

Капраль (дрімав; схватуєть ся):

А цитьте-ж хлопцї! (Лїсом крик):
Auf! Allarm!!!

III.

У море сонечко заходить,
Щоби гарненько ся скупать,
Бо цїлий день у крови бродить.
У чиїй? — на що вам питать?

Не доста знати вам, що бродить?
От лучше, братя, ся спитать,
Чого таке червоне сходить,
Коли ходило ся купать? —
Не треба много тут розправи:
Волоське море все криваве,
А праведне як впало в кров,
Так сходить знов.

А над Маджентою горов
Стоять гармати:
Муть стріляти!

Леліяла, колисала,
Та утїхи сподївалась...
А чи-ж тобі не утїха,
Удовонько-серце?
Заревіли в оден голос!
Як цвіт на коверцї
Посипались червоні ріки...
Замовкли на віки, —
Та не они;
Ваші сини,
Сини ваші милі!
А прокляті
В одно тратять,
Карію розбили;
Лягло як рій:
Лежить і твій...
Лежить собі молоденький,
Замок чорні очи,
Під тим дубом зелененьким,
Де спав сеї ночи.

IV.

Угу! —
Крадеть ся місяць з-за цвинтарей,
Такий черлений як опир,

З-за лїса сунуть чорні хмари,
Гадав би: суне манастир,
Та хоче умерлих покрити,
Що он білїють як зима,
Бо йде опир кровцю їм пити,
А в їх кровці уже нема.
А він розідре білі груди,
Ті руські груди, що як спіж,
Та серце, серце гризти буде.
А що самий си не доїш,
То дїти твої будуть ссати:
Вовки, куниці, пси прокляті;
А що і сим бісам не гоже,
То вороня їм допоможе.
Угу!

Серед кровавого лугу
Лежить си жовнїр під дубцем,
Накрив си очи рукавцем,
Накрив личко собі козаче, —
Плаче.
Рад би ся на бік обернуть, —
Не годен; бо кровці чимало
Стекло з єго, — в пісок потало.
Французькі туни лихо бють, —
Чому не трапили від-разу?...

Дивіть, вовків яких там лазить!
Там борше ґранатира рвуть;
Не стало, — капраля вже друть;
Не стало, — вже летять до того
Жовнїрика молодого,
Що 'го мати леліяла,
Та потїхи сподївалась...
Простибіг, мамко, за услугу;
Прийми хоть душу, Боже...

Угу!
Тай пустилась сїроманцям
Прямесенько в очи:

Не будете розтягати,
Кого вам ся хоче!
Об'їдалась, кровавилась,
Що сили ставало;
Він ї не дав Німцям, — вона
Вовкам 'го не дала. —
Угу!

V.

Дав Господь свят-вечер і другий,
Дав радість, дав, дав благодать.
В хатах сїдають вечерать, —
Сїдають, щиро-сь Богу молють
За єго дар, за єго волю,
Що між царями святий лад,
Що їх сини прийшли назад,
Що вздріли їх при своїм столї: —
Але не всї оттак ся молять,
Не всї, не всї. —
Де-хто в тузї
Сидить та сина споминає,
Що десь тепер в далекім краю, —
Хто знає, може і не їв. —
Дехто вечерять і не сїв, —
Не сїв, бо серденько ся коле
На-поли. — Не діждесь нїколи, —
Нїколи не діждесь!
Сидить не ївши, серце рвесь...
То свят-вечер! Бодай тому
Такий, — я знаю лиш, кому!

А як у вдовинім дому?
З вікон палає як з палати,
В медах купаєть ся вся хата,
А удова си за столом
Радїє своїм соколом,
Що повернув ся з того краю,
Де наших трутов напувають,

Попи не хowают, —
Вовки розтягають. —
Вдова собі так розважає:
А хто ся лучить там здоров,
Той мусе випить зо старов. —
І я там був із колядов,
Тай — ніде правду діти —
Гей підхмелив ся; бо — адіте —
Удовонька, як та голубка,
Все кубочок менї по кубку, —
Все гай!
Нехай
Здоровенька і відповість,
Коли не ладна моя пісьнь. —

Лиш та пуга там не була:
Она в Італїї
Сидить собі на деревї,
Та з голоду млїє.
Угу!

Друк. Вечерницѣ 1862. ч. 37 і 38, стор. 313—314 і 321—322.

До Михайла Дучака

у славній Заставній.

Аби того нагадав,
Кого братом колись звав,
Кому казав: „Ріднесенький!"
Кому казав: „Друже!
Не жури ся, бо й я журюсь".
Та я вже не тужу...

Або-ж та береза на цвинтарі тужить?
Мовчить та білїє як яра зима.

От так і той жовнїрь, що в цїсаря служить:
Хоть серденько млїє, а віри нема
Нї від Бога, нї від людей —
Листок серед моря:
Одна филя прибє до дна,
А друга рве 'д горі.

Ох филї ви, филї, чорні та студені,
Коби-ж то до вас я примівки хоть знав! —
Сказав би я нестись до рідної ненї.
Як лебідь той білий на вдвіря би впав,
Тай заспівав, заголосив усїх співанок. —
Ненька би ся здогадала, що то її синок,
Тай вибігла з хати. „День добрий ти, мати!
Із далеку гостї, чи є чим вітать?“
„Є, сину єдиний, меди є, є вина“. —
„А врода, здоровля?“ — „О вже — дякувать!“
Частуй собі, моя нене,
Милїйшії гостї,
А я піду, тай напю ся —
З високого мосту...
Нї чарочкою пити-му,
Нї мід солоденький,
А напєть ся на намулї
Твій син молоденький.

Попід воду блукати-му,
Свою вроду шукати-му...

Вродо моя мальована,
Вродо моя красна!
Лїта мої молодії,
Доле моя щасна!
В мене дома меди-вина,
Хата на помостї —
Вернїте ся коханії
Хоть на днину в гостї!

Моя мати ткаля
Та шваля —

Моя мати дбала,
Та дбала,

Посправляла кармазини,
Все казала: „Мому сину“.
А тут єму нема кому
І личко накрити.

Чому-сь мене, ненько моя,
Люба моя,
Сиза моя.
Не навчила хоть тужити?

Притулив я личко до калини,
Та тужив я з вечера годину. —

Ніхто мене не розважить,
Слїзоньки обітре.
Повій менї з Буковини
Чорногірський вітре,
Та привій ми від братчика
Щирую пораду:
Де я бідний пригорну ся,
Голову покладу?
Хто мя буде поминати,
Як марне загину?
Хто посадить у головах
Червону калину?
Хто заплаче надо мною,
Мисочку покладе? —
Не забудь мя, товаришу,
Названий мій брате!
Нї! ти мене не забудеш:
Не так ми-сь любили,
Щоби ми ся забували,
Товаришу милий!
Як ти сядеш у суботу
Вечероньку їсти,
Як принесе поштаренько
Невеселі вісти, —

Не жури ся, сизокрилий,
Така уже доля!
А в неділю скоро з церкви,
Чини-ж мою волю:
Збери наших леґінників,
Що їх буде сила,
Та висипте при дорозї
Високу могилу,
Та насадіть на могилї
Бервінку та рути:
Будуть іти дорогою
Сердешні рекрути,
Нарвуть собі, затичуть ся,
Слїзоньки обітруть —
Порозносять наші квітки
У всї чтири вітри,
Тай розкажуть, — не про мене,
Не про мою долю,
А про тебе казати-муть,
Брате мій соколе!
Все про тебе казати-муть,
Сизий мій та ясний!
Як ти твого товариша
Споминаєш красно. —

„Ляхи єго замучили,
Німцї 'го добили,
А ті руські леґіники
Бервінком накрили".

Друк. Вечерниці 1862, ч. 41, стор. 345—346.

Новобранчик

ПОЕМА.

Костю Горбалеви на поклін,

аби згадував 2-го німецкого просимця 1852 року, коли мене обстригли.

Пролог.

Братіку мій, ни цурай ся
Хоть ти оден цего бранця;
Ни цурай ся єго слїз,
Що в поклонї ти приніс.
Бо 'го люде на кеп від себе проганя,
Нїби коли в латю, то він вже ни їх, —
Де кури ни піют, де дзвони ни дзвоня:
„От там ти — та там ти!“ справляют на сміх.
„В нас хліб ни вродив ся, нічо' не зібрали“ —
Так люде до його, тай замкнут ся в клїть.
Бодай ви святого таки ни діждали,
Коли співакови кавалка вже нїт!
Абож я 'го, люде, за дармо в вас хочу?
Я буду співати, му серце топить,
Я буду робити, аж вилїзут очи,
Лиш дайте прожити, між вами прожить,
Гарненько-мирненько, як в вас то живет ся,
Де Пречиста Божа за столом сидит,
За тисовим столом із вами посполом.
Ох братя панове! аж серце ся бєт,
Аж душечка в менї крильми собі збила —
Зриват ся летїти, залїзячко дзур!!
Богдай ворогам ти, ни нам ти дзвенїло!
Співав бих — так годї, ведут в калавур...
А другий раз ни му вже вас
Морочить в сїм ділї:
Коли Нїмцї ни застріля,
Самий ся застрілю..

Темна нічка, невидненька, -
Сидит вдова старесенька.
Сидит вдова коло стола,
Тяжко, важко плаче,
За дрібними слїзоньками
Світонька ни бачит. —
„Синку ти тій, щиріcть моя,
Серденько вже знає,
Що я тебе послїдний раз
Отце виряжаю, —
Послїдний раз, мій синочку!
Ни своя дитина,
Ни ти мене ховати меш,
Як з голоду згину,
Ни ти синку, ох нї, ни ти". —
Тай лиш повалилась
Кінец стола тисового. —

А дочка Малана
Сидит собі у запічку, —
Оттак сидит цїлу нічку.
Білі ручки ни ломала,
Анї голосила,
Лиш у стїну до протесу
Головоньку била.

А за ким-то, співаченьку? —
Мете мня питати.
Нима 'го тут, от що вийшов
На подвіря з хати.
Потикнув ся, сїв на приспі,
На ручки склонив ся,
Тай дрібними слїзоньками
Гей водов умив ся. —

Мий ся, брате молоденький,
Най ти жаль ни буде,
Що-сь ся доста ни наплакав, —
Бо німецкі люде

Ни дают нам заплакати,
Ні заголосити, —
Братя мої, рускі мої,
Чо' нам в світі жити! —

Чого нам тривати, панове молодці,
Коли наша воля в поганих руках! —
Ведут нас під міру у мокрі сорочці,
В кроваві пускают по десіть роках,
По десіть найкращих, — пожаль же ся Боже! —
Заплакав бих, братя, та сліз уже ніт.
За тими роками, гадаєте може,
Бих плакав, що всохли, як маковий цвіт? —
Ні, братя, що впало, на віки пропало, —
Абих ціле стадо цісарске всідлав,
Уже ни здогоню, — та й на щоб ся здало? —
Ци я вже ни доста в сих десіть страдав? —
Ні, братя молодці, про їх ни заплачу,
Про вас я заплачу, про руский талан
Та рускую волю, ту рідну, козачу..
Заплачмо панове, най трісне кайдан!
А доки тріс, — богдай 'му біс! —
Ходімо до хати
Подивитись, що там робит
Стара темна мати.
„Ни нуждуй ся, моя доню,
Моє ти кохане,
Готов твому братчикови
Ранїшне снїданє.
Зготов добре снїданєчко
Братчикови свому.
Або хочеш, аби пішов
Ни снїдавши з дому? —
Ох буде він, синку, доста
Голодом ще млїти,
Та й ти будеш, та й я буду...
Дїти-ж мої, дїти,
На що я вас таких бідних
На світ породила?
Як би знала, до схід сонця

Була-б утопила,
Абих була ни бачила,
Як нинї вас бачу!
Ни плач доню хоть ти уже,
Най я сама плачу,
Най виплачу моє серце,
Моï темні очи, —
Най виплачу, доню моя,
Чий борше загину! —
А хто-ж минї вималює
Красну домовину? —
Уже ни він — мій синочку!...
Чужі чужиницї
Тесати мут домовину
Бідні одовици“.

От так собі гей-би крізь сон
Одова проводит,
А донечка на ватерцї
Снїданя готовит. -
Заплакали всї зіроньки,
Зарули всї півнї, —
Снїданячко вже готове...
Німецка царівне,
Ци снїдала коли ти так,
Або твої дїти?
Ци буде й вам на слїзоньках
Снїданя-сь варити? —
Що дня, що дня, — лиш ни сестра —
Неволя.. вельможна!...
Співав бих ще, та бою ся,
Що відай ни можна.
Бо я правду лиш співаю,
Та й за правдов гину,
А ви правду ни любите...
Прощай же, княгине! —

Ходит братчик по дворови
Тяжко, важко плаче,
Умиває слїзоньками

Личенько козаче.
Умивай ся, молоденький,
Як лебідь на мори,
Може втопиш горячими
Красні наші гори,
Аби на них ни дивитись,
Від разу забути.
Зеленої смеречини
У Німця ни буде. —
Бо в німецкім, брате, краю
Росте лиш ліщина:
Ни одному біле тіло
Гей за́полоч сине;
Ни одні козачі плечі
Як ножем би скраїв. —
А найдуще тих леґінів,
Клятих тих гильтаїв,
Що ни хочут панувати
Та за домом плачут...
А я чого?... Коли-сь зачав,
Кінчай же, співаче!

Вийшла сестра за братчиком,
До снїданя просит,
Тай китайку дорогую
Слїзоньками росит;
А де слїзка лишень кане,
Зараз кровйов стане...
„Вже готове ти снїданя,
Брате мій Іване!“
Ввійшов Іван до світлиці,
Сплаканий, аж хворий.
Єго ненька старенькая
На силу говорит:
„Сїдай, синку! Сїдай, душко,
Та будеш снїдати“.
А як они вже снїдали,
Ни мете питати;
Ни мете, нї, товариші,
Бо я вам ни скажу...

Хиба її свою головоньку
Китайкойов звяжу...
Але-ж бо я, леґіники,
Китайки ни маю, —
Пустив свою китаєчку
Долів по Дунаю —
Кровавую, слозавую
До ненечки в гості.
Бо і в мене, пани братя,
Хата на помості —
Була... була, соколики,
Та Ляхи розбили;
Все забрали, а сироті
Нічо ни лишили.
Нічо?... Брешу! Лишили ми
Неньку як голубку,
Дрібні слїзки збіраючи
До срібного кубка,
Доки верну в Буковину,
В гори у гостину...
Ци я верну, ци ни верну,
Я післав хустину,
Аби мала моя ненька
По минї поману:
Мою хустку крівавую
Та в слїзоньках прану.

Устав Іван від снїданя
Тай молит-ця Богу,
А сестричка вже лагодит
І харч на дорогу.
Ох мала то, ни велика
Вдовина тертїла...
А одова як сидїла,
Так і обімлїла.
А він припав до ножечок,
Вклонив ся низенько:
„Оставайте здоровенькі,
Рідна моя ненько,
Тай ни плачте! Я чий верну,

А коли загину — —“
Ни доказав. Вийшов потич...

Братчику єдиний,
І я тобі ни докажу,
Бо серце ся топит,
А дрібненьке писанєчко
Ніби кровйов кропит...
Дивне, дивне, пане брате,
Серденько співаче:
Чуже горе виспівує,
А про своє плаче.
Та як же ни плакать, та як же ни рути,
Минї молодому?... Молодцї, скажіт!...
Продали мня Ляхи в німецькі некрути,
Втопили ми долю, втопили мій світ;
Пропав як тот камінь в глубокому мори, —
Ніхто ни добуде! Ніхто ни спита,
Як тяжко я мокну у сльозах та в горю:
Ніхто ни спитає... бо я сирота.
От хожу та хожу, як дух на покутї,
Що пустков блукає, а прощі*) ’му ніт.
„Ходи! — кажут лютри — бо пута вже куті!“
Ходи, аж ни впадеш здихати під пліт.
Ходи, аж ни здохнеш в нечистім дес краю,
Де дзвони ни дзвоня, ни піє когут,
Де руські молодцї на гуслех ни грают,
Де руські дївчата співати ни мут.
Соломяна виля — цїсарська симбриля,
В кутї дес за плотом — там руський співак...
Слїдочки по світї, слїзочки по цвіті, —
От тілько помани!... Молодцї-ж, ни так?...
О, так, пани братя! Душя ми віщує,
І думка говорит, і серденько чує,
Яка моя доля і чо’ минї ждать.
А доки діжду ся, тра далї співать.

От викрав ся і місяць з раю,
Щоби ся добре придивить,

---

*) В моїй копії: прощини.

Який гаразд на руськім краю,
Як там живут, та як там жить;
Як Україна, як Подоле,
Як Галич, мов почесний стів,
Стоя та щиро Богу моля-сь
За князів своїх, за батьків,
За козаків, за руську волю,
Що в могилах глїбоких спит...
„Ци вже ни встанете нїколи?“
Спитає-ця, тай знов ся молит,
А Бог ни чує, Бог наш спит...
Коли він встане, Галичани?..
Лиш ни журіт-ця, встане гнет!
Але тепер лишіт, най спит,
Аж церкови церквами станут...
Відтак молїтесь, Галичани!
А тепер спіт,
А Бог даст світ.

А в Італії цвіт та цвіт
Укрив гору, укрив долину
То у бервінки то в калину.
Бо де руська ніжка ходит,
Там бервінчик родит;
А де руська кровця кане,
Калинойов стане.
А кілько то козацької
Кровцї тутки ллєт-ця!...

Козакови у серденька
Гей гадина вєт-ця...

Он блудит гаєм, — ми 'го знаєм.
Блїдий-блїдий, як та стїна,
Шовковов хустков утераєсь;
Мовчит як ніч, та ніч нїма,
Що гей пропасниця приспала
Італїю; — богдай ни встала!
Богдай тогди піднялась 'д горі,
Коли камінь в морі!...

Місяць сияє, він читає.
„Померли — пишут. — Ні вже 'д кому
Вертатись сироті до дому...
От мовчало би-с, соловіє!..."
Так він собі. А місяць мріє,
А кабат так ся і білїє —
Перед — а плечі як калина
Червона та сина.

„Як тарабани страшно грают,
Братя плачут, Нїмцї лают,
Шабельками підганяют...
Триста прутя зашуміло
Коло мого тїла!

Але Бог видит, лїпше знає"...
Сплакав... карабін обзирає...
Він спотикнув ся, впав, здихає...
Тяжко зітхнув... Як би й ни було!
Лиш зорі сплакнули.

Ох Боже мій милий! А Ти його бачиш,
Як він ся низенько у квіти склонив;
Тай з яснойов зорев за ним ни заплачеш?..
Хиба то ни Ти 'му так долю судив?
Хиба-ж то ни Твої плекали 'го гори,
Ті гуцульскі гори, бервінковий край?
Хиба-ж то ни Твоє занесло 'го море,
Де люди ни руські, ни руський звичай?
Де сонце тя топит а претцї ни гріє...
Де місяць аж гріє, а світла нима...
Де вітер аж сушит, а претцї ни віє...
Весна ни минає, а претцї зима
Для руського серця... Ох Боже наш, Боже!...
Прости!... Забуваю, що Господь наш спит...
Добраніч!... А ти як, небоже?... Небоже!
Хто прийде заплакать? Хто буде тужить?...
Ні батька, нї мами, нї трунви, нї ями...
Собаки волоскі кусати ся мут
Над тїлом козацьким!... А й ми-ж козаками?...
Козаки за свій край та волю ся бют. —

А ми за що бємось? Ох братя, ни скажу.
Бо мушу ще жити, ще мушу співать,
Аж ту Чорногору собов ни підважу
Та Добуша найду... Вже доста 'му спать
В могилї, вже доста тяжкої покути
За малу причину, молоду дївчину...
Встань, друже! Ми дужі, ми вже ни рекрути...
А мусимо гинуть, то будемо гинуть —
Але ни під лозовинов
В нїмецькі неволи, —
За руський край загинемо,
За руськую волю

Світи, місяцю, красно,
Би вже ясно та ясно!
Аби ми ся надивили,
Як наш новобранчик
Спочиває в Італїї
В зеленім байрацї.
Ни хоче молодий світити...
Морочит-ця мов у диму
По темні мрі, неначе вбитий,
Неначе хтось помер єму.
А він звязав головку, рідню
Іде на похорон просить;
А в'на цураєт-ця, бо бідний, -
У бідного нима що пить.
Оттак і він собі сарака
Блукає небом, мов селом,
Та просит — відповідь однака;
„Нима коли“.

А байраком
Так сумно-сумно, мов в неволи;
Лиш новобранчик там лежит;
Ручки 'му навхрест, мов ся молит,
А Господь наш як спит так спит...
Коли устане, Галичане?...
Хто зна, коли... А серце вяне,
Так дивячись на руські рани,
Так дивячись на руську кров,

Що мнє землю мов водов,
Погану землю.]

Вічний Пане!
Ци вже і в тебе гроший ніт,
Що-с злодіям запродав світ,
Аби робили, як їм гоже?
Христа ран ради, вічний Боже,
Дбай викупить твій мир назад,
Ще доки лютри го ззїдят!

Лиш новобранчик ни голосит...
Єго кровця долину росит,
А він як спав, так собі спит.
Ми уздримо, а він ни вздрит,
Як Галичан поклонит-ця
Україні мати, —
Як руський син у кармазин
Вбере ся, ни в лати; —
Як отаман з гробу встане,
На козаків свисне;
Як бунчуки залелїют,
А булави блиснут.
Як поганці в однім ранці
В болоті утонут,
А у Львові на церкові
По Ляхах задзвонють;
А церкови-сь одцурают
Анцихриста з Риму,
Та помоля-сь Господеві
До Єрусалиму
Гарнесенько, вірнесенько
Про долю козачу,
Про руський край, про руський мир...
А він ни побачит..

Друковано у-перве одну частину (»От викрав ся і місяць з раю« аж до »Кровці тутка ллєт-ця«) у Вечерницяхъ 1862 р. ч. 36, стор. 308—309, потім цілість з деякими пропусками в »Зорі« 1889 р. ч. 8 і 9. Тут друкуєть ся з автографу (власність проф. К. Горбаля в Перемишлї) по двом копіям, одна В. Сімовича у Чернівцях, а друга самого д. К. Горбаля, власність тов. Просьвіта. Крім сего в нас

у руках є ще дві копії сеї поеми, зроблені ще в 60-их роках, декуди повнійші від Горбалевого автоґрафу, в якім, здасть ся, пропала перша картка (посьвята), котру д. Горбаль і списав потім із памяти не зовсїм докладно. Так само в тексті Горбалевого автоґрафу деякі місця викропкувані, а в моїй копії повні. Поему прислав Федькович Горбалеви разом з листом 25 жовтня 1862 р. і з фотоґрафією. »От клоню тобі мій образ і мого »Новобранця« — писав він у тім листі. — Образ без рамня, а »Новобранчик« без оправи, але будь ласкав, брате, приймай уже як є, бо у нашім славнім місті (Ардалї?), богдай ся запало, нима навіть оправника, ни так аби рамців мож де дістати«. Федькович бажав бачити поему надруковану в Вечерницях, коли міркуєш, що ни буду мати якого кабалику з полїцийов; єлиж би се так мало бути, то волїєш мого »Новобранця« на Україну післати. Зрештов роби, як сам злєгов міркуєш, лиш аби добре було«.

Н и в а.

Доки маю світом нудить,
Доки маю люде гудить,
Доки маю дожидати,
Заки Галич зможе встати? —
Ліпше сам я рано встану,
А сповівшись щиро Богу,
Займу плуги круторогі,
З'орю гори тай долину,
З'орю свою Буковину,
Як наш Тарас, як мій тато
Научив мене орати;
І віру, любов, надію
Буковинов скрізь посію.

Виростай же, руський Боже,
Пшеницю, як лаву!
Хай зародить моя нива
На співацьку славу,
Хай вяжеть ся колос в колос
Від верха до долу,
Хай сієть ся Буковинов
Правда, віра, воля!
А я піду — як палата,
Так і бідна хата,
Піду руськов Українов

Женчиків збірати.
Жніт, вжинайтесь женці мої,
Та й дякуйте Богу,
Що поміг нам жито жати
На своєму полї.
Що не підем зажинати,
Мов крепак мізерний,
У чужий край, чужі люде,
На коробку зерна.
Вже не будем, женці мої! —
Безсмертний наш Батько
Научив нас свою землю
Питому орати.

. . . .

Тепер уже знаєм...
Жніт, вжинайтесь, женці мої,
А я заспіваю.

А я заспіваю по руському краю,
Щоб було далеко, далеко мя чути:
Від Чорної-гори до Дніпра-дунаю
Розсип ся ми, пісне, бервінком та рутов!
Най руські молодцї затичуть кресаню,
Най руські дівчата вінки собі шиють,
Най люде не кажуть, що ми безталанні,
Най сльози криваві личко нам не миють...
Розсип ся ми, пісне, як сонечко лїтї,
Хай наші криваві на віки обсушить...
Розсип ся, розбий ся, як грім по Рокитї,
Хай шваркіт німецький нас більше не глушить.

Розсип ся же, пісне моя,
Та й не схамени ся!
Де попадеш руське серце,
От там пригорни ся!
Як той голуб до голубки
На новім острішку
Пригортай ся, пісне моя!

. . . .

Друк. Вечерниці 1863. ч. 9. Пропусків, пороблених редакциєю, на жаль, ми не мали змоги доповнювати.

До мого брата Олекси Чернявського,

що збудував міст на Черемші у Ростоках.

Мостив мій братїк мости
З білої риби кости,
З каменя дорогого,
З перстеня золотого.

Мости, брате Олексику,
Мости ти, мій друже,
Єднай нашу Буковину
З Червоною Русев.
Най Черемош запінений
І Чорний і Білий
Із братію, із руською
Нас більше не ділить.
Най возьмем ся однов силов
До одної справи:
Добувати батьківської
І волї і слави.
Най загостить з того боку
На наше подвіря
Руська щирість, а від нас знов
Православна віра
Най вернет-ця в Галичину,
Най засвітить ясно,
Щоб римського Анцихриста
Туманища згасли,
І знов правда повернула
На тамтой бік в гостї —
Все по твоїм, пане брате,
По тисовім мостї.

Друк. Вечерницѣ 1863, ч. 14. З моста на Черемші в Ростоках нема тепер анї слїду, тай звістки про нього я не міг допитати ся.

Мій сардак.

Я-ж бо тебе ни звержу ся.
Руський мій сардаче!
Тепер аж я заспіваю,
Тепер аж заплачу,
Бо маю ся в що утерти:
Широкії поли. —
Ни скину тя, мій сардаче,
Ніколи, ніколи!

Писано 12 червня 1863, в листї до Д. Танячкевича, друкованім у »Зорі« 1892, стор. 258.

Писанки.

Повірє народнє.

А з четверга, темної нічки,
Без місяця і без свічки
Оливная гора сияє:
Бо там син Божий у слїзоньках потапає.

К землї припадає,
Господа благає:
„Не дай мене, Боже,
На ті муки тяженькії..
А може, — йой Боже! —
Може така менї доля
Від тебе судилась?...
Нехай буде твоя воля
І царство і сила. — —
А може-б мож тую чашу
Від мене узяти?...“

Не мож було. — Замучили. —
А Божая мати,

Та бідна, нещаслива мати
За Русалимом, в крайній хаті
Сидить собі коло печи,
Восчик крає, в череп мече,
І в новенькім черепочку
Топить його на жарочку.
І восчику натопила,
І золоту кисточку купила,
І покладків свіженьких, біленьких узяла,
Воском уписала,
Ще й намалювала,
Вітак в кошелик поскладала,
Тай до Пилата поспішала,
За Пилатом на-вколішки ходила,
Писаночки носила,
І курочку в даруночку,
Та все благала-просила:

„Пилатію, воєводо,
Славний государю,
Пусти мені мого сина..
Одного і маю,
Лиш одного, мій паночку,
Їй Богу, одного!
Я ще красчих понапишу,
Ще красчих, — їй Богу,
Що я красчих понапишу...
Одного і маю...“

„Не плач, не плач, Пречистая!
Його вже не має:
Уже Жиди замучили.“ —

К землї повалилась,
Мов убита — а писанки
У світ розкотились.

Друк. Мета 1863, ч. 1, стор. 13—15.

До керманича.

„Керманичу молоденький,
Серденько-соболю!
Возьми мене, керманичу,
На воду з собою,
Та занеси конець-світа!
Конець-світа, брате,
Занеси долів водою,
Щоб тут не бувати.
Бо й тут люде — такі люде,
Як і другі люде...
Керманичу, бери мене!
Жалю хоть не буде,
Коли стане чужиниця
На хрест розпинати,
Коли буде моє серце
На шматочки драти,
Коли буде... Керманичу!
Чи віриш ти в Бога? — —
Коли видре минї й віру,
І Бога святого,
Та і пустить в світ широкий,
Нїби тую мушку,
Що їй крильця обірвали...
Керманичу, душко!
Возьми мене із собою,
Возьми, возьми, брате, —
Або втопи в Дунаєві,
Щоби не каратись!“ —

Реве, гуде наш Черемош —
Керманич не чує;
Усе далї та все далї
Дарабу кочує.
А уповень виринає
Зо синього моря, —
Коло його, мов надія,
Вечірняя зоря.

Друк. Мета 1863, ч. 1, стор. 15—16.

Дарма.

Голубко-серце, надіє,
Куда ти знов ся зриваєш?
Куда летіти гадаєш?
Не видиш, буря як віє?
Голубко-серце, надіє,
Лиши ся дома, небого;
Вже не дібєш ся до того
Небесного твого покою,
Де сонечко милостю гріє,
Де серце плакать не вміє,
Де світ сміять-ця не сміє...
Вже дарма, серце надіє!

Друк. Мета 1863, ч. 1, стор. 16.

Не можу.

По небі блудять голуби
Все висче, висче, та висче,
Все близче к Богу та близче...
І я-б... та годі. — О любі,
Я вже до неба не можу!
Принесіть, дузї, галузу,
Тую оливну, зелену,
Що вже ніколи не вяне,
Що ї так довго чекаю, —
Принесіть, дузіньки, з раю;
А як я доти загину,
Заткніть на мою могилу.

Друк. Мета 1865, ч. 1, стор. 16—17.

Чекайте.

Трембіта? — Бігме, трембіта!
Чи вже не з того-то світа
Кличуть співати небесні? —
Чекайте, любі, — по весні!

Друк. Мета 1863, ч. 1, стор. 17.

Однако.

Сонце заходить. — Про мене,
І не сходи вже ніколи!
Однако жити в неволі:
Чи небо чорне, чи синє...
Я і без сонця загину..:

Друк. Мета 1863, ч. 1, стор. 17.

Зіронько моя.

Зіронько моя маленька,
Зіронько моя, сирітко!
Ледви що трошки тя видко
З помежи других на небі.
Вони ся дивлять на тебе,
Сміют-ця, скачуть, гуляють,
Пальцем на тебе справляють,
Зіронько моя смутная,
Зіронько моя маленька!

Друк. Мета 1863, ч. 1, стор. 17.

Шипітські берези.

Баляда.

За Шипотом гра Сочава,
Розбива пороги;
Над Шипотом місяць сходить,
Ясний, срібнорогий.
А в Шипоті на цвинтарі
Дві могилї близько;
Понад ними похилились
Дві березї низько.
Одна в сей бік хитаєт-ця,
Друга в той бік тихо.
Стане місяць серед неба —
Лихо-ж минї лихо! —
Перекинут-ця дївками
Та ну собі в коси!
Уплют-ця, шатают-ця,
Рвуть собі волосся.
„Ой не діждеш, суко дївко!“
„Не діждеш, погана!“
Перший півень: кукуріку!
Березами стануть.
Знов віют-ця край могили
То сюди, то туди.
Та цур же їм! — Так стійте лиш:
Що далї ще буде.

Давно колись у Шипоті
Тривала удова,
Багатирка не все село:
В запасках шовкових
Та в намистах все ходила;
В коморі, в пивниці
Кармазини, меди, вина;
А що вже в світлиці,
Так золото аж капає!
Що-ж далї казати?

Подивіт-ця, братя милі,
Самі у кімнату:
Там дві дівці, як Вірмінції,
Шовком собі шиють,
Кароокі, чорноброві.
Леґіні дуріють,
А ніхто вже молоденький
Так не пропадає,
Як той ватаг Добущуків,
Іван кучерявий.
Куда збував, туда збував
З опришками днинку,
А у-ночи вже топірчик
У вдови на клинку
Заночував, а ватажко — —
Да це вже не скажу.
А богдай ті чорні очи
Пропали від разу!

Ходить ватаг до удови,
А та ще і рада,
Що є кому її дочкам
В сопілку заграти.
„Вони в мене молоденькі,
Нехай погуляють;
А що люде собі шепчуть, —
Ані забуваюсь!
У зимнику скриня грошей,
У коморі скриня:
Коли схочуть віддаватись,
Віддадут-ця й нинї.
А тимчасом нехай собі
В мене нажиют-ця,
Доки їм ще по головці
Кучерики вют-ця“.

Сходить місяць над Рокиту,
Зіронька лелїє;
Квапить ватаг на вечірки,
У листочок піє.

Піє собі, висвистує,
Аж гай ся вгинає,
А ті гарні вдови дочки
В саду дожидають.
Обнімуть і приголублять:
„Милесенький, світе!
Де-ж ти нинї так забавивсь?“
„В Радівцях, мій цвіте,
Напивав ся на ратуші
На зеленім винї“.
„А ми так вже визираєм
Цїлу днинку нинї,
Чи не йде вже наш кучерик!“
„А він уже й озде!“
„Ану заграй, Іваночку,
Лишень по волоськи!
Що-ж я люблю! А ти любиш,
Сестричко Мітрано?“ *)
„І я люблю, да час спати;
Вже, бачиш, не-рано.
Чи так, душко Іванчику?“
„А вже-ж, ти мій раю!“
„Ох лишенько! у кімнатї
Свічка догаряє!
Ходїм лишень, Іванчику!
Я вже постелила“.
„Ходїм, зоре! А Оксана
Чо' так зажурилась?
Не жури ся, хвиялочко!
Таже я з тобою!“
Пішли. Світло погасили
У нових покоях.

Ходить уже пан ватажко
Два роки нівроку,
А котру-ж він вірне любить:
Чи ту кароку
Аксенїю як лелїю,

*) В перводруку: Мітранко, але рим вимагає: Мітрано.

Чи може Мітрану,
Що гуляє по світлиці
Як намальована?
І Мітрана не погана,
Гарна і Оксана;
Да й в опришка серце жваве,
Ще-б і третій стало.
Бо опришок, мов отаман
На козацькім краю,
Кожду дівку щиро любить,
Але — для звичаю;
А козацьку свою долю
Не утопить в дівці.
Пан отаман слави хоче,
Ватаг — сороківців.
Той за віру православну
Накладає груди,
Сей знов Бога не чекає —
Сам карає люде,
Що мов пявки ті неситі
Кровцю людську тягнуть.
Най-же в його лиш кохання
Вірного не багнуть,
Бо він жиє як сьогодня,
Неначе на жарти,
А завтра вже програв життя,
Казав би, у карти.
Чи так, мої чорнобриві,
Чи правду говорю?
Не кохайтесь з опришками,
Бо здаст-ця на горе.

Не слухали удовині
Моєї поради,
Та кохали ватаженька,
Як сердечку ладо.
Но сердечко те дівоче
Не так любить хоче,
Щоб з другою ділити ся.
Темненької ночи

Пішли нишком до Циганок.
„Зозулечко, ненько!
Полюбила я ватажка,
Як вміло серденько.
А ти коли чи любила?“
„Ні, маковий цвіте!“
„Отже-ж мабуть і не знаєш,
Як тяжко на світі,
Коли душка миленького
Над життя полюбить,
А він собі у куточку
Другу, бач, голубить,
Другу, сиза!... Або зроби,
Най її покине,
Або зроби, нехай вона,
Або я най гину!
А так жити, голубонько,
Серцю не подобно..
Дій, що знаєш, я заплачу“.
„Та добре-ж бо, добре!
А про душу-ж не гадаєш,
Про Бога святого?“
„Ох, тетечко, його втерять,
То гірше ніж Бога!
Роби лишень та не питай:
Я душі не дбаю;
Без милого на що душі,
Нащо мині раю?
Без милого нема раю,
Ні сонця, ні світа,
А з миленьким мабуть любо
І в пеклі горіти!“

Пішла Чора, плящиночку
Найшла десь в рубочку:
„Ось на тобі! Дві капельці
Піддай їй в медочку,
А минет-ця, моя зоре,
Пекучеє горе.
Та не забудь: дві капельці!

А мині за мою
Порадоньку треба, душко,
Червінчика дати".

Заплатили — повертали.
А дома в кімнаті
Дожида вже пан ватажко,
Ігра на флояру.
„А де-ж ви так забарились,
Пишні мої лелї?"
„Та я — була — десь по селу —
Мамі за лїками"...
„А я була — у Циганок
По примову мамі".
„А я так уже занудив!
Головки не зведу;
Підїть хиба до пивниці
Та й уточіть меду."
„Зараз, милий!" — „Біжу, душко!"
„Отся, бачиш, чарка,
То для тебе, мій соколе!
А ця друга чарка,
То для тебе, Мітраночко, —
А на-ж, сизокрила!"
„А отсю я, Аксенїйко,
Тобі наточила;
Ану возьми, моя рибко!
Ану, милесенький!
Ану, випєм за здорова!"...
„Ох, вайльо! серденько!"...
„Серце моє вогнем пече!" —
„Рятуй мене, милий!!" —

Мов ті чічки підкошені
На діл повалились,
Клубком вились по помості.
„Ти суко!" — „Погана!" —
Та й сконали тяжко-важко,
А личко румяне
Посинїло мов те сукно.

А де-ж пан ватажко?
Іде плаєм співаючи,
Та бє собі фрашки.
Ох кохайтесь, мої сизі,
Кілько серцю воля,
Лиш з опришком не кохайтесь
Ніколи, ніколи!

Ходить стара по дворові,
Рве собі волосся,
А за нею челядочка
Ходить та й голосить;
Позбігались сусїдоньки,
Дали попам знати,
Да не прийшли батьки сизі
Грішних поховати, —
Самі люде поховали
Прегрішнеє тїло,
А на гробах посадили
Дві берези білі.
Приймили ся ті берези,
Стоять ще і досї
У Шипоті на цвинтарі
Та рвуть собі коси.

Друк. Мета 1863, ч. 2, стор. 99—105. Вільна перерібка теми, обробленої Федьковичем вчаснїйше п. з. Юрій Гінда, див. висше стор. 89—94. Ще й пізнїйше вертав Федькович до сеї теми.

Лукьян Кобилиця.

Було колись в Буковинї
    Добре було жити,
Ни знали ми, шо то біда,
    Та шо то тужити.
При кобзинї зійшла днина,
    При скрипочцї нічка;
А в'на собі молоденька,
    Як у траві чічка,

У батенька у Стефана,
    В Волощини неньки
Пробувала. Ни спиняли, —
    Шо багло серденько,
Шо хотїла, те й робила:
    Гуляти — гуляла.
А хотїла рано встати,
    То рано вставала.
А хотїла попіспати
    В шовкових перинах,
То ненечка старенькая
    На пальцьох ходила,
Журила ся, молила ся,
    Двері підливала...
На острішку вють голуби, —
    Вона їх вмавляла:
„Ни гудїте голубочки
    На побитї хатї.
Ни будїте мою дочку
    В тисові кімнатї,
Бо я знаю, коли маю
    Донечку будити“...
Ни плач, серце Буковино!
    Шо-ж мусиш робити,
Коли така уже доля
    Твоя на сім світї...
Батько помер, неньку вбили,
    А сироти-дїти
Розібрали добрі люде
    Нїби то за своє:
Одну Турчин, другу Москаль,
    Тебе, серце моє
Буковино, на арканї
    Повів Нїмець з Відня
В свою глуху Нїмеччину,
    Головонько бідна!
Тай запродав Ляшкам-панкам
    У другу неволю...
Буковино, серце моє,
    Лишенько з тобою!

Шумить, летить наш Черемуш
Кровавий у море,
А могили берегами
Чорніють як гори:
Кого Ляхи замучили,
Кого утопили,
А хто не ждав, поки втопя,
Сам скочив у филю.
Сумно зарув наш Сокільский,
Голосить Сучава:
„Сини мої нещасливі,
На шо ваша слава,
На шо думка козацькая,
Батьківськая воля,
Коли усі погинете
У ляцькі неволї!...
Сперли ліси, сперли пашу,
Дров нї хворостини,
Ваші жінки, ваші дїти
Від студени гинуть.
А з під вас ся поточили
Кровавії ріки -
Сини мої, сини мої
Пропали на віки!
На віки-сте запродані
У панську неволю,
А нікому уступитись
За праведну волю.“
Уступав ся Юрій Гінда —
Нема 'го на світї;
Уступав ся Поколїя —
Пішов в землю гнити*).
Обізвав ся Кобилиця:
„Гори мої синї,
Або я вас виратую,
Або за вас згину!“

Стоїть місяць серед неба,
Нікому ни світить;

*) В рукоп. мб. через помилку: жити.

Русалоньки ни виходя
　　На берег ся гріти:
Тілько сови посідали
　　Собі на коморі,
Та хто-зна-шо межи собов
　　По тихо говоря.
Може собі нагадують,
　　Як колись то було
На волоській Буковинї?
　　Було та минуло!
А може в'ни говорили
　　Про руські соколи:
Ци муть в'ни ще гнїзда вити
　　На тім Довгім поли?
Святий знає, — я ни знаю...
　　Сердечко шось млїє...
Ходім лїпше подивитись,
　　Шо в Плоскім ся дїє.

Сидить Лукьян конець стола,
　　На руки схилив ся;
Сидя кругом депутати,
　　Кождий зажурив ся.
Вернули ся сеї ночи
　　Від цїсаря з Віднї, —
І там нема порадоньки
　　Головоньцї біднї...
Цїсарь сїдить на стільчику
　　Та в картах ся грає,
А ті гори буковинські
　　Нихай пропадають!...

Нихай пропадають, нихай погибають!
Коби таки вигиб увесь руський рід!
Так Нїмцї си нишком у Віднї гадають
Та риють великий, великий нам гріб.
Копайте, панове! Копайте здорові!
Хто яму копає, собі її копає.
Ни тому могила, кому її зробили,
А тому, кого в ню вітак поховають.

А ми підем з топірцями
В зелену діброву,
Та витешем домовину
Велику, кедрову,
Та пішлемо до цісаря
В німецьку столицю...
А самі ся подивимо,
Шо наш Кобилиця
Молоденький порабляє,
Та шо єго гості
Депутати собі діють
В хаті на помості?

Скочив Лукьян із за стола:
„А сором бо, братя,
А сором бо журити ся
У гуцулські хаті!
Наші батьки ни журились,
Тай нам ще ни конче
Журити ся! Наша правда
Велика як сонце!...
Ми ни платим цісарщину,
Шоб Німці з за того
Справляли нам кайданячко
На руки, на ноги.
Ми ни даєм до прийому
Сини наші бідні,
Шоби цісарь бенкетував
За них собі в Відні.
Ни так, братя депутати!
Він цісарь длї того,
Аби правду святу беріг
Як Бога святого.
Аби нарід ущасливить,
А ни закопати!
Ану хлопці, ану живо
Коня осідлати
Менї мого вороного!
Шо буде, те й буде,
А я їду в Угорщину

До міста до Буди.
Угре волю добувають,
Поможуть і нашу.
А ви стада воронії
Женіте на пашу.
А як прийдуть з Угорщини
Від мене вам вісти,
Тогди треба, пани братя,
На коники сїсти...
А де тепер наш Черемуш
Глибокий ся точить,
Там мусить кров поточитись,
Панове молодцї!
А тепер ми з карим стадом
В зелені діброви!
Поки верну з Угорщини*),
Бувайте здорови!“

* *
*

⌐Пасе стадо воронеє
Шовкову отаву,
А пасучи заирзало
За гуцульськов славов,
Бо втямилось дожидати
З Угорщини вісти,
Ци ще ни час леґіникам
На коники сїсти.
Ци час, ци нї — а хто се зна?
Святий може знати!
Ходїм ми лиш, пани братя,
Стада допасати.⌐

Отся поема заховалась у одинокій копії, зробленій невідомо ким і коли, і припадково знайденій мною у Львові в р. 1878. Копія зроблена, видно, з оріґіналу, хоч і не зовсїм старанно: в писовні є неконсеквенциї: раз »не«, то знов »ни«, як звичайно писав Федькович, раз »Лукьян«, то знов »Лукян«, раз »що«, то знов »шо«; кілька разів маємо »на Довгим« зам. »на Довгім«, »в Плоским« зам. »в Плоскім« — знак, що копіст був родом десь із Пере-

---

*) В рукоп. з Буковіни.

мищини, де систематично змішують 6 відм. зі 7: так само копіст пише часто »порадонькі«, »Русалонькі«, »батькі«, »конькі«; є й такі форми, як »у хати« зам. »у хаті«, »ущасливіть« зам. »ущасливить«, »жените« зам. »женіте«. Всі ті недбальства копіста ми посправляли, привертаючи по змозї текстови таку форму, в якій міг він вийти з під пера Федьковича. Із сеї копії поема була друкована в »Зорі« 1891, ч. 1, стор. 9—10, хоч і з деякими переміпами в текстї та з досить значними пропусками, подіктованими оглядом на цензуру. Варіянтів того друкованого тексту, роблених редакцією, ми тут не виписуємо. Що до часу написаня Лукьяна Кобилиці не маємо певної опори. В моїй копії за сею поемкою йде »Новобранчик«, написаний, як звісно, 1862 р., та се ще не значить, що тодї-ж мусїв бути написаний і Лукьян Кобилиця. Др. Остап Терлецький запевняє, що обі поеми, якими характеризуєть ся сильний антинїмецький і антимілїтарний настрій Федьковича, були написані майже рівночасно; у всякім разї в початку 1865 року поемка була вже загально звісна.

Буковина.

Буковино, Волощино,
Мамко моя, ненько,
Як на тебе подивю ся —
Гуляє серденько...
Там ті гори, наше море,
Поля золотїють...
Гуцул косу несе в росу,
Волох просо сїє.
А Вкраїнець чорнобровий
Упряг круторогі,
Оре-плужить та співає
Та молить ся Богу,
Та осени дожидає,
Женчиків наймає...
А Угринчук молоденький
Коника сїдлає,
Та сапянцї узуває,
Та срібні остроги,
А вусочок підкрутивши
Махнув до небоги,

До шинкарки слобідської
На зелене вино.
Там знов сїлля як весїлля
Стоять по долинї;
У їх щастє розгостилось,
Мов у своїм дому,
Доля поли закасала
Та мастить хороми,
Та віконця утерає,
Кватирочку нову;
А багацтво взяло хвартух
Та доїть корови,
Та в коморах припрятує,
Та пасїку рядить.

А дітвора на улицї
Обступила дїда,
Та дорогов пе пускає,
В хату затягає,
Старі ноги умиває,
Медом напуває.
А він усїх на колїна —
То хрестить, то плаче...
Кому бублик, кому шажок,
А кому колачик,
А кому знов образочок
З святої Сучави...
Буковино, мамко моя,
Во вік тобі слава!

Друк. Нива 1865, ч. 1. стор. 8—9.

Сам.

Сидить стрілець на рокитї,
На руки схилив ся,
Не дивит-ця на світ Божий,
Тяжко зажурив ся.

Зажурив ся молоденький:
Поза шклянні гори,
Поза море шукав долї
Та не найшов долю.
А без долї як в неволи,
І камінь збуває,
Без доленьки люде лають,
Родина цураєсь
Без доленьки!...
Боже, а де-ж їй шукати
Єму молодому? — А він сирота,
Нї рідного батька, нї рідної мати,
У кого йме ради, кого запита?
До тебе високо, під море глибоко;
Питав би в пророках, минули й пророки.
А люде — о Боже, богдай їх не звать,
Богдай і поради у їх не прохать!

А тимчасом із Загіря
Місяць виринає.
Устав стрілець, повтерав ся,
Пішов горі плаєм.
Іде собі, не говорить,
Аж на Чорногорі
Зупинив ся, подивив ся —
Як згойдане море
Залеліли кругом гори...
А там знов могила!
Високая та могила —
А кого покрила? —
Добущука молодого
Гуцулського князя!...
Кинув стрілець ясну зброю,
А сам, бачте, кражем
На могилу як вдарит-ця!

„Пане ти мій, світе!
Анї щастя, анї долї —
Де минї подїтись
В сьому світї широкому? —

А годї так жити!
Хіба піду до Черемшу
Та душу лишити.
А так уже не верну ся
Мижи тоти люде, —
Вони мене цурают-ця!“

„Царем над нї будеш!“...
Обізвалось з під могили,
Аж гори лунають.
„Добущуку, ти пане наш,
Лучше пропадаю
Серед світа безталанним,
А ковать не буду
У кайдани святу волю!“...
„То Добушем будеш!!“
Гукнуло знов з під могили, —
„І катів проклятих
У живици карати-меш,
На вогнї карати,
І кров за кров правити-меш,
І муки за муки“.
„Отамане, стрібай, стрівай!
Тебе вбила сука!
Ти зарізав свого брата,
Ще й званого брата!
Перед тобов люди млїли...“
„То йди-ж їм співати!“
Загриміло страшно, сумно....
Вітак тихо стало....
Пішов стрілець пóтич з гаю —
А зорі згасали.

Друк. Нива 1865. ч. 18. стор. 277—279.

Дві пісні рожеві.

(Моєму коханю на поклін).

I.

„Чи він пишний, чи нещасливий?“
Усї жовняри говорили.
„Чи він студений як зима,
Чи серця у грудех нема,
Шо все мовчит як та могила.
Нікого й словом не займа?“
Жовняри своє говорили,
А він як думав так дума́.

За Віднею в царских садах,
У Красні Кирници
Стоїт стрілец на шельваху
В павах-порошницях
Перед рожев найкращою —
Король-місяць світит,
А він стоїт та дивит ся
На рожеві квіти,
Тай засміявсь. — „Оже, оже,
ти роже моя,
Цісарскими стрільчиками
вартованая!
Вартую тя, пантрую тя
ні місяць, ні день,
Вартую тя, препишная,
вже рік і оден.
Хіба тебе і на третий
маю вартувать,
Рожевої твої квітки
собі не вломать?
О, не буду, рожевая
ти доле моя;
Обломлю тя, учахну тя
в неділю до дня.
Ще й затичу за кресаню
стрілецку мою,

Молодому царевичу
      тобов пофалюсь.
Ще й на базарь понесу тя —
      на панський базарь,
А як з тобов нагуляюсь —
      панам тя продам!“

Тай посягнув за рожею
Стрілец молоденький.
Згинала ся, хиляла ся
До самої землї, —
Хиляла ся, згинала ся —
Віти поломала,
А нарештї — такі речи
В ночи промовляла:
„О ти стрільче — самовільче,
      колючий ти гліг.
Ходи-ж тепер вінчати ся
      зо мнов під моріг!
Рожевиї мої квіти
      не гордим*) стрільцям,
Рожевую свою волю
      опришку не дам.
Рожевую свою красу
      не пущу водов,
Рожевая моя слава
      загине з тобов.
Не будеш ти красувать ся,
      як той райський птах,
На кресацї мої квіти —
      в цїсарських садах!
Не будеш ти молодому
      царю ся фалить,
На базари з гільтаями
      кохання ділить.
Ізвійте ся два-три вітри,
      ви мої брати,
Позвівайте із-за моря
      макові цвіти!

---

*) В передруку мб. через помилку: гордим.

Постеліте, нарядіте
обом нам посаг,
Щоб фудулний той людзкий син
мягонько да ляг.
А я з ножем дві Маланці
в дружби да спрошу,
Невінчану свою постіль
кровю да зрошу“. —

Оттам 'го рано і застали. —
Кровю умитая мурава,
А він убитий в нї лежит;
Лївою ручкою держит
Кресаню в павах, а у праві
Рожева квіточка кровава —
Притис до серденька, тай спит.

II

„Чого мовчиш ти як могила?“
Плакала мати, говорила, —
„Чого не спиш ти у ночи,
Чо' за вівцями ходячи
Вмиваєш ся слезов як филев?“
„А деж я плачу, ненько мила?“
І слези стали у очех. —

На найвищі полонинї
В зеленому гаю
Стоїт вівчарь з тримбітою,
Стоїт тай думає
Перед рожев рокитою. —
Ясна зоря світит,
А він стоїт та дивит ся
На рожеві квіти.
Тай заплакав. — „Боже, Боже,
Ти роже моя,
Вартую тя, пантрую тя
не рік, а вже два.

Ще буду тя пантрувати
ні два ані рік,
А буду тя пантрувати
рожевий мій вік.
Буду тебе від морозу
душею вкривать,
При місяцю да при зорях
пісень ти співать.
Таких пісень співати-му,
як твій пишний квіт,
Нехай піде твоя слава
рожевая в світ.
Тілько цвити, роже моя,
цвити-процвитай, —
А ти луже не шум дуже,
кидровий ти гай!
Може буде задрімати
рожевий мій квіт...
А на дубі два голуби —
тихо, не гудїт. —
Тихо-тихо, не гудїте!
Стамбул уже спит,
Молодая султаночка
в віконци сидит.
А під вікном молод джавур —
спіт голуби, спіт! —
Приспівує, приграває —
тихо, не гудїт!
„Хто співає — приграває? —
О, сміливий джавр! —
А я єму молодому
рожу-квітку дам“. —
Тай кинула роже-квітку —
він єї здоймив,
Лиш попахав — спотикнув ся,
упав тай не жив.
А зза плечий Турчин баша
узяв ся сміять:
„Не джаврови турецкую
роже-квітку брать.

Бо в Турчина роже-квітку
отрутов поют —
Молодую султаночку
в Дунаю втоплют“.

І слухала пишна рожа
Пісні єго любі,
Тай схилилась дрімаючи
На вівчарські груди.
Хилили ся, тулили ся,
Мліли-умлївали,
А як рано пробудилась
Оттак заспівала:
„Ти вівчарю-золотарю —
не Романів брат,
Хто ти казав при місяцю
цих пісень співать?
Хто ти казав молодую
мене усипать,
Рожевую мою славу
на віки терять? —
Хто ти казав — рожевая
ти славо моя!...
Ви ловите роже-квіти
в неділю до дня.
Ви ловите плоху серну
у срібную сіть.
Ви ловите білу рибку
в шовковий невід;
Ви вабите сину пташку
золотим пшоном...
Чого в тебе вівчарику
на вбох полах кров?...
За Віднею в царских садах —
недоле моя!...
Вінчаєт ся стрілец з рожев
в неділю до дня.
Старий Господь книжки чита,
а той молодий

Кровавою ширинькою
пристолец укрив.
На пристолї васильковi
два-три да хрести,
Прийшли його пишні маки
до слюбу вести.
Прийшли з ножем дві Маланцї
світло 'му тримать,
А у батьках святий Іван,
молодший мій брат.
А я білі дві лелії
в дружки да спрошу,
Кровавую свою постіль
ще й амвров зрошу".

Оттам їх рано і застали. —
Амров зрошеная мурава.
А він як крига в нї лежит,
Лївою ручкою держит
Білу тримбіту, а у праві
Рожева квіточка кровава;
Притис до серденька, тай спит.

Друковано окремою брошуркою в 12-ці, рожева обгортка і 12 сторін, на першій стор. титул: „Дві пісні рожеві. Ю. Федьковича. Черниввћ (sic.!) Печетніу Рудолфа Екхардта". 1865. На другій стор.: „Моєму коханю на поклінъ".

Думи мої.

Думи мої, думи мої,
Лихо менї з вами:
Куда ви мня загулили,
Куда мене взяли,
Ще й такого молодого?...
Гріх вам за се буде!

А я гадав попожити
В старих, давних людех
Так як они проживают —
Ні, не довело ся!
Налетіли з Чорногіря
Як квіточки в росах,
Тай узяли нерозумні
Мене межи себе,
Як ті діти, тай понеслись
Зо мною на небо —
Не на небо, а так кудись...
І сам я не знаю,
Куди взяли — й не до раю,
І ніби до раю,
І ніби десь... Боже, пожаль ти мене ся!
Чого мусів мірять я синї моря,
Чого побиватись я по під небéса,
Чого блудить блудом по твоїх зорях
Неперелїчених?... Тебе називают
І благим і добрим, і кажут: „отец"...
Чого мене взяв ти з кедрового гаю,
Чого мня закликав від моїх овец
Та дав оттим думам?.. Не лїпше би було
Іти під могилу сїрими орать?
Не знали би в світї, люде би не чули,
Пішов би тихонько на цвинтари спать
Без людзкої слави, без людзкого суду,
Без людзкої кари, без людзких обмов!...
Ци вкрили-б, не вкрили замучені груди,
Сама би мня вкрила земличка-покров.
А може й прийшла би та моя єдина,
Та моя незвана, кохання моє,
Та ще-б посадила червону калину
На мої могилї — серденько моє!
А так довело ся... О Боже мій, Боже!
Чо' так довело ся? Чо' казав мінять
Сей світ такий красний, такий прехороший,
За другий якис-там менї замінять?
Не лїпше би було гуляти та пити,
Як другі гуляют?... Тепер не топив

Я долю би свою в дрібних-дрібних сльозах.
Море не поможе й думи не поможут,
І зіронька в небі личко не утре —
Хіба моє серце до решти утне!...

Відчепіт ся ж мене, думи,
Люте моє горе!
Може я би ще вигоїв,
Може углагоїв
Моє серце зворушене,
Да ще й пожив в людех
Без лишенька, без свіцкої
Тяжкої осуди,
Так як батьки мої жили
У домашні славі.
Ліпше мені баранчики
Пасти кучеряві,
Як ті зорі випасати
На чужому поли!
Ліпше ходить за вівцями,
Як за сино-морем
Тов филею гребенистов,
Золоточубатов!
Ліпше волом круторогим
У поли орати,
Як книжечки впорювать —
Да не борозною,
А дрібними слїзоньками...
Лишенько зо мною!

Вдічепіт ся, думи, люте моє горе!
Не моргайте, зорі, я не заговорю
До вас уже більше, я йду собі в світ
Далеко-далеко, щоб ви і не знали,
На чужому поли де мня закопали...
Вас хмари укриют, мене самий цвіт
Під зеленов муравою...
Тихо, душко, тихо!
Нехай приспю, приглагою
То німецке лихо,

Що дес в світї очепилось.
Щож робити буду?
Кутати-му, може єго
Викутаю в люде.
А коли нї — та цур єму!
Богу помолю ся
І за Нїмця і за себе
І за свою душу.

Досп не друковано. Друкуємо з автографу Федьковича (півархуша звич. паперу, зложений у дві картки 4°, записані з усїх чотирьох сторін, в низу підпис „Федьковичъ“, власн. „Просьвіти“). Судячи по почерку, по натяках на „нїмецьке лихо“ і на мужицьке житє суперечне з поетичною творчістю, поемка написана 1865 р., коли Федькович остаточно осїв на селї і втягнув ся там у громадську діяльність, яка — так думалось йому — на кілька лїт відтягне його від лїтературної працї.

До Дмира Лелика (цуґфіра).

Не в гарячі Італії,
В душних казаматах,
А у свої рідні хатї
Зійшли ми ся, брате.
Да що з того, товаришу,
Коли наша доля,
Та ружева наша доля
За голубим морем
Лишила ся, не здужала
Білими ногами
За бриґадов шкандибати —
Може вже й пропала!
Може вже їй не побачиш,
Друже мій єдиний?
Вернули би пошукати,
Та вже нема сили
Мірять царські дороженьки!
Тай чи-ж знати, брате,

Де за нею повертати,
Де їй пошукати? —
Може вона з неділеньков
Купає ся в мори?
Може вона з Маланками
По тих шклянних горах
Швицарійских гойдає ся?
І там добрі люде.
Пішли би й ми, пане брате, —
Боля чогось груди...
А в вишнику поуз хати
Дівчата глаголят.
Подивім ся, пане брате,
Чи не наша доля
Стоїт оттам, заквітчана,
Сині оченята?
Пане моя, Ладо моя,
Урочисте свято!...
А я думав, моя зоре,
Шо ти дес за морем
Пишаєш ся, — а ти собі
В паннянськім суборі
Красуєш ся, любуєш ся,
Знай — в образі свято!...
Ходімо їй привитати,
Товаришу-брате!

Доси не друковано. Друкуємо з автоґрафу, власн. „Руської Бесїди“ в Чернівцях. Рукопис — картка паперу, звич. 4°, записана з обох боків. У низу підпис „Федьковичъ“. Дати нема, та з характеру письма і з натяку на Федьковичеву любовну історію догадуємо ся, що віршa писана 1865—66 рр.

В ДЕНЬ СКОНУ БАТЬКА НАШОГО
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА!
КОБЗАРЯ РУСІ,

Мартира України, предитечи нашої волі і слави!

Что ищете живаго со мертвыми?
— Нѣсть здѣ!

Лука

Чого прийшли ви во святиню?
В святому храмі що шукать
Прийшли, сини ви України?
Її пророка поминать,
Мов би мерця у домовині? —
Хиба-ж пророки правди гинуть?
Хиба Всеправедного Син
Всїх праведних не воскресив,
І не поставив на престолї
Судить насадників неволї,
Судить огненними язики
Неправди гордиї владики? —
О нерозумні, горе вам!
Немає на пророків ям,
На Боже слово домовини,
Анї могили Українї!
На правду ще не збив кайдан
Нї Лях, нї гордий Царь-тиран,
Анї його погані дїти.
Усї варвари сего світа,
Хоч як було би їх богато,
Не годні волю окувать! — —
А ви прийшли сюди тужить?
Ликуйте! — спас наш не лежить
В вузкій, тїсній та чорній ямі!
Вже відвалений з гробу камінь;
Живого між мерцями нїт,
Він межи нами! — Аллилуя! —
О „аллилуя“ ізрекніть.

Брати мої, ви вірні душі!
Нехай на всій почують Русі,
Нехай почує й камінь в пущі,
Нехай на ввесь почують світ
І книжники і фарисеї
І вся московськая Юдея — —
Рціть Аллилуя!

Новий псалом воспоємо
В новому суборі,
Яко Господь прослави ся,
В пророках говорить,
І ісціля живим словом
Убитиї люди,
Дає нищим у десницю
Мечі обоюді
На побіду мучителів,
На кару тиранам,
І лагодить малих дітий
На велетів брани,
І шле благих учителів
В науку народам...
І виросте добре слово,
Як дебри на водах,
А учителї народа,
Як сонце у світї,
Світити-муть його людям
Во віки і віки!
І судцями над язики
Святий їх поставить,
І буде їм во вік слава —
Нова, добра слава! —

Чогож прийшли ви во святиню?
В Святого храмі що шукать,
Апостоли ви України?
Останки сльозів виливать? —
О неподоба! — в нас немає!
Ми висипали їх до краю,
До краю виллялп! до дна

Іспили горе! і одна,
Одна сльоза нам не остала!
Питайте лиш московських царів,
Ляхів спитайте, чи не так?
Лях правду скаже, бо се брат!
І тих Іскаріотів нових,
Що за московскії карбові
В неволю хочуть нас продать —
І в тих питайте, чи не так!

Чогож прийшли ви у святиню? —
На Русь брати, на Україну,
Убогий нáрод научать!
По всій, всій Русї розіллять,
Як драгоцїнне, добре миро,
Як благовоннеє кадило,
Пророческькі святиї речи
Нашої волї предитечи,
Тараса батька! — —
О Святий!
Ти своїм духом освяти
Цї молоді, цї вірні душі,
Апостоли святої Русї —
І освяти, і освіти!
Щоб на українськії ниви
Здорове зерно розсадили;
Щоб теє добре посходило,
І добрий дало нам полон!
Щоб вкрило рідний наш хором,
І рідним словом в волю, силу
Всї рідні душі укріпило! — —
Приятелище сиротам,
О мати правди і надії!
Нагрій Ти душі молодії,
Щоб так огненно, як він сам,
Твій син святий — заговорили,
І, як той грім по небесам,
Господню правдуісповіли
Не давним, а новим Жидам!
І заснували правдї, волї

Нові храми, нові престоли! — —
О вої, мартирі святі,
Поборники святої волї!
Ви висипали море крови,
Ви не бояли ся катів,
Не ізлякали ся тиранів!
О станьте, станьте разом з нами
За святу правду, волю в бранї!
Не з'їв одну Єрусалим,
Не вбив другу поганий Рим;
Да чей і Москва прелукава
Карбованцями не задавить! — —
О Мо́скво, мати ти всїх лих!
О Мо́скво, ти несита крови!
Крови́ пророків і святих,
І праведних святої крови
Вже переповненая чара!
Уже небесний велій Царь
Мсти ангелу подав погар,
Розсипать над тобою кару!
І буде ще й до каплї править
Кров праведних, пророків кров,
Усю їх кров, усї їх душі!
Як гадину тебе задушить,
Як червака ногою здавить,
І твої ангели лукаві! — —

І воспоють усї люди
Господнюю славу,
І возрадують ся зїло
На суд його правий,
Яко всудив неситую
І дав нагороду,
І відсипав рівну мірку
За кривду народів!
І заплачуть, засмутять ся
Неправди владики,
А праведні звеселять ся
Во віки і віки.
І засядуть в златих вінцях

На нових престолах
Всї любящі правду й світло,
Поборники волї!
І судити-муть тиранів
Страшним, правим судом,
І восхвалять імя Боже
Убитиї люде.
І кров мартирів одмстить ся
По божим глаголам,
І буде їм во вік віки
Блага, добра доля! — —

Чогож прийшли ви во святиню?
В святому храмі що шукать,
Ви вої нової Вкраїни? — —
Не мертвих наших поминать,
Не в сльозах виливати горе;
А на віща́ святі глаголи
В сьвятім сїм храмі присягать!
До сполу, братія, до сполу!
За живу Русь, живеє слово,
За живу правду, разом в лад,
Нові завіти прочитать,
Присягу положити но́ву! — —
Вкраїна і її та воля,
І Русь жива, живеє слово:
Се знак, се знамя нам усїм!
Амінь, душе моя, амінь!

Отся вірша була друкована окремою брошурkою (8-ка, 4 картки, на стор. 1 титул під трираменним хрестом у сьяєві, на стор. 2 епіграф:

Світлий 'му покой!
Вічная 'му память!
І будет жилище його,
Де святі упокоівають ся

Сама вірша займає далї стор. 3—7 (нумеровані лише 4—7), а на остатній сторонї в низу під деревоpитним орнаментом: „Львовъ. Зъ печатні Института Ставропигийського, 1866. Завідатель печатні Ст. Гучковський“ Таких „Поменників“ писав Федькович більше. З листів до станїславівської ученицької громади 1868 р. ми знаємо, що він написав і вислав до Львова „Поменник“ на р. 1867, який однакe не був друкований (Житє і Слово I, 119). Про сей самий

Поменник допитував ся Федькович у листї до редакциї „Правди“ з 18 мая 1867, а д. 4 липня тогож року писав до Партицького: „У сегорічні роковини смерти нашего великого Кобзаря заслав я у Львів два поменники (поминальні поезиї). Знаєте, що Львівцї на се сказали? Нема грошей!“ В 1868 р. Федькович писав до станіславівської молодїжі про сей самий „Поменник“: „Поспитайте у Львові, а коли видрете ’го Львівянам з лаб, то можете ’го на рік 1868 друкувати“ (Ж. і Сл. І, 119). На скілько знаємо, і в 1868 р. „Поменник“ не був друкований.

Ом. Партицькому,

посилаючи йому фотоґрафію своєї хати й загороди.

Отут я, брате мій, родив ся,
Отут дїточий вік згуляв,
Отут і плакав і молив ся
І під могилу поховав,
Що було серцю до вподоби!...
Отут і сам в студенім гробі
Покладу бідну голов спать,
І тут му Бога з неба ждать!

Написано на обороті фотоґрафічного знимка, під яким рукою Партицького підписано: „Загорода Федьковича“. Під віршем підпис „Федькович“, а з правого боку: „Нашему дорогому, неоцїненому О. Партицкому на милую память!“ Дати нема, та що захована найдавнїйша часть переписки Федьковича з Партицьким походить із 1867 р., а в листах із того часу Федькович пише до Партицького як до давнього знайомого, про посилку фотоґрафії загороди не згадує нїчого, і рукопис на тій фотоґрафії виглядає старшим від листів, то й віршик правдоподібно зложений вчаснїйше, 1865—66 р.

У море!

Чи журитись лихом-горем?
В море, друже, в море!...
Наймемо ся випасати
Біле стадо в горах.

Наймем 'го ся випасати
У Чимчика пана, —
Будем ми 'го вигонити
Рано, друже, рано.
Будем ми 'го вигонити
В склянні гори в мори,
Там про сужену долю
З визов поговорим.
Або в сонця запитаєм,
Де вона ся діла?
В'но майне лиш на лебеді
Білі, друже, білі,
І відошле їх на сей світ
Гребенистов филев,
Щоб принесли мою милу
На біленьких крилах
Аж у тридевяту землю,
В море, друже, в море!
Доки стадо напасет ся,
Ми ся наговорим.

Автоґраф — власність дра М. Бучинського в Станїславові: друкуємо з копії зробленої д. Р. Заклиньским (пор. Літературно-науковий Вістник 1901. кн. 3, стор. 321). Вірша датована 15 серпня 1867. Др. М. Бучинський оповідає: „Федькович умістив сей автоґраф на памятку в книжцї, де я записував народнї пісні. Море у него не ужите в властивім значіню, а буде значити, здасть ся, верхи“. Се остатнє поясненє хибне: Федькович говорить про казочне море і казочне стадо, загалом про казочний сьвіт поезиї, в якому знаходить лік на буденне лихо-горе.

Думи мої, діти мої!

Думи мої, діти мої,
Лихо минї з вами!
Поклав би вас як жовняре
Пишними рядами,

Та бою ся, що вас займут
За голубе море...
Думи мої, діти мої,
Лихо моє, горе!
За море б займили, як мене гонили.
Гонили та били... чому не втопили?
Не знали би люде, як серденьку жаль!
Не знали би люде, як темної ночи
Крівавов кітайков втерают ся очи,
Як з тихов зорею говорит стойкарь;
Не знали би були...
Думи мої, думи,
Теперь довело ся за вас відвічать,
Бо в'ни мене лают, мині дорікают:
„Ледащо ти, кажут, іди в поле жать,
А не втерай дрібні сльози
Тихими ночами!“
Думи мої, діти мої,
Лихо мині з вами!

Думи мої, діти мої,
Що з вами учиню?
Посію вас барвінками
По всій Україні,
І буду вас виростати
Слїзьми ізрошати, —
Процвітсте, як то море —
Хто-ж вас буде рвати?
Не я вже вас зривати-му,
Зривати-мут люде
Та дівчата до вінчання,
А мене — забудут.
Нехай і так, що-ж робити?
На все Божа воля.
А я за вас у Сучаві
Святому помолюсь.

Доси не друковане. Друкуємо з автографу (картка звичайного паперу 4-о, записана з обох боків, з підписом „Федькович“). Рукопис без дати. З манери писаня (парафразоване Шевченка) і з натяку на лайку за поезиї виходить, що вірша написана літом 1867 р. під

вражінєм тої скептичної оцінки Федьковичевих творів, яка була надрукована в 17 ч. „Руси“ з д. 26 мая 1867 (не 1868, як подано в Літ. наук. Вістнику 1901, кн. II, стор. 102—104, де й передрукована ся критика).

Пісня о походї Игоря на Половців.

Не яло́ би минї, по старовіцких узо́рах
Повісто́вань крути́х, і свою по́вість нача́ти,
О, ви бра́тя мої, о по́ході Игоря князя,
Святосла́вича си́на: тиму́ зачинаю я лїпше
Так, як дїло вело ся зза нас, а не́ так, як Бо́ян
Піснї тво́рював свої. — Бо Бо́ян віщий, о бра́тя,
Як кому́ їх склада́в, буя́в лїса́ми як ду́ма,
Як той вовк по земли́, оре́в той шибки́й на небісю!
Та мину́ла-ж бо вже часів тих да́вних свавो́ля,
Як пуска́ло ще ся по де́сять соко́лів на ста́до
Лебеди́не, а чий розбив 'го перший, то тому
Перша й піла ся пісня, от хо́ть би і тому старо́му
Яросла́ву, або й Мстисла́ву, що він то зарізав
То́го Реде́дю опе́ред очи́ма казо́цкого війська,
Або-ж хоть — най кажім — і Ро́ману кра́сному то́му.
Бо́ян, братя-ж, бо не по де́сять соко́лів на ста́до
Лебедине пуска́в, а клав свої віщії пе́рсти
Лиш на струни живі, а кня́жеска слава гриміла.
Зачина́ймо-ж, о бра́тя, ту по́вість мою́, приточив' до
Владимірских време́н і Игоря на́шего вре́мя,
Що він, ду́шу свою́ напрягше си́лов, і серце
Наостри́вше відва́гов, набравше в ся ра́тного духа,
По́лки свої веде́ на край полове́цкий за руский.

Гля́нув Игорь тогди́-ж на світле со́нце, й уздрівше
Війско своє усе́ укри́те тьмо́ю від не́го,
Ка́же: „Дру́жбо! брати́! боя́ри ви мо́ї! — о лїпше
Бу́ти стя́тому в пень, нїж впастись в пога́ну неволю!
Ся́дьмо-ж, братя мої, на ко́монї бистрі, поїдем
Знати Дон голуби́й!“ — Душа́ палахну́ла до бо́ю

В нїм, бо згáга прагну́ща напи́ти ся з До́ну, застала
Очи кня́зю, аби́ не ви́дїв знаки́ ті зловіщі.
„Хочу, каже він, я у край половéцкого по́ля
Рáтище своє вкопати з вами поспо́лу. Руснáки!
Хоть най зáраз і го́лов' нало́жу свою, а хо́чу
З До́ну шело́мом я пить!“ — О Бо́яне, ти соловію
Стáровіцких времéн, ти! ти абе-с був опівáв їх,
Ти! буя́ючи й сам, лїтáючи птáшков співо́чов
По мисли́вих лїсáх, гуляючи ду́мов по небі!
О, тобі лиш і піти би було ті полки, як руша
Траяно́вим шляхо́м в'ни, по́лем у го́ри, єднáти
Слáву дáвних времéн з сего́днїшних слáвов у во́рох!
О, тобі лиш і піти 'го було, Игоря то́го,
То́го внука Трая́на, Трая́нского славного роду!

Не соко́лів несé, й не буря степáми як море,
Але хмáра вірлів женé до широ́кого До́ну!
Мож їх в пісни й опіть, о Бо́яне, Вéлесів внуче? —
Ко́монї ржуть вже за Су́лов, й дзвини́ть уже в Кі-
[єві слáва,
Труби грáють на гир у Но́вогоро́дї, в Пути́влю
Корогви́ вже здойми́ли, і Игорь жде милого брата.
Всеволо́да він жде, а Буй-тур Всéволод каже:
„Брáте єди́ний ти мій, оден мій світе, о світлий
Игорю мій ти: обá, обá Святослáвичі є́смо!
О, сїдлáй ти лиш твої ті комонї би́стрі, а мо́ї
Вже готові стоя́, осїдлані, в Курску тебе ждуть!
А Куря́ни ти мо́ї комо́нники чвалі, хоть де їх:
Бо під тру́бами всї они́ є сповиті, в шело́мах
Й вилелїяні всї, й згодо́вані рáтищ зелїзом!
Їм свідо́мі шляхи́, яри́ їм знако́мі, в них луки
Напряжéні в одно́, отво́рені ту́ли, шаблї їм
Наострéні в одно́, а сáми гуля́ють по по́лю,
Як вовки́, і шукáють си чéсти а кня́зеви слáви“.

Се сказáвше й ступи́в у зо́лот стри́мінь князь Игорь,
І у по́ле руну́в, а со́нечко все таки тьмов ще
Укривáло 'му путь. У по́темку птáха пищи́ть, а
Звірь у лїсї ревé, верх дéрева Ди́во голо́сить,
Знáти бо́рше дає усю́ди по-всю́ду, по Во́лзї.

По Помо́рю й Посу́лю, і Су́рожу і по Корсу́ню,
А на решті й тобі, ти Тму́тороканьске божи́ще.
А Поло́вці уже́ біжу́ть манівця́ми до До́ну.
Їх телі́ги скрипя́ в опівночи, рци ті лебе́ді
Порозпу́гувані; князь Игорь веде́ своє військо
К' До́ну. — Пта́ха пасе́ біди́ его, вовк сїрома́нчик
По яра́х верещи́ть, вірли́ уже кли́ком скликають
Дру́гу звірь на кістки́, а ли́си бре́шуть-в'їда́ють
На ті щи́ти черво́нні. — О, ру́ска зе́мле, уже по
Шеломя́нах тих тво́їх! — Ста́ло свита́ти, і за́ря
Запала́ла на вето́ці, імгла́ розлягла́ ся, і щебіт
Соловіїв умовк, кавки́ тихоми́рились ста́ли.
А Русна́ки поля́ перегороди́ли все щи́том,
Все багро́вим, во честь собі, а князя́м же во сла́ву!

В пятницю ра́но они́ й побили пога́нські́ї по́лки,
І розсїявше ся по по́лю як стріли, забра́ли
Полове́цькі дївки́ ті красні, й зо́лото з ними;
І акса́мет прецїнний, а о́ртьми, і шу́би й жупа́ни,
В'ни болїте гати́ли, і ни́ми мости́ в'ни мостили.
Корогва́ же боє́ва, у кра́ску багро́ва і біла,
І багро́ві чівки́, і де́ржавно срібне — самому-ж
Святосла́вичеви. Дріма́є у чи́стому поли
Олего́ве гнїздо́; далеко оно́ залетїло!
Не роди́лось оно́ нї до́ли, нї то́му соко́лу,
Нї кругá́вію, нї тобі, о ти во́роне чо́рний,
Половчи́не пога́ний! — Біжи́ть Гзак во́вком, а Ко́нчак
'Му справлює доро́гу до то́го широ́кого До́ну.

Ве́льми ра́но, на дру́гий се день, крива́во зоря́є,
Ту́чі з моря жену́ть, чоти́ри со́нця укри́ти
Загада́ли, а в них молня́ ся звива́є, громо́ве
Гра́ють, дощ як стріла́ гика́є з вели́кого До́ну.
Тут ся пікам ломи́ть, шабля́м ся те́рти, щербити
О шело́ми тверді тоти́ половецькі, от тутки
На Каялї ріці, на Донї широ́кім! — О, Русе.
Ру́ска зе́мле: уже́ по шеломя́нах тих тво́їх!...
Віють з мо́ря вітри́, Стрий-бо́га внуки, як стріли
На ті бо́йні війська́ Игоря князя в'ни віють,
І земля́ стугони́ть, бриня́ каламу́тні пото́ї.

Ко́впіт поле укри́в, в вітру́ корогви́ шелевіють,
А Поло́вці женуть від До́ну і мо́ря, і ввє́зьде,
Ру́ске військо они́ усе́ обступи́ли, і по́ле
Стойкаре́м обгорнули бісові діти, а жва́ві
Руснаки́ обікла́ли его́ черво́нними щи́ти.

Всеволо́де, я́рий ти ту́ре, стоїш на пере́ді,
Сієш сійно стрільми́, греми́ш о шело́ми меча́ми
Плавови́ми, а де гулькне́ш ти ту́ром, де бли́сне
Золоти́й твій шело́м: сипне́сь полове́цька пога́на
Голівня́, і шело́ми ава́рські скіпа́ють ся, ти їх
Сікма скіпа́єш, я́рий ти туре, кле́панов шаблев! —
Бра́тя мо́ї: кому́ж не є дорогі в'ни, ті рани,
То́го во́я, що він не дбає ні віком, ні світлом
Достоя́тельства сво́го, та ні Черніхо́вом, ні зла́тим
Тим престо́лом оте́цким, та ні Глібовне́в прениш-
[но́йов!

Був то й Тра́яна вік, бува́ли часи́ й Яросла́ва,
Бу́ли й Олега бу́чі, Святсла́вича Олега, — в ні він
Ко́лот меча́ми коя́рив, і стріли сіяв по зе́мли.
В зо́лот стри́мінь ступа́є у Тмуторока́ню бува́ло,
Чує дзвін Яросла́в, пресвітлий той син Всеволо́жин,
Владимір же на то в Черни́хові знов собі у́ха
Затика́є. — Така́ й Вяче́слава-ж Бо́риса слава
На поги́біль звела́, і жва́вому князеви то́му
Посте́лила поса́г на гро́бнім кове́рци зеле́нім,
Все з'за Олега кри́вди. — Оттов же Кая́лов й Свя-
[то́полк

Кочува́в си вітця угорсков вата́гов у Ків,
У Софію свяу́. — Тогди́ й при Гори́славскім Олзї
Сіялись і росли́ свавільства. — Оттак пропадало
Да́ждбог-вну́ка добро́. — Отта́к то у ко́лотах кня́жих
Лю́дзкий вік корота́всь! — Тогди́ то плуга́таря гу́ку
Рідко чу́ти було́ по ру́скі зе́мли, а часто
Каркітню́ вороні, як тру́пом діли́ла ся лю́дзким,
Абож кле́кіт каво́к, що зва́лись летіти на здо́бич.
Так у да́вних то бу́чах, та в да́вних похо́дах бува́ло,
Але того, що нині, не бу́ло чува́ти на світі.

З ра́на аж до у-ве́чер, а з ве́чера аж до на-зо́рі
З пла́ву стріли шумя́, гримя́ шаблї о шело́ми,
Труть ся ра́тища в прах на поли чужім та не сво́їм
В по́ловецкі землѝ. Земля-ж від копит почорнїла,
Білов ко́стев уся́ засїяна, кро́вйов полѝта,
І зійшла́ в'на туго́в, зійшла́ аж у ру́скому кра́ю.
Дзвиньк і шум, але що за шум від да́віки рано
Зашумів перед зірь? — Князь Игорь це по́лки шику́є,
Жаль бо бра́та єму́, Всево́лода мѝлого жаль 'му.
День і дру́гий ся бють, на тре́тий к' полу́дню упали
Игоря корогвѝ; на березї то́ї-ж Каяли
Розлучѝли братів. Кровавих тут вин вже не стякло:
Тут скінчѝли пропій, сватів попоївше Русна́ки,
Положѝвше житєм в несво́ї зе́мли за сво́ю.

Вя́нуть тра́ви з жалю́, лїсѝ під туго́в похилѝлись,
Не весе́ла, братѝ, уже́-ж бо наста́ла годѝна,
Завела́-ж бо біда́ з усе́го пустиню, устала
На даждбо́жего вну́ка війська́, і дѝвом зле́ну́ла
На троя́нськую зе́млю, крильмѝ лебедѝними збѝла
На моря́х голубѝх, на До́нї в'на збѝла. й збудѝла
Да́вних сва́рів часѝ. — Не ста́ло князя́м уже сѝли
На поганців. — Бо бу́ло — брат бра́тови каже: „Се мо́є,
А се та́кож мое́!“ Отта́к виходѝло з малого
На велѝке усе́, і са́ми на себе в'ни лѝхо
Накоя́рювали, тим ча́сом пога́нцї з уве́зде
Напада́ли на Русь! О! со́кіл за́йме дале́ко
Пташку 'д мо́рю бючѝ... да й Игоря чва́ле то військо
Не заве́рнеть ся вже, а Жля і Ка́рна пога́ний
В слїд за ним ся жене́ть по ру́скі зе́мли і з крѝком
Ме́чуть нейов смагу́ з вогне́вого ро́га дуга́ми.
Ру́ска че́лядь руе́ по ру́скі зе́мли, голо́сить:
„Мѝлих наших гой лад уже́ нам нї га́дков згада́ти,
Нї їх зду́мати ду́мов, нї їх вже очѝма уздріти,
І чима́ло ще срібла нам вѝсипать прѝйде та зла́та!“
Застогна́в же і Кіев, о бра́тя, тогдѝ, і Чернѝхів
З ту́ску й на́пасти, і розсѝпались ту́ги по Руси,
А пеку́ча печа́ль ринé серед ру́ской зе́млї.

Сам-на-се́бе князї кую́ть було свар, а пога́нцї
За тим ча́сом як чирь на руску зе́млю ся сипють,

І беруть собі в дань по біли від кождої хати.
Святослáва сúни, одéн з них Игорь, а другий
Всеволóд, цéму лúху усéму вúнні! они-ж бо
Іскорізмали 'го, і 'го скорняли, то лúхо,
Що отец їх приспáв, той кієвский Свѣтслав пре-
[світлий.
Він загрóжував 'го: бувало як тріснеть ся с пóлки
Та з мечéм крицянúм на ту половéцькую зéмлю,
Вмісить гóри і дóли, сколóтить озéра і ріки.
Потокú й болотá усýшить, тóго-ж поганця
Кобякá як той вúхорь напрáсний ухóпить з собою
З лукомóря, від тих зелїзних пóлків огрóмних
Половéцких, й попáдесь Кóбяк у Кієв бувало,
В Святослáва двірствó. — Тут Німці, Волóхи і Грéки
І Морáвці поють Святслáвову слáву, вклинáють
Князя Игоря, що втопúв наш жир у Каялї.
В половéцкі ріцї, й засипав ї зóлотом рýским.
Тут бо Игорь устáв з стілцú золотóго, тут сїв він
У рабівський столéць. Єгó молодóго всадúли
У тїснії мурú; пропáла вже вéселість нáша.

Святослáвичеви-ж дивнúй тогди сон це приснúв ся.
„В зáмку кієвськім-сте, розкáзує, цеї мя ночи
Укривáли нїби на тúсові лаві ковéрцем
Чóрним нїби-би десь, і чéрпали зéлїнь-винó ми
Затроєне би-нїби, і охаблéними тули
Чéреп сúпали десь в полý ми, нїби жемчýг би,
Нїби що, і 'сте кпúли десь з мéне, казáли, що стéля
Вже без свóлока в мóїм терéмі зóлотокрóвім.
І крізь-ý-ніч десь нїби ворóни крáкали дїтьчі
Нїби в Плéсеньску десь, у Кúсановому лїсі,
І не міг я ту чирь прігнáти до сúного моря".

А боярú-ж на се реклú до князя: „О княже,
Се тугá так твій ум у туск обгорнýла: зленýли-ж
Два сокóли бо се з отéцкого свóго престóла
Золотóго, добýть хоть гóрдого Тмуторокáня,
А хоть сúнього Дóну напúти ся своїм шелóмом.
Крúлця вже-ж бо сокóлам притяті поганців шаблями,
І сидя вже онú забúті в зелїзнії пута.

А що пітьма три дни, значить: два сонця загасли;
Два багрові стовпи — два місяці се молодії,
Олег се й Святослав: оба они оболоклй ся
Тьмов. А що на ріці Каялі тьма світлість укрила:
Се по рускі землй простерлись Половці, як нори
Борсукові; а що оні у мори загрязли,
То значить: що широка тепер вже ханови воля.
Вже-ж бо ганьба устала на славу, упала неволя
На ту волю, і Дйво присіло рускую землю.
Побережем же моря ті ґоцкі дівчата співають,
Моря синого се, і руским золотом дзвоня,
Величають часи в'ни Буса, і мету Шарокана
В'ни леліють, а ми-ж жадні є веселой годйни".

Святослав же-ж тогдй рече золоте одно слово,
Ще й з слізми 'го змішавше, тай каже: „О, мої непоти,
Игорь і Всеволод! Ви скоро вже, каже, зачали
Половецку землю мечами учити, і слави
Добувати собі. Та з нечестев вдіяли діло,
І без слави єсте розсипали крови поганців!
Ваші-ж серця хоть дужі й з твердої ковані криці,
А відмякли они від буйности! Так ви зробили
Срібні ці сідині!... О, де ти поділа ся, сило
Брата мого, ти, богатого того у військо
Ярослава ти сило, і з тим Черніховеським рицарством,
І з Могути й Татрани, і з Шельбірями, і з тими
Топчаками, і з тими Ревугами, і з Олберями.
Що без щитів оні, з ножем лиш голим, та з криком
В брань ся мечуть, і дзвонять у прадідівськую славу.
„Нащо-ж ми?" — зирчите! — „Або-ж ми уже не
[мущине?
Вдало нам ся добути передної слави — про віщо-ж
Ми посліднойов би не мали отце поділйтись?"
Чи-ж на речі такі дивнйця би була старому
Відмолоднути ще? — Але-ж бо сокіл на ловах,
Хоть високо буяє, й далеко пускаєсь на здобич,
Претці-ж своє гніздо й тогди він не дасть на поталу.
А недоля-ж князів не є-ж це є причини свавільства?
Не оні-ж це пустили ту давну славу в неславу?
І не з їх це причини стогне то Ромно сегодне

Під шаблями Половців, під ранами-ж князь Воло-
[димір?
Тяжко Гліба є сину, роспучно, та тяжко, та тоскно!“

Всеволоде, великий ти княже, чиму не згадаєш
Прилетіти сюда з далеких сторін, та вступитись
За отецкий той золот престол, бо ти отце можеш
Волгу весли розбити, і вичерпать Дон шеломами!
О, як ти би ще був, то булаб раба по ногаті,
А по резани раб! — Ти міг бе-сь по сусї стріляти
Шерешери живими, двома се Глїбовичами. —
Буйний Рюриче, й ти Давиде: не плавали-ж ваші
Золочені шеломи по кривіх? Не ваша-ж та жвава
Дружина то рикала по чистому полю як тури
Загартованими ранені шаблями? — Ступіте,
О пресьвітлі князї, у золот стримінь за кривду
Игореві отце, Святславича буйного рани!

Осмомисле, ти галицкий княже, і ти, Ярославе,
Що високо сидиш ти на своїм золот-престолї:
Ти угорскії гори підпер-єс зелїзними полки,
Королеви-єс путь заклав, і запер-єс ворота
На Дунаю, магами по-через облаки мечеш,
Суди судиш по Дунай, і грозу стелиш поземли,
Від воріт Кієвских ключі тримаєш, стріляєш
З золотого престола отецкого аж у султанску
Землю за землями: застріль же-ж, пане, і того
Кончака, поганина-поганця, за рускую землю,
І за Игоря рани, за Святославича рани!

Ти знов, Романе буйний, і ти знов, Мстиславе другий:
Герда носит вас дума за ділом великим, високо
Ви за славов претесь у буйноті, так як той соків
У вітрах ся несе, що хоче в буйности птаху
Ймити. Є бо у ваших латинских шеломах зелїзні
Підбородя: від них земля потерпала й не мало
Тих хиновских сторон, Литва, Ятвязи, Дремелї.
І Половці тому сулиці свої повергли,
Й поклонили тому ті голови свої під тії
Плавовії мечі. Та вже, о Игорю княже

Сонце світло втéряло! — не дурно і дерево листє
Поронило: по Рсї, по Сулї міста подїлили,
А ті Игореві війска вже нїхто не оскрéсит!...
Дон тя кличе, о княже, взиває князїв на відомсту,
Жваві Ольґовичі князї, ви вже рослі до войни,
Инґвар і Всеволод, всї три Мстиславичі жваві,
Шестокрилцї, усї не простого ложу-путері!
Жеребцями отсе добро 'сте добули!... на віщо
Ті шеломи у вас є златі, і сулицї ляцкі,
І щити? — Закладїт ворота в поли стрілами
За ту руску землю, за Святславича Игоря рани! —

Сула вже не тече сріберно до Переяславя,
Двіна каламітнá тече Половчанам сердитим
Під поганцїв криком. — Оден Васильків же Ізяслав
Подзвонив був колись то острими свими мечами
О шеломи Литвян: затратив там Всéслава славу,
Дїда свого, тай сам під тими черленими щити
На кроваві траві литовскими страчен мечами.
І як лїг він на нї, то й каже: „Дружину, о княже,
Птиця вкрила крильми, і звіри їм кров похлептали“.
І не було тогди нї брата єго Брячислава,
Анї Всеволода: сам душу жемчужну спустив він
З тїла лицарского через (sic!) золоте ожерелє.
Вмовкло все, хляла радість, ревут городенскії труби.
Ярославе, і ви усї Всеславові внуки,
Вже прийшлось понехать славні свої стяги, сховати
Пощирблені мечі: уже не в дїда ви славі!
Ви бо, князи, начали провадить своїми свари
Погань кляту на Русь. на жѝтіє давне Всеслава.
Бо чи мала яку путерю земля половецка?

В семім віку Трояна метав жеребец князь Ізяслав
О ту діву 'му любу: як в стрименях він напрутив ся,
Так і в Київ уштрик, добув острогами в нему
Золотий той престів, а відти знов лютим звірем
У опівнїч як бризне з Білáгорода в мглї синї,
Так вже рано розбив стрикушами новогороцкі
Ворота, і розшибше стару Ярославову славу,
Скочив вовком сірим з Дудуток до Немну-дунаю,

А над ним не снопи́, а го́лови людзкі ся стелют,
І моло́тя там ціпи самі плавовії; на тік там
Лиш все тривки кладут, молотя душі від тіла.
Над Немно́м береги не є засіяні піски.
А засіяні в'ни кістьми синів руских. Князь Все́слав
Людем суди судив і князям міста врядкував він;
Сам вганяв же як вовк. Дігнавше до Тмутороканя,
Ще нім кури запіли, і там він великому тому
Херсови путь як вовк перебіг. То єму то
У Софії святі у Полоцку рано дзвонили
В дзвони, він же їх чув у Києві, каже, їх голос.
Та хоть віща душя у красному тілї ся била,
То однаково він богато бід перепа́цив.
Тому-ж і віщий той Бо́ян ще пе́реже приповідав 'му:
„Хитрий нї, нї богач, нї навіть та птаха щаслива
Не втече ся, о нї, господного суду нїколи!"...
Якже, о, не стогнать ті рускі зе́мли згадавше
Давні свої часи, і давних князїв! Владиміра
Того давного бо не мож приковати би було
До тих Києвских гір; в-після его стяги попались
Рюрикови одні, а другі Давиду, тепер же
Їх рогами товар розносит хащами, мричами (?),
А їх ратища пют тепер у Дунаю втоплені*).

Ярославну се чути, як досвіта рано зазульков
Заховавшесь кує: „Поле́чу я, каже, зазулев
По Дунаю собі, умочу бобровий рукав свій
У Каялї ріці, й утру я ним князеві рани
Ті криваві его, на лицарскім тілї утру я!" —
Ярославна отсе голосит в Путивлю ще й рано
На оборі собі, і приповідає: „О вітре,
Буйний вітре: чому у стріть, господине, ти в'єш,
Чо' несеш, о ти пане, хановскії стріли погані
Своїм легким крилом на моего лади се вої?

---

*) А ось первісний текст перекладу, писаний чорнилом і по-тім перечеркнений рукою Федьковича:

Рюрикови одні, а другі Давиду, і де їх
Труби грали колись, тепер лиш товар там пасет ся.
Гей і зброї не чуть, що раз над Дунаєм бреніла.

Се ще мало тобі під облаки віяти кидки?
Мало ще кораблї лелїять по синому морю?
За щож радість ту мою розвіяв степами, о пане?"
Ярославна отсе голосит в Путивлю ще й рано
На оборі собі й приповідає: „О Днїпре,
Славатарю ти мій, пробив камяні єси гори
Половецков землев, лелїяв Святславскі байдаки
На кобяцкі війска: злелїй, господине, і мого
Ладу-друга сюда, абих я не слала так рано
Сльози мої на море до него, до мого сопруга!"
Ярославна отсе голосит в Путивлю у містї
На оборі собі і приповідає: „Присвітле,
Світле сонце моє: всїм тепле і красне єси ти!
О, за віщо-ж бо ти так пражиш гарячими лучи
Лади вої? за що у поли пустім на безвідю
Ти їм луки спрягло, і тули їм спрагов затяло?"

Пирело чорноє море, бридут плавоморчики мглами,
Бог показує путь князю з половецкої землї
В руску землю назад до златого свого престола. —
Згасла зоря вечерна. Игорю спит і не спит ся.
Мыслев мірит поля від синого Дону до Донця.
Комонь князїв стоїт в-опівночи сїдлан, готовий.
Свиснув Влур за ріков, дає се він князеви дотло.
Князя й доси нема: він гукнув, земля задрижала,
Трави шумом шумя, вежї половецкі здвигнулись:
Князь тогди в очерет як кинесь хибкӥм горностаєм,
Ґоґолем у ріку, на комоня борзого духом,
Босим вовком з коня, вітак до донецкого лугу,
Соколом в туманӥ, сполошивше гуси й лебедї
У три світа угли: на схід, на полудне, на запад.
І як Игорь летїв полями як бистрим соколом,
Овлур вовком шумів, собов оббиваючи роси
Ті студені, й свої ті комонї бистрі втомивше.
Донец князю рече: „Велика ти, Игорю, слава,
Кончаку знов досада, а радість рускі земли єс".
Игорь 'му відповів: „І твоя, о Донче, велика,
Що-сь лелїяв ти князя на филях своїх, стелив 'му
Шовк — зелену траву на березїх своїх срібëрних,
Одївав єси мглов 'го теплов від холоду лїса,

І стеріг єси 'го гоголем на водах, чайками
На струнках, чернадьми на буйних вітрах, а не так, як
Та нетеча Стугна́, пожерше не-свої потоки,
А потрошит сплави на голім коріню. Чи князю
Ростиславу колись Дніпер свої темні не-ясні
Не запер береги? — Голосит Рости́слава мати
По князю молодім, а кня́зя як мати вкривают
Жалістливі цвіти́, притаюють щирі ліси 'го."

Сорочня ні чичирк! Так й Игоря слідом женуть ся
Гзак і Ко́нчак за ним: ворона не каркне ні галка,
Ні сорока скригне, лиш ящури повзають тихо,
Та прекметний деркач 'д ріці 'му дорогу справляє,
Соловій же співочий 'му близкії зорі віщує.
Каже 'д Кончаку Гзак: „Коли наш соків утікає,
Соколовича ми убєм золоченими стріли".
Каже Кончак до Гза: „Коли наш соків утікає,
Соколовича ми опутаєм краснойов дівков".
Каже 'д Кончаку Гзак: „Як ми 'го запутаєм дівков,
Не натішимо ся ні соколом ми ані дівков,
І нас буде ще птаха довбати на нашему поли". —
Так то Бо́ян раз рік Коганеві жінці — се того
Піснетворці старого времен Ярослава й Олеґа,
Про походи Святслава: „Як тяжко без пліч голові є,
Тілу без голови знов, так Руси без Игоря тяжко".

Сонце світит на небі, Игорь у рускому краю.
Челідь пісні піє, Кієвом гомони вют ся
Аж зза моря. Наш князь їде в Боричів на прощи,
В Богородичин храм к' святі Пигорощеві Діві.
Села ради й міста, веселі співаючи пісні
Князям нашим старим, потому молодшим! І ми рцім:
Слава, слава тобі Святславичу Игорю. слава
Буй-тур Всеволоде! Владимерю, Игорів сину!
Здрави кня́зи, і ваше усе товариство дружинне,
Що боролось за нас, за нас хрестіянів з погани!
Слава князям усім, і моєму дружеству! — Амінь!

Досі недруковано. Друкуємо з автоґрафу, що складає ся з двох частин, властиво двох редакций перекладу. Федькович займав ся перекладом у 1866 р. О. Терлецький бувши у Федьковича в р. 1867, бачив у него переклад готовий. Се був тільки перший брульон:

в початку 1868 р. Федькович писав до Остапа Терлецького: »Перевід пісни Игоревої уже давно готовий, да ще не корегований«. Із того первісного тексту лиш 5 піваркушів маємо тепер перед собою. Вони містять другу половину поеми починаючи від вірша: »Герда носит вас дума« аж до кінця. В тім рукописї богато місць поперечеркувано олівцем, а між рядками, також олівцем, пописано поправки, які ми переважно приймали в текст, лишаючи без уваги те, що перечеркнув сам автор. Другий автоґраф, що містить початок поеми аж до вірша »Ти знов, Романе буйний« — се зошит із 10 карток in folio, в обгортцї з зеленого паперу. Записано лише 6 карток, тай то першу займає ось який титул: »Пісня о походї Игоря на Половцїв. Перевів Ю. Федькович«. Се очевидно пізнїйший, недокінчений чистопис поеми. Щоб зазначити гексаметри, над словами подавано скрізь наголоси, які й ми заховуємо в друку. Правопись у тім другім автографі подекуди відмінна від старшого, головно-ж Федькович уживає тут консеквентно українських форм »ходить, роблять« і т. п.; ми також у друку заховуємо сю ріжницю між першим і другим автоґрафом. При кінцї старшого автоґрафа находить ся ось яка увага, написана олівцем, отже очевидно в пору, коли Федькович забажав пригодити свій переклад до друку і задля сього взяв ся ще раз переробити його: »Переводів Слова о полку Игоря є тілько, що без мого могло би ся зовсїм обійти. Я же переводжу єго дїля цїкавости, аби учені знали, як неук Гуцул, не вмівше нї старовіцких, нї книжних язиків, але за тото свій у старовіцкі форми так богатий гуцулский язик як найлїпше, то Слово собі толкував. З тої причини не мало мет ся мій перевід від других лучити, але я не міг инак; вірьте, що рад би і я був за другими триматись, але читавше матку*), і знавше, що творця не в ученім, але у народнім язицї дїло своє писав, передав і я ся зо всїм духови народного язика. І вів він мене свойов дороґов: може бути, що звів він мене і блудом — тогди прощайте«. Та мабуть не дуже вірив Федькович у вдатність свойого перекладу, коли не докінчив переписувати його на чисто, а зрозумівши непридатність гексаметра для передачі сього наскрізь лірично-суб'єктивного твору, пробував пізнїйше переспівати »Плач Ярославни« зовсїм иньшим ладом.

Плач Ярославни.

Ра́но до дня!
Ра́но в неділю, годи́нов до дни́ни,
Си́зов зазу́льков злену́ я, поле́ну,
Де собі се́рденько зна́є!
Кра́єм дунаєм!...

*) Оріґінал. *Ред.*

Ду́наю мій!
Бри́стра, широ́ка, глїбо́ка Кая́ло,
В тво́їх я во́дах, у тво́їх я фа́лях
З бо́бру рука́в свій умо́чу,
В слїзоньках о́чи...

Тим рукавце́м —
Не рукавце́м, а пюрце́м я паво́вим
Кня́зеви ра́ни утру́ це багро́ві
З білого, я́сного тїла,
Би не болїли.

Вітре! Вітри́!
Ще не доволї леліять на мо́ри
Ті кораблї вам і іскорить зо́рі?
Му́сїли й стріли ще вра́жі
Не́сти на князя?...

Го́сподe мій!
Ще ти не до́ста по о́блаках віять?
Му́сів степа́ми розби́ти, розвіять
Мо́єго Ла́да ти во́ї
В жир і побо́ї?

Да́жбог с тобо́в!
Па́ви ти пюрцем повій, господи́не,
Мо́єму Ла́ду! — О, мій ти єди́ний!
Кня́зю мій! Де ся скита́єш?
Дон випива́єш!

Славутарю́!
Днїпре, як Ду́най, як си́не ти мо́ре!
Ти єс рострути́в ті мра́морні го́ри,
Ти байдаки́ єси кня́жі
Пра́вив на вра́жі!

Ти же зелелїй
К' се́рденьку мо́му і мо́єго па́на,
Бих я не сла́ла так до́світа ра́но
Слїзоньки мо́ї на мо́ре!
Го́ре ми, го́ре!

Пра́бога син!
Со́нечко світле! пресвітлий наш свя́те!
На щож так вої ти мо́єго Ла́да
Сква́риш у чи́стому поли
На суходо́лю?

Світлий наш світ!
На що спрягло-'сь так їх срібнії ту́ли?
На Половча́нів аби́ не добу́ли
Ясних срілочок пере́них!
О, Господи́не!

Доси недруковано. Друкуємо з автографу (півархуш сірого канцелярийного паперу, записаний з обох боків, без дати, власність »Руської Бесіди« в Чернівцях). При титулї й при слові »Каяло« додано цифри 1 і 2, знак, що автор бажав додавати до них поясненя, але не зробив сього. Судячи по почерку, що дуже подібний до почерку автографа »Диких дум«, отся переробка зладжена була десь при кінцї 70-их років, та ми друкуємо її тут укупі з повним перекладом »Пісні о походї Игоря« як доказ, що Федькович довго і пильно займав ся сею памяткою староруської поезиї і силкував ся новочасними способами попасти в тон її і передати її новим поколїням.

ПОЕЗИЇ

видані в Коломиї

1867—68 р. (томики I—III)*).

*) Перший випуск сих поезий виданий був у осени 1867 р. коштом станиславівської ученицької громади (див. лист Остапа Терлецького до Федьковича з д. 3 жовтня 1867 р., виписки з нього Житє і Слово I, 117). Якусь збірку поезий зладив був Федькович ще в маю 1866 р. і післав до Відня, де мали їх друкувати тамошні Русини (див. листи Федьковича до Партицького з д. 4/7 і 6/5 (?) 1867 р.); із сего пляну не вийшло нічого і Федькович був сим дуже ображений та велів ті поезиї пересилати Партицькому, який і надрукував дальші два томики своїм коштом. Збірка, опублікована в Коломиї, була готова вже в початку 1867 року, але мала первісно трохи иньший зміст. Коло Великодня 1867 р. писав Федькович до Партицького: »Мій свояк Георг Ганицкий, православний богослов у Чернівцях, збірає грошики поміж добрі люде і хоче дати печатати усї мої ще непечатані поезиї: »Дезертир«, »Мертвець«, »Циганка«, »Рєка«, »Кріль Ероль«, »Могила«, »Неприкаянний«, »Окрушки«. Із вийменуваних тут поезий вийшли в коломийське видане чотири перші і мабуть шеста, коли вважати »Могилу« тотожною з »Тугою на могилі Михайла Дучака«. »Кріль Ероль« і »Окрушки« були друковані пізнїйше в »Правді«; що таке »Неприкаянний« — ми не знаємо: віршів під таким титулом Федькович не опублїкував. Чи не буде се поема »Горденчук«, поміщена в другім випуску коломийського виданя?

Мертвецъ.

Die Todten reiten schnell.

Bürger.

Кохайте ся, чорнобриві,
Да не з умерлими,
Бо коханя вже не має
В глибокій могилї.
Инші ряди на сїм світї,
Инші ряди в ямі;
Не пукайте-ж, мої сизі,
У ту чорну браму,
Щоб і вам так не довелось
Затратити душу,
Як тій моїй безталанній
Сердешній Марусї,
Що вам хочу розказувать...
А мушу сказати,
Хоть не дуже і цікаве, —
Слухайте-ж, дївчата!

Полюбила чорнобрива
Леґіня*) дївчина;
Пішов з військом в Італїю,
Там єго убили.
А в'на блудить, світом нудить,
У богів питає,

---

*) В першодруку ледїня, та се тільки через непорозуміне коректорів, які латиньске g в Федьковичевім рукописї читали як руське д; на се нарікав Федькович у листї до О. Терлецького з 18 марта 1868 р. (Ж. і Сл. I, 119).

Чи побачить того ще раз,
Що вірне кохає? —
На що здались чорні очи,
Мальовані брови,
Коли нї з ким подїлити
Серце на розмові? —
Без милого світ як скеля
Студена німіє,
А милого щире слово
Як сонце загріє,
І то серце схороване
Як медом напоїть!
Одно слово з усток любих —
Все лихо загоїть.
Оден погляд з очей милих —
Чого-ж більше й треба? —
Без милого світ як пекло,
А з милим як небо.
Зийде було тихий місяць,
Вечірная зоря,
А в'ни собі вже в садочку
На любій розмові.
По садочку собі ходя,
За ручки ся водя;
Він диви-ця на милої
Рожеву уроду,
А в'на ягідки збірає,
Милого годує,
Та обоє розмовляють,
Як жить вони будуть,
Як вороги засмутя-ця —
Як будуть щасливі!
А та доля нежичлива
Уже й за плечима
Гострить свої чорні ножі...
Що-ж робити мусим!
О Боже наш поправедний,
Не прав у нас душу,
Коли її затратимо
З великого горя!

Доле наша нещаслива —
Доле наша доле! —

Вже Маруся заручена
Дружки прибірає,
У барвінку собі ходить,
З ненькою ся радить, —
Аж тут впала вербецирка
Як та стріла з неба! —
Мабіть тобі, Марусечко,
Дружок вже не треба!
Бо йде Василь твій білявий,
Да не кучерявий,
А вже іде остриженний,
У цісарській барві,
У долмані гусарському,
У срібних острогах! —
Як уздріла чорнобрива,
Так пала до долу.
А на дворі уже й коник
Під срібним сїделцем.
Здоймив милу, поцілював —
„Здорова будь, серце,
Та у тугу не вдавай ся!
Все в Бога надія!
Коли вийду — звінчаємось,
А коли не вийду" —
Не доказав, серце стялось,
Серденько ломилось!...
Вибіг з хати — коник тупнув —
Курява здоймилась...
Тілько долї козакови,
Що широке поле,
Да сльозами зрошеная
Цісарська дорога!

* * *

Минув і рік, минув другий —
Не вертає милий,

А ті люде недобрії
Усяко судили.
Оден каже, що убили,
А другий вже знає,
Що він з другов покохав ся,
Там і повінчаєсь.
А Маруся пропадає! —
Коби вона знала,
Що покинув єї милий, —
В'на-б зілля достала,
Щоб і собі забувати!...
„Він мя не покинув!
А загинув мій миленький,
То і я загину!"...
Доки стало людям суду,
Доки стало злости,
А тим часом з Італії
Прийшов лист на пошті,
Що убили під Новарров!...
О Боже наш світе,
Ти нас создав на сім світі,
Ми всі твої діти, —
За віщо-ж нас так карати?...
Марусю! Марусю!
Не вбивай ся так гореньком,
Бо загубиш душу,
Тай милого не достанеш! —
Що впало — пропало!
Ні кохання, ні ридання,
Ні дївочі жалї
Не видеруть із могили...
„Василю, Василю,
Коби-сь минї хоть приснив ся,
Ти мій чорнобривий,
Хоть на хвильку, на годинку!
Я би не скучала!
Я би сонним твоїм видом
Душу напувала!
Прийди, прийди, ти мій світе,
З широкого поля!...

Доле моя нещаслива —
Доле моя, доле!“ —

Тане моя Марусечка,
Як свічечка тане,
А та стара еї ненька —
Що на ню погляне,
Так заплаче! — „Доню, доню,
Єдина дитино,
Не гнїви ти небесного!
Загинув, — загинув,
Не ве́рне-ця уже більше..
Не коротай віку!
Може тобі другу долю
Держить Бог на світї
Єще кращу! Марусечко,
Ти-ж одна у мене!
Коли схочеш — звінчаю тя
Із лицарським сином.
Забуде-ця свіже горе —
Серденько загоїть“. —
„Нене моя, нене моя,
Рідвесенька моя,
Без Василя нема долї
В широкому світї,
Без Василя світ могила,
Де сонце не світить.
Без Василя нема й Бога!“
„Дитино, дитино,
Не зазивай его кари,
Він святий, единий,
Він лиш оден у нас добрий!“ —
„Хто, він добрий, мамо? -
Чи я ему не молилась,
Чи служби не клала,
Чи скривдила кого в світї? —
Василю, Василю,
За що-ж тебе, серце мое,
Трутив у могилу
Той неситий?... Серце мое

Убитий мій квіте,
Що ми єму завинили
На білому світї,
Нёдоброму тому Богу,
Крівавому кату!?..
За що двоє душ на світї
Так страшно карати,
Так несказанно карати?...
Нене моя, нене,
Чо' мя таку нещасливу
На сьвіт народила,
На світ такий неправедний?...
Пішла-б ся втопити, —
А за ним же хто заплаче? —
Хто буде тужити
За сиротов безталанним,
Як мене не стане?...
Лиш я єго на сїм сьвітї —
Я одна кохала,
І одна я тужити-му! —
О Боже ти, Боже,
Хоть віку ми не вкоротай!...
Не можу, не можу!"...

Оттак моя Марусечка
Воркує, сумує;
Що їй люде розважають, —
Мов їх і не чує.
Бо ті люде — от як люде!
Своєї говоря
Та ще гірше разя серце
Та колотя горе,
Та душечку убивають, —
А сами не знають,
Що коханю у розлуцї
Поради не має.
У коханю одна рада:
Із милим розмова.
А ті люде — я їх знаю,
Знаю їх здорових:

Вони не йдуть порадити,
А йдуть надивить ця,
Як то серденько убите
Під горенськом бєт ця.
Оттак, моя Марусечко,
Оттак, моя зоре! —
Чомуж, серце, не заплачеш,
Чому не даш волю
Тим слїзонькам дрібнесеньким?
Тобі-б лехше було! —
Мале лихо, мале горе
І сльози утуля,
А велике — за велике!
Серце запікат ця
Як у вогни, як на грани
Треба 'му карать ця. —

Процвитають у садочку
Черешнї та вишнї;
Як і вперед виходила,
Марусечка вийшла,
Да вже не до Василечка
На любу розмову!
Як стояла, так упала,
Дала горю волю!
„Василечку, голубочку,
Що ти, серце, дїєш,
Що до свої Марусечки
Вже раз не приїдеш?
Нагнївав ся! — Василечку!
Кохання, Василю!
Оттут, серце, ми стояли,
Оттут говорили,
Оттут сто раз присягав ся,
Що вірне кохаєш!
Чому-ж тепер свою милу
Нараз забуваєш?...
Хіба така з того світа
Далека дорога?
Хіба би ми не змістились

В могилї обоє?
Возьми мене, Василечку —
Возьми мене, серце!
Укриєм ся в домовині
Преданним коверцем...
Возьми мене, мій соколе!
А може нагнївавсь,
Що я така схорована,
Що я так змарнїла?
Василечку, я процвиту
Як рожа у маю!...
Василечку, де ти, сизий?
Немає — немає!"...

* * *

Оттак моя Марусечка
Тужила, скучала;
А у ночи в опівночи,
Щоб мати не знала,
Пішла нишком до ворожки
Поради прохати.
„Бабусечко, голубочко,
Давай менї раду!
Давай, сиза! Не витерпю!
Зроби, нехай гину —
Або зроби, нехай прийде
Хоть лиш на годину
Мій єдиний з того світа,
Все лихо загоїть!
Бабусечко: як би знала
Ти горенько моє,
Ти-б плакала надо мною
Старими очима!
Бабусечко, серце моє,
Чини що вже чиниш,
Нехай прийде мій миленький,
Нехай 'го побачу!
Нехай єму, серце, скажу,
Як я за ним плачу,

Як я світом білим нужу,
Як смію-ця люде,
Як вороги радую-ця!
Бабусечко люба,
Я 'го хочу побачити!“
„Доню моя, доню,
Я це можу учинити —
Але що потому,
Що потому з того буде —
Я сама не знаю!“ —
„Нехай вітак Бог карає,
Як сам собі знає!
Я не дбаю!... Бабусечко,
Я хочу побачить
Василечка, житя моє
Уроду козачу“.

Пішла баба та дзеркало
Унесла з комори,
А Марусю посадила
За стів на ослоні. —
„Подиви ся, моя доню!
Що буде — не знаю,
А я піду та дружечок
Тобі позбіраю,
Аби тебе нарядили
В зеленім віночку!
Да ще тобі отце кажу:
Розміркуй ся, дочко,
Бо він прийде у гостину
З глухої могили,
Але потім“ — „Де він, де він,
Де мій сизокрилий?
Василечку!... бабусечко!“ —
„Не квап ся так, доню,
Ще буде час набути ся! —
Чини-ж мою волю:
Подиви ся у дзеркало!“
„Ох, темне, бабусю!“
„А як дружки повиходя —

Слухай-же, Марусю,
Нічо-ж у їх не питай ся!
Чи чуєш, небого?“
Пішла стара, тузин свічок
Унесла воскових
На ліхтарях. „Світить, дочко?“
„Світи, сизокрила!
Що Господь дасть, тото й буде!“
Стара засвітила
Перший, другий, третий світич...
Що бачити мушу!
Виступили три дружечки
Чесати Марусю
З біленькими гребіньцями --
Студені, студені,
Аж могилов від їх дише!...
А моя єдина
Марусечка ні пари з уст!
„Бабусечко, утко,
Чом до краю не доводиш? —
Хутко, сиза, хутко!
На що тілько короводів?“ —
„Бо так, доню, треба!“ —
Знов три світичі воскові
Стара засвітила,
І знов стали три дружечки,
Принесли сорочку
Вишивану Марусецці,
І блюдо з віночком, —
Наложили на голівку! —
„Бабусю кохана,
На що цеї комедії? —
Доводи до краю! —
Ох бабусю, бабусечко,
Чому вже мій милий
Не приходить, серце моє?...
О, я нещаслива,
Мабіть єго не діжду ся!“...
„Будеш, синку, будеш!
За маленьку хвилиночку

Він до тя прибуде.
Тільки стривай, моя доню,
Додай серцю сили!“...
Знов три світичі воскові
Стара засвітила,
І знов стали три дружечки
З весільним деревцем
Та з пшеничним короваєм.
„Бабусенько, серце,
А це на що? це весілля?“
„Весілля, голубко!“
„З моїм милим? — Василичку!
Бабусечко утко,
З Василечком повінчаюсь?
Покою мій, раю!...
Бабусечко, чо'ж вижидаш?
Доводи до краю!...
А я Бога проклинала,
Та тебе гнівила!...
Бабусечко, а красна я?
А я так тужила!
Мабіть зблїдла на личеньку?“ —
„Нї, моя єдина,
Ти як рожа процвітаєш!“
І знов засвітила
Три світичі чарівниця. —
Три дружечки стали
Із шлюбними коверцями,
З білими мантами.
„Бабусечко, а деж Василь?
Чогож мня так нудиш?
Коли дружки позбирались,
Чому не прибуде
Мій молодий, мій князь любий? —
Чи довго ще ждати?...
За що-ж мене, бабусечко,
Так довго карати
Дожиданням, коли мене
Вже й так покарала
Божа воля... Бабусечко,

Чо-сь трути не дала
Напити ся!... бабусечко!
Без часу загину!...
Прийди милий, прийди серце.
Прийди, сизокрилий,
Хоче мене чарівниця
Убить дожиданням!..
Як би ти був, Василечку,
Ти моє кохання,
Ти би не дав поругать-ця
Над твойов Марусев!“...
„Тихо доню, тихо серце,
Це так бути мусить“.
Тай дзеркалом тарах в землю
Із усеї сили!...
Тупнув поїзд на подвірю —
Нічниця завила,
Шклянки в вікнах зазвеніли —
Відскочили двері —
Тай уходить — Боже, Боже!
Списать на папері
Таку красу несказанну!
„Василю, Василю!
А деж ти ся так забарив,
Ти мій сизокрилий?...
А я плачу, літа трачу!...
Ні, я вже не плачу,
Василечку, серце моє,
Любий мій козаче!...
Чого-ж мовчиш, не говориш?
Я твоя Маруся!...
Не пізнаєш?... Василечку! —
Що-ж робити мушу!...
Соколе мій, придиви ся!...
Я мабіть змарніла? —
О Боже мій!... Василечку,
Я порумянію,
Я знов стану яка була!
Васильку мій любий,
Ти не видиш, що я в вінку?

Підемо до шлюбу,
Мій ти орле сизокрилий, —
Ніп нас повінчає! —
А чо' в тебе, мій миленький,
Катанка крівава —
Ще й на грудех прострілена? —
Я, милий, загою. —
О милий мій, я вигою,
Кохання ти моє,
Тільки, серце, заговори!...
Не хоче, не хоче!...
То хоч, любий, подиви ся
Марусецці в очи!
Ох, як страшно!.. Василечку,
Бояти ся буду!...
Вже готові дружки мої? —
О буде вже, буде,
Лишіть уже! Милий гнївний,
Що так забарилась!...
Ходім, серце Василечку,
Ходім, сизокрилий!"...

Встала моя Марусечка
До шлюбу убрана,
А дружечки по переду
З ярими свічками;
Марусечка у послїди
Ступає поволи,
Василь іде з Марусею,
Дивит-ця до долу,
Наче сонний! — „Василечку,
Говори зо мною —
З твойов милов! — Василечку,
Я тебе ся бою —
Чо' ти страшно так дивиш ся?...
Бабусю! — — — Не має!...
А отто хто, мій голубе,
Так страшно співає?
Це бояри? — Ох лишенько,
Якіж бо погані!"...

А бояри таку пісню
В ночи заспівали:
„Палай, палай, яре світло,
До самого долу,
Бо ми ведем нову пару
До нового дому,
У гибльовану кватирю“ —
„Василю, Василю,
Що вони отце співають?“
„В глубоку могилу.
Там є щасте, там є доля,
Там горя не має;
А що в світї вам остало?...
Те, що закопають.
Тиран ходить у корунах,
Та пє кров як воду;
Пан з непана дере шкуру
Та чванит-ця родом;
Піп продає кров Христову
Та купує села, —
А де вони подїли ся? —
Могила покрила.
А там рівно, а там вільно,
Там кождий за брата:
Як і цїсарь в єдамашках,
Так старець у латах.
Народит-ця дитя у світ
Умите сльозою,
Толочить*) 'го лиха доля
Тяжкою ногою.
А де серденько загоїть?
Там, де закопають!
По перший раз у могилї
Сльози обсихають;
По перший раз утомлене
Серденько спочине;
По перший раз народиш ся,
Як ляжеш в могилу.

---

*) В [illegible]: Полочить.

Нї розлуки, нї розпуки
Нї горя, нї болю...
Гори, гори, яре світло,
До самого долу!“ —

Оттак чорні боярини
Ідучи співали,
А тут разом і сперли ся,
Як чорная хмара,
Над ямою страшнов, страшнов!...
„Бабусю, бабусю!
Василечку, що ти робиш?...
Прости, Боже, душу,
Що кохання я не знала
Престрашної долї!“...

Не кохайтесь, мої сизі,
З мерцями нїколи!

Друк. Поезиї. Коломия 1867, вип. I, стор. 3—25.

На могилї

зваяного мого брата Михайла Дучака у Заставнї[1]).

„Чого мовчит він як могила?
Усї камратя[2]) говорили, —
„Чого він плаче у ночи,
Чого на стойцї[3]) стоячи
Скитаєт-ця як морска филя?
Хиба ми всї єму не милі?
Нехай же сам собі мовчит!“

І скеля висока, і море глїбоке,
І гордий Венедик — всьо спит,

[1]) В первоприку: Туга на могилї і т. д. [2]) Перводр. жовняри [3]) стойнї.

Лиш бранец в касарни високо - високо,
Високо в віконци сидит.
І як то човенце без китви[1]), веселця
Та буря туряє, мете,
Так думка полоха зарізане[2]) серце.
Терновий вінец 'му плете.
„Чиж перебриду я то солоне море.
Чи тут мене срібними вбют? —
Бувайте здорові, ви гуцулскі гори —
Тут глинов присиплют[3]), ох тут! —
А шовком голівку ніхто тут не зваже[4]),
Ні груди[5]) не прийде укрить!
Хто ревне заплаче, хто серце покаже?
Хиба[6]) лиш орев засипит!
Коби то хоть мати товаришя свого[7]),
Щоб душу студену нагріть! —
Людий без рахуби, а серця й одного
Немає між ними, ох ніт!"
І ревне заплакав некрут молоденький,
На руку голівку склонив;
Як габá по мори[8]), так билось серденько,
Князь-місяць за туром гонивсь,
Поховз ся, тай упав у море.
А ти так пишно як та воля
Перед касарнев[9]) у ночи,
Касарску стойку стоячи[10])
Слухав єси отці глаголи[11])
І знов[12]) похожував поволи —
І тихо плакав ходячи.

„Ходім, брате новобранче,[13])
В сербский[14]) манастирь,
Да наймімо двох чинчиків
Читати псалтирь.

---

[1]) Перводр. без зорі [2]) покраяне [3]) гробом засиплють [4]) А шовком чи хто тут голівоньку зваже. [5]) Чи прийде хто груди [6]) Орел [7]) Чи віки не мати товариша того [8]) Як море по скелях [9]) Стоячи на стійні [10]) Друк. час. [11]) І вислухавши всі глаголи [12]) Собі [13]) Горденчуку [14]) новий.

І будут нам два чинчики
Псалтирю читать,
І будут нас на утрени
В брати постригать[1]).
І будут нас на утрени[1])
Перстенем ломить[2]),
І будемо во вік віка[1])
Як рідні два жить[1]).
Ти у минї, я у тобі[1])
Так будем тривать[1]),
А що-б люде не казали[1]),
Не будем казать[1]).
І буде нам одна слава
І доля одна,
І підем їй пошукати
В неділю до дня.
В неділеньку ранесенько
Доля вставала,
А як стало на всеночне,
Вона купалась.
Купала ся вона в мори
Да на камени,
А ми оба закрали ся,
Сукнї забрали[3]).
А в'на за мнов загнала ся,
А я утїкав,
А як убіг у церькову,
Піп нас повінчав.
У пятницю з райских дверей
Кровця да текла,
А в суботу наша доля
Проскури пекла.
А проскура покотилась,
Ми за нею йшли,
Та до зорі вечірної
На на-ніч зайшли.

---

[1]) В перводр. нас. [2]) ломать [3]) Отсї дві строфи в первоводруку виглядають так: В неділеньку ранесенько, як стало світать, Наша доля аж на море пішла ся купать: І поклала свій віночок там на камени, А ми оба закрали ся, віночок взяли.

А зіронька про місяця
У нас питала;
Ми не вміли оповісти —
Вона плакала[1]).
А[2]) шаблї нам поржавіли
Від єї сльози...
А ти святий за райскими[3]),
Ти нам поможи!“
І як казали, так і сталось:
Псалтирь і утреню наняли,
По таляру попови дали,
Аби їх перстнем розломав[4]).
А як домів поодпущали,
Вони гарненько попрощались,
І тричи на рік обіцялись[5])
Оден у одного буват.

„Чогос мині тяжко, чогос мині важко,
Чогос в мене серце болит;
В одно минї, любко-голубко, нанашко,
В одно минї братїк[6]) ся снит!
І снит він минї ся в дворах на помостї,
Новая світлиця, столи,
А по за столами весільнії гостї —
Ох вайльо, як в серцї[7]) болит! —
А перед столами чотири бояри
У чорних кіреях стоя, —
Ох стали в'ни, стали, як чорнії хмари,
Нанашечко, утко моя!...
А він мід не носит, а він їх не просит, —
Нї оком не моргнут, німі...
„Збірай ся!“ гукнули, аж стіни здрігнулись...
Ох, дайте[8]) водицї минї!

---

[1]) В перводр. ридала [2]) А [3]) ти Іване [4]) Замісь сих трьох рядків у автографії:

Свяченим перстнем розломались
І жили, як із братом брат.

[5]) В перводр. І вірне собі слово дали [6]) брат мій [7]) В перводр. Ох як в мене серце [8]) Нанашко.

А другі під стіньми все рижими[1]) кіньми,
Собі знов: „Рушаймо, вже ніч!“ —
„Ще писану хвильку, одну ще годинку!“ —
„Не можна, не можна, пріч, пріч!“ —
І вхопили кляті на силу 'го з хати.
Помчались хто знає куди;
Лиш чуть як просив ся, як плакав, як бив ся[2])...
Водиці, нанашко, води!“
Нанашка мовчала, слівця не казала.
„Не плач, ти мій милий, не плач!
Я дам щось напит-ця, не буде вже снит-ця,
Я куплю ти в місті колач,
Лишень не плач, ти мій леґіню!“
А він о північи в неділю
Без свічки коника сідлав,
Без свічки кармазин вбірав,
При зори[3]) з двору виїжджав.
Пішов товариша відвідать,
Нанашці й слова не сказав.

„Вийди, вийди, товаришу,
До мене на двір,
А що люде говорили,
Ти людем не вірь.
Бо ті люде говорили,
Що зоря німа,
Да що у нас в Чорногорі,
Бервінку нема.
А учора в Чорногорі
Як місяць сходив,
Наш отаман молоденький
У зброї ходив,
До місяця крівавії
Ручки обзерав,
А як зийшли косарики,
Він їх умивав.
І не міг він молоденький[4])
Кріваві умить[5]),

---

[1]) В перводр. білими [2]) молив ся. [3]) В автоґр. Без свічки [4]) крівавії [5]) Ручки да обмить.

А як зоря придивилась,
Забула світить.
У Києві[1]) під Лаврою,
Там лірник сидів,
Да аж вісім же він пісень
На ліру завів.
А як же він вісім пісень
На ліру заграв,
З найстаршої маковиці[2])
Камінь ся зірвав;
Упав єму перед ноги,
Упав тай просив,
Що-б не співав вісім пісень, —
Урве манастирь[3]).
Три жовняри молоденькі
З обозу да йшли,
Да й[4]) дівчину заручену
На лаві найшли. —
„Ох Боже мій милосерний,
Коби в'на жива,
Я би з нею покохав ся
Хоть рочок, хоть два“.
„Ох Боже мій милосерний,
Коби в'на жива,
Я би з нею повінчав ся
В неділю до дня“.
Лиш той третий молоденький
Сказать не з'умів,
Поцїлював в біле личко —
Упав тай умлїв.
У купцї-ж їх і поховали:
Єї у мирсї да в рука́вах,
Золотий перстїнь на руцї:
Єго в препишнім кресацї,
У кармазинах да у павах! —
Оттак обох і поховали
У калиновім байрацї. —

---

[1]) В переводр. А в Києві [2]) В переводр. мб. через помилку: маковиній [3]) Звалит монастир [4]) А й.

А я так щебечу, як пташка в калинї,
Як ластє у маю кую, —
Чиму-ж не виходиш, мій друже єдиний,
Чого я вже добу стою?[1])
Чи може на мене нагнївав ся, брате,
Що я не в реченец прийшов?
Старая нанашка самая у хатї, —
Я, брате, рубав єї дров[2]).
А може ти думаш, що я без гостинцїв
Заїхав у твої двори? —
Усїм твоїм сестрам по павлянім июрци,
А братям топори[3]) в дари;
Для тебе-ж самого коня вороного
Із морського стада привів
Під срібним коверцем, турецьким сїделцем[4]), —
Поїдемо, брате, на Львів.
Лиш вийди стрічати[5]), мій друже єдиний,
Єдина порадо моя! —
Мій коник убив ся в моріг[6]) по колїна
У твоїх воротїх стоя. —
Все тихо, все глухо, з покоїв нї слова[7]) —
Великий на мене це гнїв;
Коли-ж ти не ласкав[8]), бувай-ми[9]) здоровий,
А я собі їду домів,
Тай більше в тебе вже не буду. —
„Аж на страшнім Христовім судї —
Стала зазуленька кувать, —
„Аж там він ме тебе вітать,
Твій щирий брат, той брат єдиний,
Бо довело ся в домовинї
З царскої муштри спочивать“[10]).

---

[1]) В перводр. Не вишлеш сестру хоть твою? [2]) Отсї 4 рядки в перводр. нас. [3]) топірцї [4]) в турецким сїдельци [5]) Лиш стань против мене [6]) В автоґр. в землю [7]) В автоґр. нї одного слова [8]) В перводр. Коли-ж так нагнївавсь [9]) бувай-же [10]) Замісь сих сїмох рядків у перводруку читаємо:

Та вже аж на́-рік в тебе буду.
Ба, нї, аж на Хрестовім судї —
Стала зазуленька кувать —
З ломаним перстенем витать
Тебе твій званий братчик буде, —
Тим часом ляг у землю спать«.

Земле моя, нене моя,
Голубко моя,
Пахучими васильками
Майованая;
Крівавими річеньками
Мальованая,
Дрібненькими слїзоньками
Поливаная!
Ти вірного товариша
Узяла єси, —
Від вірного товариша
Поклін понеси.
І красно 'му уклони ся,
Добрий вечер дай,
Я як схоче серце спати,
Ти 'го не займай. —
Із чирчиків та з ромену
Кубелечко[1]) звий,
Зазулиним синим пюрцем
Як мати укрий,
А з перстеня золотого
Забавочку дай,
Лебединим щебетанням
До сну 'му співай.
Співай єму, серце моє,
Про соняшний світ,
Та як в садах красуєт-ця[2])
Той[3]) маковий цвіт,
Да[4]) як рожа стрільця кляла[5]) —
Ти доле моя!
Як плакали товариші
В неділю до дня.
І як дївча на Пречисту
По воду ішло,
І як воно вертаючи
Золот хрест найшло.
І як воно рано-рано
Личко вмивало,

---

[1]) В первотв. Кубелце 'му. [2]) вишні красують ся. [3]) Що й. [4]) І. [5]) В автогр. розвивалась.

Ще й русою да косою
Єго втерало.
Да як воно чесало ся
Білим гребінцем,
Да[1]) як воно вінчало ся
З цвинтаря[2]) вінцем;
І як воно голівоньку
Клонило на стів,
І як місяць молоденький
За хмарою вмлїв[3]).
Оттак єму співати меш,
Рідна моя мати!
Оттак врешті довело ся,
Єдиний мій брате,
Заспівати! — Боже, Боже,
Да що вже й казати!
Доводит-ця поволеньки
Усьо поховати,
Що у світї любе, миле...
Нехай і так буде!
Може й мене на сїм світї
Нечуй не забуде!
Не бари-ж ся, чорний друже!
Доста світом нудить,
Доста уже насміялись
Письменнії люде
З моїх сльозий віршованих
І кровю умитих...
Веди-ж мене, тихий друже,
Туди, де би жити:
У могилу глїбокую!
У могилї може,
Як у тих аравських ночах,
Усьо понахожу,
Що у світї було любе:
І добрії люде,
І ненечкуріднесеньку,
І батька голуба,

[1]) В первод. І [2]) З нелюбим [3]) Край моря зомлів.

І ті лїта молодії,
Маковії квіти,
І ті сестри щебітливі —
Невиннії діти,
І тебе, ти моя зоре,
Чорнявая Царе,
Що-сь зоряла надо мною,
Як ранїшна зоря[1])
Місяцеви молодому —
Зоряла — зомлїла...
Там ми, серце, звінчаємось:
Досвіта в неділю
На всеночній повінчають...
Доле моя, доле!...
А ти, брате Міхайлику,
Брате мій соколе,
В дружби підеш молодому.
О Боже мій милий!...
А може нас попи твої
Так тільки дурили,
Що другий вік у могилї
І лучшая доля? —
Може й нема, хто те знає!
А правда-ж, а воля,
А надія наша вічна? —
Нї, Боже ти світе,
Ти праведний, ти живущий
Во віки і віки,
А ми твої рідні діти!
Хіба сиротинї
Вже не буде краща доля,
Як плакать під тином?

Друк. Поезиї, Коломия 1867, вип. I, стор. 27—40. В основу отсего передруку ми поклали автоґраф самого Федьковича (власність тов. Руська Бесїда в Чернівцях), 5 окремих карток подовжної 8-ки, сїрого паперу, записаних дрібним письмом. Сей автоґраф подає поезию з значними відмінами супроти перводруку. З виємком двох чи трьох випадків, де текст перводруку нам видав ся кращим, ми знесли варіянти перводруку в нотку, а надто поправили з авто-

[1]) В перводр. рога — очевидна помилка.

ґрафу (не зазначуючи сього в нотах) правопись, яка в перводруку редакторами була підігнана до уживаної тоді в певних кругах схеми тзв. Кулїшівки. Яка редакция поеми вчаснїйша — чи друкована, чи та, яку подає автоґраф — не можемо сказати на певно, бо автоґраф без дати; та здасть ся, що він таки пізнїйший і краще оброблений від друкованого тексту. Закінченє поеми (від слів »За хмарою вмлїв«) у автоґрафі зовсїм відмінне від друкованого і ми подаємо його тут в повнї:

От так єму співати-меш,
Утко моя, ненько,
Часом сумно, як лебеді,
Часом веселенько;
Часом голосно та пишно,
Як золота лїра,
Часом тихо, тихо-тихо,
Як вбиті жовнїри, —
Аж доки й я не ляжу спати.
А як я, братїки, умру,
То дайте минї в руки йгру,
А мене в кармазин убрати
І біля брата поховати
У трунві тесані, кедрові,
На тиху, щирую розмову.

Пісня коротка, але память тобі довга, брате мій Міхайле: бо вічна! Але чи тямиш, як ти минї не раз бувало кажеш, що як би ти переже помер, то би мене в той час до себе покликав? Чиму-ж не кличеш, друже? Я вже готовий! *Федькович.*

Доклад. Заставна є село наддністерского околу на Буковинї. Нанашка називаєт-ця на Буковинї матка від хресту (що до хресту тримала).

Синї пюрця.

Моїм побратимкам на поклін.

Пюрця мої, синї мої,
Лихо минї з вами!
Назбірав вас з війска йдучи
Темними лугами,
Назбірав вас, поховав вас —
Де минї вас дїти?
Поклав би вас за кресаню —
Та будуть судити:
Фудулит-ця, от що скажуть!
Така моя доля!...
Пюрця мої, синї мої,
Пишнї та шовкові,
Хиба сховать в нову скриню,
Щоб не знали люде?
Не знати муть — не посміють,
Минї легше буде!
Бо люде не знають, як серденьку горе.
Бо люди не вірять, як душка болить,
Як бранець на стійцї з зорею говорить...
Убив би я серце — ще хочеть ця жить,
Ще хочеть-ця пополювать
Пишними лугами!
Пюрця мої, синї мої,
Лихо минї з вами!...
Пюрця мої, синї мої,
Не так я учиню:
Я вас пущу з тихим вітром
По всїй Буковинї
Товариству на вподобу,
А собі на славу!
Затичуть вас за кресаки
В недїленьку рано,
Да ще й підуть до церкови —
Я більше не хочу!...
Пюрця мої, любі мої,

А як тихий схоче.
Та понесе у хатинку
В новую кватирку,
Де то моє пишне свято
Мережить ширинку...
А в'на здойме, задумат-ця,
Ще й почервоніє!
Подивит-ця в оконечко,
Де луг зеленіє,
Тай покладе під подушку —
З царем не міняюсь!...
Пюрця мої, сині мої,
Добре минї з вами! —

Ідіть же ви, синї пюрця,
По всій Буковинї,
Та не кажіть добрим людьом,
Від кого гостинець.
От гостинець — та і тількі!
На що їм це знати?
Один собі най думає,
Що з крайної хати
Від дївчини Катерини..
А другий — з-за моря...
А той третий най не дума —
Лиш най приговорить,
Тай сховає у папері
До нової скринї! —
Розлїтайтесь, пюрця мої,
По всій Буковинї!

Друк. Поезиї. Коломия 1867, вип. II, стор. 43—47

Городенчук.

А в іншого сіромахи
Ні хати ні поля,
Тільки торба, а з торбини
Виглядає доля.

Шевченко.

Горденчука молодого —
Хто єго не знає?
Сидить собі конець стола,
Та на гусльох грає.
Кругом єго жовнярики
Утирають сльози!
Вони-б раді не плакати,
А й впинить не можуть.
Бо хто грає, хто співає,
Душею владає,
Струна струні, дума думі
Правду вповідає.
Серце серцю признает-ця —
Така Божа воля!
Пісня-дума, пани браття,
Від самого Бога:
Ні купити, ні продати,
Ні шваров посїять,
Ні у Жида заложити, —
Така чародїя!...
Оттакий і Городенчук
Межи жовнярами!
В єго пісни, в єго думи
Для кождого стане,
Бо він знає кожду душу
В широкому світї,
Знає люде, знає хто в'ни,
І чиї в'ни дїти.
Знає гарно заспівати,
Що кому до ладу:
Цему Сербина та Угра,
Тому на пораду
Волошина та Циганки,
Третому Діброви,

А як вшкварить Добущука,
То всї аж до зброї
Ізірвут-ця!... кров запахне!
Таке тото диво!
А нарештї Чабарашки
З усеї, знай, сили
Як відодре... жужмом підуть
І люде і хата!
І на сльози і на жарти —
На все він багатий,
Хоть і сам не засміет-ця
Анї ся зажурить!
Другі скачуть, другі плачуть,
Він — образ з маймуру.

І чо'ж ему плакать, чого ликувати,
Коли він не відци, коли він чужий,
Коли его люде не хочуть за брата?...
„Куда — кажуть — блудиш, там — кажуть — і жий!
Береш — кажуть — з неба місяця за роги,
В вечірньої зорі тримаеш нічлїг.
Служби ти ся служать у самого Бога —
Іди — кажуть — брате, туда де твій Біг!“ — —
А він си як піде та в гусли заграе!...
То зайде до замку, де царь рудий спить,
То там, де Маланка на скели співае.
То там знов, де Добуш руки ходив мить,
То знов, де лицари у срібних панцерах
У шоломах крилатих сокотять Санґрал!*)
Крівавую ланчу по хатї носили
І золоте блюдо — він їх не займав!
Бо він усе знае, бо він усе чуе,
І чо' вони тужать, і царь чо' хворуе,
І хто 'му поможе... А цей голий світ
Беріть собі, люде, беріть 'го, беріть! —

Добре, брате Горденчуку,
Добре, друже, робиш,

---

*) В перводруку: Сандрал — очевидно корректор не порозумів значіня і поклав руське д зам. латиньского g, яке стояло в автоґрафі. Санґрал — сьвятий Ґраль.

Що до зорі вечірньої
Ти на на-ніч ходиш!
Бо тут тяжко пробувати,
Аж морозом віє!
Да ще й люде тя прогнали —
Що ти будеш діять?..
Хиба зо всїм понехати?...
Не нехай, небоже!
Твоя доля — твоя й воля,
Але пісня — божа.
Не неси їй у могилу,
А пусти по світї!
Хоть ті люде — всїгди люде,
А все божі дїти!
А хоть часом і полають,
Не против ся, брате,
І ти роду не лїпшого —
Треба вибачати.
Чи як кажеш, як міркуєш,
Серце Горденчуку?
Помоли ся вперед Богу,
Та на́ гусли в руку.

Друк. Поезиї, Коломия 1867, вип. II, стор. 49—54.

Рожа.

Ілашеви Хрестикови з великого Кучурова на поклін.

Той клонит-ця сріблом, злотом —
Той пишним сонетом,
А у мене сїромахи
Гарно поклонитись
Немає, чого би треба*).
Така моя доля!

*) В перводруку замісь сих двох рядків надруковано лише „Нужденька обдерта“, та на стор. 54 в друкарських похибках справлено так, як у нашім тексті.

Та цур же їм з їх золотом!
А я, бач, поволи
Ізмайструю два три вірші —
Усе гаразд буде!
Мій товариш, мій друг перший,
Єдиний та любий
І те прийме за золото,
Коли 'го не маю!
Привітай-же отцю думку
З рожевого гаю,
Та спомяни Горденчука,
Як рідного брата!
Боже, Боже, як то легко
Горе забувати,
Коли було з ким ділити!
Поділиш — забудеш!...
О брате мій незабутий,
Військовий мій друже!
Мині банно за тим горем,
За тим старим лихом,
Що ми разом 'го приймали —
Хоть лихо, та тихо!
Мині банно за ним, друже!
Як би прийшло в гості,
За стіл би 'го я посадив
В хатах на помості,
Ще й вишником почастував —
Тебе ради, брате!
Бо ми єго нераз вчили,
То лихо клапате,
Таки й гарно попівчили...
Така наша доля! —
Біда біді, а гарному
Гаразд до окола!

Warum sind denn die Rosen so blass,
O sprich, mein Lieb, warum?
Heine.

Три чверти року в'ни кохались.
Її з старим царем звінчали'

А він не міг так понехать —
Прийшов у гай ся попращать
З свойов голубков сизокрилов.
А в'ни го в гаю і убили,
У гаю і вірлам лишили –
Чогож вам, браття, більше й знать!

Не калина в темнім гаю
Землю укриває,
А цариця киянею
Могилу копає
І могилу укопала,
Й китайку здоймила:
„Прощай, друже несуджений,
Прощай, ти мій милий!
Не судилось в парі жити —
Така наша доля!...
Я не плачу, я не тужу,
Серце, за тобою, —
За велика моя страта,
Щоб виллять сльозами!...
Цілий мій світ, ціле життя
Оттут я ховаю
В отцю яму!... і не плачу!...
Я борзо забуду!
Своє горе, свою долю
Не покажу людьом,
Щоб і вони не утерли
Поганії очи!...
Сама тебе я любила,
Сама тужить хочу,
Життя моє, за тобою...
Прощай, мій козаче!...
Я не прийду відвідати,
Аж в неділю в ранці,
Щоб цвітами обсипати
Кріваву могилу!...
Спочивай-же мій ти друже,
Доки й я спочину!“

I цариця муравою
Могилу укрила,
I дві божі неділенцї
Вквітчати ходила.
А у третю — як і пішла,
Так і не вертала!
Сумна сумна, ніби пяна
В гаю промовляла:

„Зеленая, студеная
могило моя!
Не дрібними слїзоньками
поливаная!
Не тугами-жалощами
вжалованая,
А стрілецьков серця кровю
мальованая!
Усю мою щастя-долю
укрила єси!
Тепер же мня, студеная,
під землю пусти,
Або зрости мене рожев
в його головах!
А щоб люде не ходили,
де милий мій ляг,
Зроби менї, студеная,
колючі глоги,
Най не топчуть мого пана
тяжкі вороги!“ —

I як просила, так і сталось. —
Зза гаю сонечко здоймалось,
У гаю явір ся хитав,
А в'на вже рожев процвітала,
Могилу глогом укривала —
А царь цвітам ся дивував...

Друк. Поезиї. Коломия 1867, вип. II, стор. 55—62.

Циганка.

Николаєви Кочеранюкови з Великого села на поклін.

Оба і в попелї ми грались,
Оба ходили й гнїзда драть,
Обом і чупер обрубали,
Оба ходили й Франка знать,
І солоного моря пити.
Обом нам дали і абшити.
Оба, чи в дїло чи гулять,
Як рідний брат із рідним братом;
І в парі, брате, ми мабіть
На той помашеруєм світ,
Як ті два близнюки на небі! —
Да там мабіть нас ще не треба, —
Пожиймо, брате, лутше тут,
Де ще гуляють, грають, пють!
Волїє Циган нам заграти,
Нїж ті попи товсті, пузаті
Нам вічну память мають гути.
Да що вже буде, то вже буде,
А ми до дїла, побратиʹ'!
Коли немає що робити,
Анї за що біду пропити,
Коли слота сїче — а ти
В сегельбі, друже, в жменю дуєш, —
То я сїдаю та віршую —
(Не так то я, як вражий нуд!)
От сяду си та що небудь
Таке утешу, що аж диво!
А щоб віршоване те мливо
Борше мололось, а я взяв,
І кому нибудь 'го завдав —
От як би се тобі, мій брате! — —

Чи ще нагадуєш ту хату,
Тоту хатиночку в гаю
Геть аж за містом на краю
У кучерявій черемшинї?

До нині, братіку, до нині
Не може серденько забуть...
Дурне те серце!.. ану в кут,
Ви давні думи — бо заплачу!...
Пішло то серденько козаче
До Циган в найми!... Що-ж робить!
Що серцю любе — лиш любить.
Чи як ти кажеш, друже-брате?
Ти добре радив, коли-ж кляте
Годї навчити було!... Гляв! —
І як у той крутїж упав,
У ті прокляті чорні очи!...
І хочет-ця і ще ся хоче —
Хоть серце зна, що пропадає —
У ту хатиночку у гаю!...

. . . .

Да щож я маю нарікать? —
Хіба не вірне в'на любила?
О Боже правий, Боже милий,
Один, один я виноват,
Одного серця було мало!...
А як коханого не стало,
Тодї я догадавсь, коли
Вже пізно було!... О! болить
Той гострий ніж — бо затроєний
Таков отрутою, що й гинуть
І жити годї!... А ти знав,
І все казав, — а я не слухав...
Де вже в кохання того уха! —
І ю втопив — і сам пропав! —

Прийми-ж, брате Николаю,
Отцю мою думу,
Да ще й другим дай читати,
Най вчут-ця розуму,
Та з коханням не жартують —
Кохання не жерти!*)

*) В перводр. жарти, та рим домагасть ся уживаного в гуцульськім диялектї »жерти«.

Серце наше невеличке,
Не тяжко роздерти,
А загоїть его тяжко —
Кріваве і згине ....
То не болить, пане-брате,
Що підеш в могилу
З неубитим цілим серцем —
А болить з убитим!
Ліпше на сїм білім світї
Душу загубити,
Як серденько зарізати!
Убєш ся — спочинеш,
А так — годї в світї жити,
І гинуть не згинеш.
Чи як кажеш, Николаю? —
Хто зна, може й брешу!
Да що робить: коли зачав,
Нехай вже допишу.

Du braunes Kind, was starrst du so
Hinein in die silbernen Wellen?

Neubauer.

Пролог.

У неділю в ранцї рано
Вьють залїзо два Цигани;
А у лїсї в Матридунї
Сидить собі пишно-думно
Циганочка молодая,
Матридуну обриває
Тай словами промовляє:
„Матридуно, Матридуно,
Крівавії квіти!
Чо я така нещаслива
В широкому світї?
Чого мене убивають
Як теє залїзо?
Чо' він мене не зарізав,
Ножем не зарізав

На неділю в опівночи?...
Була-б я не знала,
Як він з другов кохаєт-ця,
Мене забуває, —
Той невірний багацький син...
А я 'го кохала,
Я 'му волю учинила,
Я все єму дала,
Усьо, усьо!... Матридуно,
Єдина ти моя,
Я 'го вірне полюбила...
Гоя... гоя... гоя...
Горе моє несповіте!
Я вірне любила!...
А він лишив свою Цору,
Він мене покинув,
Ні ту квітку серед степу
Здоптану ногою!
О!... я єго нагодую,
Я єго напою —
Да де медом, не ситою
Як досі поїла!...
Матридуно, Матридуно,
Крівава та біла, —
Я тобою 'го напою...
Гоя... гоя... гоя!..
Доле моя нещаслива
Доле моя, доле!"...

Пішла лїсом ридаючи,
Під березов сїла,
То сміялась-реготалась,
То плакала-млїла,
То знов коси розплїтала,
То знов заплїтала.
А Цигани Нестерюка
У шатрі співали:

Під білою березою —
недоле моя! —

Пє Нестерюк з Циганочков
 в неділю до дня.
„Циганочко-Волошечко,
 ану-мо здоров!“
„Чого в тебе, Нестерюку,
 на полах да кров?“
„Циганочко-Волошечко,
 я кругавя вбив,
А він мені рантух-полу
 кровю да збрудив!“ —
„Гой-гой, ти мій Нестерюку,
 не з птаха це кров!“
„Цить-цить, душко Циганочко!
 Ану-мо здоров!“
„Здоров, білий Нестерюку,
 пий, серце до дна!“...
Поховали Нестерюка
 в вівторок до дня.
А Циганка чесала ся
 да коси плела...
Засміялась та у воду —
 Долів поплила.

I.

Кохайте ся, пани браття,
Коли серцю воля,
Тількі з серцем не жартуйте
З дївочим ніколи!
Бо 'го легко розкохати,
А тяжко впинити:
Кого вірне полюбило,
З тим хоче і жити.
А не зможе — чого жити?
Краще у могилу,
Аби тільки не самому,
Аби тільки з милим,
Аби тільки без розлуки!
Оттак, пани браття!

Коли годї кохати ся,
На віщо займати! —

Помер старий козак Соколій,
І ввесь маєток, бач, остав
По Соколієви удові:
Лани, степи, одая, став,
Стайнї, побої прехороші;
Скриней чи три чи штири гроший, —
А що вже син! — так що леґінь!
Щоб добрим людем хоч усїм
Такого козака діждатись!
Чи до роботи, чи гуляти —
Він перший на цїлий окіл!
Не дурно звали го й Сокіл,
Бо був раз парубок за себе!
Да лиш одна 'му була хиба:
З Циганков покохавсь, тай ну! —
Да я не дуже і вину
Даю єму, бо раз Циганка!
І в Талїянина і в Франка
Таке я диво не видав!
Уздрів наш Марко — тай пропав
Як той метеличок у цвітї! —
Коби на сїм веселім світї
Очий лиш чорних не видать! —
Побачив — вже й вдавив ся кат
І серцем і душев і волев!
Чи будь вірлом, чи будь соколом —
Вони приборкають на час! —
Так, бачите, і Марко наш
Гостив у світї! Бідний Марко!
Так бєт-ця, вєт-ця за Циганков,
Аж пропадає! Щож робить?
На те ми люде, щоб любить
Дївоче серце... Не іначе! —
А мати журит-ця та плаче,
Аж в стїни головов товче,
Та аж на ко́лїнках*) 'го молить.

---

*) В перводруку через помилку: колїнах, що псує ритм.

„Покинь, покинь ту дику долю!
Люде стикают-ця! покинь! —
Згадай, хто ти і чий ти син,
І що у парі вам не бути!
Не діждала-б я була чути
Такові речи!.... Онде ніж:
Возьми 'го, сину, та доріж
Нещасну матїрь!... Поховаєш,
А на гробу ся повінчаєш
З Циганкою!“...

„Боже, Боже!
Чо' плачете, мамо?
Думаєте, що я справдї
Циганку кохаю,
Чи там з дївок яку небудь?...
Не мав би-м роботи! —
Я їх много перелюбив —
Людем на охоту.
На що лїпше і кохати? —
А я вже сам, мамо,
Хотїв її покидати,
Як учув, що слава
Пішла селом недобрая...
Я не люблю слави;
А хоть тоту дурити-му,
Котру загадаю,
А вженити ся вже мушу,
Щоб мовчали люде.
Я женю ся! а дївками
Потому хоть воду
Гатити-му — тількі буде! —
Хорошов уродов
І в край світа їх загулиш!
Ледачі тай тількі.
Пошукайте-ж минї, мамо,
Хорошої дївки,
Але з грішми, чи чуєте? —
Тай будемо сватать.
А як підем — то перший раз

Я, мамо, у хатї
І не гляну на дівчину —
Вона одуріє!
О — я їх налогу знаю!
Так, мамо, що вмію
Я вгадувать ті зазулї? —
Оттак, панїматко!“ —

Виймив люльку, зажог губку
Тай вийшов із хати
Сміючи ся. — А удова
На сто коньох їде!
Ухопила ціпок в руки,
Пішла до сусїди,
Щоб гарненько порадитись,
Як дальше робити,
І де би то невісточку
Багату добити! —
І такі то часом люде
Бувають на світї! —
Не все золото та срібло,
Що в очи ся світить.
Не всїм треба дати віру,
Хто каже, що любить...
Да нехай це; побачимо,
Що далї ще буде. —

II.

Хто шукає, той і найде,
Як то люди кажуть.
І Маркови вишукали
Таку, що й за князя
Не сором би, таке чудо! —
Що красна, що врода*),
А що віно!... Лиш гай один
За днину не сходиш, —

*) В перводруку через помилку: врожа.

А про решту і не кажи! —
От взялись за діло:
Зговорили, злагодились,
А в другу неділю
Вже й ручники Катерина
З кидрової скрині
Подавала — кращий Марку...
А сама аж гине,
Що погляне на леґіня!
Да леґінь не конче
Нев журит ся! Сидить собі
Веселий як сонце,
Та з ґаздами розмовляє,
Торги якісь ладить.
А Орлиха (се би теща),
Така уже рада,
Що аж гуля! „От господарь!
Значно, що господарь!“
Соколиха собі рада,
Що з багатим родом
Посвахалась. Лиш Катруся
Думає — гадає,
Як то вона жити буде!
Чому-ж не займає
Той царевич мальований?...
І сльози люнули!
А Орлиха: „Що ти робиш? —
Щоб я і не чула
Твоїх плачів!... Він — господарь;
Єму иньше діло,
Моя доню, у голові,
Як за ручку білу
Істискати! — Утрись, дочко!“

Оттакі то люде! —
Вони судять як нас видять,
Не заздрівши в груди,
Чим то серце потайливе
У нас нишком грає! —
А що Марко мій розумний

За столом гадає? —
Не хороше він гадає:
Серце одурити,
Свіже серденько дівоче!
Неситий, неситий,
Нерозумний мій леґіню!...
Ти, друже, не знаєш,
Що то серце хоть маленьке,
А світ підбиває,
Цілий цей світ незмірений...
Така Божа воля!
Не Бог — серце орудує
Усев нашов долев.
А де розум хоче вершить,
Пропав єсь на віки!...
Серце першим, серце старшим
Паном чоловіка! —

Уже зорі погасають,
Ранок наступає,
Устав Марко із за стола
Домів ся збирає.
„А що, мамо, хіба підем?“ —
„Посидь ще, соколе!“
Просить теща — „Та я-б сидів —
Так робота в поли,
Паніматко! Тепер весна!“
„Нічо, нічо сину!
Її я так люблю! — От господарь!
Но де Катерина,
Де в'на ділась?!“ — „Лишіть, нене,
Може пішла спати,
Протомилась! — лишіть єї!“
„Золотий мій зятю!
Як жалує свою рибку!...
Розумний тай годі! — —
Та як кажеш, мій соколе:
Остає при згоді?
На Пречисту?“ — „На Пречисту;
Що слово то слово!“
„Нічо, синку!“ — „Добраніч же!“ —

„Ідїте здорови,
Та приходїть до нас з часта,
Аби обізнатись
З Катрусечков! Чи як кажеш?“
„За то вже не знаю,
Панїматко; тепер весна —
Чи нам часу стане. —
Да я буду приходити...
Ходїм!“ — Попращались.
Марко пішов. А Орлиха
Гуля по господї,
Та аж свище, така рада!
„Господарь тай годї!“

І оттакі часом люде
Бувають на світї!
У них срібло, у них злото
Усе що ся світить,
Як в тих дїтей нерозумних!
А такі щасливі
В широкому сему світї!
Таки своє мливо
Молоти-муть, сїяти-муть
До самого гробу,
А ще може і в гріб возьмуть!
„Господарь тай годї!“
Лиш та Катря безталанна
Не ликує з мамов,
Лежить собі у кімнатї —
Умита сльозами.
— „Колись прийду!... нема коли!“
Він мене не любить! —
Боже, Боже! себе й мене
Він марне загубить!...
Так, не любить! я видїла!...
Чогож бо я плачу,
Коли ми ще не вінчані?...
О — его побачить
Гірше шлюбу... що то шлюби? —
Що буде, те і буде —

Я без него жить не можу!...
Чомуж він не любить?“...

III.

Сяють зорі, місяць оре,
Люде спочивають,
Серед шатра циганського
Вогник погорає,
То палахне, то потахне!
А дівка Циганка
Сидить собі підперши ся.
А деж гордий Марко,
Що то личко не цілює
Та ті чорні коси
Не розплете, не граєт-ця,
Як бувало доси? —
Нема Марка, заручений!
Десь у свої рибки
Сю темную ніч ночує!...
І Циганка швидко
Втерла сльози — бо хтось іде! —
Хіба кучерявий
Єї Марко? Ні, не Марко,
Не доля кохана!...

„Чи спиш, душко Циганочко? —
Втвори, сизокрила!
Побила мня на сім світї
Лихая година
Та нещасна!“ — „А ти-ж відки?“
„Та я зза Кидриня“.
„Там де вдова Соколиха
Посватала сина
З багачкою?“ — „Се-ж я сама!
Сама я, голубко!...
А він мене не кохає,
Він мене не любить,
Він не любить мене, сиза!
Я се добре знаю!...
А єго вірне любю,

Гину, пропадаю
За невірним!... Боже, Боже!
О Боже наш, Боже!
Ти сам знаєш, що без нього
Я жити не можу...
Ні, не можу я так жити!...
Чому-ж він не любить? —
Чи я в світі не хороша?
Чи чув через люде
Недобрую яку славу?...
Ні, моя ти зоре,
Я не хочу щоб він любив,
Лиш най заговорить
Яке слово до вподоби!...
Лиш най хоть подурить,
Що мня любить, — я повірю!...
Чож ти так похмуро
Подивила ся на мене? —
Може й ти любила?
Тож вір мені, моя пташко,
Повір, сизокрила,
Як то болить!... Може тебе
Оттак не боліло?...
Циганочко! Циганочко,
Ти не знаєш зілля,
Що-б він любив мене одну?
Що хочеш, даю ти,
Лиш зроби так, аби любив!...
Або дай отрути
Напити ся, нехай гину!
Я не можу жити!"...
„„Цить, сердечко, цить рибочко!
Щось будем робити,
Аби его приборкати!
І я таке знаю...
Я ще й гірше в світї знаю...
Не те: не кохає, —
А кохає та покине!...
О, моя ти зоре —
Ти ще цего не зазнала...

Да щоб і ніколи
Не зазнала цего горя!
А я його знаю!
Минуло ся!.., Коли хочеш,
Я тебе нараю.
Ось на тобі цю плящинку:
Дай це у напою
Єму випить по шлюбови —
Від разу загоїть
Твоє горе, моя зоре...
Полюбить від разу!...
Та не забудь, моя пташко,
Що це тобі кажу:
По шлюбови у напитку!"
„Нічо, моя кришко". —
Заплатила, вийшла з шатра,
А Циганка нишком
Засміялась, аж зайшла ся!
І горячі сльози
Посипались з очий чорних...
„Боже, Боже, Боже...
Боже, Боже!"... Як стояла,
Так упала в спузу! —
А Катруся вертаючи
По зеленім лузї
Чобана си виспівує:

> Ой у поли, у гаю
> Чобан хлопців корняє:
> „Гой ви хлопцї, молодцї,
> Скажіть моїй дївочцї,
> Нехай мене не любить
> Марне літа не губить".
> А дївчина учула,
> До ворожки майнула:
> „Що, бабусю, робити?
> Лишив чобан любити!" —
> „Ой на, доню, коріня
> З під білого каміня,
> Та звари 'го у пиві
> Всему світу на диво!"

Став ся корінь варити;
Став ся чобан журити.
А ще корінь не вкіпів,
А вже чобан прилетів
До дівчини душки —
У білі подушки!

IV.

Після Пречистої в неділю
Да після першої зляг мир:
У Орлихи вдови весілля!
Сутки, гостинець, хата, двір —
Набито народу, аж гнет-ця!
А у мальованій світлици
Позолочена молода
Поза кидровими столами
Сидить собі між дружечками,
Як тая тихая вода,
Гордого князя дожидає.
А тут нараз як не заграють
Єго музики в воротах!
І молодий, як райский птах,
Своїм буланим в сріблї-злотї
Перелетів нові ворота —
Боярів пів сотця за ним!
Стрільба гукнула, звів ся дим,
А доки браття ще успіли, —
Уже й в світлицю улетїли.
І молодий, як той сокіл,
Коло Катрусечки вже й сїв,
Тай цьмок в личко тото рожеве!
А сам охіч, а сам веселий,
Аж сам дивуєт-ця!
„Брати!
А много прийде заплатить
Вам за сестру, мою царицю?“
„По келепу, по порошницях!“
Крикнули браття! —

„Прибивай!“
„Ні, не бємо ще! ще додай
Двісті червінців!“
„Триста буде!“
А в'на як той листок на груди
Єму і впала!...
„Марку мій!...
Марку — життя моє єдине!...
Що я наплакалась... і нині...
Я думала... О друже мій,
Прости мині — я вже не буду!...
Марку, о Марку, ти вже любиш,
Ти любиш вже мене?... А я,
Я думала, що ти не любиш!“...
І знов прилипла 'му на грудьох.
„О доле щасная моя!
Боже ти мій, раю ти мій!
Я з щастя загину!...
Марочку мій, життя моє!
Ану, мій ти милий,
Сього мідку солодкого,
Що я наточила!“
„Для чого-б ні, серце моє? —
Здоров, моя мила!
Здоров, серце! Будем жити
Во вік без розлуки!
Я вже забув давну... пиху!
Дай, сердечко, руку —
Ще й ті губки!... Здоров, мила!
На наше кохання!...
Видиш, рибко, як я випив? —
Ні каплї не стало
У пугари! Який добрий!...
Щоб наші пробутки
Такі добрі та солодкі!“...
„Нене, де ви? — Люди! —
Як посинїв... Марку, що ти?“ —
„Ратуй, душко, — гину!
Ох, як пече у сердечка!...
Як горячов шинов

Жже, душко, мя!!!“... „Умер, умер!
Марку, за що?... Марку!“...
Під вікном хтось зареготавсь:
„За бідну Циганку!“....

Кохайте ся, пани браття,
З ким серденьку воля,
Лиш з Циганков не кохайтесь,
Єдині, ніколи!
Бо Циганка вміє кохать,
А впинить не вміє!
У їй серце не то сонце,
Що на весні гріє,
А залїзо в грани гріте —
Спече тя, небоже!
Може думаш відсунут-ця?
Не можеш, не можеш!...
Як до шини гарячої
Прикипиш — загинеш!
Браття мої войськовії,
Братїки єдині! --

Епільог.

Зеленіє на цвинтари
Висока могила, —
А кого в ню поховали,
Кого в'на покрила?
Препишного того Марка! —
Така його доля.
А та моя Катрусечка,
Та моя небога,
Тото дитя безталанне
З чаркою ся грає!
„А так, мамо, що він любить?
Він мене кохає,
Мій Марочко! О — він любить!...
Внесїть мині меду!
Внесїть, внесїть!“... „На що, доню?“
„Внесїть, мині треба!

Циганочка так казала!
Я його напою,
Він полюбить мене, мамо,
Все лихо загоїть! —
А так, мамо — він полюбить?
О, він мня кохає!“..

А під пишнов жеребинов
В зеленому гаю
Сидит собі Циганочка,
Плете чорні коси,
То засмієсь, аж зайдет-ця,
То знов заголосить:
„Жже, душко, мя!“ — „Умер, умер! —
Марку, за що?... Марку!“ — —
А під стїнов засміялось:
„За бідну Циганку!“ —

Друк. Поезиї, Коломия 1867, вип. II, стор. 63—96.

Дезертир.

Іванови Юрчишиному в Валяві на поклін.

А я так мало, не багато
Благав у Бога — тільки хату,
Одну хатиночку в гаю.

Шевченко.

Не цареви мостивому,
Не пану в палатї,
А тобі, єдиний друже,
Хочу одспівати
Мою думу замучену,
Кріваву, убиту.
Така, брате, наша доля —
Що-ж мусим робити!
А від долї нї за море,
Нї у сине море

Не утечеш, не вкриєш ся —
Увезде здогонить,
Як половик пташиночку.
Оттак, пане брате! —
Чи у перед заспівати,
Чи в перед заплакать?
И мене мати колисала,
В папір завивала,
Служби, утрені наймала —
Нї, не ублагала
У доленьки!... Приїхали,
Розкотили фану,
Прочитали артикули
В недїленьку рано,
Тай займили у чужину,
Як камінь у море!...
Боже милий, Боже милий,
Доле моя, доле!
А ти мене ще питаєш,
Чого проклинаю?
Проклину тя, невірная,
Кілько нагадаю
Мою долю безталанну,
Тї недобрі люде,
Тї дороги неміряні...
Ох, як болять груди!...
А в'ни кажуть, щоб не плакать
Та славу козачу
Не теряти!... Не плакав би —
Само серце плаче!
А що далї, Іваночку,
Ти й сам здоров знаєш:
Муштрували, катували,
Ланцами карали,
Славу добру відберали —
Що-ж робити мушу?
Я вже думав, Іваночку,
Занапастить душу.
Я так думав: одна кулька —
Позбудет-ця горе,

А ті люде нехай вітак
Що хотя говорять!
Не в'ни мене судити-муть,
Бог буде судити.
Я так думав. — А ти, брате,
Як ангіль хранитель
Стояв тихо надо мною,
Ділив ся зо мною
Муштрованим моїм горем,
Замученов долев.
Ти все казав: „Товаришу,
Ще будемо жити!“
Чи-ж не життя? Боже, Боже!...
Да що вже робити!
Минуло ся, не вернет-ця,
Треба забувати.
Нехай і так, я забуду...
Брате мій, Іване,
Згадаю тя до схід сонця
В неділеньку рано,
Згадаю тя на полудне
До обіду йдучи,
Згадаю тя на базари
Токай-вино пючи,
І в вечері по вечери
На порозї стоя...
Як з місяцем розмовляю,
Так було з тобою. —
Кілько місяць молоденький
Край моря зомліє,
Кілько серце нагадає
Літа молодії,
Спомяне тя душа моя,
Брате мій, Іване!
Доки світа, доки віку,
Доки сонця стане,
Спомяне тя душа моя,
Думов приголубить!
А в'ни кажуть проклинати
Та лаяти люде!...

Любити-му, тулити-му,
Барвінком да рутов,
Та вітами вишневими
Стежки та дороги
Стелити-му тебе ради!
Тебе ради, Йване,
Забуваю свої літа,
Гарешти, кайдани.
Бо я найшов, що ви може
І не находили:
Одну душу на всім світї,
Одно серце щире,
Що вітало — не богача
З побитої хати,
Не в ридванї вельможного,
Не рідного брата,
А чужого чуженицю
В залїзю да в горю!
Доле моя невірная,
Єднаюсь з тобою!...

Привітай-же, товаришу,
І мого Івана
Не в порфірах, не в золотї,
А в таких кайданах,
Як і ми колись носили!
Привітай 'го, друже;
Я ліпшого не придбаю.
Що-ж робити мушу,
Коли така моя доля?
Других учать в школах,
Як співати, віршувати,
А я у неволи
Тільки й вчив ся, от-що, брате!
Да менї байдуже.
Я не панам співати йду, —
До вірного друга
Іду з моїм віршуванням
Та з моїм Іваном.
Привітай 'го, товаришу,
Як мене бувало

Вітав еси на стороні,
Вітав, не цурав ся!
Оттак, брате товаришу,
Й его розпитай ся
Про доленьку, недоленьку —
Души легше буде!
Розтопит-ця люте горе,
Подобріють люде,
І надія нова, красна,
Як та ясна зоря,
Що вирине рано з моря
Умита росою,
Зазоряє нещасному,
Зведе хвору душу
Новов силов, новим життям!
А я собі, друже,
Не в Сочаву до Святого
Богу помолит-ця,
А в кресаку да у павах
Да у порошницях
Погуляти на Вижницю,
Погуляти просто,
А на на-ніч до Аксани
В двори на помостах:
　　„Дївчино моя,
　　Втвори ворота!“ —
　　„Не отворю, серце моє,
　　Бо ще-м не твоя!“

На білому камінчику
　　В неділю до дня
Сидїв жовняр з Маланкою —
　　Ти доле моя!
Жовняр каже: „Ходім, серце,
　　У мій новий двір,
В мене ґанки мальовані,
　　Садами самбір“.
Вона каже: „Вітер пражить —
　　Менї студено!

Ходім, милий, ходім, друже,
У море на дно!“
Кохали ся, хиляли ся,
Аж місяць зійшов,
Маланочку із жовнярем
Уже не найшов.
Лиш ширинька білесенька
Поплила долів, —
А як місяць придивив ся,
Край моря зомлїв.

Наймит.

Добре тому в світї жити,
В кого доля дбає:
Хоть латана сардачина —
Люди поважають,
Бо у його дві кошарі,
Комора набита...
А від кого відцуралась,
Що тому робити?
До схід сонця пошукати
Під водою долї,
Або в ночи закопатись
В степу серед поля,
Аби люде і не знали —
Бо скажуть: ледащо!
Люде судять як нас видять,
Не питавши, за що
Та доленька відцуралась!
„Не хоче робити!“
Втопив би ся, пани браття, —
Жаль душу губити.
А так одно остало ся:
Бороти ся з долев,
Ув-останне бороти ся!
Чи ми переборем,
Чи в'на трутить у могилу —
Наша слава буде.

Переборем — заніміють
Недобрії люде,
А загинем — поховають!
Боже добрий, Боже,
Серце вміє заспівати,
А впинить не може!

Нема в мого Іванчика
Ні батька ні неньки,
Самий-самий серед світа,
Не має серденько
З ким поділить молоденький,
Як билина в поли!
А він собі не журит-ця,
Не лає на долю.
А щоб серце не скучало
Тихими ночами,
Вийде собі за ворота,
Вмиєт-ця сльозами,
Запитає в нічних зорей
Про завтрішню долю,
Подивит-ця на місяця,
Помолит-ця Богу,
Тай знов собі у господу,
Щоб в хаті й не чули;
Бо то чужі, лихі люде,
Питати ся будуть,
Де марнував цілий вечер?
Що буде казати?
То не батько, то не рідний
Вийде виглядати
Свого сина, а господарь!
Що буде робити?
Нема свого рідненького —
Чужому коритись
Треба в світі, а то скажуть:
„От якесь ледащо!“
Сиротині треба гнут-ця!
А то, браття, й краще,
Бо так і Бог завидує,

І всї добрі люде.
Батько, неня з того світа
Молити 'му будуть
Щастя-долї, — чи вимолять?
Побачимо, брате, —
А тимчасом треба в світї
Самому придбати.

Служить Іван в господаря
Уже вісїм років,
Поважає його добро,
Як в голові око;
Поважає, доглядає,
Ночи не всипає, —
Бо хто чуже не шанує,
І свого не має.
Так сказано у законї,
Так треба й робити.
А газдї ще й недогода!
Фалит-ця, неситий,
Що й сембрилю не виплатить...
Оттакі то люди!
Боже правий. Боже добрий,
Коли вже з їх буде
Того злота крівавого,
Крівавого поту!
Що в їх кара, що в їх муки?
Злота, злота, злота!...

Іде славне парубоцтво
В недїлю гуляти
У кресаках да у павах, —
Звичайно, багаті!
А мій Іван сидить дома;
Чи вроди не має?
Як той явір кучерявий
Над водою мая,
Як той ангіль мальований
В Бога на престолї!
Знала мати вмалювати,

А не дала долї
Золотому тому сину,
Єдиній дитинї! —
Виріс в наймах, у неволи,
Мабіть і загине
У неволи... Не питайте-ж,
Чого серце плаче! —
Пішов би він погуляти,
Так люде побачуть
Дрібні сльози .. а на віщо? —
Вони не поможуть,
Не поможуть, а осудять!
Боже добрий, Боже,
От які то на сім світї
Повели ся люде!
Не жури ся, Іваночку:
І ти ще добудеш
У Господа того щастя!
А тим часом, брате,
Хіба в ночи попоплакать,
А в день дбати, дбати,
Та збірати колосочки
На чужому поли!
А що далї зустрінет-ця? —
Може сине море
Доведет-ця побачити?
Сердешний Іване!
Стане моря, стане муки,
Китайки не стане
Утерати дрібні сльози
Тихими ночами...
Доле наша, доле наша,
Що ти робиш з нами!

Уже в мого Іванчика
І своя хатина
Кінець села білїєт-ця.
Червона калина
Аж у вікна упустила
Широкії віти;

На припічку вогонь горить
Та далеко світить.
А молода хазяєчка
Вештаєт-ця в хаті —
І не сказать, яка гарна!
Іваночку, брате,
А ти журивсь про доленьку!
От, видиш, і доля!
А хоть треба заробити
На чужому поли, —
Коли є з ким поділити,
Серце не питає!
А як мале ангелятко
В хату завітає,
Та принесе з собов раю —
Що тогди аж буде?
А ми долю проклинаєм
Та Господа судим, —
А за віщо? — що сліпії! —
Шукаємо долї,
Де їй з роду і не було:
То в церкві, то в школї,
То у шиньку під лавою...
Не має, не має!
А край села в новій хатцї
Сина забавляє,
Да лагодить до вечері,
Вигляда в кватирю,
Чи не йде ще мужик з поля.
Оттам, мої милі,
Оттам їй шукати, славні пани браття,
Оттам вона дома, оттам вона є!
Калинов на літо укриє ти хату,
Кубелечко тепле на зиму зове.
А хоть і поверне у гості трівога,
Вона їй одурить, словами впоїть,
Вона перемовить і самого Бога,
А лиха заставить корови доїть.
Оттака то, браття, доля в своїй хатї,
І своя семія і питомий кут.

Про віщо-ж томитись, за морем шукати,
Коли вона осьде, коли вона тут!

Чи хороше, Іваночку
Отце я говорю?
І не чує! — Свище собі,
Повертає з поля,
Да вже не до господаря,
А у свою хату!
А молода хазяєчка
Вийшла зустрічати,
Веселенька та моторна!
На руках дитина.
„А то хто там, Василечку?
Ану кричи: неню!
Ну-ну, неню, дам я тобі!
Де так забарив ся?
Бити неня! — а-а, неню!“
Тількі подивив ся:
Серце плаче радіючи!...
А то бите горе,
А то сонце, а та спрага?
Здаєт-ця, ніколи
І не було того дива!
„А куку, Василю! —
Йди до неня! — Чекай, мамо!
Ти била дитину? —
Так, що била? Дамо-ж ми їй!
Ходім бити маму!
Ще раз? ще раз!“ — „Вайльо! вайльо!
Чекай-же, поганий,
Не дам циці!“ — „Овва, кажи,
Будем обходитись!
Я йду собі завтра рано
Із ньом косити.
А ти рушай!“ — Хазяєчка
Стрібнула в хатину,
Щоб вечерю лагодити.
А Іван із сином
Гуля собі по дворови,

Сам не зна як носить.
А в'но собі перебіра
В золотім волосю
Маленькими ручечками
Та за вусок миче,
А хазяйка в кватирочку
Вечеряти кличе.

Некрут.

Є на світї доля,
А де їй шукати?
Чи в пана в палатї,
Чи в мужицькій хатї?
Чи у чорних горах,
Чи за синим морем
У гарячім краю,
В гаю-сикоморі?
В гаю-сикоморі
Змиї ся виводять,
А в горячім краю
Лев лабою оре;
А в горах копають
Диямент та злато,
На рідного брата
Гострий ніж наняти.
А за синим морем
Маланка співає,
На крівавій скели
Стада випасає.
Я же, брате, волю
Морське стадо пасти,
Як маю шукати
У палатах щастя.
За золотов брамов,
За писаним муром,
Здаєт-ця, пурпури, —
Аж — ящура шкура.
Лиш в мужицькій хатї
Бог рай розсїває, —

Про віщо-ж 'го люде
Шукати не знають!

І так добре, пани браття:
Нехай не шукають;
Легше серцю світом нудить,
Як долї не знає.
Не знати-ме — не заплаче,
Так ляже в могилу.
Але кого та доленька
По раю водила,
А потому в пекло впхала —
Що має робити? —
Доле, доле, лїпше спалить,
Чи клевцем убити,
Як так карать! — І нас, брате, —
Боже добрий Боже!
Заплакав би як береза,
Та висипав сльози
У Чернівцях!... Не остало,
Лиш серденько бєт-ця!...
Ходім, брате товаришу,
Ходім подивит-ця,
Де ті пани нас карали, —
Менї легше буде!
Може горе запечене
Розтопит-ця в грудех,
Як побачу ті майдани!
Мет-ця ми здавати,
Що ті лїта молодії
Вийшли муштруватись
Перед паном єдноралом...
Або на полудне
Пішли варту люзувати!...
Боже мій пречудний!...
Ходім, брате, ходім, сизий,
Доки ще до гробу, —
Подивит-ця на Чернівцї,
Що там лихо робить?! —

У Чернівцях серед ринку
О-перед одваху
Стоїть сїмсот новобранців —
Стоять сїромахи
У кабатах да у чаках,
В чорних порошницях,
Через плечі ремінячко,
На плечу ручниця.
Оттак стоять, нї кину́т-ця
Сердешнії дїти!
А хто оттам межи ними
Аж у третім ґлїтї
Стоїть бідний, заплаканий? —
Іване, Іване,
А долечка, а дїточки? —
„Василю! Штефане!“
Аж закричав безталанний
За серденько вхопивсь! —
А капітан за плечима:
„Будеш мовчать, хлопе?“ —
„Я-ж не мовчу, пане любий?“
„Що? — ти відрікаєш?
Капраль: буки! Дватцять і пять!
Я тобі покажу,
Як то мовчать та корит-ця!...
Дивіт-ця, пся віра!
Чого ждете, капраль Близьнюк?“ —
І капраль відмірив
Погануюу, страшну кару...
„Устань!“ Поклонив ся...
Як ящурка, як собака
Німець подивив ся,
Тай повелїв іти у ґлїт.
Іване, Іване,
А ти казав що є доля,
Що ти її достанеш,
Що вимолиш, вигорюєш,
Лихо переборещ? —
Іди-ж тепер бороти ся
Аж за сине море!

Може там тя привітає?
Буде, брате, буде!
Привітає друге сонце,
Другі, чужі люде,
Лиш та доля не стрінет-ця
І не привітає.
Хто без неї уродив ся,
Того й закопають
Безталанним! Оттаке то!
Що маєм робити?
Доки зможем, а ми терпім,
А не сила — вбитись.
От і конець. Ліпше серцю
В домовині бути,
Як так жити. Боже, Боже! —
А наші некрути
Де сердешні скитают-ця
В широкому світї,
Замучені, заплакані?...
Ходїм подивитись.

За Кіцманем да за Днїстром
При битій дорозї
Стали наші вибранчики
Широким обозом
На полудне спочивати —
Сердешнії дїти! —
Ясна зброя в переметах*)
На сонїчку світить,
А в'ни лежать замучені...
Боже милий, Боже,
Ліпше лежать у могилї,
Як тут при дорозї!
У могилу поховають —
Перестануть бити,
А тут вет-ця з гарапником
Капітан сердитий,

*) В первоцр. через помилку: перемотах. Переміти — людовий словотвір зам. піраміди.

Щоб і води не напитись!
Оттаке то, брате! —
Як би став вам розказувать...
Ні, буду мовчати,
Бо однако не ймуть віри,
А скажуть: „Морока!“
А так ліпше: закопають
У яму глїбоко
З усїм горем муйштруваним, —
Менї легше буде;
Не учують, не знати-муть,
От і не осудять.
А що Іван мій сердешний
Робить у обозї? —
Не здужає сїромаха,
Лежить при дорозї.
Коло його побратимко
Стоя зажурив ся:
„Іваночку, товаришу,
Може-б ти напив ся
Горівочки добренької? —
Я ще маю з дому! —
Ану коштуй, яка добра!“ —
„Най, трошка потому“. —
„А потому всьо потому!
Ану-ко, Іване,
Ану-ко пий! Хоть на силу! —
Що робити маю? —
Може дуже нездужаєш? —
Я йду — замельдую,
Аби пішли за дохтором? —
Чи чуєш?“ — „Я? — чую“.
„А що? я йду!“ — „Куда ідеш?“ —
„Таже до опасу,
Аби пішов за дохтором“.
„За дохтором? — на що?“
„Таже тобі! — він порошки
Напише ти може,
Або зїлля дасть напит-ця“.
„Менї не поможе“. —

Тай укрив ся хустиною. —
„Братїку Андрію,
А сегодня що, субота?“ —
„Нї брате, недїля.
Або чому?“ — „Оттак таки
Я собі думаю,
Як то нинї в Буковинї
Празник зустрічають,
А як ми тут! Боже, Боже! —
Бувало в недїлю
Возьму свої сини любі
Тай піду на зїлля
У левади... А там красно!
А там сіножати
Да діброви!... А Василько:
— А це наше, тату? —
— Нї, це чуже, мій голубе! —
— Шкода, що не наше;
Я би купив два волики,
Та водив на пашу
В отцю траву... Яка гарна! —
А отцей метелик —
Чи і в його є ненечка,
Що так пишно вшила
Єму крилця? — ще й мережка!
А так, що мережка? —
Овва, й менї мама вшиє! —
Сину мій сердешний,
Мабіть тобі вже не вшиє,
Бо не буде з чого!“...
Тай заплакав. А капітан
За плечима стоя
Гарапником! — „А ти плачеш?“
„Нї, пане, не плачу“.
„Я вже дуже добре знаю,
Що з тебе ледачий
Буде жовняр. А де горнїст?
Ану клич до купи!
Доста уже марнувати!“ —
Сердешнї некрути

Як парені позривались,
В ряди поставали.
Ударили тарабани,
Курява устала
Тай укрила безталанних,
Мов тут і не було.
А зза Дністра тарабани
Глухо-глухо гули.

Капраль.

Музо моя віршована,
Невінчана доле,
Понад тисяч тисячами
До тебе ся моля,
Гарячими тобі моля-сь
Книжники, учені,
А ти найшла необачна
Мужицького сина,
Ще й у чорних, темних горах,
В крівавім кабаті!
Музо моя, свято моє,
Люди муть сміятись
З тебе й з мене! „Ледащиця“,
Будуть говорити,
„Що він має? Одну душу,
Да й ту неумиту
В каламарях! хам тай годі!
А в нас пергаміни.
А в нас школи!“... Музо, доле
Велика, єдина,
Оттак люди тебе всудять!...
Понехай вітати
В закурену мою хату!
Вітай у палатах!
В тебе імя золотое...
Нехай не сміют-ця
Ті книжники препогані,
Та нехай не бют-ця

Ще й ті львівскі віршомази!
Менї легше буде...
Може би став забувати
І ті чужі люде,
І ті муштри муштровані —
Серденько спочине!...
Нї, не хочеш покинути
Мужицького сина,
Ти не хочеш!... лиш ти одна,
Бо всї понехали!...
Я сирота в сему світї,
Менї не остало
В людей долї, не остало,
Бо їм було мало!...
Беріть собі, а я маю,
Ще й за много маю —
Спасибі, зоре!...
Холод віє,
На моїм світї вечеріє,
Новую скриню устеля
(Страшнов та чорнов свойов плахтов
Та невсипуща Парка[1])-пряха;
Нечуя-ангіль вже хиля
Закурену свою факлїю,
А я лиш дивлю ся та млїю...
Чи не збрехала та надія?
Ясна зоре моя!...
Лиш ти одна похилилась
Тихо надо мною,
Як береза нетвереза
В недїленьку в ранцї!...
Скажи, моя єдиная:
Чим свого коханця
Виряжати меш на той-світ?
Чи сріблом, чи златом?...
Нехай срібло, нехай злато
Сиротам багатим,
А менї лиш одну славу

---

[1]) В первоцр. мабуть через помилку: парка.

На вічну дорогу:
Вінець мартира на голов
Крівавий, глоговий,
Як та доля України...
А й ми єї діти!...
Зоре моє вечірняя,
Єдиний мій світе, —
І ми сини України...
Я пан над панами!
Як пропаде Україна,
То укупі з нами —
Вінції мартирів на главах...
Я більше не хочу!
А ви, люде, вибачайте,
Коли вас клопочу:
Я кращої не умію!
Що-ж робити мушу!...
Другі в Римі да в Атенах
Напувають душу,
А я тількі гарештами
Та муков та горем
Поїв свою безталанну...
Така моя доля!

А де-ж наші вибранчики,
Сердешнії діти,
То залізне горе борють
В широкому світї? —
О — далеко! Аж у Мантві
Під старим Кастельом
Сидять собі; вечер тихий,
А в'ни не веселі.
Зажурились молоденькі,
Нишком серце млїє:
Воно чує нове лихо,
А сказать не вміє...
Тай навіщо, пани-браття,
Лихо вповідати?
Завтра рано в чистім поли
Заревуть гармати;

Завтра рано музикбанди
До штурму задзвонять;
Завтра рано поточут-ця
Червоні-червоні
Три дунаї!... Одна кулька,
Оден баґнет в груди —
Щастя, доля, лихо, горе,
Піски, тали, люде —
Усьо, усьо закопають
Ув одну могилу! —
Довго муки, довго кари,
А життя — на хвилю.

Лиш той капраль Біловусяк
Нічим ся не журить:
Сидить собі під касарнев,
Гарну люльку курить.
„Еге, хлопці, смотолока?
Яке нове лихо
Навіяло, що між вами
Як в церкові тихо?
Ану мені в вічи глянуть!...
А ти що, Іване?
Сюда ходи! — Бігме, плаче! —
Стидай ся, погано!“ —
„Колиж мені так важенько!“
„Він лист дістав з дому!“
Обізвав ся Городенчук. —
„А вітак, що з дому!“ —
„В його жона умірає,
В його малі діти!“ —
„А той старий пан капітан
Всїх держить на світї,
Чи як кажеш, мій пишняку? —
Він бо зараз в сльози! —
Устид, хлопче! Хтось би гадав,
Що тим що поможе,
Що заведе цїдити ся?
Ану мені тихо! —

Ти думаєш, що сльозами
Позбудеш ся лиха?
Ще 'го гірше розворушиш!
Така тото справа!
То не штука добуть жалю,
Але отто слава:
Заховати своє горе
У серци глїбоко,
Так аби 'го не дозріло
І найбистре око.
Чи як кажеж, Фудулняку? —
Ти є що є в мене, —
А отто всї старі баби!
Ади, як у жменю
Цїдять своє мокре лихо!
Не плачте-ж бо, кляті,
Бо ще й менї доведет-ця
Місто дурня заплакать!
Я-б вас убив!"... І дві жваві
Покотились сльози...
„Ви голови капустяні,
Думаєте може,
Що я плачу? Та цур-же вам! —
Вража комашина
Не мала де, але в око! —
Да хай лихо гине!
Де Горденчук?" — „Я тут, пане!" —
„Ану менї швидко —
Але швидко, чуєш, хлопче? —
Вилагодить скрипку,
Та" — „Єй Богу, пане капраль,
Всї струни порвані!" —
„Ти чув, чи нї? Єдьо меґ-о!"...
„Вірте Богу, пане!"
„Чув ти, чи нї? — — Волошина!! —
Басуй, му, Максимяк! —
Добре, хлопче! — Нумо, дїти! —
Нехай біда гине!!!"

А я собі Волошин хороший,
А я собі коваля напросив,
Аби менї чобітки підкував,
Аби менї око стали а наклав. —
Гоп — чук-ши підкови!
Ла драґуца чорні брови,
Ши ла міне не руді, не руді —
Даваи хлопцям, не біді. не біді!
І — гу! — отак чини:
Веди дївча в поточину;
Або таки у буйрян, у буйрян!
Кому схочу тому дам, тому дам!

„Та цур тобі з оттакими!
Єй Богу, погана!“ —
„Якоїж вам, пане капраль?
Хіба про поману?“ —

Коби менї паки і паки,
Коби менї в кватирю вояки,
Коби менї молоді, молоді,
Зробила-бим ліжечко в холоді.
А хто йде — не мине,
І хами і пани.
А я шовком вишиваю,
Мене хлопцї добре знають,
Бо я грошей не беру, не беру,
За поману роздаю, роздаю. І — гу!
„Годї, годї!
Ходїм, хлопцї, спати!“ —
„Ходїм, батьку, вже цапістрах!“
„А всї дома, браття?“
„Усї, орле, лиш Іван ще
Дочитує в листї“. —
„Нехай його! А ви, братцї,
Помолїт-ця чисто
Тому пану, що на небі,
Бо завтра — хто знає,
Чи котрого до рапорту
З нас не заволає, —

Щоб не сварив! Чи як кажеш,
Друже Горденчуку?
І — це хропе, що мабіть би
І гарматним гуком
Не добудивсь! Нехай його!
Нехай, коли кажу!
То молоде! — А хто, хлопці,
Мені казки скаже? —
Усі вже сплють? Нівроку вас!
О Боже наш, світе,
Може завтра в чистім поли
Спатимем на віки!“...

Лист[1].

„Іваночку, голубочку,
Друже мій єдиний,
Покинув нас серед світа
На лиху годину,
Мене й діти!... Іваночку,
Тобі не казали?
Отто люде! А я їх, бач,
Так щире благала,
Аби тобі уповіли...
Усьо[2]) уповіли!
Іваночку... як казати?...
Вже три дни не їли
Твої діти... а ти мовчиш[3])!...
А може... а може[4])
Ти на мене нагнівав ся?!...
Прицягу[5]) положу —
Іваночку: я прицягну[6])!
Я мліла-робила,
Я в неділї заробляла...
Що-ж, не стало сили,

[1]) Починаючи від сего роздїлу в основу видання кладемо автоґраф поета, а відміни перводруку подаємо в нотах. [2]) В первод. усе [3]) не їдени [4]) йой Боже [5]) Присягу [6]) присягну.

Нездужаю уже пів рік. . .
А від тебе, Йване,
Ні словечка, ні вісточки!
О друже мій, пане,
Господарю мій дорогий...
Ні, серденько стине!...
Може ти нас відцурав ся?
Забув нас, покинув?
Боже, Боже, чи-ж так можна?
Іваночку — діти!
Іваночку — сиротами
Остают-ця в світі!
В старці підуть! Іваночку!...
О!... у тебе серце
Мабіть уже не те давне!...
Діти мої! в старці!
Іваночку, ізмилуй ся!...
Хто годувать буде
Мої сини безталанні?...
Люде! — Боже, — люде[1])!...
Уміраю, що згадаю,
Без часу вміраю!...
А ти мабіть між панами
Уже й не гадаєш
На сироти, голі, босі,
Убиті, голодні!...
Боже ти мій милосерний,
Чиму[2]) я не годна
Ціле серце висипати
На отцім папери!...
Так як[3]) вижу свої сини
Попід чужі двері
Хліба прося... по під двері!
А собаки злії
Розривають мале тіло,
То золоте тіло,
Що кохала, сповивала!...
Боже ти мій, Боже,

---

[1]) В первопр. Боже [2]) Чому [3]) Я вже

Допиши Ти, напиши Ти,
Бо я вже не можу....
О... не можу!... А ти вже чув,
Що війт нашу хату
Казав продать за податок? —
А там не богато
Уже було й[1]) доплачувать
Громадзького біру:
Дві баночці чи півтора[2])...
Теперь на подвірю
З діточками туляю ся...
А де зимувати
Будуть твої сини любі?...
Штефанко і „тату“
Уже каже, а Василько
Всьо пріч розуміє.
„Мамо, каже, нема хлїбця?“
(А само аж млїє).
„Нема, — кажу. — Мовчи, синку,
Завтра прийде тато,
Та принесе тобі хлїбця!“ —
„Багато?“ — „Багато,
Мій соколе[3]), тількі не плач!“ —
„Та я вже не буду! —
Я би й перше[4]) був не плакав,
Коби попід груди
Так мня було не болїло[5])!...
Та бо й ти... А бачиш:
Менї кажеш не плакати,
А сама все плачеш! —
Скажу я всьо! — А таточко
Чи рано приїде?“ —
„Рано, синку“. —
Не дочитав.
„Діти мої, діти!“...
Тай полетів!... „Лиш раз, лиш раз
Нехай погодую[6])

---

[1]) В переводі. Я вже мала [2]) Вісім левів ще й скілько там [3]) синочку [4]) тепер [5]) Так не було заболїло [6]) погодую.

Діток моїх, а потому
Най ріжуть, мордують,
Най кліщами розривають —
Нічим не питаю!...
А може вже поховали?...
Й мене поховають
Разом з вами, сини мої!...
А може під тином?...
Боже, Боже, бери життя,
Бери, милостивий!
Милостивий? — О горенько!
Пекельний[1]) ти Боже!...
Не витерплю! Бери душу!! —
Не можу — не можу!"...
Тай вдарив ся об гостинец,
Як гадина звив ся! —
„А я ще тут? — Сини мої!" —
Знов зірвав ся, збив ся,
Тай полетів... Боже, за що-ж така кара
Єму молодому, чим він виноват? —
Нас дома справляли за голубі хмари,
Там Господь, казали, в його тра дуфать!
А ми-ж не дуфали? — не ждемо і досі
Великої правди зза полових хмар? —
Лиш град та морози та студені роси!...
Мабіть, о ти Боже, ми ждемо в-задар!
Мабіть тількі правди у твоєму світі,
Що в ворога купим за готову кров
З саміського серця на хресті пролиту!...
Мовчи, нерозумне, бо той добрий Бог
Уміє й карати, о — добре карати!...
Іваночку, друже! — Нема, полетів!...
Перелетів море і Альпи рогаті,
І Угри великі як сивий сокіл
А на чорні Чорногорі
Вже не несуть ноги —
Крівавіські та розбиті!
Повались небога,

---

[1]) В перводр. Небесний.

Тай знов устав, треба далї,
Бо й тут мабіть люде:
Не спитають про доленьку,
А питати будуть,
Відкиля йде і куда йде?
Що буде казати? —
Чи ймуть єму люде віри,
Що йде годувати
Дїток своїх зголоджених?
Не будуть, не будуть,
А спитають авдитора,
Чи много засудить
Цїсарської для їх[1]) плати?
Не бійте ся, кляті!
Будуть гроші, буде плата
І крови багато!
Упєте ся як горівков,
Пекельнії дїти!...
Оттакі то, брате[2]), люде
На круглому[3]) світї:
Лиш гроший їм та крови їм,
Крови їм та гроший!...
Нї — пекла їм, грани, джуми,
Аршенику[4]), Боже,
Та ящурів[5]) молоденьких,
Гадячого терла,
Може би раз наситились,
В останне нажерлись!

Минув Іван Чорні гори,
Виходить на поле,
Подивив ся на окола
Та дав сльозам волю.
„Боже, Боже, всюди щастя,
Всюди рай на світї,
Лиш я блуджу як той злодїй!
Дїти мої, дїти!

---

[1]) В перв. др. Кріваво[illegible] [illegible] тепер [illegible] [3]) В широкому [4]) Трутикари [5]) Ящурів зм.

Доле моє нещаслива!
Місяцю вівчарю!“
Подивив ся на ясного
Тай знов пішов далї,
Доки людий присипає
Та ніченька тиха.
Чи обминеш, безталанний,
Віщоване лихо?
Обминеш ся, обійдеш ся
І з лихом і з горем,
Але з людьми, серце моє,
Нїколи, нїколи
Не минеш ся, не збудеш ся,
На днї моря, світа!
Найдуть тебе, видобудуть
Пекельнії дїти,
Видобудуть, привітають...
А чим привітають?
Побачимо, серце моє,
Побачимо далї.
Ходїм тілько в Ґалїцію
Мижи руські люде,
Нехай свої привітають,
Доки чужі будуть.

В Ґалїції да в унїї
При зеленім гаю
Оре Бойко на пшеницю,
Воли попасає,
Та з наймитом полуднує.
Нехай на здоровля!
А тим часом із диброви —
Ледви несуть ноги —
Шкандибає якийсь вояк
Голодний та бідний.
„Христа ради кришку хлїба!
Тиждень[1]) не обідав“...
„А ти з відки? — „З Буковини“.
„А що-ж тут шукаєш?“ —

[1]) В перводр. Три днї.

„В мене діти, а... я...“ — Умовк.
„Еге, уже знаю.
Сідай та жри!“ — А нищечком:
„Михасю, в касарню!“
Сів сердешний, хоче їсти,
Аж тут два жандарі
Вже зза плечей і крадут-ця!
„Уставай, небоже!“
Обіздрів ся — „Ох Боже мій[1])!“
„І Бог не поможе.
Давай руки! — Чого стоїш?“
„Панове кохані!“
Обкрутили ланцюшками,
Перед себе взяли
Тай займили до коменди.
А Бойко з охоти,
Що достане тілько гроший,
Лишив і роботу,
А сам побіг до господи
Жінці пофалитись.
Треба буде на ярмарку
Коралї купити.

Авдитор.

У Чернівцех[2]) в камяници,
В широкі кімнатї
Сидя штири офіцири
У білих кабатах;
Сивий майор на переді,
За столом авдитор,
Штири шаржі, два ґемайні —
Всї будуть судити
Арештанта молодого.
Іване, Іване! —
Задзвонили у хоромах
Голосні кайдани.

---

[1]) В автоґр. Сучавський — [2]) В перводр. Чернівцях.

Майор плюнув, ґемайнери
Повтерали сльози...
Отворились пишні двері.
А поганий профуз
Пхнув рештанта[1]) в середину.
Як та земля чорний! —
А авдитор молоденький,
Пишний та моторний,
І за перо! — „Як зовеш ся?“
„Я, ласкавий пане?“ —
„Тож-то нудний! Хтож, як не ти? —
„Іван, пишусь Званич.“
„Відки родом?“ — „З Буковини.
Ні батька, ні неньки.
Я остав ся сиротою...
Ще був я маленький —
Сиротою, мій паночку...
Боже милий, Боже,
Коби знали, як то гірко! —
Сказать вам не можу,
Як то гірко!... Мене били,
Мене катували,
У плуг мене[2]) упрягали, —
Не замордували,
Бо й минї Бог тримав долю
У своєму[3]) світї...
Катерино, Катерино,
Рожевий мій квіте!
Як барвінок серед зими,
Зоря серед ночи,
Так ти минї була в світї!...
Да що я й клопочу
Вас речами оттакими!
Ви не ймете віри! —
Я мав долю, пани мої!
Прийшли тай остригли
Цїсарськими ножичками...
Що-ж мушу робити!

---

[1]) В перводр. рештанця [2]) У ярем мня [3]) В широкому.

А я думав, пан авдитор,
Ще на світї жити,
Ще від тепер... Не судилось!
Така мабіть[1]) доля! —
О пане мій, авдиторю,
Бодай то ніколи
Лиш сироти без доленьки
Не було на світї!...
Духне[2]) весною із за моря,
Земля пустить квіти,
Уберуть її рястом-гаєм,
Як у раю мая, —
Сипне хмара чорним градом —
Нї цвіту нї раю,
Тілько зимна леду крига.
Така моя[3]) доля!
Одружив ся, доробив ся,
Тай думаю: „Гоя!
Тепер жити!“ — От нажив ся! —
Тепер мабіть стане!“...
„А чо-ж ти втік?“ — „Я не втїкав,
А так пішов, пане.
Прочитайте отце письмо! —
Що я мав робити?
Я просив ся в капітана —
Не хотїв пустити,
Ще й набив ся! А я пішов
На Господню волю. —
Я так думав: погодую
Дїточок голодних,
Тай верну ся назад в військо;
Пани не полають
За те, що я для дїточок
Хлїбця устараю...
А хто-ж для їх устарає?...
Пане мій авдитор,
Скажіть мині щиру правду[4])!
А у вас є дїти?“ —

---

[1]) В первоdр. моя [2]) Дихне [3]) й моя [4]) мій соколе.

„В мене? Нема!“ — „Ох, як шкода!
Тогди би ви знали,
Як то серце дуже болить!“...
„Ти дурень!“ — „О пане,
Богдай вам так не довелось
Нїколи у світї!...
Дїти мої нещасливі,
Дїти мої, дїти!“
Тай заплакав. А авдитор
Дивлячись на него,
По нїмецьки викривив ся.
„А тобі, пся веґо,
Не читали артикули?“ —
„Які артикули?“ —
„Про олово та про порох?“[1])
„Та[2]) ми, пане, чули
Ще й не оден, але про те,
Як дїти вмірають
Із голоду, це нїколи
В школї[3]) не читали.
Але я[4]) знав, що так буде,
Пане мій авдитор!
Доле моя нещаслива!
Дїти мої, дїти!“...
„А тепер-же що думаєш,
Званичу Іване?“
„Я думаю, що пустите
Хоть тепер до дому,
До дїточок!.. Пустїть, пани,
Пустїть, мої сизі,
Хоть на днину, хоть на пів дня,
Хоть лиш на годину!
Я верну ся! Бігме, вернусь![5])
Не смійте ся, пане!“...
Майор махнув, гарештанта
Назад у кайдани

---

[1]) В перводр. От хоть би й про дезертирку [2]) Де [3]) Ще нам [4]) Коби був [5]) Сїпке Богу.

Заковали тай одвели
У катуш вартові.
А в справниці остали ся
Судці з авдитором.
„Яку кару судити мем?“
Питаєт-ця майор
Авдитора. — „В шість вулицю.
Що кажуть ґемайні?“
„Ми просимо панів славних,
Може подарують
Страшну кару! Він молодий“.
„Ви може не чули,
Сякі такі, що він утїк? —
Ще й то милостиня,
Що не кажем розстрілити[1])!“ —
„Лїпше мабіть гинуть,
Пане майор[2])!“... „Нема коли!
Що кажуть капралї?“ —
„Ми просимо хоть обменьшить
Страшну, тяжку кару.
Хоть на буки!“ — „Що за дука! —
Фельфебри, а ви що?“
„Ми так, як ви, пане майор[3]).
Ми у всьому нищі.
Хай улиця“. — „А що кажуть
Пани офіцири?“ —
„Ми думаєм, що за малу
Кару засудили[4]).
Розгнїваєм єднорала,
А вітак що буде?
Ми кажемо розстрілити[1])!“
„Нехай таки буде
При вулиці“ — каже майор[5]), —
„Бо много-б писати.
Обершт просив[6]) не барит-ця,
Прийти в карти грати“.

---

[1]) В переводі. застрілити [2]) Як улицю [3]) Ми усьо так, як пан майор [4]) осудили [5]) пани мої [6]) Нас просили.

А другої днини о семій годині,
Як стали тамбори дрібний вірбіль грать...
Будь проклята мати, проклята та днина,
Коли породила ці вірші писать!
Коли породила очима дивит-ця,
Як будуть козаче то тіло кроїть,
Як буде червонна не чорна кров лит-ця!
Дивіт-ця, камрати, дивіт-ця, дивіть,
Як ті тихі[1]) очи кровю підкіпають,
Як профуз вужищем ті руки скрутив,
Як з під синих нігтїв кров повиступала,
Як він ся сердешний в небо подивив
До того Святого, що люде казали —
За хмаров не видко, за вірблем не чуть...
Там білі ангелї Лелуйя[2]) співають,
Не горем убитий сердешний рекрут[3])! —
А майор гукає, щоб дуще карати:
„З усїеї сили треба, каже, бить!
Вам жалко[4]), псї віри, тих білих кабатів,
Да того реміння, що кров ме росить? —
Сто буків!!!“ — Ох Боже, аж серце замлїло!
Зашуміли лози як звіяний луг...
По білім реміню, по кабатах білих
Пішла кров червонна, як дрібний[5]) жемчуг.
А майор гукає в одно лиш, щоб бити!
Тричи обміняли[6]) крутий верболоз!
Вже крови до ситу, і людям до ситу.
Зомлїв сіромаха — всадили на нош,
Тай одвезли[7]) до шпиталю.
Німецькі дохторі
Чи загоють наші[8]) рани?
І Бог не загоїть,
Бо глїбокі... о, глїбокі!
Чи як кажеш, друже?
А в'ни мене питают-ця,
Чого серце тужить!...
Серце тужить, душа плаче,
Бо в'ни знають, за що.

---

[1]) В первоdр. козачі [2]) та святі [3]) некрут [4]) важко [5]) ярий [6]) Вже в трете міняють [7]) однесли [8]) тільки.

Люде в серця не питають,
А кажуть: „Ледащо“.
От що, брате! Боже, Боже!
Він каже приймати!...
Доки замкнуть в домовину,
Каже пропадати
Та дожидать з того світа
Гарніщої долї!
Може прийде, — а не прийде,
І то Божа воля.
Чи-ж нам доста не осталось
В широкому світї,
Коли дають поплакать?
Нерозумні дїти!
А могила де осталась[1]?
Коротка дорога:
На пів сажня[2]) під мураву —
Нї світа, нї горя,
Нї майорів, нї прийомів,
Нї лютого лиха!
І холодно і широко,
І любо і тихо,
Як у раї, як у небі!
Да що нам гадати[3])!
Ходїм лучче[4]) подивит-ця,
Як муть виберати
Пруття з плечей ті дохторі!...
Не можу, не можу...
Ходїм, брате, ходїм прічки[5])!...
Боже ти наш, Боже!...

Стойкарь.

Місяцю князю,
Білий вівчарю,
Вийди, голубе,
З чорної хмари!

---

[1]) В перводр. остала [2]) сяжня [3]) Що більше й гадати [4]) брате [5]) Боже ти наш милосерний.

Бо я далеко
Сю ніч мандрую:
Сю ніч мандрую.
Де царь ночує,
Той білий цісарь
В золоті зброї,
Що 'му три зори
Над головою,
На княжих грудех
Золоте руно...
О моя думо!

— — — — — — —

Не плач, серце, не плач, моє!
Не буду з тобою,
Між білими Німчиками
Найду свою долю.
Буду з ними молодими
Під Германом бит-ця,
Буду у їх пишних церьквах
Богови молит-ця.
Буду тихим їх дівчатам
Під вікни співати,
На золоті бандуроньці
Всю ніч приграватн.
А у днину припочину
На лебедїх грудех,
Заплакану Україну,
На віки забуду.
Заплакану Україну
Заплакані[1]) діти...
Забуду тя, серце моє,
При місяця світї...
Світи-ж, мій князю!
Хоть на годину,
Хоть в домовину...
Чого-ж я плачу?...
Зійди, зійди, срібнорогий,
в рожевім гаю,

[1]) В перводр. І сироти.

Скажи єї, серце моє,
    що їй продаю
Молодому цїсареви
    в бервінковий край
За чарочку токай-вина,
    за меду покаль[1]. —
В барвінковій Нїмеччинї,
    як місяць сходив,
По ґаночку мальованім
    царь-цїсарь ходив,
На золоті алеуті
    дві пісеньцї[2]) грав,
В його личко крівавоє —
    він 'го утерав.
На голові Залїзная —
    він єї здоймив,
Поцїлював тай заплакав
    тай переломив.
„Одну — каже — половину
    буду дарувать,
А з другої[3]) в злотарчика
    два перстнї ковать.
Два перстенї насажені,
    а доля одна:
Звінчаю ся з Чорним морем
    в неділю до дня.
А що-б люди не казали,
    не буду тужить:
У годину повінчаюсь,
    у вік будем[4]) жить“.

А ви, люде, вибачайте,
Коли вас клопочу!
Тілько серцю в світї волї[5]),
Що темної ночи.
Душа ломить свої замки,
Ланци оловяні,

---

[1]) В перводр. пугар [2]) Дві пісні він [3]) в другої [4]) буду
[5]) Тілько волї співакови.

Гуля собі білим конем
Мижи віщунами,
Та вгадує чужу долю.
Така Божа воля!
Тількі свою не вгадає
Ніколи, ніколи.
Чи так, братя товариші,
Чи добре я кажу?
Співак правду заспіває, —
Правду не покаже[1]).

Світить місяць серед неба,
Зіроньки сияють;
Спочивають бідні люде,
Як хто собі знає.
Де хто собі в едамашках
Та в білих перинах,
Де хто в шинку під лавою,
А де хто й під тином
Ізогнув ся — ніч приспала
Як рідная мати.
А Морфаіс молоденький,
Той син її багатий,
Колядує з гостинцями:
Цїсареви з Відня
Віддав назад Малан-місто[2]),
А удові бідні
Привів сина з Італії,
Де 'го поховали;
Поручникам молоденьким
Грошиків чимало,
Та патенти на майорів;
„Матици“ та „Слову“
Карбованців та орденів[3]) —
Що кому до того!
А що санів, а що слави,
А сліз України...
А проклону!... аж упились!
А менї, єдиний,

---

[1]) В перводр. А правди не скаже [2]) Малангород [3]) В перводр. через помилку орґелів.

Що осталось в твоїм розї? —
Тількі дрібні сльози
Та невкрита домовина...
Боже милий, Боже!

Де-ж ти нічку заночував,
Сердешний Іване?
Чи у поля, чи у дома,
Чи на царські брамі
Серед Відня на шельваху?
Заплакані очи...
Поплач собі, Іваночку,
Темненької ночи,
Доки єще спочивають[1]
Недобрії люде;
Не почують, не побачуть,
Тобі легше буде.
Тількі[2] вважай, мій соколе,
На цісарську[3] плиту,
Щоб ті[4] сльози не капали!
Бо ще будуть бити,
Будуть бити, Іванчику[5], —
А у тебе діти:
Останут-ця сиротами
В широкому світї.

Світить місяць серед неба,
Зіроньки сияють;
Стоїть Іван на шельваху,
Дрібний лист читає.
Далекий лист, пани братя —
З дому, з Буковини.
Послухаймо, що там пише
Його Катерина!
„Прощай мене, мій Іване,
Друже мій, козаче,
Тай не журись... бо ти мене
Більше не побачиш.

---

[1]) В перводр. Доки ще сплють на сім світї [2]) Але [3]) На гуцишну [4]) Аби [5]) Іваночку.

Не побачиш, мій голубе!
Я іду до Бога,
До діточок своїх любих,
До Василька мого,
До Штефанка! — Іваночку,
Як він тя багаго
Нагадував часуючи! —
„А де, каже, тато?
Де батечко мій єдиний?
А ти все гулила,
Що він хлїбця нам принесе,
А менї знов брилю
З шовковою політичков,
Штефанкови шапку
Тай пишного соловейка,
Що співає!.. Мамко,
А Штефан де?... де Штефанко?
Умер, не ждав тата?“ —
„Не ждав, синку, попа дождавсь.“
„От той бородатий,
Що так гарно йому співав?“
„Той, моє кохання!“ —
„А минї він заспіває?
Та бо не плач, мамо!
Кажи: минї заспіває?“
„Заспіває, синку!“
Тай заспівав... Іваночку...
Друже мій єдиний, —
А від тебе нї словечка!
Що я не ходила
На ту пошту!... нема нїчо.
О друже мій милий,
Ти нас забув, відцурав ся?
Як сам собі знаєш.
Будь щасливий в сему світї!
Я тебе прощаю
Цїлим серцем, Іваночку!
Я буду молити
Гарнїщої долї-щастя
Тобі з того світа. —

Та не журись, минуло ся!
Журба не поможе. —
Така мабіть“ — Не дочитав.
„Боже милий, Боже!!!“
Як не крикне! Загреміло...
Всї мури лунають[1])...
Іваночку, Іваночку!...
Немає, немає!...
А ти спочиваєш, наш вінчаний пане!
Як серце вбиваєсь, до тебе не чуть;
Тебе зачинили за золоту браму,
А нас твої Німцї катують та бють.
Або щоб нехати пекельної муки,
Сами ся вбиваєм, — нема що робить...
Щаслива та хвиля, щаслива розлука!
Який світ цей красний — не хочет-ця жить.
Нехай нажиют-ця ті пани неситі,
Нехай нажиєт-ця, хто душу продав!
А ми глядім смерти, ми горем убиті!
Усї в єго діти, лиш нас понехав!
А сам спочиває... Не славная слава,
Великий наш князю! Чи не ме давить
Лицарськую скраню коруна крівава
Сльозами убрана?... Не минї судить
Христа твого, святий Боже!
Я більше не буду.
Тай за віщо? що він винен?
Люде, люде, люде[2])!

Конец.

Місяцю-князю,
Срібний королю,
Мила розмова,
Друже, з тобою!
Як сам з собою,
Як брат з сестрою

---

[1]) В перводр. Палатов лунає [2]) Остатнїх 20 рядків у перво-
друку пропущено.

Так я з тобою! —
— — — — — — —
Місяцю-князю,
Дністерський царю,
Чом ти сховав ся
За чорну хмару,
Коли ми тяжко,
Коли ми важко,
Коли сердечко[1])
Бет-ця як пташка?...
Ох важко, важко!...

Три стрільчики молоденькі
з стрілецтва да йшли,
Убитого жовнярика
край моря найшли.
Тай стали в'ни молоденькі
над ним банувать,
Тай стали в'ни над жовняром
три думці думать.
Оден каже: „Пани братя,
личко як папірь, —
Мабіть же він молоденький
з тирольських аж гір“.
Другий каже: „Пани братя,
урода як жир,
Мабіть же він в Угорщині
токай-вино пив“.
Третий каже: „Пани братя,
мальований стан,
Мабіть же він в Буковині
пшениченьку жав“.
А я кажу, пани братя,
що місяць зійшов,
А в цісаря віденського
на стільчику[2]) кров.

Пішов фрайтер молоденький
Стойку люзувати,

[1]) В перводр. серденько [2]) Під брамою.

За ним іде облюзунок.
„Чогось мині, братя,
Так тяженько на серденьку!...
Щось мабіть не гарне
Складает-ця!... Ох лишенько!
Іване!.. ліхтарні! —
Мой[1]), Іване!.. Чи так, серце?...
Не ждав єси люзу? —
А я думав, що вернемо
Оба домів, друже,
Як і прийшли!... Не ждав єси?...
Іване, Іване,
А як вийде Катерина,
Та мене спитає,
Де я тебе подів серце, —
Що буду казати?...
Іваночку, соколе мій,
Чом не глянеш, брате,
Тим поглядом тихим, щирим
На вірного друга?“...
Виймив хустку, накрив личко —
„Послїдна послуга,
Товаришу... Прощай мене[2])!“
На смерть зажурив ся.

А тим часом дали знати,
Що шельвах убив ся
На цїсарській таки брамі.
Отто препоганий!
Да не за те, що убив ся,
А за те, що браму
Ще й цїсарську закрівав!
Мужицька натура!
Не уставай, Іванчику[3]),
Бо покраують шкуру
На ремені, серце моє!
Чуєш? — на ремені!...
Не журіт-ця, пани братя,
Ні завтра ні нині

---

[1]) В перводр. Ох [2]) друже [3]) О не вставай Іваночку.

Вже не встану з домовини!...
Святий супокою,
Звінчаю ся, серце моє,
На віки з тобою...
Без корогвий і без попа
Звінчаю ся, друже!
У новенькі домовині
Цареви дослужу! —
Позбігались офіцири
Та спльовують[1]), лають;
Позбігались товариші,
Сльози утирають.
Витесали домовину
З сирої кидрини,
Поховали товариша
За цвинтарь під тином,
Без корогвий, без подзвону,
Без доброї слави.
Добув єси, брате, долї!...
А ксьондзи[2]) лукаві
Ще й у пекло записали —
Пекельнії діти!...
От що, братя! Лиш їм самим
У раю сидїти
З кухарками! Та цур же вам
З тим турецьким раєм!
Держіть собі! Цего раю
Ми не дожидаєм.
Правди, волї дожидаєм
В тебе, Батьку світа!
Твоє царство, твоя слава[3])
Во віки і віки! —

У шпитали молод фрайтер
 на смерть да лежав,
Молодого товариша
 як Бога прохав:

---

[1]) В перводр. То плюють, то лають [2]) се слово викропкувано
[3]) В перводр. сила.

„Подай, вірний товаришу,
флояру[1]) мині,
Най заведу, защебечу[2])
хоть пісню, хоть дві!
Одна пісня голосная,
а друга німа:
Розмовляли дві березї
в недїлю до дня“.
Гой став фірер[3]) молоденький
до цуґу казать:
„Треба, братя, товаришу
кидрину тесать“.
А кидрина не калина,
я сам їй тесав;
Що зарубав яснов бардов,
як в серденько втяв![4])
А в'ни кажуть мині єго
ще й в трунву зложить?
Хіба й мене молодого
У ню положіть![5])

Друковано: Поезиї. Коломия 1868. вип. III. стор. 101—168. Остатні розділи (Лист. Авдитор. Стойкарь і Конец) заховали ся в автоґрафі поетовім (власність гов. Просьвіти. зшиток 4⁰. без початку, 19 карток, з тих остатня порожня), який ми й поклали в основу нашого друку і з якого доповнили передрук 24-ма рядками, пропущеними в коломийськім виданю. Про сю поему писав Федькович у Великодні сьвята 1867 р. до тернопільської громади: „Новобранця переробив я у обширну поему „Дезертирь“, та не маю коли вам єго переписати“. Поема вийшла в початку 1868 р. як третій випуск коломийського виданя, накладом Ом. Партицького, який мабуть у коректї й поробив ті поправки та пропуски супротив оріґінала, що зазначені в нашім виданю і майже всюди являють ся його попсованєм та ослабленєм.

---

[1]) В первоцр. Гой скрипку [2]) най запію [3]) капраль [4]) тяь [5]) Отсї 4 рядки в первоцр. пропущені.

ПОЕЗИЇ

1868—1876 рр.*)

---

*) Зібрано тут поезиї друковані в »Правді«, »Руській хаті« (була надрукована майже вся 1876 р., але з незвісних мені причин вийшла в сьвіт аж 1877 р.) і окремо протягом девятиліття від виходу коломийського виданя, аж до зложеня Федьковичем збірки, присланої до редакциї »Правди« у Львові в кінци 1876 року пз. »Дикі думи«. До тих друкованих поезий додаємо ще досить значне число недрукованих доси, та знайдених між паперами редакциї тих видань або між паперами самого автора. Деяких поезий із сеї доби, прим. »Посланія«, про яке часто згадує ся в листах Федьковича з р. 1868, нам так і не вдалось роздобути.

Душко моя розмаїта.

Душко моя розмайная,
Душко розмаїта,
Що з тобою учинити,
Де тебе подіти?

Посаджу тя у садочку, —
Буде рожа клясти,
Що ю люде забувають,
Тебе зовуть щастєм.

Спишу твої чорні очи
Віршем на папері, —
Скаже цісарь мене вбити,
Що людей химерю.

А як пущу тя в діброву
Пташков - щебетюшков,
Буде плакать соловейко.
Що-ж робити мушу?

Хіба пущу тя до Бога,
Відки й ти ся взяла,
Аби рожі з соловейком
Мене не вклинали!

Друк. Правда 1868, ч. 4, стор. 43—44.

Старий жовнярь.

Світить місяць серед неба,
Сяють ясні зорі;
Стоїть скеля серед моря,
А на скелї 'д горі
Стоїть стойку старий жовнярь —
Схилившсь на ручницю.
„Місяченьку, місяченьку
Світлий, круголиций!
Ти у Бога проживаєш,
З морем розмовляєш,
Ти з ясними зіроньками
Землю оглядаєш.
Чи не бачив мої лїта,
Рожевії квіти,
Личко моє мальоване,
Кучерики виті? —
Може вони в чистім полї
Стали десь обозом,
А може в'ни квіточками
Цвітуть при дорозї —
При цісарській дороженцї?
Місяченьку-князю!
Чом не прийдуть чорнобриві,
Чом не привітають
Хоть годиночку у вечер,
Хоть одну мінутку?...
Місяченьку, місяченьку,
Друже мій, голубку!
Чом лишили сиротою
Мене на сїм світї?...
Місяченьку, місяченьку!
Лїта мої, квіти!“ —

Виймив хустку, повтерав ся,
Подивив ся 'д горі;
Виймив зеркальце, поглянув —
Тарах ним у море!

А сам за ним!... Хвиля ревла,
Хвиля заніміла;
Місяць утік поза хмару,
А зорі зомліли.

Друк. Правда 1868, ч. 5, стор. 53—54.

Співак.

(За Шіллером »Die Theilung der Erde«).

„Ходіть, люде, ходіть, добрі,
Ходіть, мої діти!“ —
Каже Господь милосерний, —
„Поділю вас світом.
Що видите, то і ваше,
Усьо вам дарую!“
Ох лишенько: як мурашки
Усї ворохнулись!
Гуцул вхопив полонину,
Мужик хапнув поле,
Циган клевец та ковало,
Дяк сїв серед школи;
Жид загарбав мішок гроший,
Німець бочку пива,
І так далї, і так далї —
Усьо розфатили...
Аж і співак шкандибає:
„А минї що, Боже?“
„Ох лишенько — а тиж-ж де був
До тепер, небоже,
Що не прийшов, коли другі?“
„Я був, Боже, в раю,
Щоб на тебе надивит-ця,
Послухать, як грають

Ті ангели білокрилі —
От де я був, Боже!“ —
„А що-ж робить, — каже Господь, —
Я вже не поможу.
Да дві речи ми остались,
І ті ти дарую:
Мій рай світлий з ангелами
І волю святую“.

Друк. Правда 1868, ч. 9, стор. 102.

Сей світ однакий був і буде.

Сей світ однакий був і буде:
Святий та красний — давний рай;
Да не вдали ся в нього люде,
І не удавсь їх обичай
По світа Божого законї.
Пішли у свою грішну путь,
Покинувши святого лона
Святої матери — і йдуть
Тепер до мети манівцями,
Що мали на поперекú!...
Коли в'ни зайдуть? Вічний знає!
А доки зайдуть в'ни, а ти
Не вірь їм, брате, орле, друже!
З людей анге́лів не роби!
Тодї і серце не затужить,
Тодї й нечасові гроби
Не будуть землю укривати!...
Не вірь їм орле, друже, брате,
Лиш собі самому!
А собі ще менше усїх!
А найменше тому,
Що тя хоче одурити

Та божит-ця, брате,
Що він Бога ймив за ноги,
Що хоче шукати
Щастя-долї всьому світу[1])!...
І премудрі і немудрі —
Всї Адама дїти!

Друк. Правда 1868, ч. 10—11, стор. 116.

Віра.

Що чоловік з утїхов, з горем,
Всїм своїм серцем — що він є?
Один керманич серед моря,
Що гадка-буря ним 'го бє!...
Щасливий, як човен-надїю
'Му не розібє на скалї:
Тодї фантазия завіє
Єго хоть може по фалї
На тихий берег обман-краю,
У той садочок, у вишник,
Де хрест у хрестик виростає,
І в той домочок-годинник
Новий, кедровий, під побоєм,
На білу постіль-зїльничок!...
Там ся сердешне упокоїть:
Любá ушиє 'му вінок,
А Музи-сестри позолотять,
І на посаг 'го заведуть;
А та релїґія як мати
Поблагословить, і покут
Пообкладає хлїбом-сіллю,
І в храм вінчати поведе,
І будуть грати 'му весїлля
Цїлїський вік, цїле житє.

---

[1]) Далї в перводр. пропущено очевидно один рядок.

Да надія тая наша —
Слабий човен, брате!
Хто, хто його переведе
По филях горлатих,
Ащоби він не розбив ся
На першому брусї?
А ци мало таких брусів
У морі тім злющім —
Гадок наших, обурених
Невіров поганов?...
Нема числа, пане брате!...
Лиш оден керманич
Годен тебе перевести
Крізь нї в лукоморе
Батьківсього того краю!...
О, лиш одна зоря
Переведе тя щасливо
Крізь скали і бруси
Сього світа-океану,
І ту твою душу
Заполошену, убиту,
Миром приглагоїть!...
Она звет-ця, брате, віра,
Она тя до Бога,
Вітця твого, допровадить,
І якором стане
Серед світа широкого
Життя-океану.

Друк. Правда 1868, ч. 12—13, стор. 146.

До Данила Млаки.

І ті зорі так сияють,
Як давно сияли;
І ті гори голубіють,
Як колись бувало;

І ті люде не змінялись,
Однакі і досї, —
Лиш я, батьку, не однакий...
Боже добрий, Боже!
Лиш я оден не однакий,
Чахну та марнїю!...
Лїта свої в Італії
На швару посїяв;
Волю свою з торнїстрою
Дав до маґазину,
А сам вернув в Буковину
Тесать домовину.
От що, батьку, і осталось
Менї на сїм світї!...
А я гадав в своїй хатї
Ще помолодїти!...
Не довелось, не судилось, —
Що-ж робити мушу!
Треба оддать бідну душу,
Позичану душу, —
А самому пошукати
Під землею долї.
Да це мабіть так і лїпше,
Хоть і серце бóлить.
Да нї про світ, нї про люде,
Нї свою оселю,
А про мою Буковину
Щасливу, веселу,
Що гадав їй звеличати,
Славою опіти,
І до людей привернути
Добрі єї дїти.
Не довелось, батьку, орле, —
Не моя це доля;
Не я єї вінець вшию!
Така божа воля.
А ти, батьку, його вшиєш, —
Серденько віщує.
Нові часи, нову силу
Душа моя чує,

Як згадаю, що лишаю,
Да не сиротою.
Буковино, ненько моя,
Раю мій, покою!
Не сиротов останеш ти
В широкому світї,
Бо є в тебе гарні сини,
Дужі, добрі дїти,
Що гарно ся постарають
Про гарну ти долю,
І люде ся не насміють
За Господню волю.
Не насміють, не осудять,
Пальцем не покажуть! —
Наша слава, права слава
Во вік не поляже! —

От що, батьку, орле сизий,
Думаю, гадаю,
Да на тебе як на Бога
Пою, уповаю.
Світи, батьку, світи світло,
Бо я вже не вспію!
Світи правду, світи віру,
Любов і надїю
По тій нашій Буковинї, —
Най люде побачуть!
Нам не треба німецьких див,
Нї фумів козачих, —
Світла, світла, батьку, треба —
От за що я гину!
Засвіти 'го, розішли 'го
По всїй Буковинї!
Най як сонце запалає,
Народ наш освітить.
А я тебе благословлю.
Батьку, з цего сьвіта,
І з того му благословить,
І вимолю сили

Твоїй душі чистій, добрій,
Щоб краю добила
І сповнила України
Великі завіти!
Амінь, амінь, душе моя,
Во віки і віки.

Друк. Правда 1868, ч. 14, стор. 166—167.

Прощі.

(За Гайнем).

Лежить козак молоденький
Да на хорування;
Коло його стара мати:
„Сину мій коханий,
Тепер літечко на дворі,
Ідуть люде в Київ, —
Иди і ти помолит-ця
Пречистій Марії!
Вона тебе вихворює,
Серденько загоїть!“ —

„Нічо, мамо, нічо, сиза,
Ріднесенька моя,
Ходім в Київ помолить ця
За мою Оксану!...
Доле моя, доле моя...
Мамо моя, мамо!“...

У Києві, у святому
Молебень ведеть ця;
У Києві, у святому
Там благодать ллєть ця!
Хто на ноги нездужає,
А подужать хоче,

Несе ніжки восковії, —
Хто руки, хто очи...
А мій Іван несе серце
Із ярого воску.
„О Пречиста, великая,
Ти матїнко Божа!
У сусїда було дївча —
Укрили коверцем!
О Пречиста ти київська,
Загой моє серце!“...

Горить свічка на лїхтарі,
Горить, догоряє;
Лежить Іван на постелї,
У-перше дрімає, —
Білу ручку на сердечку.
Така його доля! —
А тим часом у кімнатї
Поволи, поволи
Тихі двері одчинились,
Та й знов зачинились:
Ввійшла в хату Божа мати,
За нев два ангели, —
Та й поклала білу ручку
На сердечку Ивану...
Серце стало... а та ненька
Не знала, аж рано.

Друк. Правда 1868, ч. 17, стор. 198.

Флояра.

Горить вогонь серед печи,
Горить-догоряє;
Сидить батько кінець стола
Та важко думає...

Сидить мати у кімнаті
Та молит-ця Богу;
Серце чує, причуває
Велику трівогу,
Та не знає уповісти.
Нехай і не знає!
Сестри сидять у каганця,
Шиття дошивають;
І брат сидить на ослоні,
У флояру тужить,
У флояру Іванову,
Що в цїсаря служить.
Нараз і став! — Ох лишенько!
Іване, Іване!
Чогось твоя замовчала[1])
Голосна флояра.
Де ти в світї пробуваєш?
Яка твоя доля?...
Повтерав ся, взяв флояру
Та заток за сволок,
А сам вийшов нишком з хати,
Пішов в стайню спати,
Щоб з коником розмовляти
Про рідного брата.

А в гарячій Італїї
В зеленому гаю
Лежить жовняр застрілений,
Смерти дожидає.
Самий, самий, як билина!
Тільки місяць світить,
Над ним пишна черемшина
Розпустила віти.
А він лежить та думає,
Нагадує своїх,
Прощаєт-ця з батьком, з ненев,
З братїком, сестрою,
Ще й з дївчинов Катеринов,
Тим щирим коханням,

---

[1]) В первоцр. мб. через помилку: замовила.

І з тов зброєв[1]) золотою,
І з коником в стайни,
Що 'го носив на гуляння,
Як з названим другом!
Аж тут тихо, тихесенько
У велику тугу
Десь флояра обізвалась,
Тай знов заніміла...
Жовнярь склонив голівоньку,
А зорі зомліли.

Зійшлись побратимки́ в неділю,
Щоб побратима розважать.
Що́ не робили — не з'уміли!
„А-нуте, браття, ще заграть
В Іванову славну́ флояру!"
Що в'ни не діяли — а даром!
Як і німа, так і німа!
А пан в Італії дріма'
Під кучерявов черемшинов.
Що йому снит-ця, що дума́'?
Чи про коня, чи про дівчину?

Друк. Правда 1868, ч. 19, стор. 222.

До М. Д.

І я Гуцул і ти Гуцул,
Оба носим сердак куций,
Оба в лїсї родили ся,
У Черемши хрестили ся,
З ведмедями жмурка грались,
Кресак волев обтикали, —
Та не знали, котров доля
Нас вирядить дорогою,
Чи лихою, чи доброю.

---

[1]) В первоцр. хибно: зброю.

А в нас доля добра була,
За нас обох не забула,
Та хотїла нас панами
Постановити — та пяна
Нас — що мала у покої
Посадити — а в'на свої
Баранчики під ножицї
Ще й нїмецькі небожицї
І всадила! — Оттаке-то
Наробила доля тота!
А хто винен? — —

Друк. Правда 1868, ч. 21, стор. 246.

Зіронька моя.

Що лелїє-шелевіє?
Море, друже, море!
Утонула сеї ночи
В нему ясна зоря, —
Та не знаю лиш чия:
Чи чужая, чи моя?
А чи тої царівочки,
Що берегом ходить,
Молодого царевича
За рученьку водить? —
Нехай буде, чия буде —
Нїхто вже їй не добуде!...

А Пречиста з Недїленьков
купати ся йшли,
Убитую да зіроньку
над морем найшли.
Да й стали в'ни над зіроньков
три думцї думать,

Та й стали в'ни да й зіроньку
сестрицев взивать.
А я вбитій тій зіронції
ще й казку вповім:
Ходив Христос Оливною,
три думці він вів;
А як здумав першу думку,
то рай ся втворив;
А як здумав другу думку,
Старий ся збудив;
А як здумав третю думку,
до Бога пішов ..
Де плакали Ісус з мамков,
васильчик зійшов.

А решту оповім потому.
Да поки се, да те, да оне,
А мої зіроньки нема!...
Я ждав її з вечера та ждав,
А в'на не те що — й не моргнула!...
Чи в'на заспала, чи забула? —

Друк. Правда 1868. ч. 24. стор. 282—283.

Одних вичують писарить.

Одних вичують писарить,
А другі пнуть ся аж в попи;
А я лиш співанки на швару
Хотів посіяти, да й те
Мені не повелось, небого!...
Да що робити? бити з Богом
Ніхто не буде ся!... Мабіть
Така вже доля, або — світ.

Друк. Правда 1868. ч. 30. стор. 358.

Стрілець.

(За Шіллером).

Збірает-ця козаченько
Да на полювання,
А та його рідна ненька
Благає-ридає:
„Не йди, сину, в чорні гори,
Сидч, сину, дома!
В чорних горах та цариця,
Що смерече ломить...
Лучше іди в полонину
Білі вівці пасти;
Там, сину мій, гра трибіта,
Там доля, там щастя!“
„Не хочу я того щастя,
Не хочу трибіти,
А у гори, в чорні гори
Я там собі піду
Погуляти з ясним кресом
За полохов ланев!
От де щасте, моє щасте!
Пустіть мене, мамо!“

Тай полетів козаченько
В гори-кремениці!
Летить скелев, летить шпилев,
А перед ним птицев
Та полоха серна-ланя...
Боже ти мій, Боже!
Уже впала на коліна,
Вже далї не може:
Втомила ся безталанна,
На смерть утомилась.
А він на те й не питає,
Що вона так мило
До його, знай, подивилась —
Мірить-приміряє.
Аж тим часом та цариця
З скелї виступає

Та й нещасну обгортає
Святою рукою.
„О ти стрільче, самовільче,
Ти сину розбою!
Чи не воля в твоїм долї
Крови тобі пити,
Що ти мусиш аж до мене
За нею гонитись?
Аж до мене в мої гори
Нести лиха, кари!
За що бєте-вбиваєте
Ви мою отару?“

Друк. Правда 1868, ч. 31, стор. 367—368. Вільна перерібка Шіллєрової баляди, якої переклад, близший до оріґіналу, але далеко менше вдатний що до поетичної стійности, був друкований у виданю поезий з 1862 р., див висше стор. 71—72.

З окрушків.

I.

Я не учв ся в кобзу грати,
В нїмецькі школи не ходив
За книжков вірші віршувати,
Я не видав волоських див —
Неук неукий Чорногір'я! —
До топірця, а не до лїри
Рука мозолова здалась!
У темний ліс, не на Парнас
Іди гулять, опришків сину!
Іди з ручницею гулять,
Доки від неї не загинеш,
Доки твій званий кресний брат
Не забере кріваву зброю
І не сховає враз з тобою!
Кріс ти був батько, воля мати,
Зелений гай і школа й хата,

I більше пісні ти не чув,
Як ту, що чорний ліс ти гув!...

II.

А ти кажеш, наша Музо,
Що будеш вітала? —
Амінь, амінь, пречистая,
Велика, святая.
Витай у нас, як то сонце
По великій ночи,
Нехай утрем*) дрібні сльози,
Заплакані очи,
І на волю подивим ся!
Забудет-ця горе,
І дух новий в нас заграє,
Як голубе море...
І воскреснемо на ново
З тяжкої могили,
Й нову пісню заспіваєм
Новов добров силов.
І вернет-ця наша воля,
А може ще й слава,
І за кривду поспитаєм
У братів лукавих...
Із дижмов нам вертати-муть
Кров нашу пролиту.
Нас карали, катували,
І ми будем бити;
Всі котюзї по заслузї —
Так ходить по світї.
А Божий суд мусить бути
Во віки і віки.

III.

Душе ти моя — схаменись!
До Бога не тобі лїтати

*) В перводруку через помилку: утнем.

Тим комонем прудкокрилатим.
Не стякнеш ти, не долетиш,
А замордована упадеш,
І серед загалу пропадеш,
Як серед степу той мотиль,
Як та хмариночка у горах,
Піску зеренце серед моря,
Стебло солімки серед хвиль,
Запорошиночка в безладї —
Так ти, душе моя, пропадеш!...

IV.

Як то в світї докоротать
Немилого віку?...
Боже правий, Боже добрий,
Великий наш світе!
Коли-сь дав ми иншу душу,
І инші дав груди,
Чому не дав иншу землю,
Не дав другі люде?
Щоб на мене... О, нї, Боже,
Ти нїчо не винен,
А та душа сама винна,
Коли вона гине.
Чого пішла на облаки?...
Душе нещаслива,
Тут Бог казав пробувати,
Тут наша могила,
Не на небі!...

V.

Творції слава на небесїх
Во віки і віки!
Він не водить як кішечку
Стеблом чоловіка;
Він дав йому добрий розум,
Він дав йому волю,

Він дав йому в живу душу
Живущі глаголи,
І здорове, кріпке серце
У здоровій груди.
Не ховайте скарби ваші,
Нерозумні люде,
Не закопуйте у землю,
Бо буде карати,
І виросте в ваших домах
Буйрян серед хати.

VI.

Лети, думо, де думаєш,
І не зупиняй ся,
Нехай собі беруть тїло —
Від душі їм засї!
Нехай собі беруть тїло,
В кайдани окрутять,
А дух Божий во вік волен,
Во вік неокутий.
І не всадять його в пута
Московські Нерони,
Не рознесуть копитами
Всї татарські конї.
А що срібло, а що злато?
Беріть собі злато,
А ми будем і без срібла-
Золота багаті!
Чисте серце, чиста совість —
От наші пурпури;
Ваша слава, ваша доля
Мене не одурять,
Як і Його не одурили
Ті помазанні брехачі
Від юности і до могили!
В'ни наробили колачів —
Не коровайних, а зелїзних,
Та муть мабуть сами їх їсти!

VII.

Молила ся заручена:
„О Боже мій, Боже!
Виростай же мою красу
В червоную рожу!
Волїю я роже-квітков
В гаю процвітати,
Ніж я маю за нелюбом
Свій вік коротати.
Прийде весна недобрая, —
На веснї ожию,
А як піду за нелюба, —
На віки загину*.

VIII.

Коби червоную калину
Зеленою да жеребинов
Вже густо, густо обсадить,
Щоб темно як в ночи в нїй було,
А жалібницї тї зазулї
Туда злїтались гнїзда вить....

IX.

Золоті зорі
В облакоморі,
Як білі вівцї
В голубих горах.
Де той вівчарь ваш
Хмаров мандрує,
Де він сю темну
Ніч заночує?
Чи в самбіровім
Гаю-розмаю,
Чи де дївчата
В Зельмана грають,
Чи де в царицї

Донечка тужить?...
Вірний мій друже!

X.

Хто так високо
Хмаров мандрує,
Золотов трубков
Вівці гуртує,
І випасає,
І завертає,
Ще й у тримбіту
Грає та грає?...
Раю мій, раю!...

XI.

Обертаюсь, — а ті літа,
Ті молоді мої
Машерують за тамбором
Цїсарськов дорогов.
А я стою та дивлю ся,
Та нищечком плачу,
Та сивію як той голуб!...
Сам не знаю за що
Вони мене покинули!...

XII.

Місяцю-князю,
Білий вівчарю!
В золоту сурму
По ночах граєш,
Далеко видиш,
Багато чуєш, —
Де я цю нічку,
Де заночую?

Чи в Тегерані
В рожевім гаю,
Де одаліска
Перли збірає?...
Я й сам не знаю!

Друк. Правда 1868, ч. 25 і 36, стор. 414—415, 424—425. Якусь збірку своїх »Окрушків« лагодив Федькович друкувати ще весною 1867 р. в тій збірці, що потім друкувала ся в Коломиї, див. лист Ф—ча до Партицького, цитований висше стор. 209.

Кріль Ероль.[1]

(За Ґетим)[2].

Через ліси, через гори —
 Недоле моя! —
Їде батько з своїм сином[3])
 В неділю до дня.
„Чого-ж бо ти, мій синочку,
 Голівку сховав?“
„Гой таточку, голубочку,
 Кріль Ероль там став!“
„Ні синочку, дитя моє,
 Нічо не стоїть!“
„А тото що у коруні?
 Адіт[4]) о! — адіт!“

„„Хлопчику, гоя!
Гайда зо мною!
Прекрасні гри му[5])
Грати з тобою!
Прекрасні квіти
В моїм садочку!

[1]) У »Правді« скрізь »Ироль«. [2]) В автоґрафі під головним титулом зразу написано »На волю з Ґетого«, а під сим згідно з »Правдою«: За Ґетим. [3]) Правда і поправка в автоґр.: з дитиною. [4]) Пр. і попр.: Оттам [5]) Правда: йму.

Дасть тобі неня
Білу сорочку!"“

„Ой[1]) таточку, голубочку,
Він мя зачипат[2]),
Каже, що дасть сорочичку[3]),
Ще й будет-ця грать!“
„Цить, сину мій манесенький[4]),
Цить, соколе, цить:
Тото вітер буйнесенький[5])
У листю шумить!“

„„Хлопчику, гоя!
Гайда зо мною.
Возьмуть тя доньки
В таньчик з собою.
Мої донечки
В Зельмана грають,
Ще й заколишуть,
Щє й заспівають!"“

„Гой таточку, голубочку,
Дивіт-ця — о-я!
Кріль Ероля пишні дочки
Мабіть то стоя?“
„Ні, синку[6]) мій, дитя моє,
То кладений пліт,
А то верба кучерява
Під плотом[7]) стоїть!“

„„Хлопчику, гоя!
Гайда зо мною,
Я тебе возму
Силов з собою!
Твоя урода —
Моя подоба,

---

[1]) Правда: Гой [2]) Пр.: зачіпа'ть [3]) Пр.: сорочечку [4]) Пр.: малесенький [5]) Пр. і попр. в автографі: вітер іде з долу [6]) Пр.: сину [7]) В автографі первісне "Під плотом" зачеркнено, а в низу написано: Вздовж плоту; в Правді: За плотом.

Рушай зо мною
В мою господу!““

„Вай, таточку, голубочку[1])!“
„Цить, синку мій, цить!“
„Хоче мене король Ероль,
Таточку, убить!“
„Ні, синку мій, дитя моє..
Недоле моя!“...
Не йдіт люде у дорогу
В неділю до дня[2])!

Мина гори, мина доли,
Мина чорний ліс...
Батько сина неживого
До дому приніс[3]).

Друк. Правда 1868 ч. 37, стор. 438—439. Друкуємо тут із автоґрафу поетового, що заховав ся у дра М. Бучинського в Станїславові і переданий ним на власність Наукового тов. ім. Шевченка (зшиток звичайного паперу, 4 картки 4-о, записані з обох боків лиш дві картки. На стор. 5 лиш остатнї 4 рядки і підпис поета). Декуди в текстї рукою автора пороблено поправки більше згідні з текстом »Правди«. Ті поправки і відміни перводруку супроти автоґрафа подаємо в нотах.

Свекруха.

Я би пропив молодого
Віку половину,
Або пішов на кладбище,
Та ляг у могилу,
Аби мене лиш лишили
Ті думи крилаті,

---

[1]) В Правді: не дай мене! [2]) Отсих двох рядків у »Правдї« нема. [3]) Пр.: привіз.

А найпаче, пани браття,
Про того Ігната,
Що вам хочу розказати.
Да вже не змалюю
Я ту вроду козацькую,
Ту душу святую,
Тото серце любоповне —
Не вдам таки, браття!
Да що-ж робить? Як з'умію,
Так буду й співати.

Був мій Ігнат з Буковини,
І гарного роду;
Та хоть мати знала дати
І козацьку вроду,
І гетьманські чорні брови,
Та долю забула.
А без долї, пани браття,
Лиш одної кулї,
Більш нїчого і не треба.
Я се добре знаю!
Добре знаю, бо без неї
І сам пропадаю.
Да нехай се, се не сюда!
Вернїмо до речи,
До Ігнатка! — А Ігнатко
Уже й вечерничить,
І гуляти уже ходить,
І гарно моргає...
А тим часом вербецирка
Уже й заїжджає
До старости на подвіря!
Уже тут і міра,
І біленькі официри...
А Гнат ще не вірить,
Що і йому би ставит-ця,
Що се бранка буде.
Вийшов Гнатко із кімнати,
А сердешні люде

Аж скричали, аж злякались!
Бо не кучерявий,
А стрижений вийшов уже,
У цїсарській барві,
І не в гарну хату крайну
Люльку закурити,
А в Чернївцьох з некрутами
Муштрунку учитись.

Муштрует-ця козаченько
Вже чотири роки,
А тим часом ми де-які
Довідались з боку,
Що Ігнатко кохает-ця,
А то таки дуже,
І то таки не-аби з ким,
А з тою Марусев,
З тим препишним малюванням,
Чорнобривим святом!
А в Марусї нема батька,
Лиш та стара мати,
Та й та бідна, не багата!
Да на віщо грошей,
Коли в її на цїлий світ
Дочка прехороша,
Ще й з ямкою на борідцї...
Оттаке то диво!
А як Господь доможе,
То буде й щаслива:
Бо у Гната дім багатий
І стара комора.
Поберут-ця молоденькі,
Забудет-ця горе,
За одну ніч забудет-ця!
А що кажуть люде,
Що з жовнярського кохання
Гаразду не буде, —
То так тілько вигадують!
Хіба-ж у жовнярей

Нема доленьки на світї,
Анї очей карих,
Анї витих кучериків?
Спитайте Марусї,
Чи не отті кучерики
Урвали їй душу?
А що далї зустрінет-ця,
Яка здибле доля?...
Стоя моя Марусечка
Дала сльозам волю.

„Ігнаточку, голубе мій,
Ти мене покинеш!
Тебе займуть хто зна куди,
А я тут загину.
І не знати-меш, мій милий,
Коли поховають!“...
„Що ти кажеш, моє серце,
Серденько кохане,
Що отсе ти знов говориш?
Не рви мою душу!“ —
Тай заплакав сїромаха...
А моя Маруся
Вже й жалує про сї речи,
Да про свою мову.
„Не жури ся, мій соколе,
Я буду здорова,
Я жити-му, Ігнаточку!
Я тільки жартую...
Утрись, сизий, нехай тебе
За се поцїлую,
Що тебе так налякала,
Щирий мій козаче!“...
„Та бо ти на мене лаєш,
А сама, бач, плачеш!“
„Хто, я плачу? Деж я плачу?
Я, серце, смію ся!“
Оттак собі, бачте, жили
Той Гнат із Марусев.

Оттак собі розмовляли,
Оттак ся журили.
Козак милу поцілує
З усієї сили,
А та журба де й ділa ся!
Де ті дрібні сльози!
Боже ти наш милостивий,
Боже ти наш, Боже!
Коли чоловіка Ти вигонив з раю,
То Ти 'му гостинець на сю землю дав, —
Гостинець великий, а звет-ця кохання!
Се слово солодке Ти сам мабуть склав,
Бо в світі немає солодшого слова:
„Мій голубе сизий!“ — „Голубко ти моя!“
Аж Ти засміяв ся, аж рай кращий став!
Хто знає, чи й сам Ти колись не кохавсь?
Та даруйте, люде добрі,
Що таке плету я!
Коли-ж бо й я через таке
У світі бідую!
Душа-б рада не вповісти,
Коли серце каже,
А з тим серцем, пани браття,
Хто в світі порадить?
Воно своє право має —
Така його доля!
З цілим світом даш си раду,
А з серцем — ніколи.
Кому кохать довело ся,
Той сам сього знає;
Добре було-б в світі жити,
Коли-б не кохання!

Що в сьому світі не міняєсь!
І зле і добре — в цвіті мак.
Маруся маму поховала;
Журивсь Ігнат мій неборак,
Журив ся та й упав в недугу —
В шпиталь сердегу оддали,

А та Маруся із туги́
Таки від вітру ся валить, —
Тай облягла і в'на небога!
Молили ся обоє Богу,
Щиро молили ся! — І дав
Той добрий Бог, чого благали:
Ігнат з недуги вже піднявсь,
І та Марусечка піднялась;
А щоб то Бога не судить,
Дали Ігнатові абшит,
Та і до дому одпустили.
Хто годен радість моїх милих
І хто їх щастя написать!
Знає той Бог старий карать,
Але й помилувать бо знає.
Ігнат з Марусев повертають
    До рідного дому,
    А не знають безталанні,
    Що буде потому,
    Яким словом стара мати
    Вийде зустрічати!
    Рада-б моя Марусечка
    У землю потати
    Дивлячи ся на Ігната.
    Тяжко зажурив ся:
    Недобрий сон, пани браття,
    В ночи 'му приснив ся...
    Серденько вже причували,
    А сказать не вміло!
    От слухайте, побратимки,
    Отсе сновидіння!
    Може і вам доведет-ця —
    Не дай того Боже!
    Сон не мара, мої сизі,
    Хто се знати може;
    Сон, се янгіл з того світа,
    Серафського лику,
    І ходить він як ніч Божа
    З дзеркалом великим
    Показувать людям долю —

Лиху й добру долю:
І стоїть в'на змальована
Дивними симболи
У дзеркалї тім великім —
Хто може читати!
А то-ж добре, пани браття,
По переду знати,
Чого завтра дожидати?
Сказать не зумію!
Подивлю ся на Ігната —
Аж серденько млїє.
Снит-ця мому Гнатикові
Темненької ночи,
Що він собі так як було
Дома парубочить,
А та стара десь ненечка
В лїс 'го посилає,
Ніби в дрова, чи би щось те —
(Вже не памятаю).
І він ніби десь і пішов.
Приходить до лїса
(Ніби то із сокирою),
Аж там на горісї
Сидить сизая голубка,
Сидить та воркує;
Він закрав ся поволеньки,
Щоб вона не чула,
Тай і спіймав! Як її спіймав,
Так став розважати,
Що з нев робить? Е, думає,
Понесу до хати,
Тай пущу її у світлицю —
(Се 'му, бачте, снит-ця).
От уже він десь і дома,
Вже десь і в світлиці,
Вже й голубку ніби пустив, —
Аж тут, коли гляне,
А на столї дві гадині
Чорні, препогані,
У кочило позвивались,

Лиш очй блищут-ця!
Як уздріли голубочку, —
Боже! як стрібнуть ця,
Та за нею! Він за гадев...
Гадя сбвма в очи.
Він ширинков боронити —
Вони ззїсти хочуть!
Знов займились за голубков,
Обняли небогу...
Він одну їмив за голов,
А друга 'го в ногу
Як і утне! Він прокинувсь —
Аж піт з него ллєт-ця!
Пропамятавсь, перехрестивсь,
Та аж тогди сизий
Догадав ся, що се лиш сон!
Помолив ся Богу
І за себе і за свою
Сердешну небогу.

Прийшов Ігнат та до дому,
Всю челядь витає
Гарним словом, а Маруся
Дарунки виймає:
Кому хустку, кому люльку,
Кому знов коралї,
Кому гарне монистечко,
А леґіням пави
Та шовкові полїтики,
Пишні кручаницї —
Аж лїтають, аж загула
Від радіщ світлиця!
А в світлицї — аж ялить ця!
На тисовім столї
Стоїть хустка превелика,
Дорога, шовкова,
Махталь мирси золотої,
Яськї черевики
Чистим сріблом підковані,
І дукач великий

На ланцюжку золотому!
Ні їла, ні пила
Та Маруся, а свекрусї
Отсе накупила;
Ще і душу була-б дала
За 'дно добре слово!
Оттаке то. А свекрухи
Нема, бачте, дома;
Да не в шинку, не у Шльоми,
А в баби Стасихи:
Як та гадя свої трої,
Дують якесь лихо,
Тяжке лихо та погане!
Да і не розкажу!
На що й казать, пани браття,
Коли не поражу.
Коли не поражу я лихові тому,
Чого вповідати, чо' світ турбувать?
Виводит-ця лихо і в рідньому дому!
Хто сіє отруту, отруту ме жать.
Так люде говоря — а того не має!
Той гадяче жало в світї розсїває,
А предсї панує — йому добре жить!
От за що я тужу, 'чо серце болить!
Чого в світї пропадаю,
Чо' з Богом сварю ся!
І не дбаю, пани браття,
Хоть загублю душу.
А може так таки треба?
А може... О, може!...
Боже ти наш, милосерний!
Боже ти наш, Боже!
Може твого царства не має на світї?
Може ти нас долї у найми продав?
Може ми крепацтва штемповані діти?
Може Ти, мій Боже... може я вгадав?
Чого-ж рідний батько ріже свого сина,
Чого мати тратить ту рідну дитину,
Аби свою волю лукаву вволить?
О Боже мій вічний, не хочу я жить.

Не хочу я в твому світї
Маятись, страдати!...
Хиба вернїм, пани браття,
До нашого Гната.

Сидить Ігнат в своїм домі,
Да сидить за столом,
А Маруся коло його —
Щасливі обоє,
Бо ненечка обом рада:
Марусю вбіймає,
Медом-вином напуває,
Невістков взиває,
Дитям своїм, життям своїм!
А моя Маруся
Ноги миє, та купіль пє
Тії своїй свекрусї —
Не свекрусї, а матусї,
Ріднесенькій мамі!
А та невістку частує
Срібними чарками:
„Марусечко, життя моє!
Напий-же ся меду!“
Напила ся... тай лиш впала,
Як та крига леду
Ігнаткові на колїна!
„Ігнате, я гину!...“
А другий день і зложили
В нову домовину!

Оттаке то дїєсь на білому світї!
Той сам пє отруту, а того трують!
А в'ни ще нам кажуть, що ми Божі дїти!
О! ми Божі дїти, що жилом поють!
Донька кладе маму живу в домовину,
А син душить батька, бо грошей нема
В шинку гарцювати до білої днини;
А братїк тим часом отрути шука
На рідного брата, бо батько загине,
Та треба дїлит-ця і грішми і скринев —
А на що дїлит-ця? най лучше минї!
А братїка можна в червонім винї!

Але Гнатик, що той Гнатик? —
Спитаєте браття.
Нічо, любі! Господарить
У батьківській хаті,
Та ненечку поважає,
Та людей шанує,
Сиротами опікуєсь,
Голодних годує.
І не вийшов з його хати
Бідний-небагатий;
А з челядков обходит-ця,
Як з сестри і брати;
Кождому є своя правда
І скриня набита,
І грошиків чималий ґудзь,
І сорочки шиті,
І в неділю одпочинок,
І своє гуляння!
Тільки він сам молоденький
Ходить як в тумані,
Ані смутний, ні веселий.
Така його доля!
А Марусина могила
Зеленіє в полі
Чорнобрівцями укрита
Та білов лелієв, —
А тополя справля 'д горі,
Як вічна надія.

Друк. Правда 1868, ч. 40 і 41, стор. 477—478, 486—489.

Здоров

чесному субору Просвіти у Львові!

Давно другі пробудились,
Світло засвітили,

Давно вони вештають ся
З усієї сили
Коло свого, не чужого:
А ми спим і досї,
І негоднї, і голоднї,
І голї і босї.
А хто винен? Самі виннї,
Що не встали рано!
А ті наші вороженьки
Вже кують кайдани,
Кують довго, кують добре:
Заспаних окують,
Тих що світла цурають ся,
Що спють і не чують
Дзвонів правди, дзвонів волї...
Уставайте, браття!
Бо та темрява теменна,
Непевна, проклята,
Приспить як нечиста сила
Усїх нас нас на віки,
І будуть з нас згнущати ся
Усї людзькі дїти.
„Непотрібнї!“ — от що скажуть —
„Жениха заспали
Того з правдов, того з волев, —
За те-ж і пропали.
За те-ж скличе на весїлля
Він чужії гостї,
І чужих він привітає
В дворах на помостах!“
А ми мем стояти в порога в хоромах,
З рабами стояти і з ними дрімать,
З чужими рабами у своєму дому!...
Пожалувать ніжних не схочесь нікому:
„Недбалому — скажуть — за дверми дрімать!“...
Отака то наша доля
В широкому світї!...
О, збірайтесь, о, злїтайтесь
Усї руські дїти!

О, збірайте ся, злїтайте
З усїего всюду:
Дайте ради, дайте світла, —
Ваша слава буде.
Буде слава во вік віки,
А буде велика,
Що просвітите ніч темну
І довгу і дику.
Просвіщайте-ж, батьки сизі,
Бо ворог лукавий
Вже крадеть ся на калїку
З ножем у халяві!
Вже крадеть ся й доконає,
Як не буде впину!

. . . .

. . . .

Всї чатують, як ті коти!...
О, просвіти, браття,
Щоб калїку невидящу
Не вигнали з хати.
Не вигнали і не вбили!
Бо доки суд буде,
А нас люде гірше суду
Страшного осудять!!

Зберітеж, батьки, ся в щасливу годину,
В велику семію усї ся зберіть!
Не дайте пропасти, не дайте загинуть,
І нас научайте і самі ся вчіть!
В широкому світї народів чимало,
Народів великих, народів святих:
Ви виділи, браття, як в'ни виростали,
Як в'ни просвіщались, — дивіть ся на тих,
Тай нас просвітїт так! І буде вам слава!
Де гадка согласна, де хіть не лукава,
Де правди, а не поклонів ся надїють, —
Там Бог Голова — і та правда приспіє!

Друк. Правда 1868, ч. 45, стор. 539—560 і окремою відбиткою, дві картки 8-ки, в друк. Ставропигійській.

ОСЬМИЙ ПОМЕННИК ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКОВІ
на вічную память!

И слышахъ гласъ съ небесе ꙗко гласъ водъ многъ, и ꙗко гласъ грома велика, и гласъ слышахъ гѹдецъ гѹдѹщихъ въ гѹсли своꙗ, и поющих ꙗко пѣснь новѹ.

Апокалѵѱисъ.

І Ти, Батьку, возопів нам
Таку пісню нову
Чистим серцем. чистим духом,
Чистим рідним словом.
І собрав нас свойов гуслев
У собор великий,
І здрігнулись на престолах
Черлені владики,
Бо почали попускати
На зелїзних главах
Ті сльозами насажені
Корони крівaві.
І почали валити ся
Ті катуші люті,
А на гробах поборників
Зелена як рута
Стала воля виростати,
Здоймати ся 'д горі.
Не здоймилась, затолочив
Тяжкий її воріг.
Затолочив? — Всї тирани
З усїйого світа
Не годні їй затолочить,
У землю убити.
Бо в'на як озиме жито
Корчем розростаєсь. —
А над житом пісня пієсь
І день зустрічає.

І що прийшло з того всього
Багровому звіру?

Він Тя убив, тай задумав,
Що і Твою ліру
Розбив о стовп своїй тюрми!
Не розбив-єсь, кате,
Лиш ударив нев — і тілько!
А вона, проклятий,
Задзвиніла тим сильніще —
Ввесь дух стрепенув ся!
А ти поблїд, бо проверглись
На всїй святій Руси
Зачаровані сини її,
Що закляті спали
Під нечистов твойов лудов.
Проверглись, устали,
І до мечів своїх ясних
Простягнули руки,
І віддадуть кару в кару
І муки за муки.
І подеруть на онучі
Ті ваші соболї,
І посадять на престолї
Не вовка, а волю.

А Ти се все заподіяв,
Великий наш святе!
О, не зійшлись ми сьогодня
Мерців споминати,
А прийшли ми спомянути
Воставшу од гробу
Нашу славу, наше слово
І нашу свободу.
І живого спомянути
Тебе в наших душах!
Жива є Русь і живі є
Всї душі на Русї,
І воспоють таку пісню,
Як згойдане море,
І поведуть Твої речі,
Як вічнії зорі,

Нас у лиман той безпечний
Просвіти і миру,
А могили лиш кайдани
Та ніч будуть крили.

Достойно єсть, пани браття,
Святих споминати;
Достойно єсть їм молитись, —
Да ще краще, браття,
Ті діла їх послїдувать
І речі святії,
І на їх гробах великих
Садити надію.
І виросте та надія
Умита росою, —
Не росою, а сльозою
Тов чистов, святою;
І здойметь ся, як ті дебри,
Годовані ріки,
Не рікою, але кровю
Во віки і віки;
І здойметь ся і виросте,
І зазеленіє,
І зацвите, і уродить
Велика надія —
Дїла добрі, дїла нові,
Дїла не минуті,
І розібє на шматочки
Тиранськії пута.
І почує нова душа
Нову в собі силу,
І посадить — не надїю
На святих могилу,
Але голови тиранів
Посадить в'на, браття!
І віддасть в'на волю вол.
А катові ката.
Й позбірає свої дїти
В хатах на помості,

I приїде правда, воля
На вік до їй в гості.

Спомянїмо-ж, пани браття,
Святого ми нинї!
Не вмерлого, а живого, —
Бо слово не гине.
Форма в форму міняєть ся
Від віка до віка, —
Да без краю і без міри
Жив дух чоловіка.

Отсей »Поменник« — мабуть той сам, що написав був Федькович іще на 1867 рік і якого не захотїла тоді, ани 1868 р. надрукувати львівська громада. Однак цїлковитої певности в тому не маємо, і для того друкуємо його тут, на чолї поезий 1869 р. »Поменник« був надрукований окремо (2 картки, 8°, задруковані всї 4 сторони, під текстом підпис »Федьковичъ«, а в низу: Зъ друкарнї Ставропигийського Института, 1869). Редактор »Правди« 1869 р., д. Н. Вахнянин, не міг нїчого пригадати про надруковане, а навіть про істноване сього вірша, — очевидно його опублїкувала якась людина чи громадка, що стояла осторінь від тодїшньої редакциї »Правди«. Кілька друкованих екземплярів »Поменника« віднайшлось у біблїотецї »Просьвіти« у Львові.

Із окрушків.

XIII.

Лети, душе моя, небого,
Куда направилась лїтать;
Лети! щаслива ти дорога!
Та не збірай ся лиш ступать
На мороги самі лаврові,
Бо доведеть ся на глогові
Сто раз за десяти ступать.
Полинь не мід солодкий пить!
Співать — не у танку гулять!

Тепер не так як то бувало
Коли князї нас величали,
З лицарями сидїли в лад!
Тепер — о доле ти змінчива! —
Нема і глини на могилу
Тому, що в раю лиш лїтає..

XIV.

Понад славу нема добра
В широкому світї;
Без славоньки світ як трунва
Коверцем невкрита;
Без славоньки світ — могила,
Тяжко в ньому жити;
Без славоньки лице вяне,
Серденько марнїє;
Без славоньки сонце пече,
Пече а не грiє!...

XV.

А тії пророки, а тії святії,
Що мир розсажали як палмовий сад,
Що сїяли правду, любов і надію —
Чи й тим в часоморю во вік пропадать? —
Не дай того Боже, бо того й не має!
Поборники правди во віки муть жить.
Владики неправди — ті попропадають!
Не*) Бог їх, а люди самі муть судить,
І ймя їх прокляте задавлять в болото,
Обкрутять проклоном, к нечистим пішлють,
А праведні вдягнуть порфири і злото,
Правдати всю землю, розсуджувать муть
Неправого з правим, тирана з рабами!
І буде заплата, і будуть платить
Не пеклом, а кровю, гіркими сльозами!
Хто кілько розсипав, — ме тілько і пить!

---

*) В перводруку: А. — та се неує змисл.

І всім буде кара, і всім надгорода!
Крівaві потоки не пусто ринуть!
Не Бог ме судити, а в руки народам
Віддасть він страшний свій і[1]) праведний суд.

Друк. Правда 1869, ч. 6, стор. 45.

Гуляли.

Гуляли. Гусли розривались,
Гули цимбали, бас ревів,
Як вихор леґіні[2]) літали,
Кружок дївчат як мак лелїв.
Й мене тягли в'ни до гуляня...
„Не піду, братчики, я з вами![3]).
Бо у кутку на цвинтари —
Ох братчики милі! —
Стоя[4]) свіжі, непорослі
Дві чорні могилї!
А там попи поховали
В неділеньку в ранцї
Тихесенько, без гомону
В одну — новобранця,
А у другу ту дївчину
З чорними очима!...
Ви знали ї? Хатиночка
В гаю при долинї...
Обійко їх і ховали
Черцї як голуби!
Ви гуляйте, а я більше
Гуляти не буду!"

Друк. Правда 1869, ч. 40, стор. 333 і Правда 1875, ч. 4, стор. 139.

[1]) Ті два слова в перводруку через помилку пропущені, та без них попсований розмір. [2]) В перводр. ледїні [3]) Кладемо тут пізнїйший текст друкований у Правдї 1875 р. ч. 4: в перводруку сей рядок виглядає так: Я не пішов, гуляли сáмі. [4]) Пр. 1875: стоять.

Ілем.

Сонце низко, вечер близко —
Куда я зайду?
Де я, в кого добрий вечер,
Привіт де найду?
Є хатина при долині
Мазана, нова, —
Коли-ж у ній мого серця,
Дівчини нема.
Ох дївчино, моє серце,
Де, душко, ти є?
На зеленій млаковині
Дуга воду пє:
Може й тебе, душко, взяла
Вона до небіс?...
На зеленій млаковині
Ілем собі зріс.

Друк. Правда 1869 ч. 42. стор. 348.

Сонце.

Зійшло сонце, зійшло в рожах,
Усе заквітчене,
А я його питаю ся,
Чого засмучене?
А в'но мінї відповіло,
Що місяця ждало,
А той місяць із зіроньков
У гаю пропали.

Оттак і та удівонька
Пишная, думна,
Вквітчала ся, сподївалась
В неділю до дня;

А він собі із дрўгойов
До шлюбу пішов...
В'на вмила ся слїзоньками,
А сонце росов.

Друк. Правда 1869, ч. 43, стор. 355.

На зеленій млаковинї.

На зеленій млаковинї
Рокита ряхтить;
З убогого леґіника
Дївчина ся кпить.

А він пішов тай висватав
На вкірки її;
В'на на вкірки віддала ся —
Весїлля в двої.

Пють у него, пють у неї,
Іропій уже пють, —
Пишний кресак з рантушочком
Дунаєм пливуть.

На другий день і поховали.
Весїльнов о̆тця частували,
Весїльнов брацтво і дяків;
А гарний дружба приобрів
Таки із тої смеречини,
Що деревце, то й домовину,
А скрипник „вічная" завів.

Друк. Правда 1869, ч. 44, стор. 364—365 і Правда 1875, ч. 4, стор. 130.

Куда?

„Куда ти йдеш, єдиний мій?“
„Я й сам не знаю, де!
Хіба-ж та доля вповіда,
Куда в'на нас веде?
Одних веде у райский край,
А других у Сибір,
А тих в пани, а тих в попи,
А тих знов до жовнїр.
Одних веде на битий[1]) шлях,
А других манівцем...
Але куда? — де мета їм[2])?
До кого ми ідем?
Не знаю, брате, ти сказать...
Да[3]) видиш — одалїк
Яка висока та сумна
Могила там стоїть?
А так як чистий діамант
Та зіронька сния[4]):
Там також може хто живе?
Коли[5]) — то буду[6]) й я.

Отсю поезию прислав Федькович на руки Партицького лїтом 1869 р. з тим, »аби-сте ласкави були намістити в Правдї«, — та вона з деякими редакцийними відмінами була надрукована аж 1872 у »Правдї« ч. 9, стор. 409. Друкуємо тут із копії, що заховала ся в тов. »Руська Бесїда« в Чернівцях, зроблена невідомо ким і коли, але вже по смерти Федьковича, як сьвідчить увага копіста на передї: »Відпис листа пок. Осипа Федьковича«. Сам лист, до якого долучена була отся й слїдуюча поезия »Дезертирь« — без дати, але зі змісту видно, що він був писаний перед приїздом Партицького до Львова (серпень 1869) і був відповідю на запросини Партицького, щоб Федькович написав дещо для задуманої Партицьким книжочки »Просьвіти« п. з. Зоря. Справдї Партицький у осени 1869 р. випустив у сьвіт перше число »Зорі«, в якому була поміщена Федьковичева байка »Кінь і віл«.

---

[1]) Пр. у битий [2]) нам [3]) Та [4]) сия [5]) Коби [6]) пійду.

Дезертирь.

Розстрілити мня ведете?
Хто-б був такого знав!
Ох вечер той!... А я самий
На стойці си стояв.
Стояв, ничого не гадав —
Коби-х був і не чув!
Сїдало сонце спочивать,
Світ поволеньки снув...
Чого-ж оно обіздрілось
Зза кóлоди ще раз?
Зза колоди?... Ох Боже мій!
Ти світе добрий наш!
Зза колоди? Зза гір, зза гір,
Зза наших синих гір!
Ви були там? не були-сте!
Присягну на топір:
Не були-сте! А я там зріс,
З вівцями там ходив
Си з нашими й в тримбіту грав!
Коби-х лиш був не чув
Тогди на стойці стоячи
Тримбіту я, — тепер
Розстрілювать би не вели
Мене!... А я козирь
Був в наших горах. — Але най!
Нехай уже ведут!
Але коби хоть тримбітарь
Оден узяв ся тут,
Та у тримбіту ми заграв,
Як мете мя стрілять, —
Менї, єй Богу, що не жаль
Тодї було-б вмирать!

Доси не друковане. Друкуємо з копії, в якій містить ся лист Федьковича, попередня вірша »Куда« і отся. пор. ноту до попередньої вірші. Отсю віршу Партицький, як бачимо, не признав гідною друку. Вона — досить немудра перерібка звісної німецької пісні: »Zu Strassburg an der grossen Brücke«.

Йому і її.

Дві зіронці світили-леліли;
Під явором двійко їх сиділо.
Сидить леґінь як явір зелений,
А дівчина як гай замаєний.
Як сиділи, сидячи мовчали,
По слїзонці одні утерали.

Каже леґінь: „Мій гаю-розмаю.
Нас батько твій обох розлучає,
Заказує нам любу розмову;
Наймив злющу, сердиту удову,
Аби ми ся з собов не сходили,
Не вмовляли розмовоньку милу.
Я-ж батькові уступлю ся твому,
Най не платить він злющим удовам,
Най не сипле проз мене він даром
Нї червінцї, нї биті талярі!
Бо талярі на зміни здадуть ся,
За золото бояри упють ся“.

Зійшла зоря, зайшла зоря,
А все невесела;
Ходить богач по оселях,
Мов закупив села;
У бояри запрошає,
Батьків прибірає,
І священого єднає...
А тим часом з гаю
Несуть його убитого:
Крівава сорочка,
Ще й на грудех прострілена...
А богацьку дочку
Зачесують подружечки,
До вінця співають;
Леґіневі за цвинтарем
Могилу копають.

Друк. Правда 1870, ч. 1, стор. 18—19.

З окрушків.

Співучим пташкам на поклін.

XVI.

Чому тоті наші пани —
Сам себе питаю —
Хто зна куди гримають ся
Та людей шукають:
То в Парижу, то в Лондоні,
То у святі Ромі?
Ліпше, брате, не рипать ся
Та сидіти дома,
Бо і тут їх до сто-біса,
Ще більше як треба —
І пузатих і тузатих,
І таких, що небо
На ґрейцарі розпродують!...

XVII.

У науці, у розраді
України доля,
А в залізі да у криві
України воля;
А у пісни голосній
України слава!
Благословіть Україну,
А я заспіваю.

XVIII.

Без милого нема в світі
Ніякого діла;
Без милого світ як гарешт,
А хата як трунва;
Без милого життя гробом.
Пурпури, коруни

На що здались без милого?
Носіть їх здорові!
Одна в ночи розмовонька
З милим на розмові, —
Одна нічка петрівочка, —
Беріть собі злато!
А кохання і без него
Щасливе, багате!

XIX.

Як та доля невірная
Топче наші квіти
Свойов ногов залїзною!...
Що-ж мусим робити? —
Ту доленьку нї всилувать,
Анї умолити!

XX.

Хто це летить із за моря
Комоньом крилатим,
Як біль билим? Вона! Вона!
О, моє ти свято!
Деж то горе подїло ся
З широкого світа?
Деж ті зими студениї?...
Лиш квіти та квіти!

XXI.

О Боже мій, о Боже мій!
Рожевого світа
Лиш на хвильку, а потемку —
На віки, на віки!...

XXII.

Довго — кажеш? О, єдина,
Ти лихо гадаєш!

Не на довго! І я знаю,
І я, мила, знаю
Ту дорогу, куда ти йдеш!
Ти йдеш у могилу!

XXIII.

Оперед вікна я гадав
Покласти два — лиш два, о Боже! —
Лиш два рядочки стократь-рожі,
А по двору щоб парка пав
І пишна-горда, бач, ходила,
Та срібне пірячко ронила.

XXV.

У кождого своя пара
Тай своя порада.
Зійшло сонце зо дна моря,
Чорногора рада;
Чорногорі буйний вітер,
А вітрови луги!
Посумують, поворкують,
Як знані два други.
А тим часом срібнорогий
Квапить понад море
До зіроньки вечірної
На любу розмову.
Відморгнулись, обгорнулись,
Пропали у гаю.
А там явір черемшину
На ніч підмовляє;
Прихилились, притулились —
Ніхто їх не чує!
Лиш я самий самісінький
Сю нічку ночую.

Уривки означені у нас цифрами XVII, XIX, XXI, XXIII і XXIV були друковані у Правді 1870 р. ч. 5, стор. 200—202. Ми друкуємо з сучасного рукопису зладженого незвісно чийою рукою. Та про те, здасть ся, сей рукопис (2 картки звич. паперу 4-о,

записано з 3 сторін. остатня порожня) був у редакциї »Правди«, яка власне з нього, а не з авторового автографу, друкувала те, що було поміщене в »Правдї«. На се вказує те, що власне друковані уступи в рукописї позачеркувані олївцем і над ними олївцем покладено римські цифри I—V. З якої більшої цїлости повиривані ті »Окрушки«, — годї догадати ся.

Рожа.

В недїленьку в ранцї
Ідуть новобранцї,
А мій милий чорнобривий
У білій катанцї.
„Чекай, милий хлопче,
Най припну ти рожу!“
„Не чекаю, серце моє,
Чекати не можу.
Бо ті твої рожі
Сльозою зрошені!...
Вповідав ми тарабанчик,
Що ми розлучені.
Але як убють мня,
Коби посадили
Ту червону твою рожу
На моїй могилї.
Та рожа прийметь ся,
Мая розцвитеть ся, —
Під зеленов муравою
Серце стрепенеть ся“.

Друк. Правда 1872 ч. 5, стор. 201.

Бельзацар.

Опівніч минає і ніч іде,
Град Вавиль недобрий це сон веде;
Але у царських там чертогах, там 'д горі
Світлища палають, гуде, керекорить,
Бо у теремах за златий стів
Бельза́цар з дружинов вечеряти сїв.

І північ минає, і ніч іде,
Розклали ся годи, свадьба гуде,
Красують ся гостї пишними рядами,
Ріков ринуть вина, дзвиня пугарями,
Царя вихваляють, здоровя пють,
Служалі лїтають то там то тут.

А царь зухвалий реве як звір,
Трясуть мури́ ся, трясеть ся двір,
Лице 'му палає як шина черлена,
Не тямить, чи ніч це, не тямить, чи днина,
На Бога говорить зухвалу річ.
Минула опівніч, минає й ніч.

„Що Бог або Господь? Я світа царь!
Я Бог усїм людем! я! Бельзацар!
Що хочу, те й робю, кого убою ся?
Махну — і половов і тлави і душі
Летя-підлїтають! — Боги! — Я Біг! —
Рабами боги ви менї до ніг!“

І свис. Ворохнулось як в грани гад,
Побігли служалі, біжуть назад,
На главіх сосудів іскрущих чимного,
Зрабованих в храмі Єгови святого.
Як змий з поза столу зірвав ся царь,
І вхопив у руки священний пугарь.

„Єгова? В'ни кажуть, що ти святий.
Я з тебе кпю ся, Єгово ти! —

Усї мої трунки, усї мої вина
Я з твої це чаші му пити від нинї,
А цев зачинаю! — Вина!! Овва! —
Я з тебе смію ся, та Єгова!" —

Але ще й речі царь не дорік,
І змовк, і змовкло, всї бризли в бік,
Блїді як стїна, і душка не дише,
А на стїнї пише, і пише, і пише
Вогненна рука вогненний стих,
І пише, і никне; лиш стих не зник.

Минула опівніч і ніч мина,
Немає нї гостий, нема й вина.
В востоцї поволи-поволи свитає,
Царь Бельзацар вбитий лежить на повалї,
Єгови чаша єму в руцї
Наллята кровйов...

Друк. Правда 1872. ч. 6. стор. 256—257. Вільна перерібка поемки Г. Гайне Belsazar, див. H. Heine. Sämmtliche Werke. herausg. von E. Elster, I, 46.

Савл і Давид.

Сидить король на золотім престолї,
Сидить сумний, понурий як та скеля:
Махнув руков, щоб зараз 'му привели
Ісаї сина. І вволена воля.

„Ходи но хлопче з золотов органов,
Ходи, розбий ми мої тоски, туги,
Що чорними оповивають дуги
Житє моє, мій ум кують в кайдани!"

І сїв Давид на підніж королевин.
„Великий Господь!" — так він зачинає
Гру; струна струні правду вповідає. —
„Великий Господь і без краю дивен!

„І що живе. Всевишньому ликує.
На день свитає, ніч ся розступає, —
А праведне, ідучи путь, співає,
І як співає!... хто єго не чує?!...

„Здойми, о князю, ту тяжку корону,
Здойми її з схорованої скрани!
Та вийди, глянь на світлий божий ранок,
На ті лелії красні, мировонні!

„І глянь на тії байраки рожеві,
На виноград, як пишно свої віти,
Розчахнені від золотого цвіту,
По всїх садах розкрáсив маслиневих!

„І глянь на гори, як в'ни пишно знялись
У сине небо, у вінках кедрових!
Які то співи в кедрах та дібровах,
Які то гульки в водостоках взялись!

„Коли-ж бо я, вівчарь, слуга твій пущий,
Та серце моє так весело бєть ся, —
Що-ж ти аж, князь, на золотій столици!
О скілько-ж твоє битись мусить дужче?!

„Про що же твоє око в сльозах тоне
Та твою душу сумороком вяже?
Який прекрасний світ!... О глянь бо, княже,
І знов ся мир до твоїх скрань приклонить!

„І знов вселить ся ясна, світла днина
У твою душу, і сам Господь свят" —
Але король, зірвавшись, вхопив рать,
І верг за перепудженим хлопчинов.

Друк. Правда 1873. ч. 2. стор. 49—50.

До неї.

Єдина ти моя! Чи Господь так дав,
    Чи долї царицї судили?[1])
Як вітер з горою, як риба з водою,
    Як рожа з весною ми жили!
Я в тобі, ти в менї, душа до душі,
    Голубко ти моя!... Та горе!
Що доля судила, що Господь судив,
    Що в небі писали нам зорі,
Те люде розбили, спалили, зіжгли...
    Що люде не збавлять на світї?
І щастє і долю і душі і вік,
    І божі і світскі завіти!...
І так наше щастє то марне пішло,
    Як лист калиновий водою.
Не жити нам, серце, як вперед жилось,
    Не бути нам, мила, з собою!
Ой будемо, сиза, ще в купі ми жить —
    Воскарочка так нам казала...
Чому-ж та воскарка, голубка стара,
    Чого нам напитись не дала,
Такого напитись, аби забувать,
    Як явір 'д калинї хилились?....
Не дала нам пити!... що-ж було робить?
    Ми кровю, сльозою упились!
З під серденька кровю, з під серця сльозов —
    Нехай не врікають нам люде....
Бо наші і сльози, бо наша і кров,
    І серденько вбите у грудях!

Друк. Правда 1873, ч. 3, стор. 97—98.

---

[1]) У нас є повірка в народї, що як дитина вродить ся, сходять ся три царицї або судїницї і судять долю дитинї. Одна цариця єсть біла, одна чорна, а третя на половину біла, а на половину чорна. *Примітка в первоорукy.*

Страж на Руси (А).

Як шум і грім по небесах,
Як гук і буря по лїсах
Розляг ся голос по Дунай:
Хто осокотить руский край?
      О, руский край, спокоєм будь,
      Бо твоя страж єсть руска грудь!

Тя жог Татарин, бісурман,
Пив твої криви ляцкий пан,
Та ще й до нинї він не сит,
Бо ще й до нинї рад би пить!
      О, руский....

А білий царь як змий стоїт,
Та рад би зжерти цїлий світ,
Та рад би разом всїх Славян
Закути у оден кайдан.
      О, руский....

А Єзуіт ввес світ би рад
Перестроїть на римский лад,
Та й ту святую нашу Русь
Заколотити в свою грузь.
      Святая Русе — без тривог!
      Бо твоя страж сам Господь Бог!

Сторонец 20/6 1874.

Друкуємо з автографу поета (піваркуш білого паперу, писано лише з одного боку, з підписом „Федькович“, власність „Руської Бесїди“ в Чернівцях). Се, на скілько знаємо, перший нарис пісні, яку Федькович переробляв скільки разів, бажаючи зробити з неї щось в роді нашого національного гимну.

Баркароля.

Сонце заходит, лїдо лелїє[1]),
У сріблї люни лягуна мріє,
А ґондолїре кращий Аполля
Пустив ся барков долів на море...

„О, деж ти правиш? о, де гадаєш?
Дожів чертоги чого минаєш?“
„Що менї Дожі? що їх коруна[2])?
Поуз Ріяльти — там моя дума!“

„О сенїора, чи ти не чуєш?
Чи вбогим Марком уже гордуєш?
Ах, сли гордуєш, то хоть споглянь,
Як вірний Марко в море потане!“

Аж тут втворяєсь стиха віконце,
А в нїм являєсь красна як сонце:
„О, caro mio! Деж так барив ся?
Чи не на зорю де задивив ся?“

„О нє, Мадонна! Зорі сіяли,
Доки у твої не заглядали,
У твої[3]) очи кращі від зорі,
Кращі[4]) жемчуга, глїбші дна моря“.

Місяць заходит, море лелїє,
Порожнов барков по фалях віє...
Де-ж молод Марко, що нехав барку?
Чи в сенїори, чи на днї моря?...

Досп недруковане. Друкуємо з автографу, власність »Руської Бесїди« в Чернівцях (картка звич. паперу 4°, подерта і посклеювана). Під текстом підпис автора і дата 20/12 1874.

---

[1]) Первісно було: світ вечеріє. [2]) Перв. палати [3]) Перв. Прекрасні [4]) Перв. І від.

Присягав ся.

Присягав ся на матїнку
    Хороший леґінь,
Що як мила 'го покине,
    То піде за Дін;
Що там з другов покохаєсь,
    Що там буде жить,
Що там будуть у золотї
    Обоє ходить.

Та не пішов він сердешний
Другої шукати,
Найшла його умерлого
Мати на кроватї.
Нарядила, тай сусїду
За милов післала;
А дївчина як учула,
Вона — засміялась...

Друк. Правда 1875 ч. 4, стор. 130.

Страж на Руси (Б).

(Піснь. Співаєть ся на голос, що німецка »Die Wacht am Rhein«)[1]).

Як шум, і грім, і гук, і гай
Від Дону даже по Дунай
Зарув по Руси руский лев:
Хто Русь 'му буде[2]) сокотив?
    О, руский льве[3]), спокоєм будь,
    Бо руска страж єсть руска грудь.

---

[1]) Отсей другий титул лише в автографі д. Барвіньского. [2]) Барв. Руси буде. [3]) Барв. Ти руский льве; в автогр. Р. Бес. первісно »льве«, потім се слово перечеркнено і написано синїм чорнилом »лев«.

Хоть жог-палив нас бісурман,
Хоть пив і кров нам ляцкий пан,
Хоть і до нинї він не сит,
Бо ще і нинї рад би пить, —
О[1]), руский...

Хоть Москви[2]) царь як змий стоїт[3]).
Та рад би зжерти цїлий світ,
Та рад би разом всїх Славян
Закути у оден кайдан, —
О[1]), руский...

Хоть рад би всїх нас львівский Юр
Обгородить у хінский мур,
Та ще лиш думає над тим,
Чи нас в Сібір, чи з нами в Рим? —
О[1]), руский....

А хоть і римский Антіхріст
Сїв вижше[4]) Бога, вижше[4]) звізд,
Тай ту святую нашу Русь
Рад задоптать[5]) би в свою грузь, —
О, руский льве ти[6]), без тривог!
Бо руска[7]) страж сам Господь Бог!

19/7 1875.

Друкуємо з двох автоґрафів поета, з яких оден датований (піваркуш білого паперу, писано по однім боцї, з підписом автора, власність Руської Бесїди в Чернівцях), а другий без дати (аркуш гарного листового паперу, мала 8-ка, писано на 3 сторінках, з підписом автора, власність д. О. Барвіньского). Варіянти сего другого автоґрафа ми подаємо в нотах з виємком побічного титулу. В формі ідентичній з автоґрафом д. Барвіньского ся пісня війшла в збірку »Дикі думи«, хоча своїм змістом вона мало там і надає ся; от тим то ми, друкуючи її тут, де їй місце з хронольоґічної черги, пропускаємо її там. В остатнїх роках житя Федькович іще раз переробив сю пісню, див. варіянт В в відділї »Співанники«.

---

[1]) Барв. Ти [2]) Барв. білий [3]) Барв. стоїть [4]) Барв. оба рази: висше [5]) Барв. затопить [6]) Барв. святая Русе [7]) Барв. твоя.

Боги Сагари.

Жемчуг, порфір і злато до окола
У світлї амфор без чисел лелїє,
А царь сидить високо на престолї,
Та з думи сам аж над собов думіє.

Бо що восток, що Азія богата,
Що Індія найдражшим пишеть словом —
У мраморних змогилене палатах,
Палати же під золотим покровом.

А син Сагари з напряженим луком
І тиґра оком вічну страж тримає,
І лиш князям та королям та дуком
Кидрову дверь втворити приказ має.

А часом, як сударь при добрі воли,
То й для самого він Сагари сина
Ласкаві найде два чи три глаголи, —
Звичайно, лиш як против пущанина.

„І що-ж, Амруд? Чи твої там еміри
Хоть у казках такий гаразд видали?
Чи ймили би на твоє слово віри,
Аби боги людий любить так мали?"

„Любить? і так? О князю, в нас богове
Лиш того, що провадя на погубу,
У золоті заковують окови!
А своїх слуг вберають в бідства шубу".

Доси недруковане. Друкуємо з автографу, власність Наук. тов. ім. Шевченка (з паперів пок. Ом. Партицького). Автоґраф — піваркуш звичайного паперу, записаний з обох боків, з підписом автора під текстом, без дати. Судячи по письмі, згіднім з письмом останніх листів Федьковича до Партицького з р. 1875, і ся віршa походить мб. із того року і певно була призначена для Читанки, яку тоді укладав Партицький і для якої просив матеріялів у Федьковича.

У горах.

У нас у горах, пани братя,
Раз виводились соколи́;
Тепер ни мають і коли
Про теє люде й споминати...
Минув наш давний, тихий рай,
Минула давна наша воля...
Але ще кажуть, як соко́ли
Назад повернут-ця в наш край,
То ще гаразд на світї буде.
Ни вірю я — най вірють люде!
Бо в нас було колись добро,
І славно в нас було,
Доки наші ни приймили
За короля круля
Краківського. Пропав і круль,
І ми з ним пропали, —
Єзуіцькі колеґії
Лиш повиростали,
Як гадярки капанисті
Слотавого лїта.
А ми усе питаємо,
Чо' лихо на світї?
Покажімо Єзуітам
У Рим лиш дорогу,
Відберімо чортам царство,
Та віддаймо Богу,
Тогди у нас і соколи
Вестись назад станут,
А ті гори свою волю
Соколю дістануть.

Друк. Правда 1876, стор. 675. Друкуючи оськтут справляємо по автоґрафу, власність тов. Просьвіти у Львові (піваркуш звич. паперу, записаний з одного боку синїм чорнилом, в низу не Федьковичевою, а очевидно редакторською рукою підписано: Ю. Федькович).

Сон.

В венецькій салї я ніби стояв.
Дївчата гуляли, шалїли,
Всїлякі-всїлякі і з ріжних стран,
Чорняві, русяві і білї.

Й мене займали іти гулять,
А я стояв як та скеля,
І все дивив ся, усе дивив
На образ красний на стелї.

На нім були намальовані
Удова з свойов донькою;
Донька трималась за серце руков,
А мати їй ніби глагоїть.

І ніби питає у неї все:
„Що в тебе, єдина, болїє?"
„Нїчо" — сказала так глухо, так...
І знов як у перед нїміє.

А там десь з боку рицар стоїть.
І з другов си ніби жартує;
Дївчина тяжко ніби зітхла,
А рицар то ніби не чує.

Друк. Правда 1876. стор. 684.

Явір.

Стоїть явір над калинов —
Широкий лист обпадає;
Під явором калиночка,
А явір ї укриває.

На калинї ягідочки,
На яворі анїчого:
Така доля, пани-братя,
Чикає з нас ни одного.
Літї криє від упалу,
Зимі листок розсипає,
Нивгадану свою долю
Широкими укриває.
А та доля мальована
К соловію в гнїздо гнеть ся;
Коло серця молодого
Як гашечка чорна веть ся.

Покинь, явір, покинь, бідний,
Пиху укривати,
Та вчи лїпше своє серце
Лишенько ховати.
Навчиш — добре, а не навчиш —
Усихай, небоже!
Хіба даром зеленїти? —
Пожаль тя ся Боже!

Друк. Руська хата. Львів-Чернівці 1877, стор. 1. Перша часть тої збірки була надрукована у Львові вже 1876 р. Справлено тут по автографу автора (власність тов. Просьвіта, піваркуш звич. паперу, писано лише по однім боцї синїм чорнилом, пізнїе автором червоним).

О чом Дунай!...

О чом Дунай, о чом тихий,
О чом же ти ни рожевий?
Чо' пісочок ни перловий,
Бережечки кришталеві?
Я би з пюрця павляного
Зладив човен тай веселце,

Я би поплив конець світа
    Найти серцю рівне серце.
Сходив я світ, сходив другий,
    Тридевяту землю схожу,
Усе вижу, усе чую,
    Усе знаю, все нахожу;
Лиш серденька не нахожу,
    Лиш серденька мому пару...
Було серце як то сонце, —
    Люде вкрили чорнов хмаров.
Було серце як та рожа, —
    Люде взяли попід ноги;
Було серце як Бог праве, —
    Юда продав свого Бога...
Юда? — люде 'го продали!...
    Да коби хоть в добрі гроші!
А то в корчмі за дві чарці...
    О, ти світе нехороший!

Друк. Руська хата. Львів і Чернівці 1877. стор. 2. (Справлено тут по автоґрафу поета (власність тов. Просьвіта. піваркуш звич. паперу, записаний з одного боку синім чорнилом, а підпис автора червоним).

Де доля?

Ти дома молотив горох,
А я ходив, мій милий брате,
У Німці доленьки шукати;
Ходив-єм навіть до Волох,
І за шклянні тиролські гори;
Нарешті навіть і до зорі
Ходив, ба хожу ще і досі, —
А доля спала у горосі.

Друк. Руська хата. 1877, стор. 2. (Справлено тут по автоґрафу поета (власність тов. Просьвіта, піваркуш звич. паперу, писано з одного боку синім чорнилом, підпис автора червоним).

Волошин.

Тяжко, браття, серце брати,
Та на вірші розривати,
А ще тяще дивити ся,
Як на світї плиничить ся,
Та як люде вбивають ся,
Душами торгують,
Як нї заповідей божих,
Нї Бога ни чують,
А у крові неповинні
Руки умивають,
То ни злодій, що шляхами
Людий розбиває,
А то злодій, що смиренно,
Богобоязливо
Та законно тебе ріже, —
А ти нещасливий
Ще гадаєш, що так треба.
Оно так ни треба,
Хоть ті люде тебе дуря,
Що так прийшло з неба.
Нї, братчику! Господь добрий
Кождому на світї,
А ми самі неситії
Иродові дїти;
У нас одних ни найдеть ся,
Нимає святого,
Як лиш міщук[1]) з талярами,
А більш і нїчого.
За таляри в нас продають
Народи і душі,
Ба то навіть рідні дїти!...
Що-ж робити мусим?
Серце тріскат страждаючи.
А оно співає!...
Вибачайте! — бо плакати
Вже сльозів ни має[2]).

[1]) В первоцр. міщул. [2]) В первоцр. ни стало.

У хатині край селини
Волошка тривала,
Та Господу молила ся,
Та коверцї ткала,
Та на сина дивила ся
Сльозойов любойов.
А він собі як той ангіл
З божого пристола
Чистов душев процвитає,
Нїчого ни знає,
Що в сусїди Катерина
Як мак процвитає,
Як мак повний у городї...
„Мамунечко, серце,
Ану я йду до сусїди
Обіздріть коверцї!
Які-ж красні!“... „Маріучко!
Голубко, нанашко,
Коби і я такі вміла!“
„Тобі-ж, доню, на що?
Богатого батька дочка —
Ни тобі робити,
Тобі в буддень як в недїлю
В пафталях ходити,
Та у салбі, та в дьордеях!...
Чи як кажеш, душко?“
„Нанашечко, Манолїй де?“
„Пішов збивать груші“.
„Ох нанашко, й минї грушок!
Голубко нанасю!“...
„Іди в садок, моя рибко,
Манолїй най дасть ти.
Та ни біжи так, бо впадеш!“
А дївча й не чує,
Уже й в садку! — „Манолечку!
Манолїй, чи чуєш?
Неня рекли грушок дати“.
„En. in data mare!“ [1])

[1]) Добре, я дам зараз.

„Та бо ти все по волоськи!“
„По волоськи? darae[1]).
Я по руськи ни уміла!“
„Я навчу, Манолцю!
Хочиш, серце Манолечку?“
„Я? Deu, cae хочиш![2]) —
Як cu dice: te jubesceu?“[3])
„Я тебе кохаю!“
„Я тебе oh Deu[4]) кохаю!“
„А видиш, як знаєш!“
„Як cu dice: in veci veci?“[5])
„Кажет ся: на віки!“
„Я кохаю in veci veci!“
„Та ні, ні, на віки!
Ох лишенько, уже й забув!“...
„Я вже ни забуду:
Я люблю тебе на віки!“
„Тепер, Маню, буде!
А прийди в садок у вечер,
Мемо далї вчитись“.
„Bine, bine, Deu cae, bine[6])!“
Оттак мої сизі
Любили ся, кохали ся,
І самі ни знали,
Як они се пізнали ся,
Як в'ни покохались,
Як стояли що вечера
В садку під вишнейов,
Як обоє дїлили ся
Святойов душейов,
І як серце до сердечка
Прилипло як з медом.
А чого-ж їм молоденьким
Ще у світї треба?
Може й треба, я не знаю...
І они не знають,
Чого в садку жартуючи
Сльози утирають.

---

[1]) Так [2]) Бігме, що хочу. [3]) Як сказати: я тебе люблю [4]) Бігме [5]) во віки віков [6]) Добре, добре, бігме, добре.

Може вражі комашки ті?
І то може бути.
„Манолечку, а ти плачеш?“
„Ні, моя голубко!
А ти, серце?“ — „Ховай Боже!
Я, сизий, весела!“
А тут з хати стара мати
Кличе до вечері.
„Катерино, ходи їсти!“ —
„Я, мамо, ни хочу!“
І шириньков швидесенько
Повтерала очи.
„Ох лишенько! Манолечку,
Коли будеш в мене?“
„Завтра, душко“. — „Ни забудь же!
Ни забудеш, Маню?
Та ни ходи такий смутний!“
„Я, душко, ни хожу!“...
„Ти думаєш, що мій батько?...
Боже милий, Боже!
Хіба в мого ба й бадечка
Доньок є багато,
Аби мене хотів втопить?“
„Твій батько богатий,
А я бідний, Катре, серце!
Я пропав на віки!“...
„Манолечку, що ти робиш?
Єй Богу, з престріту!...
Фе так робить, я насміюсь!“
„Ба й ти ни плач, люба!“...
„А ти ни меш, Манолечку?“
„Ні“. — „Й я вже ни буду!“
Тай заплакали обоє
Як ті малі діти...
Що-ж нам більше і осталось
В широкому світі!
Що-ж більше осталось в широкому світі,
Як дрібними сльози горе виливать?...
Діти мої, діти, нещасливі діти,
Не всігди на батька, на неню дуфать!

Бо і они люде, серцем ни питають,
Свої рідні діти ріжуть, убивають
Думі на офіру! Що ж мусим робить?...
Нам тілько осталось — плакать та любить!

А що далї з того буде,
Ни питайте люде!
Ідїть тихо на різницю,
І ни кажіть людем,
Бо они вас ще осудя
Тай назвуть ледащо!
Серцу легше носить горе,
Хоть ни знає, за що;
Лиш най люде ни сміють ся,
Та нїхто ни знає.
Да се стара, бачте, пісня, —
Нової співаю.

Світить місяць, розсипаєсь,
Селом світло погасили,
Грає леґінь, приграває
У дівчини під вікнима.
Грає леґінь, виграває,
Тай словами примовляє:
„Ох дївчино моя мила,
Ти богацька, я убогий;
Я о тебе ни стараюсь,
Присягаю пану Богу!
Да і твого батька-неньку
Подалік му обходити,
Аби твому батьку-неньцї
Чим воленьку ни зломити.
Да і тому богачеви
Му з базарю уступатись,
Аби ни мав вітак, серце,
Тобі він чим вирікати.
Лиш одної сеї нічки,
Доки село ще ни чує,
Позволь минї тутки грати!
З поза садів ни учуєсь,
А по стежецції, по вбиті

Ни покмітя мого сліду,
Відспіваю, відограю,
Повтераюсь, да і піду.

„Пішов леґінь до домочку...
Рухло село, уставало,
Про колачі вештало ся,
На весіля убіралось.
Лиш у вдови у хатині
Лежить леґінь на ослоні,
Сам убраний, ручки на́вхрест...
А удови нима дома,
Пішла шукать Христа ради,
Чи-б хто ни збив домовину.
Найшла, чи ні — Святий знає,
Бо весіля як покинуть?“

До чого я люде добрі
Таким ще морочу?
Ліпше далї доспіваю,
Як втерали очи,
І як далї кохали ся
Наші голубята,
Як раділи, як плакали...
А батько і мати
Ба-й-ба' собі, що Катруся
З леґінем говорить.
„Нихай собі наговоря-сь,
Як та зоря з морем!“ —
Каже батько. — „Ще молоді,
Звичайно: ще діти! —
А що, Катре? Твій, бач, школярь
У голов ни битий!
Борзо вивчив ся по руськи!
А ти по волоськи
Ще ни вмієш? Чо' встидаш ся?“
„Да я отце трошки
І умію!“ — „Ач, казала,
Що ти тої мови
Ненавидиш! А в'на гарна!
А в нашої вдови

Вже вивчилась ткать коверці?
Я тебе що днини
В неї вижу... А гарно тче!
Ще й гарного сина
Собі має, ніщо й казать!
Лиш шкода, що вбогий!
Певно шкода! Да що-ж робить?
Ми усі під Богом.
Коли Господь допоможе,
То буде й богатий.
Чи як кажеш на се, стара?" —
„Да оно то — знати.
Але доки ситий схудне —"
„Мовчи собі, бабо!
Та от що пазь: нам старостів
Сподіватись треба
На неділю, а то гарних,
Попівського роду!
А то й сам собі попович!
А з того виходить,
Щоб то гарно зладити ся,
Бо й весіля буде,
А Катруся попадейов
Вже верне від слюбу.
От що, доню! Той гарніще
Вивчить по волоськи,
А може ще і читати
І писати трошки.
Будеш собі кругом паня!
Ще і криволїну,
Казав, справить." — „Ох таточку!
Таточку єдиний!
Ни вбивайте, ни карайте!
За него ни піду!"...
„Нї, ни підеш, моя доню,
Колясков поїдеш,
Читвірнейов! Аж закурить!"...
„Ни хочу я, тату!
Нихай їде сам колясков,
А я буду ждати

Свої рівні!“ — „Бач, царівна!
Кращого ти треба?
Я два роки вже шукаю,
А ни міг надибать
Гарнїщого собі зятя...
Що гроші! що слава!
А що вже рід, бач, великий!..
Хоть у якім праві
Допоможут, заговоря,
Хоть би і в владики!
А ти знаєш, дурне дївча,
Що то за велике
Оно дїло, той владика?
І сказать ни можу!“
„Тату, мамо, ох таточку!
Боже ти мій, Боже!...
Я ни хочу нї владики,
Нї попа, нї пана!
Віддайте мя, мій таточку,
За моєго Маня!
Я лїпшого і ни хочу!...
О Боже мій, світе!“...
„Що то, стара, з нашев Катрев?
Чи лиш ня з престріту,
Або з очий отаке їй?
За бабов післати,
Най примовить на чім нибудь.
Напити ся дати,
Ще й обмити! Чуєш, стара?
Бо я йду до Жида,
Щоб горівки на весїля
Доброї стокми́ти“.

Ни знат Катерина, чи ніч се, чи днина,
Чи люде говоря, чи сонце сия,
Чи в'на на сїм світї, чи у домовинї?..
„Мамунечко, серце, голубко моя!
Чого ти малойов мене ни приспала,
Або як купала, чому ни залляла,
Купелем залляла?... Тогди було вбить,
Ніж нинї як камінь у мори топить!“...

Отаке то, пани братя,
Дієть ся на світї!
Така доля судила ся
Всім богацьким дітем.
А в бідного кланя дітей
У безверьхі хатї,
А кождому свою долю
Держить Бог богатий.
Бо то старий наш господарь,
Той Господь на небі,
Знає богача карати,
І знає, що треба
Убогому: свою волю,
Серце нилукаве,
Що кождому горю вірить...
Він пан над панами!

Богач ляже спати —
Всю ніч 'му ни спить ся;
Сидить над грошима —
Серденько в нім бєть ся.
Сяде до вечері —
Всї куснї рахує;
А вдавить ся дїдько —
Сини прогайнують
Лукавую працю,
Да ще й насміють ся,
За батькову душу
Шампанами впють ся.
А бідний сердега
Ляже тихо спати, —
Доленька приснить ся,
Водиці напєть ся,
От він і щасливий,
От він і богатий!
Бідуйте, пани ви,
У златих палатах,
А я в свої бухни
Як царь буду жити,

I люде любити
I Бога хвалити.

Ни слухали батько-мати,
Робили, що знали.
А Катруся безталанна
Мліє умлїває.
Вийшла в садок подивитись,
Чи ни уздрить того,
За ким гине, пропадає
Сердешна небога.
Нима Маня, ни приходить!
Що-ж робити мусить?
Побачила за парканом
Удовину грушу,
Тай згадала, як бувало...
Бувало... Минуло!
Ни вернеть ся во вік віки!...
I сьльози люнули
З очий карих, як той дунай!
„Єдиний мій, милий!...
I ти мене вже покинув
При лихі годині? —
I ти мене вже понехав?...
Нихай і так буде!
Озьму в батька два таляри,
Та куплю отрути,
Тай загину, мій єдиний,
У твої хатинї!
Легше буде минї лежать
У ті домовинї,
Що ти минї вибудуєш,
Єдинеє серце!...
А та твоя стара неня
Укриє коверцем,
Знай зазуля синим пюром —
Все лихо загоїть.
Буде минї здавати ся,
Що я вже з тобойов
Повінчана, мій Манолїй!...

Де-ж ти забарив ся?...
Нагнївав ся! навіть в-ві снї
Уже ни приснить ся!“...

Місяць сходить. Пішла Катря
З кінвами по воду,
А Манолїй молоденький
Вже ни переходить,
Як то колись, як бувало, —
Відай забуває!
Подумала, постояла,
Да як заспіває!...
Да вже ни про ті пафталї,
Що доси співала,
Коли свого Манолечка
Отут дожидала, —
А про того бай бадечка,
Що зарізав доню...
„Чи-ж я тобі, мій бадечку,
Ни вволила волю,
Або тобі із дороги
Ноги ни умила,
Що ти мене молоденьку
Втручаєш в могилу?...
Та коби хоть разом з милим!
Манолї, Манолї!“...
Як стояла, так упала,
Дала сльозам волю!...
„Забуває! Серце моє!...
Мене забуває!“...
Аж слухає безталанна —
Пішов голос гаєм:

„Frunda verde de pe bradu[1]),
Ти місяцю, ти королю!
Я з дївчинов розлучаюсь,
Присягаю пану Богу!
Ті дївчата всї однакі:
Відки вітер, туди гнуть ся,

---

[1]) Лист зелений на ялиці.

Як гадина коло серця,
Так словами обівють ся.
Да піду я стадо пасти
До Турчина до Стамбулу,
Щоб дївчина і ни знала,
Щоб дївчина і ни чула...
Щоб дївчина ни гадала,
Що я за нев умлїваю!..
Цвите рожа над Босфором,
А Босфор се і ни знає.
Цвите рожа над Босфором,
У білий шум похилилась:
У вечері розцвиталась,
А до світа і відцвила.
Несе Босфор рожевий квіт
На голубі свої фалї,
Куди несе, куди заніс —
Сам Босфор і се ни знає.
Frunda verde de pe bradu,
А більший цвіт на лелії;
Питала ся султаночка,
Чо' в Босфора серце млїє?"...

Пішла Катря на підсадє
Шитя вишивати;
Чо-ж Манолїй ни приходить
У сопівку грати?
Хіба єго нима дома?...
О, Манолїй дома,
З завязанов головойов
Лежить на ослоні.
Коло єго стара неня:
„Ce te dore[1]), сину?"...
„Нїчо, мамо, нїчо, сиза,
А так таки гину!...
Я й без хори, мамо, гину, —
Що-ж робити мушу!...
Підведіть мя до віконця,
Нихай подивлю ся

[1]) Що тебе болить?

До Катрусї на подвіря...
Чому ни приходить,
Аби-х хоть раз у останнє,
Дививсь на їй вроду?
Богатого батька дочка,
Да ще й заручена!...
Мамо, мамо, чому наш двір
Ни озолочений?
Чому і в нас нимає так,
Як є у сусїди?
О нї, мамо, я зберу ся
Та в Гуцули піду.
Там ворожбити великі,
Они минї, мамо,
Анцихриста визвуть з пекла,
Я гроші дістану,
І висипю гору срібла
На нашім подвірю!
Нене, нене, ви плачете?
Ви ни ймете віри,
Як то дуже серце болить
Від того коханя!...
Ідїть, мамо, за отрутов...
Або ідїть, мамо,
За Катрусев, нихай на ню
Хоч лиш подивлю ся
Через поріг! Ідїт, ідїт...
О, серце Катрусю,
Що ти минї се вчинила?...
Так мамо: вчинила!
Она мабуть у Гуцули
До баби ходила
За чарами, та дала ми
У меду напитись!
А я хіба без Катрусї
Можу в світї жити?...
Я — без неї в світї жити!...
Вай моєму світу!
Але ни так, ни так, мамо:
Я в опришки піду!

Я украду її в батька:
Я єго заріжу,
Того злого поповича, —
Чого він тут лїзе?
Чого в містї не вінчаєсь
Та ни бере паню,
А як ворон розбиває
То наше кохане?
Хіба єму я що винен
В широкому світї?...
Мамо, мамо, чому мене
Ни дали ви вчити
На то, що він? Тепер моя
Була би Катруся,
Тепер би я ни вбивав ся
Та ни губив душу.
Мамо моя!... Я затратю!
Єй Богу, затратю!...
Тай на віщо минї душі?
Аби пропадати!"...

Вийшов леґінь у садочок,
Да вийшов на силу,
А та груша біло-біло
Як зима зацвила.
„О, ти груше, моя груше,
Ти білая груше,
Ти лиш сама пожалуєш,
Як загублю душу.
Ти одна лиш, бо під тобов
Ми двоє стояли,
Бо під тобов я плакав ся,
А в'на присягалась,
На Господа присягалась,
Що моєйов буде,
Що на своїм цїлім віку
Мене ни забуде,
Що ни піде за другого,
Лиш мене одного!...

Катре, Катре, що я тобі
Завинив такого,
Що ти мене зарізала,
На віки убила?...
Ося груша, що так біло
Як зима зацвила,
Заскаржить тя у Господа,
У Бога святого!
Да й ти, святий місяченьку,
Да й ти, срібнорогий,
Слухав єї присягання,
І ти Богу скажеш,
Що стало ся, і їй двори
Богови покажеш.
Аби Господь і сам видів.
Чи можу я жити
Без Катрусї нивірної?...
Що-ж буду робити!“...

Сидить Катря на підсадю,
Та шитячко шиє,
Аж тут її дрібні сльози
Так і обіллєли!...
Нихай ллють ся дївочії,
Нихай серце рветь ся!
„Пішов з садку пренидобрий,
Щоб і ни дивить ся,
І нищечком не дивить ся
На ту єго вроду!...
Хіба він мене ни бачив,
Що я у городї?...
І чого я отсе вийшла?...
Єго я побачить
Отсе вийшла!... Нирозумна!
Чого я се плачу?
Чого я се так журю ся?
Чого гублю душу?
Хіба єго лиш одного
Кохати я мушу?

Лиш одного в сему світї?
О нї, мій єдиний:
Я лиш нинї, мій соколе,
Єй Богу, лиш нинї
Ще тя хочу покохати,
Вітак вже нїколи!“...
І нехотя безталанна
Дала сльозам волю.
„Чо' я плачу нерозумна?
О нї, я ни плачу,
Я хотїла єго тілько
В останнє побачить,
А він утїк з городечка!...
Хіба я дитина?
Він понехав мене любить,
І я 'го покину!
Так: покину нивірного,
На віки забуду!
Або умру!... В домовинї
Легше менї буде!“...

Лежить Маньо на ослонї,
Як хусточка білий;
Сидить стара за кроснами,
Трохи не умліє.
„Сину, сину!... Ходїм, любий,
До святого Ивана
У Сочаву! Я у черцїв
Там зїлля достану,
І святого трунву вкрию
Найкращим коверцем, —
Він вислухат мене бідну,
Він загоїть серце,
І ще впросить тобі долї,
Сину мій Манолїй!
О сину мій!“ „Нїчо, мамо!
Ходїм до святого
У Сочаву! Люде кажуть,
Що чуда ся дїють

У Сочаві... Внесіть, мамо,
Мою паларію,
Тай сукману! Я помолюсь
За моє кохане
Нивірноє!... О Боже мій!...
А правда то, мамо,
Що леґінь раз помолив ся
В Сочаві святому
Про доленьку, і ни вернув
Назад вже до дому?
У Сочаві й поховали...
Черці поховали
Молоденькі, а молебнів
Аж вісім читали
Там про єго?... Ох ненечко!
Смерть — єдина доля
Для серденька так як моє
Убитого горем!...
А так, мамо?... Да не плачте!
Підем до Сочави.
Внесіть вбори... А я хвильку
Ляжу тут на лаві,
Бо так мене сон і ломить,
Давно вже ни спав я!...
Дуже давно!... А так мамо,
Що Сочавці славя,
Що Іван Сочавський добрий?...
О, він допоможе!
Ідіть у кліть... О мій Боже!...
Боже добрий, Боже!“...

Ввійшла стара да із комори,
Внесла камешу рантухову,
Унесла черес і кресак;
А він пишний як білий мак
Лежав під вікни, ручка права
На серденьку — і о Сочаві
Матбути думав...

Друк. Руська хата, стор. 88—96.

Лайдака.

„Куда збіраєш ся, єдиний?“
На силу мати говорила.
„Куда ти хочиш мандрувати,
На кого хату понехати,
Батьківський хутір і оселю!“
„О нене, світ ми тут нимилий!
В чужему хочу ся набуть!
В чужему доля, а ни тут“.

Пішов ледїнь, заріс лїсок,
Хатина схилилась.
Поховали стару неньку,
Припало все пилом.
Розібрали добро люде —
Нї, добра ни було,
Бо забрав піп за похорон...
Тимчасом на кули
Шкандибає в торбах старець,
Тай став тай заплакав.
А ті люде говорили:
„От якийсь лайдака“.

Досї не друковане. Друкуємо з автографу (власність Просьвіти у Львові, піваркуш звич. паперу, писано з одного боку синїм чорнилом). Очевидно рукопис присланий був разом з попереднїми для „Руської хати“, та забракований редакцією — Вол. Барвіньским.

Я гадав.

Я гадав, що лиш у Римі
Торгують ся лихом,
А то і в нас, в Цариградї
Сумирно та тихо
Підточують корінь воли
Товсті та пузаті

Патріархи та кат зна що!
Але чий прокляті
Подавлят-ця, бо та правда
Тверда як зелїзо:
Масні книші лїзуть в горло,
Зелїзо ни лїзе,
Хіба добре наострене
І в мечі окуте,
В мечі кацькі! — А це правда
Вічна, низабута.

Доси не друковане. Друкуємо з автографу (власність Просьвіти, ut supra).

Чи хто зміркує?

Чи хто зміркує, що є то в світї зрада?
Ніхто на світї ще ни зміркував того.
Казали старі, що то від бога Лада, —
Коли-ж то є так, то я ни вірю в Бога.

Підпаля ти дім, ти другий побудуєш;
Возьмут тобі честь, ти другої дістанеш;
Затратя твій вік, по смерти ти ни чуєш, —
А зрадя тебе — твердов ти скилев станеш.

Та коби скиле́в, то ще би то нічого,
Зробили би з тя кумира або плиту.
Да в ні-ж бо серце!... О, ни вірю я в Бога!
Мене ме за гріх, я 'го за біль судити.

Доси не друковане. Друкуємо з автографу (власність Просьвіти, ut supra).

У ледіня.

У ледіня ворон коник:
Коникови гриву чешуть,
А самому молодому
Товариші трунву тешуть.
Утесали, змалювали,
Бервінками устелили,
Забераним[1]) коверчиком
Домовину гарно вкрили,
Тай винесли на кладбище —
Така, хлопче, твоя доля!
Зарзав коник вороненький,
Засняяла ясна зброя —
Тай білш нїчо' а нїчого...
Чого більше в світї й треба?
Кажуть люде, що десь небо —
Про віщо нам того й неба?...

Доси не друковане. Друкуємо з автографу (власність Просьвіти, ut supra).

Богачева.

Музики тнуть, вінок шиють
В богацькім дому́.
Ох, як тяжко ледїневи
Пишному тому!
Заплакав би молоденький —
Соромієть ся;
Уздрить батько, уздрить мати,
Питатимуть ся.
А він що їм на це скаже
І що відповість?
Мати сплаче, батько злає,
Село ся довість.

---

[1]) Перечеркнено первісне: Мальованим.

Тимчасом одчиняєсь брама,
І входить в контушах, як паня,
Княгиня на пропій просить.
Усїх витала, всїх просила,
А на єго лиш подивилась,
От нїби: й так тобі досить.

Доси не друковане. Друкуємо з автоґрафу (власність Просьвіти, ut supra).

Як лїпше?

Коби я знав, пани братя,
Що доля є в світї,
Я би за ню поклонив ся
І чортовим дїтем.
Але доленьки нимає
Нї в чорта, нї в Бога.
Ни йди, хлопче, манівцями,
А іди дорогов
Таки простов, тов дорогов,
Що світ собі ходить, —
Буде тобі в нему добре
Без всего заходу.
Будеш грошики збивати,
З людий наругатись,
А в вічи їм сміявше ся
Братами взивати.

Доси не друковане. Друкуємо з автоґрафу (власність Просьвіти, ut supra).

Проходан.

Уберу я, пани братя,
    Чирчевий сардак. —
Скажуть люде: „От харцизник,
    От друк та лайдак!“
А вберу я лудинину,
    Рубець на рубци, —
То муть на мня в'ни тровити
    По хуторах пси.
І як же їм догодити?
    Скажіте минї!
Чи у меду, у горівцї,
    В зеленім винї?
Вино випють, а мід возьмуть
    До дому жінкам,
А я усе у них буду
    Гільтяй проходан.

Досн не друковане. Друкуємо з автографу (власність Просьвіти, ut supra).

Гой видїв бо я.

Гой видїв бо я у Римі чуда много,
А в Греків, кажуть, ще було єго більше;
Да що ми по тім? Що минї з чуда того,
Коли у горах, у наших горах вільше!

У Римі чуда з маймуру та з порфіру,
Та в гордих церьквах та в припишних палатах;
А в горах лїси, а у лїсах лиш звіри,
А під скалойов бухнина, нї-же хати.

А в ті бухнинї чорні, чорнії очи.
Що би то я дав, аби в'ни синї були!

Щоб ни світили зорями серед ночи, —
Бо хтос підоздрів, всї вже люде учули.

Доси не друковане. Друкуємо з автоґрафу (власність Просьвіти, ut supra).

Гой зійшла зоря.

Гой зійшла зоря да при місяцю близько,
Да молод місяць від зіроньки все боком;
Місяць високо, а зіронька все низько,
Або він низько, а зіронька високо.

Отак то дієсь і на білому світї:
Любю дївчину, а в'на ся насміває.
А в війта дочка, як кажуть, краща цвіту.
Як мене уздрить, за мною пропадає.

А вдовин Іван за нею аж хорує, —
Богацька дочка з бідного хлопця кпит-ця;
А така доля любою тов кирмує,
Що й в казцї ни чув і вві снї ни присвит-ця.

Але бо чув я за чарівника в лїсї,
Що вміє серце з грудий він виимати:
Коби по веснї, та коби по обкісю,
Гой піду-ж бо я старого в лїсї знати.

А старий, чую, скочував ся до лугу,
І ни до лугу, а там десь аж за море...
О таке лихо! Ни збутись серця туги,
Нї туги серця!... Ох ти бідная зоре!

Доси не друковане. Друкуємо з автоґрафу (власність Просьвіти, ut supra).

Чи є де краще?

Чи є де краще, як то місяця мая,
Коли в городах розцвитают-ця рожі,
А в саду вишнї, а калина у гаю?
О, світ це красний! Милостивий ти Боже!

Да що по тому, що по красному світї,
Маках, лелїях, що луги укривають?
Гой прийде косарь — о нищастний ти цвіте!
Пахучий поліг на сонци усихає.

Складуть тя у стіг, ниначе у могилу,
То дурній вівци, то козам, то коровам!
Отака доля ни лиш цвітам судилась,
Бо часом і вам, дївчата чорноброві!

Доси не друковане. Друкуємо з автоґрафу, власність тов. Руська Бесїда в Чернівцях (піваркуш звич. паперу, писано на однім боцї синім чорнилом, почерком таким як і попередні поезиї, але без підпису автора).

ДИКІ ДУМИ,

думав

Гуцул - Невір*).

---

*) З кінцем 1876 р. прислав Федькович у редакцию »Правди« зшиток своїх поезий під сим заголовком. Редакция почала друкувати його у Правді 1877 р. (Сербські ваї в ч. 1, Дикі думи, Гуцул-Невір, Довбуш, Дзвінка, Доля в ч. 4—5, Гуцул-кобзар, До маймурового ангела, Біскув, Сокільский, До рожі в ч. 6, Рожа в ч. 9), а рівночасно окремим, дуже оздобним виданєм. Але незвісно чому друкованє »Диких Дум« у »Правді« перервало ся, а окреме виданє, якого вже було надруковано 1 чи 2 аркуші, закинено. Тілько по Федьковичевій смерти значну часть збірки надруковано в »Ділі« 1886 та в »Зорі« 1887. Федьковичів автоґраф зберіг ся у мене і я передав його в бібліотеку Наук. тов. ім. Шевченка. Се зошит звич. паперу 4-o, 95 карток, із яких дві кінцеві чисті, а инші паґіновані рукою Федьковича, всіх сторінок 185. Вони містять: 1 титул, 3—167 поезиї (всїх 41), 183—185 Ізвід (себ-то зміст). Сей автоґраф ми кладемо в основу нашого виданя, друкуючи з него все крім пісні »Страж на Руси«, поданоі вже висше, та подаючи Федьковичеві поясненя не на кінці збірки, а під текстом там, де яке належить, і пропускаючи »ізвід«.

Дикі думи.

Гой думи-ж ви мої! Гой чорні-ж ви мої,
    Та де вас подію?
У край Чорногори, у край золотої[1]
    На швару[2] посію.
І муть Чорногоров леґіники[3] трови[4]
    На лови ходити[5]),
І муть мої думи у травах шовкових
    Усі находити!
І муть Чорногоров леґіники юни[6]
    На оленя пасти[7]),
І муть мої думи за срібнії струни
    На гусли в'ни класти!...
І муть Чорногоров леґіники юни
    На гуслех тих грати,
І дума ме думі, а струна ме струні
    Всю правду казати.
І голос відобєсь ділами[8])-долами,
    Плаєм[9]) по рокиті[10])...
І підуть до церкви в неділеньку рано
    Сльозою умиті.
А там запитають в самого владики,
    За віщо забули?...

---

[1]) Чорногора — найвища гора у гуцульскім околї. [2]) Швара — особливиий рід дуже буйної трави, зелений, лискучий як барвінок. [3]) Леґінь або леґінь — парубок. [4]) Трови — польованє з псами. [5]) Лови — мисливство, польованє. [6]) Юн — молодец. [7]) Пасти — засїсти на звірь. [8]) Діл — купола гори. [9]) Плай — дорога, стежка в лїсї. [10]) Рокита — гора, на котрі голос відбиваєсь.

За віщо ті люде, ох, думи ви дикі,
В кайдан вас закули?
І пустить вас, думи, небесний владика
По полю на волю, —
І найдете в світї, о мої ви дикі,
Ще й щасте і долю!...
Розсипте-ж ся, думи, о мої ви юні,
Як тії Татари!...
І загомоніте, як дзвони та струни,
Від хмари до хмари!

Друк. Правда 1877. ч. 4—5. стор. 121—122.

Гуцул-Невір.

Гуцул-Невір, Половчанин[1]) —
Хто на Руси 'го й не знає?
Плужить долом Подолянин,
Піт кровавий утерає, —
Він же стоя на рокитї
Вигравав у трімбіту; [2])
Хоть поруга всего світа,
Він ругаєсь всему світу!...
Ріж, розорюй, безталанний,
Чорну свою скибу-долю,
Доки світ сей окаянний
І тебе в ню не приоре!...
І тебе!... Там що за гія? [3])
То куми с хрестин вертають:
Віра, милість і надія...
О! я тим затрімбітаю!...
Бо їх тілько й видко буде,
Що на гульках. на крестинах!

---

[1]) Половчанин — Гуцули пишут ся половецкого роду. [2]) Трімбіта — то, що у Тиролїв Schalmei. [3]) Гія — збіговиско, товпа. баталїя, мотлох.

Обдурені бідні люде,
Й ти, дитинко, обдурена!...
Там же — що знов буришкають[1])?
Домовину бідну, голу!...
О! я й ті затрімбітаю,
Щоб їй чути аж до долу!
Бо їй тілько і осталось,
Що с трімбітов та в могилу!
Де-ж надія, що тримала[2])?...
Віра, милість, що крестили[3])?
О, такий то Гуцул в світі:
Люде плачуть, він їм грає!...
Втер си очи, втер трімбіту,
І нової зачинає.

Друк. Правда 1877, ч. 4—5, стор. 122—123.

Недуг

Довбуш.[4])

„Ти що се, Марку? що се, сину,
Єдиная моя дитино?...
Чого так, соколе, згорів[5]),
Неначе той господний гнів,
Що вдарить громом в ясну днину?“
„Нє, мамо, не в днину,
А в опівніч... ще й у глуху!
Ти-ж не видиш, нене,
Як той місяць схорований
Д' хмарі припадає,
І як хустков шовковою[6])
Вяже-утискає
Голівоньку?... А втискає

---

[1]) Буришкати — нести щось, але по неволи. [2]) Що тримала, т. є яко кума до хресту. [3]) Крестити дитину — за кума дитині бути. [4]) Довбуш — славний гуцульский опришок. [5]) Згоріти — з горячки говорити. [6]) Хустков шовковов — на знак великого жалю звязує собі Гуцул голов хустков.

З усеї ю сили!...
Ти не знаєш, а я знаю...
Бо там є під могили
Встає блїдий... блїдий-блїдий,
Неначе з маймуру,
Той калфа[1]) наш чорногірский...
Й насува похмуро
Той кресак[2]) свій у золотї...
Й кучері стрясає...
І криваві свої руки,
Мамо, обзерає
До місяця... а здоймив їх[3])
Він, мамо, на силу,
Бо 'му груди простріленї...
Так, нене ма[4]) мила!...
Простріленї!... А він духом[5])
Урвав дармовиси[6]),
І сардаком[7]) на мураву
Тріпнув.... Не диви ся!
Бо на шиї 'му гашечка[8])
Аж чорно-черлена
Оповилась... очи іскря...
То-ж то десь студена!...
Аж зодрег ся!... Гу!... І вхопив
Він зеленооку,
І пустив ю ранов в серце
Глубоко-глубоко!...
А она вже не звиваєсь!...
Дай кріс[9]) ми, бо клята
Се матбути загадала
Душу з него ссати!"

Друк. Правда 1877, ч. 4—5, стор. 123—124.

---

[1]) Калфа — начальник, голова. [2]) Кресак — стрілецький убраний капелюх. [3]) А здоймив їх, т. є з великого болю. [4]) Ма — моя. [5]) Духом — дуже борзо. [6]) Дармовиси — китицї у сардака спереду, як у угорского доломана minde-kette. [7]) Сардак — гуцульска одїж, на угорский доломан похожа. [8]) Гашечка — гадина мала, є дуже їдовита. [9]) Кріс — Jagdgewehr, Jagdstutzen.

Дзвінка.[1]

„А як тобі?... Ох, божа мати!
Давайте свічки!!![2]) — Сину мій!...
Не даром приснивсь менї рій[3])
Тої ночи!... Біжіть та знати[4])
У ватер[5]) дайте!... Укопати
У городі тої!“[6])
„Нє! не хочу, мамо, тої
Я більше вже твої...
А унеси менї борше
Убранє ти с клїти[7])!
А сардак той чирчиковий[8]),
Що вишиті квіти
Та кучері на грідушках[9])!“...
„Ох, сину мій!... Боже!“...
„І не моли єго пусто,
Бо й він не поможе!...
Єму-ж Дзвінка та не снилась,
Як менї се, нене!...
В печи поломінь палає
Черлена-черлена...
А в’на вхопила кресги два
Тай стала топити
У черепі... Подай, мамо,
Водиці напитись!...
Тай зсипала дві з них кули
Червоні-червонні!...
І набила у близницю[10])...
Ще і змийовони[11])
Набила в ню враз с порохом,
Та зрад-зіля[12]), мамо!...

---

[1]) Дзвінка — Довбушева коханка. [2]) Давайте свічки, бо умерає. [3]) Рій як ся снить, то мусить хтось в дому умерти. [4]) Знати давайте, щоб люде збігались. [5]) Ватра — гуцулский шатер, хата, мешканє. [6]) Тоя — aconitum, der blaue Fingerhut. [7]) Клїть — комора без вікон. [8]) Чирчик — Koschenille: чирчиковий — червоно закрашений, фарбований. [9]) Грідушки — перед у сардака (грій-душу). [10]) Близниця — Doppelgewehr. [11]) Змийовона — рі[д] зіля, котре баби [д]о чарів употребляють. [12]) Зрадзіль — також таке зіле.

У ясени́ пугач загув[1])
Так глухо, як в ямі,
Що аж дух ми заперало!...
А у горні вило,
Мов нечистий[2])... А в'на, мамо,
Ручницю[3]) ладила...
Аж тут пук-гук у віконце...
„Се я! з леґінями!
Лесь[4]) твій! Довбуш!“ Аж тут, мамо —
Не дай мене, мамо! —
Як і гряне двічи с креса,
Неначе два громи!...
А він тілько й повалив ся,
Як кидрев[5]) на зломі!
А з грудий 'му дві косици[6])
Під стріху аж грають!
А в'на сперлась на ручницю,
Та ся оціряє[7])...“

Друк. Правда 1877, ч. 4—5, стор. 125—126.

Доля.

„А спиш ти, сину?„ — „Нє вже, нене!“
„Може водиці би подать?“
„Не хочу! а зголовє зладь!...
Високо, як д' домовині!“...
„Ти що се знов, сину?
Хочеш мене осиротить?“...
„Нє, моя єдина!
Я не умру!... Бо ось мені

---

[1]) Пугач загув — а се злий знак у Гуцулів. [2]) Нечистий — чорт, діявол. [3]) Ручниця — die Flinte. [4]) Лесь — Олекса. [5]) Кидрев — кидрове дерево, кидрина. [6]) Косиця — ein bogenförmiger Strahl. [7]) Оціряти ся — усьміхати ся, kokettiren.

Що снила ся доля...
А се мабуть таки моя!“
„Яка-ж в’на?“ — „Соколя!...
Як у того леґіника,
Що він менї снив ся!“...
„Уповіж ми!“ — „Я уповім...
Той місяць зарив ся
Гет десь в хмари... Аж оглухло!...
Лиш молня десь грає,
Та на Довбуша могилї
Дуб с кидром дрімає.
Аж тут леґінь набігає
Обдертий, невбутий,
Неначе він на сїм світї
Від долї забутий.
Ноги кровйов закіпіли,
І руки криваві...
І верг[1]), нене, каманаком[2])
В шовкову мураву,
І впав лицем на могилу,
Неначе без сили...
І обіймив кровавими
Кроваву могилу.
„Довбущуку! наш ватаже![3])
Учуй мене з ями!
Нї я щастя, нї я долї...
Нї батька, нї мами...
Як журавель туманами
По світї сїм бю ся!...
Подай менї иншу долю,
А не — возьми душу!
Хай не дражню вже тілько пси
Чужими хатами!“...
„Долї, хлопче? Царем будеш!“ —
Обізвалось з ями. —
„І ме ти світ поклонятись,
Як сонцю в проміню!...

---

[1]) Верг — кинув. [2]) Каманак — гуцулска шапочка, Barett. [3]) Ватаг — началник.

Отак, друже! так, Гуцуле!
Отак, мій леѓіню!“...
„Царем, батьку? Я не хочу!
Царем я не буду!
Я за ката не придав ся“...
„То Довбушем будеш!“
Обізвалось з під могили,
Аж вжахли ся гори, —
„І заграє та кров чорна,
Уража як море!...
І будеш нев всіх дукарів[1])
Поганих поіти!“
„Я Довбушем? Нє, калфо мій!
Ніколи у світї!
Тебе-ж може не убила
Та нешта[2]) лукава?
Та Гуцули не прокляли
За свою неславу?“
„То кобзарем менї будеш!“
Гукнуло у трете,
Неначе грім, аж йойкнули
Всї гори-рокити.
„Коли не хоч в світї бути
Ти людем за Бога,
О! то здихай псом голодним
У їх ти порога!“...

„Тай тілько, ненечко моя!
Зза кичер[3]) червоно зоряло,
Зза кичер сонечко вставало.
Закерекорив[4]) ліс... а він
Плаями в до́лини, та далї!...
А в слїд за ним та доля гнала
С торбами, нене, на вздогінь!“...

Друк. Правда 1877, ч. 4—5, стор. 126—128; потім з відмінами (редакційними!) в тексті в Родимім Листку 1879, стор. 154. Сю саму тему обробив Федькович уже давнійше в вірші »Сам«, див. вище стор. 172—174; до неї він вернув ще раз 1886 р., див. далї.

---

[1]) Дукарь — богач. [2]) Нешта — курва. [3]) Кичера — вершок гори. [4]) Керекорити — гомонїти.

Гуцул-кобзарь.

„Чо' задумавсь, мій леґіню?
Нині-ж предсє день не Марків[1]),
Та ні Роз-игри[2]) сегодне,
Щоб гуляли де Маявки[3])!
Радо, хлопче! Твій татарин[4])
Вже осідланий, готовий!
Кріс та в ліс! — а так до дівки,
А на рано тут здоровий!“

„Нє, мій батьку! Нє, мій сизий!
Най вже братчик с креса бринька
Та татарином гуляє, —
Ти-ж подай ми кобзу[5]) с клинка!...
Бо в грудех ми зашуміло,
Наче орли в крила дзвоня,
Сли у сонце нагадають
Сли в заліжку с хмаров гоня!“

„Де ви, хлопці? До лікарий!
По воскарьку[6])! За примівков[7])!
Чи ти в папороть[8]) не вбрив лиш,
Блудя лісом с тов сопівков?
Або тяр[9]) під княж-ялицев[10])
Тов проклятов ти не спав-єсь?!...
Сину, сину нещасливий!...
На ахтемні дни[11]) пропав-єсь!“ ..

„Так, мій бадечку! пропав я!...
Хоть з ручниці та у груди!...

---

[1]) Марків день — 25 апріля, котрому Гуцули особлившу силу приписують. [2]) Роз-игри — четверь по Зелених святах, в котрий то день нечисті духи гуляють. [3]) Маявки — мiфтичні дівчата, котрі на Розигри по лісах і лугах гуляють. [4]) Татарин — кінь. Гуцулскі коні мають бути татарского сою. [5]) Кобза — музикальний інструмент. [6]) Воскарька — що воском ворожить. [7]) Примівка — знахорські реті, слова, вірші. [8]) Папороть — Farrenkraut. [9]) Тяр — гуцулский вираз, котрого годі обяснити. Німець би сказав: Oder hast du vielleicht gar... geschlafen. [10]) Княж-ялиця — у каждім лісі має бути одно святе дерево, котре не можна рубати. У Тиролів, Швайцарів є также gebannte Wälder, Bäume. [11]) На ахтемни дни — на віки.

Не поможуть нї лїкаре,
Та нї Бог вже, та нї люде!...
Де нї рушусь, нї обернусь,
Все чолом ми, все ся клонить!...
Ніби царь то я в соболях,
Або кесарь у коронї!...
І усе, ох батьку милий,
Все до мене промовляє!...
Сонечко менї про Бога
Та про люде вповідає!...
Місяць знов про ту вечірну,
Що 'му світить, а не гріє, —
А казок він, батьку-світе!
Ох, казок же тих він вміє!
А ті гори, батьку, наші,
Ох ті чорні наші гори!..
І про скелї, і про жемчуг,
І про Дунай, і про море!...
Й на папери се не спишеш,
Нї письменні се не чули, —
Оттаке в'ни вповідають!...
Мало кидри аж не рули!...[1])
А той Черемуш[2]), о батьку!
І про плай той красноільский[3])...
І про камінь у Біскові[4]),
І про гордий той Сокілский[5])...
І про Нїмчич[6]) той кровавий...
Все, усе він, батьку, знає!
І де місяць вечерничить,
І де сонце спать лягає!..
А ті кидри чорногірскі —
Ох, великий мій ти Боже!...
І про зрадзіль, і про ключзїль[7]),
Про горицвіт[8]) і про рожі!...

---

[1]) Руєти — brüllen, голосно плакати. [2]) Черемуш — головна ріка в гуцулскім околї. [3]) Красноіля — гуцулске село в Галичинї. [4]) Бісків — велика скала в Усте-Путилові. [5]) Сокілский — велика скала над Черемшев, недалеко Кутів. [6]) Нїмчич — гора межи Ростоками а Вижницев. [7]) Ключзїль — die fabelhafte Springwurzel. [8]) Горицвіт — die Adonisrose.

І як в'ни се, батьку, плачуть,
І про те шовкове клубя[1]),
Що княгиню в рай водило!...
Ох, отті-ж мене аж губя!...
І плаї ті чорні, батьку —
Все лиш кров та поєдинки!...
Все лиш бучі[2])... Але що я?...
Дай, подай ми кобзу с клинка,
Най ти, батьку, заспіваю,
Бо словами сего годі...
Ріки, батьку, йдуть у море,
А горі[3]) нема їм ходу.

Друк. Правда 1877, ч. 6, стор. 193—195.

До маймурового ангеля.

Ти що се моргаєш на мене,
Крилатий, маймурний леґіню? —
Чи знов по давньому співать?
То злїзь, та кобзу мою зладь
На давний стрій, як то бувало,
Коли небесні научали
Мене на кобзї ще!... Матбути
Ви всї покаменїли! Хай!...
Душа, як кажуть, рада-б в рай,
Та терном заросли вже пути!...
Чи хто їх, друже, прорубає?...
Маймур мовчить, та кожде знає!...

Друк. Правда 1877, ч. 6, стор. 195.

---

[1]) Шовкове клубя грає велику ролю в усїх гуцульских казках — Ariadnefaden. [2]) Буча — баталія. [3]) Горі — назад, stromaufwärts.

Біскі в.

„Що знов, Марку? Що знов, сизий?
Яке нове горе?“...
„Ох, ненечко... Чорний скрипник
На Біскові 'д горі!...
Ти-ж не видиш?... Місяць світить,
Аж ся розсипає,
А та скеля, та бісківска
У хмарах гуляє!...
А ще краще від місяця
На віршечку світить
Чорний скрипник у жемчузї
Та у аксамітах,
Та на гуслех виграває,
Аж скеля ся коле!...
А там низом по під скелю
Далеко у долї
Йде прочанин у Сучаву[1])...
Став, слухає хвилю,
Та неначе окаянний
Подер ся на скелю!...

„А там ся лиш зареготало!...
Де-ж дївсь нещасний прочанин?
Не видиш? В строминї[2]) ген-ген[3])...
Аж красков[4]) вмились гострі скали,
Неначе багор-кармазин!...
А 'д горі грало все та грало“...

Друк. Правда 1877, ч. 6, стор. 195—196.

---

[1]) Сочава — місто на Буковинї, давно столичне. [2]) Стромина — steile Rutschwand. [3]) Ген-ген — там далеко. [4]) Краска — свіжа кров.

Ліпше!

Сокілский.

„Та гов[1]) ти! відки се, Василю?“
„С пропою[2]), братчики, іду“.
„І-гу!... А то й пропій вам пили!“...
„Та чули мою ви біду!?...

„Ніч ясна вам як око в кара[3])...
А люта, аж тріщить вам лїд!...
А ’д горі на Сокілскім — фара[4])!
Не видиш, як він там стоїть

„На скели, на саміськім скрутї[5]),
Той біломаймурний леґінь?...
І сам як з маймуру він кутий,
І з маймуру на нїм одїнь[6]).

„І гусли маймурні тримає
У маймурових він руках...
І грає він на них... а грає,
Що сум збірає тя та жах!...

„А вадь[7]) оскомина[8]) вам чути,
Якої піснї він се пів?
Роскажу вам... та чá[9]) ми бути!
Бо я вже голови[10]) загрів...

„Тож уха[11]), хлопцї! — Там десь в раю —
Хто був там, хлопцї? де той рай?
Бо я, єй Богу, що не знаю!...
Мабуть десь в горах? — Та нехай!

„Досить на тім, що в тому раю
Боги два бесїду ведуть —

---

[1]) Гов — стій! [2]) Пропій — другий день по слюбі, коли молоду дарують. [3]) Кар — карась, риба. [4]) Фара — стережи ся, вступи ся з дороги! [5]) Скрут — unzugängliche Felsenspitze. [6]) Одїнь — убранє. [7]) Вадь — відь, а вжеж, матбути. [8]) Оскомина — Нїмець каже: lange Zähne bekommen. [9]) Ча — тихо, мовчіть! [10]) Голови загріти — підпити ся. [11]) Уха! — слухайте добре!

А я їх трохи чи й не знаю?
Одно Прабогом се зовуть,

„Бо дощ пуска на сїнокошу,
А біли-білий, що твій сир!
А другий 'му за міхоношу,
Сокирника[1]) якогось син.

„І тількі став питать Старого,
Аж тут вбігає вам леґінь,
Тай геп старому Богу в ноги!...
А сам блїдий, як с крейди тїнь!

„„Котрий з вас двох тут Господь зветь ся?
Та чорт... хай буде хто небудь...
А в менї серце шкамом[2]) рветь ся!...
Єй Богу, жили ся аж рвуть...

„„Бо я любив отсе Марічку!...
А дївка-ж то собі й козирь[3])!...
Як полонинская[4]) та чічка[5]),
Що лїтї[7]) зацвите на гир[6]).

„„Така то дївка вам!... Та гляба[8])!
Бо тількі стались ми й любить,
Аж тут і гульк суха та баба,
Що мир косов як швару жнеть.

„„Тогди і згадуй лиш як звали!
Аж тут загурдузала[9]) мнов!...
Пустїть, бо рай вам ще запалю!...
Пустїть мя до Марічки знов!

„„Бо в'на розсядеть ся від руму[10])!...
Пускаєте? — бо палю світ!!!

---

[1]) Сокирник — Zimmerman. [2]) Шкам — найтонша вовна. [3]) Козирь — що кози [sic!] пасе, дуже відважний. [4]) Полонина — die Alm, де вівцї випасають. [5]) Чічка — квітка. [6]) Лїтї — замість: в лїтї. [7]) На гир — на велику славу, на диво. [8]) Гляба — год. [9]) Загурдузати — кимось, чимось тріснути. [10]) Рум — великий лемент, плач; румати.

Розсядесь — я казав? З розума
Ще зійде! — Се не жарт! Пустіть!""...

""У неї-ж, хлопче, днесь весіля!"" —
Бовкнув Старий. — ""А щоб ти здох!...
Чи ти отсе лиш не є похміля?
Та шкода тількі, що-сь ми Бог,

""А я-б ти зараз тут примовив[1])!...
Весіля — в неї?! Йди ти спать!...
Пускаєш? — нє? — бо — варе[2]) Богу!
На відмах[3]) мемо ся рубать!""

""То руш же! заберайсь ми, друку[4])!""
Старий як є креса се тарах!...
""Але у рай ми вже ні куку[5])!
Чи чув-єсь? в рай ми ані пах[6])!""

„Такої, братчики ви мої,
Леґінь сокілский се співав!...
Я-ж від Марічки йду є пропою...
А в повницю червінця дав!"

Друк. Правда 1877, ч. 6, стор. 196—198.

До рожі.

Зацвила — світ увеселила!
Про віщо-ж ти — питаю я —
Ох Боже, рожечко моя,
Лиш свій цвіточок[7]) терном вкрила?
О, красна моя ти та мила,

---

[1]) Примовити — когось вбити. [2]) Варе — єй Богу! Варе? — чи можу тобі вірити? [3]) На відмах рубатись — duelliren. [4]) Друк — Taugenichts. [5]) Ні куку — або-сь мені ані заглянув! [6]) Ані пах! — аби тебе ані чути не було. [7]) В автоґрафі через помилку: світочок.

Я знаю, чо'!... Та що й казать!...
Такий вже в сему світї лад,
Щоб кожда рожа в терню цвила,
Та с терня світ сей веселила!...

Друк. Правда 1877. ч. 6. стор. 198—199 і Зоря 1887. стор. 21.

Рожа.

(Іраньска казочка).

„Коли-ж така она нещасна,
Чого-ж така собі прекрасна?
Убрала яр, вкрасила двір,
Неначе в княжеский порфір,
Сама же терном ся укрила?“
Таке дївчата говорили
В недїленьку та гуляючи,
Ще й в сад царский златоколистий
Та нищечком зазераючи...
„Ох, щоб то я знала!...
Щоб хто вповів, я-б зараз 'му
Віночок свій дала!“
„Я-ж яблучко!“ — „Я хусточку!“
„Я поцїлювала,
Аби вповів!“ —
„Та цур же вам!
А слово — то й слово!“
„Утїкаймо, зазулечки!
Се Гуцул с кидрова,
Та ще й стрілець, царский таки...
Тїкаймо, сестрицї!
А то справди подумає“...
„Хай олень вам снить ся![1])

[1]) Як білий олень снить ся, то вінчаєть ся.

А що слово, то є слово...
Котра-ж поцілює?“
„Та що се ти?! Ох, він справди!“...
„Справди, не жартую...
Отак... тай так... та ще й отак“...
„Єй Богу, вмираю!“...
„Поховаю!... А тепер вже
Слухайте, що знаю!

„То був давно колись вам царь,
Та був такий вже лютий-лютий,
Що нї вам лев, нї левопар[1])
Такий не може в світї бути!
Та мав той царь одну дочку,
А було на імя їй Рожа,
Так[2]) звали ту царівочку.
Але-ж бо й гожа була, гожа!...
Та що с краси, коли-ж она
Стрільця-гільтая полюбила,
Ще й гуцулского леґіня!...
Таке она отсе зробила!...
Аж вишпорив[3]) царский се двір,
Та ну цареви вповідати!...
А царь звелїв стрільця мов звірь
Застрілити тай поховати.
Гадаєте — на кладбищу?
Ага! Щоб ті царі здорові!...
Не ласка на охаблищу[4])
Та на розпутю на шляхови?
А щоб той сміливий леґінь
Ще не надумавсь пишком встати,
Велїв що день шляхом тим він
Мірскі стадá[5]) на пашу гнати.
Та ще й державний дав завіт,
Щоб[6]) хто шляхом минать тим буде,
Верг на могилу терня віть,
Та ще й вцїдив ся[7]) тричи в груди!

---

[1]) Левопар — Leopard. [2]) В автографі через помилку Та. [3]) Вишпорити — entdecken. [4]) Охаблище — Schindanger. [5]) Мірске стадо — замірске, буйне стадо. [6]) В оріґіналї через помилку: що. [7]) Вцідитись — вдаритись.

Такий се видав він указ!...
А в'на? То рула-ж десь? Ні думай!
У них не так, як се у нас,
Що хоть роспережись та румай!...
В них ні чичирк! Мовчи та диш!
А не, то підеш зорі пасти![1])
Такий то в тих царів бариш![2])
Таке у тих царівень щасте!
Ви-ж чуєте? Та раз у ніч —
Старі царі у гостях були[3]),
А стойкарі та караули
Усї поусипали пріч.

В'на нищечком і викралась
У гай до бабусї...
„Бабусечко, голубочко,
Порай[4]), бо мину ся.
Вони-ж єго могилоньку
Як день так ніч зневажають,
Та стадом ю умішують,
Та терном ю укривають!...
Мірским стадом, єдиная,
В шовкові 'го виганяючи[5]),
І в полудне, бабусечко,
У мори 'го напуваючи!...
Порадь, порадь, ох старесенька,
Ні хвилечки не теряючи!
Ось чильця[6]) ти жемчужнії
І чепраги[7]) ще до того!...
Ось і перстнї... сей оден лиш
Варт пів царства батька мого!...
Усе бери, єдиная,
Лиш хай они-сь не збиткують!...
Лиш хай єго кровавую
Стадами в'ни не тратують!...
Лиш хай в'ни 'го желїзними
Копитами не толочуть!...

---

[1]) Зорі пасти — по смерти. Гуцул каже, що душа вмерлого тединя зорі мов вівцї пасе. [2]) Бариш — хосен. [3]) В гостях бути — віддалитись від дому. [4]) Порай — порадь. [5]) В шовкові (трави). [6]) Чильця — das Diadem. [7]) Чепраги — die Spangen.

Я дам тобі, що бажати-меш,
Що серденько твоє схоче!“

„Добре, доню! Твою волю
Вчинити я можу.
Мій батько був архі-маґом...
І я ти побожу.
Що нї царске морске стадо,
Нї злющі ті люде
Не наближуть... Да що с тобов,
Княгине, так буде?
Ти-ж одна у твого батька!...
Кому-ж він корони,
Кому-ж багор та соболї,
Скіпітри та трони
Він оставить?... Не жаль буде?“...
„Най собі тримає!...
Моє царство під могилов
Усе спочиває!...
Копитами убитоє
На биті дорозї!...
От де моє царство й доля!...
Боже милий, Боже!“...

„Не побивайсь, княгине Роже!
Не побивайсь, царице, так!...
Я навчу тя тай допоможу,
А допоможу сяк чи так!
Да ще раз кажу: що вітак?“
„Вітак най дієсь воля Божа!“
„Ходи-ж до комори!
Там ті книги первопсанні
Цардуста отворим.
Ти-ж читаєш Ценд-Авесту?“
„На память умію!“
„Ходи-ж, доню! Та за дверми
Нехай вже надію...
Бо вивчившесь підеш на шлях,
А там що ся стане —
Доню, доню!... Ще роздумайсь!“...
„Я-ж Рожа Ірана!

Ходім!“

Пішли...
А там на роздорожу,
На копитьми́ убитому шляху́ —
Ні в неї вже надії ні жаху —
Стоїть прекрасна та княгиня Рожа.
Стоїть собі на тернові могилї,
Що вбитого стрільця она покрила,
Стоїть здоймивше руки в зорі 'д го́рі,
Хітаючись, як згойдане то море:
Стоїть, та мов сонна́я промовляє,
Мов з Ценд-Авести вірші се читає...
І каже:
„О блаже!...
Ти що на білих
Комонях граєш,
Гуляєш
По лукомори,
Зоря від зорі,
І знаєш
Прабога волю
Й людзку ти долю!
Чому-же
Мою дав вбити?
Дав під копита
Оружі?...
Ще і під глоги
Лиховорогі —
Для чого?...
Може для того,
Хо́роше-боже,
Що мя княгинев,
Що мене Рожев
Назвали?...
Що-м леґіня я
Кохала?...
Ох, господине!...
Котру-ж я днину
Твою святиню,

Твої престоли
Паволоками
Не слала?...
Амвру-кадило
Не клала?...
В котру рядами
С подружечками
Пісень ти ранних
Не піла?...
З мірти[1]) віночків
Не пліла?...
Твої комонї
В багро-червоні
Крови-покрови
Не вбрала?....
Золотом узди
Не брала?...
На те, щоб нинї
На сї могилї
Тя проклинати
Глогові?...
Хороше-Боже!!!
Богове,
Що в кити та квіти ви китите світ,
І Рожу нещасну скитїт!“...[2])

„І скітили вічнї ю Богове.
На комонях золотопідкових
Ясен Хорош з сонцем вїжджає...
Море грає, кидрів гай співає...
Де-ж ті люде? — Он[3]) на роздорожу!...[4])
Терня мечуть?... Нє, прекрасні рожи
В'ни дивують ся, що так і вкрила
Ту стрілецку вбитую могилу“....

Друковано: Правда 1877, ч. 9, стор. 313—318. Пор. висше »Рожа«, стор. 240—243.

[1]) В оріґіналї без потреби: мірфти. [2]) Скитити — благословити, помилувати. [3]) Он — онде, там. [4]) В оріґіналї: на рождорожу.

Під вікни.

Чи, мила, з голуби сю ніч де воркуєш,
Що мої ти гусли неначе не чуєш?
Що граю, співаю під вікни в-задáр?...[1])
Хоть виглянь с кубелця, де нічку ночуєш,
Під білим крилечком з голуби воркуєш!
Я рожу приніс ти у дар!

А тая-ж то рожа, зрошеная рожа
Віршечки віршує — ох, милий ти Боже!...
А все то на твóю рожеву красу!
А ти ані глянеш!... Ох мила, чого же
Горячими сльози зрошаю я рожі
І з місяцем[2]) зорі пасу?...

Ти чуєш, невірна?... Я знаю, що чуєш!
Три свічи воскові — ти вірші віршуєш
Про сóкола в клітці, яблінковий сад...
У днину з сокóли в самборах полюєш...
Пора відпочити, — а ти і не чуєш!...
Хто ме ти сокóлів кортáть[3])?...

Я буду кортáть їх як вірним слугою!
Отворь, ох отворь лиш кватиречку твою,
Та нічку як[4]) сонцем освіть!..
Та білов, мягоньков, як лебідь, рукою
За твоїм превірним, за твоїм слугою
Махни, як рожевая віть!...

Друковано: Дѣло 1886, ч. 96.

---

[1]) В-задар — дармо. [2]) І з місяцем — у фантазиї Гуцула то місяць — вівчарь. [3]) Кортїти — бажати. [Поясненє зовсїм не відповідне до сього місця, бо тут нема слова: кортїти, а кортáти — pflegen, überwachen]. [4]) В орігіналї через помилку: я.

Римска княгиня.

„Чого знов, сину мій єдиний,
Так і гориш, як та княгиня?...
Чого палаєш та дрожиш,
Ручки на сердечку держиш?
Чи лиш тобі не починено?“
„Так, нене! Вчинила!
А то римска та прекрасна
Смаглява княгиня!...
Та, що в Тибрі там купалась.
Так, нене, купалась,
Та ще й чорними бровами
В одно відморгалась!...
Да ще брови ті її чорні,
То нїчо ще, нене!...
Але груди ті її, груди
Білі, лебединї,
Ті мя, ненечко, убили!...
Щож робити мушу?...
Дай кресак ми та топірчик!
Зараз в Рим той рушу!“

Доси не друковане.

Шипіцкі березп.

„Се що за новітна знов гія?...
Таж завтра, сину мій, Ілія[1])!...
Я с клїти ти кресак подам,
Та підеш в Шипіт[2]) се на храм
До тети[3]) твої Аксенії.
Там дївці дві як ті лелїї“.

---

[1]) День св. Ілія Гуцули дуже поважають. [2]) Шипіт — гуцулске село на Буковинї. [3]) Тета — тїтка.

„Так, дві їх там, мамо!
Дві березп на цвинтарі...
Неначе руками
Та білими ширинькам[1])
Махають на мене,
Аж той місяць в хмарі втонув...
А в'ни обі, нене,
Перекинулись дївками...
А білі вже, білі!...
Знай то срібло, такі білі,
Аж в очех мриїло[2])!...
І в кождої в білих руках
Срібна, мамо, чара.
І неначе в'ни се з Ґіндов[3])
Сидя при вечери
Та моргають ся до него...
А він не веселий...
А в'ни єго принушкують
З усієї сили.
„Нумо, Юрку! нумо, сизий!
Вино се з Сучави!
А ти, сестро Оленочко,
Чого така стала,
Наче сріблом подунена[4])?...
А-нумо всї троє!“...
І випили... гет аж до дна...
Ох, ненечко моя!...
Гет аж до дна!... І стали се
В'ни витись-звиватись[5]),
Знай дві гашеццї, дві срібні,
І в діл повалятись,
І вити ся... Так як нинї!...
Ти-ж не видиш, нене?...
Як хиляють та хітають
Ті срібнозелені
Свої віти, свій стан гнучкий,

---

[1]) Ширинька — хусточка вишивана. [2]) Мриїти — flimmern. [3]) Ґінда — славний гуцульский опришок. [4]) Подунути — vergolden. versilbern. [5]) В орігіналї через помилку: звивати.

Неначе у столу?
А той місяць утік, нене,
Далеко десь в доли!...

Доси не друковано.

Циганка.

„Чого-ж ти, Марку, чо', мій сину,
Так почорнів, як та могила?...
Чого голівоньку склонив,
Неначе брата свого вбив,
Та се 'му тешеш домовину?“
„Так, нене єдина!...
А він як жар розгорів ся
Та сидить у Ци́ган,
Циганка-ж 'му на колїнах...
Ох, нене, Циганка!...
І пють медок солоденький,
Ще й з срібного збанка.
І хорошу Циганочку
До себе він тулить,
І регочесь як навісний...
А она похмура...
А він їй все припиває:
„А-нумо, Циганко!
А-нумо лиш, чорнявая!
Пора ще до ранку!
Чого се так зажурилась?
Що женитись хочу?
Нехай твою головочку
Лиш се не клопоче!
Я у чинцї не стрижу ся,
Нї в гріб не кладу ся,
А с тобою меду-вина
Не раз ще напю ся!

Нумо-ж, душко Циганочко!
Що нині, те й наше!
Та не журись! Тілько й жури,
Що ряски[1]) у чаши!...
Хай ся кури, серце, журя!“...
„Та я-ж не журу ся!..
Нумо-ж, милий!... Ще в останне
С тобою напю ся!“...
Тай випили, нене мила,
Випили до дна...
А на кладбищу могила
Стоїть не одна,
А дві, ще й свіжі, моя нене!...
Ох, тож то, нене, й домовину
Я утесав 'му, утесав
З саміськой таки кидрини!...
А та старенька его неня
Весільним руки ми умила[2]),
А стар Циганин, мамо, грав“...

Доси не друковане. Тема та сама, що в поемі »Циганка«, див. висше стор. 244—261.

Керманич.[3])

„Ох, братїку-ж ти мій, соколе,
Чого-ж ти поломилась воля?
Чого-ж голівоньку склонив
На ти́совий отсе ти стів,
Ще й зашумів[4]), як та тополя?
Я побіжу за воскарков“...
Так, моя сестричко,
За воскарьков!... Нехай менї
В одно в'на не снить ся,
Та дївчина божевільна!

---

[1]) Ряска — eine Art Wasserpflanze. [2]) Тим, що тїло до гробу віднесуть, умиває Гуцул руки зараз таки на гробі. [3]) Керманич — der Flösser, Matrose [4]) Шуміти — seufzen.

Як ходить так ходить
По над Черемуш глїбокий
Та дивить ся в воду
Єго чорну та непевну...
А сама як пава
У віночку з горицвіту,
Та з рути, та з блаву[1])...
Та все дивить ся у воду..
„Марку мій, соболю,
Вийди, вийди вже до мене!
Щó се в'ни говоря,
Що ти втонув у Черемши?...
Що-б в'ни не сплескали!
Та-ж той Чермуш ось як любо
Голубить ті скали, —
Та тебе-б мав утопити?...
Нє, Марку єдиний!
А я твоїм вже боярам
Й дари приладила:
Кождїському по рантусї,
Ще й по ручникови!
А всїм твоїм дружбам, Марку,
По хустцї шовкові!..
Де-ж ти бариш[2])?... Може й справди
Під білим камінєм?...
Я всїм роздам рибарчикам
Все моє перстїнє,
Ще й монество[3]) їм розірву! —
Они відшукають!
Они?... Тебе?... Нє, Марочку!
В'ни тебе не знають!
Нї то личко румяноє,
Нї твою уроду!...
А я знаю... тай тя найду..."
Тай бух, сестро, в воду!
В саме плесо[4])!...

„А за колоду[5])

---

[1]) Блав, блават — die Kornblume. [2]) Баритись — пiти i не вернути борзо. [3]) Монество — eine Münzenschnur um den Hals. [4]) Плесо — тихе а дуже глубоке місце у ріці. [5]) Колода — eine horizontale Wolkenschichte.

Лягало сонечко спочить...
А як на другий день вставало,
Горицвіти стрілою гнали
Долів ріков... А се матбуть
У Чорне море в'ни женуть
Шукать керманича..."

Друковано: Діло 1886 ч. 111 і Зоря 1887. ч. 1, стор. 4.

Здоров.

Т а р а с.[1]

„Ти що отсе? — куда, леґіню,
У кармазиновім лудіню[2])?
Куда вбераєш ся як царь?
Та-ж нинї предсє не базар[3])
Та нї святого Маковія!"
„Так, батьку єдиний!
Маковія на Вкраїнї!
І будуть свячені
Всім леґіням роздавати!...
Ти-ж, батьку, не чуєш,
Що той старий бородатий
Кобзарь там віщує
У Кієві під Лаврою?
Аж мур зодрегаєсь,
І ті князї недонїмки
В трунвах-сь обертають,
Таке отсе він співає!...
А ти се не чуєш?!
Се не в церкві закурені
Старе Аллилуя!
А все нове, зовсім нове...

---

[1]) Тарас — Шевченко. [2]) Лудїнє — убранє святочне. [3]) Базар — торг, ярмарок.

Неначе корони
Ті золоті царські труть ся[1])...
Або ті комонї
В кошового на припонї
В недїленьку рано
Заржуть на кров та на списи...
Та всї отамани
Бренькнуть руков по шаблюках...
Такої то дїдо[2])!...
А я боюсь, що і з Лаври
Не стане і слїду,
Як він далї ме співати...
Бо я видів, тату,
Як ті старші і середнї
Й малі ангелята
С тих небіс там стрімголови
У пекло летїли!...
Та не то ще! а й щазники,
Що дось там горіли,
З старим Богом поплїч сїли,
І в вічную славу
Повінчали, мов у лавірь,
Проклятиї глави
Анахтемов закурені!...
Таке він напіяв!...
А я біжу попослухать:
Завтра-ж Маковія!“

Досп не друковане. Пор. вище стор. 230, рядки 3—14. За сим у автографі слїдує «Страх на Руси» (Б), див. вище стор. 366—367.

До черленого...

О, ти з черленими очима.
Ти у черленім жупанї!

---

[1]) Утерти — уломити. [2]) Дїдо — стара, поважна особа.

Чо' став єси ми за плечима?
Чого не дас[1]) спокій менї?!

Чого шумиш над головою
Менї, неначе той упирь?
О, я-ж бо знаю думку твóю!
Да я ще не тобі на жир,

Та нї тим кремельским кагáнам,
Щоб[2]) мою душу їм продав,
Неначе смоку на снїданя! —
Я свóю душу в вас не вкрав!

Друк. »Дѣло« 1886, ч. 110.

Желїзний двір.

„Які се примхи знов, леґіню?
Чого гориш, як у пломіню?
Чого палаєш, як той ад?
Та-ж предсє ще не їв тя гад,
Та нї у чорта ще в гостинї?“
„Нє, батьку єдиний!...
А той двір там, той желїзний —
Зза него я гину!...
Ти-ж не видів?... А я видів!
Желїзні кімнати
Й двері й вікна, а в тих вікнах
Желїзнії ґрати,
Й стів желїзний, а на столї
Великий, великий
Крест желїзний, ще й сипаний...
А там десь далеко,
Хто знає де — опівнічна

[1]) Чого не дас — не даш. [2]) В автоґр. через помилку: Ще.

Година гукнула.
Ох, гукнула!... неначе то
Десь в пеклї загуло!...
А в тім дворі наче блисло,
Такі то посвіти
Там вчинились на-мглї-ока,
Мов несамовиті!...
А в світлицу тобі король
Желїзний уходить,
І сльозами умитую
Царівню уводить...
А уводить на ланцусї!
Ти-ж, батьку, й не бачив,
Які красні ті царівнї,
А ще коли плачуть!...
А він, батьку, з нев уходить,
А входить поволи,
І каже їй присягати
У того престола
Желїзного, ще й перед тим
Великим, великим
Крестом чорним та желїзним...
А дивить так дико,
Неначе пес с черленими
Лихими очима!...
І стоїть він, батьку-ж ти мій,
Єї за плечима,
І каже їй присягати
На желїзну книгу...
А та книга ти студена,
Студена як крига!...
А він каже присягати..
Й она присягає —
Що? — не скажу, мій батечку,
Бо й сам вже не знаю"...

Досп не друковано.

Чорний косарь.

„Ану-ко, сину, вже досить
Ловити гав, літати в хмари!
Ану у стаю[1]) до кошари[2])!
А нє, то косу та у росу!
Сегодня пів згарця[3]) скосить!“
„Нє, батьку, пів світа!
Як прочан там той поганий
Та чорноодітий!...
Ти-ж не видиш, як там тяжко
Та важко ступає?...
Та який то крест великий
В руках він тримає?...
Та ще й книгу!... а все чорне,
Неначе ворони!...
А він же з ним, ох батечку,
По світі ся гонить!...
А коса, коса у него!...
Аж, батьку, бою ся!...
А він нею, батьку, косить
Не трави, а душі,
Таки людскі, добрі душі,
І кладе валами...
Ми й за літо те не встелим
Й стома косарями,
Що він, батьку, за годину!...
Що казав я? — коси? —
Він крестом так, батьку, стелить,
І в криваві роси
Він 'го носить, у червоні!...
А книгов громадить!...
А мечами обертає,
А все Христа ради!...
А спісами ті пологи

---

[1]) В автоґр. пояснено: Стадо — отара, та в тексті стоїть не »стадо«, а »стая« — стійло, де стоїть товар у полонині. [2]) Кошара — загорода. [3]) Згарец — де вперед ліс був, то єго випалили, аби трава була.

Він змітує в стоги!...
А поліг той — душі людзкі!...
Ох, много-ж він, много
Їх і дзвинькає[1]) що літа!...
Є чим зимувати
І ті чорні і багрові
Стада ті пузаті!
Й що златими обручами
Їм голови збиті!...
Оттакий то косарь, батьку,
Той у чорній свиті!...
Такого-б то і нам треба —
Чи як кажеш, тату?
Коли-ж дуже дорожить ся:
'Му[2]) душу би дати!"...

Доси не друковано.

Сочава.

„Ох, нуждочко моя є тобов!..
Ох, нуждо ма с тобов, леґіню!
Се відки кров у тя на бланах[3])?...
А то така ще чорна кров,
Неначе-б різав бісурманів!"...
„Нє, тату, Румуни!
Ти-ж не видиш? у Сочаві
Як обсїли трунву
Мученика великого,
Нового Івана?
А в'ни були колись люде,
І то ще Славяне!...

[1]) Як Гуцул жвавий стіг сїна зробить, то каже: От то дзвинькнув оденок! [2]) 'Му — єму. [3]) Блани — Pelzverbrämung. В автографі первісно було: Се відки кров в тя на лудїню, потім рукою автора поправлено як висше.

І махались не аби-як
З тим поганим Римом!
І мусіли їм Цезарі
Платити від диму,
Ще й битими золотими...
Оттаке то було!...
Аж доки їм вовчинюки
Не пустили куру
С тих мерзенних своїх амфор,
Та з своїх остерій,
Та с тих своїх — як се й сказать?...
Хай буде: містерій
Фартухових... Таке, батьку!...
Таке отсе було!...
Тогди славні ті Славяне
Від разу забули,
Що в'ни, й хто в'ни, і якої
Матери се діти!...
Але давай ніби з римська
То цвірінькотіти,
Що і нині слухать смішно!...
Оттаке то диво!...
Аж великий той Декебаль,
Князь їх нещасливий,
На міч пробивсь, бо не з'умів
По́гани терпіти!...
А в Сочаві єго діти,
Одурені діти
Поклоняють ся і доси
Святому Івану,
А не знають, що то мабуть
Святий той Славянин,
І що нині-завтра встане —
Та не в римські шубі,
Але з мечем у кулаці!
А встане на згубу
Тим славянским апостатам,
Що єго убили,
І ту славу батьківськую
В Тибрі утопили,

Та у раби запродались
Западному кату!...
І я там був, тай ще буду!..
О, буду ще, тату!!!“

Досі не друковано.

У світ!

У світ!

„Ти що се знов? куда гадаєш?
Куда татарского сїдлаєш?
Куда се остриш твій топір?
І оком іскриш, наче звірь
Потямив[1]) де, сину?“
„Нє, батечку-соколику!...
Нє, мій ти єдиний!...
Менї та звірь вже обридла,
Як дикі сї гори!
А то море, батьку сизий,
Студене то море
Та голубе запахло ми!...
У світ, батьку, лечу!
Там широко, не так, як в нас,
Що нїде і плечі
Обернути!.. Там з Дунаю
Коня я напою.
Так, з Дунаю!... Що за слово!
Неначе чарою
Мя чарує, наче в звіздах
Звіздарь ’го читає!...
А і звізди там матбути
Іначе сияють...
Правда, батьку? А леґінї
Не бють вже медведів,

[1]) Звірь потямити — die Fährte des Wildes entdecken.

Так як у нас, але Турків
Та иншу огиду!
Тай я буду!... На Дунаю —
Там, батьку, матбути
Й ті дівчата не такії,
А в рожах та в рутах,
У неділю як і в будьдень
В таночках гуляють!...
Там матбути й инших пісень
Садками співають!...
Все про славні богатирі,
Та все про лицарство,
Та про Марка царевича
Та Савино царство,
Та про поле, про Косове...
Ох! батьку мій милий!...
Оно менї раз в неділю
Такой ся і снило!...
А снилось ми, що-м десь бродив
По саміські брови
У турецких чорних тирбах[1])...
Будь, батьку, здоровий!“...

Друк. »Родимый Листокъ« 1879. стор. 68. з деякими відмінами, пороблениими редакциєю; друкуючи з автографу, ми полишили ті відміни без уваги.

Сербскі ваї.

„Слава!“ — „В віки!“ — „Відки?“ — „З прощі!“
„Від Сучави?“ — „Зза Дунаю!“
„Зза Дунаю?! Що-ж там чути
У Бовгарий? в сербскім краю?“
„Що-ж би чути в сербскім краю?
Кобзарів та срібні струни,

[1]) Тирба — погана, чорна кров.

Та шаблюки дамашкові.
Та рицарскі горді думи“.

„Де?! У Сербів! про рицарство?!
Забереш ся, баламуте?!
Там лиш Турка-поганина
Та кайдан рабский лиш чути!...
Думи, кажеш, богатирскі?
Хай они-сь їх і тримають!...
Турчин свисне мов собаці,
Сербин рацки[1]) вже й гуляє!...

„Да нехай собі рацкують,
Аж коліна не облїзуть,
Та їм уха чипелями[2])
Бісурмани не обріжуть, —
Лиш хай Лазоря та Марка
Не нехлюя їх язики!
Лиш — а чуй-же!!! — що загуло?!
Єй же Богу, дзвін великий!“

„Так, леґіню! дзвін то риче!
Риче левом по Дунаю!
І всїх Сербів він у Таків[3])
Ще й на прощу покликає!...
Завтра-ж праздник цвітоносний,
В церкві баї муть святити!...
Видиш, як валить ся нарід?
Ніде й голку пропустити!...

„Так! валить ся сербский нарід,
Що твій Дунай, що то море!...
Аж базар ся, брате, ломить,
Аж гостинцї керекоря!...
Аж земля ти застогнала,
Аж оглухли срібні дзвони!...
Так ся товпить він до Спаса
Чудотворної ікони!...

---

[1]) Рацки — на ліктьох і на колїнках. [2]) Чипіль — тупий ніж. [3]) Таків — містечко у Сербії, де 1815 Мілош Обренович повстанє проклямував.

„А той Спас, той чудотворний
У жемчугах ти сіяє!...
Світло яре, світло чисте
Та воскове 'му палає!...
Жемчуг іскрить та леліє,
А жемчугом кожде око!...
І жемчугом кожде серце,
Кожда шабелька при боку!...

„Що шаблї ті?! Преч з шаблями!
Нинї ваї муть святити!..
Лик співає... нарід плаче...
Спас ся дивить... меч рокитить...
Де-ж владика білобрадий,
Що і доси 'го немає? —
Онде йде вже честний старец!
Ладьте, Серби, ваші ваї!...

„Да владика нї ся дивить
Нї на Сербів, нї на віти,
А мов громи ті небесні
Став серед храму рокотїти:
„Що ви? ваї?! Шаблю в руки!
Се хай будуть ваші ваї!
Для рабів, для бісурманских
В мене ваїв тут не має!!!"

„Гой, що-ж храмом задзвинїло?
Грім та дзвін та блискавиця!
Нарід морем на подвіре,
А с подвіря в град валить ся!...
Та до ножів... та до Турків...
Ще і місяць не минуло,
А за гордим за Дунаєм
Туркам й слиху вже не було!..."

Друк. Правда 1877, ч. 1. стор. 1—2. Се, як бачимо, перерібка давнїйшої Ф-чевої поемки „Празник у Таковіє", пор. висше стор. 99—102.

С під юга.

„Якже-ж віє! наче пріє
С під юга!...
Вадь, що с хмари громом вдарить
Потуга?...
Та коли вже, о южане,
Він обсушить ваші рани?
Коли то?
Ще ти то,
Южане?“
„Ще я то!
Почато:
До брани!...“

Доси не друковано.

Туркиня.

Чо' се ніж мій ржа ззїдає?
Се кортить вас, Турки, знати?
А щоб Іблїс[1]) джумов тяв вас,
Ви поганцї препрокляті!
Щоб вас різав, доки ржі ще,
Доки ножів та желїза!...
Як прокляту ту Туркиню
Я ножем отсим се різав!...
Бо сей ніж мій виніс кляту
І з гарему і з неволї,
А она за те в заплату —
О, ти чорна моя доле!
В'на се з Греком полюбилась,
З препоганим гладкожусом!...
Хто тут шепнув?! Тихо, жаври!
А то різать-му вас усом!

---

[1]) Іблїс — злий дух у Магомеданів.

Так! в'на з Греком областилась
Де ви, слуги? — Вин у чари!...
А червоних, щоб шуміли.
Щоб сипіли аж у хмари —
Так як з неї тої ночи
Та з їй хабаля[1]) шуміла!...
Га! погана бісурманко!
Ти живцем ми серце з'їла!...
Бо я вірне полюбив ю!
Та й она мене любила!...
Так, любила, бо і Алов
І пророком ся божила...
І три листи аж писала,
Щоб з гарему ю спасати...
А я спас ю... Го, я спас ю!
Деж в'на ділась? де? у ката!
Бо-м зарізав!... го, зарізав!...
Що? ви може се не чули?
Нашим Богом вам ся божу!!!
Бо она ми люба була!...
Ще любіща, як ся шабля,
Як ся моя адамашка,
Що під Варнов вас стинала,
Мов червона с пекла гашка!
Так она се мою душу!...
Чо' ви, цвиги[2]), так зомлїли?...
Я-ж не той вже, що бувало!
О, прокляті ті весіля!
Тай товариш той мій вірний,
Що на нї[3]) він запросив мя!...
О, щоб лучше з пістоляти
Як котюгу[4]) був убив мя!...
Але нє! — за віщо лаю?
В него вина, в него годи,
В него хата на помості
Від музики жужмом[5]) ходить.

---

[1]) Хабаль — коханок замужної жінки. [2]) Цвига — пес. [3]) На нї — на них. [4]) Котюга — пес. [5]) Жужмом — in Saus und Braus.

Аж слуга мій убігає,
Слово-двічи ми ув ухо,
І заграла по помості
Та пречорна єго юха!...[1])
Я-ж в комонник, та у стримінь,
Та у замок, та в покої...
Га! а там... а там сиділо...
Там сиділо їх аж двоє...
А сиділи на посаді ..
Ніж мій блиснув, вже й по слюбі!...
Кров шуміла... я сміяв ся...
Він ще зірвавсь та став дуба...
А я ще раз... ще раз... ще раз...
О, про віщо-ж 'го немає,
Щоб 'го різав... різав... різав,
Аж мерці не повставають,
Доти різав! Де-ж Туркиня?...
Там під вікни грає Дунай...
Чуєш, Турчин? Бре 'го море![2])
То і їй і всіх вас трунва!...

Доси не друковано. Се сильно переборщена перерібка звісної Пушкінової баляди „Черная шаль", яку по польски в дуже мельодраматичнім стилю переробив Уейский. Федькович ще далі пішов у тім напрямі.

У гори!

(Пісня).

Там на сівер сині гори,
Сині гори, Гуцул-край!
Всї як Дунай, всї як море,
Всї як мая Бога рай.
А тут скварно[3]), а тут сумно,
Прах та пил лиш в очи бє!...

[1]) Юха, юшка — die Suppe (тут очевидно: кров). [2]) Бре го море! — турецка фраза, мабути яке проклятє. [3]) Скварно — schwül

Ах, ви гори мої думні,
Гуцул-гори, де-ж ви є?...

В нас у роги як заграють,
То аж в Бога голос чуть!...
А як з ловів повертають,
То всї гори волев ржуть!...
А тут Турки лиш та ножі,
Та кайдан лиш та роскіп[1])...
В гори, в гори! Гір ми[2]), Боже!
Або в гори, або в гріб!

Доси не друковано.

Домів!

Богач.

„Чого се в'ни ся покохали?
(Кумки з свашками цокотали.)
У неї й своï бухнї[3]) нїт,
А він раз дукарь на ввес світ.
Отто-ж то-б нам дари́ дістались[4])!...
Цур! Се-б нам розбити!
Та старому ще сегодне
Таке вповістити,
Щоб отсе ще нё пібрались,
Не дай того Боже!“
Тай вповіли єго батьку.
„Що чую, небоже!
З ким отсе ти роги чешеш?...
З старецков княгинев?
Щоб я сего й не чув більше!
Чи чуєш ти, сину?

[1]) Роскіп або колода — der Block: in den Block jemanden legen, spannen, schliessen. [2]) В рукоп. через помилку: гір ти, Боже! [3]) Бухня — eine Hütte. [4]) Як прийдуть від слюбу, то батьків і т. д. дарують, а свашки при тім скажуть таке де-що (sic!) обливкуть.

Не чув більше, бо попови
Ще й в церкві роскажу.
А тобі у вербицирку[1])
Дорогу покажу!
В'літоть твої кучерики
Швабам попід ноги,
Ніж маю я до старецтва
Ще бити дороги![2])
Чув-єсь, хлопче?“ — „Чую, батьку“.
„Куда-ж ся збіраєш,
Та ще й с кресом?“ — „Погайтую[3])
Годинку по гаю...
Убю може тетерича[4])!“...
„Нехай і так буде.
Лиш забудь ми стареччину!
Чи чуєш?!“ — „Забуду!“...

Такі отсе люде на світї постали!...
Взря двоє щасливих, в їх серце болить:
Чого в'ни так вірне отсе покохались?...
Се треба, а треба в сей час се розбить!
На віщо нехать їм годиночки тої,
Як зіронька зійде, як місяць сія,
А в'ни обнїмуть ся — щасливі обоє...
„Мій соколе ясний!“ — „Голубко моя!“...
Лишіть би їх, люде! Світ кождому любий!...
По кому-ж би мали єго й споминать?
По вас хіба? Горе!... Вам тілько щоб шуба,
А лев хай здихає, бери єго кат,
Аби тілько ваша взяла!...
Оттаке то в світї!...
Лучше мабуть до місяця
Ручки мертві гріти,
Як до вас їх благаючи
Моляючи підоймати!...
Скорше вирошу чорта с пекла,
Скорше вмолю з бардов ката,
Як вас отсе та гадючі

[1]) Вербицирка — der Assentplatz. [2]) Дороги бити — пусто ходити. [3]) Гайтувати — полювати, стрільчити. [4]) Тетерич — der Birkhahn.

Ті ваші язики!
В'ни однакі: який в старця,
Такий і в владики!...
Всї з вовчого лика[1])!...

Ідуть коса́ре с косовицї,
Та заспівали попід гай
Про Довбушеву молодицю[2]),
Про срібну кулю, чорний плай,
Та як ішли опришки з долу,
Та як убив ся Нестерюк[3])
У облазї[4]) під Фудуґовом[5]),
Та як 'му кров чуріла з рук...
Коли в'ни глянуть, на мураві,
На чирчиковім сардацї
Лежить ледїнь увесь кровавий,
Єму ручниця у руцї...

Зібрали ся вівчарики,
У зголовах грають[6]):
Зібрали ся побратимки
Та яму копають;
Зібрали ся керманичі
Та тешуть кидрину...
Поховали ледїника
В гаю під калинов
Без корогвий і без попа,
Без божего слова...
Лиш могила сумна, сумна
Стоїть у Кидровім.

А де-ж той батько-богатирь?
Та де-ж би був? В богатї стаї
Велике мішане збиває[7])

---

[1]) Вовче лико — der Seidelbast, eine sehr giftige Pflanze. [2]) Довбушева молодиця — Дзвінка. [3]) Нестерюк — оден ледїнь, що через дївку застрілив ся. [Тут і загалом у отсїй поезиї Ф—ч пише ледїнь, де инде леґінь]. [4]) Облаз — дорога по під гору. [5]) Фудуґови — одна місцевість у горах. [6]) Як парубок умре, то грають 'му ледїні на флоярах, сидячи у зголовах. [7]) Мішане — всї ті вівцї, що властитїль полонини на пашу позбирає.

Та пряче скором[1]), гляджить сир[2])...
У осінь памятна-ж субота[3])!...
Поназлїзаеть ся голота,
То-ж треба що й за сина дать.
Померших треба споминать...
Чи як ви кажете?...

Досі не друковане.

Король Гуцул.[4])

Що ти кажеш, що король наш
В Бога зорі завертає?[5])
А король наш, кріль наш Гуцул
Зорі пасти й не гадає,
А в Сокілскім ти дрімає,
А дріма вже годів много!
Знаєш, брате мій, за віщо?
Я ти скажу, задля чого.

Десь давно-давно стояла
На Сокілскому святиня,
Лади-Дажбога святиня,
Вся у рожах та в кидринї,
Вся з кришталю дорогого,
З маймуру та злата кута,
Та в порфіри, та у парчі
Мов княгиня одягнута.

А в святинї в серединї
У просторі златі сали
Два божки, два мармурові
На посадищах стояли:

---

[1]) Скором — молоко, сир, масло і т. д. [2]) Гляджити — mit Laab versetzen, damit die Milch gerinnt. [3]) О-перед св. Димитрия. [4]) Гуцули покликають ся все на якогось короля та на Чорне море. [5]) Зорі завертати мов вівцї, то є по смерти.

Перший білий як той лебідь
В сино-золотому мори,
Другий чорний як той ворон,
Як той чорний в Чорногорі.

В сю святиню пре-прикрасну
Тут сходили ся що літа
В празник Купала святого
Гуцули з усего світа,
Кріль же Гуцул перший з ними,
Перший він на всї Гуцули.
У рицарстві, богатирстві
Пари в світї 'му не було.

Всї жертвенники палають
Прасвятому Білобогу,
І дванацять білих комонь
Вводя леґінї в чертоги;
Кождий комонь у порфирах
Та у золотї сіяє!...
Лик довкола Білобога
Їх у піснях обвожає.

І дванацять чорних комонь
Вводить другий лик в святиню,
Все в чорнї в них, все чорно в них:
І зубела і стрименї;
Так обводить лик їх чорний
До окола Чорнобога.
Той співає, сей ся дивить
Наче воріг, наче з рога.

І як стали раз по семий
Так божків в'ни об'їзджати,
Аж нараз — о, хто-б се здумав,
Хто-б не вжах ся, милі братя!..
Оживають вам богове,
Та до долу, та до зброї!...
Й сам князь Гуцул вам не видів
З роду бучі ще такої!

Так лиш грім у чорні хмарі
Бєт ся, вєт ся блискавицев...
Видить Гуцул, видить нарід:
Іскра сипле, міч казить ся...
Аж тут — горе! тричи горе!
Білобог став увявати,
А здуфалий кріль той Гуцул
Ну-ж ся з него наругати:

„Що ти, славний Білобоже?
Ти вступаєш сему чорі?![1])
Ха-ха-ха!... то-ж подиви ся,
Як то Гуцул шаблев оре!“...
І що оком ти кліпнути,
Чорнобог вже 'д земли вєть ся...
„Видиш, славний Білобоже!
Так то в нас ув Уців бєть ся!“

„Й справді, Гуцуле, не згірше
Топірцем се ти махаєш!
Та одну лиш правду в світї,
Ти, небоже, ще не знаєш,
Що де Бог ся з Богом боре,
Не мішатись чоловіку!
І ся правда була правдов
Спокон світа, спокон віку.

„Задля того-ж у гору сю
В середину будь заклятий,
І „Сокілский“ ме гора ся
Від сегодня-сь в світї звати;
Бо аж доти меш в нї спати
Ти по мої божі воли,
Аж на Купала одного,
Пущу свої я соко́ли.

„Пущу сімсот семикрати
З свої світлої палати,

[1]) Чора — чорний чоловік. Циганин.

I аж доки сю гору в'ни
Семикрать мут облїтати.
Провали ся в ню, о князю!
I з садами і з святинев
I з усев ватагов твойов,
Що сміялась з мене нинї!“

Бог промовив — і ся стала
Та жасная божа воля:
Князь з святинев і з ватагов
Провалив ся аж до долу!...
Як і комонь так і всадник,
Всї желїзним сном дрімають,
Та на Купала святого
Тих соколів дожидають.

А на Купала що сім рік
Він на хвиль сім з сну ся будить,
А протягшесь сюди-туди
Він гука на свої люде,
А гука, що зодрегаєсь
I святиня і палата:
„Нути, Уци! годї спати!
Час матбуть би вже вставати!

„Ти же скорше, чуро-спюху,
Подиви ся по надвірю,
Чи соколів не зіслав ще,
Що так гарно бєсь на міру![1])
А сли нє, то... як си схоче,
А ми мемо, хлопцї, спати,
Та до бою, та до рати
З чортом сили доберати!“...

Й знов на сім рік усипає,
I рицарство і отроки...
Доки, князю, спати будеш,
I дрімати доки — доки?!...

[1]) На міру битись — duelliren.

Не жури ся, руский роде!
Коли встану, то вже встану,
І поборю, о! поборю
Руску долю ту погану!

Друк. Діло 1886. ч. 98 і ще перед тим »Родимый Листокъ« 1879. стор. 52. але з численними змінами, пороблеными правдоподібно самою редакциєю і, як звичайно в таких разах — на гірше: от тим то ми й полишаємо їх без уваги. Мотив закінченя взяв Ф—ч із Уляндової баляди »König Rothbart«.

До Черемшу.[1]

Чого мене в одно ти лудиш,
О Чорний Черемшу ти наш?
У Чорне[2]) нéсти мя гадаєш?
У Чорне нести мя не будеш,
Аж не завяжемо ми Січ
На чорні наші Чорногорі!
Так говорили вічні зорі
На Купала святого в ніч.
А Січ нову та дужу-дужу!
А доти годі, чорний друже...

Друк. Діло 1886. ч. 97.

Черемска цариця.

Хто по Черемши, по Чорнім,
Та по буйнім, та по бісім,
Хто летить се наче сокіл,
Наче бистрий по небісю?

---

[1]) Черемуш ділить ся на Чорний і Білий. [2]) У Чорне (море).

Се керманич молоденький,
Се дарабу[1]) він кочує.
Вітер віє, буря свище,
Гордий Гуцул се й ні чує.
„Що ті люде нерозумні
Се плетуть за небилицю
Про княгиню ту прекрасну,
Про ту черемску царицю,
Що керманич' женихливих
У двори в'на свої гулить?!
Хай ластить ся кілько хоче,
А мене в'на не одурить!"...

„Чуєш, як бурить?
Годі, ледіню!
Стань попасати
Там на заріню...
Нє, там при лузї:
Трави шовкові,
Пристань способна,
Мила розмова!
Я ти покажу
Сома в сумузї...
Стань-же, прибий-же
Зараз при лузї!
В моєму плесї
Рибка гуляє!
Годний керманич
Нас не минає!"

„Я-ж не з тих бо неминайлів!
Сома, кажеш, у сумузї?
Чи одна уже могила
Там чорніє в чорнім лузї!
Пріч! щезай, маро, від мене!
Я не лин під твої ости[2])!...
Не біліли та й не будуть
По зарінках мої кости!...

[1]) Дараба — das Floss. [2]) Ости — eine Art Harpune zum Fischfang.

„Кости, то трости!
Їм і біліти!
Думаєш жити
Віки у світї?...
Глянь лиш на цвіти:
Нинї сіяють,
Завтра їх коси
Гострі стинають!...
В мене, мій друже,
Вянуть не будеш!...
Вадь ти не видиш
Мої се груди-ж?
Стан як лозовий
Гнеть ся, вгинає...
Хто притулив ся,
Смерти не знає!“

„Смерти, кажеш, він не знає?
Підеш, лудо, ти від мене?!
В тебе, кажеш... Забери ся!!!
Я горячий, ти студена!
Ти вадь з леду криги кута,
Я з пеколного, бач, жару...
Ти матбуть ще й не віддана,
Я вже-ж маю свою пару!“...

„В згарь ю на швару!...
Я-ж не віддана...
Завтра до шлюбу,
Милий мій, станем!...
Відти в комору,
В білі перини!
В нас там не має,
Милий мій, днини!
В нас все по шлюбі,
Шлюбна все ніч,
Мила розмова...
Нумо-же пріч!...
Нумо зо мною,
Нумо у кліть!

В мене відмови,
Милий мій, ніт!“

Тай не було 'му відмови...
Кров кіпить, що аж збігає...
Бух, тай втихло!... Бриж за брижев[1])
Чорне плесо укриває....
Де-ж керманич молоденький?
У княгині на весілях!...
А зарінком білі кости
Як біліли, так біліли...

[illegible] не друковане. Тема та сама, що в Гетевій баляді „Der Fischer“.

Кидра-княгиня.

„Се куда з сокиров, сину?“
„Ще питаєш? А в кидрину!
Халашеви[2]) років с триста,
Вже валить ся у долину.
Хочу кидри нарубати
Та в протеси[3]) утесати;
А я знаю кидер кілька, —
Дзвинькну хату, як палату!“

„По що в кидрину?
Най їх, мій сину!
В кождім кидринци
Бачиш — княгиня!
Вай, хто престолну
Кидру їй рушить! —
Свою він душу
В плат дати мусить!
А за-для того —
Сину мій, сину,

[1]) Бриж — як вітер по тихій воді [illegible], то она мече брижі. Der Wind kräuselt die Oberfläche des Wassers. (Бриж — [illegible], фалда, хвиля.) [2]) Халаш — хата. [3]) Протес, протеси — [illegible] Гуцул вздовж на половині, гиблює, і звуть ся [illegible]

Моя дитино,
Не йди в кидрину!
Наша ще-ж хата
Добре тримає...
Чуєш, як буря
Вє, завиває?!
Не йди-ж до гаю!
Най тя вблагаю!“

„Що, старий, ти се говориш?!
Я би байки мав боятись?
То волію лучше жусом[1]),
А не Гуцулом се зватись!
У кидринци княж-кидрина?...
Що ті люде ще не ввірят!
Я-б хотів отсю сокиру,
Сю банску[2]), з нев попомірять!“...

„Ей сину, сину,
Дай собі пóкій!
Хоть-би й сам Гуцул,
З Богом не в дроки[3])!...
Чуєш, як буря
Свище та віє?
Твоя здуфалість,
Сину, не гріє
Батька старого...
Дай-же си стрим!
Хто в Бога камінь,
Бог в камінь ним!
А ти ще молод,
Шкода-б тебе!
Вів лиш на себе
Глину гребе.“

Але син лиш моргнув усом
Та в кидринец борше чемше[4]),
Аж плаями загутіло,
Наче вітер у черемсі...

[1]) Жус — Feigling. [2]) Баня — das Bergwerk, der Hochofen. Банска сокира — велика, добра сокира. [Радше гартована, сталена]. [3]) Дроки — дрочитись с ким, Kurzweil mit Einem treiben. [4]) Чемсати — борзо йти.

Аж в кидринци зупинив ся.
„А котров з вас загриміти?
Сев? — Ба сев! Такої справди
Я й не бачив з роду в світї!“

„Фара, леґіню!
Поли рубай,
Відси тїкай!
Сяя-ж кидрина
Тої княгинї,
Що їй се лїс,
Що їй се гай...
Тїкай, тїкай!
Вірна ялиця
Се тобі радить.
Тая-ж цариця
З світа тя згладить...
В неї-ж бо, друже,
Прощей нема,
Хто на їй кидри
Руки знима!“

Да він сего мов не чує...
Барда блисла, аж загуло...
„Що? Ти стогнеш? Ей, стогни же,
Щоб аж в до́линах заруло!
Щоб аж голос покотив ся!...
Бо я мушу ти признати,
Що такої-м ще не бачив,
Від коли став бардов тяти!“

„Чуєш ти, хлопче?
Не руш сю кидру!
Даю ти волю
В всїх мої дебрах, —
Дїй там, що хочеш...
Відси ти фара!
Чуєш?! Кровава-ж
Моя бо кара!
Я-ж не питаю
Родич проклону,
Нї-же трімбіти,
Нї-же подзвону!...

Руш же ти відси,
Доки ще час!
Доки за гордість
Душу ти дас!“

„Га! то ти то, прелукава?
Я-ж тебе бо ся не бою!
Хоть клади мені тут зараз
І корону красну твóю,
А ся кидра, ся столична,
Мойов, кажу, має бути!
Хоть отся сокира мóя
Мала-б в тобі утонути!“

„Мой ти, ледіню! —
Лиш не сердито!
Твою тупицю[1])
В мені топити?!
Ще за короткі
Руки, небоже!
Се не в Евреях
Купати ножі!...
Дай-жеж си пóкій,
Коли ти кажу,
Коли, як мати,
Ще тобі ражу!
Глянь лиш докола:
Доста кидрини!
Стане ти, сину,
Й на домовину...
Для того-ж, хлопче,
Шуми домів!
Щоб мій тя вітер,
Щоб мій тя гнів
Силов, небоже,
Відси не мів,
Та не втесав
Ти домовину
З мóї кидрини!“

[1]) Тупиця — eine stumpfe, unbrauchbare Axt.

„Що́, маро, отсе ти кажеш?
Чи ти з мене лиш не кпиш ся?
Преч мені з перед очий ти!
Руш! ти кажу, бо — диви ся!
В нас лиш в гульках жарти бють ся,
А не в лісї, горда крале!
А де Гуцул не жартує,
Там нї гойса та нї чала“[1]).

„Так ти? — Про мене-ж!
Кождому воля!
Кождий бо теше
Сам собі долю...
Гуцул — не Гуцул,
Все чоловік!...
Гоя, вітрове —
Як є поконвік!“

І загуло, мов у пеклї,
Мов у сїрцї, у Содомі!...
Лїс тріщить, мов та солома,
Валом, жужмом нося-сь ломи...
Грають громи... Де-ж легінь наш?
І не видко... під кидринов!...
А за три дни й поховали —
Та порожну домовину[2]).

Друк. Дїло 1886. ч. 110.

Під міров.

Будь здорова!

Будь здорова, Чорногоро!
Вже во вік тя покидаю!...
Муть в трімбіту братя грати,
Я вже з ними не заграю.

[1]) Гойса — на ліво, чала — на право. [2]) Давно як хто утонув, а трупа не відшукано, то ховали порожну домовину.

Бо заграють тарабани
Ті царскі та голоснії,
Та цїсарска музик-банда!...
Місяць світит та не гріє...

Та не жаль ми, братя, того
Мого перстня дорогого,
Що у дар дам тарабанцям, —
Але жаль ми лиш одного,
А то кучера лиш того[1]),
Що чесала рідна мати...
Ножички цїсарскі срібні
Гарно вміють підтинати!

Будь здорова-ж, Чорногоро!
І трімбіто! і кидрино!
Що в'ни шепчуть? „Не загинеш?"
Знаю й сам, що не загину!
Гуцулови домовина
Лиш с кидрини с поконвіку!
Будь здорова-ж, моя кидро,
Нім горі ся вернуть ріки![2])

Друк. Зоря 1886, стор. 282.

Царска рожа.

Не знаю, ох милий мій Боже,
Чого мя так гóлов болить!
А все та цїсарска та рожа
Менї ся на думцї снуєть!

Уповень як золото ясний
Розсипав садами посвіт,
А стрільчик як місяць прекрасний
В садах тих на вартї стоїть.

---

[1]) В перводр. Жаль ми кучериків моїх. [2]) В перв. др. Будь здорова-ж! Я верну ся, як у гору вернуть ріки.

На варті — ох милий мій Боже!
На стойці стрільчик стояв
Оперед прекраснойов рожев,
І руки на грудех він склав.

А рожа до него ся клонить...
А місяць сияє посвіт...
Раз вийде зза хмари, раз втоне,
А рожа все клонить свій цвіт!

І в стрільчика серденько крає...
Утер собі сльози як кров...
„Ох роже, ти роже царска́я,
Що робиш, роже, зо мнов!“

А рожа вгинає все віти...
„О стрільче мій, стрільче, не вянь!
Бо я тя любила на світї...
Утри менї з ро́сий ти скрань!“

І стрільчик до рожі схилив ся...
І рожа 'му впала на грудь...
Він плакав, та все лиш дивив ся...
„О роже, здорова ми будь!“

Зза гаю пресвітле вставало,
Неначе з рожевих се ткань...
Садами стойки ся міняли,
Сияла цїсарская брань...

А там — ох, ти милий мій Боже!
А там молод стрільчик лежить,
Неначе уснув се під рожев,
І вчахнену рожу держить...

Держить ю кровавов рукою,
Притис на кровавую грудь...
Ох, роже царская ти мо́я,
На віки здорова ми будь!...

Друк. Дѣло 1876 ч. 110. Тема та сама, що в першій части „Двох пісень рожевих“, див. висше стор. 175—177.

Кобзарска зірниця.

На небеснім лукомори —
І не зміриш, кілько миль —
Блудить бідна ніжна зоря,
Як у мраці журавель
Позабут!
Мов прочáн той вічноблуд...
Сли не брешуть вічні д' горі.
Се кобзарска муси' буть!...

Друк. Дїло 1886, ч. 96. Се мабуть переклад німецької вірші Ф—ча из. Sängers Stern, друкованої в книжцї Am Tschermusch! (1882), стор. 16. див. далї Німецькі поезиї.

Зоря.

Лелїла зоря, що лелїла,
Вітак розсипалась на мак,
Тай маком у болотї сїла
Жабам на втїху!...
Вилїз рак
Тай свище: „Так ті зори й треба!
Коли зоря, хай пазить неба!“

Друк. Дїло 1886, ч. 111 і Зоря 1887, стор. 100.

Тай оттаке!

Чи понесу як косу в росу,
Чи понесу я кріс у лїс, —
Однакий, побратиме, біс!
У чорної немає впросу!

Пішов косити — збавив косу!
Пішов у ліс — замовив кріс![1])
Вернув домів — старий знов лає!
До дівки — дітько в дутку грає!...
        Тай оттаке!...

Друк. Дѣло 1886, ч. 111.

Сокілска княгиня.

Не знаю, о братя, чом нині
Такий обгортає мя сум...
А то та Сокілска княгиня
В одно се не сходить ми з дум.

І сонце за Діл вже сідає,
І мракнуть всї гори вже сном,
Лиш той ще Сокілский сияє,
Як з золота кутий шелом.

А долом жасний та глубокий
Той Черемуш дикий гутить,
Як сокіл, як той бистроокий,
Що сóвма на лови летить.

А 'д гóрі княгиня прекрасна
Як з маймуру кута стоїть,
І коси як золото ясні
Пустила вітрам на росплїт.

А долом хороший керманич
Кидровов дарабов летить...
О, вже-ж бо пора 'му на на-ніч,
О, вже-ж бо пора 'му прибить.

---

1) Замовив кріс = das Gewehr hat versagt.

А тая-ж княгиня там 'д горі
Почала косу чесать,
А чешучи косу, як море,
Чудесних пісень співать.

А той там керманич в долині
Забув за дарабу й за світ;
В однó ся лиш дивить 'д княгині,
Що там на Сокілскім стоїть.

А Черемуш, братя, глубокий,
А Черемуш дикий як біс!...
А Черемуш, братя, по скоках[1])
Розбиту дарабу поніс.

Друк. Зоря 1886, стор. 282 з деякими дрібними відмінами, які ми справили по автографу, не зазначуючи їх у нотах. Лишаємо зовсїм без уваги той текст, що був поміщений у Зорі 1888, ч. 2 пз. Льорелий Гайного, перевід. Се не що, тілько наш текст, але переданий з памяти, з пропусками і самовільними змінами, що нехосять розмір вірша. Тема взята з баляди Гайне «Die Lorelei».

Урода.

Ходить ледїнь та по над воду,
Та дивить ся на свою вроду,
Неначе в зеркало. Та ба,
Війнуло, вдарила габа[2]), —
От вже і по хороші вродї!
Габи ті, брате, сперти годї.

Досп не друковано.

---

[1]) Скоки — die Wasserfälle. [2]) Габа — die Springwelle.

Хорий стрілець.

У Відни в цїсарскім шпитали
Се стрільчик на́-смерть лежить,
І ручку білу зовялу
На серденьку держить.

І кличе товариша ’д собі:
„О, вірний товаришу мій,
Мене ти на завтра до гробу
Вже гарно та гарно настрій!

„А як меш тесать домовину,
О, брате мій, ласкав же будь,
Теши з запашної кидрини!
Тай се ще не забудь:

„Зелену-зелену кидрову
Затуль менї в руку ти віть...
Й отсю ще ширињку шовкову.
І з дакої рожечки цвіт!...“

Друк. Діло 1886. ч. 96 і вчаснійше Родимый Листокъ 1879, стор. 233 з деякими редакційними змінами, які ми лишаємо без уваги.

На кафталуцї.[1]

О море, сине ти море!...
О синий ти, місячний світ!
А на кафталуцї там ’д горі
Керманич стойку стоїть.

А море сине, бре, грає!
А він си думку ведеть:

[1] Кафталук — der Mastbaum

Куда то море гадає?
Куда то море риветь?

На кафталуці там 'д горі —
І виняв він карманец,
І зерькалце срібне як море,
І срібний гребенец.

І на кафталуці там 'д горі
Став кучері свої чесать,
Ті кучері свої як море,
І в срібне шкло зазерать.

На кафталуці там д' горі —
І срібні сльози утер,
І зерькалцем срібним — та в море!
І срібну зброю припер

До кафталука там 'д горі...
Й пішов 'го, срібне, шукать
У сивозелїзе то море...
А зорі забрали ся спать!...

Досі не друковане. Тема та сама, що в вірші „Старий жов-[illegible]", див. вище стор. 310–311.

Відправа.

А як менї відправу дали,
То я з радіщ вам аж зарув!
А й кобзу свóю не забув!...
А в'ни мене питати стали,
    Що видів я в світї?
    А я тогди як вже стану
    Та стану їм піти!...
    Чорногорі про Тироль-край
    Та шкляннії скелї,

Та як Франків пренога̂них
Там стрільчики били!
А Черемшу непевному
Про Дунай та море.
Та як буря прелукава
Збиває їх в гори!
Ледїникам про цїсаря
В кровавих порфірах,
Та як з Франком та з Волохом
Ставав він на міру!
Гуцулам знов про ту зраду
Та царя Максима,
Що не міг наїстись слави,
Та наїв ся диму[1])...
А дївчатам про те місто,
Що в мори дрімає,
Та про Марка та ляґуни!
І сам вже не знаю,
Про віщо ще я їм співав!
А в'ни-ж? А в'ни-ж!.. Оден дрімав,
А другий хріп з усеї сили.
Старі про кози говорили,
Дївчата товпились в куток...
А я с кобзини струни змок,
Та гай у клїть з нев!... На що й грати,
Коли чорт ма' кому...

Друк. Дїло 1886. ч. 96.

[1]) Мова про Максиміляна, брата цїсаря Франц Йосифа I., що був розстріляний у Мексицї.

ПОЕЗИЇ

1885—1886 рр.*)

*) Подаємо тут окремою групкою ті поезиї, що були написані Федьковичем в часї його побуту в Чернівцях і друковані в »Буковиньскім Календарі« 1886 і 1887, в »Буковинї« 1886, »Зернах« 1887 і »Ватрі« 1887, або заховали ся у рукописах, а не війшли в ті ріжнородні співанники, яких складанєм займав ся Ф—ч головно в останніх роках житя, і які друкуємо далї.

До лїри.

Сидит леґінь, сидит зажурившесь,
Головою на лїру схилившесь.
„Чи-ж маю я на гуслех заграти,
Чи до лїри як гай заспівати?
Заспіваю я радше до лїри,
Бо на гуслех нема менї віри.
А та лїра все серденько знає,
Струна струнї правду виовідає.“

Досі не друковано. Титул — наш. Віршик є кладений як епіграф до збірки народних і власних пісень, зладженої Федьковичем п. з. „Найкраші співанки руского народа на Буковині. Зібрав Ю. Федькович“. Рукопис (власність тов. Руська Бесїда в Чернівцях) без дати, та зладжений мабуть у остатніх роках житя поета (титул писаний тремтячою рукою). Майже всї нар. пісні поміщені тут, ретушовані Федьковичем; вони будуть надруковані в четвертім томі нашого видання.

Король Гуцул.

По над Черемуш, над білий
І над чорний, і великий,
Оселились славні Готи,
Нарід храбрий, нарід дикий;

Бо аж там їх, бач, прогнала
Та княгиня Ольга мука
З над Днїстра і Чорноморя.
Невсипуща та гадюка.

Так зайшли в'ни безталанні
У ті чорні рускі гори,
Попрощавши білі скелї,
Попрощавши сине море;
Там приймили руске слово,
Руску віру і звичаї,
І розжились, і пробули,
Як і нинї пробувають.

А король їх Гуцул звав ся,
Як той місяць прехороший.
Мав отроків, мав комонних,
Леґінїв і всего досить;
А як стане у шеломі,
То як сонечко засвітить
В празник Зельмана-Ваяна,
Бога Лада серед літа.

І мав Ладо-бог святиню
На Сокілскім на груневи,
Золотом була побита,
Честь і слава королеви!
Леґінїв триста служило
День і ніч святому Ладї,
Всї в панцірах і порфирах,
Всї у зброї і в булатї.

А одесную в святини
Стояв образ того-ж бога,
Ясний, красний, прехороший,
Як то сонечко в чертогах,
Коли в мори ся скупає
І на світ весело гляне! —
Слава ти, о Ладе-боже,
Світлий Зельмане-Ваяне! —

А по лївім боцї храма
Стояв образ Чортовита,
Того ворога тяжкого
Всего миру, всего світа;
І стояв він чорний, темний,
Оперезаний гадюков,
В лївім кулацї коса 'му,
А меч вхопив в праву руку.

І почав ся празник Лада.
Лeґінї служащі в ділї
Взяли комоня святого,
Як той снїг, як лебідь білий,
І водили хороводом
Доокола бога-Лада,
Коляду святу поюще,
А за ними вся громада.

А діди собі знов взяли
Чорного коня калїку,
І водили хороводом
Доокола Чорновита,
Але пісень не співали,
Лиш дивили ся понуро,
Як слота, як хмари леду,
В лїтї град, зимою буря.

А як тричи обійшли їх,
Лики побіч поставали.
Аж тут чудо сотворилось,
Про яке ще не чували:
Бо оба боги ожили
І ся схопили з престолів,
Розярені аж до краю,
Наче кождий збожеволїв.

І мечі булатні вимкли,
І ся пу́стили на себе,
Наче дві ті громовицї,
Що роз'юшуть ся на небі!

Іскри сипались довкола,
Нарід млїв з переполоху.
А боги оба рубались
Аж до вбою, аж до здоху.

Але горе, і ще горе!
Ваян-Ладо спотикнув ся,
Хоче падати на землю...
Король Гуцул усміхнув ся.
„То такий ти бог, о Ладе?!
Хочеш чортови піддатись?!
Ха, ха, ха!... то тебе варта,
Вижу, Ваяном і звати!“...

І ухопив топорець свій,
Пустив ся на Чортовита...
Бучі, брани от-такої
Ще не було поки світа!
Чорновит лиш повалив ся,
Ладо схопив ся на ноги...
„Се ратунок був на вчасї!
Слава Господу Прабогу!...

„Але ти, королю гордий,
Як ти смієш ся мішати,
Де боги два стануть в брани,
Два боги, а ще два братя? —
За тото тя проклинаю
І всю дружину тут твóю,
Що дивилась мому впаду
І ругалась надо мною!

„В сю гору тя замикаю,
В їй підземнії світлиці,
І Сокілским ме ся звати
По імю се моїй птиці.
Бо аж доти меш там спати,
Доки в лїтї на Купала
Не зішлю соколів своїх,
Щоб ти вість о прощи дали!“

І як Бог закляв предвічний,
Так ся стало і так було:
Спочиває король Гуцул,
А з ним враз єго Гуцули;
Спочиває, поклонившись
На стів чорний, маймуровий,
Все однакий як бувало,
Молод, красний, чорнобровий!

А що року пробуджаєсь
Він на Ивана на Купала,
Протягаєсь. — „Де ти, чуро?
Тож ми твердо, хлопче, спали!
Подиви ся на світ божий,
Чи соколи не злетїли,
Щоб нам стати в брань з пекольним
Чортовитом! Меч і стріли!

„А як в'ни ще не злетїли,
То ще далї спати мушу;
А як в'ни уже злетїли,
Тогди в брань з проклятим рушу,
Добувати нашу славу,
Добувати руску волю!“
О, злетїть вже раз, злетїте,
Ви сокілскії соколи!...

Друк. Буковиньскій Калєндарь на рокъ 1886, стор. 45.

Агасвер.

І засудили такий суд,
Аби на хрест єго розпяти.
Вмиває руки пан Пилатій,
А в'ни на ту жасну Голгату
Оперед себе 'го женут, —
Та не Пилатія, а Спаса,

Господного Сина!...
Не здужає безталанний,
Не стало вже сили!
І сїв хвильку припочити
На лаві під хатов...
Шевлюга-ж проклятий
Єго трутив з свої лави.
„Рушай, бунтівнику!
На Голгатї припочинеш,
Уже не далеко!“

Тогди Син Божий 'му прорік:
„Я йду, Агасвере, вмирати,
А ти, ти жий, а жий проклятий.
Проклят скитай ся ти по вік,
Аж доки я во время оно
Не зійду судієв закону!“

І ходить він скитаючись
До нинї по світї,
І звуть єго вічним Жидом...
А ті єго дїти
Розложили маґазини,
Шиньки, склепи, лави,
Так і ловять наші душі
У сїти лукаві.
І доки муть ще ловити?
На Бога надія!
Завитає і в нас колись
Празник Маковія.

Друк. Буковина 1886, ч. 9. Остатни 3 рядки вірші в тім першодруку виглядають так: „Доки-сь не пробудим, Доки сонечка просвіти Уникати будем“. Та се концепт не Федьковича, а редактора „Буковини“, як сьвідчить корректурна відбитка сеї вірші, захована в архіві тов. „Руська Бесїда“ в Чернівцях. Тут зложено первісний текст Ф—ча, а остатні 3 рядки перечеркнено і редакторською рукою дописано ті рядки, з якими ся поезия вийшла в сьвіт.

Убогий леґінь.

Убогий леґінь по горах ходив,
По Чорногорі скитав ся,
Чи де на щастє би не набрив,
Чи би де хліб 'му не дав ся.
І так заблукав він на Довбушів гріб,
Чи тут не найшов би насущний хліб,
Чи тут би талан 'му не дав ся...

І скинув кріс він з широких плїч,
І зняв кресаню і пави,
І верг далеко від себе пріч
В зелену, шовкову мураву,
І впав на могилу неначе пян:
„Подай менї, калфо, з могили талан!
Подай менї щастє і славу!"

„Будь королем!" — розляг ся гук. —
„Красуй в золоті ся коронї!
Сядь вище князїв, сядь вище дук,
На золотокованім тронї!"
„Хто? я, о калфо?! Се хліб не мій!
У мене люде не на убій![1])
Не я судив ся в Нерони!"[2])

„То Довбушем будь!" — загуло знов. —
„Не хочеш крілем ти бути,
То лий цївками їх[3]) чорну кров,
За[4]) нáрод в кайдан їх окутий!"
„Нє, калфо, нє! Ти-ж кров їх пив,
А твою Дзвінка усїм на див,
Убравши у твої[5]) тя сїти".

„То-ж співаком будь!" — розляг ся глас,
Аж Чорногора загула. —
„Не хочеш бути ти калфа в нас,

---

[1]) Б. Кал.: У мене хлоп не чужий, а свій. [2]) Рукоп. на Нирони. [3]) Б. К. То лий цївками тих. [4]) Б. К. Що. [5]) Б. К. свої.

Якого в нас ще не було,
То-ж співаком будь, з торбами будь,
За прошений хліб зривай свою грудь.
А люди щоб тя і не чули!“

І глухо стало і нїмо як ріг;
Леґінь зірвав ся як з лави,
Й неначе пяний лїсом побіг
Без креса, без пав і без слави.
І ходить потич неначе пян,
За ним недоля, як той кайдан,
Недоля чорна, лукава!

І доки буде він ще блукать
По сему білому світї?
І жити би рад, й співати рад,
І рад би в славу одїтись,
А тут вже на вічну смеркає ніч...
А що осталось?... О пріч з ним, пріч!
Глогові, не лаврові віти!....

Чернівцї 24 юнїя 1886.

Друк. Буковиньскій Календарь 1887 і Ватра 1887, стор. 138, оба рази з деякими відмінами против оріґіналу. Друкуємо тут з автоґрафу поета (аркуш звич. паперу, записано лише дві перші сторони, дуже невиразним почерком, мабуть в часї слабости, власність тов. „Руська Бесїда“ в Чернівцях). Над деякими словами в автоґрафі понаписувано те саме оливцем, иньшою рукою — очевидно редактор „Календаря“ силкував ся відчитати невиразний рукопис. Ту саму тему оброблював Федькович уже нераз давнїйше, пор. висше стор. 172—174, 401—406.

Вже двацять рік...

Вже двацять рік і пятий пріч,
Як я віршую і співаю
І в повістех проповідаю
Ту рідну, руску нашу річ.

До чого-ж доспівавсь, о братя?
Богдай би було не діждати!

Москалиско як вовчиско
Лупає очима,
І з кровавим своїм кнутом
Грозит за плечима[1]).

Лях старий лицює контуш
Та з Русина кпит ся,
Що останна сардачина
На сїромі дрет ся[2]).

Римскими рабами пере-
Шіхані Лай-Даки[3])
Страх задерше хвостик 'д горі
Гарчут[4]) як собаки.

А цівілїзатор куций
Бє байстрам поклони,
Бо задумав їх хапнути
В хитрі свої шпони[5]).

І для того, як мисливец
Стерво на капканї,
Верг на ласу нас понуку
Лисам на снїданє[6]).

За тото вадь, що 'го наші
Закривали груди,
Як тріщало 'му в хорбацї[7])...
Але доста буде

---

[1]) Рукоп. А. сі два рядки має так: Лях у контуши дрантивім Бє кпи за плечима. [2]) Рук. А. сеї строфи не має. [3]) Рук. А. Римскими байстрами пере-Лицьовані Даки. В перводр. взято версію з А, тілько зам. байстрами покладено: рабами. Слово байстрами підчеркнене олівцем, а обік чужою рукою дописано: »може-б лекше, пр. зайда?« [4]) В перводр. Цвіля. [5]) Сю строфу беремо з рукоп. А. В рукоп. Б. і в »Зернах« вона перероблена значно слабше:

А »цівілїзатор« тровит
Лаю ще скажену,
Щоб нас гнала до утому,
Гнала до загину.

[6]) В рукоп. Б. сеї строфи нема. [7]) Рукоп. Б. і Зерна: Як за ним ся нужда гнала.

На сегодне того дива!
Чужина, тай годї!
Лучше, братя, подивім ся
Ми до свого роду,

І загляньмо в свою хату,
Що у нас ся дїє,
І як поралот ся наші
Бідні гречкосії.

Оден собі аж страх забаг
У золоте улїзти руно[1]),
І нинї Русином ще ляг,
А завтра встав уже Румуном.
І за тото від разу сїв
З желїзним жезлом на престів[2])
Христове стадо випасати.
І 'го пасе, як вовк ягнята,
А з руских цапів топит лій
Для калугорів на олїй,
Щоб постили за всїх тих душу,
Що зуб его святий покрушит[3]).

А другий знов як та свиня
У Москалї конечне прет ся,
Бо там карбованцї бриня
І „батюшкова“ водка пєт ся
За наші запродáні душі!
У Мóскві і на вéрбі груші,
А в нас їх і на груши нїт.
О, безталанний той наш світ![4])

---

[1]) Рукоп. А: Покрити золотим ся руном. [2]) Рукоп. А: І на владический престів Собі, широку 'му, засів. (Слово владический підчеркнене олївцем і на боцї дописано також олївцем, чужою рукою: »Може-б не так виразно!« [3]) Замісь сих шістьох рядків у рукоп. А. і в »Зернах« лиш два:

Тай панахиду вже співає,
Але кому? Лиш Господь знає.

[4]) В рукоп. Б. ся строфа виглядає ось як:

А другий знов здудурив гук,
Та в Москалї конечно пнет ся.
Бо там і »вотка« добра пєт ся.
Бо там без труду і без мук,

А третий знов на лоб надув
Конфедератку, та ще й з павов.
Та як чкурнув собі в Варшаву,
То аж живіт загув
Голодний, як порожна бочка!
А він, як та сердита квочка
Роскукудакавсь: „Що? Я пан!
Я Русї зараз в д.... дам!“ [1])

Четвертий, устроївшесь в фрак
Та у великі окуляри,
Старим богам на переляк
Чкурнув аж у парнаскі хмари,
Тай там сїрома ся осів
Всїм воробцям на вдивовижу.
Зареготались Нїмцї рижі,
Тай дали окромішний хлїв
Новому божкови, нївроку!
Так перемітуєсь що року
Відстаїв чималий гарам...
Що-ж Руси лишить ся? що нам? [2])

Неначе в настоящім раю
Карбованцї ся посипают.
А в нас що? Нужда та мозіль,
Та піт кровавий, як та сіль,
Ті виплакані наші очи
Зїдают: хто-ж з такими хоче
Дїлить сухий, разовий хлїб?
Лиш в Москві рай! а в нас що? гріб!

У »Зернах« поміщено з рукоп. Б. рядки 1, 2, 4, 5, 6, а останні 4 рядки з рукоп. А.

[1]) В рукоп. Б. і в »Зернах« ся строфа виглядає ось як:
А третий на порожний лоб
Надув конфедератку є павов
Тай кодкудаче як пабоб,
Що чути 'го аж у Варшаву:
»Де Русь? Яка Русь? Що за Русь?
Я Руси жадної не знаю,
І з сего дива собі кпюсь,
Бо сего дива в нас не має.
В нас Польща тілько є що є!
Ржеч посполїта нам жиє!«

[2]) В рукоп. А. ся строфа виглядає ось як:
А той на »Шіфі« знов купив
За пятака цилїндер голий.

Саме дрантя, лихолацтво,
Голота — тай годі!
А то кажуть: шкода ходу
До пустого роду.

Бо як є де переспати,
То нїщо стелити,
А як є що постелити,
То нїчим ся вкрити![1])

За вечерю і не згадуй![2])
Така наша доля:
Салогуби у перинах,
Ми-ж босі та голі.[3])

Але нїчо то, бо на них,
На бідних наших гречкосїях
Святої Руси вся надія,
А не на апостатах тих,
Що нас убогих ся зрікают.
Тим я нї пишу, нї співаю,
Але кладу на них проклін:
Бог-дай як то пречисте море,
Що трупів з себе викидає,

Та ще і фрак десь замозолив —
(Ваць той, що Штавфе в нїм ходив,
Як на Парнас срома драв ся,
Та фрак у терню йму зістав ся) —
Але до дїла: наш купив,
Та ще й у него, братя, вбрав ся,
Та ну давай у Нїмцї грала!
А нам що, Руси що зістало?

Рядки 3–6 зачеркнені олівцем і приписано чужою рукою: »Се надто льокальне і особисте, може-б загальнїйше!«

[1]) В рукоп. А ся строфа виглядає ось як:

Бо там, братя, є де спати,
А нїчим стелити:
Оден кулак під голову,
А другим ся вкрити.

[2]) Рукоп. А: Погасивши без вечері. [3]) В рукоп. А сесї два рядки виглядають так:

Ті в порфірах на престолах,
А ми босі й голі.

Так виверглa їх Русь святая
От свого імени! Амінь.

Черніві 24 червня 1886.

Ся вірша дійшла до нас у трьох редакциях: в одній друкованій (Зерна, літературно-науковый додаток до Буковины за рôкъ 1887. Черновцѣ 1887, стор. 1—4) і двох рукописних. Рукописні редакциї, се два автографи Ф—ча (кождий із них — аркуш звич. паперу, записаний з усіх чотирьох боків, з підписом автора і датою), оба власність тов. „Руська Бесіда“ в Чернівцях. Один із них (звемо його А), се первісний брульон, писаний дуже невиразно, але коротший і енергічнійший що до вислову, так що видав ся, певно, занадто різким редакторови „Зерен“. Наслідком сеї критики Ф—ч переробив віршу і так повстав другий автограф — старанно писаний чистопис, більше розширений, де-куди дуже далекий від первісного нарису (звемо його Б). Але й ся нова редакция не найшла ласки в очах редактора „Зерен“ і він своїми руками зладив собі щось посереднє між ними, беручи основу з Б, але пропускаючи деякі уступи з сеї редакциї, а беручі відповідні з А. Подібно поступили ми в отсьому передруку, але вводили в текст більше уступів ред. А, при чім відміни иньшої редакциї подали [illegible].

Шипіцкі березп.[1]

У Шипоті на цвинтари
Дві білі березї
Хиляют ся, хітают ся,
Мов дві нетверезі
Ледащиці-пропійниці
Цілу божу днину;
А о півночи, дївчата,
У глуху годину
Перемітуют обі ся
Гарними дївками
У монествах[2]) та у мирсї[3])
Та у сафіянах,

[1]) Не казка, але факт. [illegible] у горах виців ще ті березі. Імена я позмінював, бо родина нещасливих дівчат ще жиє. [2]) На шнурок насилювані срібні і золоті монети, котрі дівчата на шиї носять. На Украині кажуть „[illegible]“. [3]) Золоті нитки, убори золотими нитками перетикані.

Та міняют ся чарками
Двома золотими,
Та до себе припивают...
А о-перед днини
Знов березами стают ся
Такими як були,
І знов собі хітают ся,
Щоб люде не чули.
А ті люде усе знают,
Та борше минают,
А минувше цвинтарище
Нишком виповідают,
Яке диво наробилось
Одної неділї
У Шипоті на цвинтари,
Де берези білі.

Жив у Шипотї богач раз,
Богач на всї гори,
Та не тїшивсь він нї грішми,
Набитов коморов,
Нї худобов без рахуби,
Та нї полонини,
А тїшив ся він доньками:
Калина й Малина
Звались обі. Що за кралї!
Матбуть і за морем
Годї таких пошукати...
Обі як ті зорі,
Як ті ясні у погоду,
Або як ті квіти
Рожі мая, або мірти
Дві пахучі віти.

Але не даром хтось казав,
Що де тобі краса ся вродит,
Там чорт уже й з калитков ходит,
Щоб десятину собі взяв.
Що кажу я? Лиш десятину?
Сто душ провадит до загину,

Стом розриває серце, грудь —
Чи в Шипоті, чи де небудь!

Бо Калина і Малина
Гуляли до волї
В свого батька преблагого.
Леґінї-ж соколи
Онимались приступити
До такого дива;
Лиш оден нє, лиш Джоґоля
Юрій чорнобривий
Не бояв ся приступити.
„Гоя — каже — братя!
Леґіневи воля дочку
І у князя сватать,
А не то що в Микитули!
Тож би то і було!
Правду кажу я, дівчата?
Але най зазулї
Вперед жиру покоштують[1]),
А Пречиста божа
В наші церкві на порозї
Воском поворожит[2]),
То одна зо мною стане
На слюбнім коверци.
Вадь котра з вас? Угадайте!
Не віщує серце?
Чи Калина, чи — —? Тимчасом
Бувайте здорови!
Іду спати. Може присня-сь
Менї чорні брови“.

Та і пішов собі домів.
А що Калина і Малина?
Так голови обом загрів,
Що полюбили до загину,

---

[1]) Кажут, що зазуля аж тогди перестає ковати, як букового жиру наїсть ся, і що слюби, брані у той час, доки зазуля кує, не щастят ся. [2]) Кажут, що Пречиста у Богородичин песток зсипає віск у кожді церкві на порозї і тогди долю судит. Для того мают бути слюби брані по перші Богородици дуже щасливі.

І нишком до Циганки Хими
О півночи на раду йдут,
І то так хитро, що мабуть
Одна за другу і не знала.
А чорт вже і з калитков тут,
Щоб свою камату[1]) узяти.
О, сокотіт ся 'го, дївчата!

„Циганочко, Волошечко,
Як рідна матусю,
Давай раду, бо я гину,
Трісну, утоплю ся!
Бо я єго полюбила,
А він — хто се знає?
Він Малину може візьме,
А я пропадаю.
Нє, пропала вже! на віки!
Серденько віщує:
Він з Малинов липа-листу[2]),
А з мене кепкує.
Давай раду, Циганочко!"
„Та яка-ж тут рада?
Стрій Малину, то від разу
Збудеш ся досади.
Бо Джоґоля хлопец честний,
Не поломит слова".
„То-ж давай!" — „Даш сто червонних?"
„Двісті! Будь здорова!"
„Стій ще, най тя навчу!" — „Годї,
Бо завтра забава
У нас буде, ще й з музиков,
А по завтрю — Слава!"

Таке-ж і Малинї Циганка казала.
За двісті червонних отрою продала.
Та щазник з калитов[3]) великов іде,
Бо вже в Микитули й музика гуде.

---

1) Гроші, премія. 2) Пришивати к собі, залицяти ся. 3) Мішок шкіряний на гроші, кармак.

І гуляли ледїники
Запрошені в гостї
На срібними колоколи
Підбитім помості[1]).
Де-ж Джоґоля молоденький,
Що перед не водит?
У світлици регочет ся,
Що ся аж заходит.
„Вам що, дївки? подурїли?
А вадь ви матбути
Коти дрете?[2]) Встидайте ся!“
„Нє! Нє!“ — „То-ж ану-те,
Пийте одна до другої!
Де-ж чарочки ваші?“
„Ми їх зараз унесемо,
Та ще меду фляшу!
Ми внесемо повні куби.“
„То пийте-ж же, любі!“
„Ми ся вперед поміняєм“[3])...
„Славно! Доказ буде,
Що ви уже поєднались“.
„Здорова-ж, Малино!“
„На здоровя, Калиночко!“
„Не до половини,
А до дна аж, Малиночко!“
„До дна й ти, сеструсю!“
„Стійте! Що вам? Чо' так зблїдли?“
„Виперає душу!“
„Серце в мене розриває!
Нешта[4]) мя строїла
Через тебе, мій ти милий!“...
Тай не доповіли,
Але мертві повалились
До самого долу,
Щоб не встати уже більше
Нїколи, нїколи.

[1]) Давно богачі прибивали зі споду до помосту срібні дзвінки (колоколи), котрі при танцях відзивались і дуже приємний гомін давали. [2]) У незгоді жити, schmollen. [3]) Знак єднанки і великого приятельства. [4]) Ледащиця, курва.

На другий день і поховали.
Попи над ними не читали
Ні панахід, ні парастас.
Але — як ще не було в нас —
На цвинтари в самім куточку
Славного Микитули дочки
Сварливий паламарь загріб.
Учера танці, нині гріб.

А на третий день — се було
Одної неділї —
Виросли з гробів на чудо
Дві березї білі.
Хиляют ся, хітают ся,
І неначе чари
Подают собі затруті...
Така божа кара!
Ви-ж чуєте, дївчаточка?
О, слухайте, любі!
Не давайте серцу волю,
Бо даст вас на згубу.

14-го н. ст. новембра 1886.

Друковано »Зерна, літературно-науковый додатокъ до »Буковины« за рокъ 1887. Черновцѣ 1887, стор. 46—52. В основу отсего виданя покладено автоґраф поета (два аркуші звич. паперу, та один роздертий на 2 піваркуші, записано 6 сторін, з поправками фонетичної правописї на етимольоґічну, доконаними чужою рукою; та сама рука подописувала в низу під текстом примітки, які Ф—ч списав на окремім піваркуші из. Прикмети. Під текстом поеми підпис автора і дата). Власність тов. »Руська Бесїда« в Черновцях.

На новий рік.

І знов один нам рік минув,
Рік распри, брани, лиха, горя...
У вічности безденне море
Неначе камінь утонув,

А нас як старців загублених
Лишив і голих і студених,
Неначе той діравий міх,
Всім другим народам на сміх.

А хто винен? — „Ляхи винні,
Ляхи та Румуни!“
Так скажете. О прехитрі
Ви полурозуми!

Що Ляхи нам удіяли,
А що нам Волохи,
Доки ми ще — ми ще були,
Не переполохи?

Доки наша тиха, честна
Рідна руска хата
Була церквов нам, святинев,
Не корчмов проклятов.

Доки наших руских, рідних
Учителів слова
Ми слухали, не Євреїв
Лукавих намовів.

Доки наші многоцінні
І законні гласи
Ми врагам не продавали
За горівки фляшу.

Доки ми о свої діти
І[1]) о себе дбали,
Та не корчми, а народні
Доми будували.

Доки корчмами скверними
Не музика гула,
А нам розривка, забава
Лиш читальня була.

---

[1]) Первісне: Так поправлене автором на »І«.

Доки ми ще не писались
Ніжними нюньками,
А твердими як той кремінь
Були Русинами.

Доти й вороги мовчали,
Як ті цуценята.
Задля того-ж схаменіт ся,
Спамятайтесь, братя!

Пробудіт ся з сну твердого,
Пробудіт з похміля,
Та без рукавиць озміт ся
До святого діла.

Щоб як рік отсей минет ся,
А новий настане,
Вас уже людьми застав він,
Вас вже Русинами.

Сего вам благо-бажає
Ваш кобзарь-калїка,
І в Святого з неба молит
Щастя вам во віки.

16 н. ст. новембра 1886.

Доси не друковане. Друкуємо тут із автографу з [illegible] аркуш звич. паперу, писано на 3 стор., при кінції підпис автора і дата, над титулом иншою рукою: Zu „Для науки и забавы“ ak i Ankel, власність „Руської Бесіди“ в Чернівцях.

Я не дивую ся...

Я не дивую ся, що ми
Нічого в світї не умієм
(Звичайно, бідні гречкосії);
Але дивую ся, що ми

Нічого вчити ся не хочем,
Хоть нам наука коле в очи,
Хоть нам при кождому лучаю
І верби ю проповідают.

Не цурайтесь, не цураймось
Ми науки, братя!
Роздивім ся по усюду,
Заздрім в кожду хату,
Щоб навчити ся з чужої,
А не свої хиби,
Що нам вчитись ще, а що нам
Забувати треба,
Й до котрого побережя
Нам би кермувати,
Щоб до мети ся добити,
В пристань ся дістати.
Бо та руска наша мета
Світла і велика,
Але путь до неї строма,
Прикра і далека.
І ніхто ю нам не справит,
Як свята наука;
Задля того-ж, рускі братя[1]),
Книжку, книжку в руки!

2[illegible] н. ст. новембра 1886.

Досі не друковано. Тут друкуємо з автографу поетового (півархуш [illegible] паперу, пізнійше перетертий уздовж на двоє, писано на обох сторонах, під текстом підпис автора і дата), власність »Руської Бесіди« в Чернівцях.

---

[1]) Первісний текст: Роксоляни, та се слово перечеркнув і поправив сам автор.

Старий господарь умерає і сина научає (А).

Я умераю, сину, лишаю вас,
А ти ряди господов у добрий час.
Але ряди нев так, о сину любий,
Аби ти завидїв і Бог і люде[1]).

Най перша буде челядь твоя печаль:
Дїли з нев твою радість, дїли твій жаль;
Она тобі родина і дальша, й близша:
Нїчо варт топорец без топорища.

Ти будеш мати, сину, богато слуг,
Але лиш посидющий господї друг:
Такий тебе не лишит у пригодї[2]);
Найлїпший той слуга, що мало ходит.

Людий богато в світї, найбільше злих,
Але найгірший воріг тобі в грудех:
Єму не дай лиш, сину, надто волю,
А збічних ворогів не бійсь нїколи.

Розумний друг, о сину, як добрий хлїб,
Але з дурним не дружи, бо трутит в гріб,
Або — що гірше гробу — у неславу!
Від неї не втечеш і під мураву.

Що думаєш, не фляворь на ввес світ!
Заперта кождому набита клїть;
А на роствір стоїть пуста лиш хата.
Язик за Юду май, а не за брата!...

Не будь упертий, сину, повільний будь!
Бгачкі бо ребра лиш тримают груд.
Найлїпша шабля, сину, та що гнет ся:
Тверде, крохке желїзо зараз трет ся.

---

1) В рук. завидїли вей, вей [illegible] — поправка редактора.
2) В рук. в час [illegible].

Плохим за надто бути не є гаразд,
Але і гордість, сину, нічо не даст;
Фудульного нїхто ся не сграхає,
А гордого і чмут за дурня має.

В війнї пробуют, сину, шаблї гарт,
Прыятеля в нещастю, що він варт
Коня під тягарем, вола у плузї,
А богобойного лиш у недузї.

Вельможному шапкує піп і пан[1],
Загал лиш дивит ся на чин і стан;
А ти до тих, що їх ся всї цурают,
Горни ся — а докупиш, сину, раю.

Не вірь котюзї ти, як ся ластит,
Нї гадинї тогди, як нїби спит,
А щастю й тілько нє, як ти сприяє!
Лиш Бог святий оден не ошукає.

Для того, сину мій, єму лиш вірь,
Єму лиш уповай, єму ся кірь,
А він не лишит тя в тривозї, сину! —
Він зробит з днини ніч, а з ночи днину.

27 н. ст. новембра 1886.

Друк. Бібліотека для молодіжи. 188[illegible], стор. 192. Друкуємо з автографу (піваркуш звич. паперу, записаний з обох боків, з підписом автора і датою; власн. «Руської Бесіди» в Чернівцях), подаючи в нотках відміни першодруку, поробл. на автографі рукою редактора. Ся вірша — вільна переробка уліщеня короля Беле даного синам, у творі шведського поета Ісаії Теґнера «Frithiofs-Saga» (розділ II), пор. Die Frithiofs-Sage von Esaias Tegnér, aus dem Schwedischen übersetzt von Amalie von Helvig. Stuttgart 1861, стор. 9—11. Федькович, свобідно поводячи ся зо змістом оріґіналу, докладно задержав його незвичайний розмір.

[1]) В друк. навіть пан — [illegible].

Старий господарь умерає і сина научає (Б).

Я умераю, сину, лишаю вас,
А ти ряди господов у добрий час,
Але ряди нев так, о сину любий,
Аби ти завидів і Бог і люде.

За все най буде челядь твоя печаль,
Діли з нев твою радість, діли твій жаль;
Бо близкий є сардак, сорочка-ж блища;
Нічо варт топорец без топорища.

Ти будеш мати, сину, богато слуг,
Але лиш посидющий господі друг;
Найліпший той слуга, що мало ходит,
Той тя не лишит, сину, у пригоді.

Добрий сусід, о сину, як добрий хліб,
А злий тобі копає під боком гріб;
Бокуй від него, сину, як лиш можеш,
Або посій траву вже на порозї.

Приятеля як маєш, то 'го велич,
Бо вірний друг, як в брани булатний меч,
Або як добрий якорь, сину, в бури.
Вірли лиш ломя хмари, а не кури.

Громаду твою, сину, поважай,
І на поталу людем ю не дай,
Бо у громаді, сину, своя сила.
Дурна скубе лиш гуска свої крила.

І церков твою вельми почитай,
Але і те всегда на гадці май,
Що й вовк вберает ся в овечу шубу
Собі на жир, а жертві на погубу.

За все найдуще, сину, тих ся бій,
Що хочут в тебе взяти нарід твій,

Сокровище твоє що найдороще.
Не бій ся дебр, а бійсь в болоті трощи.

А кілько Господь добрий днів ти даст,
І чи ти горе всудит, чи гаразд,
Не прогніви лиш, сину, правду божу,
А Бог святий всегда ти допоможе.

8 н. ст. декембра 1886.

Досі не друковано. Друкуємо тут із автографу поетового (піваркуш звич. паперу, записаного з обох боків, під текстом підпис автора і дата, в тексті рукою редактора поправлено правопись із фонетичної на етимольоґічну, так само як і в попередній редакції вірші), власність Руської Бесіди в Чернівцях. В низу під отсим текстом дописав Федькович: Подібну дидактичну поезію написав я для »Проскури« — було й ще щось більше (сеї дописки 4 рядки), та не цілі 3 рядки рукою автора замазано так, що годі їх відчитати. В »Проскурі«, ані в першій, рукописній редакції з 1873, ані в пізнійшій, виданій 1887 р. подібної вірші нема.

До наших ромунїзаторів.

У Тартарі сидит Сізіп
Та камінь таскає,
А той камінь з окаянним
Жмурка собі грає:
Бо той думає, що має
Єго вже, де хоче,
А тим часом сіромаха
Лиш вивалит очи,
Бо химерний камениско
'Му тикне бач, дулю,
Та ну собі у свояси
Чкурнув як та куля,
Многогрішнику старому
На новую кару.

Що задумав 'го доконче
Затаскати в хмару.

Той камінь кари, то є ми,
А ви — Сізіпи ті модерні,
Що загадали прештудерно
Перекотити нас, сами
Не знавши ще, чи в Букурешти,
Чи на Тарпей який нарешті.
Аби перекотити лиш!
Бо хто не лакім на бариш?

Схаменіт ся, нерозумні,
Та вдарте ся в груди,
Аби й на вас не упали
Жасні божі суди,
Як на того лукавого
В Корінфтах владику!
Бо ми — камінь, але камінь
Твердий та великий,
Сто раз більший, як той, що 'го
Сізіп там таскає...
Аби, як він розженет ся
По свому звичаю,
І таскайла не розплескав,
Як ту паланицю!
Бо вішав Гриць, аж доки не
Повісили Гриця!

10 н. ст. октомбра 1886.

Доси не друковано. Друкуємо з автографу поетового (піваркуш звич. паперу, записаний з обох боків, з підписом поета і датою під текстом), власність тов. Руська Бесіда в Чернівцях.

Наші „Старі“.

„Лиш пес старий“, — так кажут люде, —
„А чоловік все молодий“.
Се може й правда у людий,
А в нас, у Русинів, на чудо
Ще в пелїнках, а вже „Старий“,
І вже — о божа мати крий! —
Уже учит ся собака
Нарід продавати,
І за рускі, людзкі души
Карбованцї брати,
Як за Христа невинного
Ісхаріот Юда.
А доки ще й на них впадут
Жасні божі суди,
Як на того предателя, —
А нас роспинают
І терновими вінцями
Що днини вінчают,
І привалюют камінем
У нові могилї,
Бо боят ся, щоб не вскресла
Божественна сила.

Але та сила вже й ожила,
От гроба камінь відвалила
І засияла на ввес світ.
Щез нечистивих сквери совіт,
А фарисеї невсипущі,
Як пси на ярмарку де сущі,
Пропали без вісти як тьма.
Неправдї жизни бо нема!

Оттаке то й ваше буде,
Старі ви собаки!
Пес гавкає і на Бога,
А Бог все однакий,

Не боїт ся ваших пащей
Нї вашого зуба,
Бо неправда сама себе
Самов себе губит:
Як той шкорпій їдовитий
Себе собов тратит,
Засадивше своє жало
В грудь свою прокляту.

О, схаменїт ся уже раз,
Ви обскуранти, ідіоти!
Бо ми вже люде, а не скоти,
Бо правда з нами і за нас,
А з вами лож одна мерзенна,
Та Абля кров свята, невинна
На ваших каінских руках.
І буде Каіна вас жах
Всїм на покай, усїм на диво,
Гадюки гнати аж у Нéву,
А Фурії за вами в слїд...
Се божий суд і наш завіт.

18 н. ст. декембра 1886.

Досп не друковано. Друкуємо з автографу поетового (пів-аркуш звич. паперу, записаний з обох боків, під текстом підпис автора і дата), власність »Руської Бесїди« в Чернівцях.

До руских наших дяків.

Так як Петро Христа ся зрік
Та в лож як в ризу-сь оболік,
Так наші нас зреклись єреї
І потягли у фарісеї,
Бо там усяка благодать
І благоденствіє і слад,

I „пояси“ й приходи ситі.
А гроші в Букурештах бити
Так сипют ся, як з міха рінь.
А в нас що? Голод, нужда, тлїнь
І непокрита з прутя хата, —
То як же-ж нас ся не цурати?

Лиш ви одні не зреклись нас,
Йонафтани[1]) нові,
І плекаєте то рідне
Руске наше слово,
Як сокровище велике
Нам Господом дане,
Не боявшесь нї тих тайних
Священно-тиранів,
Нї тих явних апостатів
В порфір оповитих
Та мітрами увінчаних
Та грішми набитих.

За се вам слава і поклін!
Поборники, герої нові
Живого, истенного слова!
Не дайте 'го врагам у плїнь,
А Господь сам вам допоможе.
Бо є правдов десниця є божа,
А де є Бог, там є і світ.
Боріт ся, братіє, боріт!

24 н. ст. декембра 1886.

Доси не друковане. Друкуємо з автографу поетового (піваркуш звич. паперу, писано з обох боків, під текстом підпис автора і дата), власність „Руської Бесіди“ в Чернівцях.

[1]) В рукоп. Іонафтани.

Піду я у Львів.

Піду я у Львів. там красний, кажуть, город,
Високі церкви та припишні палати;
А все бо вищі золоті наші гори!
Чужий ще ни став, нє, за рідпього брата!

Да що ми с тих гір, коли й в горах є люде,
А відь же від них і в Львові ни сховатись!
Гірькая біда ни мавше серця в грудех,
А гірше бо є два аж їх в грудех мати!

Друк. Правда 1889, грудень. стор. 147.

Хіба доли яке діло?

Іду з шиньку, потикаюсь,
З свойов долев зустрічаюсь;
Хітаю ся, витаю ся,
Про здоровя питаю ся.
А в'на минї відповіла:
„Коли хочеш, хлопче, жити,
Треба дома спати вчитись“.
Хіба доли яке діло?

Друк. Правда 1889. грудень. стор. 147.

Кресак.

У неділю дуже рано
Ледінь кресак обшиває
У золоті огальони, —
Кому він ся ним поклонить?

Чи цареві, чи дївчинї,
Чи на нові домовинї
Побратимки 'го покладут
Тай до церкви пишно зладят?

Друк. Правда 1889, грудень, стор. 147—148.

У кожусї.

„Єдиная, коханая
Дївчино моя,
Скажи минї вірну правду,
Чи будеш моя?“
„Це лиш знає воскаречка
Та той в небесїх,
А може й той, що приходить
В новім кожусї!“

Друк. Правда 1889, грудень, стор. 148.

Правда.

„Скажи менї, моя мила,
Де місяць днує,
А я тобі скажу правду,
Де правда та є.“
„Хіба в церкві на коверци?“
„Ой нї, душко, моє серце!
Бо та правда сама в собі:
Лиш в колисцї та у гробі“.

Друк. Правда 1889, грудень, стор. 148.

Криноліна.

Ой май же я та довгий вік,
Та проміняй за короткий?
Лихі були поворотки
То в правий бік, то в лївий бік,
Але усе якось жилось,
На кулешу заробилось.
А ти бери біду в хату
І чубату і пірнату,
Позбивану обручами!...
Най держить ся, пани, з вами!

Друк. Правда 1889. грудень стор. 148—149

Удова.

Ішла вдова дорогойов
Ще й с пляшкойов здоровойов,
Да так собі засміялась,
Аж собаки дивувались.
Ой собаки, [ой] собаки,
Забили-сьте хлопцям баки,
Бо хто іде, а ви „гаву",
Вчинили-сьте в селї славу.

Друк. Правда 1889. грудень. стор. 149. Подаємо тут отсих сім віршиків, надрукованих у „Правдї" 1889 (в титулї виставлено 1890 р.) без ніякої вказівки, коли вони були написані. Правдоподібно вони походять іще з 70-их років, з доби перед „Дикими думами". Про се можна би сказати щось певнїйшого тільки маючи в руках автографи, та вони мабуть затратились. Бо хоча редакция „Правди" (стор. 147 у нотї) заявила, що друкує ті вірші з автографів достарчених їй проф. Ол. Барвіньским, то про се на наше запитане проф. Барвіньский заявив, що ніяких автографів Ф—чевих поезий (крім поданої висше „Стражи на Руси") у нього нема.

СПІВАННИКИ.*)

*) Під сим спільним титулом друкуємо вилучені з хронольоґічної черги ті педаґоґічно-дидактичні поезиї, які писав Федькович чи то для вжитку шкіл, чи для вжитку простого народа та ріжних його верстов (школярів, вояків, лїрників), або в яких силкував ся популяризувати свої погляди на староруську мітольоґію та народні обряди, бажаючи вкорінити їх серед народа. Удержане хронольоґічної черги можливе тут в далеко меншій мірі, ніж у попередніх поезиях, тай то хиба в рамах кождої поодинокої групи, яких маємо, йдучи за подїлом самого Федьковича, 8, а то: 1) Співанник дїля господарских дїточок, 2) Проскура, 3) Байки, 4) Жовнярскі пісні, 5) Співанки, 6) Лїрник, 7) Колядник, 8) Маланка.

I. СПІВАННИК ДІЛЯ ҐОСПОДАРСКИХ ДІТОЧОК.[1]

1. О Боже, милий світе.

О Боже, милий світе,
Який ти добрий дітем:
Ти дав їм голосочок
До красних співаночок.

А в'ни собі співают,
Як соловейко в гаю,
Як ластівятко в стрісї,
Щиглятко на горісї.

---

[1]) Перша частина сеї збірки вийшла у Відни 1869 р. п. з. Співанник для господарських діточок. Зладив Ю. Г. Федькович. I. рік. Видали товариші »Просвіти« у Відни. Друком о. о. Мехітаристів 1869, 8-о, 6 карток, з яких перша містить титул, а остатня »Спис«. На стор. 1—8 поміщено 8 співанок, кожда перша строфа під нотами. »Співанник« видав своїм коштом М. Бучинський, див. про се Літературно-науковий Вістник 1901, кн. 2, стор. 90—94. Швидко по надрукованю сеї книжечки Федькович зладив другу частину такого самого обєму, та вона не побачила сьвіта аж геть пізнійше, тай то в роздріб, у Поповичевій »Бібліотецї для молодїжи« 1885—86 р. Давній автоґраф сеї збірки заховав ся (зшиток звич. паперу, 4-о, чотири картки, записані з усїх сторін, власність Руської Бесїди в Чернівцях). На першій сторонї ось який титул: Співанникъ діля ґосподарскихъ діточокъ. Зладив Ю. Г. Федькович. II. рікъ. Тут поміщено також 8 пісень (у нас чч. 9—16). Нот нема. Крім сих двох збірочок Федькович написав цїлий ряд віршиків в такім самім роді, а може навіть думав зложити з них третій випуск, та не встиг. Ми додаємо їх до отсеї ґрупи під чч. 17—25.

А ми собі співаєм,
Як пташка рано в маю.
Тай ще співати будем,
Доки послужя груди.

О Боже, милий світе,
Який ти добрий дітем:
Даєш їм голосочок
До красних співаночок.

Друк. Співанник 1869, стор. 1.

2. Більший сóків як лелик.

Більший соків як лелик,
Більший соків, серденько, як лелик:
А я хлопчик невелик,
А я хлопчик, серденько, невелик.

Мене мати не била,
Коло мене ходила.

По всїх ночах не спала,
Коло мене страждала.

Мене дядик згодував,
А теперь мя в школу дав,

Аби я ся добре вчив,
Вітцю, мамцї віддячив.

Бо так Господь повелїв —
Я слухаю божих слів.

Друк. Співанник 1869, стор. 2.

3. Гой на Йвана вилїтали рої.

Гой на Йвана вилїтали рої.
Що є краще, школярики ви мої:
Чи весна та, що плугами орют?
Чи то лїто, коли ружі цвитут?

Гой чи осінь, коли женців збірать?
Чи зима та, що ніхто її не рад?

Красна весна — ластівочки ідут,
По під стріхи кубелечка си вют;
Красне й літо, бо вже жниво іде,
Дядик женців на ланочки веде;
Красна й осінь. бо веселі двори,
Господь-батько набиває комори;
Красна й зимка, бо колядничкн ідут,
По під вікни колядочки ведут.

Красна й весна — плуг у поле іде,
А погонич круторогі веде;
Красне й літо, бо бжівки ся роя,
В полонинах овечки ся доя;
Красна й осінь, бо ситний цілий світ,
Красна й осінь, а й зиму не гудіт,
Бо під зимков спочиває земля. —
Красне кожде, що Бог Господь создав.

Друк. Співаник 1869, стор. 3.

4. Біла береза на ярі!

Біла береза на ярі;
А ми собі бідні школярі.
Ми оченашу не знаєм,
Але з миски добре рубаєм.
Ми й рахувати не вміємо,
А я горнець каші сам виїм.
Ми і писати не дуже,
А як пустя є школи, — ми гужя!
А за псалти́рю не згадуй,
А гандри бити — порадуй.
Але то інак чей буде:
Ще мають бути з нас люде.
Ми ся навчим Богу молити,
Буде нас Господь любити.

Ми ся навчим гарно читати,
На втїху вітцю тай мати.
А як упишем-вмалюєм,
Аж ся пан професорь здивує.
А як нам скажуть лїчити,
Ми можем і Жида навчити.
Аби-сте знали, так буде,
Бо ще мают бути з нас люде.

Друк. Співаник 1869, стор. 4.

5. Нема лїпше в світї жити.

Нема лїпше в світї жити,
Як на божий хлїб робити.
Гей! Соб! Гей га!
Гей, соб! Хлїб робити.

Бо хто з Богом на-спів оре,
Тот не знає, що є горе.

А хто з Богом на-спів сїє,
Голодами він не млїє.

А хто з Богом на-спів косит,
Їсти в чужих він не просит.

А хто Богу кусень дає,
Від чужого не жадає.

Друк. Співаник 1869, стор. 5.

6. Пішов голос по грому.

Пішов голос по грому:
Підем, хлопцї, до дому,
Підем, хлопцї, в добрий час,
Аби слава була з нас.

Як нас пустя до дому,
Ми ся Богу помолим,
І Богу ся помолим,
Професорам поклоним.

А як рушим ми домів,
Без пустоти, галасів,
А хто йти-ме доро́гов,
Ми ся низко поклоним.

А як йти-мем по-при хрест,
Ми віддамо Богу честь:
Бо так Господь приказав,
Аби мир 'го величав.

Ми худібку не вдарим,
Дорогов ся не барим;
Бо худібку — хто ю бє,
Тот без неї бідує.

А як прийду до дому,
Образам ся поклоню,
Тай таткови, тай мамції,
Тай всї в хатї челядцї.

Вітак піду у кутик,
Тай книжечку у руки:
Аби кождий в хатї знав,
Що я не друк, а школярь.

Друк. Співанник 1869, стор. 6.

7. Боже з неба високого.

Боже з неба високого,
Глянь на мене молодого:
Дай ми розум до науки,
До роботи чемні руки!

Самі руки не згодуют,
Хоть най кілько в'ни гарують;
Ще й розуму до рук треба:
Бог не вийде с плугом з неба.

А де розум є з руками,
Там з снопочка буде кланя;
А де руки є з розумом,
Там заробит крейцар суму.

Боже з неба високого,
Слухай ласкав слова мого:
Дай ми руки до роботи,
До науки дай охоти!

Друк. Співанник 1869, стор. 7.

8. Ластівочко, щебетюшко.

Ластівочко, щебетюшко,
Де ти від нас, душко, йдеш?
Що ти дітем с того світа,
С теплих країв принесеш?

Принесу вам весну красну,
Принесу вам ружин цвіт,
Лиш учіт ся, діти любі,
Лиш учіт ся — вчіт! вчіт!

Гой учіт ся, діти, світа!
Що наука, то й гаразд;
Лан не даст вам хліба всїгди,
А наука всїгди даст.

Гой учіт ся, діти, світа,
Бо що Господь, то і світ;
Що зіжнет ся, то минет ся,
Що ся навчит — ніт! ніт!

Друк. Співанник 1869, стор. 8.

9. Рідний край.

Там, де я родив ся, там мій рідний край;
Слави, щастя, долї, Боже єму дай!
Слави, щастя, долї, веселу годину,
Мир во віки вічні, мир на Буковину!

Там, де я родив ся, там мій рідний дім;
Слави, щастя, долї дай там, Боже, всїм!
А найпаче нени і вітцеви мому,
Мир во віки вічні, мир уріднім дому.

Співаник II. ч. 1. Друк. Бібліотека для молодїжи 1886, кн. 10, стор. 149.

10. Зазулька.

У гаю зазулька кує, кує,
А хлопчик зазульку чує, чує:
Куку, куку! Куку, куку!
Не чув я зазульки вже від року.

А де-ж ти, зазулько, була, була?
Яке-ж ти триванє вела, вела?
Куку, куку! Куку, куку!
Я краще тривала, як ти, друку!

Я в лїсї збирала все жир та жир,
А ти си, паничу, лиш гандри бив.
Куку, куку! Куку, куку!
Злетїла зазулька: штуку-пуку!

Співаник II. ч. 2. Друк. Бібліот. для мол. 1886, кн. 3.

11. Женцї.

Серед лїта, серед сьвіта, серед годиночки
Повів неник, повів милий женцїв на ланочки.

Гой жніт, женці, гой жніт, мої, пшеницю тай жито,
Бо то в Бога у святого до столу накрито.

Гой жніт, женці, гой жніт, мої, срібними серпами,
Станут клані золотії пишними рядами.

А в пшеници блават цвите у голубі квіти.
Щоб нищого, убогого хлїбом нагледіти.

А в пшеници блават цвите, ще й мак поломистий,
Щоб наш кусень справедливий, щоб наш кусень
[чистий.

А в пшеници блават цвите тай біла рокита,
Аби серцем нелукавим Господа хвалити.

Співанник II, ч. 3. Друк. Библ. для мол. 1885 р. кн. 7.

12. Вороний.

І шумит і гримит, дробен дощик іде;
А хто-ж мого вороного напоїти поведе?

Ой нїхто не веде, поведу я 'го сам,
Що й моєму вороному за драбину сїнця дам.

Ой сїнця я 'му дам, ще й солімки встелю,
А як буду вже великий, осідлати повелю.

Осідлати звелю та й поїду у зруб:
Вороненький менї милий, вороненький менї люб!

Співанник II, ч. 4. Друк. Библ. для мол. 1886, кн. 9, ст. 133.

13. Вечер.

Гой, вечер, вечер, тиха погода,
За голубі гори сонце заходит,
А голубі гори нічка вкриває.
Жене хлопец вівцї, в сопівку грає.

А волики ричут з поля ідучи,
При чистім потоці водичку пючи.
Над чистов водойов верба схилилась,
Цїлу божу днинку в воду дивилась,
У чистій водици віти купала.
Цїлу божу днинку пташка співала,
А теперь в гнїздечку пташка ночує,
А лиш соловейка самого чує.
Де-ж ти бариш ся, місяць молодий?
Ясний, срібнорогий, сходи вже, сходи!
Сходи вже, ясний, зіроньки тя ждут,
По голубім небі таночки ведут.
А труднії люде ідут з Богом спать;
Гой, поможи Боже всїм здоровим встать!

Співанник II. ч. 5. Друк. Бібл. для мол. 1887, кн. 5. ст. 83.

14. До школи!

Руш, хлопцї, до школи,
Борзо, не поволи[1])!
Уже доста[2]) гандри бити,
Прийшла пора, щоб ся вчити.

Святая наука,
Легкі в неї руки[3]),
Дає волї і путері;
В неї жниво на папері.

Жнїт, жнїт[4]) тото жниво,
Отто буде, хлопцї, диво[5]),
Та ще й яке диво буде,
Що з мужика будут люде!

Співанник II, ч. 6. Друк. Бібл. для мол. 1885, кн. 8, стор. 122, декуди перероблене редактором. Відміни, концепт самого редактора, подаємо в нотах.

---

[1]) В перводр. До щастя стодоли. [1]) В перводр. Доста вже вам. [3]) В перводр. Не лїзе на бука. [4]) В перводр. Ой жнїт. [5]) В перводр. А буде те диво.

15. Коби в мене!

Коби я мав хатку
Мальовану, гладку,
А в ті хаті пічку,
Вогник цілу нічку!
Я в хатці сидів би,
Вогник мій горів би,
А я собі пісні
Приспівав би-х, пів би-х!

Коби я мав цару,
Ще й воликів пару,
До того плужочок,
Ба ще й батіжочок!
Я волики пас би,
А з батіжка трас би,
Ще й у пальчик свис би-х,
Аж до дому час би!

Коби я мав вівці,
Небогато — двісті,
Та ще й полонинку,
Сїна на всю зимку!
Овечки доїв би-х,
Сирец собі їв би-х,
А в флояру гравше
У стаї сидїв би-х.

Співаник II. ч. 7. Друк. Бібл. для мол. 1885. кн. 12. ст. 177.

16. Мир вам.

Мир вам, братя, всї приносим,
Мир великий, мир святий,
Мир у Бога з неба просим:
Боже світа, мир наш крий!
Хоть добро є в світї, в краю,
Хоть є воля, хоть є хлїб,

А як мира в нім не має.
Край свій рідний, як би й гріб.

Чоловік хоть мучит в поті,
Хоть кривавий ллєт ся піт,
Він не гине від роботи,
Бог до праці дав 'го в світ;
Аж як мира 'му не стане,
Аж тогди в нім гинь, горуй!
Мира, мира, вічний Пане!
Мира світу подаруй!

Співанник II, ч. 8. Друк. Бібл. для мол. 1886. кн. 1.

17. Спочинок по праци.

Сїв си хлопчик над книжками
У світлици при столї, —
Куку сонце у віконце,
Та до хлопця: „Хлопче мій,
Покинь, каже, книжку,
Та біжи ся грати!“
„Нї, не піду, сонце любе,
Маю ще читати“.

Сїв си хлопчик та читає
У світлици при столї, —
Куку пташка с під нанашка,
Та до хлопця: „Пітьпілї!
Покинь, хлопче, книжку,
Та біжи ся грати!“
„Нї, не піду, пташко люба,
Маю ще писати“.

Як скінчив же він писати,
Склав папери, помоливсь,
Та тогди аж вийшов с хати
Та на сонце подививсь.

„Гоя — каже — гоя!
Аж тепер є воля моя!
Аж тепер я грати буду,
Мило випічну від труду“.

Друк. Руска Читанка для третей клясы школъ народныхъ. Уложивъ Ом. Партыцкій. У Львовѣ 1874 г. стор. 3—4. без підпису автора.

18. Пісьнь плугатаря[1]).

Гий! Гий![2])
Гий[2]) волики-ж[3]) мої рогаті!
Підемо у поле орати!
Та гий же![4])

Та виорем нивку дрібненько,
Як радо руске[5]) серденько.

Та виорем нивку глїбоко,
Утїшить ся боже аж[6]) око.

Та посієм[7]) жито, пшеничку,
Буде на люде й на птичку[8]),

Й[9]) перепелички крилаті,
Й[9]) волики мої рогаті.

А ти, Господи Отче наш,
Дай нам насущний хлїбец наш![10])

А ти, Отче наш в небесїх.
Погодуй щедро вся і всїх[11]),

Й благослови руску ти ниву[12]),
І нас в[13]) годину щасливу!

Поправки Партицького: [1]) плугатора [2]) Гей! гей! [3]) волики [4]) Зам. сего: Гей! гей! [5]) Урадуєсь в груди [6]) божее [7]) Посеємо [8]) Щоб було на люде і птичку [9]) На [10]) Сї два вірші перероблено так:

А ти, святий Господи Боже,
Подай нам на хлїбчик урожу.

[11]) Сї два вірші перечеркнено [12]) Поблагослови нашу ниву [13]) у.

Друкуємо з автоґрафу (піваркуш сірого паперу, писано по однім боці, без підпису автора, власність Наук. Тов. ім. Шевченка, з паперів Ом. Партицького), що присланий був Ом. Партицькому десь у 1874—5 р. для якоїсь читанки. Партицький поробив на автоґрафі характерні поправки, які ми подаємо в нотах, та чи пісня була дебудь друкована, не знаємо.

19. Січень.

Тепер, хлопці, не дивниця,
Що на дворі метелиця,
Бо се січень а не косень,
Що бігали хлопці босі.

Тепер, хлопці, треба хуху,
Бо на дворі заверюха,
Треба кучми, кожушини,
Бо без шуби цапок гине.

Бо цап кричит: „Я вмираю,
Так мя січень підтинає!“
А собачий[1]) бараниско
Бє з голого цапа кписко:

„Гой, ти цапе з бородою,
Чому я ся, бач, не бою
Ні морозу, та ні січня? —
Бо ще шуба тогорічна!“

21 н. ст. декембра 1886.

Друк. Бібл. для мол. 1887, кн. 2, стор. 12. Тут друкуємо з автоґрафу поетового (піваркуш звич. паперу, писано по однім боці, в низу підпис автора і дата, в тексті поправки роблені рукою редактора), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

20. Лютий.

Хто того рака не знає,
Що так крепко в уха щепає?

---

[1]) В перводр. богатий.

Ще й у підошви скобиче:
Кивай ся борше, паничу!

А як потисне за руку:
Ну-но до ціпа, ти друку!

Бо мене „лютим“ назвали,
Та ще й „крутифіст“ додали.

Бо я сидіти не можу;
Гайда до ліса, небоже!

Бери сокиру тай сани,
Бо далї дров ти не стане.

Тогди меш дути в кулаки,
Бо я вмію вчити бурлаки!

За тоє мене ти не судь,
А як не замерзнеш, здоров будь!

21 н. ст. декембра 1886.

Друк. Бібл. для мол. 1887, кн. 3. стор. Тут друкуємо з автоґрафу поетового (ut supra).

21. Марот.

Гой та як то настав місяць марот,
То увеселив ся увес народ:

Юха!
Вюха! злюха!
Заверюха!

Лиш баба Євдоха невесела,
Навіть лягла спати без вечері;

Навіть і снїдати не хотїла,
Бо малин доконче захотїла.

Гой убрала-ж бо в'на сім кожухів:
Тепер ся не бою заверюхи!

Гой та пішла-ж вона ба й до гаю:
Що кожух лиш змокне — в'на скидає.

А як всї їх звергла до кожуха.
Задушила бабу заверюха!...

А всїм бабам з того научене:
Най не ходят марта у малини!...

Друк. Бібл. для мол. 1887, кн. 5, стор. 33.

22. Гераклїй.

Пішов Гераклїй молодий,
Щоб змірить божий світ,
Пізнати люде і людий,
Кушать полин і мід.

І так зайшов він в темний гай
Аж на саму розпуть,
Де дві дорозї правят в край
І чести і облуд.

Дорога-ж чести бо узка,
Заріс ю бод і гліг,
Іти нев трудно, не пуска,
Піллєт ся кров ти з ніг!...

Гостинец блуду же широк,
Квітчастий, запашний,
Роскіш що ступень, гир що крок:
Лиш їж, гуляй та пий!...

Але Гераклїй молодий
В путь чести навернув:
За те-ж він славний у людий
І милий Богу був.

Друк. Бібл. для мол. 1877, кн. 17, стор. 135.

23. Що я люблю, в що вірую, на що надіюсь.

Я люблю мою Русь Україну;
Я вірую в єї будучину;
В тій то надії я живу й умру.

25. VIII. 1887.

Друк. Календарь Буковиньскии 1891 р. стор. 4.

24. У що турати?

У силу, сину, не турай,
Бо сила, сину, є зрадлива;
Нев завоюєш нині край,
А завтра вбют тя незичливі.

І в гроші, сину, ти не вірь,
Бо гріш, як казуют, мамона:
Сегодне в скрини перебір,
А завтра вітер нев ся гонит.

Лиш в розум, сину, уповай,
Бо сей не зрадит тя во віки;
Єму просвіти лиш додай,
А будеш в світї чоловіком!

21. IX. 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887. кн. 23, стор. 171. Друкуємо тут із автографу поетового, датованого (ut supra).

25. Слава хлїбороба.

Нема краще, діти мої,
Як у спілцї з Богом
Обробляти святу землю
Волом круторогим.

Бо хто оре, а хто сіє,
І гній в поле возит,
В того свій хліб, не куплений,
Чужого не просит.
І на столї застеленім
Свій мід в своїй чаши.
А за столом Мати Божа
У долошки пляше.

Друк. Бібл. для мол. 1889. кн. 15, стор. 113.

II. ПРОСКУРА.[1]

Дитинко Божа!

Сї вірші не до співаня, а до читаня. Читай же їх собі[2]) поволеньки, уважно і поважно, а будеш видїти, які они ладні та вгадні[3]).

Друк. Проскурка 1887, стор. 2. Друкуємо тут із автографу ред. I, де отся передмова написана над першим віршиком.

---

[1]) Під таким заголовком зладив був Федькович 1873 р. для »Просьвіти« у Львові збірку легких, набожно-навчаючих віршиків для дїтей, але виділ сього товариства не приняв їх до друку. Брулїон сеї збірки, писаний рукою автора, з його поправками, зберіг ся між його паперами. Се 3 аркуші сїрого паперу, зложені fol., кождий окремо, остатнїй піваркуш чистий. На першій стор. титул: ІС ХС Ни. ка. Проскура для темних руских дїточок. Звіршував Ю. Федькович. За росказом, коштом і заходом руского товариства »Просвіта« у Львові 1873«. На другій стор. »Друковано 1000 таких книжечок (первісно було і перечеркнено рукою автора: екземплярів) и коштує кожда 2 крейцарі«. В рукописи маємо 19 віршиків, в тім числї дві байки. З того рукопису, пропустивши дещо і додавши дещо нового, видав Ом. Попович 1887 р. в Чернівцях брошурку »Проскурка. Подарунчикъ темнымъ рускимъ дѣточкамъ отъ Ю. Федьковича«. (Мала 8-ка, стор. 16, сторони 4, 6 і 10 заняті образками, на стор. 15 ноти, всіх віршиків 14). Дещо з першої редакциї не війшло до сеї другої і було друковане пізнїйше в Бібліотецї для молодежи або лишило ся в рукописи. Кладучи в основу нашого видання автограф першої редакциї, ми подаємо відміни друкованої другої ред. в нотах, даючи в головнім текстї иноді й відміни II ред., де вони видають ся нам кращими. При кінцї подаємо під сим самим титулом ще декілька віршиків, які написав Федькович у тім самім дусї в остатних роках свого житя вже по виданю друкованої »Проскурки«. [2]) Ред. II: собі здорова, але поволеньки [3]) Ред. II: складні.

1. Проскурка.

Святая проскурко пшенична,
Яка ти честна та велична!
Бо як мав Спас іти на муки,
Він взяв тя в божі[1]) свої руки,
І помолившесь благословив,
Благословивше учням мовив:
„Ся проскура є моє тіло,
І всї церкви я нев обділю,
І всїх нев вірних погоду́ю,
І кровійов свойов[2]) участую!“
Тому дитинка в божім дому
Ісусу молит ся святому,
Ручки свої до купки склавше,
І до Ісуса свого знявше[3]).
Бо він є в церкві на пристолї:
Він дасть їй розуму і долї[4]).

Друк. Проскурка 1887, стор. 3.

2. Я твій, Ісусе![5])

Я твій, Ісусе, був і є,
 Ісусе мій святий!
Ти Твойов ручков дорогов
 Від злого мя укрий!

Бо Ти по світї як ходив,
 То дїточки кохав[6]),
Казав до себе їх вести,
 Ручки на них складав.

До кого-ж має і теперь
 Дитинка ся горнуть,
Як не до Тебе, Спасе мій,
 Як не у Твою путь?

---

[1]) Ред. I: Ти брав в Пречисті. [2]) Ред. II: своєв крове. [3]) Тих двох рядків у ред. II нема. [4]) Ред. I: До него ся дитинка молит. [5]) Ред. I: сей віршик розпочинає збірку. [6]) Ред. I: дїточок любяв.

Хоть доокола темна ніч,
Хоть вовк у лісі[1]) вє, —
Дитинка ся їх не боїт[2]):
В Ісуса світлість є.

А хоть закличе Бог колись
Отця[3]) на другий світ, —
Ісус солодкий та благий,
Отец усїх сиріт.

І Він дитятко сам веде
Святов свойов руков,
Тай каже: „Синку мій, не бійсь!
Я всїгди є с тобов!“

Друк. Проскурка 1887, стор. 5.

3. Матїнка Христова моя!

Яка Ти красна, Матїнко Христова!
Як дуже любиш Ти Синка се твого[4])!
Як 'го до себе мило Ти голубиш,
Бо дїточки Ти добрі дуже любиш!

І я такий бо хочу чемний бути,
Як Твій Синок, що так 'го любят люде:
І я ся хочу добре справувати,
То Ти і моя добра будеш мати!

О будь-же, будь-же, я Тя красно прошу!
Ручки маленькі все до Тебе зношу!
Бо Ти є мати всего сего[5]) світа,
А ми усї послушні Твої дїти.

Друк. Проскурка 1887, стор. 7.

4. Ангелику мій!

Ти у мене хранитель є блáгий!
Сохрани мя від всякого злаго!

[1]) Ред. I. первісно: вовк недобрий, та опісля автор зам. недобрий поправив: у лісї. [2]) Ред. I. перв. Дитина любит бо Христа. [3]) Ред. I: татка. [4]) Ред. II: Синка бо свого. [5]) Ред. II: мира.

І доведи, небесний мій друже,
До мого мя і твого Ісуса.
Бо на світі недобрі є люде,
Що провадя дитину в облуду.
О, відвертай облуду від мене,
Би не скорбив Ісус наш на мене!

Друк. Проскурка 1887, стор. 7.

5. Дитина на Господа уповає.

І дни ідут і ночі йдут,
Пригоди много в'ни ведут:
Дитина-ж їх ся не боїт,
Бо Господь добрий держит світ.
А Господь Бог отец[1]) наш є.
Зза Него все, що є[2]), жиє.

Дитина піде в ліс, у бір,
У лісї вовк, у лісї звірь,
Гадя сипуща у корчах,
Чатує на дитинку — ах!
А в'но нічо ся не боїт,
Бо Господь добрий держит світ.

Зійшли ся хмари, грім гримит,
І блискавиця в них горит[3]),
А добра, люба, мила мати[4])
Кладе дитинку свою спати.
В'на нічого ся[5]) не боїт,
Бо Господь добрий держит світ.

Тиму не бою ся нікого,
Лиш Бога Господа одного,
Він має рай[6]), Він має власть.
Він і дитинї неба[7]) дасть,
Бо Він тримає все на світї[8]);
На него уповают діти.

Друк. Проскурка 1887, стор. 8.

---

[1]) Ред. І: татко. [2]) Ред. II: росте. [3]) Ред. І: в них ся [illegible]. [4]) Ред. І. первісно: А то дитя лягає спати. [5]) Ред. І: І ся нічого; перв. Бо в'на нічого. [6]) Ред. І. перв. над. [7]) Ред. І. перв. [illegible]. [8]) Ред. І. перв. мир і світи.

6. Де дитині добре?

О, як дитятку добре є
У свої мамки на ручках,
Як мило з мамков в'но жиє,
Не вість за нужду ні за страх.

А ще дитятку ліпше є
На рученьках святих Христових:
Бо з Ним у небі в'но жиє,
В святих садах, в святих покоях.

Та з ангелятками ся грат
І з яблучки та є квіточками,
Та є пташками собі літат —
О, там 'му ліпше, як у мами.[1])

Друк. Проскурка 1887, стор. 9.

7. Наша хатка.[2])

Наша хатка невеличка,
Лиш хорімці та світличка,
Над віконцем образочки,
Ціла хатка у садочку.

Хоть нема в ній[3]) срібла, злота,
То є радість і охота,
Татко любий, мамка мила,
Нивка хлїбец уродила.

Буду й я раз роботящий...
Хлїбороба світ найкращий:
Як ся вивчу божу школу,
Піду є плугом, воли в поле!

[1]) В друкованім сеї остатньої строфи нема. [2]) В ред. II сей віршик стоїть по віршах: Святии Николаи і Учи ся! [3]) Ред. I: в нас.

Буду поле я орати,
Буду Бога я благати,
Бог же добрий, милостивий,
Благословит руску ниву.

А як в свою добру добу
Мя покличе Господь 'д собі,
То весело 'д нему рушу
І віддам 'му чисту душу.[1])

Друк. Проск. 1887, стор. 12.

8. Святий Николай.

Святий то Николай, як ще він жив на світї,
То дуже, велико[2]) любив він добрі дїти.

Тай все до них казав: „Ви мої дїточки!
Найкращі у ручки дитинцї книжечки.

„Бо кілько дїточки у книжечках[3]) читают,
То тілько з радощів[4]) ангелики[5]) співают.

„А кілько дїточки напишут красний склад,
То тілько і Ісус у небі тому рад.

„Учіт ся-ж, дїточки, бо треба ся учити!
Я буду дїточки за то благословити.“ [6])

Друк. Проск. 1887, стор. 11.

9. Уставати![7])

Ану, дїти, уставати,
Бо вже зорі, бо вже світ!
Ластівята вже на хатї.
Посмітюшка каже. „фіть!“

---

[1]) В друк. ред. II сеї останньої строфи нема. [2]) Ред. I поправлено словцем: »дуже аж« і так ред. II. [3]) Ред. I первісно: кілько то дитя у книжецій. [4]) Ред. I. перв.: тілько то з радіщ. [5]) Ред. I: і ангели. [6]) Ред. II: Ісуса милого у небі звеселити. [7]) В ред. II перед сим віршиком положено чотировірш »Учіт ся!«.

А той волик на оборі
Вже рикає, вже би пас,
А коровка бурикає:
Уставати, діти, час!
Бо хто рано, каже, встане
І хто Богу даст поклін,
І до Спаса мило гляне,
Як ударит божий дзвін,
Того Господь благословит
І направит в добру путь[1]).
А когутик: „Кукуріку!
У постели не грими![2])
Не проспати би пів віку,
А вставати, як і ми!“[3])

Друк. Проск. 1887. стор. 13.

10. Рано.

Бог усе дав, дав і ніч і днинку,
День до праці, нічку до спочинку.
А дитинка, скоро рано встане,
То до Бога на сам перед гляне.[4])

Тай промовит: „Добрий, любий Боже,
Дай ми всего, що дитинці гоже!
А в сам перед дай здоровя мамці
І таткови, май їх в своїй тямці!

---

[1]) Отсих 10 рядків у ред. I перечеркнено і в ред. II пропущено. [2]) Ред. II: не лежи. [3]) В ред. I первісна, перечеркнена форма сеї строфи така:

А когутик: „Кукуріку!
Нуте, хлопці, нуте сус!
Не проспати би пів віку,
Бо не любит так Ісус“.

[4]) В ред. I. перечеркнено ось який текст першої строфи:

Скоро рано та дитинка встане,
На сам перед вона до Бога гляне,
Бо то Бог дав людем ніч і днинку,
День до праці, нічку до спочинку.

„А дитинці, Боже, дай розуму
До науки, дай ї, татку[1]), уму,
А як вивчит ся она у школї,
Дай, о Боже, ти дитинцї долї!“ [2])

Друк. Проск. 1887, стор. 13.

11. Учіт ся!

Учіте ся, дїти любі, читайте, гадайте,
Як та пчілка мідку с цвітку, розуму збераите!
Бо мудрому і на ріни пшениця уродит,
А дурному не вродит ся нїчо і в городї.
Бо мудрому і кропива іде на ужиток,
А в дурного і пшениця обернет ся в збиток.[3])

Друк. Проск. 1887, стор. 11.

12. Примівка до обіду.[4])

Отвори нам, татку-Боже, щедрі твої руки,
Благослови люде твої і рук наших муки!
І насити ласков свойов[5]) мале і велике,
Звірь у лїсї, пташку в стрісї, небесний владико!
Скити гори, скитв поле[6]), дадут нам полони,
Пшеничeньку на проскури, вино до закону;
І мут наші вгинати ся столи під дарами
Ласки Твої небесної во вік віков[7]). Амінь!

В ред. II сей віршик пропущено, а надруковано [illegible] мол. 1892, кн. 2, стор. 14.

---

[1]) Ред. II: дай Ісусе. [2]) Ред. II: Дай Ісусе тій дитинцї [illegible]. [3]) В ред. II сих двох рядків нема. В ред. I перечеркнено [illegible] як первісні їх тексти:

1) Бо мудрому і на вербі зарожуют груші,
І знає він сокотити для Господа душу.
2) Бо мудрому і кропива до доброго дїла,
І знає він сокотити і душу і тіло.
А дурному і с пшеницї нїчо ся не зводит.
Бо Г. Б. — —

[4]) В друку: Молитва перед обідом. [5]) Так у друку [illegible] первісно в ред. I, а потім поправлено: щедротами. [6]) Ред. I. Наші гори, наші поля. [7]) В друк. віка.

13. Хто що має.

В равлика хатка є
Кругла, крутенька,
В миці знов шубонька
Гладка, тепленька[1]).
Шубонька в миці,
В павки косиці,
А в мене шапочка
Краща від пав,
Що минї дядик мій
Подарував!

Досі не друковано. В ред. I перечеркнено.

14. У млинівці.

У млинівцї край села
Рибонька[2]) гуляє;
Нахилив ся верболіз,
Галузки[3]) купає,
А то сонечко святе
Дивит ся у воду,
Та на тії дїточки,
Що до школи ходя.

Друк. Прок. 1887. стор. 14.

15. Коли дитина не слухає.

Дитина з іскорков ся грала,
Хоть мама се їй[4]) заказала.
А іскорка собі злетїла,
Тай на подї у сажи сїла.
А сажа ся від неї ймила[5]),
Тай хату зараз[6]) запалила.

---

[1]) В ред. I. перв. Би 'му не студено, би 'му тепленько. [2]) Ред. II: рибка си. [3]) Ред. I. перв. Віти в ні. [4]) Ред. I: мама [illegible]. [5]) Ред. I: А сажа від іскорки ся ймила. [6]) Ред. II: [illegible].

Зробив ся галас, збіг ся мир,
Хата палала вздовж і в шир,
Що й ради дати вже не вміли;
Все домівство пожаром сїло.
А дядик з нужди аж умер,
Сирітков біднойов теперь
Та непослушная дитина[1]),
Що всему цему була винна.

Друк. Проск. 1987, стор. 14.

16. Пісень утренна.

Як во утрех день зоряє,
Все Тя, Боже, величає:
Гори й море, скот і птиця,
Все поєт Ти: „Да святит ся!“

Задля чого-ж би лиш люди
Не втворили свої груди,
Що їх любиш, їх тримаєш,
Їх дарами обсипаєш?

Отворімо-ж ми їх, дїти,
Прославімо Отця світа,
Чистим серцем нелукавим:
„Тобі, Боже, честь і слава!“

Друк. Проск. 1887, стор. 15. Ред. I vacat. Се вільна перерібка звісної польської набожної пісні Ф. Карпіньского: Kiedy ranne wstają zorze.

17. Молитва.

Ти ангеле хранителю, небесний мій друже,
Осокоти грішне тїло і доведи душу

[1]) Ред. I: Дитина та непослухена.

Від усего гріха, лиха, від кождого злого
До Господа небесного, до Бога святого,
В його царстві безконечнім на вік-віки жити,
З Херувими, Сирафими святого хвалити.

Друг. Бібл. для мол. 1890. стор. 176. Ся вірша написана ще 1865 р. Друкуємо тут із автографу поетевого (півархуш сірого паперу, записаний з усїх боків, без дати і підпису автора, власність Руської Бесіди в Чернівцях, який містить також фрагменти найдавнїйших Федьковичевих байок: Коник каже, Волик каже, Песик каже і Медвідь у пасїцї.

18. Отче наш!

Ти, Отче наш, котрий єси на небі,
І на земли, і під землев, і всюди,
Котрий сповняєш гори, скали, скиби,
Зірниці, воздух, світ і наші груди!

Імя святоє Твоє да святит ся
Увезде, де Тя знают і не знают!
Увезде слава Твоя да поєт ся,
Як ангели у небі ю співают!

Да прийде царство Твоє пресвятоє
І на земли во віки запанує!
Втолит ся плач, і кров, і брань, і бої,
Жасні мечі в плуги ся перекуют!

І будет воля Твоя преблагая
По всї земли людьми всїма владїти!
Всї катуші тогди порозмикают,
І перетворя їх в доми просвіти!

Твій хліб святий насущний дай нам, Боже!
Та не на те, себе щоб лиш кормити,
Але на те даруй нам хліб Твій, Боже,
Щоб з бідним своїм братом 'го ділити!

І нам прости проступки наші грішні,
Так, яко й ми їх радо мем прощати!

Бо лиш тогди сказати можем втїшно,
Що Ти нам есь отец, що Ти наш тато!

І не вводи нас, Боже, у покусу!
Слаба-ж бо є і нїжна наша сила,
Для того-ж від лукавства нашу душу
Оборони, спаси, о Боже милий!

Бо Ти оден лиш Господь сего світа,
І лиш Тобі усї ся поклоняєм,
Не як раби, а як вітцеви дїти:
Учи нас! просвіщай! помилуй! — Амінь!

11/VIII 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887, стор. 113. Друкуємо з автографу (піваркуш звич. паперу, писано з обох боків, під текстом дата і підпис автора), власність Руськой Бесїди в Чернівцях.

19. Недїля.

Недїленько божа,
Недїле владична,
Яка-ж ти у світї
Свята та велична!

Бо рано в недїлю
Христос воскрес з гробу,
Страдавше за всїх нас
І всю нашу злобу.

Для того-ж всї дзвони
Урочисто грають,
До церкви святої
Весь нарід скликают.

А люд ся зберає
До божого дому,
Подякувать щиро
Ісусу святому.

Услиши нас, Боже,
У твоїй святини,
Щоб твою неділю
Ми гідно святили!

Не розпустом диким,
Не корчмов лукавов,
А тим, що у честь нам,
А Богу во славу!

7/IX. 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1888, кн. 5, стор. 33. Друкуємо з автографу (піваркуш звич. паперу, писано з обох боків, під текстом дата і підпис автора, в тексті редакторські поправки), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

20. Дзвони.

Дам! дам! — кажут дзвони, —
Дам вам, діти, благодать,
Лиш в дім божий на поклони
З часта, з густа прибігать!

Дам! дам, що у Бога
Щиро будеш ти молить,
І тя вкрию від тривоги,
І як в раю будеш жить!

Дам! дам, ти просвіту!
Дам охоту до наук!
О, лиш слухайте нас, діти,
І сходіт ся на наш звук!

13/IX. 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1888, кн. 3, стор. 17.

III. БАЙКИ.[1]

1. Коник каже:[2]

Я гуляю, я буяю, як вітер у гаю,
Ношу свого господаря, де сам загадає:
До родини у гостину, до цісаря в Відни,
Де ту славу добувают жовнярики вгідні.
Тиму мене він кохає, на стайни тримає,
Вичесує щіточками, в ріці напуває.
Тиму би я і не хотів, лиш коником бути,
Свому ґазді молодому всю славу добути.

Друк. у-перве »Зоря, читаночка для сельскихъ людей, книжка перша. У Львовѣ 1869. Коштомъ и заходомъ товариства »Просвѣта«, стор. 27—28. Друкуємо тут з автоґрафу-бруліону поетового (піваркуш звич. паперу, записаний з обох боків, з численними поправками, без підпису й дати, дрібним письмом 60-их років), власність Руськой Бесїди в Чернівцях.

2. Волик каже:

Гуляй собі, товаришку, вербуй ґазді славу!
Не оден вже свого пана лишив під муравов.
А я буду на пшеницу у поли орати;
Звеселит ся мій ґосподарь в нові теплі хаті,

---

[1]) Видїлюємо в окрему ґрупку байки, які Федькович писав ріжними часами від 1868 р., та не зібрав у одну цілість. [2]) Отся байка разом з ч. 2 була друкована нераз під спільним, не Федьковичевим наголовком »Кінь і віл«.

І столи ся повгинают під хлїбом-даройов,
Він[1]) бідного погодує, прагнущих напоїть,
І у Бога щастя, долї і царства добуде...
Гуляй коню по облоню, я орати буду.

Друк. Зоря II. 1869. стор. 28. Друкуємо з автографу (ut supra).

3. Песик каже:

Я стережу ґаздї хату, сокочу маржину,
Мене студїнь утинає, надвірьками гину.
А кіт собі лиш на печи простирає лаби!
Хіба ґаздї лїпше кота, як сторожа треба?

(„Ледарю! — каже пес до кóта, —
Під каглов лаби протягать,
Тото цїла твоя робота!")

„Ледарю! — каже пес до кота, —
(Я пантрю хати сам оден,
А ти що робиш цїлий день?)

„Я студїнями сам оден
Пантрую хату ніч і день,
А с тебе ми яка робота?
Як днина божа, печи пасти,
Та де гарненько що украсти!"...

Досп не друковано. Федькович, як бачимо з сих уривків, думав дати цикль характеристик домашнїх зьвірів в родї попереднїх, та при характеристицї пса перескочив у байковий тон і покинув первісний плян, не викінчивши сеї байки.

4. Медвідь у пасїцї.

„А хто там добрий?" — „Та я, медвідь!
Тут[2]) менї зараз увес ваш мід!
Бо я великий, а ви як полова!" —
„А, просим, а просим, кушайте здорови!"

---

[1]) В автографі через помилку: від. [2]) Друк. Сюда.

Упхав медвідь до улия душку[1]),
А бжоли[2]) желцями то в носик, то в ушка
Так і рубают — відбагло ся й меду!
„Медок, та не твій, наш пане медведю!“[3])

Друк. Бібл. для мол. 1891, кн. 2, стор. 18. Написано 1869 р. разом з попередніми. Друкуємо тут із автоґрафу (ut supra).

5. Когут і кравець.

„А ко́-ко-ко!“ — „Хто тото?“ — „Я[4]), когут!
Аби мині зараз фрак, кравче, тут!
Аби мині[5]) камізелька та й штани,
Бо я іду собі в місто, у пани!“

Отак пішов ко́кош у місто;
Не поміг 'му й фрачок із фісти[6]);
Бо скоро 'го панский кухарь там уздрів,
Зварив пану на обід 'го, а пан з'їв.

Друк. Бібл. для мол. 1886, стор. 148. Написано 1873 і вміщено в першу редакцию »Проскури«. Друкуємо тут із двох автоґрафів поетових: 1) той, де містить ся »Проскура« (див. висше стор. 516) і 2) чвертка сивавого паперу, писано з одного боку, без дати і підпису автора, але також десь у 70-их роках. На обох автоґрафах (власність Руської Бесїди в Черпівцях) поправки (правописні) роблені иньшою рукою.

6. Кінь і батіг.

Хтось їхав раз, тай став си[7]) попасати,
Як то звичайно у дорозї;
Батіг лишив[8]) на возї,
А сам пішов собі у хату.

---

[1]) Друк. кушку. [2]) Друк. пчоли. [3]) Друк. »Добре ти, медведю! Не пхай свого носа до чужого меду!« [4]) Автоґр. 1: Пан. [5]) Автоґр. 1: А до того. [6]) Автоґр. 1: і два фости, потім се перечеркнено і поправлено: із фісти, а редактор поправив: із фістем. В автоґр. 2: із фістем, а редактор поправив: із фістом. [7]) Автоґр. 1 vac. [8]) Автоґр. 2: заток він.

А кінь як вчепит ся батóга:
„Ай, ти непевний, каже, друку!
Таже ти вбив мя до живого!...
Ти клочаний, прядївний[1]) тлуку!“

„А знаєш, що? — батіг 'му мовит[2]), —
Ану тягни-ко ти, як треба[3]),
Чи будеш битий? Нї, далебі[4]),
Бо, бач, батіг лиш ся нетяги ловит“[5]).

Як кінь уздрів, що тутка лихо
І що батіг не знає жерту,
Так тяг, так тяг, аж ся задихав...
Так гостит кождий, хто упертий[6]).

Друк. Бібл. для мол. 1886. стор. 165. Друкуємо з двох автоґрафів, ut supra.

7. Лев і его мінїстри.

„Королю!“ — каже ґраф медвідь,
А вовк за ним: „Пресвітлий пане!
Ми коло тебе окрест станем,
Аби то дрантя, тая сміть,
Нажльоґавшись по самі уха,
Не ображали твої слухи
То скаргами, то сим, то тим,
Сегодне Гавло, завтра Клим“.

„О нї, — відповідає лев, —
Лиш сего, панчики, не буде!
Бог дав ми в руки свої суди,
І щоб корону я носив
Покровом нáрода і права!
В сїм королїв состоїт слава!“

---

[1]) Автоґр. 1: прядівяний. [2]) Автогр. 1: каже. [3]) Так у обох автоґр., у друку: лиш прудше, поправка редактора. [4]) ut supra, попр. ред. то ручу. [5]) Автоґр. 1: Батіг бо ся лиш на нетяги вяже. [6]) Ся остатня строфа лиш у автоґр. 1, перечеркнена рукою редактора, в автоґр. 2 і в друку її нема.

Щасливий нарід того краю,
Де так король собі гадає!...

Друк. Буковина 1885. ч. 18. Друкуємо з автоґрафу (півархуш білого паперу, писано по однім боці, з підписом автора, без дати, власність Руської Бесіди в Чернівцях.

8. Кіт і лис.

Раз кіт і лис пішли собі в дорогу,
А у дорозї, бач, балакаєт ся много
Пустого й чемного. — „От, — каже кіт, —
Лукавий нинї, брате, світ!...
Куда нї рушиш ся — усе тривога!
Там пси, там пугачі, там дїтьчі сови,
Що годї вийти й за поріг,
Аби тебе хто будь не перебіг.
Я лиш гадаю: от, на примір, ми,
Ще й в лїтї, не серед зими
Мандруємо собі здорови,
А може-ж знати хто, чи там з дїброви
На нас вже не летит пів копи псів?“

„Нехай летит, коби лиш я здорів! —
Смієт ся лис. — У моїй се головцї
Є тілько фіґлїв, тілько штук,
Що я не бою ся нї псисків, та нї ловцїв,
Та нї стрілця поганих рук!
А ти, небоже коте?“ — „Я одним
Однїсіньку лиш штучку знаю,
Але за те у ню так уповаю,
Неначе в мене в'на і єм і переєм“.

„Ха-ха, ха-ха! — зареготав ся лис, —
Одну лиш штучку, коцуре небоже?!
Що ся одна тобі поможе!...
Від мене, небораче, вчись
Усїх тих штук, що ними світ ся дурит!
Але з однов... се Химини лиш кури!“...

Але ще сего лис не доповів,
Як з лїса вибігає лая псів!
Кіт драла зараз дав на дуба,
А з лиса вже й здоймают шубу.

Не штука, хлопче, сто штук знати!
А штука є: з одної користати.

Друк. Бібл. для мол. 1887, стор. 85. Друкуємо з автографу (почтового піваркуш звич. паперу, писано по обох боках, під текстом підпис автора), власність Руської Бесїди в Чернівцях.

9. Жаби.

„Ох дай-же, Боже, та весноньки діждати,
Як соловії вже будемо співати!“
Так в зимі жаби під ледом ся молили.
Дав Господь весну, і крига ся розбила,
Вилїзли жаби на береги ся гріти, —
І що-ж вітак? Як думаєте, дїти?
Мабуть як соловії щебетали?
Помалу! —
Бо так закрікали, нівроку,
Як і тогідного се року.

Так не оден і чоловік
В біді ридає, молит Бога;
А як минула ся тривога,
То він по давному все: „крік!“
Як жі жаби, що вилїзли з під леду.
Огида і умре огидов!...

Друк. Бібл. для мол. 1887, стор. 105. Друкуємо з автографу (піваркуш звич. паперу, писано по однім боцї, в низу підпис автора, без дати), власність Руської Бесїди в Чернівцях. Се вільна перерібка віршика Ґете „Die Frösche“, див. Goethes Werke (Kürschners Ausgabe) II. 276.

10. Гривко і Сивко.

Оден господарь мав два сторожі при хатї,
А то такі, що пошукати!

Лиш що Гривко лінивий трохи був,
І в літні дни, як від Сивка я чув.
Любив гарненько попіспати.

Але прийшла зима. Мороз кресав.
Сивко й Гривко в клубки ся звили...
Гривко-ж у плач: „О, Сивку, брате милий,
Коби вже Господь Бог то літечко лиш дав,
Тогди в сей час будую собі хату!“

Дав Бог і літечка діждати.
Гривко який за довгий був,
Протяг ся в холодку, (за хату вже й забув);
Але Сивко 'го будит: „Брате!
Вставай, мем хату будувати!“

„Чи ти осліп єси до-ката,
Чи що тобі?! — гавкнув Гривко,
Аж перепудив ся Сивко. —
Не видиш, де мій ніс? де мої лаби?
А ще й мій довгий хвіст? Хиба би
Я одурів, таку велику хату
Загадувати будувати!“

„Таже-ж ти сам казав“. — „Але коли?
Ще у зимі! Тепер-же-ж дав Бог літо,
А літо на тото, щоб спати та ся гріти,
А не будинки там у біса будувати!
Лиши мене! я хочу спати“.

Беріт собі на розум, діти:
Таких Гривків богато є на світї!

7/VIII, 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887, стор. 107. Друкуємо з автографу поетового (піваркуш звич. паперу, записаний з обох боків, та пізнійше передертий поперек на двоє, під текстом підпис автора і дата), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

11. Заяць.

„О, Боже мій! — так заяць раз ридав —
Ти кождому якусь потугу дав:
Дав чоловіку ум, дав псови зуби,
Медвідь з корінєм вириває дуби,
Мурашки навіть кождий ся боїт!
Але мене?.. О, гіренький мій світ!
Шкода лиш, що я чимось зву ся!...
От лучше піду, утопю ся,
Тай спокій голові.... Нема мені чо' жить!"

Пішов наш куций ся топить.
Приходит понад став (се діялось в неділю):
Жаби на березї ся гріли,
Тай керекорили, звичайно як жаби:
Про смутчі бузьки, про Швабн,
Як з булков їх собі у маслї смажут,
Вітак знов про ворони вражі...
Аж тут з корчів наш заяць — гульк!
Жаби усї як раз у воду бульк!
А заяць зупинивсь тай каже:
„Коли-ж мене хоть жаба ся боїт,
То не гіренький ще мій світ!"...

18/VIII, 1887.

Буков. Бібл. на мол. 1887, стор. 127. Друкуємо з автографу поетового (півархуш звич. паперу, писано по однім боцї, в низу підпис автора) в библ. власність Руської Бесіди в Чернівцях.

12. Заяць і лев.

„Чи правда то, — так заяць куций
У лева-короля питав, —
Що цап раз з книжки нам читав,
Що всї звірскі князї і дуки буцїм
Якоїсь примхи ся жахают,
А то такої ніжної...?" — „Я знаю! —

'Му перебив король, — на примір кажут,
Що я ся бою когута,
Кінь верхоблюда, і так далї. Та
Я сему, сину, не пораджу,
Бо се є правда". — „Коли так, —
Обізвавсь заяць неборак, —
То не дивуюсь я на примху мою:
Чого я псів тих так ся бою!"...

Що може — вибачайте ми — дурак! —
Що лев то лев, не заяць неборак!...

20. IX. 1887.

Друк. Бібл. для мол. 1887, стор. 182. Друкуємо з автографу первого (ut supra).

13. Кінь.

Се діялось зза давних ще давен,
Коли ще чоловік не знав коня сїдлати
Та нї у віз его впрягати.
Як раз прийшов до него кінь оден,
Тай каже: „О, ратуй мя, друже,
Бо олень в лїсї там — та так доїв ми дуже,
Що годї вже терпіть!" — „І ти наговорив! —
'Му чоловік відповідає, —
Таже-ж ти, друже, дуже добре знаєш,
Що я за оленем не пущусь у погоню!
Не правду може я се кажу, коню?"
„То-ж осїдлай мене! — 'му каже кінь, —
Зроби менї зубела в зуби,
До них дай поводи, хоть най лиш будут з луба,
Тогди ся не журн, що олень той не наш!
Ти будеш мати галдамаш,
А я знов свою мету!" — І так ся стало:
Коня як стій в зубела вбрали,
І сїв на него чоловік.
Позбув свій олениско вік.

Коневи на души аж лекше стало!
„Пусти-ж мене теперь.“ — „Помалу!
Добро, що ти мене навчив,
Тебе як маю зубелати:
Теперь ти мій вже, папе брате,
І меш мене, де схочу сам, носив,
І плуг мій тяг, і віз, і сани!
Не вчи мя другий раз, моспане!“

Не дайте мсті, о діти, волю,
Аби і ви не так попались у неволю,
Як той наш мстивий кінь! Та й се ще памятай:
Як зубелать себе, нікого не навчай!

Друк. Бібл. для мол. 1887. стор. 158.

IV. ПІСНІ ЖОВНЯРСКІ.[1]

Рускі вояки!

Співайте! А єсли вам ся книжечка буде до вподоби, то ми вам з радної душі і другу, і трету, і четверту постараємо. Лиш співайте, вояки!

> **Аби наша пісня і слава**
> **По вік гомонїла,**
> **І нас далї загрівала,**
> **Як доси нас гріла!**

Руска громада у Чернївцях.

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 3. Друкуємо тут із автографу, див. нота.

---

[1]) В р. 1887 видало товариство »Руська Бесіда« в Чернївцях книжечку п. з. »Пісні жовнярскі з голосами. Склав Ю. Федькович. Книжечка перша« (мала 8-ка, численних сторін 31, а надто на переді дві картки з портретами цісаря Франц Йосифа I. і цісаревича Рудольфа; на стор. 1 титул, стор. 2 Звід, стор. 3 маленька передмова »Рускі вояки!«, далї 13 пісень, усї крім »Наша Галичина« під нотами). Передруковуючи сю збірку ми кладемо в основу автограф поета (14 окремих піваркушів звич. паперу, кождий (крім двох) писаний лиш з одного боку і має один віршик, до них обложка — аркуш такогож паперу. Стор. 1 титул: »Пісні жовнярскі з голосами. Склав Ю. Федькович. Книжечка перша. Стор. 2 Рускі вояки! Стор. 3 Звід. На першій стор. над титулом написано иньшою рукою: NB. Die Orthographie strenge wie im Manuskript einzuhalten. Die ersten Strophen fallen hier weg, nachdem selbe im Notensatz enthalten sein werden. В рукописї декуди поправки роблені чужою рукою. В »Зводї« зазначено пісень 14 (окрім того пісні »Наша Буковина« і »Наша Галичина« числено за одну). Та 14-а пісні »Страж Австрії« анї в друку анї в рукописї нема.

1. Молитва руского жовняра.

Сохрани, о світлий Боже,
Цїсаря нам і наш край,
Стань 'му перший на сторожи,
Славу й силу єму дай!
І святу єго корону
Від напасти сохрани;
Ти будь кріпость єго трону[1]),
Ти по вік 'го борони!

Що плугатарь запрацує,
Ремісничий справит труд[2]),
Що купецтво уторгує, —
Оборонит руска грудь[3]).
Наше право не пропаде,
Наша правда всїм горов!
Бо за правду Русин радо
Даст і душу, даст і кров!

Нехай воріг зрадов грає,
Хай нам броїт сто тривог, —
Руский жовняр не турає,
Бо з ним цїсарь, бо з ним Бог!
З ними разом в брань він рушит,
І поборе вражу власть.
О! за край свій кров і душу
Руский жовняр радо дасть!

В нас Франц Йосеф[4]) імператор,
Да святит ся єго рід!
Він нам буде проводатор,
І за ним ми підем в слїд!
За цїсаря радо рушим
Хоть би й з пеклом ми у брань:
За цїсаря кров і душу!
Він наш гетман, він наш пан!

---

[1]) В автогр. фірону. [2]) В автогр. первісно: Що заробит ремісник, потім се перечеркнено і поправлено рукою автора. [3]) Перв. [illegible] лик. [4]) В автогр. тут і далї Іосеф.

З ним отрок єго хоробрий,
Покровитель світлих Муз[1]),
Кронпрінц Рудольф наш предобрий,
Благ обручник і союз[2]).
Сохрани 'го, вічний Пане!
Дай 'му щастє, много літ!
Щастє в мирі, славу в брани,
Величество на ввес світ!

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 4–6.

2. Наша Буковина.

Наша Буковина, наш зелений край:
Боже єго скити, Боже парть 'му дай.

А наш воєвода, наш Франц Йосеф царь:
Славов, щастєм, долев Боже єго дарь!

Дай 'му, Боже, славу, дай 'му много літ!
Най по вік панує світлий єго рід!

За него розсиплем радо свою кров,
Щоб нам був лиш славен, щоб нам був здоров!

Друк. Пісні жовн. 1887 стор. 7–8.

3. Наша Галичина.

Руска наша земле, Галицкий наш край:
Боже єго скити, Боже парть 'му дай!

А король наш славний, наш Франц Йосиф царь:
Славов, щастєм, долев, Боже, єго дарь!

Дай 'му, Боже, славу, дай 'му много літ!
Хай по вік панує світлий єго рід!

---

[1]) В друку: Світлих муз сильна покров. [2]) В друк. Всіх надія і любов.

За него розсиплем радо свою кров:
Щоб нам був лиш славен, щоб нам був здоров!

Друк. Пісні жовн. 1887 стор. 8.

4. Наша фана.

Австріяцка наша фана,
По цісарски змалювана,
Та ще й биндов украшена,
Нехай воріг мліє, гине!
Гурра-га! — наша фана,
С пречистого шовку ткана!
Гурра-га! — а ю будут
Боронити наші груди.

Чорний орев двіглавистий
Простер крила свої бистрі,
І гадає полетіти
На ворога у край світа.
Гурра-га! — а ми з орлом
Розібємо хмари чорні!
Гурра-га! — і з ним разом
Рушим летом, а не лазом!

Бистрий орев не лукавит,
Але просто в сонце правит,
А ми за ним залелієм,
Бо й ми орли молодії.
Гурра-га! — бистрий орле,
Ми до тебе всї ся горнем!
Гурра-га! — провадь далї!
Твоя слава не пропала!

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 10—11.

5. Наш цїсарь.

Наш цїсарь Франц Йосеф най нам буде здоров,
Як той бистрий воздух[1]) по над Чорногоров!

---

[1]) В друк. вітер.

Наш цїсарь Франц Йосеф най нам буде весел,
Як то бистре море, що корабіль несе!

Наш цїсарь Франц Йосеф нехай нам панує,
Як той бистрий орев, що в сонце прямує!

Наш цїсарь Франц Йосеф в золоті коронї,
В него ворожечки, як пси на припонї!

Наш цїсарь Франц Йосеф в цїсарскім порфірі
Тлумит ворожечків, як лев тлумит звіри!

Наш цїсарь Франц Йосеф у цїсарскі зброї
Кличе своє войско до славного бою:

„Гурра, мої орли! гурра, соколята!
Гурра в чисте поле, слави добувати!“

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 12—13.

6. Рекрути.

Цїсарь мусит старший бути:
Бере хлопцї у рекрути,
Білі, бурі, чорнобриві,
А все годні, уродливі.

Пан ґенерал став питати:
„Чи будете утїкати?“
„Ми-ж бо хлопцї, а не жуси,
За цїсаря дамо й душу!“

Тогди прийдут офіцири,
І капралї і фірери,
То гладонькі, то дзюбаті,
Годних хлопцїв уберати.

Дадут мундур, дадут зброю —
Головочко-ж бідна моя!
Що я буду тепер дїяв?
Хто з'їсть просо, що я сїяв?

Не жури ся, дурний хаме![1])
Трохи тато, трохи мама[2]),
Решту випют воробії,
А на стерню хрін посіют.

А як вийдеш за три роки,
Се хрініско — аж ніброку!
Беріт терки, мамо, тату!
А я біжу по дївчата.[3])

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 14–15.

7. Жовняр.

Красно у поли орати,
Ще і снопи в копи складати.

Красно й на лузї косити,
Ще і косу в росу носити.

Красно йти з воли у поле,
Ще й звозити полон в стодолю.

Але зза кого Бог дарив,
Як не зза нас, бідних жовнярів?

Бо жовняр край свій боронит,
Та ще й хлїбороба хоронит;

Бо жовняр сипле свою кров,
Аби господарь був здоров.

Бо жовняр ставит свою грудь
За мир, за правду, добробуть;

---

[1]) Так первісно, потім два останні слова перечеркнено червоним чорнилом і автор дописав: гов неділев, і се лишило ся і в друку. [2]) Так первісно, потім автор зам. тато дописав червоним: Ляшок, а зам. мама — Волох, та редактор лишив у друку первісний текст, хоч через те й попсував рим. [3]) Останні два рядки первісно:

Давай, мамо, терку скоро,
Бо хрін добрий на запори!

Бо жовняр радо й душу даст,
Аби лиш людем був гаразд.

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 16—17.

8. Що жовняру треба.

Коби знав Бог з неба,
Що жовняру треба,
То би дав 'му в руки
Усї вражі круки:
То-ж то врага бив би,
То-ж то 'го учив би,
То-ж то в єго юсї
По колїна брив би!

Коби знав царь з Відня,
Що жовняру вгідно,
То би здав 'му зараз
Увес свій амбарас:
То-ж то врага бив би,
То-ж то 'го учив би,
То-ж то по шматочку
Єго розносив би!

Коби знали люде,
Як їх прут в облуду,
Та як ворік з боку
Дурит їх — нївроку:
То-ж то би 'го били,
То-ж то би 'го вчили,
То-ж то як осотїй
Косами косили!

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 18—19.

9. Гоя, пане ти наш!

Гоя, пане ти наш,
Капітане ти наш,

Коли хлопцям позволінє
На мід-вино піти даш?

Гой та дам, хлопції, дам,
Та ще піду і сам,
Напємо ся на погибіль
Усім нашим ворогам!

Гоя-ги! вороги!
Виздихайте до ноги!
Ми бринькнемо чарочками,
Щоб дзвиніли округи!

Гой та бринь, чарки, бринь!
А ти, вороже, гинь!
А наш цісарь, наш Франц Йосеф
Най сіяє як той день!

Друк. Пісни ловці. 1887. стор. 20—21.

10. Ударили тамборики.

Ударили тамборики темненької ночи;
Заплака дївчиночка свої чорні очи.
Та не того заплакала, що тамбори грают,
Але того заплакала, що марш припадає.
Не плач, не плач, дївчиночко, не вдавай ся в тугу,
Ти другого собі найдеш, а я найду другу.
Ти си найдеш капралика з чорними очима,
А я собі дївчиночку з срібними грошима.[1])
Ти си найдеш капралика, аби був хороший,
А я собі дївчиночку, щоб давала гроший.
Давай, давай, дївчиночко, що день хоть дуката:
Тут дорога горівочка[2]), богдай була в ката!
Давай, давай, дївчиночко, що день хоть таляра:
Тут дорогі коханочки, по дві дутції пара!

---

[1]) Сих двох рядків у друку нема. [2]) Так первісно, потім автор поправив: дітьча брага, в друку u. s.

Давай, давай, дівчиночко, ти за свою душу,
Бо як не даш, то я другу пошукати мушу!

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 22–23.

11. Марш.

Як ті жовняри машерують,
Всї молодицї бути кують:
Гурра! Гурра! Гурра![1]) Бути кують!

Бо у жовняра тілько й лиха,
Аби здорова Василиха!

Бо жовнярови тілько й ліжно,
Аби у млинї не завізно.

Бо жовняр тогди лиш в тривозї,
Як чоловіки не в дорозї.

А як хлописка лихо взяло,
Тогди й жовнярам лекше стало!...

Друк. Пісні жовн. 1887, стор. 24–25. Рефрени по кождім двостиху, зложені на взір першого, пропускаємо для ощади місця.

12. Цапістрайх.

Час до дому час!
Тож ходім, хлопцї, враз!
Бо ме фірер як кіт воркотїти,
А фельфебер стане своє піти,
Та ще скаже пити квас, та лиш квас[2]),
Скаже пити лиш квас!

А той смутчий квас
Для шевців, не для нас:

---

[1]) Первісно: Гурра! Eins, zwei! Ganz frei! Шарабура!
[2]) В друк. сї три слова пропущено.

Для нас мід лиш, мід та й горівочка,
Та ще й пива одна й друга бочка,
Щоб гуділи хлопці як той бас, бас, бас[1],
Щоб гуділи як бас!

Шинкаречко, дбай,
Та по чарці ще дай!
Ще по чарці одні на відході:
Буде с хлопців на сей вечер годі!
Щоб не був на завтра лай, лай, та ще лай[2],
Щоб не був завтра лай.

Друк. Пісні жовн. стор. 26—27.

13. Пусти хлопців!

Пусти хлопців до домочку, о пресвітлий наш царю!
Не мав би й я розумочку, милї мої жовнярп!

Що-ж розкажеш нам робити, о п. н. ц.?
Нині пити, завтра бити, м. м. ж.!

Чим нас будеш годувати, о п. н. ц.?
Раз булками, раз кульками, м. м. ж.!

Чим нас будеш напувати, о п. н. ц.?
Раз медочком, раз бідочков, м. м. ж.!

Деж ми будем ночувати, о п. н. ц.?
Раз у злоті, раз в болоті, м. м. ж.!

Коли-ж підем погуляти, о п. н. ц.?
Як гармати будут грати, м. м. ж.!

Куда-ж підем на гулянє, о п. н. ц.?
Одні в корчму, другі в яму, м. м. ж.!

Коли-ж вернем в Буковину, о п. н. ц.?
Як не в ночи, то у днину, м. м. ж.!

Друк. Пісні жовн. стор. 28—29.

---

[1] В друк. сї два слова пропущено. [2] В друк. сї три слова пропущено.

14. До бою!

Ой гук, та ще гук!
Ану, хлопці, до рук!
Ану, хлопці, до зброї,
Бо вже час нам до бою,
Вже розвив ся нам[1]) бук!

Гой, цїсарю наш,
Чи на мід хлопцям даш?
Чи на мід, на горівку,
Але повну бочівку!
Ми-ж твої, а ти наш!

А твоїх врагів
Заженемо у хлїв:
Нехай собі рохкочут,
Коли всїстись не хочут,
Коли чорт їх нагрів!...

І-ги! вороги!
Вигинете до ноги!
Не велика робота:
Хлопцї вміют колоти!
Гура-га! ураги!...

Друк. Піснї жовн. 1887, стор. 30—31.

---

[1]) В автогр. нам ся.

V. СПІВАНКИ.[1]

I.

А я собі стрілец!
А я собі — та й ще мені ся хоче!
А я собі стрілец!
Бю серни та й куниці —
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Бо зух си молодец
З своїм кресом!

А в мене, братя, кріс!
А в мене, брє — та й ще мені ся хоче!
А в мене, братя, кріс,
Як локоть макогона!
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Так хожу в чорний ліс
З своїм кресом!

---

[1]) Під заголовком »Співанки Федьковича« знаходимо в рукописній збірці нар. пісень, переписаній рукою нашого поета (оправлена книжка fol., 152 ненумерованих карток, із того 40 чистих, власність Руської Бесіди в Чернівцях) при кінці 12 пісень зложених нашим автором. »Звід співанок« доданий при кінці, додає до сеї групи ще три панщизняні співанки, але се пісні народні, не Федьковичеві. Далі під окремими титулами додано ще 8 співанок з драми »Керманич« і 4 співанки з драми »Сватаньє на гостинци«. Друкуємо тут лише 12 співанок першої групи, лишаючи надруковане цілої збірки народніх пісень (більше або менше ретушованих Федьковичем) до четвертого тому сього видання. Співанки винняті з драм будуть надруковані в третім томі в тексті відповідних драм.

Та йду я є пізна раз!
Та йду я раз — та й ще мені ся хоче!
Та йду я є пізна раз!
Та йду я, та й думаю —
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Що ночувати час
З своїм кресом!

Аж тут я нагадав —
Аж тут я, бре — та й ще мені ся хоче!
Аж тут я нагадав,
Що там під лїсом хатка —
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
А в хатці як три пав —
З своїм кресом!

А в хатці як три пав,
А в хатці, бре — та й ще мені ся хоче!
А в хатці як три пав
Румяних, круглолицих!
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Там буду ночував
З своїм кресом!

Приходжу я до них!
Приходжу я — та й ще мені ся хоче
Приходжу я до них,
Та й пук-пук-пук в віконце:
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
„Пустїт до триста лих
З моїм кресом!“

А в'ни всї три на раз —
А в'ни всї три — та й ще мені ся хоче!
А в'ни всї три на раз
Устали, засвітили —
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
„А просимо-ж до нас
З своїм кресом!“

Я думав, що дадут!
Я думав, що — та й ще мені ся хоче!
Я думав, що дадут
Стрілецкую вечерю...
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
А в'ни мнов та у кут
З моїм кресом!

Та вже тогди всї три —
Та вже тогди — та вже ми ся не хоче!
Та вже тогди всї три
Як станут кочергами..
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Не було жерту, бре,
З моїм кресом!

Утерли — в сто їх душ!
Утерли в сто — та вже ми ся не хоче!
Утерли — в сто їх душ! —
І лож і крешелине...
Свист як у лист! як у гаю-гаю-гаю!
Вже більше ані руш
З моїм кресом!

II.

Братя опришки, гайда за чару,
Воля і вйна в горах ростут;
Кара тіранам, кара їм, кара,
Що місто пива кров нашу пют!
Гостри ніж!
Ріж ката, ріж!
А коло Жида
Ляха повісь!...

В бідної вдови одна корова[1]),
Батько на лаві, діти ревут;
Діти по світї, корова попова,
Бог милосерний даст дїтем путь!

[1]) В автогр. через помилку: коровина.

Гостри ніж!
Ріж ката, ріж!
А коло Жида
Попа повісь!...

Плаче удова в війта в порога:
„Вигнав мя, війте, с хати сусід!“
„Тихо, сердешна! тихо, небого!
Як я зневажу свій таки рід?“
Гостри ніж!
Ріж ката, ріж!
А коло вовка
Війта повісь!

III.

Єм, братя, за чару:
Во здравє, во честь господару! —
Во здравє! во честь!
Весело 'му бисть!
Веселий 'му світ
На многая літ!...

І єго сопруга!
Да ревне возлюбят[1]) друг друга!
Да дружня любов,
Госпоже, с тобов,
Як райская віть
На многая літ!...

А всі твої чада —
Блаженна лоза винограда!
Як той виноград
Будь весел, будь рад!
Як утренний світ
На многая літ!...

IV.

Жемчуг маєш, злато маєш,
Красна єсь як царска доч, —

[1]) В автоґр. через помилку: возлюбит.

Ах, що-ж ти більше ще бажаєш?
Що-ж ти, мила, більше хоч?...

А на твої чорні очи
Сім сот пісень я вже склав, —
Ах, що-ж ти з мене більше хочеш?
Як би-х ще тя величав?...

А ті твої чорні брови
Крают серце як мечем...
Ах! ах! ах, змилуйтесь, богове!
Чим я винен милі, чим?

Так ти мене убиваєш,
Так мя з світа згониш проч!
Ах, що-ж ти більше ще бажаєш?
Що-ж ти більше з мене хоч?...

Вільна перерібка звісної пісні Г. Гайне »Du hast Diamanten und Perlen«, див. H. Heine, Werke, herausg. von K. Elster. т. I. стор. 123.

V.

На рокиті тримбітарь
Іс тримбітою стоїт,
І так з горда як сам царь
Погляда на нижний світ.
А там спрага, а там порох,
А там мука та кайдан...
О, лиш Гуцул в своїх горах,
О, лиш Гуцул в світі пан!

Що там товпит ся в долині?
То куми с христин ідут.
А там далї домовину
Неукритую несут.
То-ж в них тілько тої волї,
Що родить ся та вмірать?...
О, вмерайте ви там в долї,
Я вам буду тримбітать!

Вільна перерібка вірші »Гуцул-Небір«, див. висше стор. 400—401.

VI.

Не вірь ти, дівчино, ледіневи з роду,
Ні на стан козацкий, ні гуцулску вроду!
Бо в него лиш фіґлї на умý:
Як би тебе звести з розуму!

Бо він тобі нині одну обіймає,
А нишком за другов очима стріляє,
А завтра вже й другу чорт узяв,
Бо вже собі трету сподобав.

А й трета на довго місця не загріє,
Бо уздрів четверту, за нев аж дуріє,
А впала 'му пята на око, —
Отся-ж за всї краща, нівроку!...

На завтра вже шесту до серденька горне,
Надійшла там сема, — отся-ж то моторна!
А як скоро осму побачив, —
Усї ті, що були, ледачі!...

Для того-ж не вірь ти, дівча, ледіневи,
Бо всї пусті трути, пусті буделеви:
Бо у них лиш думка одная,
Аби що неділї инная!...

VII.

Нема в світї на окола,
Як у лїсах, як у горах:
Там ні раба, там ні пана,
Та ні баші, та ні хана.
Го-го-го! доле моя!
Срібна чарка, ясна зброя.
Го-го-го! моя доле!
В горах щастє, в лїсах воля!

Лях не любив Руса з роду,
Точив з него кров як воду,

А що Ляшки не змогали,
Жидки-вейки цмоком ссали.
Го-го-го! в руки ножі!
Рахуймо ся, Ляшку божий!
Го-го-го! ножі в руки!
Кров за кару! кров за муки!

Богач оре, богач сіє,
Богач грішми чуда діє,
А ледіні не турают —
Богач пряче, в'ни ховают.
Го-го-го! що за діло!
Чи втонуло, чи згоріло, —
Го-го-го! однаково:
Чи стрімголов, чи с похова!

VIII.

Чи чули-ж ви, ледїники, чи котрий з вас знає,
Що в Сокілскім в середині царь Гуцул дрімає?

Дрімає-ж він конец стола, а стів маймуровий,
Повили ся кучерики понад чорні брови.

Дрімає-ж він конец стола в великі роспуці,
Ще й склонивше головочку на обі свої руці.

Дрімає-ж він конец стола, ледїні до кóла,
Він в короні, хлопції в зброї, — така божа воля.

А у сім рік, в кождих сім рік, на зїльского Йвана,
Як царь-огонь розложено, в тримбіти заграно,

То й царь Гуцул пробужаєсь, та й головку зводит,
А протерше чорні очи, до кóла поводит.

„А гой, хлопції, ви молодції, чи ви не чуєте?[1])
Дали знати ледїники в голосні трімбіти!

„Дали знати ледїники гуцулского роду,
Та що ми вже продрімали штири і три годи!

[1]) Первісно було: чи знали в селі.

„А ти чуро, вірний хлопче, подиви ся швидко,
Чи на нашім на Сокілскім соколів не видко?

„А як видко ті соколи, давай борше знати,
Нехай рушу у трьох царів Рус-край відбивати!

„А як в'ни ще не вернули, дрімати ще мушу,
Аж сокілскі соколочки назад не вернут ся".

Вільна перерібка Улянцової балади „König Rothbart", пор. висше „Король Гуцул" стор. 443—447 і 465—469.

IX.

Як засяду, братя, коло чари,
Як засяду, братя, на меду,
То хай їдут Турки та й Татари,
А я собі й ухом не веду!
Бо що нинї, то я знаю,
А пси завтра марш заграют,
А по завтрю кури загребут!...[1])

А як прийде, братя, костомаха,
Та як прийде, братя, іс косов,
А я крикну: „Як здорова, свахо?
Нумо собі, свашко, із росов!"

А як гарно закропимо душу,
Та як вчистим, братя, аж по брай,
Тогди з свашков в три дорозї рушу,
Тогди собі з свашков просто в рай!

А як прийду, братчики, до раю,
Та кулаком в двері: пук-пук-пук!
Петро-ж з бучком: „Чого тут, бугаю?
Та я тобі зараз сприщу гук!"

А я вийму вареної фляшу,
Вийму і сивушки боклажок:

[1]) В устній традициї передасть ся ще й инший рефрен:
Кришталева чаша, срібна криш. —
Пити чи не пити, все умреш.

„Нумо, куме, се за душу нашу!
Нумо, куме Петре, хоть разок!“

А він візьме, братя, покоштує,
Та за одним махом аж до дна!
Та лиш цмокне: „Най ти-ж мать мордує!
Се-ж то, куме, трунчик, на-на-на!“

На той галас збігнут ся Святії:
Сава, Тома, Дмитро, Николай,
Та як хлиснут, братя, тої гії,
То забудут, братя, і за рай!...

Аж тут лїзе-шкульгає помалу
На товсті кривули Бог-Отец:
„Де-ж ти, Петре, так ся закрохмалив?
Та я тобі зараз дам ралец!“

„Бий, о Боже, кілько лиш ся влїзе,
А хоть і мечи нас через пліт, —
Лиш сивушки дай нам хоть дві дїжи,
Бо се тобі[1]) трунчик на ввес світ!“

А Бог візьме, стане смакувати,
Та лиш моргне усом: „Bonus est!
Де-ж таке ви роздобули в ката?
Се не виливайте поза хрест!“

За для того-ж пиймо, братя, пиймо,
Бо так Господь з неба повелїв;
Доки віку, доти ся нажиймо,
А не забуваймо божих слів!
Бо що нинї, то я знаю,
А пси завтра марш заграют,
А по завтрю кури загребут!...

Пісня уложена на голос німецької буршівської пісні »Sind wir nicht zur Herrlichkeit geboren?“

[1]) Олівцем поправлено рукою автора: Се-ж бо тобі.

X. Піснь до пива.

Що-ж тото за диво,
Що ми пємо пиво
Ворогам на смуток,
Нам на добрий скуток.

Горівки не хочем,
Бо пся кров морочит,
Та дурного Йвана
Крутит як барана.

А чаю ні капи,
Бо 'го пют кацапи,
А ми рускі люде
Пиво пити будем.

Шампани хороші,
Та чорт має гроший,
А на пива збанок
І гільтая стане.

Ґамбрінус великий,
То не була тика,
Але собі парень:
Давав пива даром.

Єму-ж ми ся клоним,
Ще й в збаночки дзвоним:
На многая літа,
Доки сонця й світа!...

16 н. ст. декембра 1886.

XI. Страж на Руси (B).

(На голос німецкого: »Die Wacht am Rhein«).

Як грому гук, як дзвін гармат,
Від Дону даже до Карпат
Зарув на Руси рускиий лев:
Хто Руси буде сокотив?

О, руский льве, спокоєм будь,
Бо руска страж єсть руска грудь!

Нас жог Татарин, бісурман,
Пив наші крúви ляцкий пан,
Та ще й до нинї він не сит,
Бо ще і нинї рад би пить...
О, руский льве...

А білий царь як змий стоїт,
Та рад би зжерти цїлий світ,
Та рад би разом всїх Славян
Закути у оден кайдан!
О, руский льве...

А римский папа, Єзуіт
Їмив пів світа в свою сїть,
Та рад би й руских хрестіян
Їмить на хитрий свій аркан!
Святая Русе, без тривог!
Бо твоя страж сам Господь Бог!

А куций Нїмец, як той Жид,
З упадку твого днесь ся кпит[1]),
І наче охаблений крам,
Запрóдав своїм тя Жидам!...
О, руский льве...

А римский байстер би хотїв
Набити свій порожний хлїв,
Та й нашу буковинску Русь
Заколотити в свою грузь.
О, руский льве...

Варіянти А і Б див. висше 364 і 356—7.

---

[1]) Сей рядок автор зачеркнув червоним чорнилом, а поверх него написав: „Де вітер віє, там біжит"; потім тимже чорнилом перечеркнено слова „де" і „він" і замісь них написано: Як... так.

XII. Нова Січа.

(На голос »Ще не вмерла Україна«).

Заруй, туре, буйний туре,
Буковинский туре,
Най твій голос зарокоче,
Як грому во бури!
Щоб розляг ся він от Дону
Даже до Дунаю,
Що ми Січу заложили
В буковинскім краю.

Не за Дніпром заложили,
Ні на Запорожу,
А у граді чорних Уців,
Руси на сторожу.
Архістратиґ Міхаіло
Вождом нашим буде,
А покрова — руске слово
Й щирі рускі груди.

Була Січ на Україні,
Чуди зруйнували,
І козацку давну волю
Вбити загадали.
Не убєте руску волю,
Вороги прокляті,
Бо та Січа України
В кожді рускі хаті!

Бо та Січа України
В кожді рускі груди:
Не зруйнуют ні Татари,
Ні Ляхи, ні Чуди!
Бо та Січа України
По вік буде стати;
Стережіт ю, рускі діти,
Як рідную мати!

Друк. Ватра 1887, стор. 104. Тут справлено з автоґрафу поетового.

VI. РУСКИЙ ЛЇРНИК.[1]

А. Дванацять пісень про святого Николая.[2]

Православні християне! [3])

Бували такі часи, що у нашім рускім краю навіть нїхто і не знав, що то є корчма або що то

---

[1]) Під таким титулом лагодив мабуть Федькович видати збірку набожних леґенд віршованих на лад лїрницьких пісень і призначених для співу в супроводї ліри. На се вказує те, що деякі з тих пісень були друковані в »Бібліотецї для молодїжи« та »Буковинськім Календарі« під титулом »Із Руского лїрника«. На жаль, автоґраф тої збірки (коли вона була зроблена, а не лишилась тільки пляном) не дійшов до нас, як і загалом затратились автоґрафи всїх віршів сеї групи крім трьох (сьв. Іван Новий, сьв. Параскева і Сирітка). Ми подаємо під Федьковичевим титулом усї віршовані леґенди, які він написав від 1873 р.

[2]) В р. 1873 вийшла у Львові накладом тов. »Просьвіта« книжечка »Дванацять пѣсней во честь и славу святого отця нашего Николая, Миръ-Лікійского чудотворця, Руси и школъ патрона. Зложивъ Ю. Федьковичъ« (мала 8-ка, стор. 32, на обложцї один, а на стор. 2 другий образок сьв. Николая. Пісні на стор. 5—28, на стор. 29—31 прозова відозва п. з. Православні християне! Друковано кирилицею в 3000 прим.). В 1874 р. передруковано сю книжечку другим виданєм у 8000 прим. (мала 8-ка, з образком сьв. Николая на стор. 3; пісні друковані кирилицею, займають ст. 5—28, прозовий поклик пропущено). В р. 1899 вийшли сі пісні третїм виданєм, під редакциєю Гр. Врецьони (Житє сьвятого Отця Николая... до третого видання приладив Гр. Врецьона), який до тексту пісень додав прозову переповідку поодиноких леґенд, та за те в Федьковичевім текстї поробив деякі пропуски й зміни. Кладучи в основу отсего видання перше й друге виданє (згідні з собою майже до слова), лишаємо зовсїм на боцї переробку Гр. Врецьони.

[3]) Отсей поклик, у якому Федькович висловлює провідну думку, що кермувала ним при укладаню пісень, які входять у сю збірку, був поміщений тільки в першім виданю пісень про сьв. Николая при кінцї (стор. 29—31). Кладемо його тут на чолї всеї збірки.

є горівка. У будденъ працювали люде, що аж сонечку весело було на руску землю подивитись, а у неділї та свята ходило ся до церкви святої, а прийшовши с служби божої читало ся священні і инші добрі книги. А коли навтямилось читанє, то брало ся лїру в руки і співало ся побожні або инші честні пісни, бо давних давен була у кождій рускій хатї лїра, і у кождій рускій хатї співано, що аж Бог радував ся. А тепер? Лїру можна побачити хиба лиш у якого слїпого старця, що голоден село від села плете ся, доки аж де під плотом не загине, бо побожні і инші честні пісни тепер уже нікому і не в голові. Тепер коби лиш у корчмі який Циган або який пянюга на скрипцї затирлиґав, аби було при чому дорогих чобіт дерти, або пяницям таке плюгавство приспівувати, що аж сором світу і рускій земли.

Отак то, пожаль ся Боже! тепер заводить ся. Да то инак має бути, инак повинно бути. Корчмам має на нашій рускій земли слих пропасти, а старовіцке честне житє назад вернути ся. Замість корчемних скрипок має у кожду руску хату лїра загостити, а замість обридлих нїсенїтниць має бути чута честна руска пісня, чи то во славу божу і угодників Єго, чи то во честь руского народа і славних єго мужів. А аби дїло з Богом начати, подаємо тут дванацять пісень во честь святого Отця Николая, і співають ся они на такий самий голос, що звичайно співають діди-лїрники свої набожні пісни, от на примір за святу Варвару.

А при тій оказії дуже радимо, аби собі молодші люде кождий лїру справив, бо лїра є орган і не дорогий і дуже легко навчити ся на нїм грати, так що хто спосібний, то за одну неділю і навчит ся. А найлїпший початок буде, як справить собі кожда громада для своєї школи лїру, бо можна надїяти ся, що кождий руский ревний і щирий учитель не пожалує того немногого труду, аби і сам навчив ся на тім органї грати, і цїкавійших старших хлопців вивчив. За пісни ми постараємо ся, а раду,

як і де би собі можна добру і дешеву ліру справити, дасть товариство „Просвіта“ у Львові з охотов кождому, хто лиш листом запитає.

Поможи Боже і святий Отче Николаю, аби ся наша гадка не впала на ялову землю, і аби много-много честних руских громад, людей і учителів ласкаві були нас своїми листами мило затруднити.

I. Молодий вік святого Николая.

Ой радуй ся місто, ти місто Патаро,
У Ликійскій земли, а у грецкій царі.[1])
Бо грецкая цара нам славная стала,
Святого Николу на світ сей создала.
А у грецкій царі там жив царь поганий
Валерій, мучитель, ворог християнів.
А буде вже тому тисяч шість сот годів...
Ох, ратуй нас, Христе, від царів-негодів!
Траву потолочиш, трава ся направить;
Царь лукавий здопче і віку позбавить.
А в місті в Патарі жило людей двоє,
Народило-ж ся їм дитятко святоє;
Бо тоє дитятко в середи і в пятки
Не хотіло перси материнскі ссати;
А лівії перси ніколи не ссало,
До хресту святого на ніжки в'но стало.
А вже у три рочки стало ся просити:
„Позволь, отець-мати, до школи ходити!“
Позволь, отець-мати, ходити до школи:
Дитина без школи — діяволске поле.
Дитина без школи, що рільник без поля,
Що ріля без плуга, що гола стодола.
Дитина без школи — вівця без околу,
А риба в безводю, а без цвіту пчоли.
Отець та ні мати-ж 'му не боронили,
Сина Николая у школу пустили.

---

[1]) Цара значить край, держава. *Прим. первoдр.*

„Іди — кажуть, — сину, а з Богом до школи,
Вчи ся — кажуть — правди тай божої волї!“
А син їх Николай до школи вчащає,
Там учить ся правди, добрих обичаїв.
Добрі-ж обичаї, то Руси корона,
Спасеніє мира, світа оборона.
Добрі-ж обичаї чинять Богу милим
І людям приємним і в світї щасливим.
Добрих обичаїв і Николай вчив ся,
Святого престола слугов причастив ся.[1])

II. Як оден бідний чоловік загадав свої доньки до гріха довести, а святий Николай єго ратує.

Та жив у Патарі муж вельми убогий,
Та мав він три доньки, а більше нїчого.
А він собі думат: „Нївідки ми жити,
Хиба-ж пішлю доньки за гроші блудити.
То був я богатий, тепер я убогий,
А все мене корчми довели до того.
О, богдай ті корчми зо шумом пропали!
Уже не одного до пекла упхали.
О, богдай тим корчмам вже й слиху не було,
Як в'ни не одного вже царства позбули.
Як я тепер мушу рідні свої чада
Про хлїба кавалок тручати до аду“.
Отак той нещасний отець нарікає,
А святий Николай усе тоє знає.
А святий Николай усе тоє чує,
Та там поспішає, де муж той ночує.
А муж той ночує та у своїй хатї;
Святий єму вкинув пук злата в кімнату.
Алеж бо вітцеви в кімнатї не спить ся,
Він схопив ся з одра, за святим спішить ся.
„О, ти Николаю, ти святий пастирю,
Ти вибавив с пекла душей аж чотири!“

---

[1]) То єсть: став священиком. *Прим. первоор.*

А святий Николай оттак єму каже:
„Вступи ся від мене, лукавий ти враже!
Бо дав ти Бог діти не в блуд продавати,
А з ними по правдї на хлїб заробляти.
Бо хто свої діти лїнивства лиш учить,
Проклятіє вічне від Бога получить.
Бо хто свої діти до гріха доводить,
Той чортови пара, той пекло розводить.
Бо хто хоче в світї гріхом хлїба їсти,
Той в пеклї на віки пропаде без вісти“.
Оттак муж Христовий учить вітця того,
Й до Єрусалима ладить ся в дорогу.

В видаию Врецьони сю пісню пропущено.

III. Як святий Николай лагодить ся в дорогу і єму родичі померають.

О, став ся Николай священиком божим,
Тай думає морем пійти в подорожє.
Та не в подорожє, би час марнувати,
А в то подорожє, би світа пізнати.
Бо світа хто знає тай Господа славить,
Блага научаєсь, свій вік не лукавить.
Бо світ є широкий і зла в нїм богато,
А доброго більше, що варт переймати.
А зле хто минає, благе переймає,
Той лиха ніколи на світї не має.
О, лагодить же ся Николай в дорогу,
Аж тут 'му ся стала від Бога тревога:
Бо помер отець 'му, тай померла мати,
Лишили 'му срібла і злата богато.
Святий же-ж Николай всїх бідних скликає,
Тай гойно-прегойно добром надїляє;
Тай так до них каже: „Не всї то убогі,
Що в рубю, с торбами обсядуть дорогу:
А в Бога убогі лиш вломні, калїки,
А празні нероби прокляті на віки.

А хто ся убогим з лїнивства лиш чинить.
Той варт серед світа, би з голоду згинув.
А хто ся убогим підступно лиш робить,
Той варт, би живцем 'го присипати в гробі.
Бо муки-роботи, то розказ господнїй,
За праотець наших той гріх первороднйй".
Оттак тих убогих Святий научає,
До Єрусалиму в дорогу рушає;
До Єрусалиму, до божого гробу,
За наші простунки, за грішників злобу.

IV. Як їхав святий Николай до Єрусалима і як мертвого корабельника воскресив.

О, їде-ж Николай до Єрусалиму,
До божого гробу, нема єму стриму.
Алеж бо діявол здув бурю на мори,
Кораблеви тому великоє горе.
Аж тут корабельник паде з карталука[1]),
Вбиває ся на смерть, ломить ноги й руки.
Святий Николай же над ним помолив ся,
А мертвий сцїлив ся, в живот воскресив ся.
О, бо превелика господня є воля,
І вірна молитва святого Николи.
Бо святий Николай як Богу ся молить,
То правдою ходить, а злого не творить.
Бо Бога хто молить, а зла ся не кає,
Той з Господа кпить ся, гнїв божий ззиває;
Гнїв божий ззиває, а гнїв то великий!
Волїв би ся грішник на світ не родити.
Волїв би ся грішник на світ не создати,
Ніж мав би гнїв божий на себе ззивати.
А гнїв же господнїй той кличе на себе,
Хто ближнього кривдить, не робить як треба.
А хто добре робить, а Господа молить,
Тому не доскулить нї нужда нї голод.

---

[1]) Карталук, то є головний машт корабля. *Прим. переводч.* (Може кафталук, пор. висше стор. 460).

А хто добре творить, а рук докладає,
А Господа просить, той царства ззиває.
Той в Господа любий, як син єго рідний,
У божого столу не буде послїднїй.
Той в Господа Бога одесную стане,
Небесну корону від Христа дістане.
Єму по молитві Христос, Бог наш, вручить,
Так як Николаю в Єрусалим йдучи.

V. Як приїхав святий Николай до Єрусалима, і як єму ся двері церковні самі отворили.

Приїхав Николай до Єрусалима,
А двері церковні самі ся втворили.
А святий Николай упав на колїна
У гроба святого господнього сина.
„Христе Боже, каже, господнїй ти сину,
Позволь на покуту пійти у пустиню!"
А Син божий каже: „Ти мій Николаю,
Тобі на пустиню іти не зволяю.
Тобі на пустиню іти не зволяю,
А в місто, у Міру, тебе посилаю.
Бо не лиш на пущи мож царства добути,
А жити у світї — ще більша покута.
Лиш треба по правдї у світї тім жити,
Та Бога просити та рук доложити.
Та Бога просити, гріха уникати,
З лукавим злочинцем у спіл не ставати.
Бо грішник лукавий — то брат є діявол,
На то лиш гадає, би царства тя збавив.
На то лиш гадає, на то засїдає,
Як лев той ричащий людей пожерає.
О, не жре він тїло, але жре він душу
Діяволсков силов, сатансков покусов.
О, люде, не йдіте в лукаві совіти,
Бо збавлять вас неба і збавлять вас світа!
Бо грішнику горе і в світї тривати,
Як пил той по поли, так мусить скитатись.

Бо грішнику горе і ніч перебути,
Діявол як вихор душев єго крутить.
Діявол ним крутить і серце пече 'му,
Нему єму мира, нема єму стриму.
Нема єму мира, нема супокою,
Діявол-мучитель пече 'го золою."
Отак Николая Христос научає,
У місто у Міру єго посилає.

VI. Як їхав святий Николай з Єрусалима у місто Міру і що по дорозї стало ся.

О, їде Николай у місто у Міру,
А їде на мори і сам не йме віри:
Бо проклят діявол, враг людского роду,
Корабель поправив в противную воду.
Корабель поправив в блудну він дорогу,
Всїм бувшим там странним[1]) в велику тревогу.
О, була-ж тревога всїм странним велика:
Діявол задумав пекельнії преки.[2])
Діявол задумав пекельнов облудов
Завезти корабель в далеке безлюдє:
В далеке безлюдє, у пущі, у скали,
Би ворони й кости не повиношали;
Не повиношали їм ворони й кости. —
Вжахнули ся люде пекельної злости.
А Николай каже: „Не бійте ся, люде,
На Бога вповайте. Він поміч вам буде!
Бо тому діявол не здїлає злая,
Хто в Господа вірить, єму уповає.
Тому́ ся не бійте чарів ви нїколи.
Бо людская доля у божій є воли:
І він свої вірні і праведні слуги
Не дасть у чортівску нїколи поругу.
А хто з вас гадає, що дужший від Бога
Діявол проклятий, той участник злого:

---

[1]) Странний то, що подорожний. *Пр. перв.* [2]) Перепони або збитки. *Пр. перв.*

І той предаде ся діяволскій власти,
Бо в него він вірить, єго-ж він участник;
І буде єму він у пекло преданий
В мученіє вічне во вік віків, амінь!"
Так святий Николай людей научає,
Не вірити в чари усім поручає.
А сам Христу Богу вірно помолив ся,
Корабель від разу у Мірі вчинив ся.
Отаке велике зділав Господь чудо,
А то задля того, би каялись люде.
Та ні у ворожку, ні в чари вповали,
А Господу Богу свій вік предавали.

VII. Як приїхав святий Николай у Міру і як єго там на владику вибрали.

О, місто то Міра, місто вельми славне,
І місто велике, місто православне.
А там християне та дуже тужили,
Бо свого владику в'ни похоронили.
І з'їхали всї ся владики з окола,
Аби виберати владику нового.
О, як бо владики у радї сидїли,
Кого-ж би то вибрать, врадити не вміли.
А ангел старшому у снї обвіщає:
„Кладїть на владику — каже — Николая!
Бо Николай — каже — у Бога є вірний,
Той буде на народ владика прибірний".
А владики кажуть: „Се воля господня!
Творімо-ж, о братя, як Богу угодно.
О так же-ж ми. братя, дїло учинїмо:
У церков господню ми зараз пійдїмо;
А хто рано перший у дім божий вступить,
На престол владичний той зараз наступить.
Бо в церков господню хто рано вчащає,
Той в Бога доступить, що в Бога благає".
Та як се сказали, то так і вчинили:
В дім божий зійшли ся тай там затворились.

Святий же-ж Николай о тому не знає.
У церков господню найранше спішає.
Тогди всї владики: „Се божа є воля!
Ходи, Николаю, сїдай на престолї!
Сїдай на престолї владичествувати
І стадо Христово вірно випасати!“
Так зістав Николай владиков у Міру
За свою побожність, за правую віру.
Бо права побожність провадить до щастя,
До всього, що добре, до всього, що красне.
Бо права побожність провадить до Бога,
Ратує в нещастю, ратує в тревогах.

VIII. Як сидїв святий Николай у неволи.

Як настав Николай у Міри владиков,
Найшла на христїян тревога велика.
О, та бо настали два царі погані:
Се цар Діоклетій із Максиміяном.
А сї два на церков наложили руки,
Завдали христянам великої муки.
Мечами стинали, у огнях палили,
Отця Николая в темницю всадили.
О, сидить Николай сїм лїт у неволи,
Сїм лїт у неволи, тай Богу ся молить:
„Сине — каже — божий, будь на мене ласкав,
Дозволь доступити мучеників щастя!
Сине — каже — божий, будь на мене влукий,[1]
Позволь, сине божий, страдать за тя муки!“
А Христос, Син божий, оттак промовляє:
„О, не лиш на муках царства докупають!
Бо кождий, хто своїї повинности творить,
Такому ся двері до царства отворять.
Чи кметь-земледїлець, чи царь у палатї, —
Хто творить по правдї, той царство ме мати.

---

[1]) Ласкав. *Пр. перв.*

Хто творить по правдї, з неправдов ся боре,
Той в царстві небеснім зо мнов ся водворить.
Бо тяжко за правду є муки страдати,
А й тяжко з неправдов весь вік поборятись.
Бо тяжко за правду під меч голов класти,
А й тяжко боротись з діяволсков властев.
Тому же ся, люде, ви з нею боріте,
А будете царство від мене іміти!“
Отак то Син божий учив Николая,
А Николай каже: „Будь воля святая!
За правду я хочу бороти ся в світї,
І муки приймати, в неволи сидїти“.
О, вічна похвала тій правдї да буде!
О, чтїть ю, народи! держїть ся єй, люде!

IX. Як випустили святого Николая з неволї і як він[1]) край Ликійский від голоду спасає.

О, сидит Николай сїм лїт у неволи
За наші проступки, — така божа воля!
Аж Господь ізнищив царів тих поганих,
Тогди з Николая здоймили кайдани.
А святий Николай Богу помолив ся,
Цїлий Мір Ликійский вельми звеселив ся.
Да не веселив ся Мір Ликійский много:
Зіслав Господь голод, — велика тревога.
А Николай каже: „Ти люде лукавий,
О, чим же зізвав єсь той гнїв божий правий?
О, знаю я, знаю, чим ти ’го зізвав-єсь:
Я сидїв в неволи, ти пив та гуляв-єсь.
Я сидїв в неволи, в зелїзних кайданах,
А ти потикав ся, як день божий, пяний.
А Господь на тоє на світ не создав нас,
Би вік пропивати; за то покарав вас.
За то й покарав вас, ще й карати буде.
Покайте ся, люде, вже раз, ви облуди!

[1]) Се слово тільки в 2 вид.

Покайте ся, люде, бо суд божий правий:
За пянство карає страшною він каров.
Бо ум чоловіка — найкрасший дар божий,
На що-ж 'го топити в налозї безрожім?"
Був купець богатий у далекім краю;
Хлїб везти на мори в Єгипет збираєсь.
В далекий Єгипет корабель кочує,
Тай Богу ся молить, в корабли ночує.
Як він серед моря в корабли ночує,
І спить 'му й не спить ся, і чує й не чує.
Святий ся Николай у снї показав 'му,
У землю Ликійску їхать наказав 'му.
„У тебе я — каже — купую весь статок;
Коли-ж ми не віриш, тут маєш завдаток".
А купець проверг ся тай віри не ймає,
Аж дивить: три златі в руцї він тримає.
Тогди муж побожний у чудо увірив,
Тай звернув кораблем у місто у Міру.
Оттак святий божий спас місто від глада!
Спаси і нас, Христе, молитв єго ради!
Спаси і нас, Христе, дурного розума,
Би не пропивали ми нашого ума!

X. Як проклятий Арій на церков божу встає і як через него святого Николая з владики змітують.

О, святий Николай все зле відвертає,
Аж тут вже діявол на друге гадає.
На друге гадає тай так угадав він:
На церков Христову Арія зіслав він.
А був той-же Арій муж вельми лукавий,
Задумав він, клятий, пекельную справу.
Задумав розбити він церков Христову,
Задумав спорчити господнеє слово.
А був царь Константин, та царь православний,
Царем в Цариградї, на світ цїлий славний.
Та як же учув він про Арія дїло,
Тогди засмутив ся царь Константин зїло.

Тай скликав владики він всї до собору,
Напротив Арія тяжкого побору.
Святий ся-ж Николай так вельми роз'ярив,
Що того Арія у лице ударив.
„О — каже — Аріє, діяволский сину,
За твоє лукавство нема воли стриму.
О — каже — Аріє, лукавий ти лгарю,
За твою неправду жаль ваги не знає!“
О, сталась в соборі тревога велика:
Здоймили з Николи омофор владики.
Здоймили омофор, взяли евангелье,
Ще й бороду втяти святому велїли.
А святий Николай приймив тую кару
З великов покоров без всякого свару.
„Бо — каже — так Господь велїв же сам з неба,
Що власти духовній корити ся треба.
Бо — каже — так Господь велїв у огрозї,
Що отцї духовні — наставники божі.“
О, приснив-же сон ся соборним владицїм,
О, приснив-же сон ся, тай так то їм снить ся:
Що зійшов Христос сам і матерь Христова,
Которим во віки віков амінь слава!
А Син божий каже: „Николаю, слуго!
Ти в мене є вірний, як мало хто другий.
Ти в мене є вірний наче всїх ангелів:
На-ж тобі від мене святе евангелье!
Бо ти в мене вірний є пастирь всїм душем,
Бо ти в мене будеш патроном на Руси.
А хто ме там жити за честним прикладом,
Той не буде знати нї біди, нї гладу.
А хто ме там дбати просвітов, науков,
Не буде той знати нї нужди, нї муки“.
А чиста Пречиста отак промовляє:
„О слуго-ж ти вірний Христов, Николаю!
На-ж — каже — на тебе омофор священний,
Та будеш патроном на школи учені.
На-ж — каже — на тебе омофор господнїй,
Та будеш патроном на школи народнї.
На-ж — каже — на тебе омофор одїти,
Будь — каже — патроном на всї рускі дїти.

А хто ме їм — каже — боронити школи,
Нехай же той правди не узрить ніколи!
А хто ме їм — каже — боронить науки,
Нехай ся попаде в діяволскі руки!
А хто ме їм — каже — боронить просвіти,
Від моєго Сина проклят він на віки!“
Такий то соборним владикам сон снив ся;
Тогди край Ликійский увесь звеселив ся:
Бо в той час поклали назад на владику
Святого Николу во радість велику;
Во радість велику усім християном.
Христу честь і слава во вік віков, амінь!

XI. Як ратує святий отець Николай трьох граждан від мечної неповинної смерти.

О, пішов Николай та раз у дорогу,
А в місті у Мірі велика тревога.
Велика тревога, бо в місті у Мірі
Був градоначальник, муж злий і невірен.
Велїв він невинних граждан трьох узяти,
Велїв усїм трьом їм голови їзтяти.
Велїв усїх трьох їх невинно губити...
Граждане нещасні що мають робити?
О, знали в'ни, знали, що робити мали:
Отця Николая на поміч призвали.
Тай кажуть: „Ратуй нас, святий Николаю,
Бо марно, невинно всї три погибаєм!“
А градоначальник розлютив ся дуже,
І крикнув на ката: „Стинай глави уже!“
О, звів же кат лютий свій голий меч горі,
Аж тут ся і стала свята божа воля.
Свята божа воля, то воля велика:
Явив ся на місци господнїй владика.
Господнїй владика, святий то Николай,
Ухопив за меч він та голов рукою.
Тай каже: „Не бійтесь, ви праведні люде!
Невинним Бог всїгди до помочи буде.

А хто кого вводить в невинну тревогу,
Во вік віков амінь проклятий від Бога!
А хто на невинних та напасть складає,
То Бог 'го однако як вбійцю карає.
Бо напасть Бог рівно як кров чужу судить.
О, бійтесь страшного господнього суду!
Та судом лукавим людей не судіте,
Бо будете в пеклї на віки горіти!"

XII. Як ратує святий Николай трьох воєвод від смерти.

О, був царь Константин, та царь православний,
Царем в Цариградї, на світ цїлий славний.
Служили-ж у нього та три воєводи,
Та були цареви вірнії із роду.
Але-ж бо найшли ся там люде лукаві,
Тай наклеветали на чисту їх славу;
Тай наклеветали царю Константину
На тих воєводів, тих мужів невинних.
Тай кажуть: „О, царю! Ти яко послове
Їх слав по державі с царским твоїм словом.
А в'ни — кажуть — царю, за грішну нагораду
На тя прелукаву задумали зраду.
Таку — кажуть — зраду, би царство ти взяти
І твоїм найтяжшим врагом тя предати."
На се-ж Константин царь розгнївав ся дуже,
Рек зараз піймати невинних тих мужей.
І їх во темницю велїв усадити,
А другої днини під меч засудити.
А мужі невинні здають ся на Бога,
Зовуть на ратунок Николу святого.
„Николаю — кажуть — угоднику божий,
Ратуй, поратуй нас в великій тревозї!
Як поратував єсь граждан трьох невинних,
Отак поратуй ти і нас неповинних!"
А Николай ві снї цареви вказав ся,
Тай так до царя він грізно обізвав ся:

„О царю ти, — каже — що́ хочеш робити?
Невинних трьох мужей на смерть засудити?
О царю ти, — каже — пусти ти їх правих,
Бо возьму ти царство, корону і славу.
О царю ти, — каже — пусти їх невинних,
А вели ти стратить клеветників гидких.
Бо гріх клеветати, як на смерть убити,
Як на смерть убити, як мечем пробити.
Бо меч обоюдний лиш два вістря має,
А той оклеветник стома тя рубає.
Бо меч порубає, за ним ся загоїть,
За чорним язиком на світї ніколи.
Бо меч тя рубає, ним Господь поводить,
А в чорнім язицї сам діявол ходить.
Бо меч порубає, від разу загинеш,
А клеветник вбє тя, во вік не спочинеш“.
Так святий Николай до царя говорить;
Царю Константину великеє горе.
Казав він від разу невинних пустити,
А тих клеветників на смерть засудити.
Аби люде знали тай каялись люде:
Бо хто клеветає, той душу загубить!
Бо хто обчорняє, ме в пеклї горіти
З діяволом разом во віки і віки.
А тим воєводам царь Константин мовить:
„У місто у Міру спішайте, послове!
А там поклонїть ся святому Николї,
Що спас вас від смерти за божою волев.
Що спас вас від смерти, мене від мук вічних.“
Святий чудотворче, молись за нас грішних! Амінь.

Похвала.

Післав царь Константин до божого храму
Ті три воєводи у Міру з дарами.
А були-ж ті дари та вельми богаті,
Та був перший дар то: два світичі златі.
Кадильниця злата — то був же дар другий,
Прекрасна, убрана у перли, в жемчуги.

А третій дар було святе евангелье,
Письмом описать 'го — нема письму сили.
Такими дарами та царь поклонив ся
Отцю Николаю; весь світ звеселив ся.
А ми тебе грішні в пісни почитаєм:
О. радуй ся, отче, святий Николаю!
О, радуй ся, отче, святителю божий,
Ратуй у напастях. ратуй у тревозї!
О, радуй ся, отче, ти Руси патроне,
Від пянства, недбальства народ наш борони!
Щоб ми не лишали без шкіл наші дїти!
Щоб ми не попали до пекла на віки! Амінь!

Б. Три пісни во честь і славу великомученика Юрія.

Перша пісн.

О, Нікомедіє, Пропонту короно,
А хто вмалював тя так дуже червоно?
О, Нікомедіє, Пропонту ти славо,
А хто вмалював тя так дуже кріваво?
О, знає світ, знає, хто кровю малює:
То царь Діоклетій християн катує.
То царь Діоклетій ріже християни...
О, змилуй ся, царю Діоклетіане!
Не милуєсь лютий, на ката гукає:
„Рубайте, катове! най кров морем грає!
Рубайте, катове! боги-ж того хочуть,
Бо в них християне вірити не хочуть.
Рубайте, катове, острими мечами!
Я царь Діоклетій! я царь над царями!“
О, заграли крови широко як море!...
А хто-ж добре слово к' царю заговорить?...
Один заговорить, то воєвода Юрій,
Лиш той не боїть ся нї моря, нї бурі.

Лиш він не боїть ся цїсарского гнїву,
В Христа уповає і в пречисту Діву.
„О царю-ж ти, царю Діоклетіяне,
За що ти невинні ріжеш християни?“
„Го, го! що я чую, ти мій воєводо!
А відь християнин і ти єси з роду?“
„Так є, християнин, мій царю і пане;
І чим прогрішили тобі християне?“
„Копіями в него! — мучитель лютує, —
Нехай-же Роспятий тепер тя ратує!“
Але-ж бо копія всї оловом стали,
Не ймившись Святого в ключ позагинались.
А царь аж не знає, що в злости робити,
Велїв єго зараз в темницю всадити.
В темницю всадити, к помосту прибити,
Каменем великим груди привалити.
А Юрій в покорі приймає ті муки,
До Господа Бога здоймає лиш руки.
А з неба лиш чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій с тобою!“

На другий день рано царь гордо питає:
„А відь, що Роспятий тебе забуває?“
„Мій царю і пане, свята єго воля;
Він слуг своїх вірних не лишить нїколи.“
О, велїв же царь помости зробити,
Велїв їх бритвами та гвіздєм набити.
Бритвами та гвіздєм, гаками та ости,
Ще й колесо круте понад тим помостом.
До него-ж Святого велїв привязати,
До того помосту єго обертати.
І каже царь катам: „Ну-ж жваво і сміло,
Аж доки від кости не віднаде тїло“.
А Юрій в покорі ті муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
А з неба знов чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій с тобою!“

І тїло Святого від ран ся сцїлило,
Як рожа у маю, так красно зацвило.

А нарід гукає: „Діоклетіяне!
Христос є Бог правий! він Бог над богами!“
„О, ні! — каже цісарь, — я доти не вірю,
Аж ним вапяної ями я не змірю!
Тим то єго в яму! Побачимо може,
Як відтам Роспятнй єму допоможе!“
А Юрій в покорі ті муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
А з неба знов чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій с тобою!“

О крикнув же цїсарь з великої злости:
„Ідїте, та з ями виметати кости!“
Пійшли ось до ями та костий гледїти,
Аж тут все рожеві та іншії квіти!...
А Юрій по гаю рожевому ходить,
Господнїй же ангел за руку 'го водить.
А цїсарь гукає: „Отсе-ж чародїя!
На чоботи з стали ще моя надія!
Узуйте-ж, катове, єго в ті сапоги!
Нехай-же Роспятий вийме 'му з них ноги!
Бо мої сапоги в сім огнях нагріті,
Ще й гвіздь коло гвіздя в підошви набиті.“
А Юрій в покорі ті муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
А з неба знов чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій с тобою!“

А в місті же тому, у Нікомедії,
Був знахарь великий на всї чародії.
Єго велів цїсарь до себе призвати,
До себе призвавши він став 'му казати:
„О, знахарю — каже, — славний чарівнику,
Ти будеш мав в мене заплату велику,
Лиш Юрія того зжени менї з світа,
Бо знати не хоче він мого завіта“.
„О царю-ж мій, царю, я дам єму трунку,
Що в світі не має від него ратунку,
Бо тої-ж години і тої-ж мінути
Він гинути мусить від моєй отрути!“

Тогди велїв цїсарь привести Святого,
Велїв 'му отрою напити ся того.
„О Юрію — каже, — тепер будеш знати,
Чи вміє Роспятий християн ратувати?“
А з неба знов чути: „Не бій ся, герою!
Не бій ся, мій друже! Христос твій с тобою!“

О, випив же Юрій чародійску чашу, —
Що був він хороший, а ще став ся красший!
А царь Діоклетій аж ломить си руки:
„О волхве[1]), нарадь ми нові які муки!“
„О царю мій, царю, вже гірших не знаю,
І раду одну лиш для тебе ще маю:
Єсли умерлого вскресити він може,
Тогди вже Роспятий божків переможе.
А тут як на щастє свїжая могила,
В котру[2]) ще оногди мерця схоронили:
Нехай воскресить же він того од гроба,
Тогди вже даремна уся наша злоба!“
На се святий Юрій налякав ся дуже,
А з неба знов чути: „Не бій ся, мій друже!
Не бій ся, побореш, святий мій герою!
Мій ангел при тобі, Христос твій с тобою!“
На тиї[3]) глаголи земля ся здрігнула,
Мертвець воскрес з мертвих, могила рунула.
А царь же гукає на лютого ката:
„Мерцеви і волхву враз голови стяти!“
А Юрій їм каже: „Не бійте ся, други!
Христос мій приймає во свої вас слуги!“
А царь же гукає: „Конець твому віку!
В темницю! А завтра на головосїку!“
А Юрій с покоров в темницю ступає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.

Аж тут і плугатор в темницю уходить,
Упав на колїна, тай плаче-заводить:
„О Юрію — каже, — дав Господь ми кару!
Не мав я нїчого, лиш воликів пару,

---

[1]) Волхв значить чарівник, знахар. *Прим. первоор.* [2]) В перводр. через помилку: котрую. [3]) В перводр. через помилку: ті.

I ними кормив я і жінку і діти...
Тепер сиротов я в широкому світі!...
Бо видиш, лихої, нещасної хвилї
Розбив ся мій волик з високої скелї!"...
А Юрій 'му каже: „Не плач, мій соколе,
Вертай ся до дому, твій віл пасесь в поли!"
А царь же проклятий гукає на ката:
„І се християнин, голову 'му втяти!"
А Юрій 'му каже: „Не бій ся, Гликерій!
Твій віл ти отворить у рай божий двері!
А ти, лютий царю, роздумай, що дієш:
Чи кров проливати ти людску так смієш?"
„О, я тобі, Юрій, се зараз покажу!
На головосїку сю голову вражу!"
„А я, — каже Юрій — на стратище піду,
Лиш рад би я видїти божків синклїту!"
На сї слова цїсарь так втїшив ся дуже,
Що сам у біжницю святого вів мужа.
„А видиш ти — каже — божки які наші?
А всї не роспяті! не тако, як ваші!"
Нїчо' не сказав 'му святий на се Юрій,
А лиш обернув ся к Аполя фіґурі.
„Аполоне, — каже — ти мраморний божку,
Вгадав не одну ти цареви ворожку;
Тепер по всій правдї тебе заклинаю:
Чи єсь ти Бог правий? Бог з світлого раю?
Сли Бог, то промов же, сам царь най почує!
Як скажеш, що Бог ти — тобі повинуюсь!"
На се-ж як всї божки в синклїті[1]) стояли,
Оперед святого долї лицем впали.
„Чари над чарами! — царь лютий лютує. —
Під меч з ним, катове, бо всїх ще счарує!"
„О нї, лютий царю! — озвалась цариця —
Чарами се звати во вік не годить ся!
Бо правда світлїйша від сонця і ранка:
А ти же знай, царю, що й я християнка!"
„То й ти вже, царице, в Роспятого віриш?
Тож меч мого ката враз з Юрієм зміриш!"

---

[1]) Божник — місце, де уставлені божки поганьскі. *Пр. перв.*

„О нї, каже Юрій, по Вічного волп
Сю честную главу не ткне меч нїколи!“
На се же цариця голову склонила,
І перехрестившись у Бозї спочила.
Тогди же катове вже більше не ждали,
На місци святому з плїч голову зняли.
У двайцять у третїй день місяця цвітня —
О, днина се славна і всім нам совітна!
Шануймо-ж ю вельми, усї християне!
Христу честь і слава во вік віков. Амінь!

Друга піснь

о святім великомученику Юрію.

О місто Віріто на сирийскім мори,
Наслав ти діявол великоє горе:
Бо змий там прелютий жив у тій столиці,
А нарід весь гинув без каплї водицї.
А змий лютий каже: „Загинете, люде,
Аж доки на жир ми по души не буде!
Для того за чергов жеребцї[1]) мечіте!
На озеро моє по души ведїте!“

Як стало же місто жеребцї метати,
Упало цареви дочку свою дати.
А царь нещасливий упав на колїна:
„Що-ж, каже, робити? Се боже велїнє“.[2])
А царь нещасливий упав к сирій земли:
„Побив мене, каже, суд божий превельми![3])
Іди-ж, каже, доню, та на божу волю,
А я до святого Юря ся помолю“.

Убрали-ж царівну у вінець рожевий,
Повели царівну та на жир змієви;
Она-ж нещаслива на колїна впала,
До Господа Бога тяжко зaридала.

---

[1]) Жеребець — льос. *Пр. пер. в.* [2]) Велїнє — приказ. u. s.
[3]) Вельми — дуже. u. s.

Аж тут прилїтає на білому кони
Як сонечко рицарь у срібнім шеломі.
„Чого-ж ти, царівно, так плачеш та тужиш,
Коли же ти Богу й Христу єго служиш?“
„О рицарю, каже, втїкай з сеї страни,
Аби не пожер тя той змий перепоганий!
О рицарю, каже, втїкай з сего місця,
Бо змий препоганий з конем твоїм з'їсть тя!“
„Царевая дочко, не бій ся нїчого,
Не вдїє змий лютий нїчо' менї злого!“
„О рицарю, каже, не вірь в свою силу:
Вже много рицарства тут вік наложило!“

О ще-ж бо цариця сю річ не сказала,
Аж тут вже велика тривога ся стала:
Бо вже і прилетїв в огни змий прелютий,
Цїлий як з желїза черленого кутий.
А рицарь же ясний поклав хрест на себе:
„О змию-ж ти лютий, зо мнов битись треба!“
„О рицарю, каже, я бити ся стану;
Нема менї, каже, тебе й на снїданє!
О рицарю, каже, я бити ся буду:
Уже не з такими я мав тут оруду!“

І став же ся рицарь з змиєм лютим бити,
Та став же бо змий аж к земли ся клонити;
О став же ся рицарь з змиєм поберати,
О став же кінь білий змия тратувати.
О став же бо рицарь з змиєм ся бороти,
О стало-ж 'го срібне копіє пороти!
„А що, каже, змию? доста з тебе буде?
Чи хочеш на другу ставати оруду?“
„О рицарю, каже, вже більше не хочу:
Теперь бо аж вижу, з ким справу я точу!“
„З ким точиш, то й точиш, а вже-ж бо по
[справі:
Минули тя, змию, учинки лукаві!
А ти, царя дочко, не бій ся нїчого:
Силяй сего пана на пояс шовковий!
А ти, царя дочко, набожна невісто,
Веди сего пана на поясї в місто!“

О веде цариця змия яа припоні,
Аж нарід вжахнув ся, та д' земли ся клонить.
А рицарь ось каже: „Не бійте ся, люде,
Від нині на світі змиїв вже не буде!
Останнього сего тутки убиваю,
В імени Христовім я таке ділаю.
Зову ся я Юрій, і на повелїнє
Христово вбиваю всїх змиїв насїнє!
І вірно хороню усї християни...
Хвалїть Христа Бога во вік віков! Амінь!“

Третя пісня

о святім великомученику Юрію.

Ой хто, хто на білому кони,
Ой хто, хто у срібнім шеломі
У взавод ту змию тратує?
Гой нїхто, та як святий Юрій
Воєвод!

Гой бо він за тяжкії муки
Получив від Христа у руки
Таку міць: за всї християни
Побивати силу погану
В день і в ніч!

Гой бо він за тяжкії страсти
Получив таку в Христа ласку,
Верховать на всї вражі сили,
Хоть би їх і чорти зродили
І сам ад!

Гой тому-ж, хто у блудї блудить,
Або хто ту горівку любить,
Пє той квас, що нас пожерає,
Гой нехай Юрія благає
На всяк час!

Гой тому-ж, хто у зброї служить,
Або хто оружєм оружить,

Гой нехай пред Господним троном
Юрія обере патроном
Во случай!

А хто, хто у рицарстві ходить,
А хто, хто комонем[1]) поводить,
На совіт[2]) Юрія вблагає!
Лучшого вожда він не має
На ввесь світ!

Бо хоть би нас ворожі полки
Напали, як сірії волки:
То свят Юр як стріла прилетить,
І крестом-щитом тя защитить,
Як той мур!

А хто, хто волики кохає,
А хто, хто в дебрах випасає
Рогат скот, Юрію най клонить,
Він его вирве, оборонить
Від пригод!

Гой бо він від медведя, орла,
Гой бо і від вовчого горла,
І від змий і скали крутої
Защитить всї череди твої,
Юр святий!

Гой тому-ж, вірні християне,
Чтїт его, і стане він в брани
За нас всїх — копіє приломить[3]),
І введе до божого трону
В небесїх!

Отсї три пісні надрукував Федькович 1873 р. в книжечці „Житіє святого великомученика Юрія (Георгія)“, вид. Просьвітою у Львові (16-ка, 36 стор. друк. кирилицею): пісні займають стор. 24—36, попереджені прозовим оповіданем, яке вийде до II тому.

[1]) Конем. [2]) раду. *Пр. пере.* [3]) В первоdr. прилежить.

В. Свята Великомучениця Катерина.

Хто-ж то, гой хто-ж то всім дівам княгиня?
То Христа невіста, свята Катерина.
Була-ж бо краща як сонце в погоду,
Премудра й богата і царского ще роду.
А о жениху й чути не хотіла,
Христу жертвувавши і душу і тіло.
А царь Максентій учувши то диво,
Зазвав ю до себе вельми милостиво:
„Гой, Катерино, прекрасна без міри,
Вповіж мені правду, якої ти віри?“
„Гой, царю — каже — се все місто знає,
Що я в Христа Бога во вік уповаю“.
„Гой, Катерино, прекрасна дівице,
Зречись твого Бога, а будеш царицев“.
„Дай мені, царю, і все твоє царство,
А Богу не зробю таке я фацарство!“
Тогди-ж велів царь ю жилами бити,
І наполумертву в темницю всадити.
„Моріте ю — каже — і жаждов і гладом,
Аж доки не зісхне, як поліг левадов!“
Але святая Господная сила
Ю білов голубков в темници кормила.
А як уздрів царь, що она ще краща,
То й видумав зараз муки настоящі:
Велів чотири колеса зробити,
І острим желїзом довкола набити,
Й на ті колеса Святу привязати,
І їх на встріть себе звольна обертати.
Але-ж бо шнури тримати не хочуть,
Й пустили колеса мучителям в очи.
А царь не знав вже, що з чуда казати,
Велів Катерині мечем голов стяти.
Она же просить до Господа Бога:
„Гой не лишиш, Боже, тут тїла ти мого!...
Най ся поганці над ним не збиткують
І нечистим оком єго не вредують!“
І упросила невіста пречиста
І ту собі ласку в Спасителя Христа.

Бо як кати ій мечем главу стяли,
В сей час два ангелї честне тїло взяли,
І ю занесли на Синайску гору,
Де Господь предвічний з Мойсеєм говорив.
Тут поховали пречистоє тїло,
І славу Христову во вік віков піли. Амінь!

10/IX. 1874.

Друк. Буковина 1889, ч. 3.

Г. Марія. (Пісня про пречисту Діву).

Хто сиє-сияє, як ясная зоря,
Що рано купаєсь у голубім мори? — Марія!
Православних християн надія.

Бо лакома Ева Адама скусила,
Запрещений овоч в'на перша вкусила. — О гаде!
А все тоє з твоеї паради!

А Господь уходить в великій тривозї:
„А де-ж ти, Адаме, та де-ж ти небоже? Адаме!
Умиєш ся сїм раз на день сльозами!“

Узяли ангелї мечі огневії:
„Гой руш ти, Адаме, де зимами віє, в земский край!
Сїм раз на день пригадаєш світлий рай!

„Ти бразду бо в'ореш, осотїй посходить,
Ти зерно посїєш, а пирій ти вродить, тай терен.
Заридаєш ти, небоже, сїм раз в день!

„А де ногов ступиш, там камінь ся зкупить,
Удариш кіянев, він ще твердший стане — за твій гріх;
Сядеш з труду відпочити, зродить гліг!

„Аж зійде по звіздах такая невіста,
Як зоря прекрасна, як Господь пречиста — Марія,
І породить всему світу Месія.

„Той буде по світї три роки ходити,
Євангельє правди у світ голосити, на весь день,
Ісус Христос Назарейский, Дївин син.

„За тоє-ж невіри дадуть 'го на муки,
Прошиють 'му гвіздєм і ноги і руки на хрестї...
Покраєть ся гой серденько Пречистій".

Бо кров єї сина в три погої грає,
Кагал препоганий з него ся ругає... Маріє!
За що-ж твоє тай серденько так млїє?...

А син твій зітхнув лиш до самого Бога,
Склонив головоньку до сердечка свого, тай спочив,
Тай з своєв ся Матїночков розлучив!

А Дїва Марія під хрестом умлїла...
Ученики зняли пречистоє тїло Христове,
Та й зложили на спочинок в гріб новий.

А пречисту Дїву невісти узяли,
Сім раз до години водов відливали... Маріє!
Се за Єви гой проступки тяжкії!

За них твого Сина кровавії ріки
Погоями грали і грають во віки і віков!
Да спасеть нас пресвятая єго кров!

2/II. 1876.

Друк. Бібліотека для молодежи 1888, стор. 129.

Д. Святий в. м. Іван-Новий званий Сочавский.

Гой в містї Сочаві служби та субори,
Бо в містї Сочаві чуда Господь творить. Гой бо-ж там
Лежить в мощах свят мученик Нов-Іван.

А у Акерманї ще й білому градї,
Сїв баша турецкий, та сїв на пораду. Питає·
„Чи хто купця тай Івана не знає?“

„Гой знаємо-ж, кажуть, купця ми Івана:
То чоловік правий на всї хрестіяне, кількиӣ світ!
Бо він отец всїх убогих тай сиріт!“

А баша турецкий здивував ся дуже,
Тай велїв зазвати праведного мужа у свій двір,
А все Богу небесному на укір!

„Гой купче Іване на всї хрестіяне!
Покинь віру грецку, та прийми турецку, — я ти дам
Тілько сріблa, тілько злата, що схоч сам!“

„Ба я, каже, башо, віров не торгую;
Во Христа крестив ся, єму ся винную на всяк день!
Ісус Христос Назарейский — Бог оден!“

Гой крикнув же баша на лютого ката:
„Давай, каже, конї, ще й з дикого стада, неуки!
Пусти з ними та й Івана на муки!“

Гой тогди-ж до коний кати присилили,
Та по цїлім містї живцем волочили Святого!
Поляли ся крови ріки дорогов.

А нехрест Жидовин прибіг з мечем голим,
Святому Івану відтяв від плїч голов — гой, а стан
Верг на жирло псам голодним на майдан.

Гой пси-ж бо святого тїла не кивали,
А з далеку кругом сторожейов стали докола,
Гой від Жидів тай обидів-сваволї!

А як сонце сїло, та нічка настала,
Круг тїла святого свічки запалали воскові...
Счудувались всї невірні Жидове!

А бкола тїла три святі ходили,
Похорон співали, кадилом кадили кілька ніч!
Зажурились всї Жидове вельми пріч!

А оден Жидовин схопив лук іс клинка,
Аби в святих стрілить, як до поєдинка, — тай не вдав!
Як до лука він приклав ся, так в стовп став!

Гой дали-ж ангелї священикам знати,
Аби святе тіло пішли поховати в божий дім...
Прославіть го, хрестіяне, в вік! — Амінь!

6/II. 1876.

Друк. Календар Буковинскій 1889, стор. 41. Друкуємо тут із автоґрафу поетового (аркуш звич. паперу, писано на трьох сторонах, із яких першу займає сам титул, в низу під текстом дата), власність тов. Руська Бесїда в Чернівцях.

Е. Св. в. м. Юрій.

(Празник св. Юрія припадає 23 цвітня).

Ой хто-ж то, гой хто-ж то на білому кони,
У срібнім панцири, у златім шеломі гарцує?
То свят Юрій змия-смока тратує!

Гой змий бо проклятий запер головиці[1]),
І людем не хоче пустити водиці анї судь!...
Аж доки 'му на жир душу не дадуть!

Прийшло-ж і цареви дочку свою дати!
Заплакали ревне і отець і мати до Бога,
А у-друге до Юрія святого!

Убрали-ж царівню у вінець рожевий,
Повели царівню та на жир змиєви у яскинь,
Аби пустив людем воду на сей день!

Нещасна-ж царівня на колїна впала,
До Господа Бога тяжко зарыдала: „Ох Боже,
Та й ти святий, ти Юрію, поможи!“

---

[1]) Головиця — жерело ріки.

Аж він прилїтає на білому кони,
У срібнім панцири, у златім шеломі на майдан!
„Гой тепер ти, лютий змию, зо мнов стань!“

Гой став же ся Юрій з змиєм поберати,
Гой став же кінь білий змия тратувати копитьми!...
Гой зарув же змий поганий під ритьми!...

Гой став же ся Юрій з змиїщем бороти,
Гой стало-ж го срібне копіє пороти аж в душу!
„Аж тепер я погибати — гой мушу!“

Узяла-ж царівня свій пояс шовковий,
Повела царівня змия на припоні у місто,
Бо так велїв святий Юрій невісті.

Тогди-ж увесь нарід припав на колїна,
І став прославяти Господного сина і Бога,
І Юрія во рицарствіх святого.

8/II. 1876.

Друк. Бібліотека для молодїжи 1888, стор. 145. Тема та сама, що в „Другій пісни о св. Юрію“, пор. висше стор. 583—585.

Ж. Св. о. Николай Чудотворець.

(6 [18.] грудня).

На мори й за морем і в рускому краю
Отця Николая народ величає, яко благ,
Яко скорий поратівник в пригодах.

Арія-ж проклятий Христа зневажає,
Николай 'го вдарив — жаль ваги не має... А собор
Відобрав 'му евангельє й омофор.

А Христос владикам во снї ся являє,
Отцю Николаю 'вангельє вертає; Пречиста
Віддає 'му і омофор від Христа.

Аж плавле корабіль во бури по мори,
А корабleплавцям великоє горе: потопають!...
Николая чудотворця взивають.

А святий Николай їде морем як полем:
„Не бійте ся, братя: на все Божа воля! Не дасть ти
Від потопа, меча, огня пропасти!“

І буря ся вклала і море уснуло.
І кораблеплавцї до дому вернули в добрий час.
Святий отче Николаю, ратуй нас!

Гой попав ся юнош в турецку неволю,
Вслуговує башу не по своїй воли до столу,
Та молить ся чудотворцю Николї.

А у дома отець і мати ридають,
В отця Николая ратунку благають в нещастю:
„Не дай сину у неволи пропасти!“

А син баши в чаші вина доливає,
А тут силен-бурен вітер пориває молодця,
І приносить на подвірє до вітця!

Був царевачальник, та дуже сердитий,
Велїв трох невинних в темницю всадити, а кату
На другий день всїм голови утяти.

А святий Никола на місце ступає,
У лютого ката з рук меч вириває: „Кате, стій!
Неповинних убивати не посмій!“

Ще й мав царь Константин три вірнії слуги,
Та велїв всадити за вірні їх вслуги в неволю!
„Ой ратуй нас, чудотворче Николо!“

О отець Никола у снї царя лає:
„Гой за що-ж ти, каже, невинних караєш, о царю?
Я сам кривдї неповинній предварю!“

Тогди-ж царь Константин настрашив ся дуже:
„Гой пари я сему не учиню уже нїколи!
Святі твої, Николаю, глаголи!“

I шле царь Константин дари дорогії,
Дари дорогії, а все золотії в місто Мір,
В чудотворця Николая світлий двір.

I ми єму, братя, щиро помолім ся!
Чудам его славним усї поклонім ся на всяк день!
Гой дивен Бог в святих своїх в вік! Амінь!

11/II. 1876.

Друк. Бібліотека для молодьки 1888, стор. 113—115.

3. Св. мученик Никифір.

Гой болить то, болить, гой болить то дуже,
Як пес тя устеклий, як гадина вкусить;
Але-ж бо ще дуще від пса та від гаду,
Як вірний товариш, як друг тебе зрадить!
I святий Никифір мав друга такого,
Ще гіршпй, лукавший діявола злого!
I звав ся Сапратій той Юда проклятий,
Задумав, замислив, як друга продати.
Й побіг до царя він, до Валеріяна,
Мучителя-ката на всї християне.
„Гой царю-ж ти, — каже, — що даш в нагороду,
А продам ти душу хорошого роду?“
„Гой дам тобі — каже — і гроший і панства,
Лиш дай ми ту душу, коли християнська!“
„То шли-ж — каже — царю, войскові, панцирні,
Никифора ймити, бо він Христу вірний!“
Гой післав же царь панцирні, войскові,
Никифора ймити Сапратія словом.
„Никифоре, — кажуть — ходи тепер з нами,
Ти-ж чортови вірив, та будеш 'го тямив!“
„Ба я — каже — чорту не вірив ніколи,
Лиш в друга дуфав-єм, та все божа воля!
Та хоть моя голов під ніж ката піде, —
Бог Господь свідитель, Христос ми побіда!“

І злетіла голов Никифора свята
За зраду лукаву лихого Сапрата.
Никифоре-святе, учуй, ох учуй нас,
Від другів лукавих ратуй-поратуй нас!
Бо пес як тя вкусить, то не болить дуже,
А друг як укусить, гірш змия, гірш вужа!
Бо пес як укусить, то в мить ся загоїть,
А друг як укусить, то нігде-ніколи.
Для того ратуй нас, Никифоре-святе,
Від дружеской зради не дай погибати!

3/IX. 1878.

Друк. Бібліотека для молодіжи 1889. стор. 18—19.

І. Святий верхопрестолний апостол Петро.

Гой та при мори, при морскому брезї
Гой там розпустили риболовці мрежі.
Петро-ж бар-Йона усїм перед водить,
Аж до них Син божий на море приходить.
„Покидай, Петре, ти щуки та кити,
Та ходи зо мною, меш душі ловити!“
І пішов Петро за Сином господним,
І був у Христа він всегда первогодним.
І дав 'му Господь на небо ідучи
Від раю і пекла духовнії ключі:
„На-ж тобі, Петре, ключі пекла й раю;
Кому гріх одпустиш, то й я одпущаю“.
І пішов Петро в Рим благовістити,
Христа Бога слово і там возвістити.
А в Римі правив царь Нерон поганий,
Найтящий гонитель на всї хрестияне.
І тримав Нерон собі чародія:
Що царь загадає, то все він удіє.
„Гой — каже Нерон, — коли-сь такий вданський,
Вознесись на небо, як Бог хрестиянський!“

„Ото-ж то, каже, велика ми штука!
Як не вознесу ся, то голов порука!“
І став ся волхов в повітре зносити,
Тогди став ся Петро до Бога молити.
Гой ще-ж бо Петро не помоливсь Богу,
Аж впав волхов з неба, тай поломив ноги.
За тоє-ж Нерон розлютив ся кляте,
Тай повелїв Петра на хрестї розпяти.
А Петро просить лютого Нерона,
Аби стрімголов ’го розпяти позволив.
„Гой бо я-ж — каже — не Христови пара,
Аби-ж мала бути однака нам кара.
А Ти, о Христе, прийми мої муки,
І грішную душу в святі твої руки!“ — Амінь!

6/IX. 1878.

Друк. Буковина 1889, ч. 12.

К. Свята мучениця Параскева, звана Пятниця.

Як мая рожа, як зоря рожева,
Така в Бога красна свята Параскева.
І була-ж она вельможного стану,
Однако-ж ходила по бідному вбрана.
І була-ж она превельми богата,
І мала без міри і срібла і злата;
Але-ж сама в’на нї їла, нї пила,
А все межи бідні хрестяне дїлила.
„Дам вам, о бідні, й останную дранку,
Бо й я в Христа вірю, бо й я хрестиянка.“
За тоє-ж бідні за маму ю мали,
А всї хрестияне ще й пятничков звали,
Бо в’на ту днинку за всї дни держала,
І страсти Христові в той день величала.
Учув же тоє егемон лукавий,
Велїв Параскеві до суду ся ставить.

„Гой, Параскево, покинь віру твою,
Та будеш за тоє моєю женою“.
„Гой, не буду-ж я тобі за сопругу,
Бо я жертвувалась Богу на услугу“.
Тогди-ж егемон рек ю обнажити,
Й воловими жили до живого бити.
Відтак за руки повісив на древо,
І гаками дерти ю немилостиво.
А як святую в темницу всадили,
То три їй ангелї в ночи ся явили,
І їй принесли всї муки Христові:
Крест, губку, копіє і вінец терновий.
А як святая крест поцїлювала,
Від разу, як була, здоровою стала.
Каже-ж егемон: „Видиш, Параскево,
Які наші божки для тебе зичливі.“
„Де-ж — каже дїва — тоті ваші божки?
Нехай їм у очи загляну хоть трошки!“
А як святую в божницу увели,
Упали всї божки тай в прах ся розбили.
На те-ж егемон розлютив ся зїло,
І велїв свічками печи єї тїло.
Але свічки-ж бо печи ю не хочут,
А повипікали мучителям очи.
Тогди зарув аж егемон проклятий:
„В сей час чарівници мечем голов стяти!“
І покотилась свята єї глава,
Христу Богу Спасу во честь і во славу. Амінь!

9/IX. 1878.

Друк. Календарь Буковиньский за р. 1890, стор. 3—4. Тут друкуємо з автографу поштового аркуша звич. паперу, на стор. 1 титул, текст на стор. 2—3, в низу дата, власність Руської Бесїди в Чернівцях.

Л. Свята великомучениця Варвара.

Гой ізза моря зійшла ясна зоря —
Але-ж то не зоря, то свята Варвара!...

А був отець їй Діоскор поганий,
Великий гонитель на всї християне.
А щоб Варварі не донеслось слово
О Господу Богу і муках Христових,
Велїв високу він вежу окути,
І святу Варвару в ту вежу замкнути.
Але-ж чудная Господная сила
Й за стальовим замком Варвару учила.
Були-ж в вежи тій вікна паровиті,
Варвара-ж велїла зробити ще й трете.
Отець питає-ж: „Що се образує?“
„Гой, се — каже — отче, Тройцу трисвятую!“
Тогди-ж Діоскор ухопив меч голий,
Аби своїй доньцї утяти ним голов.
Але-ж Варвара меча ни чекає,
На камяну гору від вітця втїкає.
Камяна-ж гора їй ся проступила,
І святу Варвару у печері скрила.
Пасли-ж пастирі вівцї при обочи —
„Чи-сьте не видали тут моєї дочи?“
„Твої-ж доньцї ся земля проступила,
І в тую велику там печір ся скрила“.
Як се сказали, так закаменїли,
А вівцї їх в воздух усї полетїли.
Взявше-ж Діоскор Варвару за коси,
І поволік в місто і голу і босу.
И цїліську днину містом волочив ю,
І клевцем желїзним у голову бив ю.
Свята-ж Варвара всї муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
На се-ж Діоскор з великої злости
Повелїв ю бити до білої кости.
„Або-ж ти — каже — Христа ся покинеш,
Або-ж під бичами від разу загинеш!“
Свята-ж Варвара й сї муки приймає,
До Господа Бога лиш руки здоймає.
Тогди-ж Діоскор велїв святу взяти
Й на древо високе за руки розпяти.
Вітак гаками желїзними дерти,
Вітак шклом товченим всї рани їй терти.

Свята-ж Варвара й сї муки приймає,
До Господа Бога лиш тяжко здихає.
На се-ж Діоскор взяв свіщи смолеві
І пік єї тїло розпяте на древі.
А на останку-ж велїв препроклятий
Тупими ножами їй перси утяти.
„Гой — каже — дочко, або-ж покинь злобу,
Або-ж 'му тя мучить, доки духу в тобі!"
Свята-ж Варвара й сї муки приймає,
До Господа Бога лиш тяжко здихає.
Тогди-ж Діоскор ухопив меч голий
І святій Варварі відтяв від плїч голов.
Свята-ж Варвара до Бога благає:
„Прости єго, Боже, як я 'го прощаю!"
А з неба чути такові глаголи:
„Діявольску душу не прощу нїколи!" Амінь!

12/IX. 1878.

Друк. Буковина 1889, ч. 2.

М. Пісн про чудо святого архістратига Михайла,

що стало ся в містї Колосаєх, котре то місто лежало в Хонїх у грецкім краю. В честь і славу святого архангела і ангельского начальника.

Послухайте, люде, побожнії люде,
Святого Михайла архангела чудо!
В містї Колосаєх, там християн много,
А всї величають Михайла святого.
Гой, бо в святім храмі архангела убо,
Там чуда ся творять, чуда без рахуби.
Егемон же-ж лютий не знав, що робити,
Аби святу церков Михайла розбити.
Гой, велїв нове він русло в камінь кути,
Щоб на святу церков ріку навернути.

Гой, велїв нові він гати нагатити,
Щоб всї хрестияне в церкві утопити.
Гой, жив при тій церкві муж вельми побожний,
Архіп називав ся. і в церкві приложний.
Єму-ж архістратиг святий ся являє:
„Не бій ся, Архіпе, я вам помагаю!“
І завів Архіпа під скалу високу,
І вдарив булавов в ню з правого боку.
А скала від разу ріцї ся вступила;
Бо так приказала божественна сила.
І стала ріка та в сей час висихати,
І схне до сегодне, Михайлом проклята.
О, святий Михайле, се твоє є чудо!
Тобі честь і слава во віки най буде!

20/XII. 1886.

Друк. Бібліотека для молодїжи 1890. 145—146.

Н. Сирітка.

Помер отец, мати, лишили ся дїти,
Лишили ся дїти сироти на віки.
Гой, пішла сирітка по світї блукати,
По світї блукати, мамунцї шукати.
Здибає ї Господь, тай став ся питати:
„Куда йдеш сирітко?“ — „Мамунцї шукати“.
„Верни ся, сирітко, бо далеко зайдеш,
Бо далеко зайдеш, мамунцї не найдеш.
Бо твоя мамунця на високі горі,
На високі горі, у будущім гробі“.
Гой, пішла сирітка на високу гору,
Гой, стала в'на, впала на маминім гробі.
„Гой, хто-ж там, а хто-ж там та на моїм гробі?“
„Гой, я то, мамунцю, пустіт мене 'д собі!“

„Гой, тутки, синунцю, нї їсти, нї пити,
Але приказано в сирі земли гнити.
„Гой, іди, синочку, іди до домочку,
Нехай ти мачуха змиє головочку“.
„Гой, ще-ж ми мачуха головки не змила,
А вже-ж ми мачуха вязи накрутила“.
„Гой, іди, синочку, іди до домочку,
Нехай ти мачуха ушиє сорочку“.
„Гой, ще-ж ми мачуха сорочки не вшила,
А вже-ж ми мачуха кости обломила“.
Гой, зсилає Господь три ангелї з неба:
„Ходи в рай, сирітко, бо там тебе треба!“
А зсилає Господь три пекельні зляцї:
„Руш з нами, мачухо, у смолу кипящу!
Тут плавай, мачухо, тут маєш широко,
Подиви ся 'д горі, як Господь високо!“
„Даруй менї, Боже, на світ ся дістати,
Вже я буду знати сиріт шанувати“.
„Гой, бо з того світа на сей не пускают[1]):
Як хто там заслужит, так тут відвічає[2])“.

Від лїрників переймив і переписав Федькович.

25 н. с. декембра 1886.

Друк. Бібліотека для молодїжи 1888, стор. 81—82. Друкуємо тут із автоґрафу поетового, що зберіг і бібліотецї Наук. тов. ім. Шевченка подарував д. Павло Кирчів (піваркуш звич. паперу, писаний з обох боків, з датою і підписом автора).

О. Лучифер.

I.

Гой, сотворив Господь тьми ангелів тьмами,
І всім повелїв він вклонитись Адаму.

---

[1]) В перводр. не вертают. [2]) Первісно було: Добре награжают, за лихе карают, — та сей рядок перечеркнув сам поет і написав як у первод.

Тогди всї ангелї єму ся вклонили,
І возвеличали Господную силу.
Лиш гордий Лучифер вклонитись не хоче.
Ще й згорда на Бога він вивірив очи.
„О, я сего, Боже, не вчиню во віки,
Я-ж князь всїх ангелїв, не раб чоловіка!
Бо я навіть, Боже, й Тобов не питаю,
Половина ангел мене послушає!“
Тогди рече Господь: „Проклят єси, враже,
І всї твої слуги во вік віков даже!
І в пекло преисподне, в огненнії ріки
Провали ся з ними на віки і віки!“
Тогди-ж їх сипнуло, як трави та листу,
У пекло огненне, у пропасть нечисту.
А святий Михайло взяв тяжкі кайдани,
І в нї заковав він пекельного пана.
Та ще й приковав 'го у саме преисподне:
„Сиди тут, Лучифер, во імя Господне!
Не хотів носити корону від Бога,
То носи на главі ти кізлії роги!
Не хотїв ходити в Господнїм порфірі,
То ходи по віки в буйволовій шкірі!
Не хотїв-єсь ясний як сонечко бути,
То чорній во віки чорнїщий над круки!
Не хотїв єси ти світлоносцем зватись,
То зви ся діявол, зви шайтан проклятий!“
Молїм, християне, Михайла святого,
Нехай нас заступить від шайтана злого!

Друк. Бібліотека для молодїжи 1888. стор. 162—163.

II.

Гой рикнув Лучифер у пеклї горящи:
„Гой де ви єси ви, духи мої злящі?
Не тратьте часу ви, а руште по світї,
Вести у погибіль Адамові діти!
Троюдьте ви брата на рідного брата,
В нещастє 'го впхати, житя єму взяти!

Троюдьте, тровіте на заповідь мою
Усіх до злодійства, усіх до розбою!
А прежде усего повсюду по світї
Лиш корчми на корчми ви установіте!
А в корчми поставте погані лиш люде:
Тогди ся не бійте, що наш верх не буде!
Бо всяке лукавство, усяке зле діло
Ме в корчмі творитись, ме коїтись сміло"
Тогди рече Господь: „Не твоя се воля,
Хоть звів чоловіка єси на недолю.
Хоть завів-єс корчми у кождому краю,
То я за то школи скрізь позакладаю.
А хоть скрізь розсїяв погані єсь люде,
То я знов розсїю учителїв всюди.
І муть моє слово повсюду ширити,
І народ учити, як в світї прожити.
І твоє лукавство просвітов поборють,
І всї твої корчми самі ся розорють.
І всї твої слуги в жебри обрітять ся,
В жебри обрітять ся, по вік повстидять ся!"
Амінь, святий Боже! свята Твоя воля!
Ратуй, поратуй нас від пекла сваволї!

Друк. Бібліотека для молодїжи 1889, стор. 1—2.

VII. КОЛЯДНИК.[1]

Слово до колядників.

Празник Рождества Христового обходить рускиӣ нарід усїгди величио і забавно, колядуючи і співаючи, як то вже наш нарід собі до співаня усїгди охочий. Задержало ся також много старовіцких звичаїв і обичаїв у рускім народї, з дїдів і прадїдів ще, от як на примір щедрівки, пісни про Маланку, пісни водорщані (йорданскі, водохрестні) і таке инше. Ту нашу старовіччину варт і треба шанувати, бо є

---

[1]) Між Федьковичевими автоґрафами (власність Руської Бесїди в Чернівцях) находить ся оправна книжка in folio, 86 карток, з них 2 перші і 9 остатнїх порожнї. На картах 3—54 міститъ ся збірка пз. »Колядник руского народа. Зібрав і зладив Ю. Федьковичъ«, де знаходимо: к. 4 Переднє слово, к. 5 (титулова) Коляди старовіцкі (на к. 6—7 маємо »Наука для Пережи«, к. 7 (тит.) Коляди під вікном і verso Відомість, і далї к. 8—34 маємо 27 коляд, кожда на окремій картї; к. 38 Пляшованец (verso Відомість) і далї жартлива колядка на к. 39—40; к. 41 Коляди за столом (verso Відомість) і далї на к. 42—45 чотири щедрівки; к. 46 Коляди церковні (verso Відомість) і далї на к. 47—48 три піснї перероблені з Богогласника; к. 49 Коляди під польскі голоси (verso Відомість) і далї к. 50—56 шість колядок; к. 57 (тит.) Наша Маланка днїстрювая, к. 58—59 Переднє слово, к. 60 (тит.) Маланка, к. 61—71 цикль 21 маланочних пісень; к. 72 (тит.) Вінчованє до Маланки — пісня, що займає к. 73—74; к. 75 (тит.) Пляшованец до Маланки — пісня на к. 76; к. 77 (тит.) Коляди іорданскі, так звані водохрестні або водорщані. На к. 77 Відомість, а далї на к. 78 одна коляда. Дати зладженя сеї збірки нема, але початок її сягає ще 70-их років. Ще в р. 1873 видав Ф—ч у Львові (накладом »Просьвіти«) книжечку пз. Рускій церковній и народній коляды и щедрôвки, для охоты и забавы усѣхъ рускихъ колядникôвъ, а Богу во честь и славу. Зладивъ Юрій Федьковичъ. (16-ка, 40 стор.) Зміст сеї книжечки,

то дорога память для кождого Русина. С тих давних благословенних часів перейшли на нас і ті наші прекрасні щедріки та коляди, що їх тут споре число передаємо рускому парубоцтву до любої уподоби. і гадаємо їх що року новими поновити, коли лиш будемо чути, що наша молодіж буде собі шукати розривки і забави у читаню та у краснім рускім співі, а не у поганій жидівскій бразї, котрої славні наші прадїди не знали і котру — допоможи того Боже! — чей і ми забудемо. О, тогди то весело та радістно загомонить руска давна наша коляда по богатих домах! Кождий парубок, кождий хлопець знати буде читати і співати, а по полицях і сволоках не будуть улискувати ся вонячі горівчані фляшки, але красувати ся будуть усїлякі добрі книжки. А ми усї, кілько нас є письменних Русинів, старати ся будемо з усеї сили, аби вам тих таких книжочок достарчити: і добрих, і дешевих, а подеколи і забавних, бо розірватись і забавитись також часом треба, коби тілько не по плюгавих корчмах та при жидівській горівцї!

Друк. Руск͡ї церк. і нар. коляды и щедрôвки, 1873, стор. 3—4.

друкованої в 3000 прим. ось який: Слово до колядникôвъ (стор. 3—4), Пѣсни на Рождество Христовое, Колядцы церковнї (всїх 4, з них три війшли в описану висше рукописну збірку); Коляды пôдъ польск͡ій голосъ (всїх 4, ті самі і в рукоп. збірцї); Коляды народнї — властиво тілько рефрени, (стор. 18—20); Поколядь (стор. 21—25, чотири закінченя колядок і прозове »Повѣншоване«); Коляды або щедрôвки (стор. 26—33, всїх коляд 8, в тім числї одна Л. Данкевича, патріотична з 1848 р.); Пѣсни Іорданск͡ії, властиво дві (34—37), а третя названа також Поіордановецъ (стор. 37—39) близька до рукописного »Повѣнчованя до Маланки«. Із отсих двох жерел, з доданєм іще деяких брулїонів поетових ми й зводимо тут видане »Колядника«, включаючи в него й Іорданські пісні, а лишаючи на боцї весь циклъ »Маланки«. Розуміє ся, що в основу виданя кладемо головний автоґраф, доповняючи його тими частинами, що мають ся лише в виданю 1873 р. Там, де в головнім автоґрафі є ті самі пісні, що в перводруку, але з відмінами, кладемо в текстї автоґраф, а відміни перводрука в нотах. Так само поступаємо й з брулїонами.

А. Коляди старовіцкі.

Передне слово.

Божеством наших праотец було світле Сонечко. Звали єго Лад, і святкували єму кождого року три великі праздники. Перший праздник святкували тогди, коли сонечко зачинало змогати ся в силу і день рости, то єст при кінци місяця Декемврія, і звали той празник „Ко-Ладу“, с чого походить слово Коляда.

І святкували той праздник дуже весело і торжественно, світили світло, укривали стів, клали на стів убрані колачі, мід і солодку кутю з маком[1]), на покутю ставили убраний сніп пшениції, робили годи, гостили ся, а жерції (священники бога Лада) ходили з ледїнями (парубками) і з образом дикої кози[2]) хата від хати, співаючи пісень Ко-Ладу, котрі то пісні і на нас перейшли і котрих ми поважати повинні, бо так робя усї честні народи, аби свою старовіччину не забути.

Таких пісень, хоть і нося они на собі уже клеймо хрестіянства, зібрав я у сю книжечку котре найкращі, і передаю годним нашим ледїням у ті добрі надії, що не послужя они роспустови, який — пожаль ся Боже! — творя ще по-де-куди наші колядники, зневажаючи так святу намять наших праотців як і свою власну славу!

Наука для Пережи.

Пережа (не Береза, як єго звут) називає ся той парубок, що дістане від духовного і громадзкого началства позволїнє — с Колядов ходити, а се не так легко та нї так обоятно, як кому ся видит. Для

---

[1]) Куке-амоні звали ся у давних Египтян [sic!] пшеничні книші. [2]) Дика коза була памятков, що день тогди зачинає рости, коли сонце вступає у небесний знак козорога. *Прим. автогр.*

того-ж мусит не тілько він сам бути парубок розумний, тверезий, честний і поважний, але і таких колядників до себе обібрати, аби не лиш були добрі співаки, але і честні ледїні, котрих цїла громада любит і поважає.

Як же обібрав він таких парубків, найбільше шість, тогди стараєсь о добру музику, бо без музики, як то кажут, коляда глуха. Але ті музики мусят бути чвалі, не обідрані, бо нема нїчого гиднїщого, як шанталаві, цундраві колядники. Бо колядники образуют тих рицарів, що в старовіцких часах божеству служили і святі єго контини (церкви) вартували. Для того-ж і тепер мусят бути колядники так світло і хороше убрані, як лиш тілько може бути.

На памятку, що день тогди зачинає прибувати, коли сонце вступає у небесний знак козорога, носят колядники з собов образ тої звіри, але истенний, красний образ с позолоченими рогами, а не страхопуда, щоб ним діти полошати [sic!], як то є часта буває. А де би не могли колядники спомочись на такий образ, вирізаний шницарем з дерева а вітак позолочений позлітков, то можут собі справити намальований образ на синім кружку і заправлений на лїску. А козоріг має бути так намальований, як єго є первóвіку малювали: голова і грудниця козорога, а зад рибячий. На другім боцї кружка може бути визолочена звізда.

А як прийдут колядники під хату, то Пережа питаєт ся, чи дома люде, а як дістане відповідь, то питаєт ся знов, чи приймут коляду? Як скажут, що приймают, тогди колядуют, як до кого пристійно, але без поквапу, не так як за напасть, бо се зневага, найпаче для біднїщого господаря. Коляда лиш раз у рік, кождий їй ся радує; для того-ж не сміют колядники і найбіднїщим гордити або кого на кеп мати. А є часта так буває, що бідний чоловік коляду краще приймає, як неоден богатий господарь.

А як запрося в хату, тогди Пережа витає і вінчує господаря, господиню і всїх притомних, і пи-

тает ся, чи позволя цапкови (козорогу) погуляти, щоб-то „коноплї високі росли“. Коли позволя, то колядники пляшут і співают (приспівуют) пляшованця. А коли запрося за стів, то колядники сїдают і колядуют столови, а зрештов обходят ся так, як у котрім селї поведія, але всїгди хоть і весело, то ґречно і звичайно, аби і самим собі і колядї сорому не зробити. За все мают они уважати, щоб не naприкрити ся довгим сиджінєм, бо се і господареви неприємно і тим людем, що коляди сподївают ся і діждатись не можут. Найдуще-ж має коляда пянства вистерігатись, щоб не статись сміховищем не тілько у селї, але і бридом для всїх честних людий.

Пережа не сміє также забути, що занадто довга коляда не тілько колядників мучит, але і господаря нудит. Для того-ж не сміє він ю довше розводити і проволікати, як она написана, бо і так уже декотрі коляди за довгі. А краса не стоїт у тім, чи коляда довга, але чи она ладна. А усе, що нудне, то не є ладне, не тілько у колядї, але у якім небудь дїлї; для того-ж то і спів колядників не буде кращий від того, що буде гукливий і крикливий, але від того, як буде милий і приємний.

А коли прийдут колядники до священника або до пана, то не мают они нїониматись, нї соромітись, щоб не стати ся двірскі челяди на посміховиско та на кпи. Коляда єст дуже величнa і свята памятка, а кождий истенно учений і образований чоловік буде ю знати як учтити, але лиш тогди, розуміє́сь, як колядники будут знати і уміти собі на ту повагу заслужити. Для того-ж, о рускі ви колядники, не забудьте вашу честь, а наших праотців славу!

а) Коляди під вікном.

Відомість.

За кождим віршом сих коляд повтаряєт ся слово „О Дайбоже!“ бо Сонечко-Лад звав ся также

Дайбог, Дажбог, Світ, Світовид, Хорош, Доброгість, Радогість, Весел, Велес, Велесил, Велесилчик і т. д.

У деяких сторонах зачинают кожду коляду словами:

Чи спиш, чи чуєш, пане господарь,
Пане господарь, на йมя . . . . . . ?

Або: Чи спиш, чи чуєш, ґречная жоно,
Ґречная жоно, на ймя . . . . ?

Або: Чи спиш, чи чуєш, ґречний молодче,
Ґречний молодче, на ймя . . . . . . ?

Але по-протів священика або панства такий початок не ладит ся[1]).

У старовіцких колядах є за кождим віршом приспів. Але той приспів не увезде однакий; у декотрих сторонах приспівуют так, у декотрих знов інак. Приспіви за кождим віршом бувают такі: „Ой дай Боже!“ або: „Ладо й Боже!“ або: „Добрий вечер!“ або: „Щедрий вечер!“ або: „Добрий вечер! щедрий вечер!“ Місцями повторяют за кождим таким приспівом половину вірша, а за нев єще раз приспів. На прим. так:

В неділю рано море заграло,
Добрий вечер! — море заграло,
Море заграло, руно роняло,
Добрий вечер — руно роняло.

Місцями знов приспівуют за кождим віршом так званий „великий приспів“, а то так, що сам завідця (Пережий, Береза) співає вірш, а за віршем гукнут відтак усї колядники приспів. Оттак на примір:

Береза: В неділю рано море заграло“.

А колядники: Калино! Ей калино,
Чом тебе вода підмила!

---

[1]) Доси все з автоґрафу (опис його подано висше): далї даємо уваги про приспів у колядах, поміщені в друкованій книжечцї з р. 1873, під титуликом »Колядьі народні«, стор. 18—20.

Таких старосвіцких приспівів є дуже много. А що з ними коляда дуже красно вдає ся, то кладу їх тут чимало, щоби собі кождий Береза міг вибрати по своїй вподобі. А нї, то може собі кождий сам такий приспів придумати та скласти, оттак на примір:

Брє море, ей брє море!
У сему двору мирове!

Встань скоро, ей встань скоро!
В золотї, в сріблї обори! —

Ей пави, ей та пави
По сему двору лїтали!

Ей станьте, станьте з весїльми
Білими кіньми під стїньми!

Ей жено, ґречная жено,
У тебе сини як пани!

Дзвенїли, ей дзвенїли
Чотири воли у сріблї!

Дзвенїли чотири воли
Золоторогі, все білі!

Калино, ей калино,
Божа тя Мати садила!

Калино, ей калино,
Всї єси луги вкрасила!

Подвірє, ей подвірє
Все білим сріблом лелїє!

Столове, ей столове,
А все тисові, клонїть ся!

Соколи, ей соколи,
Підемо рано на лови!

Зелене, ей зелене
В сїм дворі вино зацвило! —

О мир вам, о мир вам, Боже,
І все подаруй, що гоже!

I. Священникови.

Гой по Йордані[1]) святі ходили,
Святі ходили, воду святили,
Воду святили, раду радили,
Раду радили з Йордану йдучи:
„Гой, кому-ж дати небесні ключі?“
Гой дати, дати не аби кому,
А пан-отцеви ще й духовному;
Гой дати, дати нашему брату
Небесні ключі, корону злату.
До церкви йде, ангіль ’го веде,
А в церков ввійшов з Ісусом Христом.
Єму ся книги самі втворили,
Світичі ярі позажигали;
Пречиста Діва патрафіль дає,
Святий Николай в фалон вберає.
А за сим словом ґречно ся клоним,
Ґречно ся клоним: будь, отче, здоров!
І сам собою і з дружиною,
І з милим чадом і з святим Ладом,
Від нині до в-рік, від року по вік!
Вінчуємо! Вінчуємо вас, отче духовний, з святим божеством, з божим рождеством! Сї свята мирно опровадити, а другиx щасливо діждати даруй Боже!

II. Священникови.

Три Святителї воду святили,
Воду святили, раду радили:
„Гой, де-ж нам бути днесь на вечери?
Гой будемо-ж ми три вечерати
У священного нашего брата,
У священного, у духовного.
Ще й принесем ’му радости много,
Радости много, Духа святого,
Духа святого, Христа самого;
А в господний дар священний Йордан,
Священний Йордан миром помазан.
А за сим словом і т. д. u. s.

---

[1]) Тут і далї Ф—ч пише все Іордан, хоч і вимовляє двоскладово.

III. Панови.

Гой питала ся зоря у моря:
„Чиї-ж то двори на шклянні горі?
Тисовий камінь як мак леліє,
Як мак леліє, як жемчуг сіє?“
Гой є-ж то двори світлого пана,
Світлого пана в рицарскім стані.
У него воля як у короля,
У него паня — угорска краля,
У него діти як райскі квіти,
У него челядь паволок стелит,
У него стайнї на ввес світ славні,
У него конї у сріблї дзвоня,
У него воли як ті соколи,
А єго лани в-сто полон дали.
А за сим словом і т. д.

IV. Паничеви.

На круті горі, на синїм мори
Сив соків сидит, далеко видит,
Далеко видит, в море ся дивит,
Дивит ся в море, з визов говорит:
„Гой визо, визо, славная рибо,
Де-с була вчера та на вечери?“
„Я-ж вечерала в світлого пана,
В світлого пана в рицарскім стані:
А в сего-ж пана державна рада,
Державна рада до Цариграда:
Друґа радочка за царівочку,
Трете-ж думанє за польованє:
Як тура вбити, як куну ймити,
Куну на древі, панну в теремі,
Куну на шубу, панну до слюбу.“
А за сим словом ґречно ся клоним,
Ґречно ся клоним: будь, пане, здоров,
Нинї сам с собов, на-рік з дружинов!
В городї зело, в дворі весело;
В городї зіля, в дворі весіля!
Вінчуємо! Вінчуємо вас, світлий пане і т. д.

V. Пани.

Гой питала ся царска корона,
Чи є в державі такая жона,
Такая жона, як наша паня,
Як наша паня, вельможна краля?
У єї дворі що день субори,
Державов ладя, три раді радя:
Гой першу раду за виногради,
Де-ж їх садити, вина мостити?
Другу-ж радочку за колядочку,
Чим їй приймати, обдарувати?
А трету раду за єї чада,
Як їх дружати, відвінувати?
Синів оженю с царівочками,
А доньки віддам державним панам.
А на сї слова будь нам здорова
І з своїм паном, і з милим чадом!
У дворі втїшно, у скринях грішно,
У дому миром, у поли полон!
В городї зело і т. д.

VI. Паннї.

Гой красна, ясна на ярі весна,
На ярі весна, калина в гаю,
Калина в гаю, цвіт рожі в маю,
Цвіт рожі в маю, зоря в погоду,
Зоря в погоду, квітка в городї.
Але ще краща вельможна панна,
Вельможна панна на йм́я . . . . .
В органи грає, краще співає,
По райских садах пташков гуляє.
А єї мати, як тиха вода:
„Погуляй, доню, бо ще-сь молода!
Змощу ти мости з білої кости
Та ще й с каменя, ще й дорогого,
Та ще й перстеня ще й золотого“.
А на сї слова будь нам здорова
З матїночкою, с челядочкою,
Ще й з наріченим, ще й з зарученим!
В городї зело і т. д.

VII. Господареви.

Чи спиш, чи чуєш, пане господарь,
Пане господарь, на ймя . . . . . ?
По твоїм дворі три плуги орют,
А за плугами сам Господь ходит;
Святий Николай волики гонит,
Пречиста Діва їсти їм носит,
Їсти їм носит, ще й Христа просит:
„Гой з'ори, сину, гори, долини,
Гори, долини, всї полонини,
Та засїй же їх житом, пшеницев,
Житом, пшеницев, всяков пашницев.
Скличемо женцїв сїм сот молодцїв
А вязаночок — красних дївочок,
Складемо стіжки як земля в ширшки,
Як земля в ширшки, як небо в вишки,
Завершимо їх зеленим винцем,
Обгородимо срібним перстїнцем".
А за сим словом тобі ся клоним,
Тобі ся клоним: будь, ґаздо, здоров!
І сам собою і з дружиною,
І з дружиною, і с челядкою,
І с челядкою, і с худібкою,
І с худібкою і з рогатою,
І з милим чадом, і з святим Ладом
Від нинї на рік, від року по вік!
І с поля полон, і в дому миром,
На стайни воли, на поли лани,
А на тих ланах пшениця в клавях,
В коморі зерно, а в дворі мирно,
В коморі грішно, а в дворі втїшно,
В городї зело, в хатї весело,
В городї зїля, в хатї весїля!
Вінчуємо! Вінчуємо вас, пане господарь і т. д.

VIII. Господареви.

Блудило хлопцїв сїм сот молодцїв,
Сїм сот молодцїв, все колядовцїв,

Тай приблудили до господаря,
До господаря, до пана . . . . . .
В него-ж подвірє сріблом лелїє,
А в єго дворі два, три королї:
Гой перший король — сонечко з раю,
А другий король — князь-місяць з гаю,
А третий король — дощик у маю.
Перший королю, чим ся похвалиш,
Чим ся похвалиш, чим нас обдариш?
Гой знаю, знаю, чим ся похвалю!
Та як я зійду в неділю рано,
Всї ся церковцї поотворяют,
Всї ся світичі позажигают.
Всї добрі люде до церкви підут,
А с церкви йдучи — колядуючи.
Другий королю, чим ся похвалиш,
Чим ся похвалиш, чим нас обдариш?
Гой знаю, знаю, чим ся похвалю!
Та як я зійду з вечера пізно,
З вечера пізно, на небі звіздно,
Урадує ся гість у дорозї,
Гість у дорозї, коники в возї.
Третий королю, чим ся похвалиш,
Чим ся похвалиш, чим нас обдариш?
Гой знаю, знаю, чим ся похвалю!
Та як я спаду три рази в маю,
Урадуют ся гори й долини,
Гори й долини, всї полонини.
А за сим словом... (*Кінчит ся так, як перша коляда господареви, див. висше ч. VII*).

IX. Господареви.

Чи дома, дома, пане господарь,
Пане господарь, на йма . . . . . ?
А пан господарь здоров є дома,
Ще й сидит собі по конец стола,
В дзвоночки дзвонит, Богу ся молит.
В него подвірє сріблом лелїє,
А єго двори усе комори,
А єго стайнї усе тесані,

Загородочки в два-три рядочки.
А кошарочки без рахубочки.
Ходит 'му Господь кошарочками,
Міряє гроші полумисками,
А на́-рік буде вже без рахуби.
Ходит 'му Господь стаєночками,
Парує воли паровичками,
А на́-рік буде вже без рахуби.
Ходит 'му Господь кошарочками,
Рахує вівці отарочками,
А на́-рік буде вже без рахуби.
А за сим словом і т. д.

X. Господареви.

Чи[1]) дома, дома, пане[2]) господарь.
Пане[2]) господарь, на ймя[3]) . . . . . . ?
А пан господарь здоров є[4]) дома,
Ще й сидит собі по конец стола.
А на тім столї три кубки стоя:
У однім кубку медок-солодок,
А в другім кубку багрове пивце,
А в третім кубку зелене винце.
Медок-солодок на челядочку,
Багрове пивце на колядочку,
Зелене винце в церков на престів.[5])
Коло Престола святий Николай
В дзвоночки дзвонит, Богу ся молит.
На райских дверех сам Господь стоїт,
Сам Господь стоїт, три службі служит:
Першу службочку за господаря,
За господаря, за пана . . . . . . ;
Другу службочку за господиню,

---

[1]) Друк. Ци. [2]) Друк. сей пан. [3]) Друк. под. пан. Далі йде рядок, якого нема в пізнійшім автографі: Челядка каже, що нема дома. [4]) Друк. собі бай. [5]) Друк. сю думку висловлено в двох рядках:

Зелене винце тай до церківци.
Та до церківці бай на престільци.

За господиню на йmя . . . . . . :
Трету службочку за челядочку,
За челядочку, за худібочку.
А за сим словом і т. д.

Друк. »Рускі церк. и нар. колядьı и щедрôвки« 1873, стор. 29—30 з відмінами поданими у нас у нотах.

XI. Господареви.

Гой знати, знати, котре господарь,
Котре господарь, на йmя[1]) . . . . . :
В него подвіре[2]) сріблом леліє.
А в его дворі два-три королї.
Гой перший король — то сам Господь Бог,
А король другий[3]) — то святій Юрій,
А король третий — то Дмитро святий[4]).
В святого Дмитра трубочка хитра[5]),
В святого Юра з буйного тура,
В Господа Бога золоторога[6]).
Та як затрубив святий Димитрій:
Гори, долини всї в біль ся вкрили.
А як затрубив свят Юрій яра[7]):
Всю кригу розбив, все древо розвив.
А як затрубив сам Господь з неба,
Зрадувала ся на ріли скиба,
На ріли скиба, у мори риба,
У мори риба, у горах зело,
У горах зело, у стогах зерно.[8])
А за сим словом і т. д.

---

[1]) Друк. на імя пан. [2]) Друк. подвіря. [3]) Друк. другий король. [4]) Друк. А третій король, то святий Дмитро. [5]) Друк. з сребра. [6]) Друк. а з однорога. [7]) Друк. та Юрій святий. [8]) В друк. додано ще ось яке закінчене, пропущене в пізнійшім автографі:

Всї ся церковці поотворяли.
Всї ся свічечки позажигали.
Коло престола святий Николай
Господа славить, три службі править:
Гей першу службу за господаря,
За господаря . . . . . . на імя,
А другу службу за господиню,
За господиню, ... на імя,
А третю службу за челядочку,
За челядочку, за худібочку.

Друк. Руски церк. и нар. колядьі и щедрӧвки 1873. стор. 28—29. з відмінами поданими в нотах.

XII. Господиня.

Гой знати, знати, де[1]) господиня.
Де господиня, на йимя . . . . . :[2])
В неї в світлици, як в веселици,
В неї на столах колачі в стогах[2]).
В неї челядка в золоті ходит.
В золоті ходит, у добрі бродит.
У неї вози все кованії,
У возах коні все воронії.
„Рано в неділю до церкви піду[3])!“
Гой на перший віз лиш світло клала,
А на другий віз проскури брала,
А на третий віз сама сідала.
Приїхала-ж в'на перед світлий двір,
Перед світлий двір, перед божий дім:
Самі ся двері їй отворили,
Усї ся святі їй уклонили[4]).
На райских дверех сам Господь стоїт,
Сам Господь стоїт, три службі правит[5])
В свої святини за господиню,
За господиню на йимя . . . . ,
За господаря, за челядочку[6]),
За челядочку, за худібочку[6]),
За їй цілий дім, на здоровя всім.
Вінчуємо! Вінчуємо вас, честная жоно і т. д.

Друк. Руски церк. и нар. колядьі и щедрӧвки 1873. стор. 30—31 з відмінами поданими в нотах.

XIII. Удові.

Гой по Іордані[7]) святі ходили,
Святі ходили, воду святили,

---

[1]) Друк. хто. [2]) Друк. сей рядок нас. [3]) Друк. іде. [4]) Дали в друку ще два рядки, пропущені в автографі:

Само ся світло позажигало,
Самі ся книги тай розчитали.

[5]) Друк. служить. [6]) Сего рядка в друк. нема. [7]) В автогр. усюди Іордані.

Воду святили, крест загубили.
Хто-ж 'го доступит, царства докупит!
Ґречная жона, на ймя . . . . ,
По воду пішла, вина принесла,
По вино пішла, золот крест найшла.
Здибают єї два-три Святії:
„Ґречная жоно, на йма . . . . ,
Ти по воду йшла, вина принесла,
Ти по вино йшла, золот крест найшла.
Будем за тебе служби служити,
Служби служити, Бога просити,
За тебе саму у божім дому,
За тебе саму, за челядочку,
За челядочку, за худібочку“.

XIV. Новоженцям.

У нашім селї, в богатім дворі
Стояли конї, а все вороні,
Конї вороні поприпинані,
На них бояре поприберані,
А всї бояре ґречного пана,
Ґречного пана на йма йма . . . . .
„Гой пане ти наш, де ся виберат?“
„Виберою ся в місто по дївку,
В місто по дївку ще й по Верминку“.
А она чує, переказує:
„І сам не ходи, бояр не труди,
Бо я до тебе сама приїду,
Сама приїду з церкви до обіду.“
Гой з церкви ішла перепеличков,
До села впала світлов зірничков,
У двір влетїла ластівочкою,
За столом сїла невісточкою.
Гой то дивочко, не невісточка:
По воду пішла, вина принесла,
По вино пішла, золот крест найшла!
По дрива пішла, лїс ся загаїв,
До гаю пішла, май ся замаїв;
Шовкові трави паволок стали,
Паволок стали, в жемчуг ся вбрали.

А жемчуг ряхтит, паволок пахтит.
Жемчуг лелїє, паволок мріє:
„В недїлю рано до церкви піду!“
Вінчуємо! Вінчуємо вас, панство молоді і т. д.

IV. Дитинї.

Пишна кидрина в гору ся вила,
В гору ся вила, сино зацвила,
А на віршочку тай колисочка,
А в ті колисцї гордоє дитя,
Гордоє дитя на ймя . . . . . .
У кости грає, краще співає,
Винним яблучком все підкидає.
Учули-ж тоє два-три королї,
Приходя близко, клонят ся низко,
Приходя блище, клонят ся нище:
„Витай нам, витай, гордоє дитя,
Гордоє дитя, на ймя . . . . . .
Хто-ж тебе навчив у кости грати,
Винним яблучком підкидувати?“
„Навчила-ж мене мамка рідненька,
Мамка рідненька, сестра маленька,
По тричи в ночи тай устаючи,
Винним яблучком підкидаючи“.
Вінчуєм тебе, гордоє дитя,
Гордоє дитя, на ймя . . . . . :
Рости велике до черевика,
Від черевика до чоловіка,
Вітцу на славу, матцї на втїху!
А колядникам хоть по горіху.
Вінчуємо! Вінчуємо, гордоє дитя і т. д.

XVI. Парубкови.

По під Хотїнец битий гостинец,
Гой рушив туда ґречний молодец,
Ґречний молодец, на ймя . . . . . .
Коником грає, Львів ся здрегає,
Конем навернув, Львів ся зодрегнув.
Зібрав він хлопців сїм сот молодцїв,
Сїм сот молодцїв напередовцїв.

Хотїнце кажут: „То наш пан їде!“
А мамка каже: „То мій син їде!“
„По чим ти єго, мамко, пізнала,
Що 'го від разу сином назвала?“
„Пізнала-м єго по горді мові,
Ще й по сороцці по рантухові:
В него сорочка як біль біленька,
Як біль біленька, як лист тоненька“.
Де-ж она прана? — В дунайских водах.
Де в'на сушена? — В тура на рогах.
Де в'на тачена? — У царских дворах,
У царских дворах, тисових столах.
Чим она прана? — Срібним праничком.
Чим в'на тачена? — Винним яблучком.
Де в'на вберана? — В Бога за дверьми.
Де в'на ношена? — В царских теремах.
А хто ю носив? — Ґречний молодец,
Ґречний молодец на имя . . . . .
А за сим словом будь, молод, здоров!
І з вітцем, з матков, з усев челядков.
І з наріченов і з зарученов!
В городї зело, в дворі весело,
В городї зїля, в дворі весїля!
А сам вийди 'д нам тай подякуй нам.
Що-м ти так красно защебетали,
Як соловейко у лузї в тузї,
Як зазулечка в вишневих садах,
Як ластівочка в побитих дворах.
Вінчуємо! Вінчуємо, ґречний молодче і т. д.

XVII. Парубкови.

В недїлю рано в труби заграно,
В труби заграно, ще й росказ дано,
Ще й росказ дано під Бендер стати,
Турків, Татарів завоювати.
Хто сина має, най поселає,
А хто не має, нехай наймає!
А мати сина тай виряжала,
Як виряжала, так научала:

„Не їдь ти, синку, враз з старшиною,
Але їдь, сину, серединою!“
Він не послухав, в перед поїхав.
Король питає: „Чий то син грає?“
Ой грає-ж тото ґречний молодец,
Ґречний молодец, на ймя . . . . .
Шабельков махнув, конем навернув,
Конем навернув, війском повернув:
„Гой рушай, військо, під Бендер місто!“
Міщане ходя, радоньку радя,
Що би 'му дати, подарувати?
Вивели єму коника в сріблї —
Нї подивив ся, нї поклонив ся,
Шабельков махнув, конем навернув,
Конем навернув, військом повернув:
„Гой рушай, військо, під Бендер місто!“
А пани ходя, радоньку радя,
Що би 'му дати, подарувати?
Вивели єму панну в ридванї, —
Він подивив ся тай уклонив ся,
С під Бендер-міста з військом вступив ся.
А за сим словом і т. д.

XVIII. Парубкови.

А з гору-двору вітер повіват,
Вітер повіват, Дунай висихат,
Дунай висихат, зїлєм заростат.
А тото зїлє спасає звірє,
А тото звірє — білий оленец,
Єму на ріжках срібний тарелец,
На тім тарілци золотий столец,
На тім стілчику ґречний молодец,
Ґречний молодец на ймя . . . . .
На гуслех грає, краще співає.
Єго-ж бо отец тай нарікає:
„Гой сидиш, синку, як в Бога днинка,
Як в Бога днинка, як сонце в жнивка.
Гой сидиш, сидиш, нїчо не видиш,
Що прийшли два-три далекі післи,

Принесли-ж тобі три даруночки:
Перший дарунок від паняночки
Золотий перстїнь, рантух-сорочку,
Як біль біленька, як лист тоненька.
Другий дарунок від царя з Відня,
Від царя з Відня коника в сріблї,
Як сокіл сивий, як лебідь гривий!
Третий дарунок від пана Бога,
Від пана Бога суджена доля,
Як Господь добра, як земля щасна,
Як ясна зоря в погоду красна.
А за сим словом і т. д.

XIX. Парубкови.

Чи спиш, чи чуєш, ґречний молодче,
Ґречний молодче, на ймя . . . . . ?[1])
Рано в недїлю кури запіли,
А хто раньше встав, три свічци[2]) всукав.
При перші свічци личко умивав,
При другі свічци коника сїдлав,
При треті свічци з двора виїжджав[3]).
Фалив[4]) ся конем перед королем:
„Нема в короля такого коня!“
Золота грива всю землю вкрила,
Срібні копита камінь лупают,
Камінь лупают, церков складают
С трьома верхами, с трьома крестами.
На першім крестї сонце богате[5]),
На другім крестї місяць рогатий[6]),
На третім крестї зоря з за моря[7]).

---

[1]) Друк. двох перших рядків нема. [2]) Друк. усюди: свічці.
[3]) Друк. має далї 2 рядки:

А був же тото ґречний молодець,
Ґречний молодець на імя пан . . . .

[4]) Друк. Хвалив. [5]) Друк. сонечко в веснї. [6]) Друк. місяць у кресли. [7]) Друк. із моря. Далї йде закінчене відмінне від пізнїйшого автоґрафу:

Зоря із моря, два-три престоли,
На тих престолах матка Христова
Книжку читає, Христа благає
За вітця, матку, за всю челядку,
За челядочку, за худібочку.

Коло престола святий Николай
Господа славит, три службі правит
За вітця, матку, за всю челядку,
Ще й просит Бога за молодого,
За молодого на йма . . . . . .
А за сим словом і т. д.

Друк. Руск. церк. и нар. коляды и щедрівки 1873. стор. 31—32 з відмінами поданими в нотах.

XX. Парубкови.

Гий в поли, в поли три плуги орют.
Гой оре-ж ними ґречний молодец,
Ґречний молодец, на йма . . . . . .
Приходит в ралец єго-ж тай отец:
„Гой ори, синку, із дрібна нивку,
Посієм на ні яру пшеничку.
Гой вроди, Боже, серебро-стебло,
Серебро-стебло, золоте зерно!
Зберемо женців ґречних молодців,
А вязаночок красних дівочок;
Зберемо вози на три обози,
Завеземо їх краєм-Дунаєм,
Складемо стіжки як земля в ширшки.
Як земля в ширшки, як небо в вишки,
Завершимо їх сивим соколом,
Сивим соколом, божим престолом.
Змолотимо їх на срібних токах,
На срібних токах, золотих ціпках.
Вивіємо їх на буйних вітрах,
На буйних вітрах, в вишневих садах“.
А за сим словом і т. д.

XXI. Парубкови.

Гой в зрубі, в зрубі, на божім дубі,
Гой там сиділи два-три голуби.
Гой сидя-сидя, круто ся дивя,
Круто ся дивя, далеко видя.
Ой ходит туда ґречний молодец,

Ґречний молодец, на ймя . . . . .
Ой ходит, ходит, ще й кресом зводит,
Ще й кресом зводит, хитро зміряє,
Два-три голуби вбити гадає.
„Ой гордий хлопче, ґречний молодче,
Ґречний молодче, на ймя . . . . .
Не зміряй ти в нас, не вбивай ти нас!
Гой бо ми не є голубів два-три,
Але-ж бо ми є три божі пісни,
Принесли тобі з неба три дари:
Гой перший щастє на худібочку,
А другий врожу на цариночку,
А третий же-ж дар — долечку добру,
Долечку добру, пару надобну.“
А за сим словом . . . . .

XXII. Дївці.

По круті горі пави літали,
Пави літали, піря роняли.
Ходит за ними ґречная панна,
Ґречная панна, на ймя . . . . .
Піря зберає, в рукав складає,
З рукавця бере, на столик кладе,
З столика бере, віночок плете,
Віночок плете, на голов бере:
„Диви ся, нењко, чи подібненько?“
„Подібно, дочко, як в колядочку!“
„Рано в неділю до церкви піду“.
До церкви пішла, там Іль виросла,
Іль тай береза золотомрежа.
Уломю-ж бо я золоту мрежу,
Тай понесу її до злотарчика:
„Май-Біг, помай-Біг, золотарчику!
Окуй ти менї павяний вінец,
Павяний вінец, срібний перстїнец!
Павяний вінец до вінчанєчка,
Срібний перстїнец до мінянєчка!“
Звіяли ся три, три буйні вітри,
Звіяли вінец на бистрий Донец.

А на тім Донци три риболовції.
„Май-Біг, помай-Біг, три риболовції,
Три риболовції, ґречні молодції!
Чи не спіймали павяний вінец?
Звіяли вітри на бистрий Донец.“
„Гой ми спіймали павяний вінец,
Та що-ж нам буде за перемец?“
„Одному буде павяний вінец,
Другому буде срібний перстінец,
Третому буде сама молода,
Сама молода як та ягода“.
А на сї слова будь нам здорова
З вітцем із матков, з усев челядков,
І з наріченим із зарученим!
В городї зело, в дворі весело,
В городї зїля, в дворі весїля!
Сама-ж вийди 'д нам та й подякуй нам,
Що-м ти так красно защебетали,
Як соловейко у лузї в тузї,
Як зазулечка в вишневих садах,
Як ластівочка в побитих дворах.
Вінчуємо! Вінчуємо, ґречная панно і т. д.

XXIII. Дївції.

Ой з гору-двору вітер повівав,
Вітер повівав, Дунай висихав,
Дунай висихав, зїлєм заростав.
А тото зїлє спасає звірє,
А тото звірє - білий оленец,
Єму-ж на ріжках срібний тарелец,
На тім тарілци біла постільця,
На ті постільци ґречная панна,
Ґречная панна, на ймя . . . . .
Ой сидит, сидит, шириньки шиє.
Ой одну шила, ще й золотила,
А другу шила, сріблом сріблила,
А трету шила, білев білила.
Аж приходит вість: іде троє старіст.
Ой одні стали аж за садами,
А другі стали за воротами,

А треті стали кіньми під стіньми.
Поражу-ж я ся в свої мамочки,
Які-ж їм дати подаруночки?
Гой дати, дати, ніким післати.
Ой хіба-ж пішлю молодшу сестру?
Молодша сестра ще краща як я,
Її полюбя, мене погубя.
Хоть сором, хоть два, винесу сама.
А на сї слова . . . . .

XXIV. Дївцї.

А з Підгірєчка, а з під сонечка
Надївала ся ґречная панна,
Ґречная панна, на ймя . . . . .
Надївала ся свого милого,
Свого милого, ще й не самого,
Ще й не самого, ще й з боярами.
Вберала лїси паволоками,
Сїяла поле все жемчуг камінь,
Гатила гати все шовком-шати,
Мостила мости все з риби-кости,
Садила сади все виногради.
„А як мій милий у лїси прийде,
Ряхтіт 'му лїси паволоками!
А як мій милий на поле прийде,
Лелїй 'му поле все в жемчуг-камінь!
А як мій милий на гати прийде,
Шуміт 'му гати все шовком-шати!
А як мій милий на мости прийде,
Дзвоніт му мости все з риби кости!
А як мій милий у сади прийде,
Цвитїт 'му сади все виногради!“
А на сї слова . . . . .

XXV. Дївцї.

Зажурили ся гори, долини,
Гори, долини, всї полонини,
Що не зродило жито, пшениця,
Але зродило зелене вино.

Зелене вино 'д горі ся вило,
Д' горі ся вило, сино зацвило,
Сино зацвило, сивно[1]) зродило.
Стерегла-ж єго[2]) ґречная панна,
Ґречная панна, на ймя . . . . .
Вино стерегла, твердо заснула,
Твердо заснула, вино забула.
[Гой] прилетіли-ж райскі пташечки[3]),
Як прилетіли, в крильця дзвиніли[4]),
В крильця дзвиніли, панну збудили.
„Гой шугу в лугу, райскі пташечки[5]),
Не спивайте все[6]) зелене винце,
Бо мені вина і самі треба.
Маю-ж братчика на женянечку,
Молодшу сестру на відданечку,
Сама молода зарученая“[7]).
А на сї слова і т. д.

Друк. Рускі церк. и народні колядки и щедровки 1873, стор. 32.

XXV. Дївцї.

На круті горі сив соків сидит,
Сив соків сидит, круто ся дивит,
Круто ся дивит, далеко видит.
Гой дивит він ся краєм Дунаєм:
Краєм Дунаєм на гуслех грают.
На гуслех грают, коляд співают.
А по Дунаю корабель плавле,
А в тім корабли ґречная панна,
Ґречная панна, на ймя . . . . .
В корабли сидит, сокола бавит,
Братчика з війска ся надіваєт.
А братчик іде, три дари несе,
Три даруночки: гой чобіточки,
Другий дарунчик: павяний вінчик,
Третий дарунчик: срібний перстїнчик.

---

[1]) Перводр. сильно. Сивно знач. рясно. [2]) Єго стерегла. [3]) Пo-прилїтали райскії птахи. [4]) дзвонили. [5]) райскії пташки. [6]) се
[7]) В перводр. додано ще один рядок: Зарученая за атамана.

Гой чобіточки до гулянєчка[1]),
Павяний вінец до вінчанєчка[2]),
Срібний перстенец до мінянєчка[3]).
А за сим словом і т. д.

Друк. Руский церк. и народний коляды и щедровки. стор. 33.

XXVII. Жартівлива.

Попід небеса летит ковбаса,[4])
А трохи з низка летїла кишка.
Та як летїли, дуже упріли,
Дуже упрівше на бантах сїли.
Ковбаса-ж каже: „Ба я славнїща!“
А кишка каже. „Я пожитнїща!“
Ковбаса каже: „Шабля на клинку!
Ставаймо обі до поєдинку!“
Гой стали-ж в'ни ся рубати-бріти,
Стало с ковбаси дрантє летїти.
Гой учув тоє ґречний молодец,
Ґречний молодец, кіт Мацько стрілец.
Та як то учув, та на під пішов,
Та вже ковбасу без душі найшов.
Гой став-же-ж бо він думку думати,
Де би небіжку тай поховати?
„Поховав бих тя, треба попів сїм...
Хіба-ж я тебе, ковбасочко, ззїм“.
Гой ковбасу їв, та все вортоків:
„За твою душу їсти тя мушу.“
Дивит ся кишка із бантів нишком:
„Вічная память! Тобов ся давят!“[5])

---

[1]) В перводр. додано ще рядок: До гулянячка на весїлячку [2]) та до вінчаня. [3]) до обміняня. [4]) Оловцем з боку дописано рукою Ф—ча: не дай Боже! [5]) В другім виданю »Рускі церковнї и народнї коляды и щедрôвки, для охоты и забавы всѣхъ рускихъ колядникôвъ, а Богу в честь и славу! Зладивъ Юрій Федьковичъ. Коштомъ и заходомъ Товариства »Просвѣта«. Накладъ другій. У Львовѣ 1885. (16-ка, 56 сторін) повторено все те, що вмістив Федькович у першім виданю, та по над се додано богато нового, а власне церковні коляди 5—12, і щедрівки 5—9, 11, 12, 14, 16. Редактором сего виданя був Ол. Ярема.

б) Поколядь.

Стросвіцкі коляди є всілякі. Одні, що співають ся на честь всего дому, усїх столян і усїх гостей, а є знов такі, і то по більшій части, що співають ся лиш в честь одної якої особи, на примір: священика, господаря, господинї, парубка, дївчини, дїтини або старшини якої. Для того-ж то і кінчить ся кожда старосвіцка коляда таким способом, що відспівавши властиву коляду, зараз співає ся честь і благожеланіє тій особі, для котрої коляда вела ся. Сей почестний приспів называє ся Поколядь і є їх много. Я міщу скілька лиш на взір, а Береза буде вже і сам знав скласти собі поколядь після потреби.

Поколядь у загал,

то є, коли не колядує ся одній особі, але усїм у загал: домашним, гостям, столянам, товариству і так далї. Отже виспівавши властиву коляду, співає ся зараз без перерви:

А за сим словом в дзвоночки дзвоним,
В дзвоночки дзвоним, Богу ся молим,
Богу в небесїх за вас честних всїх.
О, дай же Боже на хліб урожу,
На хліб урожу, всїм ласку божу,
Урожу як жир, між[1]) царями мир,
Між царями мир, між миром гаразд,
А кождому з вас святий Боже щасть!
В дзвоночки дзвоним, Богу ся молим,
Богу ся молим, а всїм ся клоним
Щастєм, здоровлєм, ще й віком довгим,
Ще й віком довгим, пробутком добрим,
Й самі собою, і з дружиною,
І з дружиною і с челядкою,
І с челядкою і с худібкою,
І с худібкою, і з рогатою,

---

[1]) В перводр. межи, хоч у слїдуючім зараз рядку: між.

І з усім чадом, і с святим Ладом,
Святим божеством, божим рождеством!

Поколядь священику.

У священика колядують зазвичай церковних коляд. Але як ласка его позволити у себе колядувати старосвіцких коляд, то така приходить поколядь:

А за сим словом в дзвоночки дзвоним,
В дзвоночки дзвоним, низько ся клоним,
Низько ся клоним. Богу ся молим:
О дай вам, Боже, золоті крести,
Золоті крести, ключі небесні,
Ключі небесні від Бога Христа,
Й щастє й здоровлє, пробутки добрі,
Пробутки добрі і з віком довгим,
І з усім домом і с честним двором
С паніматкою, всев челядкою,
І з усім чадом і з святим Ладом,
Святим божеством, божим рождеством!

Поколядь господареви.

А за сим словом в дзвоночки дзвоним,
В дзвоночки дзвоним, тобі ся клоним,
Тобі ся клоним, славний господарь,
Славний господар, на імя пан . . . . .
Тобі ся клоним, тебе шануєм,
Тебе шануєм, тебе вінщуєм
Щастєм, здоровлєм, пробутком добрим,
Пробутком добрим, ще й віком довгим,
І сам собою і з дружиною,
І з дружиною і с челядкою,
І с челядкою і с худібкою,
І с худібкою все рогатою,
І з усім чадом, і з святим Ладом,
Святим божеством, божим рождеством.

На стайни воли, на поли лани,
А на тих ланах пшениця в кланях,
В кланях не в кланях, в сто оборогах,
Золото срібло в твоїх чертогах.
Сріблом їх укрий, вином ся умий,
І за столом сядь, як в вишневий сад.
Прийде до тебе Христос вечерять!

Поколядь парубкови.

А за сим словом в дзвоночки дзвоним,
В дзвоночки дзвоним, тобі ся клоним,
Гречний молодець, на імя пан . . . . .
Тобі ся клоним, тебе шануєм,
Тебе шануєм, тебе віншуєм
Щастєм, здоровлєм і долев добров,
І долев добров, і віком довгим,
І з вітцем, з матков, з усев челядков,
І з милов своєв нареченою,
Нареченою, зарученою.
В городї зело, в дворі весело,
В городї зїля, в дворі весїля.
А сам вийди к нам та подякуй нам,
Що ти так красно защебетали,
Як соловейко в лузї у тузї,
Як зазулечка в вишневих садах,
Як ластівочка в побитих дворах,
Як златі гусли, як срібні струни,
Стрілцї молодцї в мисливскій думі.

Отсих послїдних девять віршів: „В городї зело" і так далї, можна не лиш парубкови, але хоть кому у поколяди додавати.

Повіншоване.

Відспівавши поколядь говорить ся повіншоване, як де, як коли і як кому: от так на примір: „А за сим словом віншуємо вас, честний, славний та величний наш... (господарю, або священий отче добро-

дію духовний, або як до кого вже) усім гараздом: що собі в Господа Бога желаєте та думкою думаєте, щоби то так вам стало ся! Поможи вам, Боже, сі свята мирно опровадити, а других у радости і веселости щасливо діждати. А нам колядникам ласкаві будьте не за зле мати, що у ваш честний та величний двір повернути. Поверни до вас. Господи Боже, ласкою своєю небесною на цілий рік і вік! Сим вас віншуємо, а самі усім честним та ґречним низько клонимо ся. Здорові будьте! В гаразді оставайте!“

Друк. »Руский церк. и нар. колядки и щедрôвки« 1873, стор. 21--25. У автоґрафі анї поколяди анї повіншованя нема.

в) Пляшованец.

Відомість. Як запрося колядників у хату, то питает ся Пережа, чи можна трохи погуляти, „аби коноплї високо росли“. А коли позволя, тогди они пляшут (гуляют) с козорогом, котрий, єсли з дерева вирізаний, так має бути приспособлений, аби спідна вилиця на шнурку кивала ся і до пляшованця такт приклепувала. Але і сей жерт не сміє аж до роспусту сягати, котрого колядники навіть і при своїх жертах повинни вистерігати ся.

Гой де-ж ти бував, ти куций цапе?
Я колядував, ти ду́рний кляпе.
Та кому, кому, т. к. ц.?
Всім в сему дому, т. д. к.
А чий же се дім, т. к. ц.?
Господарский він, т д. к.
А пан господарь, т. к. ц.?
Як турецкий царь, т. д. к.
А єго жона, т. к. ц.?
Кругом кукона, т. д. к.
А єго-ж діти, т. к. ц.?
Як райскі квіти, т. д. к
А єго слуги, т. к. ц.?
Всї як папуги, т. д. к.
А єго-ж дочка, т. к. ц?
Як царівочка, т. д. к.

Що-ж она діє, т. к. ц.?
Шитячко шиє, т. д. к.
Та кому, кому, т. к. ц.?
А молодому, т. д. к.
Що за молодий, т. к. ц.?
А цїсарский син, т. д. к.
Коли-ж вінчане, т. к. ц.?
В слїд по Йорданї, т. д. к.
Що-ж там мут їсти, т. к. ц.?
Колачі з міста, т. д. к.
Що-ж там мут пити, т. к. ц.?
Медові сити, т. д. к.
Хто-ж там ме грати, т. к. ц.?
Цигани кляті, т. д. к.
Хто-ж ме гуляти, т. к. ц.?
Самі панята, т. д. к.
Де-ж мут гуляти, т. к. ц.?
В сї славні хатї, т. д. к.
А вашець буде, т. к. ц.?
А я-ж не люде, т. д. к.?
Ходїм же-ж домів, т. к. ц.!
Ба я зголоднів, т. д. к.!
А що-ж би ти їв, т. к. ц.?
Миску пирогів, т. д. к.
Не для вашецї, т. к. ц.!
Там борщ у печі, т. д. к.
Та бо не для нас, т. к. ц.!
Там горівки фас, т. д. к.
Та бо не тобі, т. к. ц.
Які-ж хоробі, т. д. к.?
То колядникам, т. к. ц.!
Я й сам раду дам, т. д. к.!
А будеш битий, т. к. ц.!
Аби-х лиш ситий, т. д. к.!
Ти-ж так зголоднів, т. к. ц.?
Як тристо чортів, т. д. к.!
Ти-ж не вечерав, т. к. ц.?
Від передвчера, т. д. к.!
Тепер-же-ж ходїм, т. к. ц.!
Стій, най ся наїм, т. д. к.!

То-ж ти безличний, т. к. ц.!
Там книш пшеничний, т. д. к.!
Та май-же хоть встид, т. к. ц.!
В животї болит, т. д. к.!
Тепер же-ж рушмо, т. к. ц.!
Ходїм, бо душно, т. д. к.!

г) Коляди за столом.

Відомість. Коли запрося колядників за стів, тогди они заходя, а помолившесь Богу сїдают і колядуют одну з сих коляд, котра на той час до ладу припадає.

I. О дай Боже! (А)

Гой добрий вечер, тисовий столе,
Тисовий столе, славний суборе!
Гой пише, пише сам цїсарь з Риму,
Скликає народ до Ветлегему.
До Ветлегему люде лїчити,
Люде лїчити, дани садити.
А в Ветлегемі темная нічка,
Пречиста діва в Ветлегем пішла.
В Ветлегем[1]) пішла, містом ходила[2]),
У всїх ся[3]) Жидів на ніч просила[4]).
Невірні Жиди нічлїг не дали,
Пречисту діву з міста прогнали.
Прогнали в'ни ї в чистоє поле.
„Гой, Боже, Боже, ніжки мня боля!
Ніжки мня боля, мороз стинає,
Гой повертаю в вівчарску стаю."
Гой стая, стая славная стала,
Славная стала, Христа нам дала.
У жолобочку сїна вязочка,
Сїна вязочка від морозочка.
Гой тани, тани, білий морозе:
У жолобочку Христос, син Божий!

---

[1]) Первісно: в доріжку. [2]) Перв. нїчо не знала. [3]) Перв. В невірних. [4]) Перв. нічлїг прохала.

А коло Христа кінь з воликом став,
Кінь з воликом став, просили Христа[1]):
„Гой Христе, Христе, вроди нам сїнце,
Вроди нам сїнце, зелене винце!
Зелене винце, яру пшеницу,
Яру пшеницу, всяку пашницу.
Гой роди сїнце волам рогатим,
Воли рогаті ґаздам богатим.
А ворон коня вельможним панам,
Вельможним панам, цїсарским синам.
Зелене вино людем на закін,
Яру пшеницу в церкви на пристів.“
Всїм ґосподарям щастя, здоровя,
Щастя, здоровя, ще й вечер добрий
З ґосподиночков, всев челядочков!
А в колядочку хоть меду бочку!
Всїм ґосподарям щастя, здоровя,
Щастя, здоровя, пробуток добрий!
Всїм ґосподарям, державним панам,
Державним панам, духовним отцям!
Аби ся мали, як земля мая,
Як земля мая, Пречиста в раю,
Що Христа носит, ще й Бога просит
Усему світу з води і з роси. Гой дай Боже!

Друкуємо з автоґрафу (аркуш звич. паперу, зложений fol., писано на 3 сторонах, без дати анї підпису автора), власність тов. Руська Бесїда в Чернівцях. На скілько можемо судити по почерку та правописи (Кулїшівка з ъ на кінцї), колядка писана ще в 60-их роках. Пізнїйше Ф—ч переробив її на тон лїрницької піснї і тілько сю другу перерібку втягнув до свого »Колядника«. Друкуємо її зараз під Б.

II. О дай Боже! (Б)

Та на добрий вечер, ти тисовий столе,
Ти тисовий столе, ти честний суборе!
О та пише, пише та сам Кесарь з Риму,
Покликає нарід до Єрусалиму.
До Єрусалиму всї душі лїчити,
Всї душі лїчити, царску дань садити.

---

[1]) В рукоп. Хреста.

А пречиста Діва в Єрусалим пішла,
В Єрусалим пішла, до-в Вефлеєм дійшла.
О, ѓа стала-ж она хатами ходити,
Хатами ходити, на ніч ся просити.
А невірні Жиди нічлїгу не дали,
Ще й пречисту Діву за місто пріґнали.
Та пріґнали-ж в'ни ю аж у чисте поле...
„О Боже-ж мій, Боже, тож ніжки мя боля
І ніжки мя боля і студїнь стинає!
Хіба-ж повертаю у вівчарску стаю!“
А вівчарска стая всеславна нам стала,
Всеславна нам стала, бо Христа нам дала.
А окола Христа кінь з воликом та став,
Кінь з воликом та став, ще й просили Христа:
„О Христе наш, Христе, уроди нам сїнце,
Уроди нам сїнце, ще й зелене винце!
Ще й зелене винце, ще й яру пшеницу,
Ще й яру пшеницу, ще й веяку пашницу!“
А зелене сїнце воликам рогатим,
Волики-ж рогаті все ґаздам богатим.
А вороні конї під ледїнї годні,
Під ледїнї годні, рицарі подобні.
А зелене винце всїм людям на закін,
А яру пшеницу у церкви на престів,
А буйні хлїбове на усї мирове,
А усему миру щастя та здоровля![1])
Гой, а за сим словом столови ся клоним,
Столови ся клоним, ще й Господа молим.
Гой та даруй Боже ти на хлїб урожу,
А сим господарям свою ласку божу!
Вінчуємо! Вінчуємо честні та годні господарі
сего честного дому і столу з святим . . . .

III. Загальна.

Ой сїв сам Христос тай вечеряти,
Входить до него божая Мати.

---

[1]) Отсї два рядки находять ся тілько в тім автоґрафі сеї колядки, що поміщений при кінцї рукописного зшитка пз. Маланка; він описаний далї в нотї про автоґрафи »Маланки« під ч. II).

„Гой дай ми, сину, від пекла ключі,
Повипускати всї грішні души“.
„Ой на-ж ти, мамко, від пекла ключі,
Повипускати всї грішні души.
Лиш одну душу ба й не пускати,
Що зневажала вітця тай мати,
Що зневажала, словом вкорила,
Словом вкорила, судом всудила.
Ще й другу душу бай не пускати,
Що не приймила бідного в хату,
Що не приймила, не проділа,
Нікому добра не приобріла.
Ще й трету душу бай не пустити,
Що йшла фальшивим свідком свідчити.
Тим трьом на віки в пеклї горіти,
В пеклї горіти, в смолах кипіти“.

Друк. »Руск. церк. и нар. коляды и щедрôвки« 1873, стор. 27—28; передруковано з деякими відмінами і без підпису автора в »Читанції для третої кляси шкіл нар.«, уложеній Ом. Партицьким 1874 р. стор. 31. В рукописнім Колядннку нема.

IV.[1])

Добрий вечер на святий вечер
Всїм посполу в сего столу!
Сидит Христос на престолї,
Всї ангелї доокола.
А Пречиста столи стелит,
Просит сина до вечері:
„Ой час, сину, до вечері
З усим світом, з усим миром!“
„О час, о час, моя мати
По господні благодати!“
„Усї, сину, сему раді,
Лиш грішники пищут в адї.“
„На-ж ти, мати, від пекла ключи,
Та випусти грішні души!

---

[1]) В автоґрафі два перші рядки, спільні сїй і двом дальшим колядкам, покладені замісь титулу або рефрена, а порядкове число під ними.

Лиш три души, моя мати,
По вік с пекла не пускати:
Першу душу не пускати,
Що зневажит отца, мати;
Другу-ж душу в род і роди,
Що ближняго в кару вводит;
Трету-ж душу по вік віки,
Що збиткуєсь над калїков!“

Друк. Бібл. для мол. 1885, стор. 161.

V.

Гой сїв Христос до вечері
Со святими, со ангелї;
Гой сїв же він тай думає,
До всїх людей промовляє:
„Люде-ж мої возлюбленні,
Мойов кровйов відкупленні!
Прошу во ймя, прошу в моє
До вечері, до щедрої!
Прошу во ймя Отця мого:
В мене столів як звізд много.“[1])
Під пшеницев, під медами
Всї ся столи повгинали.
А всї ріки вином грают,
Бо ся Христа сподівают.

VI.

Гой сїв Христос вечеряти
У святого Нікодема.
А Нікодем послушає,
В чаші вина наливає.
Ще й с проскури блюдо носит,
Ще й у Христа Бога просит:
„Прийми, Боже, дар мій щирий
До тайної до вечері!“

---

[1]) Первісно: До пристола, до щедрого. Далї був ще рядок: Прошу во ймя мої мати — та не скінчивши двостиха Ф—ч перечеркнув увесь сей первісний нарис і написав на другій сторінції те, що друкуємо. висше.

„Нікодеме, твоє блюдо
Всему світу дивне буде“.

Отсї дві колядки, ч. V і VI, не втягнув Ф—ч у свою збірку. Друкуємо їх із автографу-брулїону, писаного десь у початку 70-их років по части чорнилом, по части оловцем. Є се картка (мала 8-ка) звич. паперу: початок ч. V писано чорнилом, та не докінчено (див. нота до ч. V) і перечеркнено оловцем. Потім на обороті тої самої картки написано чорнилом два рядки (рефрен, як на початку ч. IV), а далї писано оловцем: кожді два рядки розділено від дальших поперечною лінійкою, що йде через усю картку. Ч. VI мб. без кінця. Рукопис власність тов. Руська Бесїда в Чернівцях.

VII.[1])

Ясная зоря з неба впала,
Ще й росичков божев стала.
А з росички веселичков,
З веселички-ж ще й кирничков.
В нї Пречиста Христа купала,
У лелїю вповивала.
У васильки положила,
На бервінку постелила.
У зірници колисала,
У Єгепет утїкала.
Ще й у лїсї спочивала,
З леду огня викресала,
З снїжку свічку усукала,
У місяця ночувала.
Сего Жиди дізнали ся,
До місяця читали ся:
„Ти місяцю, ти королю,
Продай, продай Христа Бога!“
„О не продам, проклятущі,
Ще й на всїх вас пархи пущу“.

VIII.[1])

Пречиста Христа породила,
У васильки положила,

[1]) Початкові два рядки як висше при ч. IV.

У зірници колисала,
У Єгепет утїкала.
Утїкала чистим полем,
Аж там ратай сіє, оре;
Аж там ратай оре, сіє,
На Господа ся надїє.
„Помагай Біг, оратарю!
Сїй пшеничку на всю цару!
Сїй, засївай во йми Боже,
Завтра будут сніпки в стозї.
Сїй, засївай во йми моє,
Завтра збереш полон в троє!“
А Жиди ся довідали,
За Пречистов в погінь гнали.
Аж видя в'ни женцїв жнучи,
Снїпки в кіпки складаючи.
„Чуєш, хаме-гречкосїю,
Чи не видїв пак Марію?“
„Ба, видїв її втїкаючи,
Сю пшеничку сїяючи.“
Тогди Жиди вейкали ся,
Пейса рвучи вертали ся.

Б. Коляди церковні.

Відомість. Сих коляд єст у кождім нашім милитвослові тілько, що менї злишним здавалось їх тут повторяти, і кладу для того лиш їх три, котрі менї найладнїщі здавались. А що я їх трохи на свій лад переиначив і скоротив, се менї матбути нїхто розумний зá-зле не озме, бо кождий знає, що кожда занадто довга пісня, хоть би вона і найкраща була, нудит.

I.

Небо і земля нинї торжествуют,
Ангелскі вої пастирям віствуют:

„Христос родив ся, Бог воплотив ся,
Велія вам радість, всему світу сладість,
Всїм веселість права, воля нелукава!
Мир вам, мир! а Богу слава!“

Ради пастирі в Вефлеєм біжают,
Ангелскі речі місту вповідают:
„Христос . . . . . .

Звізда з востока ясно засіяла,
Царям звіздарям чудо повідала:
„Христос . . . . . .

Царі-звіздарі їдут в тую страну,
Би поклонитись державному пану.
Христос . . . . . .

І ми Христови поклон нинї даймо,
І со ангели разом заспіваймо:
„Христос . . . . . .

II.

Бог предвічний народив ся!
Со небес прийшов днесь,
Аби спас усїх нас, нам воплотив ся.

Ангел з неба возвіщає:
„Веселїт ся, люде,
Мир вам всїм да буде й воля благая!“

Звізда ясна от востоку
Царям ся з'явила,
В Вефлеєм справила к Христу отроку.

Тріє цари їдут со дари:
Звізда ста, де Христа
Невіста пречиста в яслах повила.

Они-ж 'му ся покланяют:
Золото і миро
І ліван-кадило у жертву дают.

Вічний царю, Христе Боже,
Даруй мир, даруй хліб
І зело для худіб, земли-ж урожу!

III.

Новая радість світу ся з'явила:
Пречиста Діва сина породила.
Звізда з востока волхвам возсіяє,
Рождество боже в мір благовіщає.
В'ни-ж за звіздою їдут у дорогу,
Би поклонитись цареви і Богу.
Над Вефлеємом звізда ясна стала,
Христа господу волхвам показала.
Они-ж пред Христом падут на колїна,
І 'му дарують злато, миро, лїван.
Учув же тоє царь Ирод поганий,
Шле своє войско в вифлеємскі страни.
Велит стинати двалїтні отроки,
Як проповіли блаженні пророки.
Заплаче Рахіль, нещасная мати,
По своїх дїтех, своїх отрочатах!
Ми же ликуймо, ми же веселїм ся,
Рождеству твому, Христе, поклонїм ся!

В книжечцї »Рус. церк. и нар. коляды и щедрòвки« 1873, стор. 5—10 надруковано 4 церковні коляди, тобто крім отсих трьох іще »Радуйте ся всї людіє«, та всї 4 в текстах далеко близших до тих, що мають ся в »Богогласниках«, тим то ми й лишаємо їх без уваги.

В. Коляди під польскі голоси.

Відомість. Польскі (ляцкі) коляди мают дуже красні голоси, для того-ж наш нарід дуже похапний їх співати, і с тої причини підробив я кілька коляд під найкращі с тих голосів, щоб на такий спосіб хоть рускі вірші під них підложити,

аби, як то кажут, і вовк ситий і коза ціла. Але, думаю я, лучше би нам таки наших питомих коляд триматись[1]).

I. На голос „W żłobie leży“.

Добрий вечер, щедрий вечер всему миру і світу!
Що там чути, що чувати в вефлеємскім[2]) повіті?
    В Вефлеємі мир чувати:
    По господні благодати
        Народив ся царь світа.

Пише цісарь письма[3]) з Риму на всю свою державу:
Най ся сходя всї народи до данского настраву!
    Най ся сходя всї народи,
    Кожде в місто свого роду,
        По цісарскім[4]) уставу!

А Честнійша херувимів, благодатна, Святая,
Щоб сповнити[5]) розказ з Риму, у Вефлеєм спішає.
    А там повно скрізь народу,
    Нї спочинку, нї господи, —
        В'на-ж ночує[6]) у стаї.

А в ті стаї, у вертепі, у яселцях на сїні
Там родила Пресвятая пресвятого нам сина.
    У яселцях 'го поклала,
    Кінь з воликом загрівали
        Нашу радість єдину.

А блаженні божі духи со ангели святими
Возвіствують[7]) по воздухах на округ Вефлеєму:

---

[1]) У вид. »Рус. церк. и нар. кол. и щедр.« 1873, ся »відомість« виглядає ось як: »Польскі декотрі коляди мають красний голос, отже-ж і припали они декому до смаку, і не співає він їх тому, що они польскі, а тому, що на красний голос ідуть. Щоби завлюбки голосу не кортіло наших людей по польски колядувати, то кладу тут кілька руских колядок уложених під польскі голоси«. [2]) Перводр. Ветлеемскім і далї: в Ветлеемі. [3]) Перв. розказ. [4]) Перв. царскому. [5]) Автоґр. послухать. [6]) Перв. І ночують. [7]) Перв. возвіщають.

„Мир вам, братя, благо людем!
Мир на земли, мир усюди
І щаслива година!“

І ми Бога прославімо со святими ангели,
Як 'го духи преблаженні в Вефлеємі славили:
Мир вам братя, мир вам тричи!
Добрий вечер, щедрий вечер,
І щаслива година!

Друк. »Рус. цер. и нар. кол. и щедр.« 1873. стор. 12—13 яко ч. II.

II. На голос „A wczora z wieczora“.

Добрий вечер, годи! Христос нам ся родит
Із Діви Марії, світлість з неба сіє.
Ангелї співают, пастирів скликают;
Пастирі приходя, Христа в'ни находя
В колешни, у стайни, Господную тайну;
В яселцях на сінї Господного сина;
Предвічного Бога в вертепі убогім.
О Боже зрожений, будь нам ублажений,
Змилуй ся над нами, як над пастирями:
Дай мирно прожити, царства доступити!
О пречиста Діво, блаженна Маріє,
Моли за нас Бога Христа, сина твого,
Царя всего світа во віки і віки! Амінь!

III. На голос „Pasli pasterze woły“.

Ангіль пастирям мовив у зелені діброві:
„Гой ідіте, пастирі до святої вечері!
То вечеря велика: народив ся владика;
То вечеря святая: зійшов сам Господь з раю;
То вечеря тай годи: сам Господь з неба сходит.
Ні в замки ні в чертоги, а у стаю убогу.“
Гой убога-ж ти стая, ти славная нам стала![1])
Христос тя не цурав ся, у яселцях поклав ся!
В яселцях, в жолобочку на сіна[2]) на вязочку.

---

[1]) Перводр. Ти стала нам славная. [2]) Перв. сінця.

Гой ти вязочко сїна, яка-ж ти нам щаслива:
Сам Господь покорив ся, на сїнци уклонив ся.
А кінь з воликом стали, Господа загрівали.
Гой ти воле рогатий, який же-ж ти богатий,
Що Господь не цурав ся, межи вами уклав ся.
Гой вечере святая, ти зіслана нам з раю!
Ти вечере господня, всему миру предобна!
Свята Пречиста мовит: „Най ї Бог благословит!“

Друк. »Рус. цер. и нар. кол. и щедр.« 1873, стор. 10—11. Тут вона покладена на першім місцї сего віддїлу.

IV. **На голос „Hej w dzień narodzenia“.**

Добрий[1]) вечер, годи! щаслива година!
Дїва породила предвїчного сина;
Ладо, Ладо, Ладо! Все на свїтї радо!
Щедрий вечер на земли!

Не в златих палатах Бога породила,
А в біднім вертепі Господа повила. Ладо...

Не в білі перини Господа уклала,
На вязочку сїна Вічного поклала. Ладо...

Не межи царями Господь наш явив ся,
А між вівчарями в яселцях ложив ся. Ладо...

А блаженні духи в воздухах співают,
Убогих пастирів у стаю справляют[2]).

Убогі пастирі у стаю приходя,
У яслах на сїнї[3]) Господа находя.

А в світлім востоцї зоря засвітила,
Трех премудрих царів вельми звеселила.

Злато, ладан, миро премудрі узяли,
У Єрусалимі про Христа питали.

Нема Христа Бога у Єрусалимі,
А в убогій стаї, у яслах[4]) на сїнї.

---

[1]) Перводр. щедрий. [2]) Перв. скликають. [3]) Перв. на вязочцї сїна. [4]) Перв. в ясельцях.

На убогу стаю царі не дивились[1]),
Христови в вертепі тричи поклонились.

І ми Христа Бога всі благодарімо,
І разом с пастири весело гукнімо: Ладо і т. д.

Друк. »Рус. церк. и нар. кол. и щедр. 1873, стор. 14—15 яко ч. III.

V. На голос „Anioł pasterzom mówił“.

Ходит Господь по раю,
З Адамом розмовляє:
„Адаме!
Усе в раю є твоє,
Лиш з яблони одної
Тобі запрещаю“.[2])

Гадина в корчи чує,
Тай Адама бунтує[3]):
„Адаме!
Коли-ж в раю все твоє,
Чо' з яблони ти тої[4])
Яблук[5]) не коштуєш?“

„Кілько в раю яблін є,
Ми[6]) Господь не сперає
Вживати;
Лиш з одної заповів[7])
На свій вічний божий гнів,
І раю утрату“.

„Гой не бій ся, Адаме
Нічо ти ся не стане
На віки!
Урви яблука того,
Будеш старший над Бога,
І пан всего світа!“

---

[1]) Перв. Премудрі на вбогу стаю не гордились. [2]) Перв. Ти не позволяю. [3]) Перв. требує. [4]) Перв. Чом з яблони оттої. [5]) Перв Рвати. [6]) Перв. Їх. [7]) Перв. з оттої запретив.

Каже Єва до мужа:
„Чо' боїш ся, мій друже?
А диви:
Я уперед[1]) приклад дам,
Ти над Богом будеш пан,
На віки щасливий!"

Адам яблука вкусив,
Увес рай ся зворушив.
„О горе![2])
Іде Господь до раю...
А[3]) де-ж я ся сховаю
Поганий та голий?"

Ввійшов Господь в райский сад,
На яблони видит гад.
„Адаме!
А де-ж ти є, небоже?
Зробив єси негоже;
Проклятю[4]) єс даний!"

На се ангіль із мечем
Взяв Адама за плече,
Тай оже
'Го[5]) витрутив на сей світ:
„Проклят єси[6]) і твій рід,
Аж прийде син божий!"

А син той ся народив,
Цілий сей світ свободив
Від муки,
І від пекла і злаго.
Єму да честь і слава
Во віки і віки!

Друк. Рус. церк. кол. и щедр. 1873. стор. 15—17.

---

[1]) Перв. Я ти вперед. [2]) Перв. доле. [3]) Перв. Ой. [4]) Перв. Проклону. [5]) Перв. І. [6]) Перв. Проклятий будь.

VI. На голос [Nowy rok bieży“][1].

Гой добрий вечер, гой щедрий вечер! Чули новину?
Христос, син божий нам нині рожний, — добрий ве-
Г. д. в. г. щ. в. з Діви Марії [чер ’му.
В овечім хлївци, в зеленім сінци — д. в. їй.
Г. д. в г. щ. в. Ангелї ураз
„Мир вам“!“ співают, вівчар скликают. Д. в. в нас!
Г. д. в. г. щ. в. Вівчарі у стих:
„Деж син той божий, пан новорожний?“ Д. в. в них.
Г. д. в. г. щ. в. Вівчарі, глядїт:
А там за селом з віслям тай волом! Д. в. в світ!
Г. д. в. г. щ. в. Чому-ж мира Спас
Та не до царів, та не до дворів? Д. в. в нас.
Г. д. в. г. щ. в Чому-ж до пастирь.
Бідних мужиків Син божий приспів? Д. в. в мир!
Г. д. в. г. щ в. Гой знати, чому:
Бо нас полюбив, з ярма свободив. Д. в. ’му.
Г. д. в. г. щ. в. Та ще й добрий час
Як на небесїх, як ангелїв всїх, отак і у нас!
Г. д. в. г. щ. в. Та ще й година!
І божі матцї, й Христові ласцї, і всему миру!

Г. Коляди іорданскі, так звані відо-хрестні або відорщані.

Відомість. У вечер о-перед іорданскими святами і у самі іорданскі свята, то єст Богоявленіє, колядуют також, але лиш сеї коляди, і тих послїдних трьох коляд, що я помістив під титулом „Коляди за столом“[2]. Лиш за кождим віршом не повтаряєт

[1] В автоґр. по словах »На голос« автор дописав оловцем: »Забув арію, отже треба яку скомпонувати, або ще лучше сю коляду нехати«. Потім сї слова оловцем перечеркнено і написано: »Польский текст забув, голос собі нагадав«. [2] В нашім виданю ч. IV. VII. VIII див. висше стор. 638. 640.

ся „Добрий вечер у святий вечер“, але кажет ся (співаєт ся) „Iордан воду розливає“, або[1]) „Прийде Христос на вечерю“, або „Іван воду благословить“.

I.

Йордан[2]) воду розливає,
Всім посполу в сего столу.[3])
Там по ріці, по Йордані
Ходя черці с корогвами.
Ходя, ходя Христа ждучи,
„Во Йордані“ співаючи.
А Пречиста Христа взяла,
З ним на Йордан поспішала.
„О чирчики, богослови,
Схрестіт, схрестіт сина мого!“
Они-ж єго не хрестили,
На престолї положили.
Тай стали-ж в'ни бай думати,
Яке єму імя дати?
Яке дати, таке дати:
Хіба-ж Петром 'го назвати?
А Пречиста не злюбила,
Від престола відступила.
Стали-ж они знов гадати,
Яке єму імя дати?[4])
Яке дати, таке дати:
Хіба-ж Павлом 'го назвати?
А Пречиста не злюбила,
Від престола відступила.
Стали-ж они знов гадати,
Яке єму імя дати?

---

[1]) Від сего слова доповнено з переднього слова до йорданських пісень у вид. »Рускі церк. и нар. коляды и щедрôвки« 1873, стор. 34. Те переднє слово починає ся так: »На третій, то є водохрестний свят вечер і на Iордан або водорщи колядують пісни повтаряючи за кождим віршом: »Iордан воду розливає«, і далі u. s. [2]) Тут і всюди далї в рукописї і в перводр. Iордан. [3]) Отсї два рядки стоять немов титул над текстом; властиво се рефрен. [4]) Отсей рядок і дальші 4 взято з перводр.; в пізнїйшім автографі їх нема.

Яке дати, таке дати:
Хіба-ж Христос 'го назвати?
Они-ж Христа охрестили,
На ймя Ісус положили[1]).
А Пречиста полюбила,
До престола приступила.

Друк. »Рус. церк. и нар. кол. и щедр.« 1873, стор. 34—35. Початок у перводруку відмінний:

Там на ріції, на Йордані
Пречиста Діва сина купає,
Сина купає, ченців питає:
»Гой ченчики, Васильчики,
Охрестіте сина мого,
Сина мого єдиного«.
Они взяли, не хрестили і т. д.

II.

Гой на ріції, на Йордані
Пречиста Діва Христа купає.
Як купала, вповивала,
У зірници колисала;
У зірници колисала,
У місяци заховала.
Прийшли, прийшли всї Жидове,
Всї Жидове кагалове:
„Гой ти Діво, ти Маріє,
Де ти Христа вай поділа?"
„Ба я его не дівала,
У Йорданї заховала".
Пішли Йордан в'ни спускати,
Христа Бога в нім шукати;
Увесь Йордан ізшукали,
Христа Бога не спіймали.
„Гой ти Діво, ти Маріє,
Де ти Христа вай поділа?"
„Ба я его не дівала,
У пшеници заховала".

[1]) В перводр. сих двох рядків нема.

Пішли Жиди лани жати,
Христа Бога в них шукати;
Усї лани позжинали,
Христа Бога не спіймали.
„Гой ти Діво, ти Маріє,
Де ти Христа вай поділа?“
„Ба я єго не дївала,
У темний лїс заховала“.
Пішли Жиди лїс рубати,
Христа Бога в нїм шукати;
Усї лїси до пня стяли,
Христа Бога не спіймали.
„Гой ти Діво, ти Маріє,
Де ти Христа вай поділа?“
„Ба я єго не дївала,
У зірници колисала;
У зірници колисала,
У місяци заховала“.
Стали Жиди з книг читати:
Мусїв місяць Христа дати.
Ти місяцю, гой ти змінний,
Дав ти Христа на невірних!
А в'ни єго зараз взяли,
На тяжкії муки дали:
Всяке древо в пушки били,
Нї одно ся не приймило.
Лиш червива тая ива
В Бога тяжко прогрішила:
Ізза нігтїв кров пустила.
А де тая кровця кане,
Там церковця зараз стане:
Там сам Господь служби служит
За здорових, за недужих,
За богатих, за убогих.
За кроваві Христа ноги,
За кроваві єго руки.
Слава, Христе, ти за муки.

Друк. Рус. церк. и нар. кол. и щедр. 1873. стор. 35—37.

III. (Пойордановець).

Гой ти пане господарю,
В тебе в дворі як у раю:
В тебе верби груші родять,
В тебе дочки в злоті ходять,
В тебе сини в царя служать,
Царівочку собі дружать;
В царя дочку заручили,
Тай до дому пригостили.

Гой ти пане господарю,
В тебе в дворі як у раю:
В тебе воли полові,
В тебе плуги золотії,
В тебе двори все кидрові,
В тебе столи калинові,
На них скати[1]) все лянniї,
На них блюда циновії.

Гой ти пане господарю,
В тебе в поли як у раю:
В тебе лани як загаї,
В тебе хліби як Дунаї,
На них жита як жир ситі,
А пшениця як столиця;
В тебе вівси жуброві
І ячмені золотії.

Гой ти пане господарю,
В тебе в колї як у раю:
В тебе конї все турецькі,
В тебе зброї все стрілецькі,
В тебе воли як стодоли,
А корови як бороги,
В тебе вівцї гори вкрили,
В горах зруби без рахуби.

Гой ти пане господарю,
В тебе в скринях як у раю:

[1]) Скати — обруси. *Прим. первод.*

В тебе скрині кованії,
В них червоні не бранії;
В тебе шуби соболеві,
Горностаї королеві,
А жупани як у пана,
А контуші всї в кожусї.

Гой ти пане господарю,
Щасть ти Боже із Йорданом,
І з водицев із царицев,
З усїм домом, з усїм двором,
І с твоєю дружиною,
І с твоєю челядкою,
І с синами соколами,
І з дочками як чічками.

Господарю як королю,
Щасть ти Боже з усїм двором,
І с челядков богатою,
І с худібков рогатою,
І з рілями і з ланами,
І с сусїдми і с панами,
І з Господом Христом Богом,
На здоровлє на літ много!

Дай Боже! Що ми казали, аби то так стало ся! І вам і нам, і сему щасливому двору, і всему миру посполу! Най вам святить ся, веселить ся святая іорданськая водиця, як нинї і в рік, і від року в рік, і на цїлий вік! Дай Боже!

Друк. Рус. церк. и нар. кол. и щедр. 1873. стор. 37—40.

VIII. МАЛАНКА.[1]

А. Наша Маланка дністровая.

Передне слово.

Наші праотці, доки ще поробили їх хрестіянами, то вірували у одного лиш Бога, у святого Прабога вседержителя, творця неба і землї. А мав він, казали, чотири сини і пяту доньку, матїр нашу

[1]) Сим спільним титулом обіймаємо два цикли пісень, незвісно коли написані Ф—чем і заховані ось у яких рукописах: I) в рукописній книзї коляд і щедрівок, що була описана висше (стор. 604) і вся, крім Маланки, репродукована в попереднїй ґрупі. Маємо тут а) цикль »Наша Маланка дністровая« з передмовою, б) Вінчуванє до Маланки і в) Пляшованец до Маланки; II) в зошиті оправленім у бронзовий папір (більше 4-о, 30 карток, з них перша, шеста і 3 остатні порожні, на другій титул: в горі зірка над півмісяцем, намальована червоним, далї »Наша Маланка дністровая« — (слово »Маланка« також писане червоним); маємо тут а) передмову, б) цикль пісень той сам що в рукоп. I під а), до него без окремого титулу долучено віршу ту саму, що в попереднім рукоп. поміщена під б); далї під тит. »Ой дай Боже«, йдуть 3 піснї сьвятовечірні (ті самі, що надруковані у нас висше під ч. IV, VII, VIII стор. 638, 640), далї колядка та, що надрукована у нас висше між застільними під ч. II, Б (стор. 637) і йорданська пісня I., див. висше стор. 650, а в кінці в) Пляшованец до Маланки. В кінці III) в зошиті (мале fol. 20 карток, з них остатні 3 порожні на першій титул): зоря над місячним серпом, »Ти Місяцю, ти Королю! Красна Маланка є с Тобою! Трицять и дві пісни маланочні и русалні руского народа. Во честь и славу єму зібрав и зладив Ю. Федькович«. Всї три рукописи — власність Руской Бесїди в Чернївцях. Оба ті циклї видав 1894 р. О. Маковей у тижневнику »Недїля«, літературний додаток до »Буковини«, ч. 33, 34 стор. 257—272.

Землю, котру также Ладов святов звали. А ті чотири сини були: перший Ад, другий Яр, третий Рай, а четвертий Мир, межи котрих отец царство своє поділив, і то так: найстарший син Ад або Гад дістав преспод, потемок, студінь і зиму, за що єго також Змиєм, Пеклом, Чортом, Бісом, Дивом і Злим звали і всї єго бояли ся, за що він дуже і на вітця і на братів і на сестру свою ворогував і їм, де лиш міг, усяку пакість творив, за що єго отець предвічний відрік ся і прокляв, і лиш ті решта три за синів своїх уважав.

А ті решта добрі три братя були собі як оден і орудували світлим сонечком, для чого їх і Білобогами звали. Найстарший, Хорош або Яр, з котрого опісля зробили Юрія, орудував весїнним сонечком; середущий Рай, Рій, Грім, Перун, Купало, Воян, с котрого опісля зробили Івана, орудував лїтним сонечком; а наймолодший Лад або Мир з котрого опісля зробили Дмитра, орудував осїнним сонечком, найслабшим з усїх, для чого єго також Безсилчиком звали, з котрого Безсилчика опісля Васильчика зробили. А саме сонечко звали Війтом або Світовидом і образували єго яко рицаря-богатиря у золотім шеломі на голові, сїм мечів при боці а осмий у праві руцї, об'їжджающо[го] землю білими як снїг кіньми.

А Земля-Лада, приповідали, мала двоє дїтий: одного сина і одну доньку. Син звав ся Король, Радогість, або Князь Місяць, а донька Весна або Маяна, з котрої опісля зробили Малану або Маланку, а то для того, що була усему світу мила і єго цвітами і зеленим листом-маєм уквітчала. Але-ж бо і се було лихому вуйкови Змиєви заздрісно, і для того завзяв ся він на нашу Маланку, аби ю у своє царство під землю дістати.

Як се єму вдало ся, як легкодумний змінник-Місяць свою сестру лишив, як родичі нерозсудну дївчину забули, і як нарештї первий[1]) брат Безсил-

---

[1]) Так первісно, потім олівцем поправлено: старший.

чик[1]), підбувше у Яра чи то у силу[2]), свою заручену і нарічену сестру з Змиєвої чи то зимової неволї слободив і з нев вітак подружив ся, — се все опіває отся наша маланочна коляда, матбути найкраща, котра нам по наших праотцях лишила ся. Бо у вісїм день по празднику Колядї, то єст празникови Лада-Мира[3]), святкували наші праотцї і праздник Маланки, то єст з зимової чи то змиєвої неволї визволеної весни. А святкували той красний і веселий праздник так:

Котре найкраща і найчестнїща дївчина перебирала ся за Маланку, оден парубок за Василя (Чильчика), другий за Короля (Місяця), а третий за Дїда-Змия з білов та довгов бородов. Маланка мала зірницу (звізду) на чолї, була прибрана у самі цвіти і мала з собов три подружечки з рожевими деревцями, котрі подібно, як она сама, були прибрані. Василь (Чильчик) був перебраний за ратая (оратаря), с чепигами або з серпом у руках; а Король з новим місяцем на чолї, а яко мисливец з сагайдаком і луком. Решта легінів була то за плугатарів то за мисливцїв перебрана: плугатарі водили з собов вола або барана, мисливцї оленя або сокола, а Змий-дїд нарештї, убраний в буйволову шкіру і оперезаний гадюками, водив з собов тура або цапа, мав велику косу у руцї і три гробарі з рускалями за поплїчників.

Так ходила Маланка хата від хати. Дружина співала за музиков маланочної коляди, а сама Маланка похожала по світлици і поралась яко домаха, але робила кожду роботу встріть, а то на памятку, що була у Змия невілницев, де мусїла кожду просту слузку роботу робити, до котрої не мала анї зручности, звичайно яко царска дочка, викохана у гараздах, анї також[4]) охоти, звичайно яко бранка і невілниця.

---

[1]) Оловцем перечеркнено »Без« і поправлено на »Силчик« і в скобках додано: (Чилчик). [2]) Отсї слова від »підбувше« в рукоп. перечеркнено. [3]) Слова від »то« в автоґр. перечеркнені оловцем і в перводр. пропущені. [4]) Слова від »анї зручности« до »також« в автоґр. перечеркнені і в перводр. пропущені.

Але не вело се ся так, як тепер ведет ся, що приберут якого там небудь свистуна-збиточника за Маланку і водят ся з нев пяні хата від хати, аби господареви збитки робити і у єго домі таку нехарь виводити, що бридко навіть і слухати, не то що дивити ся на таке!...

Бо кождий честний нарід чтит і шанує первовіцкі свої звичаї і обичаї. Німці, на примір, уберают на святий-вечер ялинове деревце, пускают на русалні свята вінки по воді і так далї. Але се ведет ся у них торжественно і звичайно, не так як у нас, де без бридких збитків нічо обійти ся не може, і то таких, що порядні господарі і Коляди і Маланки і Зельмана і Рос-ігор гірше боют ся, як якої напасти.

Для того-ж, рускі ви ледїнї: шануйте і не цурайтесь давних наших звичаїв! Але шануйте їх так, як се у других честних народів ведет ся, а буде вам слава, людем честь, по праотцях же наших хорошая память!

О, дай Боже!

Друк. »Недїля« 1894, ч. 33 стор. 257—258. В автографі I) отсе передне слово виглядає так:

Наші праотці, ще не бувше хрестіянами, вірували в одного Бога-вседержителя, і звали єго Прабог. А Прабог, казали, мав одну доньку, Ладу-Землю або Царицу-Водицу, і два сини: одного доброго, а другого злого. Того доброго називали Лад, Царьогонь, Світ, Світовид, Білобог, Дажбог, Хорош, Доброгість, Радогість і так далї, а того злого Змий, Зима, Смок, Ад, Гад, Пек, Пекол, Біс, Чорт, Чортовид, Ворог, Див і так далї. Лад орудував світлом, теплом, лїтом, усим добром, а Ад потемком, студенев, зимов і усим лихом, ворогував на свого брата Лада і творив єму яку лиш міг пакість, а то з ненависти, зависти і злости за тото, що отец Прабог дуще любив Лада і єму дочку свою Ладу за сопругу дав, а Ада-Змия не тілько що без пари лишив, але 'го ще до того і в пекло, Преисподне, нетрудне зав-

дав. Для того-ж і жили оба братя у вічнім ворігстві і боролись уставично з собою: світло с потемком, тепло з студенев, літо з зимов.

А Лад з Ладов, приповідали наші праотції, мали также два сини і одну доньку. Найстарший син звав ся Лад-Сонечко, молодший Король-Місяць, а донька звала ся Весна-Маяна. Але Лад-Сонечко, котрий, як-же і єго отец, в одно з своїм лукавим вуйком Змиєм-Зимов боров ся, ділав трояко: перший раз яко Безсилчик, то єст: зимове, слабе, молоденьке сонечко, нїби то малий хлопчик · вітак яко Силчик, то єст весїнне, дуже сонечко, нїби то парубок, поборовший зиму; а нарештї яко Велесилчик, то єст сонечко у найбільші свої силї, нїби то муж і царь всего світа. Для того-ж і образували єго яко узброєного рицаря на білім кони, Силчика яко ратаря-плугатаря с плугом і волом-Баланом, а Безсилчика яко малого хлопчика без зброї. Силчика призвали опісля Чильчиком і Васильчиком, а Маяну-Маланов або Маланков.

Але воріг Змий-Зима або поганий царь завзяв ся, нашу Весну-Маланку під землю у своє царство дістати, і чатував на ню, як піснь каже, під водою, аж доки лукаву свою думку не з'їстив. Як се єму вдало ся, як легкоумний змінник Місяць свою сестру лишив, як родичі нерозсудну дївчину забули, як она у Змиєві неволи бідувала і як нарештї старший брат Силчик (Чильчик-Васильчик) свою заручену і нарічену сестру з Змиєвої, чи то зимової неволї виратував і з нев вітак подружив ся, се все росказує і малює отся наша маланочна коляда, матбути найкраща, котра нам по наших праотцях лишила ся. Бо у вісїм день по празднику Ко-Ладї святкували они і праздник Маланки, перебравше одну дївчину за Маланку, одного парубка за Чильчика, другого за Місяця, третого за Змия-дїда „з зелїзною бородою“, а решту дївчат і парубків за поїзд Маланки, Чильчика, Місяця і Змия, і ходили так хата від хати.

У хатї співав поїзд маланочної коляди, а сама Маланка похожала поважно по хатї і порала ся яко домаха, але робила кожду роботу встріть (на виворотьі), а то на памятку, що була у Змия невільницев, де мусїла кожду просту роботу робити, а то не на наш, людзкий, але на Змиєвий, нашему зовсїм противний і поперекручуваний лад. Але не вело се ся так, як тепер ведет ся, що переберут якого там небудь свистуна-збиточника за Маланку, і водят ся з нев пяні хата від хати, аби господареви збитки робити і у єго дому таку пакість і нехарь виводити, що сором навіть і уповідати, а вело ся торжественно і звичайно, так як і нинї кождий честний нарід свої старовіцкі звичаї і обичаї шанує. Робім і ми так, а буде нам честь, а нашим праотцям слава!

Як причинки до Ф—чевих мітольоґічних комбінаций подаємо тут його родоводи та виклади ніби то старих славяньских богів, що находять ся записані на двох піваркушах (тільки з одного боку, писано по части пером, по части оловцем, без дати), власність Руської Бесїди в Чернівцях. Нумерация наша.

I. **Бог, Прабог, Вседержитель, Сварог (вічная премудрость).**
Лада, Золотая паня, Золотая баба (вічная любов).
Їх син Лад (гармонїя), Жив, Даждбог (мир), Сварожич (війна), Сонце, Хорс (хорошість), Місяць-Король, Перун (добрий вогонь, царьвогонь), Радогость (вічна світлость, животдавна сила).
Лада (дочка божя)
Жива (звізда, з дитинов, яблуком)
Моряна (море, вода). Цариця-водиця (вічная Матерія, матїрь, живоносна сила).
Їх сини: Яровит (війт, вожд), Весна (Юрій), Молодість, Свіжість, (Жив), Лель (Лад), війна. Ругієвит (7 голов), Руєвит, Груєвит, Грієвит, Полель (Купало, Лїто), Мужество, Велес-илник (7 мечів), Поревит, Боревит (зима), Буревий, Мир (Дмитрій).

II. Бог вседержитель або Прабог або Сварог.

Весна:	Літо:	Зима:
Ладо або Жив або Дажбог або Сварожич або Хорс-Сонце (Сіяне).	Перун або Грім Вогонь (Зберане).	Див, Чорнобог, Змий, Студінь. (Приготовлене).

III. Парабрама-Перун.

Бог-Прабог-Сварог-Житель-Царь, держитель-вседержитель,

має двох синів:

А. Сварожич-Хорс-Сонце і Місяць-Перун-Вогонь (теплота)-Дажбог-Радтан (?), Світовид (4 голови).

(ж.) Морена-Зоря-вода. Діва.

Б. Див-Змий, Студінь, темнота ниплодна.

(ж.) Дивана. Стрілці 4 лиця. Кінь.

має трьох синів:

А. Ладо-Яровий, ясінний = Світло. Дух. Жив.

(ж.) Лада-Земля. Матерія. Жива. Колос, яблуко, цвіти, людей, 23/5—24/6.

Б. Ладо руевий, Вогонь, літний, руйний, 7 голов, 7 мечів, 23/6 Перун, Літниця.

В. Ладо Поровий, 4 голови, 5-та на груди, без лютици.

Wintersonnenwende. Колядо. Різдво.
Frühlingsnachtgleiche. Ярило, Юрій, великдень.
Sommersonnenwende. Купало, Зелені свята.
Herbstnachtgleiche. Мирган. Дмитро.

Маланка.

1.

Ти Місяцю, ти Королю,
Красна Маланка є с тобою;
І с тобою і з собою —
Ясная зоря над головою.

Ти Місяцю, Яре-Яре,
Красна Маланка с тобов в парі ;
Бо ваша пара паровита,
У васильки оповита.

Ти Місяцю-срібнороже,
Тобі є ради снінки в стозї,
Снопи в стозї, воли в возї,
Веселї гостї у дорозї.

Ти Місяцю, Царю, царю,
Красна Маланка с тобов в парі,
Бо ваша пара того годна,
Маланочка сестра одна.

2.[1])

А ти, Маланко, Маланочко,
Царь-Сонечка світлая дочко,
Ще й царицї, ще й землицї,
Сколисана у зірници.

А ти, Маланко днїстровая,
У тебе личко с короная,
У тебе ручки як з лелїї,
У тебе ніжки як біль білі.

А ти, Маланко-веселичко,
У тебе місяць тай на личку,
А на чолї ясная зоря,
Ще й скупана в синїм мори.

А ти, Маланко, Ладо-Ладо,
У короля тобі ради,
А у царя в гусли грают,
Мисливцїв ся надївают.

3.

А учера із вечера
В срібні труби затрубили,

---

[1]) Нумеровано роздїли тілько в автоґрафі II і в перводруку.

Затрубили ба й на лови
На мисливців а в[1]) діброву.

О, сестричко Маланочко,
Пусти в стрільці на годиночку!
На годину, ба й на другу,
Бити тура с темного луга!

Ти Місяцю-брате, брате,
Не лишай мене саму в хаті!
Бо наша хата без коровая,
А моя слава золотая!

О, сестричко Маланочко,
Пусти в стрільці на годиночку!
На годину, на чотирп, —
В срібні труби затрубили!

4.

Ти Місяцю срібнорогий,
Не йди від мене молодої!
За ворота вітер віє,
С чола мені зорю звіє!

О, Маланко, Маланочко,
Пусти в стрільці на годиночку!
На годину, ба й на другу,
Гнати тура с темного луга!

Ти Місяцю, брате рідний,
Не йди від мене як негідний!
Поганий царь під водою
З зелізною бородою.

О, Маланко, ти сестрице,
Не йди по воду до водиці!
Маєш меди, маєш вина...
Я ся верну скоро днина!

---

[1]) Автоґр. I: у.

5.

А Маланка не слухала,
Золотії кінви взяла,
Та й пішла в'на без стежечки
На дністровії бережечки.

Наша Маланка дністровая
Дністровую воду брала,
На камени ноги мила,
Тонкий рантух замочила.

Повій, вітре буйнесенький,
Висуши рантух тонесенький!
Повій вітре з Красно-Іля,
Висуши рантух як біль білий!

А ще й вітер не повіяв,
Маланочку в воду звіяв...
А під водов царь поганий,
Сім рік[1]) жде вже на Малану.

6.

О, Маланко, Маланочко,
Посажу тебе в теремочку,
Кидровії кросна ткати,
Сріблом, злотом вишивати!

О, ти царю, ти поганий,
Не будут твої кросна ткані,
Не будут твої шитя шиті,
Не будут твої кидри вкриті!

О, Маланко, Маланочко,
Посажу тебе у садочку,
Будеш пасти качку, качку
На зеленім мачку-мачку!

О, ти царю, ти поганий,
Не будут твої кросна ткані,

---

[1]) В автоґр. І: Чатує.

Не будут твої шитя шиті,
Не будут твої качки ситі!

7.

О, Маланко, тинец-тинец,
Посаджу тебе в челядинец,
Челядинец замітати,
Срібні блюда помивати.

О, ти царю, ти поганий,
Не будут твої кросна ткані,
Не будут твої качки ситі,
Не будут твої блюда миті.

О, Маланко-веселице,
Посаджу тебе у світлици
Павянії вінцї вити,
Ще й позлітков золотити.

О, ти царю, стрию-Змию,
Павяні вінцї я пошию,
Ще й подуну позолотов.
Але стрільцям на охоту.

8.

А учера із вечера
Рушили стрільцї ба й на тура;
Тура гнали, та не вбили,
Ще й Змий-царя роздрочили.

Ти Місяцю, ти Королю,
Не гони тури по діброві,
Бо в мене тури дорогії,
По чотири золотії.

О, ти царю, ти поганий,
Тепер ся бити з собов станем,
Нї за тури, нї за дрочку,
А за сестру Маланочку.

Ти Місяцю, ти Королю,
Не гони тури по діброві,

Бо в мене тури ярі, ярі,
А Маланочка моя пара!

9.

А учера із вечера
Бив ся король з Змиєм-царем
На залїзнім току, току,
Та нї в жарти та нї в дроку.

Ти Місяцю, ти недруже,
Держи ся тепер дуже, дуже,
Бо у тебе шелем златний,
А у мене меч булатний.

А учера із вечера
Бив ся Король з Змиєм-царем;
Король махнув — не поброїв,
Змий-царь махнув — перекроїв.

Ти Місяцю-перекрою,
Не гони тури по діброві,
Бо в мене тури дорогії,
По чотири золотії.

10.

А учера із вечера
Наша Маланка шовком шила,
Шовком шила, сріблом ткала,
До батечка[1]) в дари слала.

Батько-ж дари не приймає,
Маланки ся відрікає:
В мене Маланка царска дочка,
Не Змиєва челядочка.

А учера із вечера
Наша Маланка шовком шила,
Шовком шила, сріблом ткала,
До ненечки в дари слала.

---

[1]) В автогр. II і в перводр. бадечка і зараз далї бадько.

Ненька-ж дари не приймає,
Маланки ся відрікає:
У мене дочка не шваля-ткаля,
А з Василем зарученая.

11.

А учера із вечера
Наша Маланка шовком шила,
Шовком шила, сріблом ткала,
До братчика в дари слала.

Ти Місяцю-брате, брате,
Не дай ти мені пропадати,
Не дай ти мені шовком шити,
Золоті блюда в Змия мити!

О, ти сестро, ти небого,
Не слухала-єс слова мого:
Твої-ж дари не приймаю,
Ще й тебе[1]) ся відрікаю.

О, горечко-ж моє, горе!...
Злетіт лебеді, з моря, з моря,
Тай порадьте, лебедочки,
Бідну-ж мою головочку!...

12.

А учера у сім часї
Наша Маланка вмивала ся,
Аж пливе лебідь долів водою,
Єму косиця за головою.

О, Маланко, Маланочко,
Відгадай менї загадочку:
Котре зілє всї люде знают,
В неділю рано засївают?

О лебедю, лебедочку,
Не трудна твоя загадочка;

[1]) В автоґр. II і в перводр. На віки тя.

Котре-ж бо зїлє в світї гоже,
Як мая рожі? — О, милий Боже!...

О, Маланко, Маланочко,
Не вгадала загадочку;
Одно лиш зїлє ввес мир знає,
Васильчиком називає.

13.

А учера із вечера
Наша Маланка шовком шила,
Шовком шила, сріблом ткала,
До Василя в дари слала.

О, чильчику, Васильчику,
Посїю тебе в городчику,
Буду тебе шанувати,
Тричи на день поливати.

А с чибричку кіля бити,
Бервіночком городити,
В недїлю рано промикати,
За русу косу затикати.

Ще й притулю до сердечка —
Лиш ратуй мя, Василечку,
Бо лихий царь під водою
З зелїзною бородою.

14.

Лежит Василь долів личком
В городчику під зїлєчком,
Лежит, лежит та й думає,
Що робити тепер має?

О, ви стрільцї ловцї, ловцї,
Порадьте-ж мої ви головцї:
Чи з лихим ся царем брати,
Чи йти в поле, та орати?

О, чильчику-Васильчику,
Чотири мечі на клинчику,

Та ще й шелем золочений,
Васильками уквітчений.

О, чильчику Ладо, Ладо,
Якої-ж тобі ради, ради?
У тебе рада полученая:
Маланочка заручeная!

15.

А учера у сім часї
Наша Маланка купала ся,
Аж пливе лебідь долів водою,
Єму косиця за головою.

Відки, відки, лебедочку?
Від Василя, Маланочко!
Що за Василь, лебедочку?
А царский син, Маланочко!

Що він дїє, лебедочку?
Оре, сїє, Маланочко!
А чим, а чим, лебедочку?
Мечем, мечем, Маланочко!

Та лиш самий, лебедочку?
Ба з стрільцями, Маланочко!
А з якими, лебедочку?
А с царскими, Маланочко!

16.

А учера у сім часї
Наш Васильчик воли пасе,
Аж пливе лебідь долів водою,
Єму косиця за головою.

Відки, відки, лебедочку?
Від Маланки, Василечку!
Що в'на дїє, лебедочку?
Жемчуг сїє, Василечку!

За ким, за ким, лебедочку?
За Василем, Василечку!

А за котрим, лебедочку?
Тобов самим, Василечку!

Чи по воли, лебедочку?
Ба в неволи, Василечку!
Казав їй Змий качки пасти,
Ще й зелїзний кужіль прясти.

17.

А учера із вечера
Пасла Маланка ба й качура,
Та й пасучи загубила,
Шукаючи заблудила.

Заблудила в чисте поле,
Аж там Василь сіє, оре,
Аж там Василь оре, плужит,
За Маланкою вельми тужит.

О, чильчику, Васильчику,
Посїю тебе в городчику,
Буду тебе шанувати,
Тричи на день поливати.

А с чибричку кіля бити,
Бервінчиком городити,
В недїлю рано промикати,
За русу косу затикати.

18.

А учера із вечера
Зберав Василь стрільців сила,
Та нї на гир, нї на лови,
Нї на тури у діброву.

О, ви стрільцї молодії,
Чи маю на вас я надію?
Бо з Змий-царем трудна справа...
Щоб не пропала моя слава.

О, чильчику, Ладо, Ладо,
Якої-ж тобі слави треба?

У тебе слава получеиая:
Маланочка зарученая.

То-ж беріт, хлопці, луки в руки,
Та й підемо на прилуку,
На прилуку прилучену
За Маланку заручену.

19.

А учера із вечера
Бив ся Василь з Змиєм-царем.
Що Змий махнув — рука вв'яла,
Василева-ж перетяла.

О, ти Змию, ти поганий,
Не будут твої кросна ткані,
Не будут твої блюда миті,
Не будут твої качки ситі!

Ти Василю, ти лукавий,
Позбавив-єс мя мої слави!
Ні Маланки, та ні долї,
Та нї віка, та нї волї!

О, ти царю, о, ти Змию,
У твоїх тирбіх руки мию,
А твойов костев стріли перю
А твойов[1]) славов землю стелю!

20.

А учера у сім часї
Наша Маланка чесала ся,
Чесала ся, вквітчала ся,
Васильчика сподівала ся.

О, чильчику, Васильчику,
Посію тебе в городчику,
Буду тебе шанувати,
Тричи на день поливати

---

[1]) В автогр. II і в перводр. свойов.

А є чибричку кіля бити,
Бервінчиком городити,
В неділю рано промикати,
За русу косу затикати.

А раненько ще й в неділю
З Васильчиком в церьков піду
Під павяний вінец, вінец,
На золотий на перстїнец.

21.

А ти, пане господарю,
Пусти в світлицу[1]) нашу пару,
Бо в нас Маланка не вкраджена,
Попід сонце проваджена.

А в тебе двори як столиці —
Пусти Маланку у світлиці,
Бо в'на була в Змия, в Змия,
Всю роботу переймила.

Бо в нас Маланка не вкраджена,
Попід місяць проваджена,
Як помиє, помалює,
То й сам царь ся задивує.

Бо в нас Маланка не вкраджена,
По під зарю проваджена,
По під зарю провадже괰ая,
З Васильчиком зарученая.

Вінчоване до Маланки.[2])

А ти, пане господарю,
В тебе в дворі як у царя:
В тебе стелї все кидрові,
А помости маймурові,

---

[1]) В автоґр. II і в перводр. світлиці. [2]) Сей титул тілько в автоґр. I.

В тебе стіни мальовані,
Сріблом, злотом цвітковані.

А ти, пане господарю,
В тебе в клїти як у царя:
Куда станеш — усе скриня,
Куда глянеш — кармазини.
А від мирси, від хрустали
Всї ся гряди повгинали.

А ти, пане господарю,
В тебе в скринях як у царя:
Усї в срібло кованії,
В них червонні не бранії,
В них жемчуги не кивані,
В них коралї не вберані.

А ти, пане господарю,
В тя подвірє як у царя:
Куда станеш — кошарочка,
Куда глянеш — отарочка;
Куда станеш — все стодоля,
Куда глянеш — божа воля.

А ти, пане господарю,
В тебе стайнї як у царя:
В тебе конї все турецкі,
В тебе воли загорецкі;
В тебе конї в сріблї дзвоня,
В тебе воли від короля.

А ти, пане господарю,
В тебе лани як у царя:
В тебе лани як загаї,
На них жита як дунаї,
На них жита як жир ситі
А пшениця як столиця.

А ти, пане господарю,
В тебе жона як у царя:
Бо де ходит, жемчуг сходит,
А де ступит, село купит,

Вогонь[1]) кладе — злот хрест найде,
По воду йде — вина несе.

А ти, пане господарю,
В тебе чада як у царя·
В тебе сини як королї,
Чи до зброї, чи до волї,
А як старший зберає ся,
Бендер-місто здрегаєт ся.

А ти, пане господарю,
В тебе дочки як у царя:
Сидя собі у світлици,
Та лелїют як зірницї,
Співаночок співаючи,
С павян-пюрців вінки вючи.

А ти, пане господарю,
В тебе челядь як у царя:
На них шуби собольові,
А сорочки рантухові,
А чобітки сріблом куті,
Всї в бервінку та у рутї.

А ти, пане господарю,
Щасть ти, Боже, на всю цару!
Куда глянеш — всї ся клоня,
В церков ідеш — в дзвони дзвоня.
С церкви ідеш — в гусли грают,
Три королї пострічают.

Господарю як королю,
Щасть ти, Боже, з усим домом,
І с челядков богатою,
І с худібков рогатою,
І з Господом святим Богом,
На здоровя, на лїт много!

Друк. Недїля. дод. до Буковини. 1894, ч. 33 стор. 361—362.

---

[1]) В автогр. І. Огонь.

Пляшованец до Маланки.

Наша Маланка задністровая:
Лиш скрипа рипа — она гуляє.

Наша Маланка як та зазуля:
Лиш скрипа рипа — она вже вчула.

Наша Маланка всім людем мила:
Та ще би краща, коби не пила.

Кварта горівки на сніданєчко,
А друга кварта до подушечки.

Ї-ж подружечка так як і она:
Брови як в гуски, рот як в ворони.

А братчик Місяць парень за себе:
Загубив торбу, летючи з неба.

З неба летючи, як чміль гудючи,
На полюванє с котами йдучи.

А наш Васильчик напередовец:
Украв в сліпої пів-сороковец.

Сліпа-ж уздріла — заверещала:
Коби був просив, була бих дала!

А наші стрільції завзяті много:
Заяц с капусти, а в'ни у ноги!...

А наші орції годні молодції:
Орали мівко, вродив ся дітько!

А наш Змиїско добрий дідиско:
В усіх питає, чи корчма близко?

А Баба-Яга летить як шиба,
Кочує веслом оперед себе:

О, діду, діду, що ти гадаєш?
Сидиш у корчмі, штанів не маєш!

О, тихо, бабо, та не торкоти!
Маєш міх клоча, штани ми вплети!

Та я тут зараз такі сплету ти,
Що не понесеш, пустий ти труте!

А дома, стрию, головку змию
Та гайда на піч, дурний ти Змию!

Друк. Неділя. дод. до Буков. 1894. ч. 33 стор. 364.

Б. Ти місяцю, ти королю!

1. Гой в суборі.

Збором на море, Боже, ідемо,
Ясную зорю з собов ведемо,
Гой та не зорю, та не зірничку,
А Маланочку та й на водичку.

Не на водичку, на сине море,
Там Маланочки ясниї двори,
Там ї світлиці все з веселиці,
Там ї тереми все жемчужневі.

З раю до гаю, Боже, ідемо,
Божего сина з собов ведемо
У єго двори, в єго покої, —
Ясний 'му місяць над головою.

А він сам молод сонечком сходить,
Сїмсот молодців королем водить,
В океан-мори личко вмиває,
На лелїй-ложи припочиває.

А в него конї всї в крилця дзвоня,
Всї як біль білі, всї сїмсот в сріблї;
А в него слуг сім, сім сотень стрільців,
В ясних шеломах, всї в мечі дзвоня.

Сполом на поле, Боже, ідемо,
Світлую пару з собов ведемо,
Семисилчика з Маланочкою,
Місяць і зоря над головою.

2. Як Дух божий!

З нащада світа не бі нічого,
Окрем Прабога, Бога одного;
Спочиває-ж він на трьох голубах,
А три голуби на райскім дубі.

Чи дуб, чи явір, чи осиночка,
Райске деревце — Змий корінь точить:
Рви ся, вали ся, райске ти древо,
Не буде с тебе церков рублено!

Гой подув Господь Духом в началї,
Світло сїйнуло, небо ся стало,
І теплоточка з божего личка,
І веселичка з божего очка.

І рече Господь: Ти моє чадо,
Ти єси син мій, ти моє Ладо,
Ти єс мій Даждбог, мій Велесилчик,
Первен з начала, сам Семисилчик!

І будеш сонцем світ об'їжджати,
Ясен як місяць мір освіщати.
І синим небом деревце вкриєш.
В Змиєвих кривіх ручки умиєш.

Гой бо Змий-Пекол, ворог проклятий,
Хоче ми царство й силу узяти;
Ти-ж 'го походиш, ти-ж 'го побореш,
Волом-баланом всю землю з'ореш!

3. О Прабоже!

Збором на море, Боже, ідемо,
Жертву з дарами тобі несемо,

Оперед нас ся проскур кочає,
Твоїм путем нас, Боже, провадить.

А твої пути зорями куті,
А твої ніжки всев землев вбуті,
А твої ручки правду тримають,
Правдойов твойов світ повертають.

З раю до гаю, Боже, ідемо,
Райске деревце з собов несемо,
Гой то деревце в гору ся вило,
Голубим щитом голубо цвило.

Гой а ми, Боже, тебе благаєм:
Благослов наше деревце з раю,
Аби ся вило, голубо цвило,
Райскі яблучка сивно зродило.

Сполом с полоном, Боже, ідемо,
Два короваї з собов несемо,
Як сонце ясні, як місяць красні;
Благослов, Боже, би були щасні!

Два короваї, пшеничка з медом;
Благослов, Боже, з синого неба!
Аби ся гори нам отворили,
Аби ся поле полоном вкрило!

4. Ще й з Любойов!

Гой подув Господь по щиту-гору,
Вкрило ся небо зорев та зорев;
Гой то не зоря, то Маланочка,
Прабога чадо, Прабога дочка.

Гой ти Маланко, Ладо і Люба,
Два три голуби на явір-дубі,
Гой най добудуть живного твору,
Гой з під явора, з під русла моря!

Гой то не явір, то звіздоношец,
Даждбог мій, Ладо, мій Животрожец;

На руслї моря біле камінє,
А під камінєм живне корінє.

Гой а на дубі два-три голуби,
В'ни є під коріня камінь добудуть,
А з камінчика церківця стане;
В недїлю рано землю огляну.

Гой бо в недїлю сонечком зийду,
Сьвіт оглядати в недїлю прийду,
На трьох голубах на яворочку,
Моя ти Ладо, моя ти дочко.

В недїлю рано землю огляну,
А Маланочка до слюбу стане,
З Велесилчиком зарученая,
Ще попід зорю проваженая!

5. Гой учуй нас!

Збором на море, Боже, ідемо,
Чорного тура з собов ведемо,
Оперед нас ся проскур кочає,
Там она стане, де Бог гадає.

Стане-ж в'на, стане, на райских дверех
В божих світлицях, в божих тереміх;
Божі тереми під короваєм,
Боже деревце в рай ся хиляє.

А ми до раю з гаю ідемо,
Чорного тура з собов ведемо.
Бо чорні тури — Змиєві слуги,
Перевернули всї божі луги.

Ще й божий явір, деревце з раю,
Перевернути, Боже, гадають,
Боже деревце, Малани рожі,
Не поможи їм, сине ти божий!

Сполом є полоном, Боже, ідемо,
Чорного козла з собов ведемо;

Чорнії кози вороги божі,
Гой перенесли Малани рожі.

Гой ми-ж бо, Боже, Даждбога слуги,
З'оремо луги в золоті дуги,
Ще й синим пюрцем їх заволочим,
А Даждбог кровцев свойов примочить.

6. У началї!

З божего личка впала зірничка.
З тої зірнички стала росичка,
З тої росички голубе море,
А серед моря шкляннії гори.

На шклянних горах шовкові луги,
Обгорожені в золоті дуги,
В золоті дуги, в яснії мечі,
В яснії мечі аж двічи-тричи.

Гой питала ся зоря у моря,
Та кому будуть шкляннії гори,
Шкляннії гори, шовкові луги.
Обгорожені в золоті дуги,

В золоті дуги, в яснії мечі,
В яснії мечі аж двічи-тричи?
Гой будуть они бай Маланочци,
Гой Маланочци, Прабога дочци!

А Маланочка Бога просила:
Скить, Боже, луги твойов ти силов,
Най насажу я ярії рожі,
Ярії рожі — мій милий Боже!

Ще й най засїю яру пшеничку.
Й зелене винце на веселичку,
Зелене винце людем на пропій,
Яру пшеничку в церкви на престів!

7. Гий бре море!

Гой питала ся зоря у горя,
Чого руйнуло океан-море?
Гой як же-ж менї ба й не ревіти,
Гой пропадають Прабога діти.

Прабога діти: Прабога синчик,
Даждбог як місяць, як Велесилчик:
Прабога діти: Прабога дочка,
Яснов зорею та Маланочка!

Гой бо у мори, у океанї
Гой водворив ся Змий-царь поганий:
А в него слуг три, три буйні вітри,
Три вітри бурі, три буйні тури.

Світ ними зібє, світ ними зожже,
Світ ними трутить, мій милий Боже!
Й шовкові луги в золотих дугах —
Три буйні вітри, Змиєві слуги.

Світ ними зібє, світ ними зборе,
Деревце трутить в океан-море:
Буйними тури, своїми слуги,
В золотих дугах шовкові луги;

Ще й білі рожі — мій милий Боже!
Гой пропадают діти Прабожі:
Прабога синчик: Сім-Велесилчик!
Прабога дочка: Зор-Маланочка!

8. У неділю!

Гой скаржила ся в неділю рано,
Гой скаржила ся наша Малана,
Гой скаржила ся самому Богу,
Самому Богу, отцу Прабогу:

Маю-ж я, каже, буйнії луги,
Обгорожені в золоті дуги,
В золоті дуги, в яснії мечі,
В яснії мечі аж двічи-тричи.

Маю-ж я, каже, ярії рожі,
Ярії рожі, мій милий Боже!
Маю-ж я, каже, й яру пшеничку,
Й зелене винце на веселичку!

Й зелене винце на шклянних горах,
А Змий поганий на руслї моря,
Гой має слуг три — три буйні вітри,
Три вітри бурі, три ярі тури.

Світ ними трутить, світ ними зожже,
Й ярії рожі — мій милий Боже!
Й ярії рожі й яру пшеничку,
Й зелене винце на веселичку!

Світ ними зіжже, світ ними зборе,
Деревце трутить в океан-море,
Й яру пшеничку в церкви на престів,
Й зелене винце людем на закін!

9. Гой Королю!

Гой а учера та із вечера,
Гой засів Прабог та й до вечері,
Оперед Богом два-три престоли,
Оперед ними син божий стоїть.

Гой сину, сину, Даждбог, мій сину,
Срібна ти чаша з зеленим вином,
Лиш займи тура с темного луга.
С темного луга Змий-царя слуги!

Гой я не піду, того не зділю,
Кляла Маланка рано в неділю,
Що я учах ї ярую рожу,
Тура не займу — мій милий Боже!

Гой ти синчику, Велесилчику,
Гой міч-пересїч ти на клинчику,
Лиш займи тура с темного луга,
Гой займи тура, Змий-царя слуги!

Гой я не піду, того не зділю,
Кляла Маланка рано в неділю,
Що я учах ї ярую рожу...
Тура не займу — милий мій Боже!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Прожени тура з ярого поля:
А у неділю, в неділю рано,
Сам з Маланкою вас повінчаю!

10. Ладо й Ладо!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Красна Маланка, княже, с тобою,
Красна Маланка, голубе море,
Над головою ясная зоря.

Гой Маланочко, гой ти зірничко,
Вмий собі личко божов росичков,
Божов росичков: в неділю рано,
З Велесилчиком до слюбу станеш!

Гой ти Силчику-Велесилчику,
Посію тебе у городчику,
Тай буду тебе та й шанувати,
Тай тричи на день та поливати!

Гой а з чибричку та кіля бити,
А барвінчиком та городити,
В неділю рано та промикати,
За русу косу та затикати!

Гой ти Місяцю, гой ти вівчарю,
Красна Маланка с тобою в парі.
Красна с тобою, красна з собою,
Ясная зоря над головою!

Гой ти Маланко, ти лебедочко,
Гой затич собі та головочку
В павяні пюрця, в рожеве зілє,
Підеш до церкви рано в неділю!

11. Гой ви стрільці!

Гой а учера та із вечера,
Гой сходив Місяць Королем-Єлем,
Розсипав срібло, розсипав злото.
Сам скликав стрільців та й на охоту.

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Гой пусти мене на годиночку,
Гой пусти мене ще і на другу:
Ой гоня тура с темного луга!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не лишай мене на мори долю:
Бо море доля без коровая,
А моя слава зорею грає!

Гой а учера та із вечера,
Схожував Місяць Єлем-Королем,
Розсипав срібло, розсипав злото,
Сам скликав стрільців тай на охоту.

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Гой пусти мене на годиночку!
Гой пусти мене та й на чотири,
В золоті труби ба й затрубили!

Гой ти Місяцю, гой ти вівчарю,
Не лишай мене ясну як зарю:
Змий-Царь поганий на руслї моря,
Звіє з чола ми ясную зорю!

12. Лелїй зоре!

Гой ти Маланко, ясная зоре,
Красний Всесилчик с тобою-море,
Красний с тобою, красний з собою,
Ясний 'му Місяць над головою.

Гой ти Місяцю, гой ти голубку,
Стоїть винце ти в золотім кубку,
А на клиночку твій міч точений,
А на столї ти колач плетений.

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Посажу тебе в виноградочку,
Та й буду тебе та й шанувати,
З райскими пташки та й вартувати.

Гой а з чибричку та кіля бити,
А васильчиком та й городити,
В неділю рано тай проривати,
Во всї церковцї у дари слати!

Гой ти Маланко, Море-Морано,
Красний Всесилчик в неділю рано,
Красний с тобою, красний з собою,
Ясний 'му Місяць над головою.

Гой ти Місяцю, ти Велесиле,
Не лишай мене ще й заручену,
Змий-царь поганий на руслї моря,
Звіє з чола ми ясную зорю!

13. Гой ти Леле!

Гой а учера, та із вечера,
Зійшла Маланка яснов зорею,
Сипала рожі, сипала маї, —
Гоя, дївчата, гоя до гаю!

Гой ти Місяцю Велесилечку,
Гой пусти мене лиш на хвилечку,
Гой там дївчата в Зельмана грають,
Най Маланочка в них погуляє!

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Маєш терeми на забавочку,
А за вороти три вітри віють,
З чола ти зорю у море звіють.

Гой а учера, та із вечера,
Зійшла Маланка яснов зорею,
Сипала жемчуг, рожі й барвінчик, —
Гоя, дївчата, гоя на вінчик!

Гой ти Місяцю, Сїйбог-Роките,
Пусти на море, ніжки лиш вмити!
Жовтим пісочком не зробю слїду.
Ножечки вмию, до дому піду!

Гой ти Маланко, райская птичко,
Вмиють ножечки вірні служечки:
Змий-царь поганий на руслї моря,
Схопить з чола ти ясную зорю!

14. Гой та рано!

Гой у недїлю, в недїлю рано,
В золоті труби славно заграно.
Ой грали, грали, а все то ловцї,
Велесилчика стрільцї-молодцї.

У них трубочки все жубровії,
На них шеломи все золотії,
А в них снопочок ясних стрілочок,
А через плечі срібний тулочок.

На них шеломи все золочені,
А в праві ручцї мечі точені,
А на шеломах вірлові крила,
Тугії луки, все семисилі.

Тугії луки, золоті стріли,
Під ними конї як срібло білі,
Як срібло білі, все семисилі,
Золота грива всю землю вкрила!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві,
Бо в мене тури та дорогії,
Все по чотири та золотії!

Царю ти лютий, царю ти Змию.
У твоїх кривіх руки умию,
Не псуй ти тури ярії рожі —
Красна Маланка — милий мій Боже!

15. Гой ти доле!

В неділю рано пави літали,
По мори краєм пірця роняли.
А Маланочка за ними ходить,
Павляні пірця в траві находить.

З травиції брала, в рукавец клала.
З рукавця брала, на столик слала;
З столика брала, віночок плела,
Сухозолотом позолотила.

Гой ти віночку, ти мій павляний,
Піду на море в неділю рано,
Чи не вгадає голубе море
Гой Маланочки сужену долю?

А у неділю, та дуже рано,
Наша Маланка віночок брала,
Тай пустила 'го долів водою:
Вгадай, віночку, мою ти долю!

Гой коли підеш, підеш, не станеш,
Піду до церкви в неділю рано:
А коли підеш кидки по фили,
То в синім мори личко умию!...

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Не пускай морем долів віночки!
Змий-царь поганий на руслі моря,
Звіє з чола ти ясную зорю!

16. Ой та горе!

Наша Маланка зарученая,
Долів водою вінчик пускала,
На камінчику ножечки мила,
Біль-рантушечок тай замочила.

Гой повій вітре ти із Поділя,
Висуши рантух ти як біль білий!
Гой повій вітре та буйнесенький,
Висуши рантух та й тонесенький!

Гой повій вітре та кидки д'горі,
Лиш не звій з чола ясну ми зорю!
Гой ще-ж бо й вітер та не повіяв,
Зорю з Маланков у море звіяв!

А у неділю, та дуже рано,
Море заруло, море заграло,
Бо на дні моря, на руслї моря,
Змий-царь поганий, Змий-царя двори.

А у тих дворах сїмсот теремів,
А в тих тереміх Змий-царь студений,
А в него слуг три — три буйні вітри,
Три вітри бурі, три чорні тури.

Повійте вітри та кидки д' горі,
Звійте Маланку до мене в море!
Бо та Маланка зарученая,
Гой до сердечка мого пристала!

17. Гой під морем!

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Посажу тебе у теремочку,
Та на кидрових та кроснїх ткати,
Шовком забори та заберати!

Золотом-сріблом ручники шити,
Паволоками все обводити,
Дрібним жемчугом все доокола,
Покривалечка все на престоли!

Підем до церкви в неділю рано,
Коло престола до слюбу станем,
А під ножечки все ручничечки,
Ще й ярі рожі — мій милий Боже!

Гой ти Змий-царю, гой ти студений,
Не буду-буду в твоїх тереміх,
Не будуть твої тай кросна ткані,
Не будуть твої забори брані!

Не будуть твої ручники шиті,
Не будуть твої скамниці вкриті,
Ніже скамниці, ніже престоли,
Ніже я тобі суджена доля!

Ніже у церкві в неділю рано,
Ніже с тобою до слюбу стану,
Ніже в ножечки ти рантушечки,
Ні білі рожі — ох милий Боже!

18. Гой у мачку!

Гой Ладо, Ладо, ти Маланочко,
Посажу тебе та й у садочку,
Посажу тебе в зеленім мачку,
Та будеш пасти зелізну качку!

Зелізну качку, морскоє стадо,
В шовкових травах — гой Ладо, Ладо!
Вола-Балана на сімсот горах,
Чорного тура в гаях-самборах!

А три стадници на трясавици,
А три голуби на сухім дубі,
Ще й оленечка края-дуная,
Ще й в винограді пташечки з раю!

Гой ти Змий-царю, гой ти студений,
Не будуть твої стада пасені,
Ніже стадниці на трясавици,
Ніже голуби на сухім дубі!

Ні білий олінь края-дуная,
Ні в винограді пташечки з раю,
Ні білий Балан на сімсот горах,
Ні чорні тури в гаях-самборах!

Ні твоя качка в зеленім мачку,
Ні Маланочка в твоїх садочках,
Ніже в неділю до церкви піду,
Ні ярі рожі — ох милий Боже!

19. У тереміх!

Ой гоя, моя ти Маланочко,
Посажу тебе в челядиночку,
Мій челядинчик гой замітати,
Срібнії блюда тай помивати!

В моїх тереміх золоті мости,
А на помостах гості та гості,
Будеш їм меду тай доливати,
Будеш їм білі ліжечка слати!

А мої гості під шеломами,
Підем до церкви в неділю рано,
А під ножечки все ручничечки,
Ще й ярі рожі — мій милий Боже!

Гой Змию, Змию, царю поганий,
Не будуть твої коверці ткані.
Не будуть твої качки пасені,
Не будуть твої двори метені!

Та ніже твої золоті мости,
Та ніже твої гості та гості,
Та ніже чашки все медовії,
Та ніже ліжка все як біль білі!

Ніже бояри під шеломами,
Ніже до церкви в неділю рано,
Ні під ножечки та ручничечки,
Ні ярі рожі — ох милий Боже!

20. Гой та море!

Гой питала ся зоря у моря,
Чого рунуло океан-море?
Гой якже-ж мені ба й не ревіти?
Гой пропадають Прабога діти!

Прабога діти, Прабога синчик,
Даждбог як місяць, сам Велесилчик;
Прабога діти, Прабога дочка:
Ясная зоря як Маланочка!

Гой бо у мори, у океанї,
Гой водворив ся Змий-царь поганий:
А в него слуг три — три буйні вітри,
Три вітри бурі, три буйні тури.

Світ ними зможе, світ ними зожже,
Світ ними трутить — мій милий Боже!
Й шовкові луги в золотих дугах —
Три буйні вітри, Змиєві слуги.

Світ ними зібє, світ ними зборе,
Світ ними трутить в океан-море:
Буйними тури, своїми слуги,
В золотих дугах шовкові луги.

Ще й білі рожі — мій милий Боже!
Гой пропадають діти Прабожі:
Прабога синчик, той Велесилчик!
Прабога дочка, та Маланочка!

21. Гой та рано!

Гой у неділю, та дуже рано,
В золоті труби славно заграно,
Ой грали, грали, а все то ловцї,
Велесилчика стрільцї-молодцї.

На них шеломи все золотії,
У них трубочки все жубровії,
На них снопочок ясних стрілочок,
А через плечі срібний тулочок.

На них шеломи все золочені,
У праві ручцї мечі точені,
А на шеломах вірлові крила,
Тугії луки все семисилі.

Тугії луки, золоті стріли,
Під ними конї як срібло білі,
Як срібло білі, все семисилі,
Золота грива всю землю вкрила.

На них шеломи все золотії,
Під ними коні як срібло білі,
Під ними коні все в крилця дзвоня:
Підем на лови гой до діброви!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві!
Бо в мене тури та дорогії,
Все по чотири та й золотії.

22. Гой ви тури!

Гой а учера, та дуже рано,
В золоті труби славно заграно;
Ой гоня тура с темного луга
Велесилчика вірнії слуги.

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві!
Бо в мене тури та дорогії,
Все по чотири та золотії.

Поганий царю з русла ти моря.
В неділю рано тебе поборю,
А в твоїх кривіх руки умию,
А свойов славов всю землю вкрию.

Гой а учера, та дуже рано,
Золоті труби славно заграли,
Славно заграли, в світ знати дали,
Славні два царі до міри стали.

Гой Даждбог вдарив, та не походив,
А Змий-царь вдарив, у ручку вгодив;
Веселил вдарив, та й не потрафив,
А Змий ударив, у ручку трафив.

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві!
Бо в мене тури та й дорогії,
Все по чотири та й золотії!

23. Гой та дари!

Гой а учера та із вечера,
Наша Маланка та й заручена,
Гой від Змий-царя та й укражена,
Ще й по під зорю та й проважена —

Золотом-сріблом ручники шила,
Паволоками все обводила,
Шовком забори та й заберала,
Та й до бадечка у дари слала.

А батько дари та й не приймає,
До Маланочки та й відселає:
Гой моя дочка не шваля-ткаля,
А за короля зарученая!

Гой а учера та із вечера,
Наша Маланка та й заручена,
Гой від Змий-царя та й укражена,
Ще й попід зорю та й проважена —

Ще й кидровії таї кросна ткала,
Золотом-сріблом та й заберала.
В павляні пюрця та й завивала,
До Всесилчика у дари слала.

Гой слала-ж в'на їх білим лебедем,
Краєм-дунаєм, солодким медом:
Гой плини, лебідь, долів водою,
Моє серденько буде с тобою!

24. Гой медочком!

Гой краєм-раєм, по над дунаєм
Білий оленец зело спасає,
Єму на ріжках срібний тарелец,
На тім тарілци срібний постелец.

Гой лежить король та й на ліжечку,
Та й держить ручку гой на сердечку:
Аж пливе лебідь долів водою,
Єму косиця за головою.

Гой відки, відки, мід-лебедочку?
Від Маланочки, Велесилечку!
Гой що в'на діє, мід-лебедочку?
А жемчуг сіє, Велесилечку!

А за ким, за ким, мід-лебедочку?
А за Всесилем, Велесилечку!
Гой ба-ж за котрим, мід-лебедочку?
А за королем, Велесилечку!

Гой ти лебедю, ти лебедочку,
Порадь ти мою ба й головочку:
Гой чи з Змий-царем до міри стати,
Чи йти у поле, поле орати?

Гой ти Силчику-Велесилчику,
Ясная зброя та на клинчику,
А на столї ти та меч точений,
Та ще й шеломец позолочений!

25. Гой до плуга!

Гой а учера та із вечера,
Гой ходив Всесил та по всїх селах,
Гой давав срібло, гой давав злото,
Гой зберав хлопцїв та й до роботи.

Гой а ви хлопцї погониченьки,
Гой збудїт мене рано-раненько,
Гой так раненько, би не видненько,
Гой би не вчула Змиєва ненька!

Гой так раненько, нїм кури піли,
Нїм ще лебедї з моря злетїли,
Нїм ще бояни на гуслех грали,
Нїм ще бояри на лови стали!

Гой устав Силчик та й ранесенько,
Гой подивить ся — вже й білесенько,
Гой вже подвірє як срібло біле,
Ще й рожев-зарев та й залелїло.

Гой а ви-ж хлопці, погониченьки,
Чом не збудили рано-раненько?
Гой так раненько, би невидненько,
Би не учула Змиєва ненька?

Гой так раненько, нім кури піли,
Нім ще лебеді з моря злетїли,
Нім ще бояни на гуслех грали,
Нім ще бояри на лови стали?

28. Гой та Зельман!

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман качура,
Гой доки-ж єго, Зельман, напасла,
Ясная зоря, Зельман, погасла.

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман, качура,
Гой доки-ж єго ба й напоїла,
Ясная зоря в море злетїла.

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман, качура,
Аж пливе лебідь долів водою,
Єму косиця за головою.

Гой відки, відки, мій лебедочку!
А від Василя, ти Маланочко!
Гой що за Василь, мій лебедочку?
А Прабожин син, ти Маланочко!

Гой що він творить, мій лебедочку?
А сіє-оре, ти Маланочко!
Гой а чим, а чим, мій лебедочку?
А мечем, мечем, ти Маланочко?

А самий, самий, мій лебедочку?
Гой бо з стрільцями, ти Маланочко!
Гой а з котрими-ж, мій лебедочку?
А з сими, с тими, ти Маланочко!

27. У васильку!

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман, качура,
Гой доки-ж єго, Зельман, напасла,
Ясная зоря, Зельман, загасла.

Гой а учера та із вечера,
Пасла Маланка, Зельман, качура,
Та й пасучи 'го та загубила,
А шукаючи та й заблудила.

Гой заблудила у чисте поле,
Аж там наш Силчик та сіє-оре,
Аж там наш Силчик та оре-плужить,
За Маланкою та дуже тужить.

Гой ти Силчику-Велесилчику,
Посію тебе у городчику,
Та й буду тебе та й шанувати,
Та й тричи на день та й поливати!

Ще і с чибричку та й кіля бити,
Ще й барвінчиком та й городити,
В неділю рано та й промикати,
За русу косу та й затикати.

Рано в неділю до церкви піду, —
До церкви пошла, виросла сосна,
Виросла сосна золотомряза, —
В неділю рано всю правду скажу!

28. Гой ти зоре!

Гой ти Маланко, ясная зоре,
Красний Всесилчик с тобою, Море,
Красний с тобою, красний з собою,
Ясний 'му місяць над головою.

Гой ти Місяцю, гой ти голубку,
Стоїть винце ти в золотім кубку.
А на клиночку твій меч точений,
А на столї ти колач плетений!

Гой ти Маланко, ти Маланочко,
Посажу тебе в виноградочку,
Тай буду тебе тай шанувати,
З райскими пташки та й пантрувати!

Гой а з руточки та й кіля бити,
А калиночков та й городити,
В неділю рано та й проривати,
У всї церковцї у дари слати!

Гой ти Маланко, Море-Морано,
Красний Всесилчик в неділю рано,
Красний с тобою, красний з собою,
Ясний 'му місяць над головою!

Гой ти Місяцю, Королю-царю,
Не забудь твою Море-Малану!
Твоя Маланка та й укражена,
Ще й попід зорю та й проважена!

29. Гой та рано!

Гой у неділю, та дуже рано,
В золоті труби славно заграно,
Ой грали, грали, а все то ловцї,
Велесилчика стрільцї-молодцї.

А у них труби все жубровії,
На них шеломи все золотії,
А через плечі срібний тулочок,
А в них снопочок ясних стрілочок.

На них шеломи все золочені,
У руках мечі, а все точені,
А на шеломах вірлові крила,
Під ними конї все семисилі.

Й тугії луки, золоті стріли;
Під ними конї як срібло білі,
Срібна підкова камінь лупає,
Золота грива всю землю вкрила.

На них шеломи все золотії,
Під ними коні як сріблo білі,
Під ними коні все в крилця дзвоня:
Підем на лови та й до діброви!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та й по діброві,
Бо в мене тури та й дорогії,
Все по чотири та й золотії!

30. Гой мечами!

Гой а учера, та із вечера,
Гой бив ся Даждбог та із Змий-царем:
Гой що Змий затне, то і не дітне,
А Даждбог затне, то і перетне.

Гой а ти царю, гой а ти Змию,
У твоїх кривіх руки я мию,
А твої тури всї я поборю,
А твоїм мечем всю землю з'орю!

А у недїлю до церкви піду,
А від слюбочку до обідочку,
А на столї ми колач плетений,
На срібнім блюдї качур печений!

А наші луги, шовкові луги,
Обгорожені в золоті дуги,
В золоті дуги, в яснії мечі,
В яснії мечі аж двічи-тричи!

А Маланочка Бога просила:
Скить, Боже, луги твойов ти силов,
Най насажу я ярії рожі,
Ще й калиночку — мій милий Боже!

Ще й най засію яру пшеничку,
Й зелене винце на веселичку,
Зелене винце людем на процій,
Яру пшеничку в церкви на престів!

31. У боярїх!

Гой а ти, пане, ти господарю,
У тебе в дворі та як у раю,
А в тебе слуги таночки водя,
А твої дочки в золотї ходя.

А твої сини в короля служя,
Короля дочку за себе дружя,
Рано в недїлю до церкви підуть,
А від слюбочку до обідочку!

Гой а ти, пане, ти господарю,
У тебе хлїби все як дунаї,
У тебе жита все як жир ситі,
В тебе пшениця все як столиця!

У тебе женцїв — сїмсот молодцїв,
А вязаночок — сїмсот дївочок,
А твої дочки все у віночку,
Рано в недїлю до слюбу підуть!

Гой а ти, пане, ти господарю,
У тебе волів по сїмсот пар є,
А твої воли все круторогі,
А всї корови як із Тиролїв!

Гой а ти, пане, ти господарю,
На твоїх добрах сїмсот кошар є,
А твої вівцї всї гори вкрили,
А пасїками .... мій Боже милий!

32. Гой у сріблї!

А ваша хата під шеломами,
Пустїть Маланку в світлицу з нами!
Бо в нас Маланка та й укражена,
Ще й по під зорю та й проважена.

А ваша хата в паволок вбрана,
Пустїть Маланку в світлицу з нами!
Бо в нас Маланка та й господиня,
Кидрові столи в коверцї вкриє!

Бо в нас Маланка та й кросна ткала,
Та й до Місяця у дари слала:
Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Красна Маланка з зорев є тобою!

А ваша хата під шеломами.
Пустіть Маланку в світлицу з нами!
Бо ми Даждбога вірні є слуги,
Ой гоня тура с темного луга!

Гой ти Місяцю, гой ти Королю,
Не гони тури та по діброві!
Гой а ти царю, гой а ти Змию,
Я в твоїх кривіх руки умию!

А ваша хата під шеломами:
Бог Даждбог з вами, Бог Даждбог з нами!
Бог даждь вам долю й вашему дому!
А нам по кубку, по золотому!

Друк. Неділя, дод. до Буковини 1894, ч. 34, стор. 257—272. Друкуємо тут із автографу Ш, див. опис його на стор. 655.

Поправки і доповненя.

Вже по надрукованю відповідних частин отсего тома дістали ми до рук деякі автоґрафи Федьковича, або уваги від людей близьких до него, яких не встигли використати в відповіднім місци. От тим то подаємо їх тут у доповненях.

Dumka pid Magentow.

J. Fedkowyča, c. k. Lieutenanta w 41 polku pixoty Baron Kellner.

Hej u poly, u poly,
Tam litajut sokoly, —
Sokoly litajut, sumnenjko hukajut,
Až mene serdenjko bolyt.

Oj serdenjko, serdenjko,
Což tobi tak tiaženjko?
Kanony zahrajut, kuli zaspivajut,
Čyj tobi[1]) bude radnenjko.

Oj radnenjko, radnenjko, —
Zavtra rano, ranenjko
Sonce 'me zxodyty, vže ny budeš žyty, —
Huljaj, hej huljaj, serdenjko!

Oj sonenjko zxodylo,
Za dymamy sia krylo, —
Bo kanony hraly, krovciu prolyvaly, —
By[2]) sia na niu ne dyvylo, —

---

[1]) Первісно: ty. [2]) Перв. Aby.

Podyvyž ty sia maty
Ta na naši kabaty, —
Moja kabatyna, to ruža-kalyna:
Čyž ty hodna mnia piznaty?

Kabatynož ty moja,
Ozdobo kozackaja:
Cy ty ruža w maju, cysj kalyna w haju,
Šo ty taka červonaja?

Oj ruža, oj kalyna
Ny dli tebe zacvyla, —
Lyš to muravonjka, v poly mohylonjka,
Oj toto tvoja družyna.

Molod ja, ny žuru sia,
U sej čas podružu sia:
Skloniu holovonjku ta na muravonjku,
Nyzenjko pokloniu sia.

Автоґраф, без дати і мабуть без кінця (картка листового паперу, 4-о, з маркою Bath, по однім боці титул і перша строфа під нотами, по другім боці текст), переписаний автором для дра А. Кобилянського, а сей відступив його для бібліотеки Наук. тов. ім. Шевченка. Маємо тут очевидно другу перерібку поезиї »Під Маджентов«, що була первісно 1861 р. друкована в додатку »Slova na slovo«, див. висше стор. 11—12. Подаємо сей автоґраф у зменшеному форматї в фотоґрафованій подобизні на чолї сего тома.

Сонні мари.

В листї до Антона Кобилянського з д. 24/9 1861 з Кезді-Вашарелї (Kezdi-Vasarhely) маємо сю поемку переписану лат. літерами і з відмінами, які подаємо осьтут:

Ряд. 2 всуди — оба рази. Ряд 4 срібний голос. Ряд. 6 і всюди далї зам. ся — си. Ряд. 7 Пречисті. Ряд. 8 риба. Ряд. 10 Зачив си. Ряд. 11 нидалеко. Ряд. 12 Дес. Ряд. 15 відки. Ряд. 17 ни чувати. Ряд. 21 закриті... ґоґотїти. Ряд. 22 Пропали также в срібні. Ряд. 23 І ніц-нічого... ни чути. Ряд. 24 люде... дес. Ряд. 25 Зтруджені. Ряд. 28 містця. Ряд. 34 Ци-ж ми ни ŏбидва. Ряд. 41 дес. Ряд. 45 За двaтцїть років. Ряд. 47 зплаче... вітак. Ряд. 48 дес. Ряд. 51 за морем нищастливий. Ряд. 55 І ни най-

шов єм. Ряд. 59 Ой. Ряд. 62 ни вчути. Ряд. 65 думку свою. Ряд. 66 ї пригріє. Ряд. 69 комус... ни тривати. Ряд. 72 Су бідну. Ряд. 74 по мині. Ряд. 75 ї любі. Ряд. 76 Що ї. Ряд. 78 конец... так си. Ряд. 80 Гей мая лебідь. По рядку 81 у перводруку і у нас пропущено один рядок. Має бути:

Ци як на Риві казкарі казали,
Давно Сирини морем дес співали.

Ряд. 82 в автоґрафі виглядає так: Так в'на співає — он де на обочи. Цілий уступ від слів „У Чорногорі“ до „То Чорногора“ (у нас рядки 83—95 на стор. 16) в автоґр. пропущений, значить, був написаний Ф—чем пізнійше. Ряд. 101 ніц си ни змінили. Ряд. 104 Ей як червонно. Ряд. 105 Бес. Ряд. 106 гей коли. Ряд. 111 Суди. Ряд. 13 Усї... Ряд 117 'д ті си. Ряд. 123 Вітак. Ряд. 124 крести. Ряд. 125 Вітак си сєду. Ряд. 128 по шо. Ряд. 130 Чого-ж то. Ряд. 131 Вспокій си... вшак-же. Ряд. 132 як бе-с. Ряд. 133 бе-с більше ни. Ряд. 134 бе-с світом тілько ни.

До сеї копії Ф—ч додав ось яку приписку: »Сї мої »Сонні марп« мали послужити за прольоґ до романсів »Добуш«, котрі я на спосіб Гердерового »Сіда« хотів уклaсти. То си мині тим часом ни повело«.

Пречиста Діво, радуй ся Маріє!

В тім самим листі до А. Кобилянського маємо також відпис отсеї поезиї, значно вчаснійший від перводруку. Відміни супроти перводр. тут такі:

Ряд. 2 червонне. Ряд. 3 По всї. Між рядком 3 і 4 в автоґр. „Пречиста Діво, радуй ся Маріє. Ряд. 4 дес. Ряд. 6 листєм. Ряд. 11 бо стрілять нивміє, потім дод. знов рядок: Пречиста і т. д. Ряд. 28 біднє. Ряд. 29 ґосподарь. Ряд. 30 кров си. Остатньої строфи в автоґр. нема.

Ой вийду я з хати (стор. 46—48).

В автоґр. тім самім, що й попереду, ся поемка має титул »Думка« і ось які відміни від перводруку:

Ряд. 1 війду... думати. Ряд. 2 ни зброя, ни білі, і так усюди далї „ни“. Ряд. 10 Лїтав. Ряд. 19 Віносяся... віносяся. Ряд. 20 як писаний мак. Ряд. 24 А ретези мої сам Добуш. Ряд. 26 скрипичники. Ряд. 28 обачив. Ряд. 30 Диви си. Ряд. 31 уздріла. Ряд. 36 Шо-с співанку мою. Ряд. 37 питала.

Як я, братя, раз сконаю (стор. 65).

В автоґрафі (ut supra, титул »Думка«. Відміни від перводр. ось які:

Ряд. 8 аж могила. Ряд. 10 Кто тут. Ряд. 12 Тутки має. Ряд. 14 Піде слоза. Ряд. 17 віріс. Ряд. 19. Люде. Ряд. 35 Нїц ни видко, нїц ни чути.

На могилї мого брата (стор. 63—64).

В автоґрафі (ut supra) ось які відміни від перводруку:

Ряд. 1. Весна си. Ряд. 2 Цвітами си криє все поле. Ряд. 4 До моїх там братий, соколий. Ряд. 5 І возьму. Ряд. 6 О цвітї, о вони, о маю. Ряд. 7 І бідним камратям. Ряд. 8 На струнах червонних. Друга строфа сеї поезиї має в автоґр. иньшу редакцию:

Но заки я піду камратя молодцї
Шездаров і піснев витати,
То піду до того там гробу на боцї,
Шо он-де за муром видати.
Там спит мій товариш — о, бідна могила!
Нї крестика видно, нї плити!
Там люде ни ходя, слоза там ни плила,
Там буду с шездаров тужити.

Добуш (стор. 84—89).

Вяов. д. Романчук, що в пору, коли Ф—ч прислав Дїдицькому до друку свої поезиї, був разом з Хведором Заревичем співробітником »Слова«, подав зі своїх споминів, що тоді переглядано в редакциї ті поезиї і з огляду на цензуру пороблено деякі зміни в поемцї Добуш. І так стояло перв. ряд. 2 Ляхи стинут. Ряд.

10 ляцкий крале. Ряд. 47 Ци ляцкому королеви. Ряд. 49 Ляцка голов. Ряд. 83 Задлї Дзвінки, курви, суки. Ряд. 131 Шо ти кажеш, курво, суко? Ряд. 157. Шо хто курві в світї вірит.

Три поезиї.

Десь при кінцї 60-их років, у пору, коли Федькович обняв обовязки шкільного інспектора і через се війшов у безпосередну стичність з властями і, здасть ся, з православним черновецьким митрополїтом Евгенїєм Гакманом, були написані й отсї три поезийки, що заховали ся на однїй карточцї-брулїонї (власність Руськоі Бесїди в Чернівцях), що була прислана нам уже по надрукованю аркушів 22—23 (стор. 352—354), де властиво було-б їх місце з хронольоґічної черги, тому то друкуємо їх тут. Усї три поезиї в автографі без титулів.

На честь цїсаря.

Отче[1]), царю наш небесний,
Ти слави королю,
Благослови царя твого[2])
І всї єго вої!
І покори 'му під ноги
Врага, супостата,
І доведи 'го у славу,
Великий наш святе.
І да врадуєт-ця зїло
На твою опіку,
І возрости царство єго[3])
Як дебри на ріках.
І прославит ємя (sic!) твоє
У твоїх народах[4])...
Твоє царство, твоя сила
Во роди і роди.

Друк. з автоґрафу-брулїону (1 картка 4-о, записана з обох боків), власність Руської Бесїди в Чернівцях.

[1]) Первісно було: Батьку. [2]) Перв. в Віднш. [3]) Перв. возростут єго люде. [4]) Перв. Во роди і роди.

На честь Евгенїя Гакмана.

Як той світич семизлатний[1])
Господньої слави[2]),
Просвіти ся, наш владико,
Евґенію благий!
І засияй в твої церькві,
У твоїм народї,
І житиме память твоя[3])
Во роди і роди.[4])
І як миро драгоцїнне,
Як вонне[5]) кадило
Рознесе ся в кожду душу[6])
Імя твоє миле,
Покровителю наш добрий,[7])
Апостоле благий!
І увінчит вічна слава[8])
Святу твою главу.

Друк. із автоґрафу-брулїона ці [illegible].

В самборі.

Ой упала зоря на голубі гори,
На самбір-тернину серденько вколола.
„Гой стій, самборе, не коли!
Як же в менї серце да болить!“

Ой тобі-ж бо, зоре, на небі сіяти,
Не у синих горах доленьки шукати.
У голубих горах сам самбір. —
Самборова врода не до зір.

---

[1]) Перв. многоцїнний. [2]) Перв. На божім пристолї. [3]) Перв. І да буде твоє слово. [4]) Перв. Як древо на водах. [5]) Перв. священне. [6]) Перв. в твої церкві, потім: в кожде серце. [7]) Перв. благий. [8]) Перв. мир небесний.

О як тяжко зорі в тумані блудити,
А ще тяжше серцю без коханя жити,
Без коханя жити на горі...
Лучше поховайте в самборі!

Друкуємо з автоґрафу-брулїона, ut supra.

Страж Австрії.

На стор. 539 у ноті згадали ми, що в реєстрі жовнярських співанок, які мали війти до виданя 1887 р., стоїть пісня пз. „Страж Австрії“, якої тексту в рукописї нема. Тимчасом у збірцї нот писаних рукою Федьковича знайшла ся мельодия тої піснї (в кількох варіянтах), і під нею перша її строфа, що виглядає ось як:

По від Дунаю аж по Збруч,
Від Татрів аж по Сави ключ
Зарув австрийский наш орев:
„Хто край мій буде сокотив?“
О орле наш, без нужди будь,
Бо твоя страж єсть руска грудь.

Єм, братя, за чару (стор. 553).

Сю пісню переслав д. Кудерна з Путилова виділови Руської Бесїди в Чернівцях, переписану своєю рукою латиньскими буквами з ось якою увагою: »Die Strophen werden zuerst solo womöglich von einem Baritonisten gesungen, worauf nach jeder Strophe der Chor mit dem „Wo zdrawie“ u s. w. einfällt. Obiges wurde von Fedkowicz gelegenheitlich der Taufe meines Sohnes Michael im Oktober 1874 aus dem Stegreife gedichtet. *Kuderna.*

НЇМЕЦЬКІ ПОЕЗИЇ.*)

*) Подаємо тут у хронольоґічнім порядку німецькі поезиї Ф—ча, по части заховані в рукописах, по части друковані. Друкувались Ф—чеві поезиї в 1862 р. в Найбауеровім Sonntagsblatt der Bukowina, потім 1865 пз. Gedichte von J. Fedkowicz. I. Bogen. Czernowitz. gedruckt bei Rudolf Eckhart (16-ка, 16 сторін крім окладки) з інтересною увагою під текстом остатньої вірші на стор. 16: Unbemittelt, um mehr drucken lassen zu können, übergebe ich der Oeffentlichkeit diesen Einen Bogen. Findet er Anklang, so folgt bald auch der zweite u s. f., wo nicht, so trifft mich wenigstens der Vorwurf nicht, den Wust von Reimwerken um ein Bedeutendes vermehrt zu haben. Der Dichter«. Аж 1882 р. видав поет мабуть власним накладом більшу збірку своїх німецьких поезий пз. Am Tscheremusch! Gedichte eines Uzulen. Czernowitz. In Commission bei H. Pardini. Druck W. Kerekjarto (8-ка, 133 стор. крім окладки), з дедикациєю: Ernst Rudolf Neubauer etc. etc. etc. hochachtungsvoll gewidmet. Тут передруковано з невеличкими змінами більшу часть того, що було в частковім виданю 1865 р.; всїх поезий тут 45.

Die treue Liebe.

Des Kriegers Erinnerung an den 11-ten März 1857. In Vers und Musik von zwey Standesgefährten: Gedicht von J. v. F. Horodynski des 11 und Musik von Bent des 24 Linie Inftr.-Regts

---

Motto. Wenn gequält vom bitt'ren Schmerz
Wähnst du verlassen zu vergehen,
Verzage nicht, du armes Herz,
Der Sänger wird dich stets verstehen.

Der Jüngling.

Sieh, Vater, hier die Jungfrau mild.
Der Tugend treues Ebenbild.
Wenn auch an Gold und Geld nicht reich,
An Güte ist ihr niemand gleich.

Ich liebe sie und liebe sehr,
Sie liebt mich auch nicht weniger.
In ihr fand ich mein Ideal, --
Nun segne, Vater, meine Wahl

Der Vater.

Was höre ich, was spricht mein Sohn
Zum Ärger mir, zum Spott und Hohn!
Dies arme Mädchen willst du freyn?
Das sollst du nie, o nein! o nein!

Ich hab' für dich ganz and'ren Plan,
Und was ich heiss', das wird gethan!
Ein Kaufherr musst du werden mir,
Drum nimmst die reichste Erbin dir. (Geht ab)

Der Jüngling.

Ist nur die Qual und Höllenpein,
Ist denn für mich sonst nichts hienieden?
Ist nur dies hoffnungslose „Nein“
Der treuen Liebe hier beschieden?

Und ich soll ihn, den Mörder mir,
Ich soll ihn meinen Vater nennen?
Sind denn noch wenig Menschen hier,
Dies arme Herz mit Gift zu brennen?

Sind denn noch wenig ihrer da,
Die alles Schöne, Edle hassen?
Wo ich auch flieh', sie bleiben nah,
Und wollen nimmer von mir lassen.

O Liebe, heiligstes Gefühl!
O Hochgebot für alle Welten!
Der Vater — nein, der Tyrann will
Mit schnödem Golde sie entgelten?!

Dich mir entreissen, theures Bild!
Oh, du sollst ihnen nicht zum Raube!
Ach, warum wallt mein Blut so wild?
Verlass mich nicht, o Christenglaube!

Hohn übers menschliche Gezücht
Und alles das, was sie ersonnen!
O Heissgeliebte, lass mich nicht,
Entflieh mit mir zu ew'gen Sonnen!

Die Jungfrau.

O Vielgeliebter, hab' Erbarmen,
Verdamme nicht ein liebend Herz!
Zum letzten mal in meinen Armen,
Vergebe mir den herben Schmerz.

Und fluche nicht dem Augenblicke,
In dem wir uns zuerst gesehn!
Ich glaubte ja in meinem Glücke,
Es werde niemals untergehn.

Nun wollen sie dich mir entreissen,
Dich, meines Daseyns einzig Licht!
Hab' ich ein Herz? Ist es von Eisen,
Dass es im Todesgram nicht bricht?

Doch warum sollst du ohn' Vergehen
So jung, unglücklich sein durch mich?
Du darfst mit mir nicht untergehen!
O fliehe, Holder, rette dich!

Doch nein! Was sagt' ich? Ist es möglich,
Dass ich hier bleibe ohne dich?
Ein solcher Schmerz, der wär' unsäglich..
Bleib, theurer Jüngling, fliehe nicht!

Und komm mit mir ins Grab hinüber!
O komme, Holder, komm mit mir!
Mit dir bin ich im Grabe lieber,
Als ohne dich am Leben hier.

Beide.

So fliehen wir, fliehen ins finstere Grab,
In Liebe umschlungen hinab, o hinab!
Nur dort, wo kein Leben, nur dort, wo kein Licht,
Im finsteren Grabe nur trennt man uns nicht.

Dort sind nicht die Menschen, dort leuchtet kein Licht,
Im finsteren Grabe, da trennt man uns nicht.
Der Hort treuer Liebe ist finsteres Grab.
O fliehen wir, fliehen, o fliehn wir hinab!

Echo.

Hinab! hinab! hinab!

Der Sänger.

O saget mir, ihr Lieben, o saget es mir an,
Was habt ihr verbrochen oder Leides Jemandem gethan?
Wer forderte zum Opfer das jugendliche Herz?
War es der Liebe Treue, war es der Liebe Schmerz?

Der harte Vater war es, doch fluchen will ich nicht.
Ein strenger Richter oben wird sitzen zu Gericht
Und wird euch furchtbar sühnen. Er kennt ein gutes Herz,
Er kennt der Liebe Treue. er kennt der Liebe Schmerz.

Nun nehmet zum Lebewohl des Sängers stilles Lied.
Und wird noch welcher Maimond beschieden mir hienied,
So soll mein Lied erklingen für jedes gute Herz:
Die Treue scheut kein Opfer, die Liebe keinen Schmerz.

Stimme vom Jenseits.

Lebe wohl nun, Erde, o Erde so schön!
Lebt wohl nun, ihr Thäler, ihr sonnigen Höhn!
Leb wohl nun, o Laube vom Epheu umkeimt.
Allwo wir so selig haben beide einst geträumt.

Oft wollen wir kommen, euch nochmals zu sehen,
Oft uns auf den blumigen Angern ergehen,
Oft lauschen dem Säuseln im schattigen Hain,
Allwo wir einst sassen so selig allein.

Leb wohl. schöne Heimath, o liebliches Land
Leb wohl, blauer Pruthfluss und Czeremoschstrand!
Und obwohl es uns daheim zu leben verwehrt,
O theure Heimath. dennoch bleibst du uns stets werth.

Und haben sie furchtbar hinweg uns gebannt.
Uns knüpfet noch immer das heiligste Band.
Für alle die Liebe, für alle die Treu
Umblühe dich ewig der seligste Mai.

Lebt wohl nun, ihr Lieben, ihr Theuren daheim.
Und wollet die Schande und Schmach uns verzeihn!
Oft werden wir denken an euch hier zurück...
O mög' euch umblühen das schönste Geschick!

Verzeiht uns! Ihr habt nie die Liebe gekennt.
Sie kann ja nicht leben ohne Hoffnung getrennt.
Und mag uns verdammen das Menschengeschlecht,
Doch Gott ist ein Vater und richtet gerecht.

Und er hat als Meiste die Liebe gelehrt,
Nicht aber des Hasses zwieschneidiges Schwert,

Und sie, seine Priester, sie haben verwehrt
Für uns eine Stätte in heiliger Erd'!

Und uns ohne Liebe zur Hölle verflucht,
Und gönnen kein Kreuzlein auf unsere Gruft.
Doch blühen die Blumen, umranken uns dicht,
Der Vollmond entzieht nie sein liebliches Licht.

Und du, trauter Sänger, nimm unseren Dank
Für's liebliche Saitenspiel, süssen Gesang!
O mögen behüten die Engel dich mild,
Geleiten durch Dornen ins Himmelsgefild!

Und wenn unser Name einst längst schon verscholl,
So lebet ihr selig und glücklich und wohl,
O Erde, o Heimath, ihr Theueren all',
Bis zum Wiedersehen im Eden einmal!

Der Grabstein.

Oben:

Ein jugendlicher Krieger, von Edlen tief beweint,
Ein Mädchen hold und lieblich, die ruhen hier vereint.
Ihr Vater wollte sie zum Sühnenopfer haben,
Die Liebe brachte es, die Liebe ist erhaben.

An Fronte (in einem Schilfkranze).

† Am 11 März 1857 um 10¾ Uhr Abends.

Zu Häupten (in einem Schilfkranze).

Du fragst, warum kein Kranz auf unserm Grabe steht?
Geraubte Liebe konnt' uns Niemand geben,
Und wir so hoffnungslos getrennt wollten nicht leben,
Drum in das Wellengrab von dannen mussten gehn.

Michail Sawitz — Kati Schmögner.

Друкуємо з рукопису, мабуть не Ф—чевого (зошит досить пошарпаний, 4-то, 8 карток, із яких перша містить титул, остатніх 5 сторін порожних), власність Руської Бесіди в Чернівцях.

An Emilie.

Wie, bist du nicht die Schönste aller Schönen,
Dein Leben nicht in süssen Frühlingstagen,
Dass dein Gesang ein herzzerreissend Klagen,
Und wenn du sprichst, geschieht es nicht in Thränen?

Wie, willst du mir die Ursach' dess nicht nennen?
Ich werde dich und darf dich nimmer fragen,
Doch will ich dir ein schönes Märchen sagen,
Es wird vielleicht den Harm dir bannen können.

Und wird es dir die Schwermuth auch nicht scheuen,
So soll es dich zum wenigsten zerstreuen,
Und sei es nur 'nen kleinen Augenblick.

Denn glaube mir, es thut unendlich wehe,
Dass man so jung, so schön dich trauern sehe
Und thränenfeucht den engelreinen Blick.

Doch lassen wir den süssen unterdessen,
Sonst könnten wir das Märchen noch vergessen.

Die Rose und der Schütz.

Ein Jäger gieng im grünen Wald zu jagen,
Und sah daselbst die schönste Rose stehen;
Die Rose hat den Schützen auch gesehen, —
Der Schütze hört die Rose also klagen:

„Wie, bin ich nicht die Schönste? — hört er sagen, —
Die Schönste dort im Thal und hier auf Höhen,
Und soll allein hier blühen und vergehen?
Will niemand mich am treuen Herzen tragen?"

Da kniet der Schütz zur schönen Rose nieder,
Die Rose nickt dem schönen Jäger wieder,
Des Jägers Brust erbebt im Liebesglüh'n;

Er will an's Herz, er will an's Herz sie drücken,
Das Schiksal ruft: „Du darfst sie nimmer pflücken!"
Das Goldhorn ruft, er muss von dannen zieh'n.

Nun sage mir, o Schönste unter allen,
Wie hat dir doch mein Märchen klein gefallen?

v. Ordyński Fedkowicz.

Доси незвісне. Друкуємо з копії, яку зробив д-р Антін Кобилянський з альбому панночки, якій присьвячені ті вірші, як сьвідчить дописка під текстом віршів: Widpys wid Panny Emilii Moroszani 15 Nowemb. 1860, czetwer .

DIE NATIONALPOESIE DER RUTHENEN.

So wie die ruthenische, besser: russenische Sprache nach der illyrischen die woltönendste unter den ostslavischen Sprachen ist, so hat sie nach dieser auch die reichste Volkspoesie, und während die der Illyrier an epischen Elementen überwiegt, ist die ruthenische in der Lyrik von keiner der übrigen slavischen Nationalpoesien übertroffen, und wenn sie Bodjanski die Krone derselben nennt, so ist es gewiss nicht übertrieben.

Auch an Reichthum von Nationalliedern übertrifft kein slavisches Volk jenes der Ruthenen, und die zahlreichen Sammlungen der Poesien dieses Volkes vermochten nicht, sie zu erschöpfen; — wer könnte diess auch, da hier jeder Jüngling, jedes Mädchen am Lande ihre Gefühle in Liedern hauchen, die gewiss der Mehrzahl nach von der reinsten Poesie durchweht sind; und wie viele schöne Lieder haben wir, welche ruthenische Krieger mitten im Kriegsgetöse des letzten italienischen Feldzuges gedichtet? — Gewiss ein Beweis, welch' edler Empfindungen, welch' tiefen Gefühls diese Nation fähig ist.

Um dies zu beweisen, werde ich, da die Redaction in diesem Blatte auch meinen litterarischen Produkten Raum gönnt, mit Erlaubniss der geneigten Leser die ansprechendsten ruthenischen Nationallieder in deutscher Uibersetzung folgen lassen, damit sich auch die Nichtruthenen mit dem Geiste dieser Poesien vertraut machen können.

Da es jedoch meine Absicht nicht ist, in den Übersetzungen Proben ruthenischer Wortfügung zu geben, so habe ich mich an diese nicht ängstlich gehalten, dagegen um so gewissenhafter gestrebt, die Ideen aufzufassen und richtig wiederzugeben.

v. Fedkowicz.

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina. Czernowitz 1862. N. 4.

I. Verkannte Liebe.

„Hej u poly kraj dorohy
sydyt kozak czornobrowyj“.

Es sass ein schöner Kriegersmann
Am grünen Wegesraine,
Und wie er sass, und wie er sann
Im Abendsonnenscheine,
Da flog ein Falke durch die Luft
Nach fernen, blauen Höhen,
Und wiegte sich im Wolkenduft. —
Man hat ihn kaum gesehen.

Da dachte sich der junge Mann
Mit einigem Betrüben:
Der Falke schwingt sich himmelan,
Und ich muss leiden — lieben,
Denn immer will die stolze Maid
Zu mir kein Wörtlein sprechen!...
Wann wird denn doch im schweren Leid
Das arme Herz mir brechen?

O Falke kühn, du Bruder mein,
Flieg hin in ihre Hütte,
Erzähl ihr alle meine Pein,
Und fleh für mich um Güte!
Doch wenn sie meiner Leiden lacht,
So lasse sie nur lachen,
Und wünsche ihr 'ne gute Nacht,
Ich will statt ihrer wachen.

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina 1862, N. 4.

2. Der Liebe Schicksal.

„Hej u poly kraj dorohy
stoit kaminj marmurowyj“.

Auf grüner Flur am Wegesrain
Da lag im Gras ein Marmelstein.
Und auf dem Stein, so weiss und rein,
Ein Knabe jung, ein Knabe fein.

Er dachte hin, und dachte her,
Das junge Herz, es litt so schwer, —
Er liebte ja mit treuem Sinn,
Und sollte weit von dannen zieh'n.

Und über blauen Bergeshöh'n,
Da schwebt der Mond so klar und schön,
Doch höher noch, als er allein,
Ein Falke kühn, ein Falke fein.

Da dachte sich der junge Mann:
Der Falke strebt wohl himmelan,
Doch weiss der arme Vogel nicht,
Wie bald es ihm an Kraft gebricht.

So glaubt wohl auch ein junges Herz,
Die Liebe sei nur so ein Scherz,
Erst später sieht das arme ein,
Die Liebe sei die schwerste Pein.

Друк. ibidem.

3. Der Huzulen-Bergschütz.

Wo im seidenweichen Moose
Schwarze Tannen purpurn blüh'n,
Wo das Reich der wilden Rose,
Und das Land voll Immergrün,
Dort, ja dorthin will ich gehen,
An den wilden Tschermoschstrand,
Auf die blauen Bergeshöhen,
In mein schönes Heimatland.

O wie schwer ist hier zu leben
Ohne Blüthe, ohne Duft,
Kann die Lider kaum mehr heben
In der glühend heissen Luft;
Und auf meinen Bergeshöhen
Quillt ein Odem göttlich rein...
In die Heimat lasst mich gehen,
Dort nur kann man glücklich sein.

Meiner Jugend heisses Sehnen
Trieb mich fern vom Heimatort,
In ein Land voll Trug und Thränen,
Edlen Herzen ohne Hort;
Keine Lorbeern, keine Ehren, —
Nehmt euch alles, alles hin,
Mich nur, mich lasst wiederkehren
In mein Land voll Immergrün!

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina 1862, N. 5, ся і слідуюча пісня из. Ruthenische Lieder von Josef von Fedkowicz.

4. Der Kosak.

Wohin denn so schnell,
Du Steppengesell,
Auf flüchtigem Hufe, wohin denn?
Willst ewa du nicht
Im mondigen Licht
Die Wette erreiten mit Winden?

O nimmer, o nein!
Im mondigen Schein
Wird nie um die Wette geritten;
Dort siehst du am Teich
Im Weidengesträuch
Die niedlichen, traulichen Hütten.

Dort fliege ich hin
Mit liebendem Sinn
Der lieblichsten Lieben zu Füssen,

Geschwinde, geschwind
Das herzige Kind
Mit Sang und Theorbe zu grüssen.

So brauset er fort
Zum traulichen Ort,
Die Steppe, die blumige weiter;
Wer ist denn, o wer
So glücklich wie er,
Der braune, der liebende Reiter!

Друк. ut supra.

5. Kriegers Tod.

An der Donau fernem Strande
Liegt ein Krieger krank darnieder,
Und in seinem Todeskampfe
Ruft er seine Waffenbrüder:

„Waffenrock und Ross und Lanze,
Alles, sagt er, sollt ihr haben,
Nur nach alter Kriegersitte
Wollet, Brüder, mich begraben.

„Keine Glocken sellen läuten,
Keine Priester sollen singen;
Alte Heldenlieder lasset
Auf dem Grabe mir erklingen.

„Und am Grabe baut 'nen Hügel,
Einen hohen sollt ihr bauen,
Und am Hügel pflanzt mir Blumen,
Schöne Blumen, edle Frauen!

„Und die Blumen werden blühen,
Und die Gräser werden wallen,
Aus der Heimat kommen Kukuks
Und mit ihnen Nachtigallen;

„Und die Kukuks werden weinen,
Und die Nachtigallen singen,

Jene werden von der Schwester,
Die vom Liebchen Kunde bringenn.

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina N. 6 під заголовком ut supra.

6. Der bewährte Rath.

An einem Bach so klar und heiter,
Da weidete der schönste Reiter
Im Blumengras sein treues Ross,
Daweil das Bächlein ruhig floss.

Es kam nun auch an diese Stelle
Ein Mägdlein jung, mit Aeuglein helle,
Und wollte füllen ihren Krug,
Da sprach zu ihr der Reiter klug:

„Warum so schnell, du meine Holde?
Ich schenk ein Ringlein dir vom Golde,
Nur weile hier und sprich mit mir, —
Bei Gott, ich geb' ein Ringlein dir“.

„Auch ohne Ringe wollt ich bleiben,
Doch würde mich die Mutter stäuben,
Denn meine Mutter ist so schlimm! —
Schon bebe ich vor ihrem Grimm“.

„Ha, ha, so lacht der junge Reiter,
Wenn gar nichts mehr und gar nichts weiter,
So weiss ich dir 'nen guten Rath,
Der öfter schon bewährt sich hat.

„Dieweil du kommst nach Haus zurück,
Und Mütterchen mit strengem Blick
Dich fragt, wo du geweilt so lange,
So mache dir es ja nicht bange,

„Und sag: Es zog am kühlen Strand
Ein Schwanenzug, und hat den Sand
Gemischt in seine klare Welle,
Da war ich denn gebannt zur Stelle.

„Und bis der Quelle trübe Flut
Sich trinkbar rein und klar geruht,
Da musste ich so lange stehen, —
Der Reiter, Mutter, hat's gesehen“.

Друк. ut supra.

7. Liebe.

Es sass ein junger Reiter
Am kühlen Wegesried;
Die Sonne schien so heiter,
Der Reiter war so müd.

Da flog in Sonnenhöhen
Ein Falke durch die Luft,
Man hat ihn kaum gesehen
Im blauen Wolkenduft.

Der Reiter aber dachte
Am kühlen Wegesried:
„O sachte, Vogel, sachte,
Ich bin so krank, so müd!“

Der Falke aber zog weiter
In unnennbarer Lust,
Und achtete nicht den Reiter.
Nicht dessen kranke Brust.

Doch dieser sah mit Betrüben
Den lustigen Vogel an,
Und dachte: „O wär' nicht das Lieben,
Auch ich zög' himmelan“.

Друк. Sonntagsblatt der Bukowina 1862, N. 7 пз. u. s.

8. Und wenn ich einst.

Und wenn ich einst gestorben bin,
So tragt mich in die Heimat hin,
Und bittet um ein Bisschen Raum
Zu meinem Grab, — o süsser Traum!

Und wenn ich einst begraben bin,
So rufet mir 'nen Kukuk hin,
Der singe dort ein Lied so bang,
Wie ich es nur im Leben sang.

Друк. ut supra. Перша строфа — вільна перерібка початкової строфи Ф—чевої поезиї »Як я, братя, раз сконаю«, пор. висше стор. 65.

Ein Rundgesang.

'S geht ein Rundgesang
Um unsern Tisch herum-herum,
'S geht ein Rundgesang
Um unsern Tisch herum.

Drei mal drei ist neune;
Jeder singt das Seine.
Und jeder singt was Schönes,
Bald dieses und bald jenes.

Drei mal drei ist vierzig;
Gutes Bier ist würzig,
Altes Öhl ist ranzig,
Und zwei mal zwei ist zwanzig.

Drei mal drei ist sechse;
Die Kühe und die Öchse,
Die Gänse und die Schweine,
Ein jedes singt das Seine.

Drei mal drei ist siebzig;
Was sich paart, das liebt sich,
Was sich liebt, das neckt sich,
Und das Kätzchen leckt sich.

Drei mal drei ist zwölfe;
Die Bären und die Wölfe,
Die wären grosse Herren,
Wenn nicht die Jäger wären.

Drei mal drei ist hundert;
Was mich gar so wundert,
Das die Bürsten borstig,
Und die Leute dorschtig.

Drei mal drei ist dreie;
Singen wir aufs neue
Unsre schönen Liedeln
Von Buchteln und Powideln.

Drei mal drei ist neunzig:
Was sich frisst, das reimt sich:
Rausch und Bier zum Beispiel,
Kalyniuk und Chajschmil.

Drei mal drei ist vierzehn;
Die Kittel und die Schürzen,
Die nennt man auch Gewänder
In allen Vaterländern.

Drei mal drei ist achte;
Wisst ihr's, was ich dachte?
Dacht' mir eben gar nichts;
Wo nichts war, dort war nichts.

Drei mal drei ist dreizehn:
D' Öfen muss man heizen,
D' Messer muss man wetzen,
Die Gurgeln muss man netzen.

Drei mal drei ist sechzehn:
Trockne Gurgeln lechzen,
Weise Köpfe sinnen,
Leere Fässer rinnen.

Drei mal drei ist sieben;
Die Zeller und die Rüben.
Die Rüben und die Zeller,
Die machen 's Lieben schneller.

Drei mal drei ist viere:
Die Weine, Schnäpse, Biere,

Die nennt man auch Getränker,
Das Wasser hol' der Henker!

Drei mal drei ist neune;
Jeder singt das Seine.
Und sauft dazu Gewässer,
Die Fische thun 's nicht besser.

Drei mal drei ist fünfe;
Die Ässe nennt man Trümpfe,
Die Trümpfe nennt man Ässe,
Die Watshen nennt man Spässe.

Друкуємо з автоґрафу Федьковичевого (без титулу, зшиток мале 4-о, дві картки записані, а дві порожні, без підпису автора і без дати), власність Руської Бесіди в Чернівцях. В усякім разї пісня походить іще з офіцерських часів Федьковича. На скілько всї її строфи були його концептом, не можемо сказати: що найменше девята строфа вказус буковинське походжене; зато в остатнїй бачимо місцеве віденське слово „Watschen" (позаушник). Хоч би зрештою й більша часть пісні або й уся вона не була власністю Ф—ча, а тілько переписана ним, вона інтересна як ілюстрация тої офіцерської атмосфери, серед якої довгі лїта жив наш поет.

I c h.

Die blauen Stiere vor dem Pflug,
Die Leite in der Hand,
Zog sangesfroh der Bauernbub
Ins braune Ackerland.

Da kam ein schmucker Offizier
Mit einer Waffenzier[1]):
„Komm her, du brauner Bauernbub!"
Schor ab die Locken mir.

Schor ab sie mit der Silberscheer',
Schor ab sie mir so sehr,
Dass mir um jedes, jedes Haar
Das Herz zersprungen wär!

---

[1]) В перводр. хибно: Mit einem Waffen zier. Инші друкарські помилки поправляємо мовчки.

Und führte mich nach Deutschland fort...
O treues deutsches Wort!
Sah, was ich nimmer wieder sah,
Sah deutsche Treue dort.

Und ihre Jungfrau'n lilienrein,
Die sahen so mich an...
O! O, du schmucker Offizier,
Was hast du mir gethan!

Друк. Gedichte 1865, стор. 3—4.

Taras[1]).

In Kijew an der Lawra[2]),
Da sass[3]) ein Sängergreis,
Sein Bart war[4]) weiss wie Silber,
Die Locken silberweiss.

Der sang[5]) viel alte Lieder,
Sang[5]) manchen Seherspruch,
Und manchem Teufel Segen,
Und manchem Engel Fluch.

Und manchem Helden[6]) Schande,
Und manchem Weisen Hohn[7]),
Und manches Schwert in Stücke[8]),
In Stücke gar manchen Thron[9]).

Da riss sich eine Quader
Vom alten Dome los,
Und stürzte zu seinen Füssen,
Und sprang in seinen Schooss[10]).

„O Sänger, du furchtbarer Sänger[11]),
Lass solch ein Singen sein,

---

[1]) Taras Grigorowitsch Schewtschenko, der grösste kleinrussische Dichter, † 1861. [2]) vor dem Dome. [3]) sitzt. [4]) ist. [5]) singt. [6]) König. [7]) Sklaven Ruhm. [8]) manchen Thron in Trümmer. [9]) Singt manchen Sänger stumm. [10]) Сеї строфи нема. [11]) Skalde.

Sonst stürzt zu deinen Füssen[1])
Das ganze Russland[2]) noch ein!

Друк. Gedichte 1865. стор. 5—6 і „Am Tscheremusch“ 1882, стор. 37—38. з поясненєм і відмінами поданими в нотах.

Dobusch[3]).

„War ist dir[4]), mein[5]) Iwan, mein Goldkind,
Was ist dir? Heiliger Gott!“
„Lass gehen die Fragen, lass gehen![6])
Ich wollte, ich wäre todt.

„Die Nacht ist still und es leuchtet
Der Mond ins Gebirg herab,
Da steigt der pokutische Hauptmann[7])
Aus seinem grossen[8]) Grab.

„Und prüft die furchtbare[9]) Schneide,
Und rückt den Hut ins Gesicht,
Besieht sich die blutigen Hände,
O Mutter, im Mondeslicht.

„Dann reisst er die goldenen Schnüre...
O Mutter, wie riss er sie sehr!
Und schleudert den Sardak[10]) zu Boden —
So rücke doch näher her!

„Dann griff er 'ne schwarze Natter
Mit funkelnder Augen Schein,
Die liess[11]) durch die Wunde er gleiten
Bis mitten ins Herz hinein.

„Hu, wie der Scheusswurm[12]) sich ringelt
Bei seinem leckeren Schmaus!

---

[1]) Das ganze Russland. [2]) Vor solch 'nem Sang. [3]) Dowbusch ein berühmter Räuberhauptmann der Uzulen, † 1745. [4]) hast du. [5]) vac. [6]) O Mutter, lass gehen das Fragen. [7]) der Uzulenhauptmann. [8]) finsteren. [9]) des Topors — до сего слова нота: Topor, Streitaxt der Uzulen. [10]) Sardak — ein dolmanähnliches Gewand der Uzulen, schwarz oder purpurroth. [11]) lässt. [12]) Giftwurm.

O Mutter, die Bestie saugt noch
Dem Hauptmann die Seele aus!“

Друк. Gedichte 1865, стор. 7—8 і Am Tscheremusch 1882, стор. 9—10 з увагами і відмінами под. в нотах.

Dzwinka[1]).

„Juri! Goldkind, mein Juri!
Trink das, mein Bübchen feins!“
„O Mutter, lass gehen mich, Mutter!
Mir ist's schon alles eins.

„Mir träumte soeben die Dzwinka,
Sie trank einen Becher voll Blut[2]),
Dann huschte sie, Mutter[3]), ans Feuer
Und schürte die wüthende[4]) Gluth.

„Und schlug's mit eisernen Zangen[5]),
Und griff dann[6]) zwei silberne Schnür',
Und warf's[7]) in den höllischen[6]) Tiegel —
O Mutter, gieb trinken mir!

„Dann goss sie[8]) zwei funkelnde Kugeln,
Die waren wie Weichseln so gross[9]),
Sie[10]) lud sie mit hastiger Eile
Hinein in ein blank Geschoss[11]).

„Da rüttelt wer aussen am Thore,
Es pfiff dazwischen der Wind[12]).
„Mach auf mir, mein herziges Liebchen![13])
Mach auf mir, mein[6]) Liebchen, geschwind!“

„'S ist offen! Herein nur, mein Süsschen[14])!“
Wie zielte die Metze so gut!

---

[1]) Dzwinka, des Dowbusch Geliebte, die ihn erschossen haben soll. Es ist aber historisch festgestellt, das es ihr Mann gethan. [2]) O glühte die, Mutter, vor Wuth [3]) huschte geschwind sie. [4]) höllische. [5]) schlug sie mit eiserner Zange. [6]) Vac. [7]) warf sie. [8]) Und goss. [9]) O waren die, Mutter, was gross. [10]) Die. [11]) Jägergeschoss. [12]) Thu auf mir, herziges Kind. [13]) Thu auf mir, Dzwinka, mein Leben. [14]) Trauter.

Da lag der pokutische Hauptmann[1]),
O Mutter, in seinem Blut.

„O Mutter, im braunen[2]) Blute!
Wie schäumt — uh, wie schäumte das sehr!
O Mutter! Reich schneller[3]) mir, Mutter,
Vom Nagel mein best[4]) Gewehr!"

Друк. Gedichte 1865. стор. 9—10 і Am Tscheremusch 1882, стор. 11—12 з відмінами і поясненями под. в нотах.

Biskof[5]).

„Was ist dir denn[6]) Leides geschehen,
O Tudor, du Goldkind mein?"
„O Mutter, der schwarze Fiedler
Zu Biskof auf dem Stein!

„Die Nacht ist klar und stille)[7]),
Die Fichte regt sich nicht[8]).
Der schaurige Felsen[9]) raget
Empor ins[10]) Mondeslicht.

„Und auf dem höchsten Riffe
Da steht[11]) ein Fiedelmann,
Er[12]) funkelt in Diamanten,
Er[12]) ist in Sammt gethan.

„Er[12]) spielt auf seiner Fiedel,
Das giebt[13]) 'ne Melodey —
O Mutter, wenn du die vernommen,
Schon längst wär das Herz dir entzwei![14])

---

[1]) Uzulenkalfa — до сего нота: Kalfa — Oberhaupt, Anführer. [2]) In seinem purpurnen. [3]) hurtig. [4]) bestes. [5]) Biskof — ein gigantischer Fels in Ustie-Putilla. [6]) vac. [7]) dumpf und schwüle. [8]) Ich weiss 'ne schwülere nicht. [9]) дод. nur. [10]) in das. [11]) O, steht da. [12]) Und. [13]) Ist das. [14]) Зам. сих двох рядків читаємо:

Wenn da mir das Herz nicht zersprungen,
Springt's nimmer mehr entzwei.

„Den Wanderer aber tief[1]) unten
Ergreift's wie wilder Wahn[2]),
Er achtet nicht Riffe, nicht[3]) Klüfte,
Er klimmt nur hinan, hinan[4]).

„Da plötzlich[5]) erschallt ein Gelächter,
Der Wanderer stürzt hinab!
Und unten kreiset der Tschermusch —
Da giebt's ein kühles Grab.

„Den furchbaren[6]) Fiedler aber
Beirrt dies alles[7]) nicht:
Er fiedelt, und lacht, und fiedelt
Im grausigen Mondeslicht".

Друк. Gedichte 1865, стор. 11—12 і Am Tscheremusch 1882, стор. 21—22 з увагами і відмінами под. в нотах.

Die Kaiserrose.

Ich weiss auch eine Mähre,
Die Mähre ist gar fein:
Es funkeln viel tausend Rosen
Im Abendsonnenschein.

Die tausend Rosen funkeln —
Mir ist um's Herz so schwer!
Ich weiss, ich werde sterben
An jener Wundermähr.

Die Kaisergärten prangen,
Und wonnig ist die Nacht:
Der schönste Jäger haltet
Vor einer Rose Wacht.

Er steht und ist so traurig,
Er schaut die Rose an:

---

[1]) Und auch den Wanderer. [2]) Ergreift ein wildes Weh. [3]) Abgründ' noch. [4]) hinauf in die Höh'. [5]) Doch dort. [6]) Der furchtbare. [7]) Der thut, als sähe er's.

„O Rose, du Kaiserrose.
Du hast mir's angethan!“

Da flüstert die Kaiserrose:
„Ich lieb dich, Menschenkind!“
Und wiegt die feuchten Blüthen
Schwermüthig im Abendwind.

Da kniet der Jäger nieder,
Die Augen wurden ihm roth:
„Ade, du Kaiserrose!“
Man fand ihn Morgens todt.

Und ein geknicktes Röslein.
Er drückt's mit blutiger Lust,
Er drückt's mit blutigen Händen.
Er drückt's an die blutende Brust.

Es träumt ein Grabeshügel
Zu Schönbrunn tief im Tann.
Und das hat die Kaiserrose,
So scheint es mir immer, gethan.

Друк. Gedichte 1865, стор. 13—14; пізнійша, коротша переробка Am Tscheremusch, 113—114, друкуєть ся у нас далї в повні. Тема та сама, що в сонетї »Die Rose und der Schütz« і по руськи в першій частинї »Двох пісень рожевих«, див. висше стор. 175—177 і »Царска рожа«, стор. 455—456.

Der Kamerad.

Ich hatte einen Bruder,
Der ist nun lange todt!
O reichet mir meine Zither
Mit den Saiten funkelroth!

Dass auf den Plan ich gehe,
Auf sein zertreten Grab,
Dass ich ihm singe und spiele,
Weil ich keinen zweiten hab'!

Die Nacht war still. Im Spitale
Da zuckt ein Lämpchen nur:
Er lag auf seinem Lager,
Im Antlitz schon Todesspur.

„O Bruder — so sprach er, — mein Bruder,
O Waffenbruder du mein,
Wer zimmert morgen Abends
Für mich den Todesschrein?“

Ich habe ihn gezimmert,
Gezimmert den ganzen Tag:
Jeder Nagel galt meinem Herzen,
Meinem Herzen jeder Schlag.

Der Führer hat mir befohlen,
Soll helfen ihm sargen ein.
„Herr Führer, ich will Euch helfen.
Nur sarget auch mich mit hinein“.

Друк. Gedichte 1865, стор. 15—16. Перерібка сеї вірші пз. »Der kranke Jäger« була друкована пізнійше в Am Tscheremusch 1882 стор. 115–116, див. далі: пор. закінчене поеми »Дезертир« стор. 305—306.

Die Tschermuschnixe.

Die Sonne sinkt und der Abend naht.
Am Tschermuschspiegel so rein, so glatt
Lenkt der Kermanitsch sein leichtes Floss,
So frisch und so muthig, der Winde Genoss,
Und selbst ein Getenspross. — O!

Doch dunkler wird's und die Nacht bricht ein.
„He, ihr Gesellen, wir fangen am Stein,
Und machen ein Feuer und schlagen ein Zelt.
Du schönes Gebirge, du herrliche Welt!
O wüsst' ich, was mir fehlt! — O!“

Es fehlt ihm nichts, er ist so gesund,
Die Wange roth und schwellend und rund,

Die Lippe umsprossen vom goldenen Flaum,
Im Auge halb Schalke, halb Sehnen, halb Traum, —
Der Recke fasst sich kaum! — O!

„He, Brüder, Feuer! Mir scheint, 's ist kühl!
Der Stein ist führwahr doch ein kaltes Pfühl!
Sie schlafen? Nun ja! 's thut jedem wohl...
Was geht doch der Tschermusch so wild, so hohl?
Ist gar der Alte toll? — O!

„Und dorten? Nimmer! o nein! o nein!
Was rudert so hastig im Mondesschein?
Ein Kahn! Ein Kahn! O Himmel, ein Kahn!
Die Tschermuschnixe! Sie legt schon an!
Um mich ist's wohl gethan! — O!“

„O Erdensohn, steig ein mit mir!
Die arme Erde — was beut sie dir!
Welkende Blumen, dorrendes Kraut!
Willst kosen im Blockhaus die alternde Braut?
Bin ewig jung und traut! — O!“

„O lass mich zufrieden, kühles Phantom!
Was kümmert dich 's Blockhaus, was Lieb mein fromm?
Was kümmert es dich? Ich schwur ihr Treu!
Ich schwur es ihr willig und bleibe dabei.
Hinweg, du grausame Fey! — O!“

„Du blöder Mann, steig ein mit mir!
Sollst diese Erde vergessen schier.
Auch dort giebt's Berge und Thäler und Höhn,
Und blühen die Tange nicht auch so schön?
Du sollst vor Lust vergehn! — O!“

„Du eisige Schöne, du machst mir schwer!
Ich folge dir nie und nimmermehr.
Du bist so kalt, ich bin so warm,
Ich würde ja sterben in deinem Arm —
O ja, vor Liebesharm! — O!“

„O süsser Bub, steig ein mit mir!
Du sollst vor Wonne vergehen schier.

Sieh her, wie schwellend, wie weiss die Brust!
Wir leben ja ewig in ewiger Lust!
Steig ein! Du musst! Du musst! — O!“

O ja, er muss! Er springt in den Kahn,
Er stürzt an den Busen, es ist gethan.
Ein wild Gelächter durchs Morgenroth...
Hinunter taucht das gespenstige Boot, —
Er bleibt am Ufer todt. — O!

Am 20 August 1866.

Друкуємо з автоґрафу (дві картки листового паперу 4-то, записані з 3 стор., з датою і підписом автора в низу, власність Руської Бесіди в Чернівцях. Се перше оброблене теми, яку Ф—ч переробив пізнійше по руськи в баляді »Черемска цариця« (див. висше стор. 447—450) і по німецьки під таким самим титулом, (див. далі).

Sutschawa (A).

Rings Nacht und Stille! Nur des Windes Flüstern
Umweht wie zagend die verlassnen Trümmer.
Verödet liegt die Stadt im Mondesschimmer,
Die Stadt, die Nacht und Weh und Tod umdüstern.

Und dorten steht der heilige Johannes,
Hebt hoch den Arm mit dem Marienbilde,
Und segnet still die dazischen Gefilde.
O könnte er’s!... Doch ja, er kann, er kann es!

Und jenes ist das Schloss der Hospodaren.
Seht ihr das rothe Blut dort an den Wänden?
Nach Waffen zuckt der Schemen mit den Händen!
Wem gilt es wol? Dem Padischah? dem Czaren?

Im kühlen Park, da duften die Jasmine,
Ein bleiches Kind verträumt die Nacht am Rocken.
Es singt auch wol... Wen mag es wollen locken?...
Es lispelt fern der Klang der Mandoline.

Друк. Buchenblätter, 1870, стор. 80. Друга, що до форми значно слабша редакция сеї вірші була друкована Am Tscheremusch 1882, стор. 47—48, див. далі.

Am Dom.

Du riesiger, schwarzer Münster,
Du mächtiger deutscher Dom,
Wenn ich des Nachts dich betrachte,
Ich wollte, ich wäre fromm.

Lass fahren dahin, lass fahren
Die schöne Märchenwelt!
Was taugen uns alle die Dome,
Wenn uns der Glaube fehlt!

Друк. Buchenblätter, 1870, стор. 81.

Jägerlied.

Ich bin ein Jägersmann!
Ich bin ein Jä — ich will es immer haben!
Ich bin ein Jägersmann.
Und jage, jage, jage — Schnell!
Und jage, was ich kann
Mit mei'm Stuzen.

Ich jage, was ich seh!
Ich jage, was — ich will es immer haben!
Ich jage, was ich seh'.
Und manche schlanke Riecke — Schnell!
Die schrie schon au und weh
Vor mei'm Stuzen.

Auch jag' ich nur bei Nacht.
Auch jag' ich nur — ich will es immer haben!
Auch jag' ich nur bei Nacht.
Und ist die Nacht nur finster — Schnell!
Da wird erst Jagd gemacht
Mit mei'm Stuzen.

Einst jagt ich vor 'nem Haus.
Einst jagt ich vor — ich will es immer haben!
Einst jagt ich vor 'nem Haus.
Im Haus, da wohnen dreie — Schnell!
Gleich zog ich blank heraus
Meinen Stuzen.

Und schlich mich sacht heran.
Und schlich mich sacht — ich will es immer haben!
Und schlich mich sacht heran,
Und schlich in ihre Kammer — Schnell!
Und setzte gleich nur an
Meinen Stuzen.

Da kam ich sauber dran!
Da kam ich sau — ich will es nimmer haben!
Da kam ich sauber dran!
Sie griffen mich bei meinen — Schnell!
Bei meinen Locken an
Und beim Stuzen.

Und schmissen mich hinaus!
Und schmissen mich — ich will es nimmer haben!
Und schmissen mich hinaus
Vom zweiten Stock zum Fenster — Schnell!
Da war es, Brüder, aus
Mit mei'm Stuzen.

Denn auf dem harten Stein —
Denn auf dem har — ich will es nimmer haben!
Denn auf dem harten Stein
Brach ich mir zwei der Rippen — Schnell!
Dazu das linke Bein
Und den Stuzen.

Und also ist es aus!
Und also ist — ich will es nimmer haben!
Und also ist es aus
Mit allen meinen Jagden — Schnell!
Als Krüppel hink' nach Haus
Ohne Stuzen.

Moral von der Geschicht?
Moral von der — ich will sie nimmer haben!
Moral von der Geschicht:
Die Nacht, die ist so finster — Schnell!
Da trau ihr niche nicht
Mit dei'm Stuzen!

Am 22 Nov. 1874.

Друкуємо з автографу (аркуш звич. паперу, писано на 3 стор., а на четвертій в формі урядового рубрум написано рукою Ф—ча: Für des alten Kuterna seinen braven Sohn vom Verfasser), власність Руської Бесіди в Чернівцях. Се очевидно оріґінал руської пісні »Я, бре, собі стрілець«.

Adam und Eva.

Eine sehr wahrhaftige und erbauliche Ballade, zu singen auf die Melodie „Хто ся оженит“. Zu Nutz und Frommen aller Ehemänner verfasst und zurechtgelegt von den beiden Putilower Troubadouren: Jurko Fedkowicz und des alten Kuderna seinem Sohn[1]) im Jahre des Heils 1874.

Adam.

Will Gott dem Adam was Rechtes geben,
Giebt er 'ne Eva ihm gewiss,
Und 'ne Kaserne auch gleich daneben,
Und fertig ist das Paradies.

Eva.

Und will auch Even er kontentieren,
Giebt er 'ne Schenke ihr beim Haus:
Adam geht fleissig das Bier probieren, —
Mit Paradiesen da ist es aus.

---

[1]) Оловцем чужою рукою дописано: Ostafij Kuczerawy.

Adam.

Und jetzt dazu noch die schweren Zeiten...
Des Teufels möcht man werden schier!
Zahl Zins und Steuern auf alle Seiten,
Und nimm Soldaten noch ins Quartier!

Eva.

Die Steuern mag schon der Teufel holen,
Doch die Soldaten — ei, wofür?
Dem Reichsbeschützer muss wohl man wollen.
Die respektierst du! das sag ich dir!

Adam.

Ei, so? Soldaten? Gelt, die Soldaten,
Die fehlten dir im Paradies?
O, jetzt erst, jetzt erst riech ich den Braten,
Und den verflixten Holzapfelbiss!

Eva.

D du Filister! Wirst 's Maul du halten?
Du bist und bleibst ein Asinus!
Und zwar ein grosser! mitsammt dem Alten!
Weil ich 's nun eimal dir sagen muss.

Adam.

O still, mein Evchen, mein süsses Weibchen!
Was soll der Hader dir und mir?
Noch heute kriegst du ein neues Häubchen
Und einen Lieutenant ins Quartier.

Eva.

Das ist was Anders! das lässt sich hören!
Du kriegst dafür auch einen Kuss.
Nur die Soldaten halt mir in Ehren,
Weil ich das besser verstehen muss.

Друк. з автоґрафу (аркуш звич. сірого паперу, на першій стороні титул, текст на стор. 2 і 3, власність Руської Бесіди в Чернівцях. Мотив узятий із популярної в початку 70-их років оперети »Адам і Ева«, яку виставлювано часто по польськи та мабуть перекладено й на руське.

Die Tscheremuschmaid.

Ich weiss nicht, was soll es bedeuten,
Dass ich so traurig bin:
Ein Lied aus den uralten Zeiten,
Das kommt mir nicht in den Sinn.

Die Sonne sinkt und es dunkelt,
Es braust der Tscheremuschstrom,
Der stolze Sokilski funkelt,
Als wie ein gothischer Dom.

Und unten tragen die Wellen
Ein leichtbeschwingtes Floss,
Darauf einen jungen Gesellen,
'nen keken Gothenspross.

Und hoch am Sokilski sitzet
'ne Jungfrau wunderbar,
Ihe roth Geschmeide blitzet,
Sie kämmt ihr goldroth Haar.

Sie kämmt es mit goldenem Kamme,
Sie singt ein Lied dabei,
Das hat 'ne wundersame,
'ne Märchenmelodei.

Den Flösser in finsterer Tiefe
Ergreift es mit finsterem Weh,
Er schaut nicht des Tscheremusch Riffe,
Er schaut nur in die Höh'.

Und oben funkelt's und blinket
So zaubermächtig hell,

Die Tschermuschmaid[1]), die winket
Dem lockigen Gesell.

Die Abendschatten sinken...
Verschollen sind Floss und Mann[2]).
Und das hat mit ihrem Winken
Die Tschermuschmaid gethan.

Друкуємо з автографу-брулїону поетового — картка звич. паперу, записана з обох боків, без титулу, без дати і без підпису автора, в тексті поправки і перечерки роблені очевидно в часї писаня поезиї. В низу на перший стор. иньшою рукою дописано: Das ruthenische Original „Ne znaju, o bratia, szczo neni“ etc. dürfte sich unter den Fedkowicz'schen Manuskripten befinden“. Ся картка була мб. первісно власністю якогось Ф—чевого знайомого (може д. Кудерни?) і дарована ним Руській Бесїдї в Чернівцях. Вірша — живцем парафразована баляда Гайне „Die Lorelei“, тому Ф—вич і не взяв її до збірного виданя своїх німецьких поезий Am Tscheremusch, хоча вона певно написана була значно вчаснїйше не то перед 1882, але й перед 1876, бож її по моїй думцї треба вважати не перекладом, а оріґіналом руської вірші „Сокілска княгиня“, що війшла в збірку „Дикі думи“, див. висше стор. 458—459.

Am Tscheremusch![3])

Da ist es so lauschig, da ist es so sonnig!
Da ist es so märchenhaft duftig und wonnig!
Die Tanne träumt! und die Rose glüht!
Und der Waldstrom singt sein unendliches Lied!...

Am Tscheremusch —
Da funkeln die Berge wie Feuersafire!
Es weidet der Hirsch in dem Urwaldreviere!
Hoch in den Lüften kreiset der Aar!
Und diese Lüfte... o wie sind sie so klar!...

---

[1]) Первісно Die Tscheremuschfürstin. [2]) Первісно:
Verschwunden sind sie beide,
Das Floss und auch der Mann.

[3]) Tscheremusch — grösster Fluss in Uzulengau. Seine beiden Arme, der weisse und der schwarze Tscheremusch entspringen in den Karpathen.

Am Tscheremusch —
Da tummelt der Uzul[1]) sein Ross, sein tatarisch!
Es holt ihm aus Radauz[2]) den goldenen Barisch![3])
Und seiner Buhl' drei Korallenschnür'!...
Was meinst du? wie lohnt sie dem Recken dafür?...

Und am Tscheremusch —
Da wiehern nicht nur die tatarischen Rosse!
Und hallen da nicht nur des Jägers Geschosse!
Auch manch ein Lied!... O wie braust das so wild!...
Doch schnell ist's auch hin, wie aus Nebel ein Bild!...

Друк. Am Tscheremusch, Czernowitz 1882, стор. 5–6.

Sängers Loos.

Die Nacht ist so schwarz... und die Nacht ist so schwül,
Ein Gewitter grollt herab!
Es brüten drei Tannen, so riesig, so dumpf,
Um des Hauptmanns Dowbusch Grab.

Da kommt ein Uzul durch die finstere Nacht —
Wie wild die Wangen ihm glüh'n!...
Er wirft seine funkelnde Rüstung in's Moos,
Und taumelt zum Grabe hin.

Und wirft sich auf's Grab, der wilde Gesell.
„O theuerer Hauptmann mein!
Verlassen, verstossen, verhöhnt von der Welt —
O was soll aus mir denn sein!?"

„Wie mag ein Uzul mich so fragen nur?!
Ein König sollst du sein!"

---

[1]) Uzul oder Huzul — ein an der Quellen des Tscheremusch, Prut, der Theiss und Sutschawa wohnendes Völkchen, sind die Nachkommen der alten Uzen, eines tatarischen Volksstammes. — Sie sind längst slavisirt. [2]) Radauz — eine sehr alte Stadt in der Bukowina, nach der Tradition der Uzulen von einem ihrer Fürsten erbaut. [3]) Barisch — der Gewinnst an einer verkauften Waare.

So dröhnt's aus dem Grabe grollend empor,
Als schlüge der Donner drein.

„Ein König, mein Hauptmann? O Hauptmann, nein!
Die Hände möchte ich rein!
Mein Ahn und mein Urahn waren es nicht, —
Mag auch kein Henker sein!“

„So werde ein anderer Dowbusch du,
Und trinke Tyrannenblut!“
„Uzulenkalfa! Das werde ich nicht!
Eh' trinke ich Höllenglut!“

„So werde ein Dichter! — grollt's furchtbar empor. —
Ein Bettler für und für!
Willst nicht beherrschen die Menschen du,
Stirb Hungers an ihrer Thür!“

Drauf wurde es taub, und drauf wurde es stumm, —
Der Sänger taumelt zurück.
Und taumelt hinaus in die finstere Welt...
Mit ihm des Sängers Geschick.

Друк. Am Tscheremusch стор. 13—15. Пор. руські переробки сеї самої теми висше стор. 172—174, 404—406, 471—472.

Sängers Stern.

Auf dem höchsten Himmelsbogen,
Von der Erde himmelfern,
Vom Gewölke schwarz umzogen,
Steht ein armer, kleiner Stern —
Ganz allein!...
Ganz vergessen! ohne Schein!...
Wenn die Sterne nicht gelogen,
Muss er eines Sängers sein!...

Друк. Am Tscheremusch стор. 16. Те саме по руськи див. висше стор. 451.

Der Uzulenskalde.

„Was sinnst und was träumst du, die Stirn in der Hand,
Als ritte 'ne Fei durch's Uzulenland?
Auf, Sohn! Es wiehert dein Tatarross!
Es funkelt am Nagel manch Jägergeschoss!"

„Reich, Vater, vom Nagel die Zither mir,
Sonst muss ich zur Stelle vergehen schier!
Es braust durch die Brust mir als wie ein Aar!
Kann gar nicht sagen, wie wunderbar!..."

„He, Knechte! Zum Snachar[1]), dem weisen, schnell!
Du trankst mir gewiss da vom Zauberquell
In jenem verwunschenen Märchenwald?!
O, nichts mehr rettet aus ihrer Gewalt!"

„Nichts rettet mich mehr! Das fühle ich wohl!
Bezaubert bin ich! und Zoll für Zoll!
Wo ich mich kehre, spricht Alles mich an,
Als hätte ich jedem ein Leid gethan!

„Die Berge, sie prahlen voll Uebermuth!
Die Thäler erzählen von Schlacht und Blut!
Und selbst der Fels mit dem grauen Haupt
Erzählt mir Mähren, so niemand mehr glaubt!

„Und gar der Tscher'musch, der wilde Wicht,
O wüsstest du, Vater, was alles er spricht!
Was alles in seinen Wellen zu seh'n!...
Gewiss, o Vater, du würdest vergeh'n!...

„Da sieht man den Biskof! den Falkenstein![2])
Und lebende Rosen, die führen 'nen Reih'n!
Und Fürstinnen! und manch Königskind
Ringt wund die Hände und weint sich blind!...

„Und manch 'nen wilden Uzulengesell!
Und manch ein — doch reich mir die Zither schnell,

---

[1]) Snachar — Zauberer, wörtlich: der Wissende. [2]) Sokilski, zu deutsch Falkenstein, von Sokol — der Falke. Es ist dies eine imposante Felsenwand am Tscheremusch, eine Meile vor Kutty.

Dass ich dir's singe! Denn Worte sind arm!
Nur Lieder vermögen's so wild und so warm!“

Und er griff in die Saiten, das gab 'nen Klang!
Und was er da spielte, und was er sang,
Gleich will ich's erzählen so heiss und wild!
Fast wird's dich dünken, 's wär' Nebelgebild'!

Друк. Am Tscheremusch стор. 17—19. Мабуть перероблене з руської вірші »Гуцул кобзарь«, див. висше стор. 407—409.

Zum Marmorengel.

Du Bild mit den weissen Schwingen,
Was winkst Du immer hinauf?
Willst wohl, ich soll dir singen?
So steige vom Säulenknauf,
Und stimme mir fein die Saiten...
O sind die nun was verstimmt!...
Doch stimm sie, wie einstens zu Zeiten,
Wo Alles mein Spiel noch gerühmt!...

Друк. Am Tscheremusch стор. 20. Пор. руське »До маймурового ангеля« стор. 409.

Sokilski.

Ich komme vom Hochzeitsfeste, Brüder,
Und bring' euch 'ne lustige Mähr'!
O, wenn ihr euch da nicht zerlachet,
So lacht ihr für's Leben nicht mehr!

Die Nacht ist so klar und so ruhig,
Und meerblau des Mondes Gelicht:
Und hoch auf dem Falkenstein oben —
O nahet, Gesellen, ihm nicht,

Dem grausigen Falkenstein oben!
Dort steht ein marmorener Mann!

Und ist auch so weiss euch, wie Marmor,
Und hat auch ein Marmorkleid an!

Und hält in der steinernen Linken
Ein seltsam besaitetes Spiel,
Und spielt euch und singt 'ne Romanze...
O stille, ihr Brüder, still,

Sonst sing ich euch nicht die Romanze!
Und dennoch wär' Schade darum!
Drum stille mir, Brüder, wie Marmor!
Und auch wie der Marmor so stumm!

Im schönsten der himmlischen Gärten,
Auf perlenbesäetem Plan,
Da wandeln zwei Göttergestalten.
O schauet sie, Brüder, euch an,

Die herrlichen, göttlichen Recken!
So herrlich ist kaum euch die Sonn'!
Der ein' ist der ewige Alte,
Der zweit' ein Zimmermannssohn!

Und wie sie so kosend nun wandeln,
Da stürmt ein Leginj[1]) auf den Plan
Und wirft sich den beiden zu Füssen,
Und spricht gleich den jüngeren an:

„Halt! haltet! Bist nicht Du Mariens? —
Bist nicht von der Liebe der Gott?
Ich auch... o auch ich liebt' ein Mädchen,
Da kommt der abscheuliche Tod,

„Und führt mich — hört nur! — von dannen!...
Sie wird ja vor Wehe vergeh'n!
Drum lasse, o lasst mich hinüber,
Ja, lasst auf die Erde mich geh'n!"

„Und wenn Dich Dein Liebchen vergessen?"
Der Alte, der Ewige, spricht.
„Wer?! Lilika meiner vergessen?!
Das sag' Du ein zweites Mal nicht!

[1]) Leginj oder Ledinj — der junge, ledige Uzul, der „Bua"
der Tiroler.

„Sie hat mir ja Liebe geschworen,
Und Liebe bis über das Grab!
Drum lasse, o lasst mich hinüber,
Sonst lass' ich mit Bitten nicht ab!"

„So geh denn, und komm mir nicht wieder!"
Der Alte gar unwirsch da spricht.
„Und glaubst du den Schwüren 'ner Buhle,
Folg' ihr bis an's jüngste Gericht!"

So sang der marmorene Sänger.
Doch ist nun sein Liedchen wol aus?
Ich komm' von der Hochzeit ja eben
Aus seiner Lilika Haus!

Друк. Am Tscheremusch стор. 23—25. Руську редакцию сеї віршi пз. Сокілский див. висше стор. 411—413.

Die Rose.

(Iranische Sage).

Es war 'mal ein mächtiger König —
O war euch dieser was wild!
Ein Tiger bei blutigem Frasse
War just so sein treffendes Bild!

Und dieser hatte 'ne Tochter —
O war die, Brüder, was schön!
Als wie so 'ne Rose in Maien!
Ihr habt doch schon Rosen geseh'n?

So schön war auch jene Prinzessin,
Doch liebt' sie 'nen jungen Uzul,
Den schmucksten aller der Jäger
Im ganzen Uzulen-Aul[1])!

Das hat nun der König erfahren,
Ihm dünkte die Mähre nicht fein;

[1]) Aul — Heim, sowohl Haus als auch Gau bezeichnend.

Drum liess er den Jäger erschiessen,
Und liess ihn gleich scharren auch ein

Zum warnenden Mal an der Strasse.
Was konnte er sonsten noch thun?
Der Jäger war einmal begraben,
Man liess den Jäger nun ruh'n,

Mit ihm auch die ganze Geschichte.
Und was die Königsmaid? —
So werdet gewisslich ihr fragen? —
Ei nun! — sie verwand ihr Leid,

Wie so 'ne rechte Prinzessin;
Prinzessinen weinen ja nicht.
Das heisst — sie dürfen nicht weinen,
Ob drum auch das Herz ihnen bricht!

Doch wusst' sie sich wie zu verschaffen
Ein uralt iranisches Buch,
Drin stand geshrieben in Runen
Manch zaubergewaltiger Spruch.

Sie sucht' sich aber den rechten
Aus allen den Sprüchen heraus,
Und lernte ihn, Brüder, auswendig,
Dann schlich sie sich Nachts aus dem Haus.

Und gieng zum Hügel am Wege,
Und stellte zu Häupten sich hin.
O, funkelten da was die Sterne,
Als wollten sie ganz sich zersprüh'n!

Zu ihnen hob die Prinzessin
Die Lilienarme empor,
Und rief zur Krischna[1]), der holden,
Der göttlichen Schwester des Khor[2]):

„So sollen sie ewig zertreten
Den Staub des Theueren hier?

[1]) Krischna — Göttin der Liebe. [2]) Khor oder Khors — der Sonnengott.

O, bist du die Göttin der Liebe,
So hilf auch der Liebe und mir!“

So sprach sie und lispelte leise
Den Spruch nach iranischem Brauch.
Und siehe, es wurd' die Prinzessin
Zur Stelle zum Rosenstrauch,

Umrankend das Grab des Geliebten
Mit Dornen gar fest und dicht,
Auf dass die müssigen Gänger
Zerträten den Hügel nicht!

Друк. Am Tscheremusch стор. 27—30. Дві руські переробки сеї теми див. висше стор. 241—243 і 414—419.

Der Römersee.

Im fernen Römerlande,
Da steht der Römersee,
Drin badet 'ne Römerjungfrau.
O dass ich nimmer sie säh',

Die braune, römische Jungfrau!
Ihr Aug' ist römisches Gold!
Der Busen römische Schwäne...
Was hab' ich nur sagen gewollt?...

Ach ja! von den goldenen Augen!
Das gienge am Ende noch an:
Doch dieser römische Busen,
Der hat mir's angethan!...

Друк. Am Tscheremusch стор. 31. Пор. поезию „Римска княгиня“ висше стор. 421.

Ständchen.

Kennst du nicht mehr meine Lieder?
Sieh! die grauen Weidenbäume

Beugen in den Bach sich nieder,
Träumen alte, graue Träume.

Und die jungen, feuchten Rosen
Lauschen dunkelgrünen Märchen:
Wie das funkelt in den Moosen!...
Hörst Du nicht das Turtelpärchen?

Ja! Du hörst die Täubchen kosen,
Bist nur taub für meine Lieder.
Deine Schwestern sind die Rosen,
Und die Dornen meine Brüder!

Друк. Am Tscheremusch стор. 32. Пор. руську поезию »Під вікни«, вище стор. 420.

Die Zigeunerin.

O wäre die Nacht nur vorüber!
Gleich zur Woroschka[1]) hin!
Der schöne Uzulenschütze
Er kommt mir nicht aus dem Sinn!...

Und wie er heut' so fröhlich!
Und wie es Nachts so spät!
Und wie er zecht bei Zigeunern
Und trinkt den süssesten Meth!

Und wie er presst und herzet
Die schönste Zigeunermaid!
Und wie er ausgelassen,
Und sie so traurig heut'!

„Stoss an, mein herziges Mädchen!
Was bist du so traurig mir?
Dass Morgen ich Hochzeit halte?
Das stünde erst dafür!

„Uzulen sind keine Quäcker!
Drum lustig, Liebchen! Hoch!

[1]) Woroschka — die Wahrsagerin.

Wer wird sich da gleich auch härmen?
Bin ledig ja heute noch!“

„Wer sagt's, dass ich traurig, Geliebter?
Bin lustig! — stosse nur an!“
Es stehen zwei frische Hügel
Am alten Friedhofsplan.

Друк. Am Tscheremusch, стор. 33—34. Пор. руські поезиї »Циганка« (вище 246—266 і 423—424).

Der Kermanitsch[1]).

Geschwind, meine gute Schwester!
Geschwind zu der weisen Frau!
Sie komm' mit dem Zauberspiegel,
Dass ich nur einmal noch schau'

Diess rothgeweinte Mägdlein!
O was die zerweinen sich thut!
Und weint und schaut in des Tschermusch
Stahlblaue, tückische Flut,

Die ihr den Liebsten verschlungen!
„O Marko! komm doch herauf!...
Sie sagen, du wärest ertrunken?...
O binden die einem was auf!

„Du durftest ja nimmer ertrinken!
Er ist ein Uzulenstrom,
Und konnte das Herz gar nicht haben!...
Drum komm, mein Marko! o komm!“

Ob er wohl kommen wird, Schwester,
Herauf aus der stählernen Flut?...

---

[1]) Kermanitsch — der Flösser, von Kerma, das Ruder [властиво Steuerruder — *Ред.*].

Es treibt auf des Tscheremusch Wellen
Der zierlich befiederte Hut —

Der Hut des Kermanitsch...

Друк. Am Tscheremusch, стор. 35—36. Пор. руську поезию »Керманич« вище стор. 424—426.

Die Schipotbirken[1]).

Zu Schipot am Friedhofsplane,
Da stehen zwei Birken grün,
Und stehen im Mondeslichte,
Und schwanken her und hin.

Doch um die Mitternachtsstunde, —
O denkt euch, Brüder, den Graus!...
Da werden die Birken zu Jungfrau'n,
Als sässen sie eben beim Schmaus,

Beim späten mit Ginda[2]), und sässen
Im funkelnden Silbergewand!
Und jede hält euch 'nen Becher
In ihrer silbernen Hand.

Und nickt!... und sie nippen!... und nicken!...
Und nippen!... und glotzen sich an!...
Und beide zerfliessen in Nebel
Zu Schipot am Friedhofsplan!

Друк. Am Tscheremusch, стор. 39—40. Пор. руські поезиї »Юрій Гінда« (стор. 89—93) і »Шипінкі берези« (421—423 і 477—482).

[1]) Schipot — ein Uzulendorf im Radautzer Bezirk. Die Sage von den Schipotbirken hat E. R. Neubauer in seinen „Bildern aus der Bukowina" aufgezeichnet. [2]) Ginda, ein Räuberhauptmann und Geliebter zweier Schwestern, die sich dann seinetwegen gegenseitig vergiftet.

Das Eisengemach.

In einem Eisenpalaste,
Da ist ein Eisengemach;
Aus Eisen sind Thüren und Fenster,
Aus Eisen der Tisch und das Fach.

Und auf dem eisernen Tische,
Da steht euch riesig und gross
Ein Kruzifix auch aus Eisen...
O würde seiner ich los,

Des Kruzifixes, des grausen,
Ich wär' mit dem Schicksal versöhnt!
Ich wäre... Horch, wie's vom Dome
So grausig Mitternacht tönt!

Da wird's mit einemmal helle
Im Saale, als blitzte es drein!
Und herein tritt ein eiserner König,
Und schreitet zum eisernen Schrein.

Und führt an eiserner Kette
Ein bleiches, weinendes Kind...
Ein Kind? — O! 's ist 'ne Prinzessin!
Wie schön doch Prinzessinen sind!

Die führt er an eiserner Kette
Zum eisernen Saale herein!
Und heisst sie knieen und schwören
Vor jenem eisernen Schrein,

Dem Schrein mit dem Kruzifixe!
O ist das, Brüder, was gross!...
Ich glaube, die Aermste wird nimmer
Des eisernen Königs los!

Друк. Am Tscheremusch, стор. 41—43. Пор. руську поезію „Желаний звір" вище стор. 428—429.

Was willst du?

Du Mann in dem rothen Talare,
Du rother, hämischer Mann,
Was rollst so wild du die Augen? —
Geht wieder das Blutsaugen an?

Ja! deine funkelnden Augen!...
Ich weiss, woher sie auch sind:
Das eine stahlst du dem Wolfe,
Das zweite 'nem Uhukind!

Друк. Am Tscheremusch, стор. 44. Пор. руську поезию „[illegible]“, вище стор. 427—428.

Der schwarze Wandersmann.

Die Strasse ist weit und die Strasse ist breit,
Ja! weit ist die Strasse und breit!
Und steinig ist sie und dornenvoll,
Und alt wie die Ewigkeit!

Drauf schreitet ein Mann im schwarzen Talar,
Und trägt ein schwarzes Buch,
Und trägt in der Rechten ein schwarzes Kreuz
Zum Segen und auch zum Fluch.

Wen wird er segnen? Wem gilt sein Fluch? —
Gilt dir er? gilt er mir?
Dem Engel oben im Lichtesreich?
Dem Teufel im Höllenrevier?

Dem Menschen gilt er! der Menschheit, Freund!
Der Segen? — nein, der Fluch! —
So steht es geschrieben mit Blut auf Schwarz
In seinem schwarzen Buch.

Und steht auch geschrieben mit Blut auf Schwarz:
An's Kreuz das heilige Licht!

Drum naht ihm, o Brüder, o Brüder, naht
Dem schwarzen Wanderer nicht!

Друк. Am Tscheremusch, стор. 45—46. Пор. руську поезию »Чорний косарь«, стор. 430—431.

Sutschawa[1] (B).

Und wieder Nacht, und wieder einmal Ruhe.
Wo ist die Stadt? und wo ihr alter Schimmer?
Sie schläft!... O schlaf'! O schlaft nur, alte Trümmer!
Wie modrig weht's, wie aus 'ner Todtentruhe!

Und w e r s t e h t d a s? Der heilige Johannes!...
Hebt hoch den Arm mit dem Marienbilde,
Und segnet still des Serethland's Gefilde.
O könntest du's!... Doch ich, ich fürcht', er kann es!...

Und dort — ist dies das Schloss der Hospodare?
Wie? siehst du nicht das Blut noch an den Wänden?
Nach Waffen zuckt ein Schemen mit den Händen...
Wem gilt's? — dem Pascha? oder einem Zaren?

Und dort im Park — was duften die Jasmine!
Ein braunes Kind versingt die Nacht am Rocken...
O welch ein Sang! halb Klagen und halb Locken...
Es lispelt wo der Klang der Mandoline...

Друк. Am Tscheremusch, стор. 47—48. Пор. руську поезию »Ніч в Ясах«, стор. 55—56, а також німецьку ред. A, стор. 735.

Das Palmenfest zu Takow[2].

Woher des Weges, Pilger? — O Herr, vom Donaustrand!
Vom Gnadenbild zu Takow! Ihr kennt doch's Serbenland?

---

[1] Sutschawa, die zweitgrösste Stadt in der Bukowina, eine Residenz der moldauischen Fürsten. Reliquien des hl. Johannes Novi. [2] Takow oder Takowo, eine Stadt im Mittelpunkte Serbiens, wo 1815 Milosch Obrenowitsch den Aufstand gegen die Türken proklamierte.

Das Land der kühnsten Helden im ganzen Donausüd?
Hei! klingt was zur Schesdare[1]) da manch ein Heldenlied!

Wie? Helden an der Save!? Mir aus den Augen, Wicht!
Nur Türken gibt's und Sklaven, so weit man serbisch
[spricht!
Und Heldenlieder, sagst du? Fürwahr, sie sind darnach!
Nur Ketten hört man rasseln und wimmern Noth und
[Schmah!

Doch wimmert nur, ihr Knechte, dem Männerthum zum
Hohn!
Nur schimpft den edlen Marko[2]), den grossen Königs-
[sohn.
Mir nicht als eu'rer Sippe! Fort! in den Türkenthurm,
Ihr Sklaven! — Horch! was war das? Die grosse Glocke!
[Sturm!! —

So ist's! Die grosse Glocke! Sie ruft vom Donaustrand
Durch alle Serbengaue im ganzen Serbenland.
Und ruft das Volk nach Takow, und ruft's zum Pal-
[menfest!
Und alle Serben kommen, vom Osten wie vom West!

Ganz Takow ist vom Volke gefüllt und überfüllt.
Und immer noch und immer die Menschenmenge
[schwillt!
Und schwillt und schwillt und woget, und wogt und
[schwillt und ruft:
„Hinauf! hinauf zum Münster! zur alten Königsgruft!"

Schier bersten will der Tempel, so dicht ist er gefüllt!
In Diamanten funkelt sein altes Gnadenbild!
Und Diamanten blitzt auch manch Serbenaug' hinauf!
Willst Waffen etwa kaufen? Hier sind sie wohl zu Kauf!

Doch heute gilt es Palmen! Was sollen Waffen hier?
Die Priester singen Psalmen und weinen in's Brevier...

---

[1]) Schesdare, ein Musikinstrument der Südslaven, der Streichzither ähnlich. [2]) Marko Kraljewitsch, der Volksheld der Serben, hochgefeiert in ihren Gesängen.

Wann wird der Bischof kommen? Da tritt er ja herein.
Der edle Greis in Silber! Gleich wird er Palmen weih'n...

Der greise Priester aber, er weiht die Palmen nicht.
Wie Donnergroll in Wettern er zur Gemeinde spricht:
„Ihr denkt, ich weih' euch Palmen? Heraus das helle
(Schwert! —
Wer das nicht weiss zu führen, ist keiner Palme werth!"

Hei, fuhren was die Schwerter wie Blitze da empor!
Wie Meereswellen wogt es hinaus zum Münsterthor.
Und eh' der Mond gewechselt, frei war der Donaustrand!
Das war die Palmenweihe im edlen Serbenland! —

Друк. Am Tscheremusch, стор. 49—53. Пор. руську поезию »Сербські вої« (стор. 434—436), і »Празник у Такові« стор. 99—102).

Vom Süden.

Was doch milde weht die Luft
Vom Süden!
Und er träumt im Maienduft
Vom Frieden! —
Träume, Süden! träum' nur fort!
Und vom Minarete dort
Welch' Funkeln!...
Wird's munkeln? —
Dann! — Wann?

Друк. Am Tscheremusch, стор. 54. Пор. руську поезию »С під юга«, стор. 437.

Die Griechin.

(Bulgariches Volkslied.)

Die Pest euch! — Was begehrt ihr, Bulgaren, da von mir?
Ich soll es euch erzählen? Mich fasst der Iblis[1]) schier,

[1]) Iblis, das Prinzip des Bösen bei den Mahomedanern.

Und ich soll's euch erzählen!... Doch sei es, Dschauren,[1])
[drum!
Ich will es euch erzählen! — Doch wie das Grab mir
[stumm!

So hört es denn! Ich liebte... He, Sklaven! was soll
[das? —
Wein, Schufte! von dem stärksten! und gleich ein gan-
[zes Fass!
Wenn ich es soll erzählen! — Ja! Christenhunde ihr!
Ich liebte diese Griechin!... Schenk' noch 'nen Becher
[mir!

Und liebte mehr sie, Brüder, als mein arabisch Ross!
Und diesen Damaszener! und meinem Kampfgenoss!
Ja! liebte mehr sogar sie, als Kampf und Christenblut!
Und Sieg und Siegesehre! und Krieg und Kriegesmuth!

Auch sie schien mich zu lieben, die schöne Griechen-
[maid!...
Und schwur es beim Propheten! und schwur's mit einem
[Eid,
Dass selbst der schwarze Schajtan[2]) darob entsetzt sich
[hätt'!...
So schwur sich mir die Schlange! — He, Sklaven, Ta-
[tarmeth!

Denn schaal sind diese Weine!... so schaal wie Buhlen-
[schwür'!...
Und ich, ich liebt' sie, Brüder!... Wagt's wer zu zwei-
[feln hier?!
Mit seinem Kopfe büsst' er's! denn ich hab' sie ge-
[liebt!...
Geliebt, wenn Männer lieben und Männer es noch gibt!

Doch sie — sie liebt' 'nen Ander'n! Hört, Dschauren,
[ihr es auch? —
'nen Anderen! — Ha, faulst du, du schnöder Franke,
[auch?

---

[1]) Dschawr (unrichtig Gjawr) — der Hund, Schimpfname für die Christen. [2]) Schajtan — der Satan.

Ich wollt', du würdest leben, verfluchter Christenhund,
Dass ich dich nochmals morde! mord' zehnmal jede
[Stund'.

Wie in der Schajtansstunde, in jener Iblisnacht,
Wo ich in's Brautbett beide, ja! beide euch gebracht
Mit diesem meinem Handschar[1]) in einem Athemzug!
In einem! doch der Eine war beiden euch genug!

Meth, Schuft! Denn einmal ladet mein treuer Kampf-
[genoss
Mich ein zum Hochzeitsfeste in sein benachbart Schloss!
Ich reite, alle Diener und Knappen reiten mit, —
Sie bleibt allein im Schlosse... Ha! dieser Höllenritt!..

Doch als wir so nun sitzen beim frohen Hochzeitsmahl,
Bei der Schesdare Klängen und schäumendem Pokal,
Da kommt mein alter Diener — ein Wörtchen, und
[im Blut
Zuckt er zu meinen Füssen! Und ich in Tigerwuth

Hinunter in den Hofraum und auf mein schnelles Ross.
In einer Viertelstunde erreiche ich mein Schloss...
Und finde dort sie beide, und segne gleich sie ein
Mit diesem meinem Messer... Meth, Hunde! Meth und
[Wein!

Dass ich hinab sie schwemme... Hu! wie sie braust und
[zischt!
Und zischend braust und perlet die höllisch rothe Gischt
Hinauf zur Marmordecke... Du zuckst noch, Christen-
[hund?
O zuck'!... Wir haben Zeit noch!... 'ne ganze, volle
[Stund'!...

Mein Messer... Doch was steht dort in jener Marmor-
[thür?...
Sie ist es! Michaela! O schaut, wie winkt sie mir!...

[1]) Handschar — ein langes Messer, das die Türken im Gürtel tragen.

Wie einst!... und winkt und nestelt den Schwanenbu-
[sen auf...
Und winkt... Ich komm' schon! — Hilfe!...

Друк. Am Tscheremusch. стор. 55—61. Пор. руську поезію „Туранці“ стор. 437—439.

Zurück!

Wo bin, ja, wo war ich? Ich fasse mich kaum.
Hinab zu den Märchen, du gaukelnder Traum!
Was soll mir dein sinneberückendes Spiel?
Zurück in mein Bergland aus diesem Gewühl!

Grüss Gott, du mein Bergland voll Grün und voll Gold!
Da wird noch der Treue, der echten, gezollt.
Da gilt noch das Herz in der männlichen Brust!
O dass ich's doch früher — o doch früher gewusst!...

Друк. Am Tscheremusch. стор. 62. Пор. руську поезію „Угри“ стор. 439—440.

Trojsil[1]).

(Kleinrussisches Volkslied.)

Ritten heim drei jugendliche Reiter,
Ritten aus dem Bisurmanenkriege,
Ritten durch die schönen Wlachenlande[2]),
Und beriethen, ob es wohl gerathen,
Nachts zu reiten durch die tiefe Donau?
Und es sprach der jungen Recken erster:
„Nacht ist's, Brüder, sonder Mond und Sterne,
Und die Nacht ist keines Menschen Freundin“.
Und es meint der andere der Recken:

[1]) Trojsil — Dreikraut oder Dreiwurz, eine nur in der Volksphantasie existierende Pflanze. [2]) Wlache oder Woloch — kleinrussische Bezeichnung für Walache.

„Nacht ist's, und die Donau tief und tückisch,
Und auf Blut gesinnt die Wassergeister“.

Doch da sprach der Reiter allerjüngster:
„Nicht der Nacht feindselig Walten fürcht' ich,
Noch die Tücke ich des falschen Stromes;
Doch es brennen mich gar sehr die Wunden,
So der Türkenbascha mir geschlagen.
Drum lasst gleich uns da um Herberg' bitten
Bei der Wlachenmaid am Donaustrande“.

Doch die Wlachenmaid am Donaustrande
Liegt gar krank in ihrem Lilienbette,
Weint sich blind, und ringt die weissen Hände:
„O um Gott! wer da mir holen thäte,
Holen thäte mir die Trojsil-Wurzel,
Die da wächts im dreimal-dritten Lande[1]).
Jenseits wächst des dreimal-dritten Meeres!
O, dem wollte gleich die Hand ich reichen,
Und ihm folgen gleich zum Traualtare!“

Dieses hört der Reiter allerjüngster,
Hört's und sinnt, und sagt zu den Gesellen:
„Habe doch der guten Rosse dreie:
Schwarz das eine, wie des Nachts der Rabe,
Grau das zweite, wie der Falk' am Morgen,
Weiss das dritte, wie der Schwan am Mittag.
Auf dem Falken will an's Meer ich fliegen,
Auf dem Schwane über's Meer ich schwimmen,
Auf dem Raben dann das Trojsil graben“.

Und es ritt der allerjüngste Reiter
Auf dem Falken bis an's Meer, das blaue,
Auf dem Schwane über's Meer, das wilde,
Auf dem Raben er, das Trojsil graben.
Und er gräbt es mit dem scharfen Schwerte,
Gräbt es aus der dreimal-dritten Erde.

---

[1]) Dreimal-drittes Land, Meer, Erde, ein in den Märchen aller Slaven ständiger Ausdruk, der wahrscheinlich eine grosse Entfernung bezeichnen soll.

Da beginnt ein graues Kukuksweibchen:
„O um Gott, du jugendlicher Reiter!
Wem doch gräbst du hier die Zauberkräuter?
Bei der Wlachenmaid ist's Hochzeit heute!"

Hoj da schwingt sich was der junge Recke
In den Stattel seiner schnellen Rosse!
Fliegt an's Meer er auf dem grauen Falken,
Schwimmt durch's Meer er auf dem weissen Schwane,
Auf dem Rappen in den Hochzeitssöller;
Grüsst die Braut, die kranke Wlachenjungfrau,
Grüsst sie gleich mit seines Schwertes Klinge:
„Falsche Wlachin! Hier das Trojsil dir!
Ritt die Seel' mir aus dem Leibe schier".

Друк. Am Tscheremusch, стор. 63—66.

Reiters Irrfahrt.

(Kleinrussisches Volkslied.)

Irrte einst ein jugendlicher Reiter,
Irrte durch die weite, breite Steppe,
Irrte bis nach Untergang der Sonne,
Konnte keine traute Herberg' finden,
Bis er spät des Nachts sie erst gefunden
Bei dem allerschönsten Steppenmägdlein.

„O um Gott, Du schönstes Steppenmägdlein,
Wolle doch die Nacht mich übernachten!
Mich und auch mein müdes, krankes Rösslein.
Bei dem Rösslein die verbrannte Rüstung,
Bei der Rüstung mein bethaut Gewaffen!
Werde nicht dein weisses Bett berühren,
Noch mein Rösslein deinen Stall betreten,
Noch die Rüstung deine Hall' entzieren,
Noch's Gewaffen deinen Saal durchklirren".

„O um Gott, du armer, müder Reiter!
Bist willkommen mir nebst deinem Rösslein.

Und der Rüstung dein, der sonnverbrannten,
Und den Waffen dein, vom Rost geröthet!
Wüsst' ich nur, wann Zeit es, dich zu wecken,
Dass den Weg bei mir du nicht verschlummerst,
Deine Weiterreise nicht verschlafest,
Und die arme Steppenmaid verfluchest,
Bei der Mutter Seele drum verfluchest!"

„O um Gott, du schönste Steppenjungfrau,
Also weck' mich eh' der Morgen grauet,
Eh' der Hahn den Tag noch angekündigt,
Eh' der Schwan noch auf das Meer geflogen,
Eh' der Hirt noch die Schalmei geblasen,
Der Uzul drei Hirsche noch erleget,
Der Ulan drei Liebchen nocht berücket,
Der Usar drei Türken noch erschlagen,
Eh' der Serb' drei Bräute noch verlassen,
Und der Lech und Russ' sich nimmer hassen!"

Wacht des Morgens auf der müde Reiter,
Blickt durch das krystallene Quartierchen[1]:
Hoch am Himmel steht bereits die Sonne,
Und der Hahn verkündigt schon den Mittag,
Und der Schwan ist schon auf's Meer geflogen,
Und der Hirt hat die Schalmei geblasen,
Der Uzul drei Hirsche schon erleget,
Der Ulan drei Liebchen schon berücket,
Der Usar drei Türken schon erschlagen,
Und der Serb' drei Bräute schon verlassen,
Auch der Lech und Russ' sich nicht mehr hassen.

„O um Gott, du schönste Steppenjungfrau,
Warum hast du solches mir gethan?"
„Weil ich dich vom ganzen Herzen liebe,
Du mein schöner, junger Reitersmann!"

Друк. Am Tscheremusch, стор. 67—70.

---

[1]) Quartierchen — das Guckfensterchen, welches in kleinrussichen Bauernhäusern den vierten Theil des Fensters einnimmt.

Des Buhlen Heimkehr.

(Kleinrussisches Volkslied).

O ihr Falken! o ihr Adler alle!
Kommt ihr nicht vom Strande des Dunajez[1])?
Saht ihr nicht daheim mein holdes Liebchen?
Ob sie wohl sich meiner noch erinnert?
Thut sie's, o so bringet ihr die Kunde,
Dass ich heut' in ihre Arm' noch fliege.

's Mägdlein aber liegt gar krank im Bette,
Krank aus Harm um den geliebten Buhlen.
Als jedoch die Kunde sie vernommen,
Wird gesund sie, stehet auf vom Bette,
Ruft die vielgetreuen Zofen alle,
Und beginnt, bald lachend und bald weinend:

„O ihr Zofen, meine vielgetreuen,
Nehmet schnell die gelben Honigkerzen[2]),
Zündet an sie, leuchtet ihm entgegen!
Ihm und mir! dass ich ihn mir besehe,
Ob ihn nicht gebräunt die fremde Sonne,
Oder nicht gebleicht die fremden Lüfte“.

„Ja, gebleicht, gebleicht, du meine Wonne!
Bleicht doch Alles, Alles ohne Sonne“.

Пуж. Ам Тschеremasch, стор. 71—72.

Die Witwe.

(Kleinrussisches Volkslied.)

Ging auf's Feld die schöne, junge Witwe,
Ging auf's Flachsfeld, um da Flachs zu rupfen.

[1]) Dunajez — ein Fluss in Galizien. [2]) Honigkerzen — die gelben, wohlriechenden Wachskerzen.

Rupfte Flachs und band ihn in Gebünde,
Herzte sie an ihrem Schwanenbusen,
Schmiegte sie an ihre Rosenwangen,
Und begann dann weinend zu wehklagen,
„O um Gott! dass 'nen Gemahl ich hätte!
Wollt' ich was ihn pflegen und bedienen,
Wollt' ich ihn in eitel Purpur kleiden,
Wollt' mit Meth und Honig ihn nur tränken!"...

Hörte dies ein jugendlicher Kossar[1],
Warf die Sense auf den Blumenanger,
In die Blumen, in die Seidengräser,
Ging gesenkten Hauptes dann nach Hause,
Sinnend in den Zedernsaal, den braunen,
Sinnend an den Zederntisch, den breiten,
Setzte sich an dessen Ehrenecke[2]
Und begann zu sinnen und zu träumen.

Kommt herein die gute, greise Mutter,
Sieht den Sohn da sitzen und da sinnen,
Sinnend träumen, träumend sich zerhärmen,
Wird sehr böse, gar sehr ungehalten,
Und beginnt den Einzigen zu schelten:
„O um Gott, mein Sohn, was soll das heissen,
Was dein Sinnen heute mir bedeuten?
An dem heissen Sommertag bedeuten,
Wo so viel der Wiesen noch zu mähen?"

„Lass die Gräser, Mutter, lass sie stehen!
Lasse mich die junge Witwe freien!
Wird mich pflegen, wird mich treu bedienen,
Wird in eitel Purpur mich nur kleiden,
Mich mit Weizenbackwerk täglich speisen,
Mich mit Meth und Honig täglich tränken,
Abends mir das Schwanenbett bereiten,
Mich mit Liedern in den Schlummer singen,
Morgens dann mit Täubchens Girren wecken,

[1] Kossar — der Mäher. [2] Ehrenecke — dem Kleinrussen gilt der Tisch ein Heiligthum, gleichsam ein Altar der Laren. Dessen rückwärtige rechte Ecke gilt als Ehrenplatz.

Mir auf Silber nur das Wasser reichen
Und auf Gold den Frühtrunk mir kredenzen!“

„O um Gott, mein Sohn du, lass' es glänzen
All' ihr Gold und all' ihr gleissend Silber!
Ist doch zauberkundig jede Witwe,
Und 'ne junge dreimal mehr denn alle.
Hatte doch sie 'nen Gemahl, 'nen schönen,
Pflegte sein, bis sie zu Tod ihn pflegte. .
Kleidet' ihn in giftgetränkte Kleider,
Speiste ihn mit giftbestreutem Backwerk,
Tränkte ihn mit giftversüssten Tränken,
Bettet' ihm das Bett im Sargesschreine.
Sang ihn in den Schlaf mit Zaubersprüchen.
Drum, mein Sohn, mein Einziger: viel lieber
In den schauerlichen Sargesschrein,
Als 'ne schöne, junge Witwe frei'n!“...

Der kranke Sohn.

(Kleinrussische Ballade.)

Wie langsam schleicht doch die Mitternacht!
Beim kranken Sohne die Mutter wacht.
Sie dämpft des Lämpchens stechendes Licht,
Sie streicht ihm die Locken aus dem bleichen Gesicht.
„Was ist dir? Wo schmerzt's dich, theueres Kind?“
„O Mutter, was falsch doch die Weiber sind!“
„So warst du wieder bei der Wittib schön?“
„Ja, Mutter, ja, dort ist es gescheh'n!“
„Sie kochte dir doch kein Abendmahl?“
„Ja, Mutter, Fischlein, gar bunt und schmal“.
„Hilf Himmel! Und kennst du die Fischlein nicht,
So dir sie gekocht zum Abendgericht?“
„Wohl, Mutter, drüben im Schlagenwald
Sah Fischlein ich von solcher Gestalt“...
„Und als sie kochte, was sprach sie wohl?“
„Ei, Mutter, Sprüche gar gräulich und toll“...

„Was mögen's für Sprüche gewesen sein?“
„Wohl Zaubersprüche, Mütterchen mein“.
„Und speiste sie mit von dem Fischleingericht?“
„Wie bat ich sie, Mutter, sie wollt' aber nicht“...
„Die Wirthin zuerst doch verkosten's thut?“
„Sie meint', soll nur essen, es wäre schon gut“.
„Und ihre Kinder, naschten sie nicht
Von ihrem verdammten Höllengericht?“
„Nein, Mutter, die kriegten gar nichts davon,
Sie schliefen ja längst im Kämmerlein schon“.
„Und das Gesinde, mein theueres Kind?“
„Das... wein' nicht, Mutter! Du weinst dich noch blind“.
„Und das Gesinde, mein theuerer Sohn?“
„Nichts, gar nichts! das schlich sich gar traurig davon“...
„Du speistest also ganz, ganz allein?“
„Und auch das Kätzchen! doch das nickte gleich ein“...
„Und ist dir seit jener Stunde nicht gut?“
„O wüsstest du, Mutter, wie wehe das thut!“
„Hilf, Heiland! Du hast ihr doch nichts vertraut
Von deiner Hochzeit, von deiner Braut?“
„Ja, Mutter, wohl! — 's war die Rede davon.
Sie lachte und meinte, sie hörte es schon“...
„Und wie? Wann meinst du dein Hochzeitsfest?
Ich lade auf morgen die vornehmsten Gäst'“.
„Noch heute, Mutter, noch heute! Hörst?
Den Pfarrer und Messner zu allererst!...
Und lass' dann zimmern den Sargesschrein,
Und lade die Flötenspieler[1]) auch ein..
O lieb' ich was mir das Flötenspiel!
Und 's Brautbett lass' graben recht tief und kühl.
Ja, tief und kühl, lieb Mütterchen mein!
Und lad' auch die schöne Witwe mir ein
Zum Hochzeitsschmaus und zum Honiggericht[2]).
Doch wo hast du, Mutter, das Sterbelicht?

---

[1]) Flötenspieler — bei den Uzulen ist es Brauch, bei der Leiche, aber nur eines Leginj, Flöten zu blasen. Es werden eigene Flötenspieler und Schalmeibläser gedungen. [2]) Honiggericht — gekochter, stark mit Honig versüsster Waizen, welcher nach der Beerdigung vom Priester gesegnet und an die Anwesenden vertheilt wird.

Zünd's an, geschwind nur! und weine mir nicht!
Mir wird's schon besser...“

Друк. Am Tscheremusch, стор. 77—81.

Mein Urbild.

Wie harmlos wallt der Dniester
Dem Schwarzen Meere zu,
Ein Bild des Seelenfriedens,
Ein Bild der Seelenruh'.
Doch mich, mich zieht der Tscher'musch,
Der wilde Waldgeist, nur an!
O Tscher'musch du, mein Urbild,
Unlösbar ist dein Bann!

Друк. Am Tscheremusch, стор. 82.

Marko.

(Die Ballade „Der kranke Sohn“ in altnordischer Fassung.)

„Was ist dir, Sohn? Was hast du, Kind?
Marko, Marko!
Was ist dir Sohn? Was hast du, Kind?
Wo fühlst du solchen Schmerz?“ — O!
„O was so falsch doch die Weiber sind!
Mutter, Mutter!
O was so falsch doch die Weiber sind!
Schier bricht mir von das Herz“. — O!

„Warst nicht du bei der Wittib schön?
Marko, Marko!
Warst nicht du bei der Wittib schön?
Was kocht' sie dir zu Mahl?“ — O!

„O dort ist's, Mutter, mir auch gescheh'n,
Mutter, Mutter!
O dort ist's, Mutter, mir auch gescheh'n!
Zwei Fischlein bunt und schmal“. — O!

„Und sahst du schon Fische dergestalt?
Marko, Marko!
Und sahst du schon Fische dergestalt?
Lass', Marko, 's wissen mich?“ — O!
„O drüben tief nur im Schlangenwald,
Mutter, Mutter!
O drüben tief nur im Schlangenwald
Sah solche Fischlein ich!“ — O!

„Und ass sie auch von dem Gericht?
Marko, Marko!
Und ass sie auch von dem Gericht?
Wie? — oder du allein?“ — O!
„O bat ich sie was! Doch wollt' sie's nicht!
Mutter, Mutter!
O bat ich sie was! Doch wollt' sie's nicht!
O welche Höllenpein!“ — O!

„Und ihre Kinder, armer Sohn?
Marko, Marko!
Und ihre Kinder, armer Sohn?
Die assen doch gewiss?“ — O!
„O die lagen längst und längst ja schon,
Mutter, Mutter!
O die lagen längst und längst ja schon
Im Schlummer sanft und süss!“ — O!

„Doch ihre Knecht' und Mägde treu?
Marko, Marko!
Doch ihre Knecht' und Mägde treu?
Die assen oder nicht?“ — O!
„O sie schauten nur und weinten dabei,
Mutter, Mutter!
O sie schauten nur und weinten dabei...
Wie sehr durch's Herz mich sticht!“ — O!

„Du hast ihr, Kind, doch nicht vertraut,
Marko, Marko!
Du hast ihr, Kind, doch nicht vertraut,
Dass du verlobt schon bist?“ — O!
„O ich, ich nannte ihr auch die Braut!
Mutter, Mutter!
O ich, ich nannte ihr auch die Braut
Und auch die Hochzeitsfrist!“ — O!

„Und sie, was meinte sie davon?
Marko, Marko!
Und sie, was meinte sie davon,
Als sie die Mähr' erfuhr?“ — O!
„O lachte sie was voll Spott und Hohn,
Mutter, Mutter!
O lachte sie was voll Spott und Hohn,
Und meint', soll essen nur!“ — O!

„Wann willst du, soll die Hochzeit sein?
Marko, Marko!
Wann willst du soll die Hochzeit sein?
Dass man die Gäste ruft?“ — O!
„O lass' nur zimmern 'nen Sargesschrein,
Mutter, Mutter!
O lass' nur zimmern 'nen Sargesschrein
Und graben eine Gruft!“ — O!

Друк. Am Tscheremusch, стор. 83—87.

An Sokilski.

Wie 'ne Riesenburg der Hünen
Ragst empor du in den Raum!
Und in deinen Hallen innen
Spuckt es wie ein Märchentraum!

Zeig', o zeig' mir diese Mähren,
Öffne deine Eisenbrust!

Lass' mich's schauen, lass' mich's hören.
Ist's auch Wust, ist's Märchenwust!...

Друк. Am Tscheremusch. стор. 88.

Der Uzulenkönig.

(Eine Uzulensage).

Sie sagen, König Uzul sei längst und längst schon todt.
Und König Uzul lebt noch, den Schwätzern all' zum
[Spott.
Nur schläft er im Sokilski, schläft viele hundert Jahr',
Drob klinget[1]) eine Sage gar graus und wunderbar.

In alten, alten Zeiten, da stand am Tscheremusch
Des Sonnengottes Tempel im Tann' und Rosenbusch:
Aus Gold und Bergkrystallen war jener Götterdom,
Und stand auf dem Sokilski und schaute in den Strom.

Und in des Tempels Hallen, da standen zwei Altär',
Und auch zwei Götterbilder: das eine licht und hehr,
Als wie die Maiensonne in Gold und Rosenduft,
Das zweite schwarz und finster, als wie 'ne Todtengruft.

Dort kamen die Uzulen vom Osten und vom West,
Und kamen alle Jahre zum Sonnenwendefest,
Voran der schöne Uzul, der junge Uzenfürst, —
'nen Recken, edler, kühner, du nimmer schauen wirst!

Schon dampfen die Altäre dem Sonnengott zum Preis,
Zwölf Schwanenrosse führen Legine in den Kreis;
Die Zäume sind aus Purpur, die Buckel sind aus Gold,
Die führen sie im Reigen um's Sonnenbildniss hold.

Und auch zwölf Höllenrappen erscheinen in der Hall',
Die Zäum' aus Schlangenhäuten, Beschläg' aus schwar-
[zem Stahl;

---

[1]) В перводр. klingt.

Die führen schwarze Männer um's schwarze Gottesbild.
Hei! schauen die was finster, und blicken die was wild!

Und wie sie alle wallen durch's weite Götterhaus,
O denkt euch nur den Schrecken, und schaut euch
[nur den Graus!
Die Bilder werden lebend und springen gleich zu Thal,
Und greifen nach den Schwertern... Hei, gab's da ein
[Gestrahl!

Und los geht's wie die Blitze im schwarzen Wolkenpfuhl.
Dies schauen die Uzulen, und schaut auch der Uzul.
Doch weh! es wankt und weichet der lichte Himmels-
[sohn,
Dess lacht der Fürst der Uzen, und ruft im Spott und
[Hohn:

„Wie? willst ein Gott du heissen, und weichst 'nem
[schwarzen Wicht!
Hier schau, und nimm ein Beispiel, wie man mit Trol-
[len ficht".
Und eh' 'ne Wimper zucket, lag auch der schwarze
[Graus
Zerschmettert schon am Boden... Dumpf dröhnt's durch's
[ganze Haus.

Da sprach der Gott: „Beim Praboh[1])! Dies kam zur
[rechten Zeit!
Doch wo die Götter rechten, Mensch, meng' dich nicht
[in Streit.
Drum sei, o stolzer Uzul, verdammt du und verflucht,
Und jeder, so mit Göttern sich Strauss und Fehde sucht!

„Und sei in diesen Berg du in Zauberbann gethan!
Sokilski soll er heissen von heute und fortan.
Denn erst an jenem Tage und Sonnenwendefest
Wirst aus dem Zauberschlafe befreit du und erlöst,

„Wenn zwölf der Sonnenfalken aus meiner Burg ich
[send'
Und zwölfmal sie umkreisen den Berg und sein Geländ'.

---

[1]) Praboh — die höchste Gottheit der Altslaven.

Bis dahin sink' der Dom da mit dir in tiefsten Schacht!
Und allen, so des Kampfes und mein mit dir gelacht!"

Die Gottheit hat's gesprochen: ihr Wille ist gescheh'n.
Tief im Sokilski schlummert der Uzenkönig schön.
Um ihn zwölftausend Uzen sammt Lanze, Schild und
[Ross.
Die Häupter tief gesenket, die Helme tief im Schoos.

Doch alle zwölf der Jahre, am Sonnenwendefest
Da wird auf zwölf der Weilen vom Banne er gelöst,
Springt auf und reckt die Glieder und donnert durch
[die Hall':
„Auf, Uzen! g'nug geschlafen! Bald geht es doch zu
[Thal!

„Drum eil' hinaus mir einer, und luge in das Land,
Ob nicht der Sonnenjunge die Falken schon gesandt.
Wo nicht, so mag, so möge das nächste Jahr er's thun!
Und ich will unterdessen zum Trollkampf frisch mich
[ruh'n".

Und also schläft er weiter, mit ihm der ganze Tross,
Der Knappe und der Ritter, der Reiter und das Ross.
Doch wird er einst erwachen — so lautet der Bericht.
Uzul, wo Götter streiten, dort menge du dich nicht![1])

Друк. Am Tscheremusch, стор. 89—97. Пор. руські поезиї »Король Гуцул«, стор. 443—447 і 465—469.

Was ist's?

Was ist's, das für und für mich zieht,
O Tscheremusch du, in deine Nähe?

---

[1]) Die Sage vom König Uzul hat viele Variationen. — Die üblichste ist: Uzul springt der strauchelnden Sonnengottheit bei. — Der Gott will ihm's lohnen, stellt ihm aber die Wahl frei. — Uzul begehrt die schöne Streitaxt des Gottes, die ihm dieser, wenn auch höchst ungern, endlich doch gibt, ihm aber Unheil prophezeit, falls eines Weibes Hand die heilige Waffe berühren würde. — Später vertändelt Uzul die Streitaxt an seine Buhle, was seine Verbannung in den Sokilski zur Folge hat.

Bald wie ein Sturm, bald wie ein Lied,
Und bald wie Graus, und bald wie Wehe?

Da wie der Zither Zauberklang,
Dort wie des Jägers wildes Johlen?
Hier klingt es wie Sirenensang,
Und dort wie Höllengeistertollen?

Du bist gewiss 'ne Art Schaman[1]),
Erfahren in den Zauberrunen?
Wie? — oder gar der grüne Mann
Aus dem verwunsch'nen Märchenbrunnen?

Друк. Am Tscheremusch, стор. 98.

Die Tscheremuschnixe.

Wer fliegt so flink dort wellauf, wellab
Den Tscheremusch, den wilden, hinab?
's ist der Kermanitsch mit seinem Floss!
Er lenkt es kräftig, sein Wellenross.

„Was sprechen die Leut'? — Am Tscheremuschgrund
'ne Wassernixe? Da heiss ich ein Hund,
Wenn ich sie fürchte, die stolze Fei,
Trotz ihrem Singsang und Lirelei."

„Du wilder Leu, wohin, o wohin?
Hast du's so eilig? Wo will dein Sinn?
O weil' ein Weilchen, ein winzig nur!
Weis' in der Well' dir des Welses Spur,
Und manch 'ne Muschel, und bunt Gestein.
Die Fischlein, sie führen 'nen lustigen Reih'n."

„Was sprichst du, Fantom? Was willst du? — Hinab!
Des Welses Spur? — Ja, ein Wellengrab!
Wir kennen das. Doch bin nicht der Thor,
Zu leihen deinem Geheule mein Ohr".

[1]) Schamann — Zauberer.

„Und wer es verlor, hat doch Gewinn:
Die Blumen oben, wie welken sie hin! —
Doch in den Wellen weilt ewige Lust...
Schau meinen Gürtel, schau meine Brust!
Und auf der Dunen schwellendem Flaum,
Wie wiegt sich's so wohlig! O, du ahnest es kaum!"

„Hinab, Sirene, du machst mir's schwer,
Ich folge dir nimmer und nimmermehr!
Bist doch so eisig, ich bin so warm,
Ich müsst' ja erstarren in deinem Arm".

„Vor Liebesharm! Drum komme nur, komm'!
Der Priester wartet im Perlendom,
Und meine Jungfrau'n lilienweiss,
Sie kosen warm dich und kosen dich heiss.
Dann frisch in's Brautbett! Schwellende Brust,
Schwellende Dunen... So komm denn! du musst!"

O ja, er muss! Es siedet sein Blut,
Es glüht sein Auge... hinab in die Flut!
Hell rauscht es auf, dann Todesstill'.
Das Floss treibt weiter, die Nacht ist kühl.

Друк. Am Tscheremusch, стор. 99—102. Пор. вище „Черемоша царівна" стор. 447—450 і Die Tscheremuschnixe стор. 733—735.

Die Fichtenfürstin.

„Wohin, mein Sohn?" — „Ei nun, in den Wald.
Die Wände sind morsch, das Blockhaus alt;
Will Fichten fällen zu neuem Gefäch.
Hei, das Gekrach da! und das Gebräch!"

„Ist bald gesagt, auch bald gethan:
Doch gibt's 'ne Fürstin in jedem Tann!
Drum gib mir Acht auf jeden Hieb,
Wenn dir dein Leben, dein junges, lieb!
Die hat's gar Manchem schon angethan,
Denn ihr Revier steht im heiligen Bann".

„Wie, Vater, was, was sprichst du nur?
Uzul und fürchten? Gar keine Spur!
Es komme mir nur das grüne Fantom
In funkelnder Krone! Hoho! es komm'!"

„Mein Sohn, mein Sohn, der Uebermuth
Selbst 'nem Uzulen nicht frommen thut.
Doch horch! welch' Sturm das, welch' dumpf' Geheul.
Und mit dem Blockhaus hat's keine Eil'.
Drum bleib' daheim, mein theures Kind!
Welch' wüthendes Brausen, welch' Wirbelwind!"

Doch er zieht hin in den stürmischen Wald.
Die Riesenbäume, Jahrhunderte alt,
Sie stehen um ihn: doch einer schier,
Der dünkt ihm der schönste im ganzen Revier.

„Uzul, Uzul, flieh flugs von hier!
Wir treue Tannen, wir rathen's dir.
Der Fichtenfürstin gehört dieser Wald,
Und jeder Baum ist in ihrer Gewalt.
Drum flieh und reiz' nicht der Fürstin Wuth.
Wer sie beleidigt, der büsst's mit Blut!"

Doch er, er schwingt die blinkende Axt.
„Du ächzest? Ei, ächze, bis du erlagst,
Du Prachtbaum, du! Ich muss gesteh'n,
Noch keinen sah ich so herrlich und schön".

„Uzul, Uzul, nicht rühre den Baum!
Durch alle Wälder gib ich dir Raum.
Dort magst hantiren nach Willkür du,
Doch meinen Kronbaum, den lass' mir in Ruh'!
Bist noch so jung, 's wär' Schade um dich.
Nicht gerne hör' ich der Väter Fluch'".

„Bist du's, Fantom? Wird nichts daraus!
Den Baum da brauch' ich zum neuen Haus,
Just diesen dahier, und keinen sonst,
Und wenn du mit deiner Kron' mir ihn lohnst".

„Uzul, Uzul, lass 's Trotzen sein!
Gibt's Bäume genug im Garten mein.
Fichten und Tannen, und Kiefern stolz!
Und dort die Zeder, ei gibt die ein Holz
Zu einer duftigen Sargestruh'!
Darum, Uzul, den Baum da in Ruh'!“

„Wirst schweigen, Schemen? Fort, hebe dich weg!
Und bist du begegnet 'nem feigen Geck,
So dir gewichen, ich weiche nicht,
Bis unter der Axt mir der Baum da bricht“.

„Du drohst mir gar? So mag es denn sein!
Sein Schicksal zimmert der Mensch sich allein.
Und wer er auch ist, er ist ein — Wurm.
Los, Urorkane! Los, Urweltsturm!“

Und er bricht los!... Mit Höllengeheul
Entwurzelt den Urwald sein wüthendes Beil,
Und thürmt ihn über den kühnen Uzul.
Hu, wie das kracht! — —

Друк. Am Tscheremusch, стор. 103—109. Пор. руську поему Кидра-княгиня стор. 450—454.

Leb' wohl!

Leb' wohl, du mein Urwald voll Sturm und voll Braus!
Nun gilt's zu bewachen das kaiserlich Haus
Dort an der Donau, drum lebe mir wohl!
Dahin ist dahin!... Und die Trommel klingt hohl.

Doch sei es darum! Der Uzul ist ein Mann,
Drum lebe du wohl mir, du mein duftiger Tann.
Es flüstert der Urwald prophetisch zu mir,
Dass ich dich noch schau, o mein grünes Revier!

Друк. Am Tscheremusch. стор. 110. Пор. руську поезию »Будь здорова!« стор. 454—455.

Am Posten.

Steh' ich des Sommers in der funkelnden Nacht
Am fernen Posten die stille Wacht,
Und hebe den Blick in die urblaue Höhe:
Da wird's mir, wie wenn ich mein Heimatland sähe
Voll Almenrausch und voll Alphornklang,
Und voll Hüfthornruf, und voll Jägergesang!
Voran der Kindheit unschuldige Tage,
Wie eine den Engeln entwendete Sage,
Zieh'n märchenhaft an mir sie vorbei,
So selbstvergessen, so glaubenstreu.

Dann folgt die Jugend mit siedender Lust,
Das Herz will sprengen die eherne Brust!
Ich schaue mein Jagdross, mein Purpurkleid[1]),
Ich schaue die schönste, die üppigste Maid
Im schwellenden Dunkel berauschter Jasmine. —
Welch' stürmisches Kosen, welch' glühende Minne!
Und endlich der Werber, — die Scheere, — die Wacht...
Herr Kaiser, Herr Kaiser, was hast du gemacht!
O Herr Kaiser, was hast du gemacht!

Друк. Am Tscheremusch, стор. 111—112.

Die Kaiserrose.

Es prangen die Kaisergärten,
Es duftet rosig die Nacht.
Ein Tirolerjäger stehet
Vor einer Rose die Wacht.

Und steht und ist so traurig,
Und schaut die Rose an.
O Rose, du Kaiserrose,
Du hast mir's angethan!

[1]) Purpurkleid: die Tracht der Uzulen ist meist roth.

Da flüstert die Kaiserrose:
„Ich liebe dich, Menschenkind!“
Und nickt mit ihren Blüthen
Im feuchten Abendwind.

Da stürzt der Jäger nieder.
„O Rose, des Kaisers Gebot!
O Rose, du Kaiserrose!“
Man fand ihn Morgens todt.

Und ein geknicktes Röslein,
Er presst's mit blutiger Lust,
Er presst's mit blutenden Händen,
Er presst's an die blutende Brust.

Es träumte einst 'nem Jäger
Im dunkelgrünen Tann,
Dass das die Kaiserrose
Mit ihrem Nicken gethan.

Друк. Am Tscheremusch, стор. 113—114. Пор. вище стор. 175—177, 455—456 і 731—732.

Der kranke Jäger.

Es liegt ein kranker Jäger
Zu Wien im Kaiserspital,
Die Augen eingefallen,
Die Wangen hohl und fahl.

Da ruft er 'nen Kameraden:
„O Waffenbruder mein,
Du zimmerst heute Abends
Für mich den Sargesschrein.

„Da nimm die Bretter, Bruder,
Vom frischen Tannenholz,
Und duftig, hörst du's, duftig! —
Auch sei die Tanne recht stolz...

„Aus dieser zimmere Abends
Für mich den Sargesschrein,
Und sarg' auch — o vergiss nicht! —
Viel Tannenreis hinein!“

Друк. Am Tscheremusch. стор. 115–116. Пор. руську поезию „Хорий стрілець“ стор. 460 і німецьку „Der Kamerad“ стор. 732—733.

Die hohe Wacht.

O heilige, silberklare,
Krystallene, reine Nacht!
Und hoch auf dem höchsten Maste
Hält Schiffer hohe Wacht.

Und hält die Wacht und stehet,
Und steht und stehet und sinnt,
Wohin das krystallene, klare,
Das silberne Meer doch rinnt?

Und er lehnt die glühende Schläfe
An den riesigen Tannenstamm,
Und nimmt 'nen silbernen Spiegel,
Und nimmt 'nen silbernen Kamm.

Und kämmt die wogenden Locken,
Und kämmt sie wellig und fein,
Und schaut in den silbernen, klaren,
Krystallenen Spiegel hinein.

Da fasst ihn unnennbares Wehe,
Er schleudert die silberne Wehr'
Und schleudert den silbernen Spiegel
Hinab in das schauernde Meer.

Und misst — wie tief...

Друк. Am Tscheremusch. стор. 117—118. Пор. висше руські поезии „Старий жовнярь“, стор. 310—311 і „На кафталуші“ стор. 460—461.

Abschied.

Als sie mir den Abschied gegeben, o,
Da nahm ich die Zither auch mit,
Und dachte mir herrliche Weisen aus
Und aus manch herrliches Lied.

Und sang den Bergen vom Land Tirol,
Von Gletschern wie Bergkrystall,
Und sang dem Tscher'musch vom Donaustrom,
Und Meeren im Mondenstrahl.

Und sang den Uzulen vom Kaiser und Held
Und Kronen und Fürstenpurpur,
Von welschen Kriegen und Frankenverrath
Und blutiger Schlachtenspur.

Und sang der Maid von der Stadt im Meer,
Von Gondel und Gondolier,
Und von Madonnen und Dogenpalast,
Und Markusdom-Taubengegirr.

O horchten die was! ja, zerhorchten sich schier,
Als wie vom Zauber gebannt,
Und dachten sich später — nur so in sich:
„Er kommt aus dem Märchenland“.

Друк. Am Tscheremusch, стор. 119—120. Пор. руську поезию »Відправа«, стор. 461—462.

Uzulenständchen.

's will schon dunkeln, Sterne funkeln,
Liebchen, thu' mir auf!
Bring' ein Ringlein mit Karfunkeln,
Billig ist's zu Kauf.
Riecken weiden unter Rosen
In des Mondes Licht,
Und wir werden küssen, kosen,
Bis die Rose bricht.

Sieh, schon fällt der Thau hernieder,
Rosten wird der Lauf.
Feucht wird Hut und sein Gefieder. —
Liebchen, thu' doch auf!
Schau, schon huschen die Gespenster,
Grausig ist es hier.
O, so thu' doch auf das Fenster!
Schau, ich zitt're schier!

Oder fürchtest, süsses Schätzchen,
Du die Nachbarin?
O, da weiss ich uns ein Plätzchen,
Wo die Flieder blüh'n.
Also komm nur in's Gehege
Dort zu mir heraus.
Ach, sonst geh' ich meiner Wege —
Gleich in's nächste Haus.

Друк. Am Tscheremusch. стор. 121—122.

Sechs Uzulenlieder.[1])

Denk': Wenn die Rose auch keine Rose wär',
Wäre sie Rose doch, und schliess' daher:
Würde die Liebste mein auch nicht mein Liebchen sein·
Wäre sie doch mein Lieb, weil sie mir lieb!

Denk': Was die Stern' doch so sich zerfunkeln thun!
O, dass ich einer wär', wollt' nimmer ruh'n,
Bis ich dem Liebchen süss thät' fallen vor die Füss',
Und zu ihr funkeln thät', wie lieb ich's hätt'!

Sang was ein Vöglein, sang in den Tag hinein,
O, dieses Vöglein, das, das wollt' ich sein!

---

[1]) Solcher Liedchen ist bei den Uzulen Legion.

Von früh bis Abends thät ich mich zersingen spät'
Der Allerliebsten mein tagaus, tagein.

O dass ich's wüsste, wo hier ein Schreiber ist,
Der auch schön schreiben thät'. Ja, wenn ich's wüsst'!
Gäbe ihm, was ich hätt', auf dass er schreiben thät:
Was du doch lieb mir bist... Ja, wenn ich's wüsst'!

Seh' ich 'ne Blume, denke für mich so hin:
Wenn ich dies Blümchen wär' und schön thät' blüh'n:
Thät'st du vorübergeh'n, thät' ich dich bitten schön:
Steck mich an deine Brust, mein' Herzenslust!

Oft thu' ich denken: alles nach seiner Art!
Doch wenn mein Liebchen stürb', wär's gar zu hart.
Nicht leben könnt' ich doch, und sterben minder noch,
Denn sah dich einmal wer, stirbt nimmermehr!

Друк. Am Tsche emusch, стор. 123—126.

МЕЛЬОДИЇ.*)

*) Подаємо отсе мельодиї до деяких Федьковичевих пісень, а власне ч. I з автоґрафу, а далї ч. II—XXIII з друків (Співанник для господарських лїточок і Жовнярські пісні), а вренитї ч. XXIV—XXXV із автоґрафів ноти до Колядника. Сї мельодиї, переважно народнї, положені на ноти Федьковичем.

I. Думка під Маджентов (текст стор. 701).

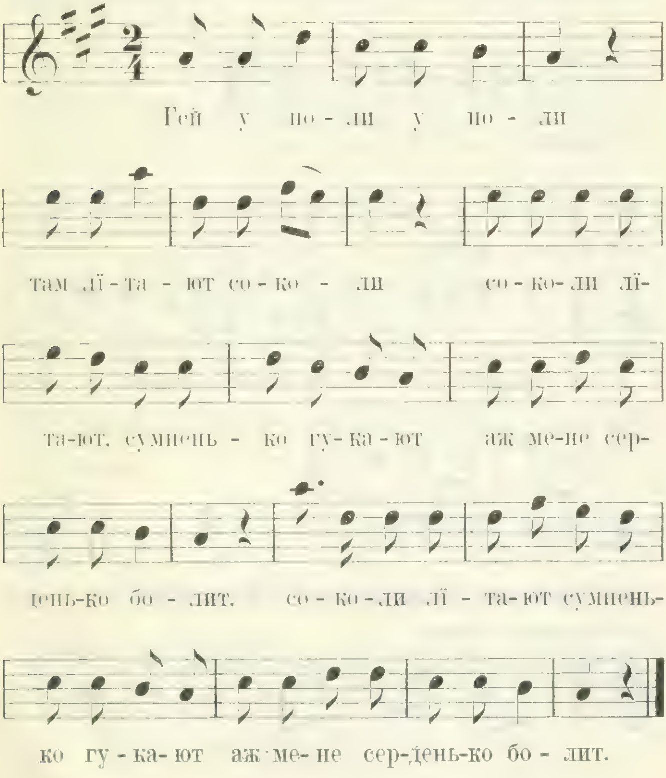

II. О Боже милий світе. (стор. 499).

Не борзо.

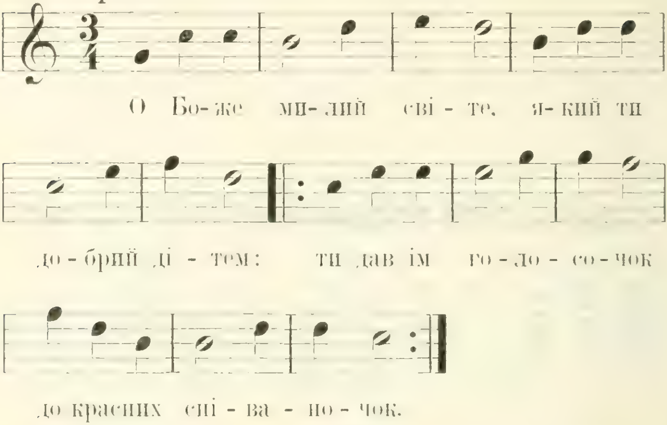

III. Більший соків як лелик. (стор. 500)

Не борзо а жваво.
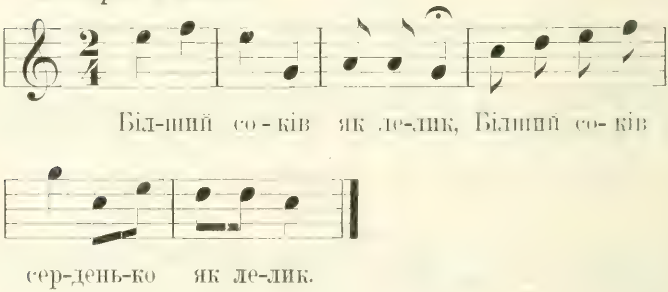
IV. Гой на Йвана вилїтали рої. (стор. 500)

Не борзо а жваво.
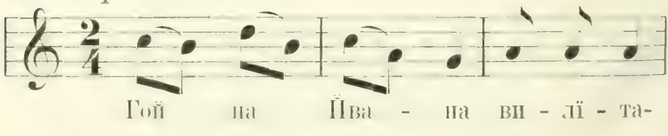
ли ро - ї: Гой на Йва-на ви - лї - та - ли ро - ї.

V. Біла береза на ярі. (стор. 501)

Не борзо.

Бі - ла бе - ре - за на я - рі. на я - рі.

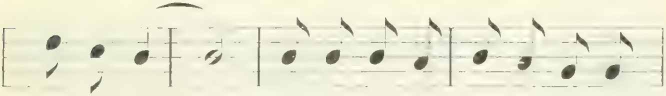

на я - рі: А ми со - бі бід-ні шко-ля-

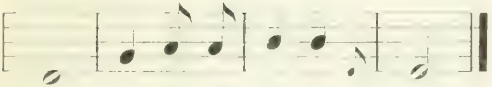

рі, шко-ля- рі, шко-ля - рі.

VI. Нема лїпше в світї жити. (стор. 502)

Не борзо.

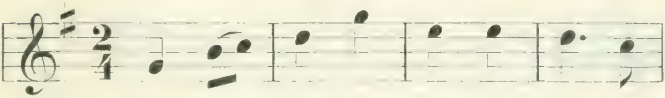

Не - ма лїп - ше в сві-тї жи - ти,

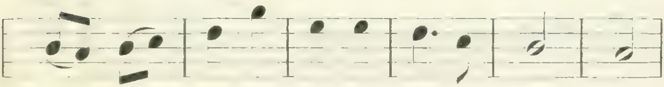

як на бо-жий хлїб ро - би - ти. Гей! Соб!

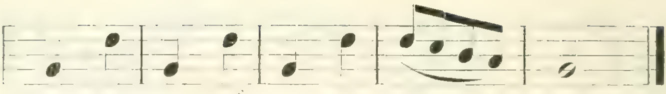

Гей га! Гей, соб! Хліб ро - би - ти.

VII. Пішов голос по грому. (стор. 502).

Швидко і жваво.

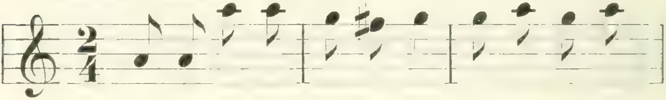

Пі-шов го-лос по гро-му, пі-дем хлоп-ці

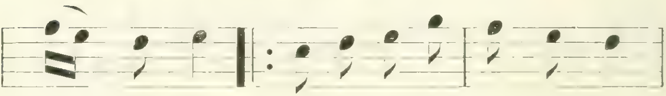

до до - му, пі-дем хлопці в до-брий час,

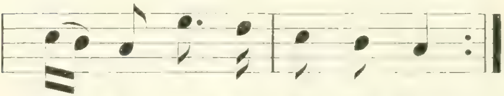

а - би сла - ва бу - ла з нас.

VIII. Боже з неба високого. (стор. 503).

Поволи.

Бо-же з не-ба ви - со - ко-го, глянь на ме-не

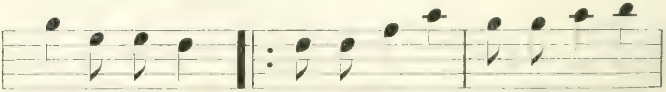

мо - ло - до- го: дай ми ро-зум до на - у - ки.

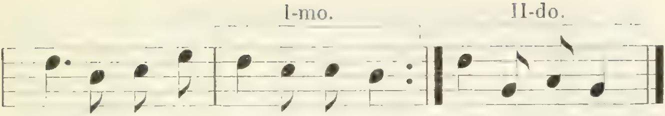

до ро-бо-ти чем-ні ру-ки! чем-ні ру-ки!

IX. Ластівочко, щебетюшко. (стор. 504)

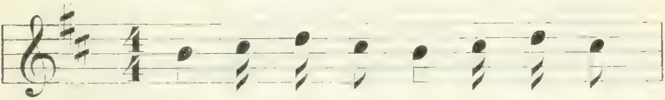

Ла - сті - воч - ко, ще - бе - тюш - ко.
Що ти ді - тем з то - го сві - та

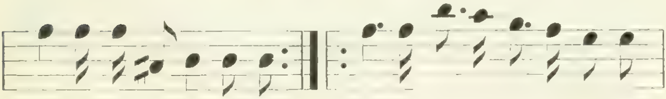

де ти від нас душко йдеш? Принесу вам весну красну,
з теплих країв прине-сеш?

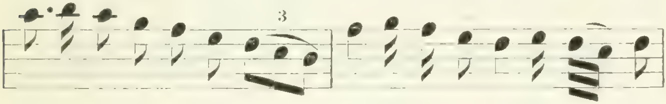

прине су вам ружин цвіт. лиш у-чіт ся, ді-ти лю - бі,

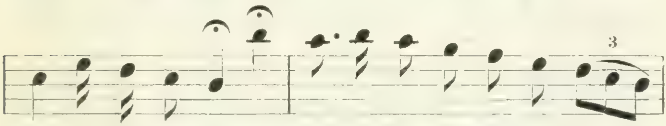

лиш у - чіт ся, вчіт, вчіт! лиш у-чіт ся, ді - ти лю- бі,
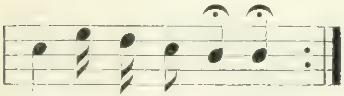
лиш у - чіт ся, вчіт, вчіт!

X. Сохрани, о світлий Боже. (стор. 540)

Поважно.
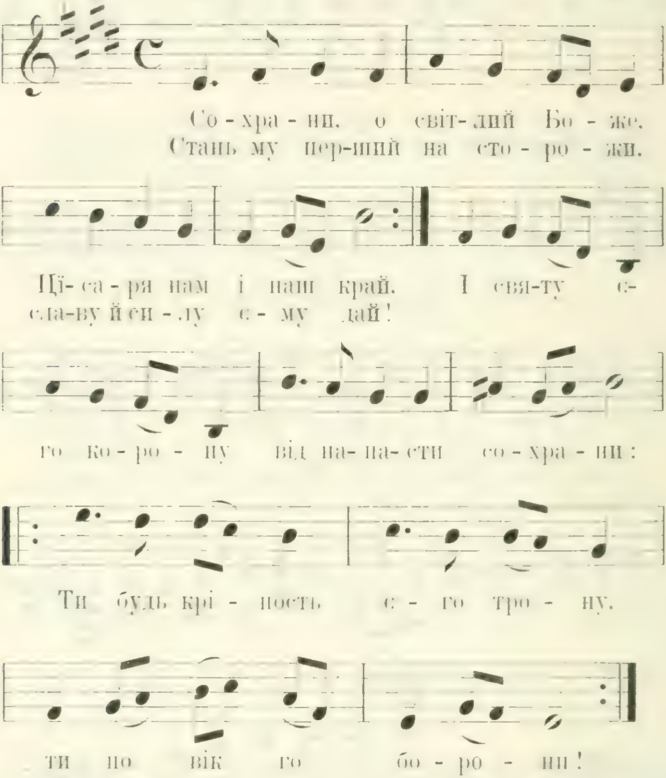
XI. Наша Буковина. (стор. 541)

Поважно і сердечно.

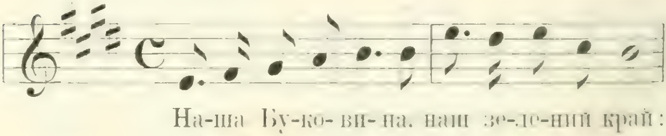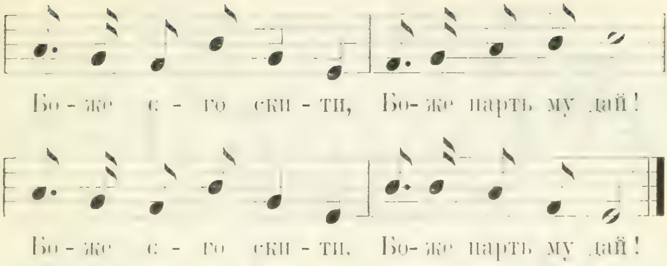

XII. Наша фана. (стор. 542)

Живо, жваво і весело.
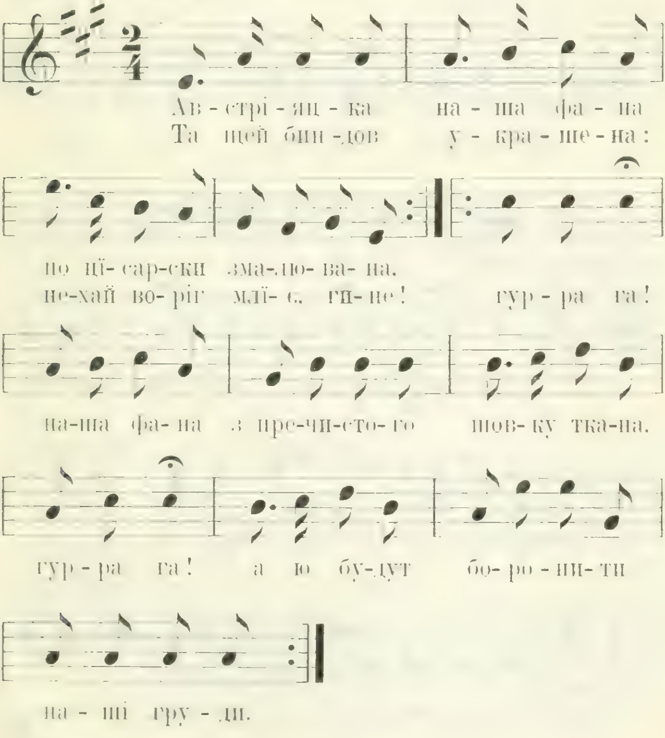
XIII. Наш цїсарь. (стор. 542)

Жваво, ходором.
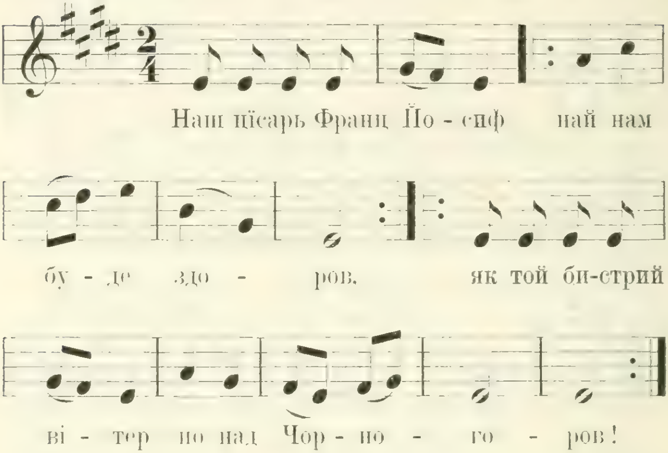
XIV. Рекрути. (стор. 543)

Живо і весело.
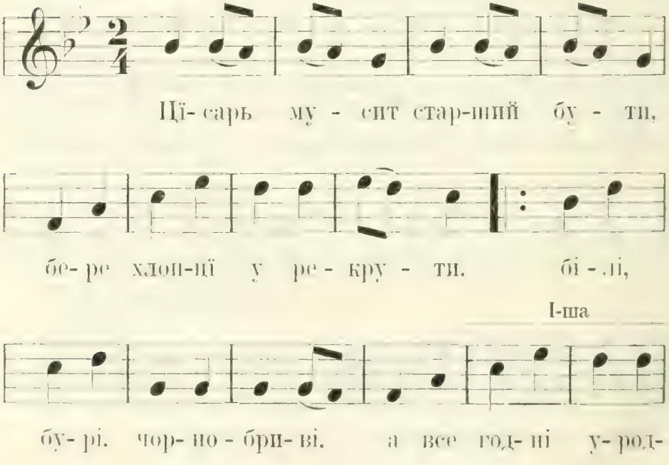
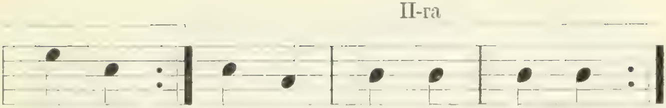

XV. Жовняр. (стор. 544)

Ходором.
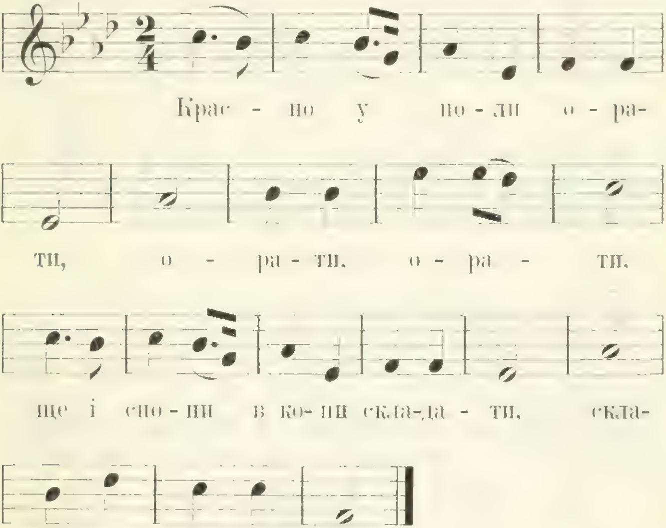
XVI. Що жовняру треба. (стор. 545)

Ходором.

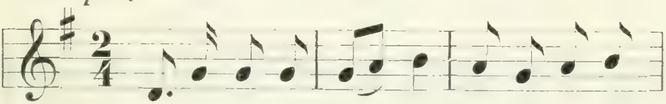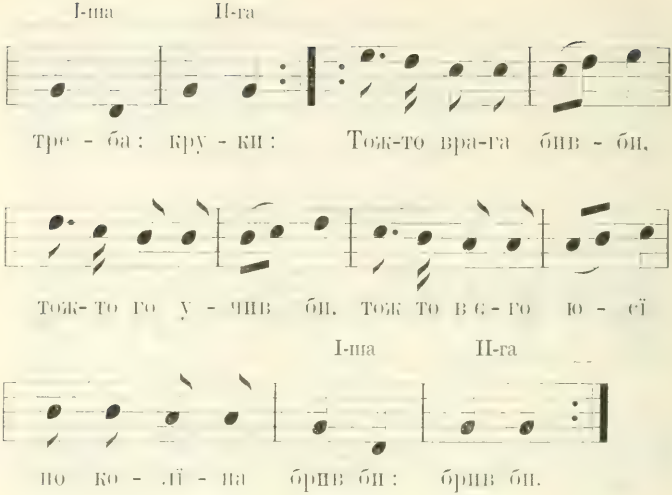

XVII. Гоя, пане ти наш! (стор. 545)

Живо і прудко.
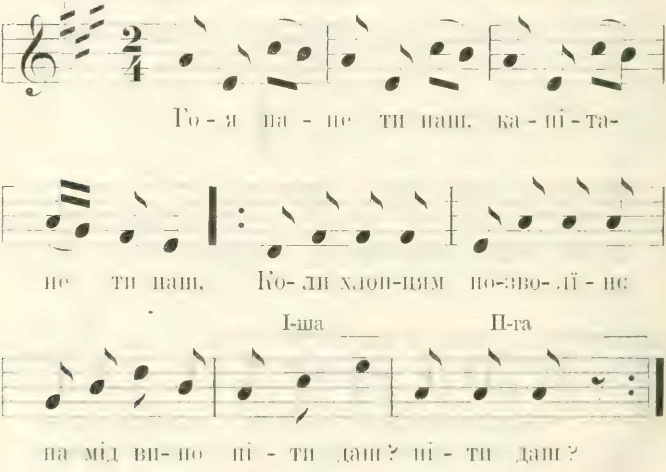
XVIII. Ударили тамборики. (стор. 546)

Ходором, жваво, з притиском.
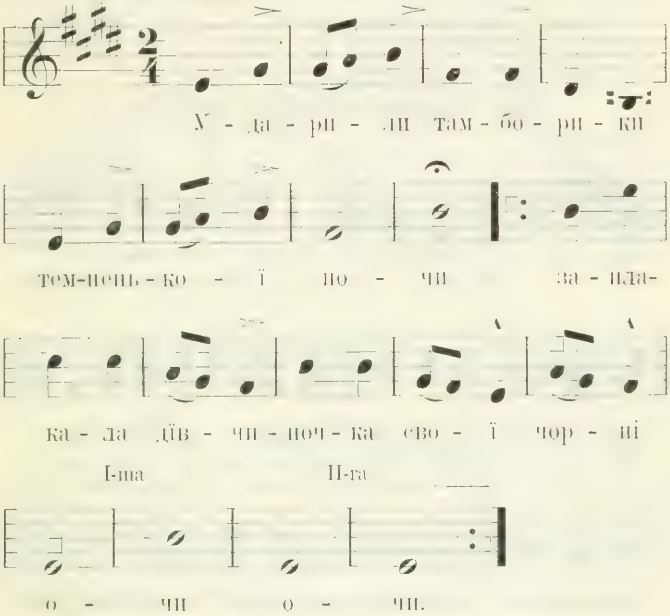
XIX. Марш. (стор. 547)

Різко.
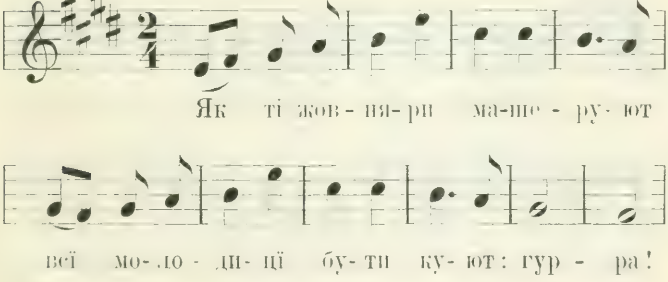
гур - ра, гур - ра бу - ти ку - ют.

XX. Цапістрайх. (стор. 547)

Гучно.

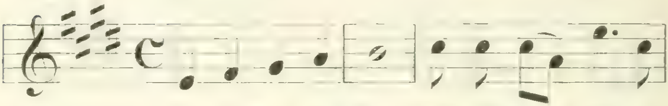

Час до до - му час! Тож хо-дїм хлоп-цї

враз! Бо ме фі-рер як кіт вор-ко-тї - ти,
А фельфе бер ста-не сво - є пі - ти,

Та не ска же пи-ти квас квас, скаже пи-ти лиш квас!

XXI. Пусти хлопцїв! (стор. 548)

Поважно.

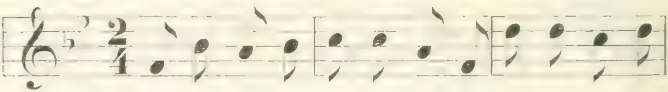

Пусти хлопцїв до до-моч-ку, о пресьвітлий

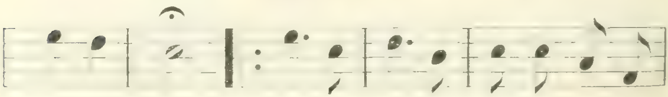

наш па - рю! Не-мав би й я ро-зу-моч-ку.

XXII. До бою! (стор. 549)

Жаво, відважно, весело.

XXIII. Страж Австрії. (стор. 707)

Жаво і відважно.

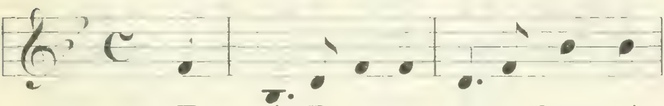

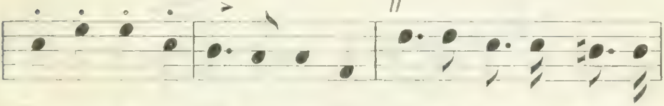

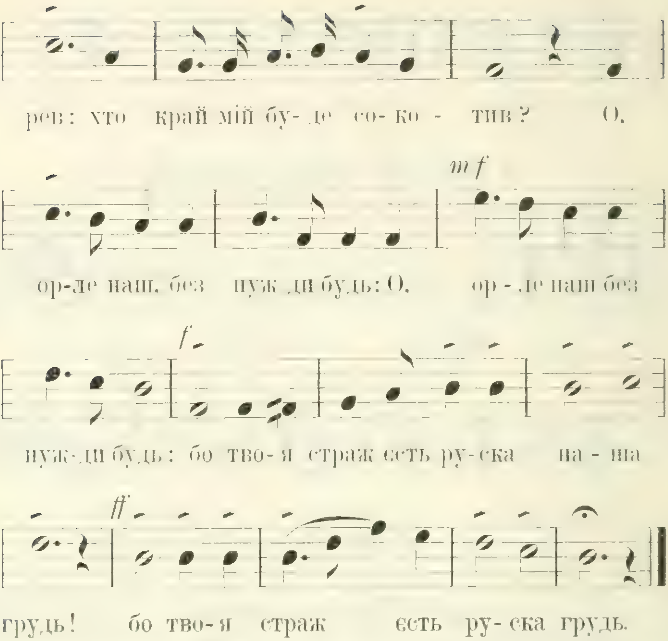

XXIV. Гой по Іордані. (стор. 611)

Поважно.
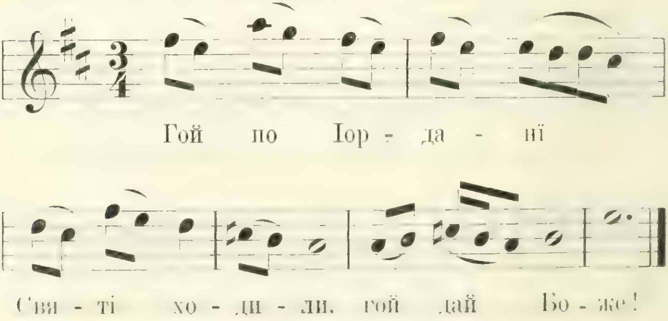
XXV. Пляшованец. (стор. 633)

Жваво.

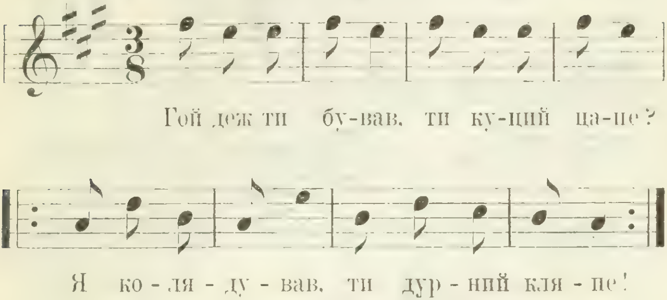

XXVI. Сидит Христос на престолї.

(стор. 638)

Ходором.
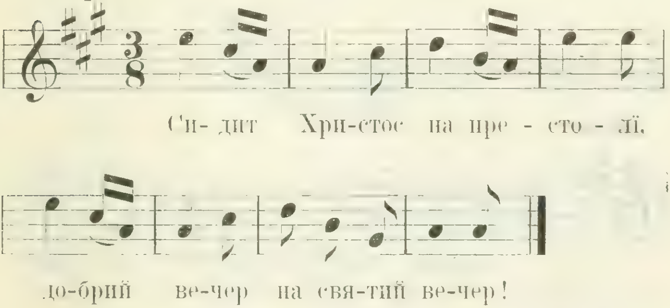
XXVII. На голос: „W żłobie leży“. (стор. 644)

Поважно.

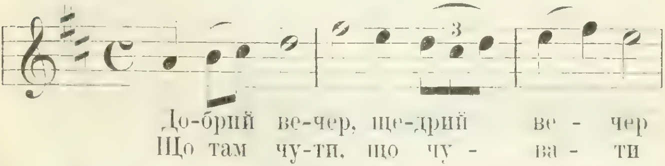

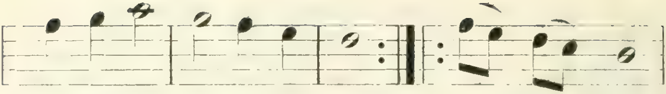

XXVIII. На голос: „A wczora z wieczora“.

(стор. 645)

Живо.
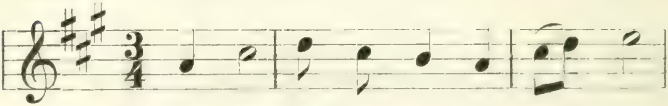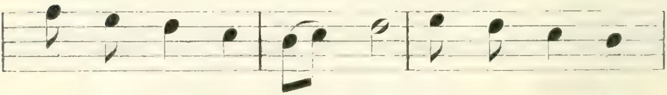
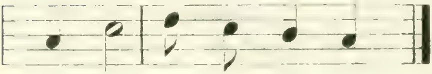

XXIX. На голос: „Paśli pasterze woły“.

(стор. 645)

Ревне.

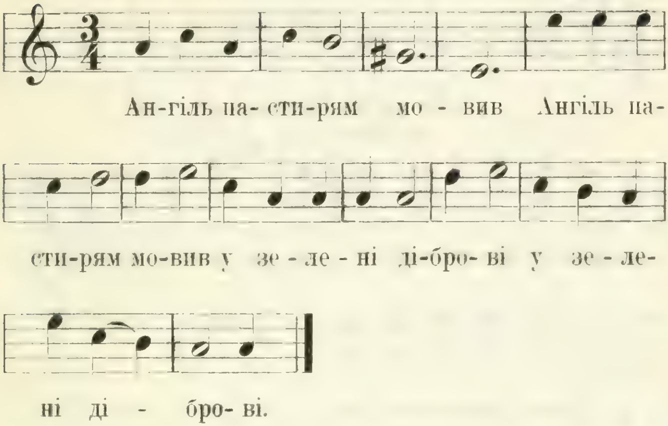

XXX. На голос: „Hej w dzień narodzenia“.

(стор. 646)

Живо.
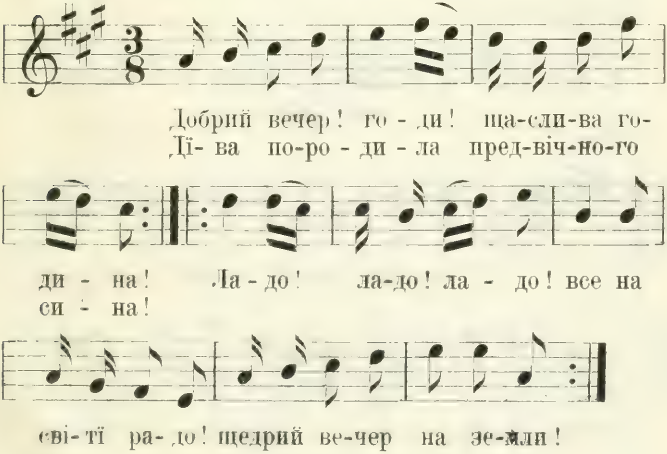
XXXI. На голос: „Anioł pasterzom mówił".

(стор. 647)

Поважно.

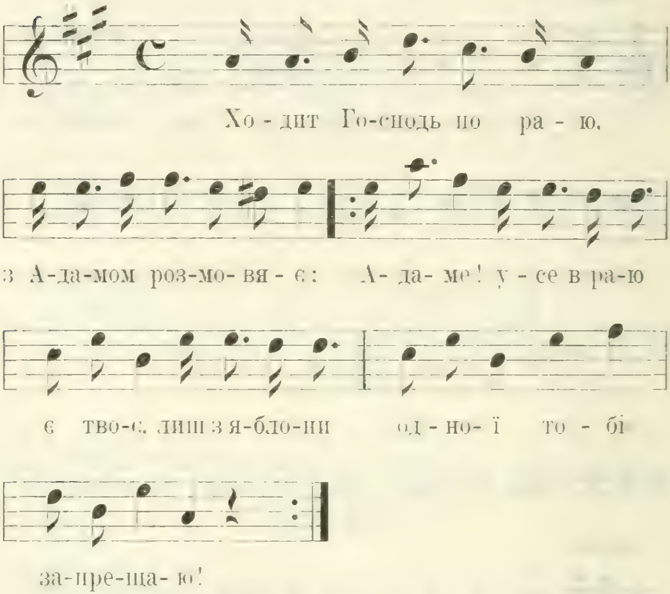

XXXII. На голос: „Nowy rok bieży".

(стор. 649)

Живо.
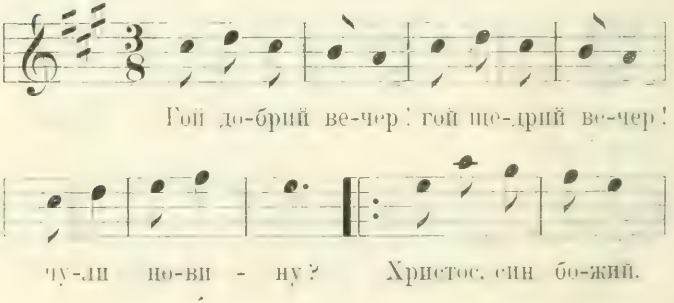
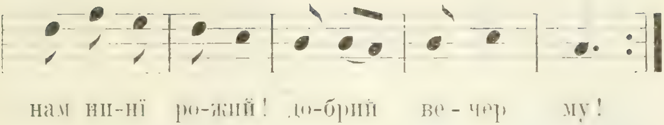

XXXIII. Маланка. (стор. 661)

Живо.

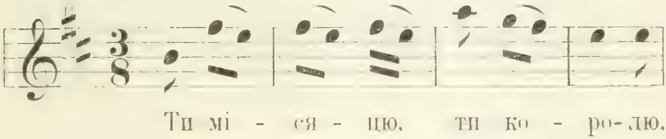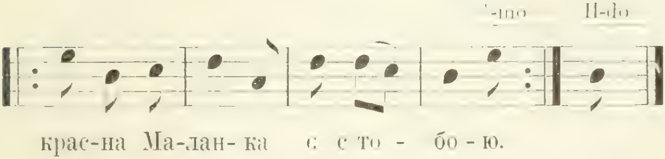

XXXIV. Вінчованє до Маланки.

(стор. 672)

Ходором.

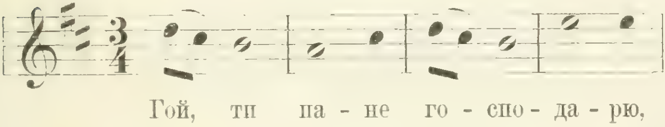

XXXV. Там по ріці, по Іордані. (стор. 650)

Поважно.